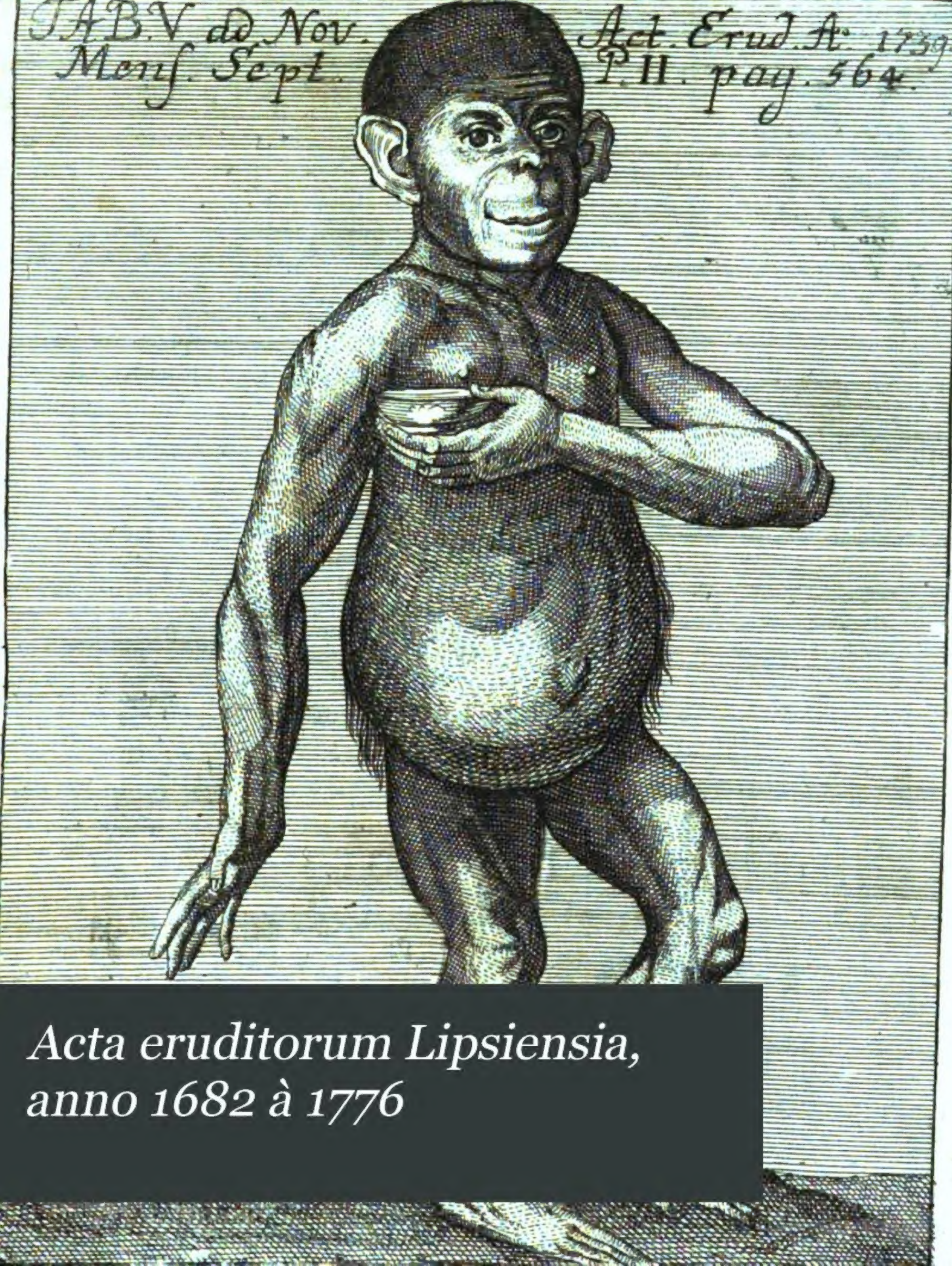

Acta eruditorum Lipsiensia, anno 1682 à 1776

Ai 9585

UNIVERSITEITSBIBLIOTHEEK GENT

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

NOVA
ACTA
ERUDITORUM
ANNO
MDCCXXXIX
publicata.

Cum S. Cæsareæ Majestatis & Regis Pol. atque Electoris Saxoniæ Privilegiis.

LIPSIÆ,

Prostant apud MAURIT. GEORG. WEIDEMANNUM, B. LANCKISII Hæredes, & CASP. FRITSCHIUM.

Venduntur etiam Romæ apud PAGLIARINOS, Venetiis apud JO. BAPT. ALBRIZZIUM & SEBAST. COLETI, Parisiis apud BRIASSONUM, Ultrajecti apud JO. BROEDELET, & Amstelodami in WAESBERGIORUM & WETSTENII officinis.

MDCCXXXIX.

Digitized by Google

Digitized by Google

Lectori Salutem!

Nunquam in manus tuas integrum absolutumque Actorum *Volumen tradimus*, *quin*, *Deo ita providente fieri*, *ut nec fatalis casus ullus*, *nec annorum longa series*, *nec invidorum pessima consilia*, *nec si quid aliud aut literis aut harum studiosis interitum parare solet*, *bonos & salutares rectioribus studiis conatus nostros interverterit ad hunc diem*, *& antiquo suo loco deturbaverit Musas nostras*, *effusissime gaudeamus. Scimus*, *& quotidie videmus*, *tristes lamentabilesque rerum etiam florentissimarum vicissitudines*, *quibus magna illa ac pæne infinita mortalium consiliorum moles volvitur*, *& tanquam in orbem gyratur*, *quicquid humanis ingeniis curarum prodire & cogitationum solet. Nec ab hac*, *si quæ est*, *calamitate ipsæ literæ immunes sunt*, *quarum & ætates variæ*, *& varia fortuna*, *& progressus successusque omni tempore varii fuerunt*, *adeo quidem*, *ut vere dici possit*, *alia tempora alias scientias*, *aut harum saltem formas*, *gignere. Et*, *ut de his*, *quæ proxime nos tangunt*, *præcipue commemoremus*, *ejus generis librorum*, *quibus recentissime gestorum inter eruditos historia continetur*, *& nobilium ingeniorum gloria ad posteros transmittitur*, *nemo nescit*, *quam numerosam a Seculi inde spatio non exteræ tantum regiones*, *& in his Gallia maxime finitimumque Belgium*, *sed ipsa etiam Germania nostra*, *pertinax satis*, *etsi non semper felix adeo*, *exterorum æmula*, *proventum tulerint*; *& quam pauca horum ad ætatem justam*, *nedum ad eam*, *quam assecuti sunt Annales nostri*, *maturitatem*, *pervenerint. Id igitur divinæ primum providentiæ*, *sapientissimæ rerum humanarum omnium moderatrici*, *postea Augustissimi Patris patriæ*, *ut civium suorum*, *ita Musarum etiam*, *Tutelaris Dei*, *incomparabili clemen-*

Digitized by Google

mentiæ, denique eorum, qui labores nostros inde a tot annis consilio partim, partim approbatione, secundarunt, honestissimo nostri studio, tribuimus, quod a longissima annorum serie ad præsens usque tempus robur integrum servaverint, & veterem adhuc sedem, forsan etiam dignitatem suam, inter otia placidissima, teneant Musæ nostræ. Quam qui magnam esse ac in præstantissimis bonis habendam felicitatem intelligunt, iidem, dandam nobis operam, iudicabunt, ne ea deinde excidamus, sed ut recto gradu magnum illum virtutis, &, si qua nobis ex virtute parta est, famæ, cursum prosequamur, et sera posteritas eundem, quem cives & æquales nostri, ex laboribus nostris fructum referat. Nec sane, ut ad bene merendum de iis literis, quibus feræ hominum mentes ad mansuetudinem inflectuntur, nullo tempore ardor nobis studiumque defuit, nunc etiam animi viresque nos deficiunt; sed, tanquam fieri non posset, ut eadem, quæ res humanas omnes, mortalitas nos consequatur, longissime Annalium nostrorum florem prospicimus, &, in ipso senectutis limine iam constituti, eos imitari senes videmur, qui, quo propius abesse se a fatali illo die sentiunt, hoc magis eum fugiunt, & adversus levissimos morborum insultus debile & infractum corpus suum fortissimis remediis obfirmant. Bonum vides, & vix ulli reprehendendum, sed, si Deorum ope destituatur, vanum tamen irritumque, consilium. Sint igitur eidem præpotenti Numini, cuius gratiæ debemus, quod in hanc ætatem viximus, in futurum etiam tempus res nostræ omnes commendatæ, & ad huius unice gloriam curæ nostræ deinde & labores redeant. Hoc enim si consiliorum nostrorum certo & constanti præsidio utamur; prosperrimis semper illorum successibus gaudebimus, nec dulcem illum recte actorum fructum, plausum & suffragia bonorum, frustra expectabimus.

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Januarii Anno MDCCXXXIX.

MUSEUM ETRUSCUM, EXHIBENS INsignia veterum Etruscorum Monumenta, æreis Tabulis CC, nunc primum edita & illustrata observationibus ANTONII FRANC. GORII, Publ. Prof. Histor.

Volumina I·I.

Florentiæ, in ædibus Autoris, excudit Cajetan. Albizinius, 1737, fol. Vol. I plag. 17, Tab. æn. 200, Vol. II Alph. 4 plag. 14.

Duodecim anni sunt, cum Ill. *Thomas Coke*, inter Proceres Britannos *Lowal* dictus, Florentiæ suis impensis edendam curavit *Demsteri Etruriam regalem*, curam Operis suscipiente Viro Cl. *Phil. Bonarrotio*, Senatore Florentino. Hoc Opere edito, ut alios, ita Cel. *Gorium*, incessit rerum antiquarum Etruriæ cognoscendarum cupiditas. Itaque, cum A. 1726 Volaterris complura Tuscorum veterum sepulchra subterranea inventa cum urnis, anaglypho opere sculptis, essent, ejusque rei fama ad *Gorium* esset perlata, eo se ipse contulit, &, adhibito pictore Volaterrano, *Dominico Tempestio*, urnas omnes opere anaglypho & emblemate insignes accurate delineavit. Sepulchri dominus erat *Petr. Franchesinius*, a quo urnæ istæ, autore *Gorio*, ad Senatum Volaterranum donationis jure transierunt. Postea aliæ Volaterris urnæ Etruscæ inventæ sunt, quarum delineationes ad *Gorium* pervenere; atque his rebus ita est illius

Digitized by Google

incensa cupiditas, ut omnem Etruriam comite pictore & chalcographo peragrandam susciperet, &, quicquid ad res Etruscas veteres pertineret, neque vulgatum jam esset, studiose colligeret. Ex eo itinere redux capit consilium edendarum antiquitatum Etruriæ, si antea Florentina Musea perlustrasset. Quod cum fecisset, & ita magnum hujus generis rerum numerum coegisset, exequi consilium, de quo diximus, cœpit, Uti volebat opera consilioque *Philippi Bonarrotii*; sed, cum is A. 1733 mortuus esset, contulit se ad *Ludov. Burgetium*, Etruscæ & Pelasgæ linguæ peritissimum, a quo multarum Inscriptionum interpretationes accepit. Ceterum, cum A. 1735 prodromum hujus Operis edidisset, & hac ratione de consilio Viri Cel. innotuisset, multæ sunt undique ad ipsum Etruscæ reliquiæ missæ, inprimisque ex thesauro Vaticano. Ex omni hac copia delegit Vir doctissimus, quæ his ducentis Tabulis nunc, necessariis observationibus illustratæ, exhibentur. Sed, cum in antiquitatibus Tuscis inprimis celebrentur Eugubinæ Tabulæ, non alienum ab hujus Operis consilio visum est Cel. *Gorio*, vel unius interpretandæ illustrandæque periculum facere, redactis in ordinem quindecim Etruscis literis. *Quindecim* diximus; nam sic putabat, donec pæne absoluto Opere decimam sextam literam reperit, de quo postea dicetur. Itaque non mirum est, in ea Tabula Alphabeti Etrusci, quæ est *Vol. II p. 417*, quindecim literas exhiberi, in altera *Vol. I p. 49* sedecim, quod ea absoluto reliquo Opere accessit. Hanc interpretationem suam adjecit cum observationibus, & simul Lexici Etrusci & Pelasgici edendi spem fecit. Jam, quod ad observationes *Gorianas* attinet, quæ *Volumine II* continentur, omnes Tabulæ *Demsteriani* Operis hic rursum eduntur, & multis locis fusius illustrantur. Neque enim omnia a *Bonarrotio* præstita sunt, & multa adhuc accuratius explicanda etiam post *Gorium* restant. Ceterum ex his monumentis patere Vir Cel. putat, Tuscos perspectam habuisse belli Trojani historiam, creditque autori *Straboni*, Etruriam ab *Homero* perlustratam dicenti, & multa in *Iliade* & *Odyssea* commemorata *Homerum* ab Etruscis didicisse suspicatur.

Digitized by Google

TAB. I ad Nov. Act. Erud. A

Etruſcae Litterae. | Alphabet.

Digitized by Google

Digitized by Google

tur. Plerasque autem fabulas cum Græcis Romanisque communes habuisse Etruscos, etiam ex monumentis perspicitur, quæ *Demsteri Etruriæ regali Tom. I Lib. I Cap. 17* inserta sunt. Sed, ut ad ipsum Opus veniamus, primum locum occupat Tabulæ Eugubinæ interpretatio & illustratio; de qua, non alienum erit, quædam commemorare. Et historiam quidem harum Tabularum hic scribere non est necesse; quando & nota est doctis hominibus, & non uno loco ab eruditis hominibus traditur. Eæ scriptæ videntur *Gorio* ducentis ante bellum Trojanum annis. Sed ab A. 1444, quo hæ Tabulæ Eugubii, Umbrorum urbe, inventæ sunt, in Etrusca lingua veteri illustranda laborari cœptum est, multa Alphabeta facta, quorum nonnulla adhuc in Bibliothecis latent, aliis aliunde eam derivantibus. Dedit hujus laboris historiam Cel. *Fontaninus* in *Antiqu. Hortæ Lib. II Cap. 7*; ubi tria Alphabeta proponit, primum *Gabrielis* & *Baldii*, alterum *Pauli Merulæ* & *Gruteri*, tertium *Cosmæ de Arena. Philippus Bonarrotius*, qui has Tabulas *Etruriæ regali* accurate descriptas inseruit, *Tom. I Lib. I Cap. 20 pag. 91*, etsi primus omnium verum vidit in *Addendis ad Demster. §. XLI*, tamen non omnes difficultates de medio sustulit. Felicius successit res Cl. *Burgetio*, qui quatuor & viginti literas fecit. Horum vestigiis insistens, suam symbolam conferre voluit *Gorius* noster. Is sedecim tantum literas facit, duodecim simplices, & quatuor duplices. Nam, cum videret primo, Etruscas literas parum atque adeo nihil discrepare a literis Phœniciis sive Cadmeis (conf. *Vol. II p. 418*), deinde ipsum scribendi modum eundem esse cum primævo scribendi genere cum Orientalium, tum Græcorum, nempe a dextro sinistrorsum, probabile visum est Viro doctissimo, cum figura literarum scribendique modo etiam numerum literarum esse servatum. Age vero, ipsam Tabulam literarum Etruscarum ex mente Viri Cel. exhibeamus. Ceterum de singulis his literis, earum figura, usu, potestate, ex instituto agit *Class. V Diss. I Vol. II pag. 405 seq.* & multa non indigna cognitu tradit, quæ huc omnia, per singulas literas eundo, transferre non possumus. Ea autem cuique literæ potestate, quam ipse sumit, tributa, & ita literis ordinatis,

Pag. 403.

TAB. I.

Digitized by Google

omnes Etruscas Inscriptiones interpretari se posse putat, idque se, uti supra dictum est, facturum promittit, si hoc specimen doctis hominibus probaverit. Ignorabat *Gorius* potestatem literæ Ѱ & ⚹. Sed, cum jam pæne absolutum Opus esset, adeoque hæ literæ essent *Vol. II p.* 417 inter eas relatæ, quarum potestatem ignoraret, mira felicitate incidit in gemmam, quæ *Tab.* 198 *n.* 4 exhibetur, in qua circa imagines Heroum, quos *Achillem* & *Ulyxem* esse apparebat, & ceteræ literæ declarabant, sculptæ essent, quibus adjutus, priorem illam *ch*, alteram autem *x*, esse intelligebat. Hoc tam luculento exemplo destitutus *Burgetius* cum esset, non est mirum, si eas literas cum aliis confundebat. Neque tamen vel sic omnium figurarum vim se tenere putat, quando ipse præter illas duas quasdam literarum figuras proponit, quas quo referat, negat se habere. Sed, ut ad Eugubinæ Tabulæ secundæ, quæ incipit: *Esunu*, interpretationem redeamus, ei inscriptionem hanc fecit: *Orthium carmen lamentabile;* quia sic nuncupatur in tabula Pelasgica, quam interpretatus est *Burgetius v.* 26, 36, 46. Interpretatio autem, quam, quia gratum fecisse *Bibliothecæ Italicæ* Genevensis Autores doctis hominibus intelleximus, cum interpretationes hujus generis *Burgetianas* Bibliothecæ suæ inseruissent, nos quoque adjiciendam censuimus, hæc est: 1 *Estote filii percussi simul,* 2 *incendite nunc impositas* 3 *urnas odoramentorum, remedium, fuga* exitii late *diffusi.* 4 *Pandite guttur viri,* qui *adestis.* 5 *A fratre ostensus ignis* 6 *Fratribus, sparsus fuit.* 7 *Pueri pandite guttur valide;* 8 *Puera, adstantes sacris, clamate gutture.* 9 *Matres omnes ter cantu* majore *ululate in sacris.* 10 *Clamate viræ omnes, Fratrum inauspicata.* 11 *Ululate filiæ, dissipata clamantes arva, eversa.* 12 *Desolatum far nimia ariditate, uredine sacrum, clamate;* 13 *Speciosi proventus desiderati in arvis: speciosa* 14 *camporum vastata sunt: fœtus speciosi duplo* 15 *extremo* exitio *subversi sunt: clamate gutturibus, eversi sunt.* 16 *Clamate, æstu optima subversa sunt: proventus* 17 *subversi sunt arbores feraces subversa sunt plus* 18 *annis tribus: exustione exstincti proventus, alterati* jam *tribus* 19 *annis: exstinctæ arbores feraces, fumantes*

Pag. 66.

Digitized by Google

tes per annos 20 *exſtinctæ: ululate, ſugatæ ſunt : extemplo* 21 *abiere fructus annui pingues : perſiccata ſunt dona, fugit far :* 22 *ararum everſa* ſunt *ſacra tua neceſſaria, ſumme Jovis Pater,* 23 *exitium depelle : dexter tua ſerva : per Fratres* 24 *Sacerdotes, per Patres apparentes* ſacris, *totam per Juventam,* 25 *alumnam per Juventam produc tua neceſſaria alimenta :* 26 *ululate, clamate, tua neceſſaria, ſumme Paſtor* 27 *publice, depulſor : produc tuam neceſſariam nardum.* 28 *Heu diſperſum officium vide per Fratres* 29 *Sacerdotes, per Patres apparentes* ſacris, *totam per* 30 *Juventam, alumnam per Juventam ſacram.* 31 *Vivifica armentorum fœtus, deſolatos arvorum fœtus : clamate.* 32 *Adſpira, matura fœtus, conſolida: tuos pauperes* 33 *penuria laborantes intuere: ſolida, profer frumenti copiam :* 34 *Sirium ſubtrahe a fœtibus: epulas* offeremus *trementes : omnes tuos pauperes* 35 *intuere; averte, averte luem, Paſtor publice.* Monumentorum Etruſcorum apparatus in *quinque Claſſes* deſcriptus eſt. *Prima* continet *CXIX Tabulas*, quibus ſimulacra Deorum exhibentur, in quibus multi ſunt, quorum *Livius* inprimis aliique mentionem faciunt, tanquam *Ancharia*, *Valentia*, *Voltumna*, & *Voltumnus*, *Tages*, divinationis ille autor, *Volturnus*, *Juturna*, *Vacuna*, *Juno Feronia* &c. *Claſſi* huic præmittitur Diſſertatio erudita *de Tyrrhenorum origine, in Italiam adventu, & idololatria.* Singulæ autem *Tabulæ* Deorumque ſimulacra egregiis obſervationibus ex priſcis Autoribus illuſtrantur; de quibus ſingulis dicere neque neceſſe eſt, neque locus patitur. *Claſſi ſecundæ* præponitur Diſſertatio *de Mythologia Etruſcorum*; ipſa autem *quadraginta Tabulas* complectitur, quibus variæ e Græcis quoque Autoribus notæ fabulæ exhibentur. In *tertiam Claſſem* conjecta ſunt monumenta ea, quæ ſacra Etruſcorum veterum exhibent, ut ſacra Cabiria, Mithriaca, Acherontica, h. e. ſacra Anchariæ, ſive Bellonæ, ſive Furinæ, & alia. Hæc *Claſſis ſeptem & viginti Tabulas* habet, Diſſertationemque *de Thyſiologia Etruſcorum* in capite præfert. In *quartam Claſſem* redactæ ſunt reliquiæ, ad mores Etruſcorum publicos illuſtrandos pertinentes. Hic fœdera exhibentur, triumphi, ludi, co-

eorumque apparatus cum histrionibus, mimis, &c. saltationes, nuptiæ, triclinia, & multa vasorum genera, quæ omnia cum suis Dissertationibus, tum communi aliqua *de moribus Etruscorum priscis*, explicantur & illustrantur. In *quinta Classe quinque* tantum *Tabulæ* conspiciuntur, quarum in tres priores monetæ Etruscæ descriptæ sunt, in reliquas duas autem gemmæ cælatæ. Huic præfixa est ea, quam supra commemoravimus, *de prisca Etruscorum scriptura* Dissertatio, quæ etiam de artibus & inventis Etruscorum exponit. Age vero, quoniam supra est, cum de literis Etruscorum commemoraremus, hujus Dissertationis mentio facta, qua de his, quas diximus, literis agit, nunc eam ejus partem, quæ de numis agit, in compendium mittamus. Etruscorum moneta dubio procul est ipsa Roma antiquior, quod non, ut Romana, percussa est, sed ex ære fuso conflata, ut facile adspectus docet. Conf. *Bonarrot. ad Demst.* §. *38*. Non minor est antiquitate raritas, eaque nostris temporibus cum antiquissimis communis, quandoquidem, incredibile dictu, nemo veterum ejus aut mentionem facit, aut explicationem tradit. In his autem Etruscis numis reperiuntur *Saturni* & *Jani* capita, navis item, ut in Romanis, quorum signorum ratio e *Macrobii Saturn. I*, 7, doctis hominibus cognita est. Inprimis autem memorandum æs grave *Tab. CXCVI n. 6*, quod cum rate præfert caput Deæ galeatum, simulacro Romæ simillimum, quod in numis Consularibus occurrit. Galeæ adjecta est mitella, quæ cum etiam in simulacro Valentiæ *Tab. VII* cernatur, non improbabile videtur Viro doctissimo, hanc esse Valentiæ effigiem. De hac effigie avide dicit se exspectare doctorum hominum judicium, quando alii *Rheam Saturni*, alii *Jani* uxorem, esse putent. Nobis quidem, ut fateamur, multo verosimilior sit Cel. *Gorii* de Valentia sententia, neque solum propter miram similitudinem, sed etiam propterea, quod hæc effigies eadem est, ut Vir Cel. monuit, cum effigie urbis Romæ in Consularibus numis. Constat autore *Plinio Hist. Nat. III*, 5, & *Solino Cap. 1*, vetustissimam fuisse opinionem, Romæ nomen ab Græcis esse, cum ante Valentia dicta esset, ab *Æsculapii* filia. Vid. *Salmas. ad Solin. l. c. pag. 5*,

pag. 5, Rutgersium Var. Lect. Lib. I Cap. 20, *Meibom. ad Jusjurand. Hippocrat. pag. 54.* Quod si est, mirumne, si Valentiæ effigies in Romanis numis cernitur? Ceterum hoc insigne pondus ex ære exstat in Museo Capponio Romæ, & ad libram Romanam pendit uncias quadraginta. Cum autem libra Romana hodierna veterem excedat, facile creditur, antiquitus hunc numum duabus æris libris constitisse. Inter Etruscas monetas autem antiquissimæ procul dubio sunt, quæ vel ab usitata forma recedunt, ut quæ est *Tab. CXCVII num. 2*, ovalis illa figuræ, vel pro Deorum imaginibus notas quasdam & emblemata præferunt. Sic in nonnullis cernitur delphinus seu tyrso, delphino congener piscis, qui cum Tyrrhenorum nomine congruit, quos primo Tyrsenos vocatos scimus, ut docet *Bochartus Geogr. sacr. Lib. I Cap. 33.* Conf. *Bonarrot. ad Demst. Monum. §. 38*, & ipse *Demster. Etr. reg. Tom. I Lib. I Cap. 3.* Hujus piscis hanc vim volebat *Spanhem. de usu & præst. numism. T. I Diss. 2 pag. 112*, ut in urbe maritima cusos numos ostenderet. In quibusdam etiam numis, ut *Tab. CXCVI n. 5*, tali expressi sunt, quos Vir Cel. originis Tyrrhenorum a Lydis symbolum esse putat, a quibus talos aliosque ludos inventos tradunt. Occurrunt præterea in his numis musca, apis, seu potius cicada & tridens, bipennis, rota, ancora, gallus, &c. Cl. *Bonarrotius* caput bifrons in his numis putabat esse signum regiminis earum urbium, quæ a duobus præsidibus regerentur. Quæ conjectura, quanquam non absurda Cel. *Gorio* videtur, tamen aliquid difficultatis ei videtur habere. Ea hæc est, quod antiquissimis temporibus apud Etruscos, uti apud Græcos, Romanos, aliosque populos, nulla alia nisi Deorum capita heroumque in numis exprimebantur, eaque aut ipsa, aut per symbola. Itaque magis placet ei, *Herculis* & *Mercurii* bifrontis imagines in his numis expressas esse. Nam Etrusci *Herculem* ponderibus præfecerunt, & eorum exemplo alii. Vid. *Fabretti Inscr. p. 527 seq.* quod eum justitiæ amantissimum putabant. Idem muneris sustinuisse *Mercurium* scimus, adjecto altero, ut, quod inter omnes constat, mercaturæ, divitiisque, præesset. Gemini autem fingun-

guntur, ut æquas in negotiatoribus partes respicere credantur. Venit etiam Autori in mentem, hoc duplex caput posse ad *Vertumnum* referri, aut ad *Vertumnum Janum*que simul, quas Etrusci tanquam Mercaturæ præsides venerati sunt. Eorum etiam Romæ in vico Tusco aliisque locis erant simulacra, ubi negotiari homines solebant; quam in ceteris etiam Italiæ civitatibus consuetudinem fuisse, *Acro* ad *Horatii* illum versum commemorat:

Vertumnum Janumque liber spectare videris.

Sed totum hoc, quicquid est, eruditis dijudicandum relinquitur. Nomina, quæ in numis Etruscis occurrunt, sunt urbium, a quibus cusi sunt numi, eaque aut integra, aut eorum saltem initia. Sic in uno numo reperitur antiquum *Velitrensium* nomen, in altero *Tudertum*, & in aliis alia. Sed, de his qui cognoscere cupiunt, quia literæ Etruscæ hic commode exprimi non possunt, ad ipsum *Gorium* & ad *Bonarrotii Addenda ad Monumenta Demsteriana* remittimus.

HERMANNUS HUGO, S. J. DE PRIMA scribendi origine, & universa rei literariæ antiquitate; cui Notas, Opusculum de Scribis, Apologiam pro WÆCHTLERO, Præfationem, & Indices, adjecit C. H. TROTZ, JCtus.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besselingium, 1738, 8. Alph. 2.

Quodsi communi eruditorum consensione refert plurimum, primas artium ac scientiarum origines, eas undenique per tot Seculorum decursum ad nostram usque tempestatem conservationem ac progressus perspectos habere; id de illa omnino arte est dicendum, per quam propitio Numine id consequimur, ut primos quarumcunque disciplinarum natales, fata,

ſata, modo proſpera, modo adverſa, & per quos illæ ſtudioſius excultæ fuerint, ex remota antiquitate cognoſcere, & docere alios, queamus. Sine literis ac ſcriptione eſſet, omnis hominis memoria brevioris ævi cancellis circumſcriberetur, de illis, quæ fando ad nos transmittuntur, dubitandum nobis eſſet, num fraude hominum, aliorum credulitati inſidiantium, an labilis memoriæ vitio, alia dempta, alia addita fuerint. Uti ſingulari ſupremi moderatoris beneficentia ejusdem ævi homines oris ac linguæ conſortio ſtupenda quadam ratione ſociantur, ita literarum ductus, muta illa ſigna, faciunt, ut cum priſcis mortalibus cogitationum ſocietate conjungamur, non aliter, ac ſi verba atque ſermonem cum ipſis cæderemus, illorum res ac molimina oculis noſtris præſentes tueremur, eorundemque circulis intereſſemus. Qui primam ſcriptionis inventionem, ejusdemque varium in omni vita humana, tum publica, tum privata, uſum, & qua via, mutatis ſubinde characteribus, inque alias linguas transfuſis, vel commixtis, ad noſtram memoriam fuerit transmiſſa, doceret ante *Hermannum Hugonem*, familiæ Lojoliticæ ſodalem, inventus eſt nemo. Fuit is Bruxellis apud Flandros oriundus, in lucem hanc editus A. 1578, qui, optimis ſtudiis ac diverſarum gentium linguis innutritus, eas literas, quæ ab humanitate nomen habet, apud Antverpienſes docuit. Inde ſacro initiatus ordini, munus, quod ipſi inter cohortes militares demandatum erat, omni fide ac induſtria adminiſtravit, ut, ſæviente dira febri, cum ab illis, quorum corpora æſtus depaſcebat, ſe avelli minus pateretur, contagioſo morbo correptus, vitam cum morte commutaret d. 10 Sept. (*Wittenius* d. 11 ejusdem nominat) A. 1629, ætatis 41. Præter *Alegambium*, de vita *Hugonis* atque ſcriptis quædam memoriæ prodiderunt *Wittenius* & *Jo. Fabricius* in *Hiſt. Biblioth. Fabric. P. VI p. 546.* Liber ejus *de prima ſcribendi origine*, quam primum in lucem prodiit Antverpiæ A. 1617, 8, non ſolum æqua virorum doctorum judicia meruit, verum etiam adeo cupidos emtores invenit, ut a multo jam tempore in tabernis librariis fuerit deſideratus, &, ſi quando in publicis librorum auctionibus occurreret, ingenti redimeretur pretio. Utilitas igitur pariter atque raritas illius

B Ope-

Operis Celeberrimum *Trotzium*, charum iis omnibus nomen, quibus in deliciis ſunt elegantiores literæ, movit, ut *Hermanno Beſſelingio*, typographo apud Trajectinos induſtrio, ſuaſor exiſteret, ut libellum hunc in publicam eruditorum lucem revocaret, pollicitus, ſe, quicquid haberet, quod ad illuſtrandum ornandumque *Hugonem* facere poſſet, liberali manu collaturum. Quæ annotationes, licet ſatis ſint eximiæ, & ex primis remotæ antiquitatis fontibus petitæ, limatiores tamen futuræ fuiſſent, niſi nimia typographi feſtinatio, & cura recenſendorum Operum *Marani*, ab ipſo ſuſcepta, lucubrationes has præcipitaſſent. Promittit tamen Cel. *Trotzius*, ſe in poſterum ea, quæ ab *Hugone* ſunt omiſſa, ſingulari Commentatione ſuppleturum. Præmiſit Operi huic Apologiam pro *Wæchtlero*, in qua *Barbeyracii* accuſationes, tum *Wæchtlero*, tum ſibi, intentatas, diluit, eundemque, prout merebatur Germanorum gloriæ juratus veluti hoſtis, ſale ſatis acri conſpergit. Hanc ſequitur Præfatio, in qua hiſtoriam vitæ *Hugonis*, ejusdemque ſcripta, ſpeciatim vero fata noſtri libri, enarrat, ſimulque neceſſitatem cognitionis antiquitatum ſedulo urget; quam excipiunt Dedicatio & Præfatio *Hugonis*, primæ editioni præmiſſæ. Ut præcipua momenta libri ipſius, qui jam novo ac nitidiore habitu comparet, excerpamus, cum in eruditorum manibus a longo inde tempore verſetur, neceſſum non eſt; id vero in præſentia agendum, ut, quid in iterata hac editione præſtitum ſit, quanta fieri poſſit brevitate, enarremus. Notæ erudítiſſimi *Trotzii* partim *illuſtrant* Hugonem, &, quæ protulit ille, luculentis teſtimoniis ac argumentis *confirmant*, partim dicta ejusdem *emendant*, partim, quæ deeſſe videbantur, *ſupplent*. Ordine ſingula exemplis comprobabimus. Primo quidem de iis dicemus, quæ ad illuſtrandum *Hugonem* pertinent. Docuerat *Hugo*, Ebræos priſcos ſtilo ferreo literas ſaxis ac laterculis incidiſſe, inque hujus ſuæ ſententiæ confirmationem excitaverat locum *Job. XIX, 23, 24*, ubi vulgatus interpres adhibet vocem *celte*, quam lectionem ſanam eſſe, & ferrum ſculptorium a *cælo*, vel antiquo *cællo*, intelligi, demonſtraverat. Eam explicationem ulterius confirmat *Trotzius*, prætereaque addit locos ex *Jer. XVII, 1*, & *2 Reg. XXI, 13*, in

Pag. 65 ſeq.

quibus

quibus pariter ad morem ſcribendi ſtilo ferreo, ac ſcripta delendi, alluditur. Calamos ſcriptorios fuiſſe juncos ſive arundines, copioſiſſime prope Memphim, Gnidum, & Nilum, provenientes, oſtender[illegible]; hos Græcis ſcriptoribus καλάμους, δόνακας, & δονακεῖς, *Clementi Alexandrino* σχοινοὺς, & ſcriptoribus medii ævi κονδύλους, appellari, nos docet *Trotzius*. Quod autem *Auſonio* dicantur *fiſſipedes*, formam eorum reſpicere, quoniam in medio partis infimæ findebantur, ut duos haberent apices inſtar pennarum noſtrarum. Veteribus Indis in more fuiſſe poſitum, ſcribere in ſindonibus, tribus tantum, quod ajunt, verbis indicaverat *Hugo*; *Trotzius* addit, ad hujus ſcriptionis ſimilitudinem quam proxime accedere chartam *bombycinam*, quæ nomen ſortita a βομβικος, *bombyce*, ſive *goſſipio*, vulgo *cotton*, ſcriptoribus medii ævi dicta βάμβαξ, & βόμβαξ, Italis *bambacio*. A quo tempore charta hæc in uſu eſſe cœperit, accurate quidem demonſtrari poſſe negat; ex *Montefalconio* tamen obſervat, illius uſum Seculo *XIII* & *XIV*, exoleſcente charta papyrea Ægyptia & corticea, ſatis fuiſſe frequentem. In eo tamen *Montefalconium* erraſſe notat, quod chartam *bombycinam* cum noſtra vulgari confuderit, cum *bombycina* ex pannis detritis, vulgo *boomwolle*, noſtra ex linteis in fruſta ſectis, inque mortario ligneo contritis, conficiatur. De membranis, quibus olim ad ſcribendum utebantur, obſervat, illas olim in ludis adhibuiſſe pueros, *bicolores* dici *Perſio*, quoniam ab interiore parte albæ, ab exteriori croceæ, fuerint, quod teſtimonio *Juvenalis Sat. VII, 23*, confirmat. Qua occaſione notat, *Iſ. Voſſium ad Catul. pag. 52* confundere membranulam, quæ titulum libri & nomen Autoris referebat, cum involucris librorum, quæ *Grangæo* autore pariter dicuntur membranæ. *Hugo* ex *Scaligero* notaverat, chartam dictam eſſe a χαίρειν, quam ſalutationis formulam literis ſuis præmittebant Græci. Eam derivationem propterea minus valere exiſtimat *Trotzius*, quia ante papyri inventionem formula iſta apud Ebræos in uſu fuerit. Ebræi adhibuerunt ſuum שלום, quod licet proſperitatem omnem includat, inde tamen derivationis iſtius ratio infirmari haud poteſt. Eſt enim tantum quæſtio de uſu vocis χαίρειν apud Græcos;

Pag. 71. | 89 ſeq. | 97.

illam autem chartæ nomen dediſſe, præter Autores memoratos probat *le Moyne Var. Sacr. Vol. II pag. 90.* Aureum aliquem liquorem nonnunquam olim adhibitum probaverat *Hugo*; *Trotzius* ex *Mabillonio* addit, membranas purpu[illegible]ctas fuiſſe, ut
Pag. 108 ſeq. auri & argenti color in illis foret illuſtrior, hunc vero morem proprium fuiſſe Principibus & magnatibus, nec tamen promiſcue ab illis adhibitum; inprimis hunc honorem codicibus ſacris habitum, inde ad Diplomata tranſiiſſe. Qui hos characteres exprimebant, dicebantur Græcis χρυσογράφοι & χρυσογραφεῖς, ars ipſa nuncupabatur χρυσογραφία. Epiſtolarum uſum *Mo-*
112. *ſis* jam ætate obtinuiſſe, ex *Exod. XVIII*, 6, 7, judicat *Lightfootus*, quem ſequitur ſcriptor Britannus Hiſtoriæ univerſalis, a Rev. *Weſterbaanio* in ſermonem Belgicum converſæ; ex verbis autem *Jethronis: ego ſocer venio ad te*, de epiſtolarum origine nihil certi colligi poſſe, exiſtimat Cel. *Trotzius*, cum poſſint eſſe verba præſentis ad præſentem, quod ſimili locutione *Plinii Lib. I Epiſt. V* adſtruit. Verum, quod pace doctiſſimi Viri dictum velimus, hac ratione durior quædam prolepſis & trajectio verborum admittenda eſſet: quare, licet nolimus verba hic per literas directa fuiſſe ad *Moſen*, potuerunt tamen ipſi per internuntios ſignificata eſſe. Sequenti enim *v.* memoratur, quo modo *Moſes* obviam proceſſerit *Jethroni*, ipſumque multa cum honoris ſignificatione exceperit. Sententiæ huic uti fovet συνάφεια, ita etiam LXX Interpretes eam ſua autoritate muniunt, vertentes illud ויאמר אל משה, *ἀνηγγέλη δὲ Μωϋσῇ, λέγοντες*, *annuntiatum eſt Moſi, dicentes*, legati ſcilicet; eandemque ex magiſtris & Chriſtianis interpretibus multi ſuam faciunt. *Tractoriarum* epiſtolarum meminerat
120 ſeq. *Hugo*; *Trotzius*, quales illæ & quotuplicis generis fuerint, edocet, datas fuiſſe oſtendens ab Imperatoribus & Principibus illis, qui confecta militia domum redibant, itemque proſecutoribus animalium & equorum ſacro uſui neceſſariorum, illisque imperatum, ut neceſſaria omnia præberent, deſignato temporis ſpatio, quo quisque in unoquoque loco reſidere poſſet. Injecerat
123 ſeq. mentionem *Hugo* literarum *Uriæ*; *Trotzius* animadvertit, hinc ſimiles literas, quæ *Bellerophontis* dicuntur, ortas. Quæ dixerat

rat *Hugo* de *equis curſualibus*, illuſtrat *Trotzius*, docens, cui uſui inſervierint, & inſtitutos primum ab *Auguſto*, a *Trajano* poſtea in meliorem ordinem redactos, oſtendens. De poſtis notat, vocem in uſu jam fuiſſe A. 1232; num vero earum origo in legibus Langobardorum & Capitularibus *Caroli M.* ſit quærenda, ſubdubitat, accedens potius ſententiæ *Buſſierii*, exiſtimantis, *Ludovico XI*, Galliarum Regi, inventum hoc adſcribendum eſſe, nec tamen hunc primum inveniſſe eas, ſed inventas potius renovaſſe. Notas veterum non a primitivæ eccleſiæ ſcriptoribus, quod S. Rev. *Cyprianus*, Prof. tunc Helmſtadienſis, in Diſſ. *de Sigillis Cap. I §. 12* exiſtimat, ſed a *Cicerone* potius, arceſſendas eſſe judicat, introductas tum, cum *Catonis* oratio contra *Catilinianam* in ſenatu haberetur, ut illa a librariis velocius excipi poſſet. Qua occaſione *Jo. Nicolai* librum de *Siglis* a judicio nimis duro *B. H. Reinoldi*, Prof. quondam Viadrini, vindicat, hoc tamen monens, *Nicolaum* ſæpe *Hugonem* exſcripſiſſe, non indicato ejus nomine, quod adductis exemplis *pag. 180, 182, 199*, probatum dedit. Ad ſerviles notas delapſus erat *Hugo*; quas *Trotzius* repetit ex *Lev. XIX, 28, Deut. XIV, 1*; quæ cum religioſæ fuerint, ad ſervilem conditionem indicandam traductæ fuiſſe dici minus poſſunt, niſi quod in civili vita ea ſæpe ſunt imitatæ profanæ gentes, quæ in Deorum cultu obtinebant. Notabant autem ſe profani homines ſignis deitatis cujusdam, cujus ſe cultui addicebant. Notæ ſerviles erant τῆς τοῦ δεσπότου πικρίας σύμβολα, ut ait *Diogenes* in *Bione pag. 285 edit. Caſaub.* Imperatorem *Conſtantinum M.* morem facinoroſos in frontibus ſignandi abrogaſſe docet, non ea de cauſa, quo minus impedirentur erecto vultu cœlum tueri, nec quod homo fronte potiſſimum divinam præ ſe ferret imaginem, nec in favorem prægnantium, ſed ne infamiæ macula in præſtantiſſima corporis parte expreſſa conſpiceretur, qua de cauſa eam in manus & ſuras derivarit. Ubi *Hugo* commentatur de notis judiciariis, *Trotzius* ex *Iſid. Lib. I Orig. Cap. 24*, & *Rufino Invect. II*, in breviculis militum ſuperſtites litera T, mortuos ac occiſos ſigno τοῦ Θ, notatos fuiſſe obſervat, ad quem locum ex *Reineſ. Var. Lect. Lib. I Cap.*

Pag. 136 ſeq. — 146-148. — 169 ſeq. — 189 ſeq. — 195. — 218 ſeq.

7 annotat, veriſimile eſſe, pro T legendum eſſe Υ, cujus utriusque literæ mutationem per eſſe facilem addit, ut ſic ὑγιὴς alteri τῷ θάνατος opponatur. Mortuorum autem nomina ex breviculo expuncta non eſſe, quoniam per gloriam perpetuo vivere judicabantur. Occaſione *teſſerarum frumentariarum* monet, ab illis probe diſtinguendum eſſe *titulum æneum*, qui, *Valentiniano* & *Valente* imperantibus, ſublatis teſſeris fuerit introductus, in quem annonæ modus & nomina accipientium incidebantur, quod contra *Salmaſium* ad *Vopiſci Aurelianum Cap.*
Pag. 232. *XXXV pag. 503* demonſtrat, unde etiam *frumentum æneum* a tabulis æneis dicebatur. Modum conſtituendi jus hoſpitalitatis hunc fuiſſe tradit: Hoſpitii jura inituri, ἀστράγαλον, *ta-*
236. *lum*, in duas æquas partes diſcindebant, quarum alteram hoſpitium præbens ſervabat, alteram hoſpitii jure gaudens accipiebat, qua dimidia parte tali producta, jus hoſpitii, quoties opus erat, renovabatur, ſimulque ad hæredes devolvebatur.
235. 236. Duravit hic mos ad illud usque tempus, quo diverſoria in uſu eſſe cœperunt, ſaltem non amplius infamia, uti apud Græcos, habita, ſed iis ſigna quædam fuerunt appenſa. Olim
302 ſeq. clavis fixis annos conſulares notaſſe Romanos, dixerat *Hugo*; hoc teſtimonio *Livii Lib. VII Cap. 3* ſtabilit *Trotzius*, quem ritum diu poſt inventas literas inter ruſticos, priſtinæ ſimplicitatis tenaciſſimos, ſervatum fuiſſe, ex *Perizonii Animadv. Cap. V* obſervat. Licet autem, illis inventis, clavi non amplius figerentur annorum numerandorum ergo; mos tamen hic inter Romanos conſervatus, ut Dictatores crearentur, qui clavis fixis graſſantem peſtilentiam ſedarent. In ritus hujus rationem ſe aliquando curatius inveſtigaturum eſſe, Conſultiſſ. *Gaſſerum*, JCtum Halenſem, recepiſſe affirmat; cum autem, ſitne id ab eo factum, ipſe ignoret, ſuam profert conjecturam, clavos illos fixos fuiſſe ſymbola ſolennis expiationis, quæ non ſacrificiis ſolum, ſed donis muneribusque fuerit parata, cum clavi huic fini ſervierint, ut ex illis donaria Diis dedicanda appenderentur. Ab hac ſententia non alienus videtur *Giſb. Cuperus*, cujus verba in *Harpocr. pag. 45* hæc ſunt: *Apollini, peſte ſedata, caprum dono dabant, ramum lauri ſupra januam figebant, Apollinemque precabantur,*

ut

Digitized by Google

ut peſtem averteret. De cifris ſequitur fere ſententiam *Kircheri*, Seculo demum XIII illas ab Arabibus Hiſpanos accepiſſe, indeque cum reliquis orbis Europæi populis communicatas fuiſſe, quam ipſam tuetur *le Moyne* in *Var. Sacr. T. II p. 786, 800.* Ante Seculum vero X Europæis jam cognitas fuiſſe, contra *Kircherum* evicit *Jo. Walliſius*, Anglus doctiſſimus; quin *Iſ. Voſſius*, quod ante laudatus *le Moyne* memorat, jam Seculo VI inter Europæos in uſu fuiſſe, ex veteri Codice MSto *Boetii de Arithmetica & Muſica* evincere conatus eſt; quod argumentum pluribus perſecutus eſt Cel. *Jo. Frid. Weidlerus* in Diſſ. *de Characteribus numerorum vulgaribus*, Vitembergæ A. 1727 publicata. Ad *Cap. XXIX*, in quo quæritur, num literis & numeris arcana quædam vis inſit, notat, forſitan ὀνομαντεία occaſionem præbuiſſe legem de fœmina adulteria ſuſpecta *Num. V*, cujus nomen ubi per aquas deletum, indicio erat, ipſam ream eſſe. Servis fauſti ominis ergo impoſuere nomen *Oneſiphori*, in nuptiis fauſtum fuit nomen *Juliæ* ob fœcunditatem. Veteres Chriſtiani librum Evangeliorum ad divinationem adhibuerunt; unde illum multo honore ſunt proſecuti. In electione Epiſcoporum evolvebatur ac prælegebatur Caput aliquod, unde de illorum moribus ac vita omen ac præſagium caperetur. In incendiis ac morbis ab illo haud parum auxilii exſpectabant. Superſtitionem circa crucem, qua ad patranda miracula abuſi ſunt olim, milites, ut a tormentis bellicis immunes præſtarentur, ægroti, ut ſanitatem recuperarent, & hujus generis alia, notat. Adverſaria dicta putat, quod veteres plerumque adverſam chartæ paginam puram reliquerint, & id quidem ea de cauſa, quia ob ſummam chartæ tenuitatem periculum erat, ne ſcriptura deleretur. Accedebat, quod chartæ ſcriptæ aliter ac hodie conglutinarentur, ut hinc exterior pars munda relinqui debuerit. In adverſaria conjiciebant priſci ea omnia, quæ fortuita erant, inde vero in mundum redigebant; quare adverſariorum in judiciis probatio erat nulla. Originem albi amicorum Germanis adſcribit, ejusdemque uſum multiplicem oſtendit. *Bullam* vocem ortum ſuum habere a βυλή, liquida geminata, quoniam in illis Imperatores aliquid decre-

Pag. 307 ſeq.

308 - 311.

322 - 323.

347 ſeq.

354 ſeq.

372 ſeq.

Pag. creverint, illas autem non aureis semper scriptas fuisse literis.
376-378. *Commentarios* in memoriæ subsidium adornatos fuisse, demon-
strat. In his Principes nomina omnium illorum perscripsisse,
quibus aliqua reipublica administratio commissa fuerat; adhæc
præsto fuerunt ipsis commentarii beneficiorum, in quibus omnia
concessa & data a Principe perscripta fuerunt. *Elogium* ex *ἐλλο-*
386-388. *γον* derivat Noster, Græcis *ἐκλόγιον* notare docens rationem, qua-
re quis hæreditatem adire, pariterque quare ab illa excludi ac ex-
hæredari potuerit. Ante *Justiniani* tempora vocem jam in usu
fuisse, contra Cel. *Ottonem* probatur. *Cap. XXXIII* agit *Hugo*
573 seq. de rarioribus quibusdam Inscriptionibus, & de variis illarum ge-
neribus disserit, quæ omnia illustrat & confirmat *Trotzius*. Ex
quibus tantum notamus id, quod habet de statuis mercurialibus,
quæ quadratæ fuerunt, quoniam *Mercurius* literas, musicam,
artes palæstræ, & geometriam, invenisse dicitur. Hanc ipsam
causam fuisse, quare viris doctis & illustribus *hermas quadra-
tas* erexerint; unde Atticum illud *τετράγωνος ἀνὴρ*, *vir qua-
dratus*, id est, vir bonus & rectus. Apud Romanos *Gracchum*,
autore *Plinio*, primum milliaria singula lapideis columnis di-
mensum esse, quorum usum ipse procul dubio addidicerit ab
Indis, qui lapidibus numerum milliarium, & basi nomen
Imperatoris, aut conditoris, aut reficientis, inscripse-
rint. Addit etiam quædam de *milliario aureo*, cujus
autorem primum facit *Augustum Dio Cassius*. Typogra-
579 seq. phiæ inventionem tribuit Germanis, & quidem Argentoraten-
sibus, nec illos hanc debere Sinensibus, quorum institutum
a nostro prorsus diversum sit. Qua occasione laudat institu-
582-584. tum L. B. *de Canstein*. Imperatorem *Fridericum III* aurum
vestimentis inserere primum typographis permisisse, eosdemque
eruditis æquiparari voluisse, inde esse, quod in locis, ubi Acade-
miæ sunt erectæ, albo civium inscribantur, ac sub jurisdi-
ctione Rectoris Academici vivant. Parisienses typographos tan-
dem post litem 100 annorum, ab A. 1618 usque ad A. 1725 d. 10
Dec, id obtinuisse, ut membra Academiæ sint declarati, pri-
585. vilegiis Academiæ gavisuri. Porro *Fridericum* typothetis aqui-
lam & galeam apertam, typographis gryphionem, globulos

typo-

Digitized by Google

typographicos pedibus tenentem, conceſſiſſe. Ex Germanis Pag.
pariter *Franc. a Bocholt*, Montenſis Ducatus opilionem, artem 585 ſeq.
æri incidendi excogitaſſe, cui ſucceſſerit *Iſrael a Mekenich* & *Martinus Stockius*, præceptor nobiliſſimi *Alberti Dureri*, denique artem incidendi ligno, ſeu xylographicam, Germanos & primos inveniſſe & coluiſſe. Veteres de librorum ornamentis ſollicitos 586-589.
fuiſſe admodum, eorumque ligamenta nonnulla prorſus argentea et aurea fuiſſe. Speciatim de ornamentis Pandectarum Florentinarum Noſter diſſerit,&, qua pompa proferantur,commemorat.
De voluminibus circa teretes ſcipiones convolutis,apud Romanos, 589-597.
Græcos, & Ebræos, item umbilicis, eorundemque extremitatibus, quæ *cornua* dicebantur, variis coloribus, auro etiam, ornata, multa erudite expromit. Libris in averſa chartarum parte fru- 599-604.
ſtulum membranæ agglutinabant, purpureo vel alio colore tinctum, cui ab exteriori parte index ſive titulus libri, nomenque Autoris, literis aureis inſcribebatur. Loris eos pulcherrimis conſtringebant, ne diſſoluti pulverem, tineas, & blattas, admitterent, operculo, non tam ornatus cauſa, quam ut a pulvere & tineis tuti eſſent, induebant, cedro denique libros & chartas illinebant, quo tineas arcerent, eorundemque fini coronidem appingebant. Papyri conficiendi artem jam *Euſtathii* tempore, 607-610.
qui floruit A. C. 1160, in deſuetudinem abiiſſe docet. De arte compingendi, qualis medio ævo obtinuerit, & quo modo ſucceſſu temporis perfecta ſit, haud proletaria ſubjungit.

Jam, quæ in libro *Hugonis* emendata ſint a Cel. *Trotzio*, paucis 23 ſeq.
dicemus. Autor aſſeveraverat, *Adamum* vel *Sethum* inventores literarum primos fuiſſe, addit tamen ſimul, earum uſum non adeo neceſſarium illa tempeſtate exſtitiſſe, cum rara fuerint ſtudiorum negotiorumque commercia; cujus ſententiam propterea Noſter rejicit, quod illius rei nec vola nec veſtigium in ſacris literis reperiatur, & primi parentes rudi illa ætate omnia facili memoria complecti potuerint. *Eumenium*, Pergami Regem, primum omnium membranas, pergamenas dictas, conficiendas curaſſe, ex *Plinii Lib. XIII Cap. 11* aſſertum iverat *Hugo*. Huic vero opinioni intercedit *Trotzius*, quoniam, referente *Joſepho Ant. Jud. Lib. XII Cap. 2*, *Eleaſar* pontifex LXXII Interpretes una 91 ſeq.

cum membranis ad *Ptolemaum* miserit, & Iones jam animalium pellibus ante *Ptolemai* ætatem usi fuerint, uti *Herodotus* in *Terpsichore Cap. 59* docet, & quoniam chartis papyreis Ægyptiacis ob fragilitatem interposuerint membranas, variis coloribus, inprimis purpureo, ad nitorem infectas. Prior ratio, quoniam pro certo ponit, scripturam V. Testamenti in Græcum sermonem a LXXII Senibus conversam fuisse, quæ traditio multis fabulam sapit, non omnibus fortassis arridebit. *Hugo*, de *Siglis*
Pag. verba faciens, notaverat *Cujacium*, vocem *Siglum* non a *si-*
174-176. *gillo*, sed a voce *singula*, derivantem; cujus derivationis rationem Noster defendit, interque *notas* & *siglas* hoc discrimen intercedere contendit, ut per *siglas* intelligantur figuræ, quibus ad celanda mysteria sua utebantur JCti, per notas vero literarum compendia, illa cumprimis, quæ per singularias literas exprimebantur. Ob-
226. servaverat *Hugo*, στυλοκοπεῖν *Hesychio* idem esse, quod aliquem infamia notare, quo sensu *Athenæo Lib. VI Cap. 6 Polemon* dicatur στυλοκόπας, quoniam illius nomen columnæ ad probrum fuerit inscriptum. At ex *Casaubono* evincit *Trotzius*, nomen hoc *Polemoni* non in probrum, sed gloriam, adhæsisse, utpote qui in perquirendis, describendis, publicandisque vete-
343-345. rum monumentis totus fuerit occupatus. *Natalitiorum actorum* famam obscuram esse, dixerat *Hugo*; contrarium probat *Trotzius*, ad *Suetonium* provocans, unde, ante *Cajum Caligulam* obtinuisse illa, patere arbitratur. Originem illorum refert ad *Servium Tullium*, qui, quo nascentium numerum sciret, instituit, ut propinqui nata prole numum aliquem in ærarium *Junonis Lucinæ* inferrent, ubi contra quis vivis excessisset, in *Veneris Libitinæ*, cum quis togam virilem sumsisset, in *Juventutis*. Ut actorum horum notitia certa esset, ideo fuisse necessarium putat, ne quis alienos liberos in actis pro suis profiteretur, præmiisque πολυπαιδίας frueretur, nec id familias tantum illustres spectasse, verum etiam plebejas, cum præmia liberorum omnibus omnino fuerint indulta. Ubi Autor agit
353. de *albo prætorio*, eumque in finem adducit id, quod *Dio Lib. LIX*, & *Sueton.* in *Calig. Cap. 49*, de duobus libellis, quos *Protogenes*, *Caligulæ* servus, circumtulerit, commemorant, exemplum

emplum illud ad album prætorium minus pertinere, oſtendit. Pag.
Differentiam, quam inter *Annales* & *Hiſtoriam* conſtituit Au- 359. 360.
tor, ut *Hiſtoria* ſit temporum, quæ vidimus, vel videre potui-
mus, *Annales* eorum temporum deſcriptio, quæ noſtra ætas
haud novit, rarius obſervatam fuiſſe, adductis teſtimoniis probat,
obſervans, *Annales* olim a Pontificibus conſcriptos fuiſſe. *Con-*
dicta non fuiſſe programmata, publice fixa, quod *Hugo* exiſti- 378. 379.
mat, ſed JCtis *condicere* idem ſignificare, quod *denuntiare*, do-
cet, cum moris fuerit apud Romanos, rus colentibus per viatorem
diem certum ſtatuere, quo in judicio lege agerent. Quam
vero ſignificationem vox condictio poſt illa tempora indue-
rit, erudite ediſſerit. Nomen *digeſtorum* non *Juſtinia-*
num, nec *Salvium Julianum*, quod cum *Alciato* putat *Hugo*, 382 ſeq.
ſed *Alfenum Varum*, primum adhibuiſſe, indeque ad volumen ju-
ris, quod antiquorum JCtorum diſputationes, legum reſponſa, &
deciſiones, continet, tranſiiſſe, probat. *Indictiones* denotare ſacras
literas, quæ & codicilli fuerint dictæ, *Trotzius* non concedit. 403-407.

Reſtat, ut, quæ addiderit libro *Hugonis*, videa-
mus. De diverſa ſcribendi apud veteres ratione quædam in 62 ſeq.
medium protulerat *Hugo*; quibus addit *Trotzius* jocularem ſcri-
bendi modum per *circulum*, qui in teſtamentis a dominis ra-
tione ſervorum manumittendorum fuit adhibitus. Quo ipſo 63 ſeq.
in loco quædam addit de primo inventore literarum Gothica-
rum, quem vulgo *Ulphilam*, ſive, ſecundum *Jornandem*, *Gul-*
philam vel *Vulphilam*, Gothorum Epiſcopum Arianum, eſſe
exiſtimant, qui & Scripturam ſacram in linguam Gothicam con-
verterit. Obſervat tamen ex *Baſnagio*, ante id tem-
pus Gothos jam habuiſſe literas *Runicas*, a voce priſca *Ryn-*
ner, ſulcos ſignificante, dictas, quæ ob mirabilem formam 128 ſeq.
ſuam myſticæ & occultæ audiant. De inſcriptionibus & ſub-
ſcriptionibus epiſtolarum, quas Autor plane ſilentio prætermi-
ſerat, quasque *Lipſius* in *Inſtitut. epiſt. Cap.* 4 non ſatis explicue- 240 ſeq.
rat, quæ ad inſtitutum facere videbantur, addit. De ῥαψῳδο-
μαντεία vel ῥαψῳδομαντικῇ, quæ ex *Homero*, *Virgilio*, alioque
illuſtri Poeta, & poſtea ex ſacra Scriptura, inſtituta eſt, quædam
commemorat, illiusque divinationis antiquitatem idoneis exemplis

 oſten-

Pag. 244-250. ostendit. *Caput XXVII* ab *Hugone* destinatum est notis Grammaticorum; quoniam autem argumentum hoc non pro dignitate videbatur executus, multa Noster de notis illis, earumque antiquitate & usu, commentatur. Distinguit inter signa *interpunctionis*, & signa *critica*, sive *correctoria*. Inde observat, interpungendi signa olim fuisse nulla, vel voces singulas punctis interjectis distinctas fuisse, quod ex Codicibus MStis & Inscriptionibus appareat. Rationem hanc affert, quoniam linguam intellexerint, adeoque legendo facile constiterit ipsis, ubi sonus morari, vel protrahi, & proferri, deberet. Adhæc majusculis literis scribebant, & notis excipiebant, quæ dictabantur, ut hinc non ita commode interpunctionum signa interseri potuerint. Originem interpunctionum ab *Aristotele* repetendam non esse, contra *Clericum* contendit. Apud Græcos primum eas adhibuisse *Aristophanem*, Grammaticum Alexandrinum, ipsi est verisimile; apud Latinos *Ciceronis* jam ævo in usu fuisse, contra *Clericum* negat, cum ipse *Cicero* libros suos signis illis non distinxerit, nec in Pandectis Florentinis, quæ paulo post *Justiniani* tempora conscriptæ videntur, distinctionum notæ ullæ compareant, ut hinc ne quidem illa tempestate in usu fuisse videantur. Ante
249-255. *Hieronymum* codices sacros interpunctos haud fuisse, testimonio *Cassiodori* munit. Et, si qua interpungendi ratio post hujus tempora obtinuerit, fuisse tamen illam ab hodierna distinctam admodum, & sequentibus Seculis barbaris oblivioni prorsus datam esse. Ad *Caroli M.* usque tempora in libris & Diplomatibus nullam verborum distinctionem apparere, ex *Mabillonio de re diplomatica Lib. I Cap. 11 pag. 52* docet, hujus autem auspiciis factum esse, ut *Paulus Warnefridus* & *Alcuinus*, Diaconi, aliquot libros distinctionibus ornaverint, hanc autem interpungendi peritiam demum ab inventæ artis typographicæ tempore ad perfectionem suam adductam esse. Qualis vero veterum interpungendi ratio, & quomodo a nostra diversa fuerit, deinde fusius prosequitur. Quæ præterea *Capiti* huic subjecit de Criticis, eorundemque apud priscos munere, librorum correctoribus ac censoribus, iisdemque tum privatis, tum publicis, & qua ratione id jus sibi vindicaverit Clerus Romanus,

Digitized by Google

manus, itemque de ſignis criticis, eorumque uſu, & quæ affinis ſunt argumenti, conſiderationem merentur. In *Caput* Pag.
XXXI, in quo varia ſcripturarum nomina exponuntur, varia 270-295.
ſupplementa conjecit, cujus generis ſunt, quæ de *apoſtolis*, *aſſignatione*, *cambio*, *codice*, *corpore*, *deſiderio*, *inſcriptione*, *regeſtis*, *ſubſcriptione*, ac aliis, commentatur. Maxime huc ſpectat fuſior *de Scribis* Diſſertatio, qua Opuſculum hoc auctius atque ornatius reddidit. In hujus *Cap. I* agit de ſcribis, eorumque apud Ebræos conditione. Docet, hoc munus olim obiiſſe ſummum ſacerdotem, ſuccedente tempore *ſcribam ſacerdotum* a *ſcriba regio* diſtinctum fuiſſe. *Publicum* ſcribarum munus adminiſtraſſe Levitas, qui etiam Synedrio interfuerint, *ſcribam caſtrenſem* multa polluiſſe autoritate. Scribas privatorum in contractibus & inſtrumentis, libris eruditorum, legibus & genealogiis Judæorum, deſcribendis occupatos, huicque muneri deſtinatos fuiſſe Kinæos, qui poſt captivitatem Babylonicam in *ſcribas legis* & *ſcribas populi* diviſi fuerint. Illos operam ſuam locaſſe deſcribendis libris ſacris, corrigendis, exemplis conferendis & literis numerandis, ubi de Codice αὐτογράφῳ *Eſræ*, qui Bononiæ aſſervari dicitur, monet, illum nomen mentiri. Eosdem fuiſſe dignitate conſpicuos & legum peritos, qui in lege deſcribenda ſummam adhibuerint ἀκρίβειαν. Scribas populi libellos divortii ſcripſiſſe, ac inter viros principes numeratos
fuiſſe. Apud Perſas ſcribam regium proximum ab Rege locum 422 ſeq.
tenuiſſe. In N. Teſtamento nominari γραμματεῖς τοῦ νόμου & τοῦ λαοῦ, quorum illi *publici*, hi *privati*, fuiſſe videntur.
Νομικοὺς non fuiſſe ſectæ Karæorum addictos, γραμματεῖς τοῦ 424 ſeq.
ἱεροῦ & ἱερογραμματεῖς, *Joſepho* dictos, fuiſſe procul dubio ex præfectis templi, ejusdemque rationes, reditus, & expenſas, cura-
viſſe. Codicem ſacrum non ita accurate deſcriptum fuiſſe, 425-428.
quin nonnullæ mendæ in hiſtoricis maxime ac chronologicis irrepſerint. *Cap. II* docet, ſcribas publicos apud Græcos &
ſpeciatim Athenienſes honeſtæ fuiſſe conditionis, ac *Petiti* ar- 428-436.
gumenta, contrarium de Athenienſium ſcribis aſſeverantis, ſub judicium vocat, nec *Spanhemio* aſſurgit, affirmanti, apud Syracuſanos
viliori eos fuiſſe conditionis. Diſtinguendum eſſe docet inter ſcri- 436-440.
bas *publicos* & *privatos*, *publicos* fuiſſe vel *primarios*, vel *ſecundarios*,

Pag. *rios*, quorum munus copiose describit. Munus scribarum apud
440 seq. Athenienses perpetuum fuisse, quod Ill. *Spanhemius* ex Inscriptione quadam apud *Sponium* colligit, cum hac restrictione accipit, si referatur ad statum reipublicæ, qualis fuit imperante *Hadriano*, qui Atheniensibus multa indulserit beneficia; aliam fuisse rationem sub republica libera. Dignitatem scribarum haud
441-451. exiguam fuisse, ex *Act. XIX, 35*, monstrat, nec illum ex scribis fuisse, qui in ludis Olympicis munere suo sit functus, contra *Gregorium* disputat; quæ autem de dignitate scribarum disceptaverat, ex Inscriptionibus probat. *Cap. III* agit de *scribis Romanorum*. Apud Etruscos, itemque Romanos sub Regibus, munus hoc in usu fuisse, erudite docet. Quod autem *Cornelius* in *Eumene Cap. 1* dicit, mercenarium fuisse, non de statu sub Regibus, neque sub Imperatoribus, sed sub republica libera, intelligendum esse, cum tempore vero scribas majorem sibi autoritatem collegisse, qui licet a *Catone* in ordinem fuerint redacti, crevisse tamen eorum dignitatem sub Regibus, ut ipsis Senatoribus fere æquarentur. Inde de scriba *ædilitio*, *prætorio*, *senatus*, *castrensi*, *navali*, *pontificis*, eorumque dignitate, disserit. Scribas
451-462.
462-471.
471-476. Imperatorum, licet libertinæ essent conditionis, id tamen suis servitiis ac assentationibus assecutos fuisse, ut ipsis Imperatoribus tandem formidabiles evaderent. Inde varia scribarum no-
476-480. mina, *notariorum*, *memorialium*, *cancellariorum dictatorum memoriæ*, exponit, scribarumque dignitatem ad interitum usque imperii fere permansisse, indeque ad barbaros transiisse, monstrat. In aula Romana *Cancellarium* olim proximum a Papa fuisse; quia vero is aliquando de pari cum Pontifice contendisset, dignitatem illam suppressam, in ejusque locum *Vi-*
481 seq. *cecancellarium* constitutum fuisse. *Notarios* ecclesiæ acta martyrum & disputationum cum hæreticis habitarum, item quæ in conciliis agebantur, consignasse; acta martyrum ab hostibus maxi-
483-487. ma ex parte suppressa esse. Inde se convertit ad *scribarum decurias*, monens primum, quæ *Salmasius* de decuriis scribatus habet, *Valesio* per plagium haud surrepta, tum, quæ decuriæ initio gratis conferebantur, inde pretio redemtas, docens. Decuriæ
487-490. scribarum & apparitorum appellabantur olim *militia*, & quidem

dem *literata*, quam militiam poterat aliquis vendere, & ad hæredes ſuos transmittere; quantum vero pro introitu, quod ejusdem decuriæ ſociis accidebat, dandum fuerit, definiri non poteſt. His ſcribis ſolvebantur a Quæſtoribus ſalaria publice conſtituta, quæ aliquando etiam appellabantur *annona*, quia rebus ad victum neceſſariis, frumento, oleo, vino, carne, ac aliis, conſtabant. In militia obtinuiſſe *quatuor diſtinctos ordines*, illorum, qui *docere poterant*, *horreorum*, *depoſitorum*, *caducorum*, quorum officia ſigillatim exponit. A publicis ſcribis pergit ad *privatos*, qui vel ſervi, vel libertini, fuerunt, quosque vel ad deſcribendos libros, vel rationes componendas, vel teſtamenta ſcribenda, adhibuerunt. Priores dicebantur *notarii* ac *librarii*, quorum hi libros deſcribebant, illi dicta curſim excipiebant notabantque. Bibliopolæ quoque alebant librarios ſuos, quorum alii erant *ἀντίγραφοι*, alii *καλλίγραφοι*; illi nova exempla ex aliis deſcribebant, hi pulchre omnia exarabant, inque mundum redigebant. Matronis etiam erant ancillæ librariæ, quarum mentio in Inſcriptionibus, quæ ex hoc labore ſuo dotem ſibi quærebant. Jus ſcribarum, poſteaquam ſervile eſſe deſiit, ſibi tandem vindicarunt monachi, cumprimis Ciſtercienſes, quibus præerant Abbates, iisdemque periti correctores adjungebantur, qui nomina ſua adſcribebant, quo munere aliquando fungebantur ipſi Epiſcopi. Virgines etiam Deo ſacras operam ſuam aliquando huic muneri addixiſſe, ex MStis monſtrari poteſt. In cauſas mendarum in MStis conſpicuarum dum inquirit, illas repetit partim ex *Clerico*, partim ex *Mureto*, *Baluzio*, *Brencmanno*, non tamen omnes arceſſendas eſſe a librariis, ſed vel ab apographis, vel dictantibus, vel compendioſa ſcriptura, vel a correctoribus, vel aliis cauſis, oſtendit. Inde delabitur ad *tabelliones*, qui Græcis dicebantur *δικανικοὶ*, item *πραγματικοὶ*, &, qua in re munus illorum ſitum fuerit, edocet. Commentationi coronidem imponit tractatio de pœnis ſcribarum, quibus afficiebantur, quoties vel aliquid delebant, vel immutabant in tabulis publicis, vel ſine ſuperioris venia rerum publicarum copiam faciebant ad inſtrumenta publica inſpicienda vel de-

Pag. 490-494. 495 ſeq. 496 ſeq. 498. 499 ſeq. 500-505. 506-508.

Digitized by Google

describenda, vel qui falsa testamenta dolo malo scribebant & supponebant, quibus fere *digitorum nervi incidebantur*, quam pœnam constituit *Alexander Severus*, quæque ipsa post id tempus parata fuit illis, qui hæreticorum libros describebant. Quæ
Pag. 608 seq.
hanc Commentationem excipiunt, spectant diversa scribarum nomina, illa potissimum, quæ ab *Hugone* sunt omissa. Hæc sunt potissima Operis hujus *Trotziani* momenta, ex quibus unusquisque de pretio ejus judicare poterit. Ubicunque aliquid ex antiquitatum latifundiis est explicandum, ad primos semper fontes recurrit, diversas virorum doctorum sententias profert, easdemque confligit, ac illam, quæ argumentorum pondere ceteris superior est, eligit, atque rationibus communit, illis semper scriptoribus nominatis, qui argumentum aliquod ex instituto excusserunt. Antiquitatum reique literariæ studiosi invenient hic abunde, quibus sitim suam restinguant, JCti plurima, Theologi ac institutorum priscæ ecclesiæ cupidi haud pauca, quæ in commodum suum convertere possint. Prouti igitur Cel. *Trotzio* de tam eximio fœtu ex animo gratulamur, ita autores ipsi ac suasores existimus, ut interiorum literarum studium in posterum cum Juris disciplina amico fœdere conjungere, &, quod adhuc multa cum laude fecit, literatum orbem eruditis suis lucubrationibus ornare, pergat.

A REVIEW OF THE DOCTRINE OF Eucharist, &c.

h. e.

RECOGNITIO DOCTRINÆ DE EUCHARIstia, ex Scriptura & Antiquitate repetita, a DANIELE WATERLANDO, S. T. D. Regis Magnæ Britanniæ a Sacris.

Londini, apud W. Innys & R. Manby, 1737, 8.

Alph. 1 plag. 14½.

Notum est ex Historia literaria Britanniæ, illustrem hodie Præsulem Wintoniensem, D. *Benjaminem Hoadley*, novas de

de S. cœna lites ante aliquot annos ſeviſſe, aut, ut rectius dicamus, antiquatam jam in Socinianis diſputationibus renovaſſe controverſiam, ac e tenebris in lucem revocaſſe. Is nimirum præ ſe tulit, per cœnam Domini *communionem* ſanctorum hominum, & cum Servatore, & inter ſe, unice roborari, & ejus finem, quem Chriſtus ante oculos poſitum habuerit, præter aliquam *ſui recordationem*, nullum eſſe alium. Quid ? quod, in hac *memoriæ* mortis Chriſti *renovatione* ipſam S. cœnæ *naturam* & *eſſentiam* poſitam eſſe, conſtituit. Hac vero arida S. cœnæ explicatione credulam a ſanctiſſimis epulis ſuperſtitionem abſtergere & amoliri, easdemque profanis, quibus Anglia dudum abundavit, hominibus gratiores acceptioresque reddere, voluit. Hac igitur oblata *S. R. Waterlandus* occaſione, quam quidem nominatim non deſignavit, totius ſacroſancti de Euchariſtia dogmatis recenſionem inſtituit, ex ſacra Scriptura & Hiſtoria ductam, quam vetuſtatis nuntiam & antiquæ veritatis lucem eſſe, ſapientiſſimi quique decernunt. Præmiſſa eſt libro huic *Introductio* lectu non indigna, ipſa vero pertractatio *decem & quatuor Capita* complectitur. Dabimus operam, ut ex hac compendiaria, quam molimur, enarratione Lectores noſtri rerum illic enodatarum pleniorem ſibi acquirant notitiam. *Introductio*, quæ totius rei propoſitæ rationem reddit, *quatuor* momenta præmunit ac præfulcit. *Primum* eſt, Scripturam *unicam* eſſe *fidei morumque regulam*. *Alterum*, ad intelligentiam Scripturæ multum valere, ſi ſciatur, quid *Scriptores*, qui ante nos vixerunt, *illuſtriores*, iidemque *veteres* inprimis, tum vero etiam *recentiores*, docuerint, ſic ut una & mente & voce de re aliqua conſenſerint. *Tertium*, inter bina hæc extrema, *ſuperſtitionem* ſcilicet *ſimpliciorum*, & *impietatem profanorum hominum*, prius omnino tutius eſſe, cui pro re nata faveatur; præſertim cum hic diſertis verbis *1 Cor. XI, 27, 29*, etiam atque etiam cavere jubeamur, ne indigne ſacra utamur cœna, neve divinum ejus pretium ulla ratione diminuamus. *Quartum*, idemque ultimum, eſt momentum, injuriam Sacramentis fieri, ſi *poſitiva officia*, quam *religioſos ritus*, ea nominare malimus. Quo quidem loco planum fit, Euchariſtiam

[margin notes: Pag. 2 ſeq. — 11 ſeq. — 16. — 17.]

 non

Pag. 17. non *nudum* aliquod *officium*, sed *sacrum quendam ritum*, esse,
in quo Deus nos amplectatur, seque nobis amplectendum offe-
20 seq. rat. Tum vero etiam docetur, non *unum officium*, verum
omnia in universum, quæ Servator præscripsit, *officia*, in eo re-
quiri homine, qui S. cœna digne uti velit. Hæc ubi, facem præ-
ferente S. R. Autore, fundamenta jecimus, res ipsæ tractatæ nos
23. ad se vocant. Et in *Capite* quidem I *nomina S. cœnæ notissima,
& præcipua quadam consideratione digna*, ex antiquitate repe-
tuntur. Nec vero recitantur tantummodo nomina, sed etiam de-
clarantur, temporum simul habita ratione, quibus nata esse viden-
tur. Sic dicta est Eucharistia A. D. 33 *fractio panis*, A. D. 57 *κοι-
27. νωνία, communio*, ex *1 Cor. X, 16*, A. D. 57 *κυριακὸν δεῖπνον, cœ-
29. na dominica*, ex *1 Cor. XI, 20*, A. D. 96 *προσφορὰ, oblatio*,
32. 40. A. D. 104 *Sacramentum*, A. D. 107 *Eucharistia*, A. D. 150
45 seq. *Θυσία, sacrificium*, A. D. 150 *ἀνάμνησις, μνήμη, comme-
49. moratio, memoriale*, A. D. 249 *Pascha*, & A. D. 385 *Missa*.
53. 56. In *Cap. II* ipsa *S. cœnæ institutio ex locis N. F. testatissimis,
58 seq. Matth. XXVI, Marc. XIV, Luc. XXII*, & *1 Cor. XI*, exponitur,
65. &, quemadmodum in locum agni paschalis suffecta sit, ex si-
66 seq. militudine cum rerum circumstantium, tum phrasium in-
71. de ductarum, demonstratur. *Caput III* de *commemoratione
74. aut recordatione Christi in Eucharistia* præcipit. Hanc
finem institutæ S. Cœnæ *unicum* ac *proprium* ex Socinianis
Volkelius, Schmalcius, aliique, contendunt, atque adeo totam
72. ejus *naturam* & *essentiam* in illa sitam esse sciscunt. At S. Rev.
Autor *proximum τὴν ἀνάμνησιν τοῦ κυρίου* finem esse, verbis
sacrosanctis, *Luc. XXII, 19, 1 Cor. XI, 24, 25*, confirmat, ea-
demque accuratius, quam *Socinianæ* familiæ adscripti homines,
interpretatur. Verba Domini, *εἰς τὴν ἐμὴν ἀνάμνησιν, tria* si-
73 seq. gnificant. Primo: *In memoriam mei*. Itaque memoriam *personæ*
75. 77. Jesu Christi, non modo ut *magni* & *boni* viri, nec tantum ut
magni prophetæ, nec modo ut capitis, *domini*, ac *magistri* no-
78. stri, verum etiam, id quod majus & gravius est, ejusdem, ut
veri Θεανθρώπου, hic renovare jubemur. Quam in rem ido-
80 seq. neos *Justini Martyris* & *Origenis* locos S. Rev. Autor testatus
73. 85. est. Eadem verba, secundo *in memorationem mei* possunt denotare,
quæ

quæ eum *celebratione* conjuncta eſſe debet. Atque hæc, neceſſe eſt, ut locis, *Act. XX, 28*, *Phil. II, 5-8*, *Col. I, 14-20*, Pag. 87.
Hebr. I, 2, 3, IX, 13, 14, conſentanea ſit. Locutio Chriſti tertio *in memoriale mei* deſignat, Deo gratum & acceptum. Ut olim in Vet. Teſtamento in *ſacrificiis memorialia* erant *typica*, 73-89.
Lev. XXIV, 7, *Num. X, 21*, ita nunc *Euchariſticum & Antitypicum memoriale* in N. Teſtamento habemus. Ut in Vet. Teſtamento erat ἀνάμνησις ἁμαρτιῶν, ita nunc ſub N. Teſtamenti 91.
œconomia in illius locum ἡ ἀνάμνησις τȣ̃ Χριςȣ̃ ſucceſſit. Huc eodem pertinet annuntiatio *mortis Domini* practica, *1 Cor. XI, 26*, quæ in *Capite IV, de commemoratione mortis Do-* 72.
mini noſtri in S. cœna inſcripto, ſeparatim exponitur. *Mors* 95.
hæc eo eſt loco habenda, quo *ſacrificia* olim *expiatoria* erant. Servator autem hoc ſuum *expiatorium ſacrificium* pro pecca- 96.
tis humani generis obtulit. Atque iſto verbo καταγγέλλειν docemur, quemadmodum & Deo Triuno immortales gra- 106.
tias agere, habere, ac referre, & hominum nos ſervitia præbere, debeamus. In *Cap. V de conſecratione elementorum, panis &* 113.
vini, agitur. Quo loco 1 vera conſecrationis natura in *precibus & gratiarum actione* ponitur, 2, eadem ut a *miniſtris Ec-* 118.
cleſiæ perficienda ſit, exponitur, ac 3, *quid efficiat*, oſtenditur. Ejus nimirum *efficacitas* in *relativa* quadam *ſanctitate* ſita eſſe debet, quam ſymbola adipiſcantur. Hoc quidem vacat dubio, per Dominicam orationem ad ſanctiorem uſum illa *deſtinari*. At vero per verba inſtitutionis ſymbola conſecrata cum rebus a viſu remotis, corpore & ſanguine Chriſti, arcana quadam ratione *uniuntur & conjunguntur*, καὶ ὁ γεγονὼς ἄρτος ἐπιδέχεται τὸν λόγον τȣ̃ Θεȣ̃, καὶ γίνεται ἡ εὐχαριςία σῶμα Χριςȣ̃ κ. τ. λ. *Iren. Lib. V Cap. 2 pag.* 294, & calix 136.
conſecratur, εἰς ἕνωσιν τȣ̃ αἵματος αὐτȣ̃, *Ignatius ad Philad. §. IV. Caput VI* de *ſpirituali* præcipit *manducatione ac bibitione, quæ Jo. VI mandata legitur.* Senſus verborum hic eſt, ut putat S. Rev. Autor: *qui mortis, quam in cruce ſuſtinuit Do-* 146.
minus, particeps redditur, idem etiam reſurrectionem illius participare debet. Cum his confert, quid veteres olim de hoc 149.
loco ſenſerint, & quid *recentiores* præcipuorum, in quos orbis 187.

 Chriſti

Digitized by Google

Christi divisus est, cœtuum doctores eadem de re decreverint. His explanatis, propius ad rem propositam in *Cap. VII* ventum est, quippe quod *sacramentalem aut symbolicam in Eucharistia* declarat *manducationem*. Hujus quidem ita explica-
Pag. 197. tur natura, sicut testatis ac pervulgatis *Reformati*, ut dici cupit, *cœtus* sententiis ac scitis consentaneum est, quæ huc redeunt fere: *Symbola sunt nuda signa rerum signatarum, oculos fu-
200. 202. gientium, id est, corporis & sanguinis Domini. Dum Christus dixit:* Hoc est corpus meum, & hic est sanguis meus! *hæc
203. seq. quidem verba non* literaliter, sed figurate, *ac* interpretative, *sunt intelligenda, ut elementa utramque materiam ab oculis avocatam*, cum effectu salutari, dignis *repræsentent convivis.* Ut hoc, quod sumsit, S. Rev. Autor efficiat, *stilum sanctiorem*, phra-
204. 206. sin in *sacrificiis* receptam, & alia argumenta, quæ causæ suæ servire putat, in auxilium vocat. In eo præcipue totus est, ut locos reverendorum civitatis Christianæ luminum, *Ignatii, Ju-
214. seq. stini Martyris, Irenæi, Clementis Alexandrini, Tertulliani, Origenis, Cypriani, Cyrilli Hierosolymitani*, & aliorum, describat, sibique favere planum faciat. Hos Patres sacræ civitatis conscriptos provocat, ut dignum eum judicent, cujus rebus studeant, & patrocinentur. Sed, cum ei obsequi sponte noluerint, hoc facere invitos & recusantes coegit. A re proposita nostra sejunctum est, nervos illarum rationum, quas nostri Theo-
248. seq. logi dudum confecerunt, hic denuo incidere. Ex historia dissensionum, circa sensum verborum Servatoris commotarum, quæ hic loci contexitur, omnes, quotquot a partium studiis alieni, nec a purgata judicandi facultate prorsus relicti sunt, intelligent, nostræ ecclesiæ explanationem reliquis haud dubie anteferendam esse. Namque naturali vocum potestati, in re tam eximia, & ad animi salutem valente, obedimus, neque griphis & captionibus, quas in axonibus suis *Solon* haud ferret, utimur. Manifestæ hic adsunt *propositiones*, quas artis ratiocinandi magistri vocant, *exhibitivæ*. Pronomen enim *δεικτικὸν, τοῦτο*, in *subjecto* positum, ad binas res alteri exhibendas usurpatur, quarum *principalis*, oculos fugiens, in *prædicato*, altera vero, quæ sensui patet, disertis verbis non exprimitur, & *vehiculi* no-

nomine inſigniri ſolet. Sic *Philargyrus* oſtendit tibi marſupium pecunia refertum, *hoc eſt*, inquiens, *pecunia*. Hanc pecuniam, quæ res princeps eſt, velo nimirum tectam, non vides, marſupium, quod in ſe pecuniam continet, & uſurpas oculis, & manu contrectas. Non diſſimili ratione Servator in S. cœna ſub externis ſignis vult *ſumi* corpus & ſanguinem ſuum. Ergo ſub his iisdem vult etiam *dari* ac *porrigi*. Jam, re bene putata, ſic rationes ſubducimus: corpus & ſanguis in Euchariſtia aut *abſens*, aut *præſens*, eſt. At vero abſens eſſe nequit; qui enim *dari* poſſit & *porrigi* aliquid alteri, quod *re vera abſens* eſt? Ergo reliquum eſt, ut, cum poculum benedictum & fractus panis *convivis*, ſive *probis*, ſive *improbis*, *datur*, & ab his *ſumitur*, *reapſe* quoque ac *vere præſens* ſit corpus & ſanguis Domini, ac *ſimul detur* & *accipiatur*. De *modo* hujus ſecretioris præſentiæ non diſputamus amplius hodie, nec vero idcirco, quod hic nos præterit, rem ipſam in dubium vocandam, aut plane negandam eſſe, arbitramur. Satis habemus, quod verba Domini ſic interpretamur, quemadmodum *propoſitiones exhibitivæ*, in omnibus cultioribus linguis uſitatæ, requirunt. Ita vero mediam quoque viam, quæ inter barbaram *transſubſtantiationem Romano-Catholicam*, & inter *præſentiam mere ſignificativam*, ſolaque mente contrectandam, apud *Reformatos* receptam, interjecta eſt, in Eccleſia noſtra *Evangelico-Lutherana* deligimus, qua omnium ſine dubio tutiſſime itur. Conteſtamur veterum ſacræ civitatis antiſtitum locos, qui nobis facile, & ſine ulla contorſione, adſunt, in contrariam vero partem inviti rapiuntur. Non miramur profecto, ex *umbratica Reformatorum* doctorum *præſentia* in *Socinianiſmum*, qui nuda ſigna, ſolius memoriæ juvandæ gratia inſtituta, in S. cœna admittit, acutos delabi homines. Nonne enim umbraticæ & memoriales epulæ proxima ſe invicem affinitate contingunt? Quæ cum ita ſint, Sociniani, ut ſunt vaferrimi mortalium, tam leves umbras ingenioſis, quas unice diligunt, expoſitionibus ullo ſine negotio diſſipabunt. Quid? quod animum inducimus facile, ut credamus, illuſtrem Adverſarium, contra

quem S. Rev. Autor tam levia arma tulit, copias ejus sine magna opum suarum jactura penitus confecturum, aut ei, manu diu cum hoste conserta, tandem in hujus fore castra transeundum, qui transfugam in fidem hac antiqua imperatorum recipiat formula: *quisquis eris, noster eris!* His excerptis & monitis, ad *Caput VIII*, praeeunte Autore, nobis deveniendum erit, ubi locus *1 Cor. X, 16 seq.* explanatur & vindicatur. Sensus hic certus & fixus esse debet: *qui credunt, omnes in* Christi & mortis *ejus communionem perveniunt, sic ut* beneficiorum *ab eo partorum* re vera compotes *fiant*. Qua data occasione, novas Venerandi *Moshemii*, Theologi Julii, quas in notis ad *Rad. Cudworthi de vera ratione Cœnæ Domini* libellum, Latine a se versum, illi interpretationi objecit, dubitationes acerbe & aspere nimium accusat, ac si sanctioris capitis argumentum non *explanasset*, verum *perplexum* ac *obscurum* reddidisset, quo *Lutheranam*, quam vocat, *notionem* exsculperet; ut alia acerbius dicta omittamus. Rationes Viri Celeberrimi colligemus: *duræ* sunt *locutiones* Paulinæ, sine causa *distinctæ* voces adhibentur, nec *propositiones* ea, qua fas est, accuratione *limitatæ* sunt, si in verba *Reformati* cœtus doctorum hic jurandum esset. Et sane, qui in his dubiis parum firmitatis inesse sciscit, is vero naso careat, necesse est. Ipsa purgata ratio statim, ut audit, hoc spernit scitum: est *causa* quædam *absens*, quæ in re aliqua efficienda, *mihi vere præsente*, hac ipsa hora versatur. Christi corpus & sanguis est ἄιτιος τῆς σωτηρίας, id est, *causa*, quæ *nunc* in salute, quam dudum peperit & *acquisivit*, *Act. XX, 28*, mihi *applicanda* occupatur, cujusque in animo *jam* percipio efficacitatem, & tamen *hæc causa* a me *abest*. Quodsi causæ cujusdam *actu* in me sentio efficientiam; illa quidem causa non potest non *actu* mihi adesse. At, si abesse eam a me constituo, omnes etiam *effectus*, a *præsente* illius *actione* pendentes, hac posita sumtione, nego. Itaque sententia, quæ a recta abhorret ratione, sancto homini male obtruditur. Verbis luditur mente vacuis, neque ideæ illis, id quod tamen fieri debebat, cum cura & solertia illigantur. *Effecta causæ nunc* efficientis

Digitized by Google

cientis *mihi præſentia* quidem ſunt, verum *ipſa mihi cauſa præſens* haud eſt. Nonne hoc idem eſt, ac ſi ſciſcas: ſentio, aliquid a cauſa quadam nunc effici, & non ſentio? Si enim *cauſam*, quæ nunc in lucem aliquid profert, *præſentem* eſſe non percipio, neque id, quod profertur, *actu præſens* mihi eſſe, & a me percipi, præ me ferre queo. *Effectus*, qui *actu* præſens eſt & ſentitur, a cauſa exiſtit, *actu* eum conficiente. Quæ ſi plane abſens eſſet, nec ſentiretur; conſequens eſt, ut nec effectus ſentiri poſſet. Ergo nec hic præſens eſſet. Ex quo perſpicuum eſt, *corpus* & *ſanguinem Domini* in ſymbolis omnino *præſentia* eſſe debere, ubi recipitur, *effecta* re vera in S. cœna *præſentia* eſſe. Hoc vero dato, dandum erit & illud, dubia *Moſhemiana* ejusmodi eſſe, ut uſitatam *Reformatorum* explicationem, cui S. Rev. Autor favet, velut levem aliquam nebulam disjiciant ac diſſipent. Prememus hoc argumentum diutius, ne bonæ cauſæ deeſſe videamur. Sumtiones *Reformatorum* hæ ſunt: *Symbola* S. Cœnæ *ſigna* ſunt *abſentis* corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti, & rerum *effectarum præſentium*. Hoc ſumto, ſymbola erunt *ſigna ſignorum*. Namque *effecta* ſunt ſigna, quæ de cauſa teſtantur. E. hæc & *ſignata* res erunt, & *ipſa ſigna*, quæ ingenii luſio, ut leviſſime dicamus, ipſa nive frigidior eſt. *Signum* rei cujusdam ſignatæ aut eſt *mere repræſentans*, ut typi V. Teſtamenti τὰ ἀντίτυπα N. Teſtamenti repræſentabant; &, ut ſubtilioris Arithmeticæ artis, quæ *Algebra* dicitur, periti, ſigno – *minus*, & ſigno + *plus*, deſignant; aut eſt *conferens*, quod ipſam rem ſignatam, at occultam, confert. Sic, exempli gratia, medicus, data cuidam chartæ incluſa medicina, his utitur verbis: *hoc eſt medicamentum*. Ubi charta etiam eſt ſignum medicinæ, ſed incluſam eam conferens. Medicina eſt *cauſa* ſanitatis reddendæ. Quis vero tam inficetus & inconcinnus ſit, ut dicat: *charta eſt ſignum ſanitatis*. Hæc autem, medicina non ſumta, conſequi nequit. Ita, niſi in S. cœna corpus & ſanguis Chriſti, quorum poculum benedictum, &, qui frangitur, panis, ſigna ſunt, re vera ſumatur, nec ſanitas mentis, & obſignatio veniæ peccatorum, arctiorque cum Servatore

vatore unio ac conjunctio, vere obtineri & confirmari poterit. Vides, ei sententiæ, quæ *veram* corporis & sanguinis *præsentiam* in S. cœna tuetur, maximam deberi reverentiam. Neque vero illud Rev. *Moshemii* studium, quo *commatum 16, 17,* & *18*, vinculum divellendum judicavit, & *commate 18* novam orationis partem inchoari censuit, eam accerbam, quam hic inviti legimus, censuram commerebatur. *Præcisam* enim & *constrictam* S. *Pauli* orationem sæpenumero esse, præter alios, *Jo. Lockius*, civis Viri Clarissimi, in copiosa, quam suæ Britannicæ *Epistolarum* quarundam *Paulinarum Paraphrasi* præmisit, *Præfatione* præclare annotavit. Non igitur cum scribendi genere viri divinitus acti & eruditi, id quod tot loci extra controversiam collocant, *Moshemiana* pugnat interpretatio. Vir inclytus debitis eam præsidiis communivit, ea usus modestia, ut illam obtruserit nemini, secundis quippe aliorum judiciis publicæ luci expositam. Nos vero eximio Magnæ Britanniæ Theologo istud sine mora concedemus, totam S. *Pauli* orationem *aptam* esse inter se, ac *cohærentem.* Tunc hæc sententia, hæc vis rationis *Paulinæ* nihil amplius habebit dubitationis. Propositio *primaria commate 14* habetur: *fugite plurium cultum Deorum*, sigillatim a *religiosis conviviis*, quæ in honorem ipsorum parantur, *vos abstinete.* Vis dehortationis universa in hoc sita est: nam *religiosa convivia notæ sunt professionis*, & *indicia* ejus *sacræ*, ad quam quisque pertinet, *societatis.* Sic, verbi causa, *S. cœna* est *nota professionis Christianæ. Nos* enim, dum *ex calice consecrato bibimus, sanguinis Christi compotes reddimur*, & *fractum panem manducantes, corporis Christi participes evadimus*, *commate 16.* Ita nimirum nos, in honorem *præsentis* Dei nostri S. cœna utentes, *v. 31* *unum corpus*, unam societatem Christianam, constituere, præ nobis ferimus, *comm. 17.* Neque aliter se res habet, si *Judæos* spectemus. Hi, victimas in honorem *veri Dei* cæsas comedentes, in *aræ* partem se venire profitentur, cui verus Deus se interfuturum promisit, *comm. 18.* E. hæ *religiosæ epulæ* sunt *nota professionis Judaicæ.* Jam, his jactis fundamentis, *a pari*

Pag. 314 seq.

a pari rationem ducit S. Servatoris orator, *comm.* 19, 20. Haud dispari nimirum modo *mensæ Diis a profanis* hominibus instructæ *nota* sunt *ethnicæ religionis*. Hinc ducit S. *Paulus* hoc corollarium: *nolo, vos in dæmoniorum venire societatem!* Majus est & gravius aliquid, quod *comm.* 21 sciscit: οὐ δύνασθε, *ne potestis quidem* poculi ac mensæ & Domini, & deastrorum, participes fieri. Quænam hic vis demonstrandi subest? Hæc, ut putamus: namque *illæ* utriusque generis *epulæ* sunt *binæ res contrariæ*, & inter se repugnantes, eamque ob causam simul consistere nequeunt, *2 Cor. VI, 14.* Nemo simul & vero Deo, & falsis Diis, servire potest. Gentes profanæ serviunt falsis Diis, utpote quos in religiosis conviviis suis *præsentes* sibi esse credunt. Vid. *Platonem Lib. II de Legib. pag. 576*, & *Ovidium Lib. VI Fastor. v. 305.* E. vero Deo servire nequeunt. Vos, qui S. Cœna utimini, vero servitis Deo. E. falsis & commentitiis Diis servire nequaquam potestis. Nemo simul & victimam, ad placandum verum Deum cæsam, hoc est, corpus ac sanguinem Christi, & hostiam, deastris expiandis immolatam, participare potest. Profani homines hostiam deastris mactatam participant. E. victimam Deo vero oblatam participare non possunt. Vos, qui S. Cœna utimini, victimam Deo cæsam sumitis. E. in hostiarum deastris mactatarum communionem venire nequaquam potestis. Aut toti fallimur, aut hæc connexio & argumentatio omnibus nervis & partibus suis cohæret, nec plura requiruntur ad vim ejus capiendam. Diutius, quam putavimus, in his pensandis morati sumus, sed rerum nos gravitas abduxit. Quæ reliqua sunt, indicabimus verius, quam declarabimus, brevitatis rationem habituri. In *Capite IX* ostenditur, ut *venia delictorum in Eucharistia detur*. Atque hæc doctrina cum ex S. Scriptura, tum ex antiquitate, probatur, ac vindicatur. Verum in *Capite X* docetur, quemadmodum *gratia sanctificans in Eucharistia conferatur*, eadem tractandi ratione adhibita. *Caput XI*, quod, nulla re interveniente alia, dictam hanc disquisitionem consequitur, *Eucharistiam* ut *ritum* quendam *fœderalem* considerandam contemplandamque

Pag. 320. 332 - 335. 347 seq. 363. 36 seq. 424.

proponit. Rationes hujus ſententiæ ductæ ſunt 1 ex natura
Pag. 435 *communionis*, quæ Deum inter, ac ſanctum hominem, S. cœ-
ſeq. na utentem, intercedit, 2 ex antiqua ſanguinem in *fœderibus*
bibendi conſuetudine, 3 ex ipſis *verbis inſtitutionis*, & 4 ex
analogia, quæ inter S. *cœnam*, & inter *ſacrificialia* Judæorum
ac gentium profanarum *convivia*, a S. *Paulo* 1 *Cor. X*, 16, di-
lucidandi gratia in medium prolata, ſeſe offerre videtur. *Rad.
Cudworthus* præcipuus Autor eſt, qui in ſeparata illa, eademque
brevi & minutæ molis, Commentatione, quam paulo ante no-
minavimus, S. cœnam *epulum ſacrificiale* eſſe, voluit. Hanc
autem notionem cum viri nonnulli eximii falſitatis convicerint,
445 ſeq. S. Rev. Autor faciendum ſibi eſſe putavit, eam ut rurſus aſſere-
ret ac tueretur. Noſtrum quidem hic loci non eſt, tantas com-
ponere lites, verum hoc non poſſumus non monere, quod le-
gibus repugnet logicis, ſi ex *ſimilibus* exemplis, quæ rem ge-
neratim tantum ac univerſe illuſtrare debent, ipſæ proprietates
ejus ſingulares arceſſantur, ac veluti corollaria ex illis principiis
ducantur. S. *Pauli* mens, id quod jam in antecedente vidimus
oratione, huc valet: omnes tres, quæ hodie vigent, religiones,
Chriſtiana, *Judaica*, *Ethnica*, in eo conveniunt, quod ſingulæ *re-
ligioſa* habeant *convivia*. Ex hac vero generali convenientia
non vult concludi: *Judaica* & *Ethnica convivia religioſa* ſunt
ſacrificialia. Ergo S. *cœna*, quam *Chriſtiani* celebrant, ejuſ-
dem quoque generis epulum eſt. Hanc concluſionem ex ne-
ceſſaria conſecutione ductam haud eſſe, in logicis ſcriptis verſa-
466. tum præterit neminem. At nihilo minus tamen *Capite XII
Eucharistiam* eo vult loco a nobis haberi, ac ſi *ſacrificium* eſ-
468. ſet. Ubi primo hiſtoria litium, a D. *Grabio*, qui A. 1702 ad
Iren. Lib. IV Cap. 32 pag. 323 edit. Oxon. S. cœnam *propri-
um* ſacrificium nominaverat, motarum, recenſetur, deinde, *ſpiri-
475. tuale* illam *ſacrificium* jure ac merito & eſſe & dici, demon-
ſtratur, collectis & *veterum* & *recentiorum* hac ſuper re judi-
478. 532. ciis. *Caput XIII præparationem*, quam *S. communio* requirit,
535. enucleatam exhibet. Hanc nimirum præcedere debet 1 *Ba-
536. 538. ptiſmus*, 2 *debita* rerum ad S. cœnam pertinentium *cognitio*,

3 *ſana*

Digitized by Google

3 *sana & genuina fides*, inprimis 4 *vera pœnitentia*, quæ his
maxime indiciis declaranda, nimirum *restitutione ablati*, *facili* Pag. 546.
delictorum in nos admissorum condonatione, studio *unitatis sa-* 552. 557.
cræ & publicæ conservandæ, ac denique *caritate* ac *misericor-*
dia erga pauperes. Reliquum est *Caput XIV*, in quo *de obli-* 558.
gatione ad S. cœnam frequenter accedendi disputatur, per *Se-* 562.
cula octo priora separatim eundo. Seculo I, dum Apostoli in 566.
vita manebant, ii, qui Christo nomen dederant, ad S. cœnam
crebrius accedebant, aut *quotidie*, aut saltem quavis *die domini-*
ca. Seculo II reperiuntur documenta, ex quibus perspicuum red- 567.
ditur, *quavis hebdomade*, sigillatim *die Solis*, Christianos S. usos
esse cœna. Eadem Sec. III *quovis die*, Sec. IV aut etiam *quo-*
tidie, aut *quater per hebdomada*, aut *sæpius*, Sec. V aut *quotidie* 570.
itidem, aut *dominicis* minimum *diebus*, Sec. VI *tribus* majori- 571. 577.
bus per annum *diebus festis*, natali *Domini*, *Paschate*, ac *Pente-* 590. 592.
coste, Sec. VII *his* etiam *festis*, a *Græcis* autem *omni hebdomade*,
& Sec. VIII aut *quotidie*, aut *omni dominica die*, celebrata fuit.
Accedit appendicula, in qua significatur, ut hodiernæ Ecclesiæ 594 seq.
S. cœnam frequentare soleant. Antequam hoc dimittamus Opus,
non alienum erit, docere, qui summa ejus capita commemoravit, 597 seq.
notulas quasdam necessarias consulto, ac re bene putata, hic ad-
miscuisse, ne arida & jejuna *Reformatæ* sententiæ narratio ma-
jorem, quam meretur, autoritatem eidem conciliaret. Has
præterea majoris cujusdam scriptionis nuntias esse jussit,
quam, si Deus faverit, meditandi, &, oblata commoda occasio-
ne, in lucem protrahendi, non abjecit consilium. In ea ni-
mirum explanationi S. cœnæ inter *Lutheranos* receptæ, solis
principiis *Hermeneuticis* in auxilium vocatis, suppetias feret,
planum facturus, omnes illos causa cadere, quotquot inconsul-
ta eam temeritate & olim adorti sunt, & hodieque adoriuntur.
Optamus ex animo, ut, qui in luce apud nos vivit, ac tot aliis
scriptis reipublicæ & sacræ & eruditæ adhuc serviit, & utriusque
pomœriis amplificandis plurimum contulit, hunc, quem molitur,
librum brevi explicet, ex eorum haud dubie numero futurum,

 unde

unde plurimum roboris capere res Christiana possit, & ipsis veritatis *Evangelicæ* osoribus & violatoribus omni ex parte satisfacturum.

D. Joh. Wilh. Hoffmanns Sammlung ungedruckter Nachrichten und Urkunden, &c.
h. e.

D. JOANNIS GUILIELMI HOFFMANNI Collectio Documentorum ineditorum, Historiam, Jurisprudentiam publicam, ac feudalem, aliaque S. R. I. Jura, illustrantium.

Pars I.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Orphanotrophei, 1736, 4. Alph. 3 plag. 15.

Est hoc nobis, qui Seculum hoc vivimus, in magna felicitatis parte ponendum, quod literariæ nostræ reipublicæ cives optimi quique ac nobilissimi de proferendis undecunque tabulis publicis, & rerum gestarum monumentis, non publicatis ad hunc diem, at, quæ ad seram transmittantur posteritatem, dignissimis, certatim cogitent. Ipsa experientia testatur, quantum Juris publici ac feudalis prudentia exinde lucis capiat, dumne illi, qui talia colligunt, nubem pro Junone amplectantur, &, qua ratione utilia ab inutilibus rite secerni debeant, turpiter ignorare se prodant. Præsens eruditissimi, & magna omnia bonis literis minantis, *Hoffmanni* Collectio earum una est, quæ summo jure eruditi orbis applausum merentur. Nullum hic Documentum, quod vulgare quidquam spiret, nullum, quod ad æternas damnandum tenebras putari debeat, legenti obveniet. Tam bene didicit Doctiss. Autor, nihil, quod non publice prosit, agere. Plurima hæreditatis jure ex locupletissima Illustris olim Fratris, *Christiani Godofredi*, Bibliotheca ad se pervenisse, pro insigni suo candore, ipse *Hoffmannus* docet. *Primum* hoc *Volumen* quinque *Documentis*, tanquam tot gemmis, superbit. Singulis Præfationem præmisit, continentem scitu utilia

Le-

Lectoribus, ad illa ſcripta paulo propius acceſſuris. Nos, quid boni ſecum ferat hæc Collectio, pro inſtituto noſtro breviter dicemus. Sunt hæc, quæcunque hic leguntur, ſermone ſcripta nobis patrio; ſed, exterorum cauſa, titulos Latine exprimemus. Ipſam frontem ornant *Acta, ſeu accuratior notitia, de dignitate Imperatoris Romani, a Carolo V per Legatum Francofurti ad Mœnum A. 1558 depoſita.* Quæ ſit vera cauſa, qua motus *Carolus V*, imperio ſeſe abdicavit, certatum quondam fuit, & adhuc ſub judice lis eſt. Generalis ratio ab ipſo Cæſare perhibetur ingraveſcens ætas, & valetudo parum proſpera. Admodum igitur memorabile hoc factum eſt, præcipue cum ipſi ſacri Rom. Imperii Principes Electores, ſicut ex his Actis patet, incerti atque ancipites hæſerint, quomodo ſine detrimento ac deminutione jurium ſuorum, & quibus potiſſimum ſolennibus, res tam nova, nec inter Germanos unquam audita, peragenda eſſet. Neque tamen, quod mireris, unus eſt ſcriptorum hujus ævi, qui de nobili hoc argumento tam plene atque copioſe ſcripſerit, ut nihil deſiderari poſſit. Quæ enim *Guilielmus Godelevæus* in brevi Commentatione *de Abdicatione, ſeu renuntiatione imperii & regnorum, a Carolo V Imper. facta*, attulit, non carent erroribus ſuis, nec de ipſo abdicationis actu, ejusque ſolennibus, quæ die 14 Martii in templo S. *Bartholomæi* celebrata ſunt, is ipſe quidquam tradit; nec *Ulrici Obrechti* Diſſertatio *de Abdicatione Caroli V* iis ſufficit, qui rem ipſam ſcire, non qualescunque meditationes politicas, cupiunt. Longe profecto certiora, ac meliora, docet ineditum hoc Opuſculum; &, præclara multa inde diſci poſſe, olim non ita cognita, non ſine cauſa perſuaſum ſibi habet præſtantiſſimus Editor. Confirmat hoc ipſe exemplo quodam. Scilicet plerumque creditur, ante tempus depoſiti a *Carolo V* imperii non initum fuiſſe ab Imperii Septemviris pactum ſingulare, quod *Capitulationem* vulgo vocant, cum fratre ejus, *Ferdinando I*, Romanorum Rege, imo hoc, accepta imperii Germanici dignitate, plane recuſaſſe *Ferdinandum*. Sed, neutrum horum ita geſtum, haud obſcure ex Actis illis probari poteſt, quæ Doctiſſimus *Hoffmannus* ex antiquo MSto libro, cujus Autorem

 torem

torem fuisse quendam ex Consiliariis, qui Electoribus Francofurti adfuerunt, suspicatur, felici successu, & propitia Minerva, in lucem produxit. Sequuntur dein *Acta de* D. Ottonis a Pack *examine in urbe Cassellana instituto, propter exemplum fœderis cujusdam inter* Ferdinandum, *Regem, & Electorem, Principemque, Pontificiorum sacris addictum, quod cum* Philippo, *Hassorum Landgravio, ille communicaverat.* In historia Reformationis parum honorifica injicitur mentio *Ottonis* illius *Packii*, quem *Georgii*, Saxoniæ Ducis, Procancellarium fuisse, constat. Causa hujus rei affertur suppositum ab eo fœderis cujusdam exemplum, inter *Ferdinandum*, Regem, Electores Moguntinum & Brandenburgicum, aliosque Principes, Vratislaviæ sanciti; quod *Packii* factum summa inter utriusque religionis Principes dissidia excitasset, nisi, detecta fraude ac malitia, nonnullorum studio saluti patriæ fuisset prospectum. At enim ostendit præstantissimus Editor, rationes, quæ vulgo proferri solent, non ita esse comparatas, ut, fœderis hujus formulam temere fictam esse a *Packio*, luce meridiana clarius appareat. Acta illa, quæ *Seckendorffius*, quod ad potiora capita, in compendium redegerat, jam vero integra & incorrupta præsens *Volumen* exhibet, occasionem acutis Lectoribus præbere poterunt, in hujus historiæ fundamentum paulo curatius inquirendi. Excipit hæc Acta *Instrumentum pacis Luneburgicum*, nostro sermone: *das Lüneburgische Zate-Bock. Zate*, vel *Sate*, est Instrumentum pacis, & unio, cujus vocis origo derivanda a verbo *satzen*, vel *setzen*. Descriptionem hujus Documenti protulit Cel. Editor ex vetusto quodam Chronico; quæ, licet obscura valde & intricata sit, hoc tamen indicat, quod in Ducatu Luneburgico confectum fuerit communi olim suffragio Instrumentum, in quo dissidia Principis & Statuum, itemque horum & Untersassiorum, ut solita utamur voce, composita sint, pace in perpetuum stabilita. Quam difficulter inveteratæ turbarum intestinarum radices ex universa Germania evelli potuerint, satis norunt Germanicarum rerum periti. Interea ergo temporis complures regiones ac provinciæ operam dederunt, ut, quam in omnes patriæ terras frustra fere

re-

revocari audiebant pacem, eam suis saltem finibus restituerent, & concordia, qua parvæ res crescunt, alienos olim animos feliciter conjungerent. Idque in Ducatu Luneburgico hoc magis videbatur necessarium, quod intercesserant *Bernhardo* & *Henrico*, ejus ditionis Principibus, graves cum multis ex ordine equestri, & civitatibus, cumprimis Luneburgensi, simultates, ob præcipuas regiminis partes, fidelitatis & obsequii præstationem, jura & privilegia, &c. coortæ. Hæc autem omnia ex scriptoribus, qui de turbis istis quomodocunque tradiderunt, parum recte cognosci poterunt, nisi plenioris Commentarii instar hoc consulatur Instrumentum, ex Codice descriptum membranaceo, cujus copiam Vir quidam summus politissimi Editoris B. Fratri benevole fecerat. Ad eundem, de quo diximus, Ducatum *quartum* quoque Opusculum pertinet, inscriptum: *Fasciculus Documentorum Luneburgicorum.* Sunt illa maxima ex parte ad Seculum decimum quartum referenda, ac præcipue res urbium Luneburgi, Hannoveræ, & Ulsenæ, commemorant atque illustrant. Habebunt & hic Lectores, quod notatu ipsis dignum videatur, sicuti nec Documento *quinto* & ultimo, quo traduntur nobis *Acta & notitia de Comitiis, Augustæ Vindelicorum A. 1582 celebratis*, deesse existimamus, quæ publici Juris amatoribus uberrimos afferre fructus queant. Septem esse rationes, quæ commoverunt *Rudolphum II* Imperatorem, ut Status Imperii Augustam convocaret, & monet *Hoffmannus* noster, & ex his ipsis Actis luculenter patet. Prima inter eas est necessarium auxilium, quo Turcis, plena sceleris consilia contra Germaniam ineuntibus, occurri facile possit; altera crescentes in dies in terris Burgundicis turbæ; tertia ereptæ Imperio Germanico provinciæ, cumprimis quod ad Livoniam attinet; quarta justitiæ provehendæ necessitas in Cameræ judicio; quinta res ad matriculam Imperii spectantes, itemque moderatio ejus, & ab ea exemtio; sexta ingens in re monetaria confusio, & septima controversiæ, de præcedentiæ & votorum jure a Statibus quibusdam excitatæ. Quæ sane capita singula in hoc Actorum fasciculo copiose diligenterque proposita legimus: eorumque illustra-

lustrationi inserviunt quodammodo breves, quæ a Doctiss. Editore hinc inde accesserunt, animadversiones. In iisdem Comitiis rerum, ad Calendarium pertinentium, injecta quoque est mentio. Sed ideo nihil horum *primo Volumini* adjecit Consultiss. *Hoffmannus*, quod varia hujus argumenti scripta inedita in posterum divulgare apud animum constituit.

LA FIGURE DE LA TERRE déterminée, &c.

h. e.

FIGURA TERRÆ DETERMINATA, PER Observationes, a Dominis DE MAUPERTUIS, CLAIRAUT, CAMUS, LE MONNIER, Sociis Academiæ Regiæ Scientiarum, Abbate OUTHIER, qui cum Academia commercium epistolare habet, & Domino CELSIO, Prof. Astron. Upsal. qui illos comitatus est, jussu Regis, sub ipso circulo polari factas, literisque consignatas a Domino DE MAUPERTUIS.

Parisiis, ex Typographia Regia, 1738, 8 maj.
Plag. 14, Tabb. æn. 10.

Magnum certe & immortale opus non solum fortiter alacriterque aggressi, sed &, maximis superatis difficultatibus, feliciter executi sunt Viri præstantissimi, qui auspiciis Regis Galliæ, ad orbem ultimum Arctoum missi, & a Rege Sueciæ liberalissime adjuti, id egerunt, ut de incerta huc usque terræ nostræ, quam inhabitamus, figura nos tandem certiores redderent. Tota, qua patet, cultior Europa, ad tantos eorum conatus attenta, tantamque patientiam, diligentiam, prudentiam, mirata, optatum nunc eventum læta intuetur. Nec quidquam reliquum esse dixeris, ad tam nobilem quæstionem penitus expediendam, quam ut ii pari fortuna usi revertantur, qui pari consilio, iisdemque auspiciis, ad medias novi orbis regiones pro-

Digitized by Google

profecti ſunt. Globoſam eſſe Telluris figuram, inter omnes conſtat. De eo quæſitum, varieque inter Philoſophos diſputatum fuit, utrum exacta ſphæra, an ſphæroides, utrum ſphæroides latum, an longum, Terra ſit, & quam ad minorem major diameter proportionem habeat. Oblongam eſſe Terram polos verſus, & ovo fere ſimilem, antiqui hariolati ſunt: quod nuper non mediocriter confirmare viſa eſt Meridiani, per obſervatorium Pariſienſe tranſeuntis, dimenſio, ab Academicis celeberrimis, *Piccardo* & *Caſſino*, facta. Contra ea tellurem eſſe ſphæroides latum, *Hugenius* & *Newtonus*, magno juniorum conſenſu, docuerunt, egregiis uſi argumentis, partim a gyro Terræ diurno deſumtis, de quo nemo hodie dubitat, partim a deprehenſa corporum gravitate, in regionibus terræ extremis, quam mediis, majore. Nec parum huic ſententiæ favet ipſa arcus meridiani dimenſio, a *Norvoodo* in Anglia facta, & cum *Caſſinianis* numeris comparata. Scilicet hoc certum eſt, gradus Meridianorum ab æquatore polos verſus, ſi terra ſit ſphæroides oblongum, decreſcere, ſi latum, creſcere debere. Et *Caſſinus* quidem, in parte auſtrali Meridiani Gallici, gradus ſingulos, tanquam inter ſe æquales conſideratos, 57097, in ſeptentrionali 56960, hexapedas Pariſienſes æquare, comperit; a *Picardo* minime diſſentiens, qui gradui inter Lutetiam & Ambianum interjecto 57069 hexapedas adſcribit. *Norvoodus* vero in Anglia, atque adeo in parte Meridiani magis ſeptentionali, gradus non minores, ſed majores, invenit, 57300 hexapedas Pariſ. æquantes. Et noviſſime *Muſſchenbrœkius*, errores *Snellii*, partim ex propriis, partim ex ipſis *Snellianis*, obſervationibus correcturus, in Hollandia magnitudinem gradus Meridiani 57033 hexaped. Pariſ. conſtituit. Quæ a *Ricciolo*, *Fernelio*, & ab antiquioribus, traditæ ſunt dimenſiones, multo minus exactæ, nulliusque uſus, deprehenduntur. At nec *Caſſiniani*, *Norvoodiani*, *Muſſchenbroekiani*, numeri, ad definiendam Terræ figuram, concordant: nempe quia fieri nequit, ut vel oculatiſſimi obſervatores, inſtrumentis inſtructi quantumvis humana opera abſolutis, graduum parum a ſe invicem diſtantium exiguam differentiam rite perſentiſcant. Ergo id agendum erat, ut viri cumprimis idonei gradus quosdam maxime diſtantes, prope

Digitized by Google

polum & æquatorem, ad menſuram denuo revocarent, autoritate & liberalitate ſummorum Principum ſuſtentati. Profecti ſunt ad ſeptentriones Cel. *de Maupertuis*, cum collegis, quos ſupra diximus. Dimenſi ſunt gradum Meridiani, per ipſum circulum polarem tranſeuntem: peractoque opere, de eo, quod effecerunt, publice nunc rationem reddunt. Complectitur ille gradus 57437 hexapedas Pariſienſes; ideoque 377 hexapedis gradum *Picardi* excedit, 512 hexapedis exceſſurus, niſi correctionem neceſſariam, cum propter aberrationem fixarum, a *Bradlejo* demonſtratam, tum propter præceſſionem æquinoctiorum, & refractionem, *Picardus* neglexiſſet: rurſusque 950, vel, omiſſa aberratione *Bradlejana*, 1000 hexapedis major eſt, quam ſecundum calculum & principia *Caſſini* eſſe debuiſſet. Ex quo ſequitur, Terram omnino verſus polos notabiliter depreſſam, ſphæroidis non longi, ſed lati, figuram habere. Summam diximus. Nunc etiam per partes eundum, & capita paucis attingenda ſunt. Diviſit Cel. *de Maupertuis* Volumen totum, quod nunc exhibemus, in *Libros tres*, præmiſſa Diſſertatione hiſtorica, de omni itinere & ſuſceptis laboribus. In Præfatione de præſenti inſtituto, ac de uſu ampliſſimo diſſerit, qui ex ſolutione celeberrimæ quæſtionis, de figura Terræ, & magnitudine diverſa graduum Meridianorum, cum in Geographia & navigandi arte, tum etiam in Aſtronomia, maximeque in theoria lunæ perficienda, expectandus eſt; dimenſiones ſuperiorum commemorat, &, quid adhuc deſideratum fuerit, oſtendit, voluntatemque Regis munificentiſſimi, de quæſtione illa finienda, per Cardinalem *de Fleury* & Comitem de *Maurepas* ad Academiam delatam, exponit. Ejusdem ſententiæ nonnulla in Diſſertatione hiſtorica reperiuntur. In qua deinceps ſucceſſum itineris & nonnulla de rebus Lapponicis Autor enarrat. Holmiam, ineunte æſtate A. 1736, cum ſociis delatus, ſtatim de opere exordiendo cogitavit: cumque ad partem notabilem Meridiani dimetiendam ſeries triangulorum formanda eſſet, cum baſi quadam ſatis longa connexorum, cujus menſura, ope hexapedæ, quam exactiſſime haberi poſſet, primo quidem ſpes omnis fuit in ora & inſulis ſinus Botnici. Deinde vero, explorata ora, quod parum ex aqua emi-

eminere universæ insulæ deprehenderentur, abjicienda illa spes, & in desertas squalidasque Lapponiæ regiones penetrandum, porroque in horridos & præruptos montes enitendum, ingentique exquisitissimorum instrumentorum apparatu eo delato, construenda triangulorum series, angulique omnes quam curiosissime mensurandi fuerunt. Quibus rebus per æstatem confectis, commodaque basi in magno Torneæ fluvio determinata, eademque cum serie triangulorum, a Tornea urbe, septentriones versus, ad oppidum Kittisium pertingente, rite connexa, ut amplitudinem arcus Meridiani, inter utrumque oppidum intercepti, accurate definire possent solertissimi mensores, primo quidem Kittisii, deinde etiam Torneæ, complures observationes Astronomicas instituerunt, Sectore novempedali, & Quadrante bipedali, aliisque instrumentis, Londini, cura *Grahami*, quam perfectissime elaboratis, usi. Postremo, cum Torneæ fluvius glacie obtectus esset, basin, jam antea determinatam, ope perticæ, quam diligentissime iterum iterumque dimensi sunt: integroque fere anno circumacto, Holmiam redierunt. Atque hæc de Dissertatione historica, Operi præmissa: in qua quæ passim immiscentur, de rebus Lapponicis, & de luminibus borealibus, ibi observatis, ne longi simus, omittenda sunt. *Liber primus* distributus est in *Partes duas*: in quarum *priore* exponuntur ea omnia, quæ moliti sunt Viri Clarissimi, ad describenda & connectenda triangula, ad observandos angulos, atque ad dimetiendam magnitudinem cum baseos, tum ipsius arcus meridiani, inter parallelos Torneæ & Kittisii oppidorum intercepti. Basis reperta fuit 7406 hexap. 5 ped. 2 dig. amplitudo arcus Meridiani 57′, 28″: ejusdemque longitudo 55023, 47 hexaped. Quibus assumtis numeris, eam longitudinem gradus integri computaverunt, quam supra indicavimus. In *posteriori Parte* repetitæ operationes sistuntur, quibus & priores operationes, & numeros, & ipsa instrumenta, sub rigidissimum examen denuo revocarunt: adjectumque sub finem Problema est, quod jam A. 1735 in *Commentariis Academiæ Scientiarum* Autor noster proposuit, de invenienda figura Terræ, ex cognita magnitudine duorum graduum Meridiani. *Alter Liber* varias complectitur observationes, quibus

elevatio poli Torneæ & Kittisii, magnitudo refractionum sub circulo polari, & differentiâ Meridianorum Torneensis & Parisiensis, definita fuit. *Spolius* & *Bilbergius*, A. 1695 a Rege Sueciæ Torneam missi, exiguis & parum elaboratis usi instrumentis, elevationem poli constituerunt 65°. 43′; quam etiam duobus scrupulis minorem constituere ex suis observationibus debuissent: iidemque refractiones, in illo climate, altero tanto fere majores sibi reperisse visi sunt, quam reperiri in Gallia solent. At nostri elevationem poli Torneæ 65°, 50′, 50″, refractionesque nihilo, quam in Gallia, majores, invenerunt: differentiam autem meridiandrum Paris. & Torn. satis recte unius horæ & 23 scrup. constitui posse arbitrantur. Jovem quidem & ejus satellites, ex vaporibus horizontis nunquam satis adscendentes, contemplari non potuerunt: at, præter nonnullas occultationes fixarum, etiam eclipsin lunæ horizontalem, d. 16 Martii A. 1737, Veneremque per duos menses non occiduam, diligenter observarunt: atque ex his, multisque aliis lunæ, solis, & fixarum, observationibus, ea definire potuerunt, quæ ostendimus. Denique acus magnetica, Torneæ A. 1737, 5°. 5′ declinare, occasum versus, deprehensa est: quam A. 1695 *Bilbergius*, versus eandem plagam, 7 integris gradibus declinare observavit. Restat *Liber tertius*, gravitati corporum, sub circulo polari, examinandæ destinatus. Ubi Cel. *Maupertuis* primo quidem generatim de gravitate verba facit, & de ejus in diversis terræ regionibus diversitate, quam, ex minus veloci pendulorum prope æquatorem oscillatione, princeps *Richerius* prodidit, & summi Philosophi, ex diversa ipsarum partium terræ gyrantis celeritate & vi centrifuga, deduxerunt. Deinde, postquam docuisset, quantum intersit, ut observationes *Richerianæ* similes, cum alibi, tum in locis maxime septentrionalibus, accurate instituantur, præsertim cum *Picardus* nullam penduli accelerationem in Dania observarit, neque observationes huc usque factæ rem omnem conficere videantur: hoc igitur postquam docuisset, ad suas ipsius collegarumque observationes exponendas pergit, quæ ope penduli, a *Grahamo* ad hunc finem inventi, in pago quodam Finniæ, cujus latitudo est 66°, 48′, institutæ, ac postea Parisiis, in pari

aeris

aeris per thermometrum explorata temperie, repetitæ sunt. Ex quibus constat, motum penduli, in pago commemorato, cui *Pello* nomen est, quo tempore cœlum fixarum circumagi videtur, motum ejusdem penduli, Parisiis oscillantis, 59, 1 scrupulis secundis superare. Quæ quidem acceleratio 6", 2, major, quam per *Newtonianam* Tabulam, & "4, 2 minor est, quam per novissimam *Bradleji* Tabulam reperiri debuisset. Hinc porro concludit Autor, gravitatem, in vico illo septentrionali, ad gravitatem, quæ Parisiis obtinet, se habere, ut quadratum numeri oscillationum, pari tempore utroque loco factarum, hoc est, ut 10014 ad 10000, pendulique, quod scrupulos secundos oscillando indicat, (cujus longitudo Parisiis est linearum 440, 57) in pago Finnico longitudinem esse debere linearum 441, 17. Postremum in hoc Opere locum occupat solutio sequentis Problematis: Cognitis figura Terræ & proportione gravitatis sub æquatore ad gravitatem in quavis data latitudine, angulum invenire, quam vera gravium directio cum directione gravitatis primitivæ constituit. Eam autem gravitatem Vir doctissimus primitivam vocat, quæ ubivis terrarum obtineret, si ipsa quidem Terra immota esset.

GEORGII AUGUSTI LANGGUTHII, A. M. Antiquitates Plantarum feralium apud Græcos & Romanos.

Lipsiæ, ex officina Langenhemiana, 1738, 4.
Plag. 12.

Cum insignis non solum utilitas e plantis percipiatur, quæ victum æque ac amictum, imo habitacula, & præstantissima ad conservandam & restituendam sanitatem remedia, majoribus nostris præbuerunt, sed eædem mirifica etiam voluptate sensus afficiant; nemini mirum esse debet, omni tempore homines plantarum fuisse studiosissimos, & in locis, quæ illis abundabant, secessum sibi elegisse, quod inprimis Poetis familiare fuit, qui his potissimum delectabantur, nec aptiorem animabus defunctorum locum excogitare potuerunt, quam campos Elysios, quos omni elegantia arborum florumque instructissimos fingebant. Hinc omnibus fere

rebus cum solennitate quadam peragendis, sacris & profanis, lætis tristibusque, plantas studiose adhibebant; quod sigillatim de plantis in funerum pompa usitatis hoc Schediasmate ostendit Doctiss. Autor, qui sub generali plantarum nomine, duce *Aug. Quir. Rivino*, avo suo, insigni nostræ quondam Academiæ ornamento, arbores, frutices, suffrutices, & herbas, comprehendit. Mystagogi instar Lectorem primo ad domum ægrotantis deducit, inde, cadavere defuncti propius inspecto, ipsum funus comitari jubet, &, qua ratione rogus exstructus sit, quove nutrimento ignis alatur, ostendit, nec nisi cineribus in urnam collectis, & in monumento quodam depositis, ludoque funebri peracto, inde recedere sinit, mox ad cœnam funebrem deducturus, qua peracta, rite lustratum demum dimittit hospitem suum. Ubique potissimum ad plantas, ibidem obvias, oculos animumque dirigit, de quibus luculenta cum Græcorum, tum Latinorum, Poetarum inprimis, quorum carmina feralim solennitatum plena sunt, & aliorum etiam Scriptorum, testimonia, multo cum studio collecta, & ingeniose applicata & explicata, adducit. Pro foribus ægrotantium *Rhamnum*, *Jano* sacram, ad noxas a foribus abigendas, & *Laurum*, *Apollini*, Medicinæ inventori, dicatam, suspendi notat, horumque rituum causas altius repetit. Inde, quamprimum animam efflavit æger, pollinctorem arcessi animadvertit, cujus unguenta, ex *Casia*, *Myrrha*, *Thure*, *Amomo*, & *Opobalsamo*, parata, & insigni cum luxu effusa, curatius perlustrat. Januæ appositas *Cupressum* & *Piceam*, tanquam funestæ domus indicia, docet; cadaver vero corona, ex *Olea*, *Lauro*, *Populo alba*, *Lilio*, & *Apio*, pro diversis defuncti meritis & honoribus, contexta, ornatum, in vestibulo deponi monet, nec lecti structuram, &, cui ille imponebatur, feretri, ex *Cupresso*, *Quercu*, & *Arbuto*, negligit, priorem etiam, simul cremari solitum, *Papyro*, *Scirpo*, & alia omni materia alendæ flammæ idonea, farciri commemorans. Ubi ipsum funus ducitur, faces ex *Pinu* & *Papyro*, tibiæque ferales ex *Loto* & *Buxo* paratæ, attentionem Cl. Autoris excitant; donec ad rogum accedenti, fragrantia plantarum, in rogum conjectarum, novæ contemplationis opportunitatem suppedita; ubi iterum *Casiam*, *Myrrham*, *Thus*, *Costum*, *Nardum*, *Crocum*, *Amomum*, & *Cinnamomum*, libe-

liberali manu ſpargi videt. Ipſe rogus ex variis lignis, inprimis ſucco & reſina abundantibus, ut facilius citiusque cumbureretur cadaver, & fragrantibus, ad uſtrinæ graveolentiam temperandam exſtruebatur, ut vix ulla arborum procerarum ſit, quam ſubinde rogo adhibitam non indicent Autorum teſtimonia. Cineribus interim immittendis, præter balſama ſupra recenſita, flores fragrantes, ut *Roſas*, *Violas*, *Oleam*, ſimiliterque plantas, miſcebant. Ipſa, in quibus condebantur reliquiæ, loca plerumque in hortis & ſilvis, ſub umbra arborum opacarum ſibi eligebant, easque tumulis ſuis inſeri jubebant, aut variis minimum plantis hæc monumenta ornabant, *Apio*, *Potho*, *Lilio*, *Roſa*, *Malva*, *Aſphodelo*, *Viola*, *Hyacintho*, *Amaraco*, & *Narciſſo*. In cœna funebri ex plantarum numero *Faba*, *Lens*, *Apium*, & *Lactuca*, ſolenniter apponebantur. Denique, ut ii, qui propius ad mortuum acceſſerant, inde polluti rite iterum luſtrarentur, ex plantarum cenſu *Laurum*, *Oleam*, & *Squillam*, adhiberi conſueviſſe evincit. Cauſas variorum horum rituum eleganter exponit, & teſtibus idoneis confirmat perinduſtrius Autor. Neque vero in his acquieſcit, ſed Botanices etiam culturam ſibi cordi eſſe teſtatur, dum in ſubjectis annotationibus ubique de plantarum hic commemoratarum charactere & variis ſpeciebus erudite diſſerit, atque inprimis ex veterum Botanicorum ſcriptis, quænam proprie plantæ, noſtris ſubinde temporibus minus cognitæ, his nominibus deſignentur, eruit, ſicque dignum ſe Celeberrimi quondam *Rivini*, cujus in rem Botanicam merita orbis eruditus ſemper venerabitur, nepotem exhibet. Non dubitamus, Lectores, quibus mores antiquorum accurate inveſtigatos cognoſcere volupe eſt, ſtudium Cl. Autoris ſuo ſuffragio probaturos, & nobiſcum optaturos, ut artem Botanicam, cui natus factusque videtur, nobili ſuo ſtudio porro augeat & ornet, & conſilium, quod de reliquis Plantarum antiquitatibus pari ratione edendis cepit, quam primum exequatur.

LES OEUVRES DE VIRGILE, TRADUCTION nouvelle, &c.

h. e.

VIRGILII OPERA, RECENS IN SERMONEM Gallicum translata. Adornavit hanc verſionem,

&

& Notas, partim historicas, partim geographicas, adjecit, Abbas DE LA LANDELLE DE S. REMY.

Tomi IV.

Parisiis, apud Gregorium Dupuis, 1736, 8.

T. I Alph. 1 plag. 2½, T. II Alph. 1, T. III Alph. 1, T. IV Alph. 1 plag. 2, cum Fig. æn. 1.

Pauca sunt, quæ de elegantissima hac interpretatione, præter id, quod vel titulus indicat, moneri possint. Vitam præfixit herois sui doctissimus Abbas, cujus in Latina lingua conscriptio male *Donato*, melius incerto, tribuitur. Ipse vero, si tres vel quatuor annotatiunculas minimi momenti exceperis, nihil omnino supplevit. Majoris autem faciendæ sunt animadversiones, quæ in ipso Opere comparent, & digniores adeo, quæ nos paulisper morentur. Ad *secundam Eclogam* tres potissimum rationes afferuntur, cur locus colloquii in Sicilia fingatur. Quoniam scilicet pabulo abundarit hæc insula, pastores habuerit ceteris celebriores, & inprimis etiam, quod *Theocritum* genuerit, quem ut exprimeret, omnem *Virgilius* operam in hac ipsa *Ecloga* navaverit. Ad *quartam* notatur, unam eandemque Deam esse *Junonis* atque *Dianæ* sub nomine notam, cum nomen utrumque a gravidis atque puerperis fuerit invocatum; quæ inde conclusio quam vera sit, alii judicabunt. Ad *nonam Cinnam & Varum*, quos Poetas fuisse alii opinantur, per illustres aulicos explicat Noster, quorum Poeta gratiam aucupetur, *Alfenum* scilicet *Varum*, & *Cinnam*, *Pompeji* nepotem. *Tomo II* quatuor priores *Æneidos* versus jure suo minoribus literis exprimendos curavit, suppositos illos esse, ac *Marone* indignos, procul dubio indicaturus. Ibidem ad *Lib. II v. 567* de duobus & viginti versibus, a *Tucca* atque *Vario*, *Virgilii* amicis, resectis, copiosius commentatur. *Tomo III pag. 9 Justi Lipsii* sententiam suam facit Clarissimus Autor, qua ursos quævis animalia ferociora dicta fuisse arbitratus est, causam prætendens, quod ursi proprie ita appellati Afrorum in partibus haudquaquam reperiantur. Quod tamen *Lipsii* judicium *Herodoti*, *Strabonis*, *Solini*, aliorumque, clarissimis repugnat testimoniis, & jam diu a *Salmasio* in *Exercitationibus Plinianis* solida per argumenta fuit rejectum. Plura possent indicari, quæ partim eximiam Abbatis nostri in rebus præsertim historicis atque antiquitate notitiam indicarent, partim etiam leviores quosdam errores, qui, ab hoc etiam erudito humani nihil alienum esse, ostendunt, præ se ferrent. Nihil tamen eorum tanti est, ut Lectores, majoribus forte rebus intentos, merito suo debeat detinere.

(o)

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Februarii Anno MDCCXXXIX.

MATTHIÆ BELII NOTITIA HUNGARiæ novæ Geographico-Historica. Partis primæ, Cis-Danubianæ, Tomus tertius.

Viennæ Austriæ, impensis Pauli Straubii, 1737, fol. Alph. 7 plag. 5, cum Tabb. æn. 7.

Nondum fatigatus magni per Hungariam itineris molestiis *Matthias Belius*, adhuc jucundum in regione amœnissima domicilium habet, & cœlestibus illis nobilium provinciarum urbiumque ita fruitur deliciis, ut alios quoscunque peregre viventes in magnam hujus voluptatis venire partem patiatur. Quem ei nuper tres Hungariæ Comitatus, Pestiensis, Pilisiensis, & Solthensis, secessum præbuerant, *Volumine* hoc *tertio*, in manus Imperatorias demississime & eloquenti formula tradito, descripsit, nihil omittens eorum sive naturæ, sive artis, decorum, unde dudum præcipuus quidam illis terris honor partus est. Quæ, si omnibus placere proprio ornatu & nitore poterant, quantam accepisse gratiæ putemus a Musæ *Belianæ* elegantia, illis in ipsa senectute ignibus calentis, quibus ad magna omnia excitari ætas juvenilis solet! Itaque, cum novi hujus *Tomi* lectio nos tenet, & illa sive rerum præstantissimarum copia, sive dictionis expolitæ suavitate, capimur, tantum abest, ut laudum nos pœniteat, quibus dignissimum olim *Belianæ* industriæ incomparabile hoc monumentum judicavimus, ut jam nova quasi eximiarum virtutum accessione novam injici nobis ingenii & doctrinæ *Belianæ* admirationem sentiamus. Ut amplissimam,

ſimam, ita illuſtrem inprimis & præſtabilem, hujus *Voluminis* partem facit regiæ *Budenſis* urbis hiſtoria, iis fortunæ converſionibus, & viciſſitudinibus fatorum, memorabilis, quibus, ſi Trojam aut Carthaginem excipias, vix ulla unquam urbs majores ſuſtinuit. Hanc, ab ultima origine ad noſtra usque tempora continuo filo deductam, tam clara poſuit in luce, tamque certis rerum ſive communitam, ſive exornatam, monumentis dedit, ut nullius poſt *Belium* ſcriptoris diligentia opus eſſe magnæ huic urbi videatur. Nec incultas jacere urbes ceteras, *Peſtum*, *Viſſegradum*, *Vacziam*, atque *Colocſam*, paſſus eſt, quarum hiſtoria largiſſimam Autori, belli pacisque tempora expendendi, ac de graviſſimis rerum publice geſtarum momentis dicendi, materiam ſuffecit. Sed magni inprimis res laboris fuit, emergere ex illis tenebris, quæ rem Hungariæ eccleſiaſticam obtexerant, & *Archiepiſcoporum Colocſenſium*, *Vaczienſium*que *Epiſcoporum*, ſive res geſtas, ſive ipſa tantum nomina, ab oblivione vindicare; quo uno ſatis docuit exemplo Noſter, quantos in omni genere hiſtoriarum diligens aut Diplomatum inveſtigator, aut lector optimorum Scriptorum, facere progreſſus poſſit. His omnibus, *Beliana* cura & induſtria non eleganter minus, quam accurate, illuſtratis, inſignem autoritatem illud inprimis conciliat, quod, quæcunque hic traduntur, annuente Illuſtriſſimo Hungariæ Locumtenente, *Franciſco Stephano*, Magno Hetruriæ Duce, a ſummis Peſtienſis, Piliſienſis, & Solthenſis Comitatuum, urbisque Budenſis, magiſtratibus primum diligenter recognita, & ex voto Autoris approbata, deinde etiam locupletata ſunt inſigniter; quo factum, ut de robore & veritate narrationum nemini jam dubitandi ſupereſſe cauſa videatur. Acceſſere & huic *Volumini*, præſtabili *Samuelis Mikovinii*, Geometræ excellentis, opera, Comitatuum ac urbium præcipuarum Geographicæ imagines, non ex ingenio, ut vulgo fit, confictæ, ſed ad leges Geometricas Aſtronomicasque delineatæ, veras locorum longitudines latitudinesque deſignantes. Quarum rationem ut plenius cognoſcerent Lectores, utque certius conſtaret de omni illa arte, qua in Mappis ſuis conſignandis uti ſolet Vir egregius, novum huic *Tomo de Mappis ſuis, Notitiæ Hungariæ*

Beli-

Digitized by Google

Belianæ partim inſertis jam, partim inſerendis poſtea, Monitum præmiſit, quo urbium *Poſonii, Schemnitzii, Budæ*, & *Peſti*, quarum Mappæ hunc & priores *Tomos* ornant, latitudines ac longitudines ex geometricis aſtronomicisque obſervationibus deductæ exhibentur, atque ſic de Mappis ceteris omnibus, in quibus adhuc totus eſt delineandis, ſperare bona omnia jubemur. Secuturi jam ducem *Belium*, cujus vel ſola ratio ſcribendi, ad veterum prorſus elegantiam compoſita, ad legendum Opus univerſum allicere facile iſtarum rerum curioſos poteſt, primum, quid rerum memorabilium in hoc *Volumine* quærendum ſit Lectori, & quo ordine in his tradendis uſus ſit perdoctus Autor, generatim dicemus, tum, ne nullum Lector ex his noſtris fructum referat, hiſtoriæ *Budenſis*, qua nulla nobis eſſe in Opere hoc *Beliano* illuſtrior videtur, momenta potiora delibabimus. Mos eſt doctiſſimo Autori, narrationum ſuarum *Partes* duas, *generalem* alteram, alteram *ſpecialem*, facere. Eundem ordinem in deſcribendis tribus, quos diximus, Comitatibus tenuit, *Partis generalis Membro phyſico*, quicquid pertinet ad *ſitum, naturam*, atque *opportunitates* horum *Comitatuum*, explicans, *politico* vero *incolas* atque *magiſtratus* deſcribens. Et quidem, cum naturam locorum contemplatur, montes illius regionis, *Naszal, Piliſienſes, Peſtienſis, S. Gerhardi, Joanneus, Uröm, Pilis*, cœnobio Paulinorum S. Crucis memorabilis, & *Abrahami*, porro ſylvæ *Monyorodienſes*, fluvii item, *Danubius*, Inſulas *S. Andreæ*, & *leporariam*, ſeu *S. Margaritæ*, formans, porro *Vajas, Tibiſcus, Zagyva, Galga, Rakos*, & *Tapju*, vinorum etiam genera, res frumentaria & pecuaria, venationes, aucupia, piſcatura, & metalla, copioſam ei diſſerendi materiam præbuerunt. Poſtea ad *incolas* & *magiſtratus* progreſſus, Hungarorum, Germanorum, Slavorum, Dalmatarum, & Thracum, aut olim fuiſſe in his terris, aut nunc eſſe, confluxum, imperii vero ſummam ſuperioribus Seculis penes Reges fuiſſe, poſtea ad ſupremos Comites translatam, docet, quorum primum *Franciſcum Veſeleni*, alterum *Paulum Eſzterhazy*, tertium *Nicolaum Palffy*, quartum denique, hoc ipſo tempore illis honoribus effulgentem, *Franciſcum Stephanum*, magnum Ducem Etruriæ, nominat, ipſum

 ſimul

ſimul Diploma illud, quo ſummo huic Principi ab Auguſtiſſimo Imperatore collata eſt hæc dignitas, legendum nobis exhibens. Longe plenior eſt & bonarum rerum ditior *Pars ſpecialis*, *Proceſſus* illorum Comitatuum *quatuor*, *Vaczienſem*, *Ketskemetenſem*, *Piliſienſem*, & *Solthenſem*, totidem *Membris* complectens. De *Vaczienſi tribus Sectionibus* actum eſt; quarum prior *liberæ & regiæ urbi Peſtienſi*, *Proceſſus* hujus unicæ, altera *Epiſcopali oppido Vacziæ*, tertia hujus *Proceſſus Vicis*, dicata eſt. *Peſtienſis* hiſtoriæ memorabiles ſunt tres periodi, *Hungarica*, *Barbarica*, & *Auſtriaca*, *poſt urbem a barbaris vindicatam*. Sub *Hungaris* calamitoſiſſimum agro *Peſtienſi* fuit bellum illud ſervile, a *Georgio Szekely* conflatum, ſed a *Joanne Bornemiſza* poſtea reſtinctum, cujus & originem, & triſtiſſimos ſucceſſus,
Pag. 52 ſeq. non ineleganter deſcripſit *Taurinus*, illorum temporum Poeta tolerabilis, cujus Carmen integrum hic legitur. Periodus *Barbarica* ab A. 1526 ad 1684 procedit, quo *Peſtienſem* urbem tyrannidi Turcarum virtus Hungarorum eripuit, nunquam, ſi Deo ita viſum fuerit, in diras illas & crudeles manus redituram. *Auſtriacorum* & omni tempore, & tum maxime, experta eſt molle placidumque imperium, cum a *Leopoldo* Impera-
89-95. tore privilegia ei prorſus eximia conceſſa ſunt Diplomate amplo & clementiæ pleniſſimo, quod, ut perpetua munificentiæ Imperatoriæ memoria exſtaret, ab Opere ſuo abeſſe noluit illuſtris Autor. *Vaczia*, nobile oppidum, a *Vaczio*, eremita, nomen ſortitum, ab ultimis inde temporibus ad noſtram usque
114-130. ætatem Epiſcopos habuit, quorum ſeriem, nulli ad hunc diem cognitam, dici vix poteſt, quam feliciter, Annalium ac Diplomatum ope, contexere induſtria *Beliana* ſciverit. Sed obſcura eſt Academici Gymnaſii, olim hic florentiſſimi, memoria. Varia urbis fortuna fuit, nunc a Turcis captæ, nunc ab Auſtriacis, quibus & nunc paret, recuperatæ. Vicos *Proceſſus Vaczienſis* Autor tres & quinquaginta nominat, nec ſine cura deſcribit. *Proceſſus Ketskemetenſis*, adhuc ſatis inculti & ſabuloſi, oppida tria ſunt, eademque parum illuſtria, *Ketskemetum*, *Körös*, & *Czigledum*, vici ſeptem & viginti. *Proceſſus Piliſienſis* hiſtoria, rerum memorabilium ditiſſima, & maxi-

mam

mam *Tomi* hujus partem complens, in *Sectiones quinque* abiit; primam *de Buda, libera regiaque urbe & metropoli Hungariæ*, alteram *de Proceſſus Piliſienſis oppidis*, tertiam *de arcibus*, quartam *de vicis*, quintam denique *de dominatione nuper Principis Eugenii*. *Buda* cum alia *vetus* ſit, alia *nova*, ſuum duxit Autor, de ſingulis ſingulatim exponere. Sed copioſum inprimis dicendi apparatum *Buda nova* obtulit, quam ab A. 1267 ad 1524 ſub Hungarorum, ab A. 1524 ad 1686 ſub Barbarorum, ab A. 1686 ad præſentem usque ætatem ſub Auſtriacorum, imperio fuiſſe conſtat. *Tribus* igitur his *Periodis*, tanquam tot *Capitibus*, omnem illam rerum Budenſium varietatem amplitudinemque diſtinxit Noſter. Inter Arces *Piliſienſis Proceſſus*, præter *Budenſem*, numerantur *Viſſegradum*, *Sambek*, &, quarum ſaltem rudera ſuperſunt, *Solmar*, *Török-Balint*, & *Taby*. Oppida ſunt *S. Andreæ*, & *Ratzkevy*; vici viginti quatuor. Ad *Dominationem Principis Eugenii* pertinent *Promontorium Eugenianum*, & *Inſula Cſepel*, cujus vici ſunt novem, oppidum vero non niſi unum, *Ratzkeve*. Supereſt *Proceſſus Solthenſis*, ita dictus ab oppido ſeu caſtro *Solth*, frequentiſſimis Danubii eluvionibus expoſitus, & pauperrimos ob id colonos alens. Præcipua hujus pars eſt *urbs* & *Archiepiſcopatus Colocſenſis*, cujus antiquitatem Noſter, incrementa, ac viciſſitudines, diligentiſſime expoſuit, id inprimis curæ habens, ut *Archiepiſcopos Colocſenſes*, quorum hic octo & quadraginta ab oblivione vindicantur, nomina & res geſtas ex probatiſſimis Diplomatum monumentis erueret. Oppida præterea hic *Proceſſus* duo, *Solth*, & *Pathay*, vicos vero ſeptem & viginti, numerat. Habes tanquam in tabula illarum rerum omnium, quas *tertius* hic *Tomus* complectitur, ipſam faciem delineatam; quam mirifice ornant *Naldi Naldii*, Florentini, *Epiſtola de Laudibus Auguſtæ Bibliothecæ*, ejusdemque de argumento eodem *Libri quatuor*, verſibus ſcripti, ad Sereniſſimum *Matthiam Corvinum*, Pannoniæ Regem, jam olim a *Petro Jænichio* in *Meletematum Thorunenſium Tomo III* ex Codice Thorunienſi editi, jam vero partim ob elegantiam ſuam minime vulgarem, partim ad id, ut, quæ in hiſtoria Budenſi de

laudibus *Corvini* plenius commemoraverat Autor noſter, lu-
cem hinc acciperent, hic repetiti, & ad calcem hujus *Volumi-*
nis adjecti. Quibus, ne ad commendationem & ornatum
quidquam deeſſet, acceſſit in ære inſculptum *Corvini* monumen-
tum honorarium, cum ipſa ejus imagine, in quam Vindobonæ
Belius forte fortuna inciderat, eleganti penicillo adumbrata, &,
ſi conjecturæ locus, prorſus ad vivum expreſſa. Claudit hoc
Volumen Franciſci Mariæ Cæſaris, Poetæ Cæſarei, vel grandi
illo & magnifico in *Eugenium* Heroa Carmine dudum inter
Poetas principes inſignem locum promeriti, *ad Cl. Belii Hun-*
gariam novam Elegia, & ſatis per ſe ipſa amabilis, & ob id in-
primis, quod veras Operis *Beliani* laudes canat, plauſu omnium
digniſſima. Jam, memores promiſſi noſtri, paulo ante dati, &
ipſa rei dignitate invitati, ſubſiſtemus paululum in *Budenſis* ur-
bis, tam veteris, quam novæ, hiſtoria, & ex immenſo illo ve-
Pag. 165. lut mari guttulas nonnullas delibabimus. *Budam veterem*
Romanorum olim *Aquincum* fuiſſe, ſententia eſt *Ortelii* & *Cel-*
166. *larii*, a quibus diſſentit Noſter. Eidem origo vocis magis a
Germanico *Bad*, ob inſignem thermarum in illa regione fre-
quentiam, quam a *Budinis*, Scytharum populis, aut *Buda*,
168. fratre *Attilæ*, repetenda videtur. Germanis vero urbem hanc
Offen dictam ab *Ova*, tempore *Henrici III* Hungariæ imperan-
te, *Sal. Schweigerus* in *Itinerario*, plerique a fornacibus, ad cal-
cem exurendam conſtructis, putant. Exſtincto *Attila*, varia Hun-
norum, poſtea & Avarum, prælia Budæ veteri interitum para-
runt, ut ejus ab illo tempore vix nomen ſit auditum; donec avi-
tos agros, & in his ipſam Budam, Hungari recuperarent, quo-
179. rum Rex *Stephanus* circa annum 1022 huic urbi ſedis regiæ ho-
norem reſtituit, quem, etſi non ſatis conſtet, an ſub poſteris
Regibus conſtanter ſuſtinuerit, illud tamen conſtat, omnibus,
quicunque ſucceſſerunt, ſummopere adamatam, maxime vero
Belæ IV, cujus pater *Andreas*, Hieroſolymitanus, primus Domi-
nicanorum Ordini liberrima hic eſſe ſacra juſſit. Deſiit poſtea
184. memorabile eſſe nomen Budæ veteris, miſere vaſtatæ a Barba-
ris, jamque priſtini ſplendoris vix veſtigia ſervantis. *Leopoldi M.*
liberalitate tenue oppidulum genti *Zichiorum* ceſſit, quos &
hoc

hoc ipſo tempore dominos agnoſcit. Spectanti hanc urbem *Belio* variæ Romanorum veterum reliquiæ obvenerunt, tumbæ inprimis duæ, cum inſcriptionibus, quas hic adduxit. Situm Pag. 183.
urbis, & ipſam loci conditionem, noſſe cupienti pleniſſime ſatisfaciet Autor noſter, horum non narrator tantum accuratus, ſed exornator etiam facundus, &, ut paucis, quæ vera ſunt, eloquamur, inimitabilis. Quam perdidit *Buda vetus*, hoc illuſtrior ad *Budam novam* gloria tranſiit; nec ullam Hungaria urbem aut caſtellum alit, unde firmiora olim adverſus Barbarorum invaſiones ipſi præſidia venerint. Hujus hiſtoriam negligentius, quam par fuerat, perſecuti ſunt Scriptores Hungarici, etiam artis ſuæ peritiſſimi, quippe Budam novam cum vetere confundentes, & in errores hinc prolapſi, quos, ſi Diplomatum rationem habuiſſent, facile evitare potuiſſent. Prima urbis initia Præpoſito Budæ veteris debentur, qui, regnante *Belo IV*, in 190.
monte Peſtienſi caſtellum poſuit. Ipſe *Bela* deinde urbem addidit, arce & mœnibus inſtructum. Varia tunc urbis nomina fuere, nunc *Caſtrum Budenſe*, nunc *novus mons Peſtienſis*, 191.
nunc *arx Peſtienſis*, dictæ. Sub *Ladislao Cumano*, *Belæ* IV ex *Stephano V* nepote, A. 1279 hic Concilium nationale ce- 192 ſeq.
lebravit *Philippus Firmianus*, ſedis Apoſtolicæ Legatus, ad id inſtitutum, ut a turpi fœminarum commercio abſtraheretur *Ladislaus*, ſed qui, irritatus cenſura ſeveriori, Legatum in vincula conjecit. Succeſſit huic *Andreas III*, A. 1301 defunctus, & 195.
Budæ ſepultus. Poſt hujus mortem Budenſes, non obtemperantes monitis Pontificis, ſummam imperii *Carolo* potius, quam *Wenceslao*, deferendam ſuadentis, ſacro fulmine percuſſi ſunt. Sed illi, parum hinc exterriti, fulmen fulmini oppoſue- 196.
runt, ipſum Pontificem & addictos ei Antiſtites aqua & igni interdicentes. Depulſo *Wenceslao*, & poſt eum *Ottone* Bavaro, rerum potitus *Carolus*, ſedem regiam, veteris injuriæ memor, Buda Wiſſigradum transtulit, in eo tamen erga Budam benefi- 198.
cus, quod jura nundinarum ei conceſſit. At rediit poſtea ad ſedis regiæ dignitatem Buda ſub *Ludovico I*, qui novo eam caſtro munivit, & A. 1379 Polonis hic Comitia indixit. Hoc A. 1382 exſtincto, cædes *Caroli Parvi*, ab *Eliſabetha* & 199.
Ma-

Pag. 200. *Maria*, Reginis, manu *Nicolai de Gara*, Palatini, & *Blasii Forgach*, patrata, æternam huic urbi maculam inussit. Inde ad *Sigismundum* imperium devenit, qui A. 1388 Academiam hic erexit, & emporium constituit, postea, cum reliquis Ungariæ civitatibus molestum nimis esset, A. 1405 abrogatum. Sub *Alberto* magna Budæ ab Hungaris strages Alemannorum, ob
204. crudelius interemtum *Joannem Eüthves*, civium suorum principem, edita. Reliquit *Albertus* posthumum *Ladislaum*, cui cum Ordines Imperii præferrent *Uladislaum*, Polonum, id ægre ferens *Thomas Szechy*, Comaronii præfectus, Budam magno exercitu oppugnavit, graviterque afflixit, donec, pace
206. cum matre posthumi, *Elisabetha*, A. 1443 inita, imperium *Uladislao* cederet. Quo a Turcis in memorabili illa ad Warnam
207 seq. clade interfecto, publico imperii Senatusconsulto *Joannes Corvinus* gubernator universæ Hungariæ nominatus est, qui publicos sæpe in urbe Budensi imperii conventus egit. Aliquo tempore post ad regiam dignitatem evectus anno ætatis tertio
211. decimo *Ladislaus Posthumus*, Budam, occiso *Ladislao Corvino*, *Joannis* filio, magno scelere fœdavit. Sed huic cædi vix annum
212. superstes, successorem habuit *Matthiam Corvinum*, *Ladislai*
214. fratrem, adhuc in vinculis detentum. Hic perpetuam sibi hac in urbe sedem fixit, contulitque ad augendum Budæ splendorem curas & cogitationes omnes. Ipsa etiam nuptiarum ejus cum *Beatrice* solennia magna hic cum pompa & apparatu vere regio sunt ce-
215-221. lebrata. Quæ fusius enarrantem *Belium* hoc majori cum voluptate legimus, quo plenior hinc rituum, quibus Hungari utuntur, matrimonialium peti notitia potest. Magnificentiæ studiosissimus cum *Beatrice* sua *Corvinus* fuit, lautitiasque peregrinas non invexit tantum in Hungariam, sed his etiam gentem uni-
222. versam, non prudenti satis, ut multi judicant, consilio, assuefecit. At Musas etiam in Hungariam invitavit, & ita coluit viros doctos, ut, si diutius vixisset, nullum sit dubium, quin Hungaria fuisset omnium scientiarum artiumque officina instructissima, & quoddam Apollinis sacrarium, futura. De Bibliotheca ejus, incomparabili urbis Budensis ornamento, nulli alii nec
225. numero, nec præstantia, librorum secunda, mira sunt, quæ illius

æta-

Digitized by Google

ætatis Poetæ ſummi, & in his maxime *Naldus Naldius*, Florentinus, canunt. Hujus, a barbaris poſtea direptæ, & crudeliſſime habitæ, tenues reliquiæ in Bibliothecam Cæſaream, quæ Vindobonæ eſt, translatæ ſunt, & tanquam veneranda antiquitatis monumenta religioſe hic aſſervantur. Virtutibus ſummis admixtum id vitii habuit *Corvinus*, quod facile irritabilis, & iræ nimis fuerit præcipitis. Id docet Laconica ejus *ad Budenſes* Epiſtola, ab iratiſſimo ſcripta: Matthias, *Dei gratia Hungarorum Rex. Bonum mane, cives! Ad Regem omnes ſi non venietis, capita perdetis. Budæ. Rex.* Pag. 228. Succeſſurus *Matthiæ*, ſi per fata licuiſſet, filius *Joannes* erat, ſed is, plurimorum ex 230. Ordinibus ſuffragio deſtitutus, tandemque, regno diu affectato, ad Sarvizum ſuperatus, ceſſit imperium *Wladislao*, ſed adhuc ſibi timenti ab armis *Maximiliani* Imp. & *Alberti*, quorum conatus irritos fecere nova urbis Budenſis munimenta, a *Bathorio* & *Kiniſio* exſtructa. Comitia imperii *Wladislaus* in hac urbe bis indixit, primum A. 1492, ab imminenti Turcorum exercitu tutam Hungariam præſtiturus, iterum A. 1497, in pleno Ordinum conſeſſu nuptiis cum *Beatrice*, *Matthiæ* vidua, renunciaturus, quarum ei certiſſimam olim ſpem fecerat. Eodem anno gravem plebs Budenſis, magno adverſus Judæos furore cor- 237. repta, & in horum domos ac fortunas cœco impetu invadens, tumultum excitavit, capitali nonnullorum ſupplicio finitum. Spreta *Beatrice*, in matrimonium duxit *Wladislaus Annam*, 238. Aquitanam, *Annæ* & *Ludovici* matrem, ſed exacto vix luſtro ad cœlites evocatam. Idem, peſtilentia A. 1510 per Hungariam graſſante, Buda in Bohemiam confugit; anno vero 1516 redux, ætatis ſexageſimo, vitam finivit. Sepulta eſt cum eo libertas Hungarorum, & urbis Budenſis felicitas, in diras propediem barbarorum manus venturæ. Filii enim, *Ludovici*, ætas in calamitoſiſſima illa tempora incidit, quæ atræ illi hiſtoriæ Budenſis periodo, ad tyrannidem Turcarum pertinenti, initia dederunt. Ipſo ad Mohatſium a Turcis victo & occiſo, Budam, quam vacuam fecerat fuga civium, *Solymannus* occupavit, &, tribus 262. ſtatuis æneis, totidemque columnis, & aliquot ſtriati operis columnis, ſpoliatam, exuſſit. Recuperavit hanc A. 1526 novus

Pag. 263. Hungarorum Rex, *Joannes*, sed expulsus anno sequenti ab æmulo,
Ferdinando, in Poloniam aufugit; unde *Hieronymum Laskyum*
& *Grittum* Legatos ad *Solymannum* misit, hunc ad arma denuo
266-286. Hungariæ inferenda, dejiciendumque imperio *Ferdinandum*,
sollicitaturos. Nec irritæ horum preces fuere, id facile a Tur-
cis impetrantium, ut magno exercitu in Hungariam invaderent,
& Budam, *Ferdinando* ereptam, A. 1529 *Joanni* restituerent.
287-290. Eminuit tunc inter Hungaros præ ceteris *Nadasdyi* Ducis vir-
tus, diu arcem Budensem defendentis fortiter, etsi successu pa-
rum prospero, ob perfidiam Germanorum, quos minæ hosti-
um ad dedendam arcem justo maturius compulerant. No-
vam A. 1530 *Ferdinandus* expeditionem in Hungariam suscepit,
293. misso ad expugnandam Budam *Rogendorffio*, sed qui obsidionem
urbis, diu non infeliciter tentatam, tandem, appropinquantis
Turcorum exercitus metu, sustulit. Inde ad pacis consilia
297. ventum est, quam, a *Joanne* oblatam, non aspernandam duxit
Ferdinandus. Sed, ut Budam cederet æmulo, non adduci *Jo-*
303. *annes* potuit, qui urbem hanc, novis operibus munitam, & so-
lennibus cum *Isabella*, Polona, nuptiis, & filii *Joannis Sigismun-*
304. *di* natalibus nobilitatam, ad extremos usque dies imperii se-
305 seq. dem habuit. Mortuo *Joanne*, Budam sibi ex fœdere deberi,
ratus *Ferdinandus*, nova urbem obsidione pressit. Necessi-
tate adducta *Isabella*, *Joannis* vidua, exemplo mariti, *Solyman-*
ni imploravit opem, qui, numeroso exercitu Hungariam in-
gressus, Budam, obsidione *Ferdinandi*, non sine magna hujus
clade, liberatam, per fraudem in potestate sua retinuit, non hanc
redditurus unquam, etsi, quamprimum ad justam ætatem ado-
320. leverit *Joannes Sigismundus*, exituras urbe copias, solenni
jurisjurandi formula receperat. Res omnis per dolos gesta,
quibus delusam se sero nimis sentiens *Isabella*, A. 1541 Bu-
dam Turcis, filium tenellum fatis, permisit. Nec felicio-
rem successum habuit expeditio *Ferdinandi*, ad eripiendam
Turcis Budam A. 1542 magno exercitu contendentis. Len-
tis enim Germanorum consiliis spatium colligendi vires datum
323. est Turcis, qui adventantem post longas moras Germanorum
exercitum ita exceperunt, & omnem illi recuperandæ unquam
urbis

urbis ſpem abjicerent. Ab eo tempore nulla Budam per annos ſexaginta ſub imperio Turcarum fortuna afflixit. Præfecti ei impoſiti ſunt a Turcis & fortiſſimi, & ſagaciſſimi, in quibus memorabile nomen habuerunt *Balis Epirota*, *Mahometes Jabiogles*, & *Halys Evnuchus*, cujus cum res geſtas deſcribit Autor, omnem ſimul illuſtriſſimæ legationis, quam Budæ obiit *Busbeckius*, hiſtoriam & eleganter & copioſe exponit. *Halyn* ſecuti ſunt præfecti Budenſes *Toigenes*, *Caſſonus*, *Ruſthanes*, *Arslanes*, *Muſtapha*, *Regephus*, *Ferhates*, quo res Budenſes moderante, nova eſt A. 1579 a *Rudolpho* Imp. legatio Conſtantinopolin miſſa, porro *Haſanes* & *Sulymanus*, cujus præfectura memorabilis fuit obſidione Budenſi, A. 1598 fruſtra a *Matthia*, Archiduce Auſtriæ, tentata. Capto & Viennam abducto *Sulymano* ſucceſſit *Murates*, cui prælium cum Cæſareis ad Albam Græcam funeſtum fuit. Quis deinde, novo A. 1702 exercitu Auſtriacorum, duce *Ruſſwurmio*, Budam obſidente, urbem hanc rexerit, non ſatis conſtat. Si nomine præfecti caruit, certe cum poteſtate fuit *Haſanes*, quem ad ſuſtinendam obſidionem neceſſarios Budæ feciſſe apparatus legimus. Eadem obſidione ab Auſtriacis ſoluta, nec poſtea felicius redintegrata, Budæ A. 1603 *Murates II* præfuit, quem ſub anni ſubſequentis initium *Halys* excepit. Triſtiſſima fuerunt hæc tempora Budenſi urbi, continuis Auſtriacorum armis infeſtatæ, jamque in turpiſſimo ſqualore jacenti, & fœtidum adſpectum ſui præbenti. Auxit hæc mala arcis, A. 1606 fulmine tactæ, conflagratio, cum magna hominum ſtrage conjuncta. Inde pacatiores ſub *Szejdi Ambete*, *Iſmaele*, &, qui hunc ſubſecuti ſunt, Præfectis, res Budenſes fuerunt, ad annum uſque 1684, quo de Buda manibus Barbarorum extorquenda ſerio cogitare *Leopoldus M.*, ille Turcarum terror, cœpit. Miſit enim ad occupandam eam inſtructiſſimum, duce Lotharingiæ Principe, exercitum, cujus inſignis in expeditione illa virtus apparuit. Fortuna tamen bonos conatus deſtituit, &, re primum feliciter ſatis geſta, poſtea innumeris difficultatibus objectis, & fruſtra tentato mœnium aſſultu, obſidionem ſolvendam duxit Lotharingus. Auſpicatior orbi Chriſtiano annus 1686 fuit,

Pag. 326. 327-332. 333. 334. 337 ſeq. 344. 350. 354. 357 ſeq. 372.

Pag. 387-437. quo Buda tandem, ejusdem Principis Lotharingi, militis etiam Bavari & Brandenburgici, virtute, jugum Turcicum deposuit, in potestatem redacta *Leopoldi M.*, hæreditate eam ad seros posteros traducturi. Cujus rei initia, successus, & eventus, partim a Cel. *Belio* diligentissime sunt descripti, partim, quod nostra propius attingant tempora, nec aliis Scriptoribus indicta abierint, paucissimis Lectorum ignorantur. Hæc igitur felicissima exordia sunt *periodi Austriacæ*, quam Budensi urbi benignissima fata concesserunt, nullis seculorum terminis finiendam. Sed parum aberat, quin Budæ hanc felicitatem in ipsis initiis opprimeret nefaria proditio hominis perfidi, *Conradi Finckii*, domini *Finckensteinii*, gente Borussi, qui de tradenda in ma-
433. nus Turcarum urbe clandestina ceperat consilia, sed mature detecta, & autori suo exitiosa. Inde de novis munimentis cogitatum est, quorum fundamenta jecit *Regalius* Comes, in obsidione Albæ Græcæ A. 1717 occisus. Fatalis inprimis Bu-
439. dæ fuit annus 1723, quo atrox incendium urbem fere totam absumsit. Sed ei reparandæ multum & civium industria, & Vindobonensis aulæ munificentia, contulit. Nihil deinde singulare in hac urbe gestum est, dulcissimæ pacis otiis fruente, & lætioribus in dies incrementis ad nobilissimarum urbium glo-
441 seq. riam assurgente. Claudit hanc historiam Celeberrimus Autor jucunda situs, mœniorum, portarum, arcis, vicorum, aquæductuum, ædium sacrarum, turrium, templorum, ædificiorum publicorum, curiæ, apothecarum militarium, suburbiorum, quæ sunt *Hydropolis*, *Rascianopolis*, & *Neapolis*, thermarum *S. Gerhardi*, civicarum, Rascianarum, Xenodochialium, & Cæsarearum, porro piscinarum, vinearum, magistratuum, mercaturæ, militaris præsidii, & privilegiorum Budensium, descriptione, quam ut ex ipso Opere hoc petat, facile allicere Lectorem *Beliani* oris suavitas ambrosia, melleumque orationis flumen, potest.

ΜΟΥΣΑΙΟΥ &c.

h. e.

MUSÆI GRAMMATICI DE HERONE & Leandro Carmen, cum Scholiis Græcis, nunc primum e Co-

e Codice MSto Bibliothecæ Bodlejanæ editis, e recensione MATTHIÆ ROEVERI, qui Varias Lectiones & Notas adjecit.

Lugduni Bat. apud Theod. Haak, 1737, 8 maj.

Plag. 11.

Φύονται καὶ νέοις ἐν ἀνδράσι πολιαὶ θαμά, καὶ παρὰ τὸν ἁλικίας ἐοικότα χρόνον; ut ait *Pindarus*. *Matthias Rœverus*, Delfensis, septendecim annos natus, jam paratum prelo habuit *Musæum*, de quo dicere instituimus. De hujus Poetæ ætate etsi non satis constat; tamen ex Grammatici titulo, & ex ipso Carmine, judicare licet, eum vixisse imperio Romano ad interitum vergente; inprimis si eum cum *Colutho*, *Nymphiodoro*, *Nonno*, contuleris, quo tamen posterior est *Musæus*, quando integros interdum versiculos e *Dionysiacis* transscripsit. Quid ei opis tulerit Cl. *Rœverus*, sic intellige. Primo, hic comparent primum nunc Scholia Græca in *Musæum*, quæ ex Codice MSto *Bodlejanæ* olim descripsit *Jac. Gronovius*, & cum *Rœvero* communicavit *Abr. Gronovius*, qui ea etiam restituit & emendavit. Ab eodem accepit Varias Lectiones trium Codicum MStorum ejusdem Bibliothecæ, etsi non antiquorum adeo, tamen optimorum. Cel. *Dorvillius* autem præbuit Var. Lectiones Codicis Vaticani, Sec. XI scripti, item Codicis Veneti, jussu *Bessarionis* Cardinalis scripti, editionem porro Juntinam anni 1540, & quasdam animadversiones suas. Accessit Collatio Codicis Regii, e *Jac. Rondelli* notis excerpta, & variantes, a *Casp. Barthio* e membranis *Palatinis* excerptæ ad *v. 76* usque. Vid. *Advers. VII, 21.* Quod ad editiones *Musæi* attinet, primam editionem *Fabricius* ὁ μακαρίτης scribit prodiisse A. 1486, sed id, ut *Rœvero* videtur, typothetarum errore, vel memoriæ lapsu, sic expressum est. Nam in *Catalogo Franciano* memoratur quidem hic titulus: *Homeri Batrachomyomachia, Venet. MCCCCLXXXVI, item variorum excerpta Sententiæ, & Musæi Poemation, Græce, literis quadratis.* Sed annus hic priori Opusculo proprius est; *Musæi* autem editio literis quadratis sine die & consule, ut ajunt, prodiit. Sunt autem duæ *Musæi* editiones sine anno; unde difficile est, quæ prima sit, dicere. Altera est *Aldi Manuti*, Venetiis Gr. & Lat. in 4 edita, cujus Var. Lectiones

a *Maittairio Ræverus* accepit: altera in eadem forma cum Gnomis monostichis e diversis Poetis. Huic nec annus, nec locus, nec typographi nomen, adjectum est; sed est ex quinque illis Græcis libris, qui literis quadratis excusi sunt; ex quo probabile fit, hanc *Musæi* editionem cura *Jo. Lascaris* prodiisse. Quæ autem ex his duabus sit antiquior, sic colliges. Ex *Aldi* epistola, præmissa *Musæo*, intelligitur, *Musæum* ante *Aristotelem* ab eo editum esse. *Aristotelis* autem *Tomus I* prodiit A. 1495. Ejusdem anni 3 id. Aug. prodiit *Anthologia* literis quadratis. Huic autem præmissa epistola *Jo. Lascaris* docet, hanc reliquis quatuor libellis, quadrata scriptura expressis, priorem esse. Ex quo verisimile fit, *Aldinam* esse primam, illam autem, literis quadratis, secundam. Ceterum hæc ex optimo Codice expressa est, & *Aldinæ* præstat, & omnibus aliis, nisi quæ eam secutæ sunt. Eam non commemoravit *Henr. Stephanus*, sed primus tamen plurimas lectiones ex ea expressit & recepit; in quo tamen paulo negligentior fuisse videtur, propterea, quod sæpe meliores lectiones ejus in marginem rejecit: quanquam ipse hoc sibi fatetur in *Corpore Poetarum Heroicarum* interdum accidisse. Post hunc autem nemo ea videtur usus esse, a nemine saltem memoratur. *Aldina* secunda a prima raro discedit, & A. 1517 Venetiis prodiit. Hanc secuta est A. 1517 Juntina prima, per Hæredes *Phil. Juntæ* ad *Aldinam* expressa. Accuratius *Musæum* dedit *Jo. Soter* Coloniæ A. 1526, in forma minori, qui in nonnullis ab *Aldina* & *Juntina* discessit, & in locis quibusdam secundam consuluisse videtur; accessit paraphrasis parum elegans *Guilielmi de Mara*. A. 1538 Parisiis recusus est satis accurate a *Christiano Wechelo*, cum versione Latina ad verbum, & paraphrasi *Guil. de Mara*, in quam inutilem Commentarium scripsit *Jo. Vatellus*. Hanc excepit *Juntina* altera A. 1540, in qua nil novi. Editio *Hervagiana* A. 1544 inter *Æsopi Fabulas* & alia Opuscula nota est, sæpe repetita, & non adspernanda. *Jac. Lectius* autem, qui inter *Poetas Heroicos Musæum* edidit, *κατὰ πόδα Stephanum* secutus est. Neque ab eo adeo distat editio *Andr. Papii*, Gandensis, quæ cum ejus notis prodiit A. 1575 cum *Dionysio Alexandrino*. Hic aliquando ab omnibus recedit, sed plerum-

Digitized by Google

plerumque in deteriora. Neque tamen ab ingenio *Papii* has mutationes ortas putat *Ræverus*, ſed a MSto Codice, quia exemplar habuiſſe videtur, quod *Canterus* cum ſuo contulerat. Sequuntur deinde notiſſimæ *Barthii* & *Parei* editiones, & *Davidis Whitfordi*, Lond. 1659. In *Jac. Rondelli* editione Pariſ. 1678 multa exſtant a *Barthio* & *Pareo* occupata, quorum tamen neutrum legiſſe videtur. Ab eo tempore nulla memorabilis editio prodiit usque ad A. 1721, quo Cl. *Kromaieri Muſæus* Halæ Magdeburgicæ prodiit. Vidimus etiam editionem ejusdem *Kromaieri* Lipſ. 1725 apud *M. G. Weidmannum*, in qua tamen nihil novi eſt; ut titulus tantum mutatus videatur. Bene etiam de *Muſæo* meruit editor *Poetarum Græc. minorum*, Lond. 1728. Atque harum editionum varietas in editione *Ræveriana* exhibetur. Nam Pariſienſem A. 1549, Cantabrigienſem *Wintertoni*, inter *Poetas minores* A. 1661 non vidit *Ræverus*: neque conſequi potuit apographum Scholiorum MStorum *Marci Muſuri*, quæ in Bibliotheca regia Pariſienſi ſervantur. Reliquas editiones, *Criſpini*, & alias, mire depravatas, conſulere ſupervacuum duxit. Acceſſere tres interpretationes Latinæ poeticæ *Andr. Papii*, *Q. Septimii Florentis Chriſtiani*, & *Davidis Whitfordi*. Jam, quod ad Scholia Græca attinet, iis facile poteramus carere, quod in iis nil præter pueriles verborum interpretationes occurrunt, quales quivis tiro ſcribere poſſit, ſed in Græcis hæc facilius feruntur, quam in Latinis. Forte aliquando etiam, poſt literarum interitum, eodem modo in lucem revocabuntur repertæ ad modum *Minellii* notæ & ſimiles. Notarum autem *Ræverianarum* maxima pars in commemoranda varietate lectionis verſatur, ex qua interdum receptæ lectiones confirmantur, interdum etiam novæ proponuntur. Animadverſiones, quæ ad illuſtrationem contextus pertinent, non multæ ſunt. Quid enim dicas, ubi & pauca dici poſſunt, &, quæ poſſunt dici, & aliquo modo in notas cogi, a ſuperioribus editoribus omnia jam corraſa & congeſta ſunt? Age vero, notulas quasdam, cum *Dorvillianas*, tum *Ræverianas*, commemoremus. V. 81, ἡμετέρην παράκοιτιν ἔχων ἐνὶ δώμασιν Ἡρώ, pro ἡμετέρην Cel. *Dorvillius* conjicit legendum: ἡμετέροις, ut ad δώμασιν referatur: quod eſt profecto ad rationem

linguæ

linguæ Græcæ & sensuum commodius. In *v.* 138, 139, *Alexander Pope*, princeps Poetarum Britannorum, ad *Odyss. Lib. VI p.* 70, ubi hunc locum cum *Homeri* loco comparat, ταυτολογίαν reprehendit: ὄλβιη ἡ τέκε μήτηρ, γαστὴρ ἥ σ' ἐλόχευσε μακαρτάτη. Sed non assentitur plane *Dorvillius*. Solenne enim optimis Scriptoribus, per partes aliquid laudare & vituperare, licet de re universa jam verba fecerint. Sed esto ταυτολόγον; non erit propterea vitiosum. Apud Poetas enim & Oratores ταυτολογίαι sunt pulcherrimæ. V. 178, ξεῖνος ἐὼν καὶ ἄπιστος. Sudarunt interpretes in verbo ἄπιστος, quod non intelligerent, quare ἄπιστον *Hero Leandrum* incognitum vocet, & interpretatione commoda locum juvare studuerunt. Sed jam *Voetius* monuerat, esse legendum ἄπυστος, ut *Andr. Papius* legebat, & *Lectius Stephanus*que in margine repræsentarunt. Reposuit hanc vocem ex editione secunda *Ræverus*. Ἄπυστος est *ignotus*. *Hesych. Etym. M.* & *Schol.* ad *Homer. Odyss. V*, 242, interpretantur ἀνήκουστος. Atque hanc lectionem probavit etiam Cel. *Dorvillius*. Nam, etsi omnes peregrini ἄπιστοι dicantur, quod iis fides non facile habeatur, durum tamen ἄπιστον hic esse. *Æneam* fuisse ξεῖνον ἀλήτην, sed non ἄπυστον, ideoque facile ei fidem habitam; hic contra. Locus obscurus est *v.* 298: ἤδη νῆα μέλαιναν ἀπέκλασε διχθάδι χέρσῳ &c. Lucem ei affundit Cel. *Dorvillius*, legendo: ἀνέλκυσε, *subduxit*. Vid. *Thucyd. VIII*, 12, *Harpocr.* in νεωρία. Hanc emendationem juvat Lectionum varietas *Ræveriana*. Nam Codex Vaticanus, Editio secunda, *Stephanus* & *Lectius* in margine, repræsentant: ἀπέκλυσε. Venetus autem & Regius: ἐπέκλυσε. V. 325: ποδῶν δὲ οἱ ἔκλασεν ὁρμή. *Dorvillius* mavult: ἀρμή. Præcedit enim v. 324 ὁρμῇ. Nam, quod *v.* 309, 310, ἀῆται repetitur, ibi elegantiam aliquam habet, hic nullam. Vid. *Hesych.* in ἀρμή, *Rhodomannus* ad *Calabr. XI*, 361, &c. Probat hanc conjecturam *Ræverus*, qui ante conjecerat ἀλκή. Sic permutantur ὀρχὴ & ἀρχὴ apud *Athenæum*. Vid. *Canterus de rat. emend. Gr. Scr. Cap.* 1. Licetne de uno loco *Musæi* tria verba adjicere? Non videntur nobis interpretes cepisse v. 255: αὐτὸς ἔην ἐρέτης, αὐτόστολος, αὐτόματος νηῦς. Hæserunt in αὐτόστολος. *Papius* omisit in versione, nec *Whitfordus* expressit. In vulgata

gata verſione eſt: *ipſe claſſis*, quod *Kromaierus* & *Ræverus* retinuerunt, cum ſit abſurdum. Id in *Kromaiero* hoc magis miramur, qui in notis optime hunc verſum dicit eſſe redditum a *Q. Fl. Sept. Chriſtiano*:

Ipſe ſuus remex, vector ſuus, *& ſua cymba.*

Nempe στόλος, ut Scholiaſtes *Apollonii* tradit, dicitur etiam de eo, quod nave vehitur, inprimisque de hominibus, qui trajiciunt, tanquam exercitu. Vid. *Stephanus* in στόλος. Sed *Chriſtianus* fortaſſe non hoc ſenſu dixit: *vector ſuus*, ſed potius illo altero, cum *vector* dicitur is, qui Græce πορθμεὺς vocatur, quemadmodum & *eques vector* dicitur & *equus*. Itaque hujus ambiguitatis vitandæ cauſa ſic vertendum putamus:

Ipſe erat remex, ipſe vehebatur, *ipſe erat navis.*

Si *vector* eſt πορθμεὺς, non differt *h. l.* a remige. Si αὐτόστολος reddas, *ipſe erat claſſis*, primo abſurdum, quia una navis claſſem non efficit; deinde, ſi pro *navi* στόλος diceretur, non differret αὐτόστολος ab altero νῆυς.

CRITICA VANNUS IN INANES JO. CORNELII PAVONIS paleas, cum Epilogo & Indicibus neceſſariis.

Amſtelodami, apud Janſſonio-Waesbergios, 1737, 8. Alph. 1 plag. 21.

Hominem ſui amantiſſimum ex ejus libris cognovimus, *Jo. Cornelium Paw*, Canonicum Trajectinum, &, ſi felicitas eſt in re amatoria, ſine rivali amare, longe feliciſſimum. Nihilo minus, ut eſt ſuſpicionis plenus & timoris amor, doctiſſimum quemque ita odit, ut eos omnes rivales putare videatur. Itaque nullam facile occaſionem, doctos homines omni contumeliarum genere afficiendi, prætermiſit. In nullum tamen gravius coortus eſt, quam in *Jo. Phil. Dorvillium*, inter præcipua eruditi Belgii decora ſuo merito collocandum. Quod qui non ex ipſis *Cornelii* ſcriptis cognoverunt, vel ex hac *Vanno* intelligere poterunt. Nam, cum inter omnes de ſumma *Dorvillii* humanitate & facilitate conſtet, nemini poteſt eſſe dubium,

Digitized by Google

quin insignis & intolerabilis acerbitas fuerit, quæ eum commoverit ita, ut præter consuetudinem suam in hominem inveheretur. Quo facilius hanc Viri doctissimi vehementiam ceteris ejus meritis & spectatæ humanitati condonabunt, qui hoc totum scribendi genus ab elegantia seculi nostri abhorrere putant, atque ita existimabunt, hunc libellum non ad ulciscendas injurias, sed ad repellendos impudentis hominis impetus, & cum a se, tum a ceteris doctis hominibus, avertendos, comparatum esse. Quodsi *Cicero* sibi veniam dandam existimavit, cum eum indignitas hominum & injuriæ dolor præter consuetudinem suam gloriosum fecisset, *Phil. XIV, 5*, eodem jure uti *Dorvillium* sinemus. Forte erunt etiam, qui existimabunt, qui *Bentlejum* ausus sit *ceu scelestum Mastigiam devovere*, *Casaubonum* vero *stupidum*, *Fabricium* illum Hamburgensem *stolidum*, *Salmasium nasutum*, &c. appellare, in eum nihil satis durum dici posse. Affert etiam hoc commodi *Vannus Dorvilliana*, quod, cum ante nonnulli libros *J. C. de Paw* hac tantum de causa emerent, ut suis oculis credere possent, cum narrantibus de hominis ignorantia & superbia vix fidem haberent, nunc, hac *Vanno* comparata, istis *Cornelii* libris carere homines possint. Ceterum, si, quid sentiamus, dicendum, mallemus profecto inter eruditos, inprimis hos, qui humanitatem profitentur, ab hoc genere scribendi plane abstineri, & omnes hoc esse ingenio, hac natura, ut quasvis contumelias, etiam *Cornelianas*, hoc est, indignissimas & intolerabiles, devorare fortiter, & æquo animo contemnere, possent; quod qui aut facit, aut facere se posse certo scit, eum, approbante, credimus, & lubente *Dorvillio*, jubebimus primum lapide petere noxium *Dorvillii* caput. Celeberrimum autem *Dorvillium* rogamus, ut pro humanitate sua concedat primo, viris vere doctis, & probatæ cognitæque placabilitatis, dolere, his armis inter eruditos pugnari, & pugnandum esse, deinde vero etiam hominibus semidoctis, & suæ sibi imbecillitatis quidem consciis, sed videri tamen aliquid cupientibus, in hanc *Vannum*, quantum velint, declamare. Magna eorum res agitur. Nam, si hoc invalesceret, ut hujusmodi hominum etymologica, syntactica, & prosodica peccata in unum volumen collecta æternitate donarentur,

rentur, actum eſſet de eorum gloria, quam inter indoctos ſibi, doctis hominibus omnibus conviciis lacerandis, & ipſius vultus neſcio qua conformatione, compararunt. Sed, miſſis his, quæ in *J. C. de Paw* dicta ſunt, aut ad eum pertinent, vere dicere poſſumus, incredibili raræ eruditionis copia eſſe hunc librum refertum, & optimæ frugis pleniſſimum, adeoque omnibus, qui humanitatis ſtudiis ſe dediderunt, inprimisque artis criticæ ſtudioſis, diligenter legendum. Neque ſolum, quod infiniti Autorum loci emendantur, explicantur, illuſtrantur, vindicantur, ſed etiam, quod nobis videtur inprimis ex his locis, ubi difficilia Epigrammata a *Cornelii* corruptelis & perverſis interpretationibus vindicantur, exemplum veri perfectique interpretis & emendatoris Autorum veterum, & inprimis Græcorum Poetarum, capi poſſe. Nulla hic audacia in emendando, nulla neque jejunitas & ſiccitas in interpretando & explicando, neque inanis eruditionis jactatio, & rerum notarum inutilis coacervatio, nulla Poetarum ex jejunis Dialecticorum præceptiunculis correctio, & quæ ſunt alia vulgata in hoc genere vitia. Quæ cum cogitamus, facile auguramur, quanto munere ſit Vir doctiſſimus eruditum orbem auctūrus *Theocrito* & *Anthologia* edenda, in quibus expoliendis ornandisque eum laborare, ex hac etiam *Vanno* intelligimus. Sed, ſi nihil unquam poſt hanc *Vannum* ederet, neque *Obſervationibus miſcellaneis* jam ſingularem eruditionem probaſſet, omnes tamen, qui in hoc genere judicare aliquid poſſunt, eum in principibus Criticis numerandum putarent. Age vero, ut Lectoribus, quæ diximus, probemus, accuratius de hoc libro diſſeremus. Et, quando fieri non poteſt, ut ex hujusmodi libris, quicquid utilium rerum continent, afferatur, (ſunt enim multæ genere, numero autem pæne infinitæ,) hanc rationem tenebimus, ut primo brevem hiſtoriam controverſiæ tradamus, & deſcriptionem libri commemoremus, deinde vero etiam illuſtres locos, quos eruditorum inprimis intereſſe putamus ſcire, indicemus, & tandem caput aliquod ſeligamus, cujus argumento accuratius expoſito, de libri præſtantia, & Autoris ſingulari eruditione, judicare liceat.

Digitized by Google

A. 1732, cum publicari apud Batavos cœpissent *Miscellanea critica*, a Britannis antea cœpta, & sequentis *Anni Mensibus Majo* & *Junio* prodendi essent aliquot *Manuelis Phile de pisce Nautilo* versus, quos Britanni ineditos putarant, sed *J. C. Paw* biennio ante ediderat in sua *Philæ* editione, occasione ea usus est Cel. *Dorvillius*, hominem de miro ejus scribendi commentandique genere monendi, sed ita, ut non ultra gravem, hic illic tamen salibus adspersam, reprehensionem progrederetur; si forte ad mitius scribendi genus deducere hominem posset. Hoc facto, cum *J. C. Paw* A. 1734 *Quintum Calabrum* ederet, non modo non destitit ab illo virulento scribendi genere, sed, præter *Rhodomannum* & *Dausquejum*, ipsum *Dorvillium* arripuit, & omne in eum accensæ bilis virus evomuit, nulla tamen accusatione *Dorvilliana* diluta. Eandem rationem tenuit in *Aristæneto* ab se postea edito; in quo *Mercerum* aliosque indignissimis modis tractavit. In Præfatione autem, huic *Aristæneto* præmissa, iterum aggressus est *Dorvillium*, quem, puerili verbi lusu, *Orbilium Amstelodamensem* vocat. Agitur ibi de *Epigrammate* quodam *Sapphus*, quod Cl. *Wolfius* in *Sapphicis* suis cum Latina versione proposuit: ἐκ ἄρα σοί γε ἐλίζον ἐπὶ &c. Hujus non modo versionis Autorem facit *Dorvillium*, sed etiam sic, ut ibi est, ab eo constitutum putat; & cum interpretationem, tum lectiones, vehementer exagitat. *Dorvillius*, re cognita, statim A. 1737 Exercitationi *de Inscriptionibus Deliacis* subjicit Epilogum, quo certissimis documentis se demonstraturum promittit, neque versionis illius se, neque Epistolæ cujusdam de ætate Codicis *Philæ*, Autorem esse. Huic *J. C. Paw* opponit eodem anno Præfationem, *Theophrasti* Characteribus præmissam, in qua eum & malæ fidei arguit, & omne odium *Dorvillianum* inde ortum esse confirmat, quod *Anacreontem Clerico* inscripsisset, in quem *Burmannus* & omnes *Burmanniani*, atque in his etiam *Dorvillius*, ita implacabile odium suscepissent, ut etiam Orationem funebrem *Jo. Jac. Wetstenii* in *Clericum*, jam fere descriptam typis, artibus suis *Dorvillius* suppressisset & strangulavisset. Cum vix hic *Theophrastus*

J. C.

Digitized by Google

J. C. Paw prodiiſſet, hanc *Vannum criticam* edidit Vir Celeberrimus, de cujus nunc ratione dicendum eſt.

Et, quoniam *Epigramma Sapphicum* & *Epiſtola de ætate MSti Philæ* controverſiam & iras vel maxime exacerbarunt, & calumniis conviciisque occaſionem dederunt, prima hujus libri *tria Capita* in diluendis circa Autorem Epiſtolæ & verſionis criminibus & calumniis conſumuntur, in iisque ſimul *Dorvillianæ* emendationes in Epigrammate Græco, & *Wolfianæ*, una cum verſione *Wolfii*, defenduntur, & plurimi errores *J. C. Paw* exponuntur. *Caput 4* infantilia ejus circa prima linguæ Græcæ elementa continet; *Cap. 5* indicem doctiſſimorum virorum, quos indignis modis laceravit in libris ſuis, exhibet. *Cap. 6* de jactantia & philavtia ejus agit. *Cap. 7* de Epigrammatibus Græcis, quæ inſcite & ridicule explicuit & emendavit, diſſerit, cujus *Capitis ſeptem Sectiones* ſunt. *Cap. 8* ejus Epiſtolam, *Vibio* præmiſſam, emendationes in *Menandrum* & *Philemonem*, & Diatriben *de Alea*, leviter perſtringit. *Cap. 9* ignorantiam in univerſa re metrica exhibet. Reliqua tria *Capita* animadverſiones ejus in *Hephæſtionem*, *Anacreontem*, *Q. Calabrum*, *Ariſtænetum*, caſtigant. Epilogus Pag. 648 ſeq. autem in confutanda Præfatione *Theophraſti*, & defendenda marmoris *Arundelliani* emendatione, in *Miſc. Obſ. Vol. II p. 350* propoſita, verſatur, quam ibidem perſtrinxerat *J. C. Paw*.

Anthologiæ novam editionem moliri Virum Cel., ſupra diximus, eamque talem futuram ex hac *Vanno* nos augurari, qualem eam eruditiſſimi homines & eſſe velint, & ſperent futuram. Ejus adeo judicii noſtri rationes ut Lectoribus noſtris probare poſſimus, præclare proſpexit *Dorvillius*, cum aliquot difficilia & obſcura Epigrammata non modo a corruptelis & abſurdis Canonici Trajectini interpretationibus vindicavit, ſed ea etiam e Codicibus, inprimis Palatino, qui nunc Romæ eſt, conſtituit, lectiones a ſe receptas ex regulis Critices confirmavit, & obſcura neque jejune neque luxurioſe explicavit; &, hoc ipſum dum agit, paſſim aliorum Epigrammatum lectiones veras e Codicibus MStis reſtituit. Primum locum tenet Epigramma ex *Antholo-* 139-167. *gia* inedita *Meleagri* in *Antipatrum Sidonium*, in quo explicatur ratio, quare inſigne ſepulcri fuerit *gallus cum ramo palmæ &*

Digitized by Google

talo. A στάλα, σύνθημά τι &c. In hac inscriptione emendanda explicandaque infeliciter versatus est in libello *de Aleæ lusu J. C. de Paw.* Cel. *Dorvillius* autem longe felicissime; quod idem de ænigmatico Epigrammate altero *Antipatri in Alexandri* cujusdam Chii sepulcrum, cui novem tali insculpti erant,
Pag.167-177. dicere possumus: ἁ στάλα, φέρ' ἴδω &c. item de tertio *Crinagoræ*
185. *gora* in *Anacreontis* βίβλον λυρικήν. Ac vellemus, commode fieri posset, ut, quam verum sit, quod dicimus, commemorandis emendationibus & animadversionibus, demonstraremus. Sed, quia primo integra Epigrammata huc transscribenda, & deinde plura dicenda essent, quam ratio nostra patitur, doctos homines ad ipsum librum amandamus. Ceterum, ne quis nos aut velle subterfugere laborem, aut non satis probare doctis posse rem, putet, age in uno periculum faciamus, & quidem
204. in Epigrammate, ex *Anthol.* edita *IV, 24, Leontii Scholastici* εἰς εἰκόνα ὀρχηστρίδος, quod ad *Aristænetum I, 26,* laudaverat *J. Mercerus*, & nunc animadversionibus illustrare ibidem voluit *J. C. Paw:*

Μουσάων δεκάτη, χαρίτων, Καράμαλλε, τετάρτη &c.

Mercerus putabat, titulum Capitis εἰς ὀρχηστρίδας esse male conceptum ab iis, qui *Caramallum* fœminam putarent, quia Μουσάων δεκάτη vocaretur, & cetera in hoc Epigrammate proprie in fœminas convenirent, scribendumque: εἰς ὀρχηστὰς καὶ ὀρχηστρίδας. Quod profecto rectum est; nam in eodem Capite est etiam Epigramma in *Xenophontem* Smyrnæum & in *Pyladem* Saltatorem. Neque in eo errat, quod, Μουσάων δεκάτη de viro dici posse, putat, Nam sic *Sophocles*, Siren Attica, *Val. Cato*, Siren Latina, sic in *Anthol. I, 66, p. 92, Pindarus* dicitur Μουσάων στόμα, *Bacchylides*, Siren item *Lib. III p. 208 Rhinthon* vocatur Μουσάων ὀλίγη τις ἀηδονίς, & apud *Suetonium de Illustr. Grammat. Cap. 16 Q. Cæcilius* tenellorum nutricula vatum. Jam, quæ *J. C. Paw* nugatus hic est, prætermittimus, & ex ipsius ad *Aristænetum* notis petere jubemus. Sententia eo redit, ut *Caramallus h. l.* sit fœmina alio quidem nomine, sed propterea *Caramallus* dicta, quod eum imitata esset, accurateque expresserit. In quo recte desiderat Cel. *Dorvillius*

villius ex interpretationis legibus, ut vel unum exemplum allatum eſſet, in quo quis ſimpliciter, v. c. *Homerus*, *Demoſthenes*, *Plato*, diceretur, quod ei ſimillimus videretur; recteque negat, hujusmodi nomina cuiquam tribui, aut tribui poſſe, niſi addito aliquo adjectivo. Sic *Xenophon* non Muſa ſimpliciter dicitur, ſed Attica: *Caligula Liviam* proaviam non *Ulixem* ſimpliciter appellabat, ſed *Ulixem ſtolatum*. Verum, licet ſingulæ appellationes in hoc Epigrammate in virum convenire poſſint, tamen *Dorvillio* noſtro non ſit veriſimile, omnes comparationes ſic a fœminis forte fortuna, nedum dedita opera, deſumi ad ornandum virum. Nam, etſi *Pantomimi* ſæpe fœminas in ſcena exhibuerint, tamen, & viriles perſonas ſaltaſſe, multis exemplis conſtat. Quinque alia ſunt *Leontii* in ὀρχηστρίδας in hoc Capite Epigrammata, &, hoc eſſe in fœminam, tum ipſius, tum ſequentis, inſcriptio docet: *εἰς εἰκόνα ἑτέρας ὀρχηστρίδος.* *Leontius* etiam impenſius ſaltatricibus delectatus fuiſſe videtur, quam ut ſaltatori præcipuam laudem tribueret:

> Θῆλυς, inquit, ἐν ὀρχηθμοῖς κρατέει φύσις· εἴξατε κοῦροι
> Μοῦσα καὶ Ἑλλαδίῃ τοῦτον ἔθεντο νόμον.

Accedit, quod temporis ratio vix permittit, ut *Leontius Caramallum* viventem laudare potuerit. Nam, ſi *Caramallus* hic eſt is, qui *Ariſtæneto* celebratur, *Ariſtænetus* autem is, ad quem *Libanii* quædam ſcriptæ ſunt epiſtolæ, *Caramallus* longe ante Seculi IV finem vixit. *Leontius* autem videtur *Juſtiniani* tempora, adeoque Seculi VI initia ad minimum, attigiſſe. Quodſi autem alius eſt a *Libaniano Ariſtænetus*, neque ætas ejus certa, poteſt *Caramallus* ad ſeriora tempora demitti. Et re vera videtur Seculo V potius, quam quarto, adſcribendus, quod *Sidonius Apollinaris* ejus meminit *Carmine XXIII*, *267*. *Sidonius* autem nulla vel pauca carmina ſcripſit poſt A. C. 472, cum Epiſcopus Arvernorum renuntiatus eſſet. Eum autem, etſi, quam diu Epiſcopus fuerit, non poteſt certo definiri, tamen parum a vero erraverit, qui eum A. 484 mortuum dixerit; quod A. 428 natus eſt, & annos 56 vixit. Ceterum vel ſic *Caramalli* ætas a *Leontio* dimidio Seculo abeſt. *J. J. Scaliger*

Digitized by Google

liger ad *Eusebium Chron. p.* 155 statuebat, & *Salmasius* ad *Vopisci Carinum p.* 833 postea quoque docuit, *Bathyllos* & *Pyladas* vocatos esse etiam eorum discipulos. Itaque fortasse etiam duos *Caramallos* statuere liceret, nisi primo illa, quæ supra dicta sunt, repugnarent, & nulla autoritate confirmari ea res posset. Sed negat *Dorvillius*, hoc nomen esse a *Leontio*, spuriumque esse confirmat, & a *Planude* vel alio infartum, vel ex Scholio assumtum. Ejus rei autor est Codex seculis plurimis *Planude* vetustior, nempe optimus Palatinus, nunc Romanus, in quo plane literisque perspicuis est pro Καράμαλλε, Ροδόκλεια, quæ sæpe a *Rufino* in *Anthologia Lib. VII* laudatur. Atque ita *Salmasius* quoque legebat; ita etiam *Grotium* legisse interpretatio ejus docet:

O decima Aonidum, Rhodoclea, *& Gratia quarta.*

In eodem Epigrammate Cl. *Paw* in his verbis hærere jussit diva Dialectica: Ὄμματά σοι καὶ ταρσὰ ποδήνεμα. Ταρσὰ ποδήνεμα *novi*, inquit, ὄμματα ποδήνεμα *non novi*. Subtiliter mehercule & accurate! *Ipse* Leontius *scripsit:* βήματά σοι κ. τ. π. *Cum prima litera versus a bellis librariis omissa esset, ex* ηματα *factum* ἔμματα. Sed primo, in Græcis Codicibus aliquando, rarissime in vetustioribus, primæ literæ omissæ, nisi forte in principio capitum, sectionum, librorum; propterea, quod, cum Græci primas versuum literas cum in prosa, tum in vorsa, non majusculas facerent, nulla ratio erat, quare eas omitterent. Quod secus est in Latinis Codicibus. Deinde, quod ad ὄμματα & ταρσὰ ποδήνεμα pertinet, vel hæc lectio defendi potest, quod vel tirones sciunt, unum & adjectivum & verbum pluribus substantivis jungi, cum uni tantum proprie conveniat. Sed non opus est, eo confugere. Nam primo ποδήνεμος potest accipi pro ταχὺς simpliciter, uti etiam *Hesychius* interpretatur, & *Suidas* ex *Anthol. III, 24, p. 268;* quando constat, usu loquendi factum sæpissime, ut, quod de specie dicebatur, id ad genus transferretur, neque proprietas verbi & etymologia spectaretur, ut ὄμμα θοὸν est apud *Oppianum Cyneg. III, 143*, deinde apud *Æschylum Sept. contr. Theb. v. 630* est diserte: ποδωκὲς ὄμμα; ubi Scholiastes recte: εὔστροφον, item in *Chœph. 574:*

Θήσω

Θήσω, ποδωκεῖ περιβαλὼν νεκρὸν χαλκεύματι.
Ubi Scholiaſtes: ταχεῖ ξίφει. Atque, etſi in hac defenſione *Leontii* facile omnes acquieſcant, tamen, ea ne opus quidem eſſe, *Dorvillius* judicat, &, ſine ipſa lectionem defendi poſſe, putat. Nempe quis hanc neceſſitatem *Leontio* impoſuit, ut ipſi non liceret, ὄμματα ſine epitheto ponere, neceſſarioque ejusmodi uteretur, quod ad ὄμματα non minus, quam ad ταρσά, pertineret? Illam legem ignorat & Rhetorica & Poetica. *Ovidius Met. II, 217: Ardet Athos Taurusque Cilix.* Ergo *Cilix* etiam ad *Athos* pertinet? *Anthologiæ Lib. VI p. 436:*

Α φόρμιγξ, τά τε τόξα, καὶ ἀγκύλα δίκτυα &c.

Ceterum illud βήματα ineptum, quod non differt a ταρσά; ὄμματα autem ſummo jure non ſolum in omni puella, ſed etiam in ſaltante, laudantur. Quodſi Καράμπυλα rectum eſſet, tamen ὄμματα apta eſſent, quod etiam in Mimis, quamvis perſonatis, tamen motus oculorum cerni potuerunt. Nam perſonæ Mimorum longe minores habilioresque, quam ceterorum hiſtrionum, fuere. *Lucianus de Saltat. pag. 796 ſeq.* aliis tribuit ςόμα πάμμεγα, κεχηνὸς, συμμεμυκός. Speciem mimicæ perſonæ exhibent *Inſcriptiones Gruterianæ p. 1024.* Nec credibile eſt, oculis loquacibus non uſos fuiſſe, qui

Nutu, crure, genu, manu, rotatu,
Clauſis faucibus, & loquente geſtu,

omnia exprimebant. Itaque νεύματα ipſis tribuuntur *Anthol. VII, 464,* &c. Videtisne, Lectores, quam caute, quam acute, docteque, in emendando interpretandoque *Dorvillius* verſetur, &, cum huic ſpecimini ſimilia non ſolum omnia, ſed etiam præſtantiora quædam ſint, ut, quæ ad primum & ſecundum Epigramma ſcripſit, quam verum ſit, id quod diximus, ſpecimen excellentis Critici & Interpretis ab eo capere poſſe, qui in hoc genere elaborare velint? Ceterum illud non eſt præ- Pag. 193 ſeq.
tereundum, vindicari etiam Epigramma jam a *Bentlejo* ad *Callim. p. 427,* ut *J. C. Paw* ad *Anacr. p. 309* contendit, infeliciter tentatum, & aliud *Simonidis* apud *Hephæſtionem p. 64,* & in 201 ſeq.
Anthologia H. Stephani p. 513, Ἴσθμια, δὶς Νέμεα &c. Inprimis autem commemoranda eſt opera in explicando emen-

Digitized by Google

dandoque Epigrammate celeberrimo, a Canonico Trajectino in libello *de Alea* male habito, consumtæ, nempe in Epigrammate *Agathiæ Scholastici* εἰς τὰ λυτὰ Ζήνωνος τοῦ βασιλέως, quod exstat in *Anthologiæ Lib. I Cap. 61.* Primo exhibetur ipsum Epigramma, ut est in editione *Stephaniana* cum versione *Obsopæi*; ejusdem autem interpretatio metrica *Grotiana* exhibetur *pag. 135*; subjiciuntur deinde variæ lectiones & animadversiones, e quibus, non possumus facere, quin breviter commemoremus, quæ ad *versum vigesimum tertium & quartum* dicta sunt, quod eos maxime constat esse vexatos. Versus hi sunt:

Pag. 252 seq.

Λυτὰρ ἄναξ - - - -
Τριχθαδίας ἀδόκητα βαλὼν ψηφῖδας ἀριθμοῦ
Πύργου δουρατέου κλίμακι κευθομένην.

308. 309. Δουράτεος πύργος est instrumentum, cujus usus in tesseris jactandis fuit. Πύργος vocatur propter figuram externam, a qua etiam Μόδιος apud *Isaacium Porphyrogennetam*, & *urna* in Epigrammate apud *Salmasium* ad *Vopisc. pag. 744.* Quod ad interiora attinet, cavum erat, sed simul gradibus & anfractibus intercisum, ut injectæ tesseræ subsilirent sæpius, & sic demum in alvei fundum effunderentur; unde interior ista pars κλίμαξ in his versibus dicitur, & *gradus interni* in Epigrammate apud *Salmasium l. c.* Satis autem probabiliter ex his patet, non agitatum esse pyrgum, quod interna illa ratio jam per se ad id valet, cujus caussa agitari potuisset, sed in alveo ponebatur, & fere in medium protrahebatur. Sed præter hunc pyrgum

309 seq. utebantur etiam *fritillo*, quod ψηφοβόλον vocabatur. In hoc tesseræ concutiebantur, & in pyrgum ex eo mittebantur. Pyrgo porro imponebant instrumentum aliud, quod φιμός, κημός, ἠθμός dicebatur, h. e. quasi *infundibulum*. Hæc cum *Salmasius* sciret, pro ψηφῖδας ἀριθμοῦ, quæ verba nullum commodum sensum habent, legendum censebat: ψηφῖδας ἀπ' ἠθμοῦ — κευθομένας. Huic emendationi mirifice favet inspectus *Dorvillio* Codex Palatinus præstantissimus. Habet enim: ψηφῖδας γὰρ ἰσθμοῦ, quæ lectio non procul a *Salmasiana* recedit. Nam ἰσθμοῦ

Digitized by Google

ἰσθμὸ ex ἠθμὸ facile fieri potuit, cum Seculo octavo jam frequens esset Jotacismi usus. Eo autem Seculo aut sequente scriptus est Palatinus Codex, & est in eo utriusque literæ frequens permutatio. Itaque non erat, quare Cl. *Paw* hanc emendationem rejiceret. Sed recepit tamen & probavit alteram: *κευθομένας*, quæ, præter *Salmasium*, etiam *Scaligero Hydio*que placuerat, nulla horum virorum mentione facta, sed magnifice additis his: *puer decennis viderit*. Cel. *Dorvillio* autem secus videtur, & e Codicibus revocandum *κευθομένη*. Quo nil certius putamus. Refertur enim non ad ψηφῖδας, sed ad *κλίμακι*. *Gradus* enim latent in pyrgo. Sic Epigramma Latinum, de quo supra:

Qui vomit internis *tesserulas* gradibus.

Κλίμαξ κευθομένη aptissime reddi potest: *gradus interni*, *scala interna*.

Caput decimum, uti diximus, male meritum esse de *Hephæstione* Canonicum nostrum, docet. Eum enim cum post 163 ab ultima editione annos ederet, nihil novi attulit, præter notulas quasdam steriles & jejunas, in ceteris editionem *Turnebianam κατὰ πόδα* expressit. Atqui MSti Codices plurimi passim a doctis viris commemorantur, & exstant pluribus locis. Commemorantur varii in *Bibliotheca Græca Fabricii Vol. VII, pag. 16*. Sunt in Bibliotheca Veneta, in Gallicis Anglicisque Bibliothecis, in *Hohendorfiana* Viennæ. Nullum horum in auxilium vocavit. Quid? quod etiam edita neglexit, tanquam Prolegomena *Longini*, & Scholia in *Hephæstionem*, ab *Hudsono* & *Fabricio* in *Biblioth. Græc. Vol. IV pag. 446* ex parte publicata, & editiones ipsas, quarum tamen duæ tantum sunt, nempe *Juntina* & *Turnebiana*. Nam de *Aldina*, A. 1526, 8, edita, opinionem falsam esse, Doctiss. *Dorvillius* demonstrat. Neque Latinam interpretationem adjecit, hac excusatione usus, quod libelli indoles obstaret; cum alii hujus generis libri Latine conversi sint, & ipsius *Hephæstionis* Latina interpretatio Paris. 1632, 8, edita sit. Est in *Aristidis Quintiliani Lib I de Musica* a *pag. 43* ad finem, compendium doctrinæ metricæ concinnum, plane simile *Hephæstioneæ* methodo; ut non dubium sit, quin alter

alteri aliquid debeat, dignumque videatur, quod *Hephæstioni* præmittatur. Sed hoc compendium commode verti potuit. Melius meritus est de *Hephæstione* Cel. *Dorvillius*. Nam hujus *Capitis Sect. II*, a *pag. 415* ad *499*, sistit primo præcipuam Florentini libri variationem; deinde huic adjecit quasdam alias, a Codicibus petitas, & a Viro docto ad oram editionis Parisiensis adscriptas; ex quibus quantum lucis & emendationis *Hephæstioni* accedere potuisset, facile intelligitur. Quid igitur futurum fuisse putemus, si & alios Codices MStos consuluisset Cl. *Paw?* Huic autem lectionum varietati multas doctas observationes Cel. *Dorvillius* admiscuit, quibus etiam referta est *Sectio 3*, qua notæ Cl. *Paw* in *Hephæstionem* excutiuntur. Sed videbimur fortasse pæne nimis longi in commemorandis locis illustribus fuisse, etsi breves fuerimus, & multa omiserimus. Veniamus igitur ad id, quod quarto loco nos promisimus facturos, & *Caput* unum in compendium mittamus. Huic rei
Pag. 318-405. maxime accommodatum visum est *Caput nonum;* neque solum, propter dignitatem, sed etiam propter ipsius materiæ rationem, quæ nobis videbatur una in compendium redigi posse. Neque tamen totum referre licebit, sed maximam tantum partem. Nam ultima *Capitis* in singulis verborum quantitatibus versantur. Est autem proprie quidem hoc de erroribus *J. C. Paw* in re metrica Græca; sed hac occasione multa de re metrica erudite explicantur.

Cæsura, (Græce τομή,) definiente *Vossio, est, cum post pedem superest syllaba, quæ finit dictionem.* Cæsura autem locum habet in tantum non omnibus metris, præterquam in Anapæstis & similibus versibus, qui libenter cæsura carent, & dissolutos pedes
317. amant, hoc est, singulis vocibus constantes. Conf. *p. 440.* Atque hæc ratio est, quare anapæsti a Jambographis & Tragicis non adhibeantur, nisi raro, & præcipue in nominibus propriis. Vid. *Clarkius* ad *Homerum Il. β, 811.* Nam Jambicum pedes ligatos desiderat, quod fit cæsura. Sed in Heroicis & Jambicis cæsura necessaria pæne in πενθημιμερεῖ, hoc est, in quinti pedis prima syllaba, æque atque in Elegiaco, & rarissime tertius pes integra voce constat. *Horatius* nunquam id commisit, secutus Græcos

cos ἰαμβοποιός. *Seneca* raro; *Æſchylus* ſæpe; *Sophocles* & *Euripides* parcius; *Ariſtophanes* aliquando. Sed hic tamen excipiendi ſunt ii verſus, in quibus ſingulæ voces ſingulos pedes conſtituunt. Nam tum etiam tertius pes aliquando integra voce ſine vitio abſolvitur. Sed tales fere in enumerationibus tantum occurrunt, ut in *Nub. 66:*

Κριὸς, τράγος, ταῦρος, κύων, ἀλεκτρυών.

Menandrum quoque raro in hoc ſibi aliquid ſumſiſſe licentiæ, ex reliquiis ejus colligi poteſt. Ceterum τομὴ, κόμμα, cæſura, interdum etiam dicitur pars verſus, quæ cæſura ſolenniori comprehenditur. Sic elegia gemina cæſura conſtat, quod πενθημιμερὲς vocatur. Sed de ea hic non eſt ſermo. Cæſuræ hujus hæc vis eſt, ut ſyllabam brevem producat:

Pectori|bus| inhians

Νέστορα δ' οὐκ ἔλα|θεν| ἰαχή.

Sed in hac cæſuræ vi admittenda parciores ſunt Latini, quam Græci. Nam hi etiam vocales breves paſſim ita producunt, in quo parciſſimi ſunt Latini; &, cum ex cæſura quintus ſemipes in elegiaco communis ſit, (vid. *Terentianus Maurus pag. 81,*) tamen rara ejuſmodi exempla in Græcis & Latinis occurrunt. Hæc autem cæſuræ vis inde proficiſcitur, quod in ea ſyllaba quædam mora fit, unde & *manſio* vocatur, & quia *ictus pronuntiationis* in eam cadit. Vid. *Clark. Il.* α, *51.* Ceterum in *Jambico* hanc vim cæſura habere non poteſt; quod fieri non poteſt, ut ſyllaba natura brevis in cæſura producenda ſit; eſſe enim brevis debet, aut eſt ſaltem rectius brevis, quam longa. Illi autem valde errant, qui, cæſuræ vim eſſe etiam in ſyllaba finali verborum extra cæſuram, putant. Hanc *vim finalis* ſæpe crepat *Barneſius*, v. c. ad. *Il.* λ, *36*, ſed ibi rectius docet *Clarkius*, quam ob cauſam pro longa brevis ſyllaba poſita ſit. Sane apud *Ariſtophanem*, *Lycophronem*, & alios, multi ſunt verſus, quibus hoc ſyllabæ finalis beneficio opus eſſe videatur. Sed ex quavis decade exemplorum facile novem alia commodiori ratione ſanari poſſunt, adjiciendo ſcilicet N ἐφελκυστικὸν, qua etſi jam *Kuſterus* in ſua editione *Ariſtophanis* multa ſanavit

 cum

Digitized by Google

cum in Jambis, tum in Anapæstis, tamen plurima adhuc intacta reliquit. Atque, hoc esse verum remedium, ex eo patet, quod nunquam, aut rarissime, ejusmodi syllaba finalis longa occurrit, cui non possis ita mederi; quod si fieri non potest, aut corruptus locus erit, ut in *Eccles.* 706, (vid. *Kusterus*,) aut adspiratio sequetur, ut in *Euripidis Hercul. Fur.* 116 &c. Sed, ut ad cæsuram redeamus, ea etiam apud Græcos τε & apud Latinos *que*, & aliæ item hujusmodi voculæ, ut δὲ, τὸ, τὶ, τοὶ, &c. producuntur, sive duplex aut liquida litera sequatur, sive non sequatur, ut fit interdum. Vid. *Erythræus de Lic. & Dilig. Carm. Virg. Cap.* 5 & 10, item in *Indice* in *que*. Hoc cum ignoraret Cl. *Paw*, sæpe peccavit in tentandis locis iis, ubi τε sic occurrit. Etsi etiam sola cæsura hic sufficiat, tamen & Græci & Latini frequentius tales syllabas producunt, cum non modo cæsuræ, sed etiam duplicis literæ, vel positionis, vel literæ P, ope uti possunt. Vid. v. c. *Aristophanis Nub.* 43, 415, *Homeri Il.* π, 228, σ', 402, *Theocriti XV*, 128, *XXVI*, 48, &c. in quibus semper ῥ sequitur. Ejus rei ratio forte hæc est, quod ῥ inter duas vocales in pronuntiando facile duplicatur. Itaque etiam *Barnesius* ad *Homeri* locum secundum observavit, in antiquissimo Codice pro δὲ ῥόος scriptum esse δεῤῥόος, & *Clarkius* ad primum, in Codice MSto scribi pro το ῥα, τόῤῥα. Atque hanc scribendi rationem sæpe invenias. Idem *Barnesius* ad primum locum *Homeri* ex Scholiaste *Apollonii III*, 37, commemorat, *Aristarchum* scripsisse ὁ ῥα, *Heracleonem* autem ὅῤῥα. Illud autem cavendum est, ne cæsuræ vis advocetur, ubi alia remedia in promtu sunt; in quo sæpe peccavit *Cornelius*. Nam v. c. ante πόλις, πόλεμος, & similia verba, ubi MSti Codices habent πτόλις & πτόλεμος, & meliores editiones, ad cæsuram provocat; & in multis item aliis locis, ubi nemo peritior ad cæsuram confugiat. Multo minus probandum est, Poetis passim Jambos, Choreos, seu Trochæos, Amphimacros, seu Creticos, & nescio quos pedes, alieno loco obtrudi pro dactylis aut spondeis, (de quo genere multa *Gifanius*
Pag. 346 seq. in *Ind. Lucret.* in *v. Versus*) quando alia ratione mederi versibus licet, ut multis hic exemplis demonstratur. Versus quidam

Digitized by Google

dam reperiuntur, quibus tempus in primo pede deeſt; quos ἀκεφάλες appellant. Sed plerorumque affectibus mederi poſſumus. Nunquam profecto *Homerus* aut alius Poeta hexametrum fecit, cui tempus deeſſe putaret. Sed Grammatici imperiti, & ignorantes, cur illud πάθος in verſu eſſet, & qua ratione Poeta concepiſſet tempora, ἀκεφάλες nominarunt. Huc pertinent, qui incipiunt a vocibus Πριαμίδης, ἀθάνατος, ἀπάλαμνος, ἀκέφαλος, ἀδάματος, ἀκάματος. Vid. *Euſtathius* in *Il.* ν', *41*, qualia verba, tres primas corripientia, a Poetis Græcis & Latinis in prima ſyllaba producuntur; quibus tamen non adjeceris παράλιος, ἀραβία. Nam his potius duplicatione literæ ρ ſuccurrendum, de quo ſupra. In iis autem, qui ab ἐπειδὴ, ἕως ὁ incipiunt, aliud quid præter hoc πάθος conſiderandum; item in iis, quorum initium: πρὸς οἶκον. Ὃς ἤδη. Apud *Apollonium III*, *984*, eſt: πρὸς αὐτῆς, &c. ſed ibi legendum: πρὸς σ' αὐτῆς. Vid. *Scaliger ad Cirin. 326.* In his autem & ſimilibus nemo, niſi valde temerarius, aliquid mutare audeat; tales autem verſus nunquam Autoribus e conjectura obtrudendi, ac ne ſuſpicionis quidem loco proponendi; quod nullam probabilitatem habent, & κακόζηλον Criticum arguunt. Pag. 351.

ANDREÆ PASTÆ, BERGOMATIS, EPIſtolæ ad ALETHOPHILUM duæ, altera de Motu ſanguinis poſt mortem, altera de Cordis polypo in dubium revocato.

Bergomi, ex Typographia Joannis Santini, 1737, 4.
Plag. 11.

Doctiſſimus Autor id agit in hoc libello, ut duas, communi fere Medicorum conſenſu receptas, opiniones, alteram de motu ſanguinis poſt mortem, qui ex arteriis ſe in venas recipere creditur, alteram de polypis, qui diu ante obitum concreſcere perhibentur, prorſus convellat. Nec is cauſam ſuam indiligenter aut indocte perorat. Quamvis vero, quod inprimis ad polyporum exiſtentiam attinet, quæ reſponderi queant, ſuperſint permulta; nos tamen, controverſiarum agitandarum nego-

negotium instituti nostri rationibus non congruere, adeoque non id nobis datum esse, ut ratiunculis nostris obstrepamus diligentiæ Cl. Autoris, probe intelligentes, summam Epistolarum, atque argumenta, hic adducta, eo copiosius enarrabimus, quo pauciorum in manus ipsæ videntur hæ Epistolæ venturæ. Sic enim futurum speramus, ut in rationum momenta atque pondera ipsemet Lector diligentius inquirat. A prima igitur Epistola exordiamur. Putarunt huc usque Viri Clarissimi, sanguinem post mortem ex arteriis in venas compelli, & alii quidem universum, alii maximam partem, alii semper, alii plerumque, id accidere. Enimvero hæc minime videbuntur probabilia, cogitanti, tantum sanguinis una arteriarum contractione esse expellendum. Ubi enim pluribus opus esset arteriarum constructionibus, rursus implerentur arteriæ sanguine, quia semel contractæ contrahi iterum nequeunt, nisi cor iterum sanguinem in easdem impellat. Ergo, si ad exhauriendas arterias, aut ad maximam partem sanguinis ex arteriis in venas traducendam, non videtur satis esse una arteriarum contractio, quanto minus par atque idonea videbitur ea, quæ est omnium ultima, quæque, collapsis morientis viribus, excitatur. Præter hæc vero jamjam summus Anatomicus *Morgagni* in quodam *Adversariorum Anatomicorum* loco memorat, non paucis in cadaveribus magnam sanguinis copiam in arteriis se observasse. Autor itaque rem experimentis tentavit, idque in canibus inverso capite a posteribus pedibus laqueo suspensis, & interemtis, quoniam in hoc corporis positu ea fore perspicua existimavit, quæ in horizontali situ corporis nondum satis responderant. In quatuor canibus invenit venarum sanguinem ex posterioribus cruralibus atque iliacis ramis in cavæ inferioris truncum delapsum, paulo infra emulgentes venas; in duobus aliis ad emulgentes defluxerat, quo derivatus erat in iisdem quoque duobus canibus aortæ sanguis, qui similiter ex cruralibus posterioribus atque iliacis arteriis in aortæ descendentis truncum defluxerat, cum in prioribus quatuor canibus paulo infra venarum sanguinem aortæ sanguis constitisset. Secto deinde thorace, revulsisque hepate, ventriculo, intestinis, & pulmo-

pulmonibus, continuo ſeſe magis magisque ſubducere cœpit tum ſanguis, qui aortam, tum qui venam cavam impleverat, ita, ut hic in plerisque duos digitos diſtaret ab hepate, ille quartam attingeret thoracis coſtam, ab inferioribus numerando. Quin etiam contentus in venis emulgentibus ſanguis plurium eorundem canium eo pervenit, quo ſanguis pervenerat, qui in emulgentibus arteriis continebatur, quandoquidem vaſa hæc neque in iis, qui capite ſuſpenduntur, canibus, neque in iis, qui poſterioribus ſuſpenduntur pedibus, ſanguine prorſus carent, quippe quæ cum truncis, quibus inſeruntur, in utraque corporis poſitione, angulum obtuſum efficiunt, qua parte ſanguis defluit. Quem ad modum & ſemel iterumque obſervatum fuit, quod ſanguis arteriarum cruralium anteriorum ſanguinem venarum ejusdem nominis altitudine adæquarit. Ut itaque hæc experimenta ſanguinis arterioſi venoſique, qui poſt mortem in vaſis reperitur, copiam videntur ob oculos ponere; ſic motum quoque ſanguinis luculenter oſtendunt, qui, ceſſante motu projectitio, a corde atque arteriis profecto, oritur, atque motus fluminis ab Autore appellatur, quia ſcilicet ſanguis fluminis inſtar fertur ad terræ centrum, cum rationi etiam conſentaneum videatur, non ante coire debere ſanguinem, quam deorſum defluat, utique ſi impulſus eo fuerit, ubi vi inſitæ gravitatis conſiſtere nequit. Scilicet illis ipſis experimentis cognoſcitur, in eo corporis poſitu, quo pedibus poſterioribus ſuſpenſi canes vitam laqueo finiunt, defluere ſanguinem fere univerſum ex arteriis veniſque cruralibus poſterioribus, iliacis, aliisque, ad easdem pertinentibus, dummodo vaſorum directio impedimento defluenti ſanguini non fuerit, defluere nimirum in cavæ aortæque truncum, plerumque paulo infra emulgentia vaſa. Neque minus hic motus ſanguinis apparet, ſi capite ſuſpendantur canes. Etenim in ea corporis poſitione jugulares venæ infra vinculum, arteriæque carotides, itemque venæ arteriæque ſubclaviæ, ſuperioris cavæ truncus, aortæque arcus, aliaque vaſa ſanguifera, partim quidem in cordis ventriculos exonerantur, partim in inferioris cavæ truncum, & deſcendentis aortæ, eorundemque ramos, ita, ut ſæpe ſanguis fere ad vaſorum

sorum iliacorum initium descendat, sæpe quoque multo altius subsistat, maximeque in cavæ inferioris trunco. Quod, ubi accidit, tribuendum quidem est ventriculo intestinisque, cibo, potu, fecibus, flatuque, distentis, aliisque imi ventris visceribus, vasa comprimentibus, in quæ sanguis defluere nititur. Nec omisit Autor cautiones, quas in capiendis rite experimentis curatius adhibere oportet. Ignotus autem adhuc fuit sanguinis hic motus, quoniam homines aut humi strati, aut in lecto cubantes, moriuntur, in qua corporis positione motus ille longe minus innotescit. Nec in iis, qui suspendio mulctantur, cognoscere illum licuit, quoniam rarissime ea corpora inciduntur, aut, quando patibulo demissa tabulæ imponuntur, vero videtur simillimum, illuc ferri sanguinem, aut saltem serum ejusdem, unde discesserat, simul ac vita amitteretur. Nec miretur quisquam, sanguine refertas interdum venas, arterias vero esse vacuas. Quod quemadmodum de singulis arteriis affirmare non licet; ita etiam constat, nonnullas aliquando arterias refertas sanguine, socias contra venas sine sanguine, reperiri. Quod tribuendum præcipue putat mutatæ positioni corporis, quæ post mortem non accurate, donec sanguis jam refrixit, servata fuit. Ut hinc sanguis, si præsertim parum coiit, sedem mutet. Ceterum etiam modo in arteriis, modo in venis, sanguinis variat coitus, isque longe facilius ex arteriis defluere solet, quam ex venis, eo, quod illæ, certe quidem majores, multo minus propter tunicarum robur ac crassitudinem a circumjacentibus partibus comprimantur. Ut itaque intelligatur, cur sanguis in his potius locis, quam in illis, reperiatur, convenit morientis hominis positum attendere, & corpus, usque dum refrigeratum fuit, in eo conservare, ac deinceps, cadavere tabulæ imposito, vasorum directiones & figuras, quæ corporis respondent situi, in quo homo interiit, partiumque circumpositarum molem, figuram, & positionem, respicere. Usus hinc redundat cum in eos, qui ad detegendas morborum caussas corpora incidunt, tum in illos, qui horum observationibus utuntur. Ita enim facile cognoscent, utut sanguis æquali proportionaliter velocitate profluxerit per universum viventis cor-

pus,

pus, eundem tamen non æquali proportione in mortuo moveri, nec, ubi vaſa cerebri ſanguine turgida, aut duræ meningis ſinus aut cordis reperiuntur, id illico inter mortis cauſas referendum eſſe, cum hoc neutiquam adſcribi debeat vi morbi, ſed ſanguini, qui nimirum poſt mortem partium collabentium pondere modo ſurſum propellitur, modo deorſum vi inſitæ gravitatis fertur. Cui quoque tribuendas eſſe intelligent pleraſque, & quidem inſignes, auricularum cordis valorumque ſanguiferorum, ſinuum item cordis, & inprimis dextri ejus ventriculi, expanſiones, quas videlicet nulla indicaverunt ſigna ab Autoribus tradita, quæque, excuſſo intus contento ſanguine, minuuntur, & interdum fere penitus evaneſcunt.

Progredimur nunc ad *alteram* Epiſtolam, *de Polypis*, quæ priorem vel decies mole ſuperat, maximamque libelli partem conſtituit. Poſt propoſitam primum de polypis doctrinam, fuiſſe jam olim *Kerckringium*, refert, qui, polypum ante mortem exiſtere, pernegaret, &, poſt obitum demum concreſcere, arbitraretur. Cui poſtquam a *Malpighio*, *Mangeto*, *Peyero*, reſponſum fuit, omnis ea de polypis traditio longe lateque propagata, & novis perpetuo acceſſionibus atque incrementis aucta fuit, ut jam magnitudine laboret ſua, aliique hodie de polypo non amplius dubitent, alii, familiarem morbum eſſe, contendant. Ubi Autor, exempli cauſa, ex pluribus aliis, qui cordis polypos haud infrequentes eſſe aſſeverant, ad Illuſtrem *Hoffmannum* noſtrum, ejusque *Medicinam ſyſtematicam*, provocat. Quibus tamen omnibus, tantum abeſt, ut is fidem habeat, ut, polypos ante mortem neutiquam exiſtere, ſed ſub & poſt eandem demum generari, putet, idque ex variis argumentis. Multa commemorari ſolent ſigna, quæ polypum in vivo homine denuntient. At enim vero hæc in permultis nemo obſervavit, in quorum tamen corpore poſt fata polypi fuerunt reperti. Unde hiſtorias & obſervationes polyporum ex Autoribus cumulate enarrat. Sed, etiamſi polypi ſigna, quæ tradi ab Autoribus ſolent, præceſſerint, dummodo ab alia cauſa proficiſci eadem ſigna queant, ſuſpicari non deſinit, hujusmodi polypos ortos fuiſſe poſt obitum, quod inprimis polypo in *Patini* corpore re-

Digitized by Google

perto illustrat. Quamvis etiam in corde, ejusque vasis, polypus inveniatur, nec præter hunc quidquam exstet, ad quod prægressa polypi signa referas; negat tamen, exinde consequi, polypum hunc ante mortem fuisse genitum, cum sæpenumero inciderit asthmate atque hydrope sublatos homines, qui signa habuerunt polypi, cum tamen nec ullus in corde vasisque polypus, nec quodpiam aliud cordis vasorumque vitium, occurrerit, cui assignare prægressa ea signa licuerit. Insignes etiam illos polypos, qui sine vasorum dilatatione occurrunt, vel post mortem, vel paulo ante eandem, nasci, Autori videtur verisimillimum. Et mirum omnino putari potest, non ab omnibus ejusmodi polypis cor admodum dilatari, quod id necessarium maxime foret, ob rationes, a *Michelotto*, *Lancisio*, atque *Fantono*, allatas. Nihilo tamen secius variæ, quæ & hic repetuntur, Autorum testantur observationes, polypos recenseri insignes, neque tamen ullam ventriculorum cordis dilatationis, ab iis effectæ, fieri mentionem. Et, quamvis omnino exstent historiæ, quibus parietes cordis, vasorumque sanguiferorum, aliquando a polypis dilatati referuntur, quales etiam hic ex *Hombergio*, *Panarollo*, *Severino*, *Fantono*, enarrantur, atque adeo hi saltem polypi ante mortem geniti videantur, varia tamen hic Autor animadvertit, ut, quæ illi de expansione vasorum a polypis dixerunt, enervet, & simul generatim respondet, sæpius sine illo polypo dilatatos cordis ventriculos fuisse. Neque existimandum est, exiguum illud temporis ante vel post mortem intervallum non sufficere generandis polypis solidioribus, atque hinc, si quæ omnino in morientibus concretiones acciderint, id inter polypos jam diu ante mortem factos, atque eos, qui paulo ante mortem congrumato sanguine oriuntur, discriminis interesse, ut hi rudimenta potius polyporum, quam polypi, dici queant, quoniam in exemplis superius allatis massæ polyposæ ingentis molis longeque extensæ commemorentur. Post hæc Autor procedit ad causas, quas gignendis polypis minus esse idoneas contendit. *Malpighius* acidum præcipue accusat, a quo scilicet sanguis coaguletur. Sed acida omnem

coagu-

coagulandi vim amittunt, priusquam in orbem ſanguinis compellantur. Patronis hujus ſententiæ oſtendendum eſt, in ſanguine naſci acidum, genitum deinde eſſe hujusmodi, ut albam tantummodo ſanguinis cogat partem, vixque rubram attingat, vel utrasque quidem partes, ſed ſeorſim ſingulas afficiat. Nonnulli in terrore cauſam quærunt. Verum hic non tam coagulat ſanguinem, ut coeat in maſſam quandam ſolidiorem, quam adverſus corporis ſolida vim exercet ſuam, partesque externas conſtringit, ſanguinisque & nervorum fluidi motum perturbat. Atque hinc hiſtoriam *Malpighii* de polypo ex terrore generato explicat, & nonnulla de ſanguine congrumato, vaſis ſanguinei figuram æmulante, diſputat. Multo minus viperarum morſus cauſa idonea videtur, quamvis polypos inde in capræ corpore natos *Malpighius* producat. In aliis enim animalibus a morſu viperæ non fuerunt orti. Atque probabilius longe videtur, ejus animalis ſanguinem parte alba, quam fibras appellant, fuiſſe refertiſſimam, eandemque in ſingulis vaſis coiviſſe poſt illius interitum. Neque aneuryſmata, varices, cordisque cavitatum & auricularum dilatationes, cauſam ſuggerunt; quod qua ratione contingat, *Lanciſius* præcipue explicare laboravit. Quanquam vero Autor lubens aſſentitur, in aneuryſmate ac varice ſegnius moveri ſanguinem, neque ex dilatatis cum cordis ventriculis, tum auriculis, totum expelli, vehementer tamen dubitat, an graviores partes ſanguinis intra dilatata vaſa coire unquam queant, cum nulla ratio appareat, cur in illis ipſis ſanguinis concretiones non adſint frequentiores. Accedit plerumque ad dilatatam arteriæ diametrum aſperitas quædam ſuperficiei internæ aneuryſmatis, atque inæqualitas. Unde magis adhuc ſanguinis fluxum infringi oportet. Neque tamen, ubi ejusmodi aneuryſmata, aliaque vitia, ſupra dicta, commemorantur, ſemper polyporum occurrit mentio, quod magna exemplorum copia Autor probat. Inter quæ & reperitur exemplum militis, A. 1736 ab ipſo diſſecti, cujus læva cordis auricula inſigniter expanſa fuit, in cujus etiam pericardio circulum oſſeum, cujus cauſa ſigillatim hanc hiſtoriam notamus, animadvertit cordi circumdatum tanquam coronam, quem &

uberius tota historia persequitur, & addita figura illustrat. Nec admodum credibilia videntur, quæ de venis in quibusdam polypis detectis circumferuntur; quin potius Noster cum *Morgagnio* putat, ex particulis sanguineis, sese insinuantibus, dum hinc inde fibrarum concretione coercentur, facile ejusmodi tubulos effici. Illa etiam dubia Autori videntur, quæ de diversitate coloris firmitatisque inter dextrum & lævum ventriculi polypum *Malpighius* habet, quasi scilicet in dextri cordis thalamo color subalbidus esset, lardi instar vel pituitæ, qui interdum rubra & subnigra stigmata conspersa haberet; in sinistro autem ater, densiorque substantia, foret. Exempla enim in contrariam sententiam Cl. Autor copiosa expromit. Quo labore perfunctus, ipse mentem suam de vera polyporum origine exponit, eosque suspicatur post mortem demum nasci, ex alba sanguinis parte, quæ ubi in superficie grumi concreverit, crusta sanguinis appellatur. Et, quanquam creditum a quibusdam fuerit, partem hanç magis spiritualem esse, hominibusque sanis & vegetis propriam, id tamen Autor monet perperam putari, crustamque illam adductis variorum morborum exemplis longe frequentius in ægrotantium sanguine, quam sanorum, conspici, atque, si corpora infestet sana, eadem obnoxia maxime offensis reddere. Merito igitur in sanguine e vena emisso semper hujus crustæ rationem habere convenit. Unde Chirurgis quasdam cautiones inculcat Autor, quibus observatis, pars alba sanguinis secedat a rubra, supremumque grumi locum petat. Testantur vero experientia & observationes Clarissimorum Virorum, polyposa corpora reperiri in eorum cadaveribus, quorum missus in morbo sanguis edidit crustam, quod & ipse Autor multiplici usu perspexit. Verum & ratio suffragatur. Manifestum enim est, coire post mortem sanguinem in corde, vasisque sanguiferis sponte omnino, partium scilicet a partibus secessione, quando partes sanguinis loca petunt, quæ specificæ gravitati conveniunt. Suspicionem ipsius augent duo principes inter Medicos Viri, *Malpighius* atque *Willisius*, qui nihil discriminis, ut sibi persuadet, interesse putant inter cordis polypum & crustam educti sanguinis, quemadmodum nec alii differen-

ſerentiam quandam indicare potuerunt. Qui vero ſanguinis concretiones, quæ digitis diſſolvi nequeunt, quæ fibris conſtant, & quæ ventriculorum cordis adhærent parietibus, ante mortem ortas putant, admodum falluntur, & cruſtæ ſanguinis ſtructuram ignorare videntur. Cruſta enim ea emiſſi ſanguinis aliam atque aliam ſui habet ſpeciem, plerumque tamen modo membranæ, modo carnis, modo pinguedinis, modo muci, imaginem refert. Interdum in eadem cruſta, ſi non omnes, tamen plures, earum rerum ſpecies cernuntur. Cum ſimilis muco eſt, neque cordis adhæret parietibus, neque fibris nudis oculis cernendis inſtruitur, neque digitis reſiſtit. Interdum autem mucus ille membrana innititur forti, interdum etiam in cruſtæ membranoſæ interſtitiis, interdum in grumi areis, coercetur. Adhæc, ſi ſero turgeat limpido, pituitam refert; ſi flaveſcente aut ſubviridi, ſaniem. At, ſi hujuſmodi muco cruſtæ interſtitia prorſus careant, ſic, ut ſeu carnem, ſeu membranam, ſeu tendinem, cruſta ſanguinis æmuletur, dici vix poteſt, quantum roboris corpus illud habeat, quod momento ferme gigni conſuevit. Quam in ſententiam quandam *Mangetti* obſervationem adducit. Sæpe etiam ſuperior membrana craſſior atque albidior eſt, nec cum ceteris continua, nulloque negotio avellitur; reliquæ vero cerebri corticis colorem exhibent, rubris maculis (quæ ſanguinis ſunt globuli, in cruſtæ interſtitiis irretiti,) interſperſæ, arctius cohærent, eoque facilius ſolvuntur, quo diutius immorata in ſero ſanguinis cruſta fuerit. Atque, ſi cordis bubuli ventriculis eximatur ſanguis, qui hujuſmodi cruſta ſcateat, non ſecus adhæret ventriculorum parietibus, quam cordis polypi facere conſueverunt. Præter hæc haud raro evenit, ut cruſta grumo quam firmiſſime inſeratur, interdum ab eodem, tanquam ſi innataſſet, auferatur, nonnunquam etiam cruſta grumo largiatur craſſiſſima vincula, nonnunquam nullis oculis obvia, aut certe infirmiſſima, quæ interdum parum roboris, interdum nihil prorſus, ac ne figuram quidem, grumo impertiuntur. Certum vero fibrarum ordinem, ut & pellicularum, cruſtam conſtituentium, craſſitiem, robur, ſitum, magnitudinem, nullo modo aſſequi licet, quoniam hæc vel in cruſta

ſta unius ejusdemque ſanguinis, pluribus vaſculis excepti, maxime ſæpe variant. Fere igitur ſolet cruſta ſanguinis in mortuorum corde vaſisque ſanguiferis reperiri in ſupremo grumi loco ſita. Quod ubi fit, nullum amplius tum dubitandi locum relinquit, quod tum poſt interitum coeat. Id quod præcipue polypis longitudinalis in dura meninge ſinus illuſtrat. Quippe, cum ad inveniendam veri grumi ſedem atque ordinem neceſſe ſit, morientis animadvertere decubitum, vaſorumque ſanguiferorum directiones, quæ in eo morientis decubitu fuerunt, optime pernoſcere, longe facilius hæc in longitudinali ſinu deprehenduntur, quam in reliquis ſanguiferis vaſis, quorum directio & figura ſæpius non adeo firma eſt & conſtans. Idcirco, qui cœlum verſus ſpectante facie moriuntur, homines ſic grumum exhibent ſanguinis, ut cruſta, ſi pars alba longitudinalem ſinum occupet, nimirum ſupremam in ejusmodi decubitu grumi ſedem, pars vero rubra ad torcular deſcendat, reliquosque duræ meningis ſinus. Qui contra in facie cubantes mortem oppetunt, partem rubram in longitudinali habent ſitu, albam vero ibi, ubi in laterales ſinus deſinit longitudinalis. Ut adeo ſæpius cruſtæ ſedem atque ordinem nondum aperto capite prædixiſſe ſe Autor fateatur. Et, quoniam ſinus duræ matris in quolibet morientis decubitu ſanguine vix unquam deſtituuntur, hæc cauſa videtur eſſe, cur in iisdem tam frequentes exſtent polypi. Sed etiam in cordis ventriculis auriculisque, eo, quia plerumque ſanguine non carent, polypi ſæpe occurrunt, eo prorſus modo orti, quo polypi oriuntur longitudinalis ſinus, ſed in hiſce cavitatibus, quarum magnitudo ſæpe variat & poſitio, in eodem licet hominum morientium ſitu, haud facile eſt, polyporum prænuntiare ſitum, atque ordinem, niſi iisdem diſſectis. Quapropter & Noſter oſtendit, qua uti debeat diligentia & circumſpectione, qui invenire ſitum corporis, in quo homo interiit, cruſtæque ordinem, cupit. Moles polypi debetur vaſis continentis magnitudini; figura autem ab ejusdem vaſis figura proficiſcitur. Sanguinis grumos intra polypi tunicas interdum repertos non cum *Lanciſio* ſanguinem excoctum, ſeu caput mortuum, terreo-ſalinum

& tar-

& tartareum vetusti sanguinis, sed verum sanguinem, reliquisque sic parem esse, arbitratur, ut suam ipse quoque crustam excitaverit. Cavos vero se vidisse polypos intus sanguine vacuos negat, licet nonnullos secuerit eorum, quos cavos appellant. Semper enim vidit coactum intus sanguinem. Unde dubitare non desinit, an sanguis ille pars grumi rubra fuerit, polyposa crusta undique obducta. Experimentum *Lancisii*, quo, post constrictam filo cerato arteriam iliacam, 15 aut 20 diebus circumactis, polyposam ligaturam circa arteriam offendit, sibi iterum sæpiusque repetitum male cessisse, nec ullum polypum natum esse, asserit, virosque doctos ad iterandum sæpius experimentum provocat. Multum vero scientiæ medicæ interest, ut in lucem hæc veritas revocetur, polypusne ante mortem exstet, an post mortem generetur. Ita enim polypus non amplius pro causa multorum morborum in vivis habebitur, sed aditus ad veram cujuslibet mali causam recte assequendam magis patebit. Perspecta deinde vera causa, rectius etiam curabuntur ii morbi, quorum causa polypus esse dicitur, & vitabuntur mala, quæ a curationibus proficiscuntur, polypo adhiberi solitis, ut inter alia exempla remedio ex Mercurio, & venæsectionis, rem Autor noster illustrat.

DISSERTAZIONE SOPRA LE AURORE boreali &c.

h. e.

***DISSERTATIO DE AURORIS BOREAlibus**, de quibus agitur juxta Systema quoddam peculiare, principiis Newtonianis, legibusque Mechanicæ, nec non optimis accuratissimisque Observationibus, innixum: quo etiam præcipue referuntur historia & causæ Auroræ illius insignis, visæ Venetiis die 16 Decembris anni 1737, hora post mediam noctem secunda; Autore* **EUSEBIO SQUARIO**, *Veneto, Philos. & Medic. Doctore.*

 Venetiis,

Venetiis, apud Petrum Bassaglia, 1738, 4.
Plag. 16, cum Tabb. æn. 3.

Exhibetur hic primo loco historia plenior Auroræ illius insolitæ, quæ ea nocte, quam titulus indicat, non Venetias modo, sed universam fere Europam, in stuporem & admirationem rapuit; ejusque delineatio in peculiari Tabula adjicitur. Altitudo ejus deprehensa fuit 62 graduum. De tota constitutione aeris, cœli, adspectibus quoque Planetarum, quales tempore spectaculi obtinuerunt, mentio injicitur. Ex scriptoribus antiquis compluribus probatur, jam olim conspicuas fuisse ejusmodi Auroras, idque sub variis apparentiarum formis. Quo facto, calculum instituit Autor, ut distantiam Auroræ, de qua sermo est, a terræ superficie determinet, & quidem ex duabus Observationibus, Venetiis & Romæ factis, in qua posteriori urbe phænomenon ad gradus 57 adscendere deprehensum fuit. Exinde enim conficitur, illud a superficie Telluris remotum fuisse $152\frac{1}{2}$ milliaribus; unde varia fluunt corollaria. Deinceps in id quoque inquirit Cl. *Squarius*, quibusnam orbis terrarum regionibus spectari admirabile phænomenon potuerit; reperitque, præter totam Europam, barbaris quoque Africanis, iisque, qui Ægyptum inferiorem, Arabiam desertam, & petream, Tartariam minorem, Georgiam, Persiam, Indiam, Chinæque imperium, incolunt, id contigisse. Methodum illam, qua ad materiæ luminosæ distantias a Tellure determinandas utitur Cel. *de Mairan*, ea tutiorem judicat, quam ingeniose eruit Cl *Mayerus*, Professor Petropolitanus, νῦν ἐν ἁγίοις, & in *Commentar. Petrop. Tomo I* publicavit. Sed videamus, age, quodnam Systema de explicandis Auroræ phænomenis sibi affinxerit. Primo itaque id extra dubium positum esse ait, quod Sol atmosphæra circumfundatur, cum id ex luminis zodiacalis apparentiis manifestissime pateat. Illam deinceps sententiam maxime rationi consentaneam esse, quæ statuat, atmosphæram solarem conflari ex unione particularum, vehementer rarefactarum agitatarumque, quæ ex Planetis emittuntur, nec non ex Cometis, quando prope Solem transeunt, & in Perihelio existunt. Atmosphæram solarem

rem distendi, & in majus volumen expandi posse, non solum per transitum Cometæ alicujus in ejus vicinia, sed per alias quoque, in quas inquirit, causas. In eo deinceps est, ut dispiciat, an atmosphæræ solaris volumen auctum ad Terram usque pertingere possit, & phænomena Auroræ borealis producere. Monet deinceps, & probare satagit, rationi dissentaneum esse, ut opinemur, Auroras provenire ab aliqua atmosphæræ solaris inflammatione, aut incendio quodam; nullas enim ibi locum habere posse particulas sulphureas, talesque, quæ in viciniam Telluris delatæ, & ab ea attractæ, ignem concipere valeant. Statuit igitur, causam veram exinde repetendam esse, quod in atmosphæra, quæ Solem cingit, ingens particularum minutissimarum numerus in densissimum acervum aliquem cogatur, qui lucem deinceps reflectat, refringat, ac nobis, quicquid hujus est spectaculi, objiciat. Principium attractionis, ex Philosophia *Newtoniana* petitum, principem in hoc Systemate locum occupat. Multa quoque ipsi communia sunt cum illo, quod Vir Celeberrimus, *de Mairan*, proposuit. Ipse etiam Cl. Autor annotat, inter antiquos Philosophos fuisse *Heraclidem Ponticum*, qui similia fere cogitaverit, teste *Plutarcho*, qui *Lib. III Cap. 2 de Plac. Philos.* ita: Heraclides Ponticus *nubem in sublimi a sublimi lumine illustratam eandem etiam pogoniæ, hoc est, barbatæ stellæ, causam assignat, ab his trabiformem, columnarem, aliasque cognatas harum impressiones, differre itidem, ut Peripatetici, statuit, pro ratione figuræ, in quam nubes conformantur.* Porro ait Cl. Autor, phænomenon Auroræ borealis finiri, ubi nubes ista, vel acervus, ex atmosphæra solari in terrestrem præcipitatur, qua quidem ratione fiat, ut terra aliquod augmentum recipiat, præcipue quoad vim suam attrahentem, unde post apparitiones sæpissime factas motus Lunæ tandem accelerari deberet.

ADRIANI STEGERI, PHIL. ET J. U. D. Supremæ Curiæ Regio-Electoralis & Consistorii Assessoris, & Civitatis Lipsiensis Senatoris, de Viis militaribus ***Romanorum in veteri Germania Liber singularis.***

Præmissa est Præfatio, de qualitate viarum in Itinerario ANTONINI, & Tabula Peutingeriana, designatarum.

Lipsiæ, literis & impensis Jo. Christiani Langenhemii, 1738, 4. Plag. 14.

Eleganter omnino, nec sine præclaro eruditionis apparatu, in hoc, quod illustrandum sibi sumserat, argumento haud vulgari, nec satis a *Nicolao Bergierio*, ejusque interprete, *Henrico Christiano Henninio*, pertractato, versatus est Consultissimus Autor, felicissimus paternæ avitæque gloriæ æmulus & propagator; nosque propterea futurum certo confidimus, ut laudabile ejus studium ii omnes, quibus curæ sunt elegantiores literæ, vehementer probent. Priorem politissimi libelli partem jam ante aliquod tempus, non sine magno Lectorum plausu, divulgaverat; cum vero deinceps prætermissa alia, alia non satis accurate dicta, observasset, sub limam revocavit scriptionem suam præstantissimus *Stegerus*, adjectisque iis, quæ deerant, longe elegantiori, quam olim, habitu indutam, prelo iterum submisit. Præfationem ei bonæ frugis plenissimam præmisit, in qua, fuerintne viæ illæ, quas *Antonini Itinerarium*, & *Peutingeriana Tabula*, designant, perpetuis munitionibus productæ, diligenter disquirit, rationibus minime vulgaribus id ipsum affirmans, & varia simul de Operum illorum Autoribus scitu utilia commemorans. Data hac quasi promulside, Lectori suo dapes ipsas apponit. Primum, vias Romanorum publicas,
§. I. magnificentissima opera, in Germania magna, vel Transrhenana, exstitisse, negat. Tum, quæ ad viæ publicæ, seu,
II. quod idem est, militaris, definitionem pertinent, docte & copiose exponit. Ut vero ipsius mentem eo rectius intelligerent
III. Lectores, fines descripsit Germaniæ, quo nomine non eam tantum terrarum partem designavit, quam veteres proprio Germaniæ nomine comprehenderunt, Rheno, Danubio, Vistulaque fluviis, & sinu Codano, limitibus suis, circumscriptam, sed fines potius Germaniæ occidentem versus ultra Rhenum, adjecta nimirum potiori Galliæ Belgicæ parte, quam ipsi Romani Cisrhenanam haud raro dixerunt, extendere ipsi visum est,

eſt, eique meridiem verſus Rhætiam, Vindeliciam, & Noricum, adjungere. Et in his ſane regionibus, magnæ olim Germaniæ proxime vicinis, paſſim obſervari publicas vias, auſpiciis moribusque Romanorum diſpoſitas pariter ac munitas, contendit. His præmiſſis, de univerſa inſtituti ratione luculenter exponit. Nimirum eam ſibi in explicando hoc argumento ipſe legem ſcripſit, ut ſtudioſe ſervaret temporis ordinem, quo de imperio Romani, Germani de libertate, in his terris decertarunt; ſingularum viarum munitiones ad autores ſuos, ſi de illis conſtaret, referret; ſi qua vero occurreret, cujus ignotus eſſet conditor, de ea circa illius Imperatoris ætatem diſſereret, qua primum ejus a ſcriptoribus mentio eſſet facta; porro vias tantum certas, & notatu digniores, perſequeretur, ſimulque, tanquam in tranſitu, ſignificaret alia Romanorum opera, quæ ad viarum militarium munitiones perperam aliquando ſolent referri. Commentationis ſuæ argumenta repetit a *Julii Cæſaris* ætate, ab eoque Imperatore pontem bis eſſe Rheno impoſitum, ex vetuſti ævi monumentis erudite docet Autor. Quod ne plane huc facere nihil videatur nonnullis, qui objiciant forte, non de pontibus, ſed militaribus potius Romanorum in Germania viis, hic diſſerendum, opportune Lectores ſuos docet, junxiſſe Romanos viarum & pontium curam, ejusque rei cauſa ad teſtimonia provocat, quæ frequenter in marmorum titulis occurrunt. Inde res Romanorum, *Auguſti* auſpiciis contra Germanos geſtas, commemorat, &, quod ab eodem Galliæ diviſio in Aquitanicam, Celticam, & Belgicam, hujus præſertim in Galliam Belgicam, ſpeciatim ſic dictam, & Germaniam Cisrhenanam, Germaniæ Cisrhenanæ in primam & ſecundam, aut effecta recens, aut rectius fuerit ordinata, quam proxime ad veriſimilitudinem ipſi accedere videtur. Quo facto, de militaribus viis per Germaniam Cisrhenanam diſponendis cogitaſſe *Auguſtum*, & id cum ſucceſſu quidem, teſtimoniis fide digniſſimis probat. *Druſum* foſſæ eſſe autorem, qua Rheni, bicornis hactenus, exitus tripartito diſſectos efficeret, *Tacito* & *Suetonio* ducibus, ſignificat, eundemque binos Rheno impoſuiſſe pontes, quibus eum Bonnam junxiſſe & Moguntiacum, *Florus* autor eſt, monet, quos pontes ideo cumprimis

§. IV. (beside "Commentationis ſuæ argumenta repetit a *Julii Cæ-*")
V. (beside "Germanos geſtas, commemorat")
VI. (beside "monii fide digniſſimis probat. *Druſum*")
VII. (beside "*Tacito* & *Suetonio* ducibus")

memorabiles ipse judicat, quod omnium, qui perpetuis usibus trans Rhenum producti, & scriptoribus priscis memorati sunt, sine dubio habeantur antiquissimi. Tradit deinde, a *Domitio*
§. VIII. *Ahenobarbo, Neronis* avo, aggeratum fuisse vastas inter paludes tramitem, seu, ut dicere moris fuit, pontes longos, qui perducendarum tantum per paludes legionum causa ita dispositi videntur Cons. Autori, ut inserviret necessitati magis, quam commoditati, *Domitius*. Viam fortassis militarem in pontibus hisce deprehendi, in mentem venire uni aut alteri posset, quod ipse referat *Tacitus*, aggeratos illos fuisse, cujus verbi usus, ex Romanorum instituto, ad viarum munitiones pertinet; quam in rem nonnulla veterum testimonia in medium profert laudatissimus *Stegerus*. Ex his tamen nemo facile effecerit, ut aggeris nomen, aut aggerandi vocabulum, ubicunque occurrat, ita semper ad viam publicam sit pertrahendum, ut alii significatui locus relinqui plane nequeat: quin imo affirmare non dubitat præstantissimus Autor, ipsum, qui de pontibus longis, a *Domitio* aggeratis, exposuit, *Tacitum* longe remotiorem a viæ publicæ forma, qualem quidem Romani consueverunt efficere, adhibuisse *angusti tramitis* appellationem. Limites aggeresque fuisse inter Alisonem ac Rhenum a *Germa-*
IX. *nico* editos, clare docet, eos vero ad vias pertinere militares, non audet nobis persuadere Autor. Idem, cum sub reliquis Imperatoribus, qui primo post Christum natum Seculo imperium tenuerunt, viarum in Germania militarium nulla, aut perquam tenuia saltem, invenerit vestigia, & tamen præcipiti nimis discessu ordinis filum deserere noluerit, breviter de iis differit, quæ ad Romanorum curam, vias in Germania disponendi, generaliori paulo ratione sunt referenda. Qua de cau-
X. sa fossam indicat, quam inter Mosam Rhenumque constructam a *Corbulone*, exercitus, per inferiorem Germaniam ordinati, sub *Claudio* Imperatore Legato, *Tacitus* & *Dio* docent. *Pompejus Paulinus*, qui legionibus inferioris præfectus erat Ger-
XI. maniæ, inchoatum ante tres & sexaginta annos a *Druso* aggerem, coercendo Rheno, absolvit, majusque hoc aggere opus molitus est L. *Vetus*, exercitus Romani per superiorem Germaniam Legatus, inito de jungenda Mosella & Arari fluviis

viis conſilio, inani licet, & omni ſucceſſu deſtituto. An ſub
reliquis primi Seculi Imperatoribus vias Romani in Germania
muniverint, docte diſquirit, nec ſine ratione negat Autor §. XII.
Conſultiſſimus. *Trajanum* vero, ſecundi Seculi Principem, in-
ſtauratorem publicarum viarum curioſiſſimum, ante oculos XIII.
Lectorum ponit. Hunc glorioſæ memoriæ Imperatorem, non
tamen, uti videtur, paſſibus æquis, ſecutus eſt *Ælius Hadria-
nus*, in imperio ſucceſſor, quippe qui Italiam potiſſimum atque
Hiſpaniam viarum ornavit munitionibus. Quod autem ad
Germaniam attinet, luculentius, quam de *Trajano*, monumen-
tum non exſtat, idque pariter unicum, columna ſcilicet millia-
ris, in Norico poſita, de qua plura erudite hic allata ſunt. Ad- XIV.
dit *Antoninorum* viaria in Germania veteri monumenta, & *L.* XV.
Septimii Severi, ac filii utriusque, columnas viales, per Rhæ-
tiam, Vindeliciam, ac Noricum, tertio Seculo diſpoſitas. Ejus- XVI.
modi quoque columnam, utriusque *Opelii* Cæſaris auſpiciis
erectam fuiſſe in Germaniæ finibus, certiores nos reddit, docet- XVII.
que, *Antoninum Heliogabalum* & *Severum Alexandrum*, Im- XVIII.
peratores, columnis in inferiori Germania viariis nomen ſuum
ad poſteritatis propagaſſe memoriam. Inde viæ, a reliquis
Seculi tertii Cæſaribus in Germania ordinatæ, inveſtigantur. XIX.
Negligentes illi plane, aut ſaltem parci, fuerunt curatores via-
rum; cujus rei cauſam veriſimillimam doctiſſimus *Stegerus*
tradit turbulentum nimis publicarum rerum ſtatum, & me-
ticuloſa brevioris plerumque temporis imperia. Quarto de-
nique Seculo vias curaſſe per Germaniam *Conſtantinum M.* & XX.
Julianum, commonſtrat. Et *Conſtantinus* quidem ante etiam,
una cum *Diocletiano* & *Maximiano*, in laudis ejus venit ſocieta-
tem, eandemque ſibi poſthac ampliorem aſſeruit, ceu teſtan-
tur lapides aliquot milliares, in Italia & Hiſpania ſuperſtites.
Finem Opuſculo docte atque eleganter ſcripto imponunt, quæ de XXI.
Peutingeriana Tabula Conſ. Autor diligenter commentatur.
Nos meritiſſimo applauſu proſequimur inſignem præclariſſimi
Autoris induſtriam, &, cum nihil, præter ſumma capita, hic affer-
re nobis, per inſtituti noſtri rationem, licuerit, integram Com-
mentationem Lectoribus noſtris legendam, & in pretio haben-
dam, commendamus.

Digitized by Google

IL FALCONIERE DI JACOPO AUGUSTO TUANO, &c.
h. e.

RES ACCIPITRARIA JACOBI AUGUSTI THUANI, primi Præsidis Parliamenti Parisiensis, & a Consiliis intimis Henrici IV, ex Hexametro Latino in Hendecasyllabum Latinum translata, & exposita, cum Ixeutico, seu aucupio per viscum, carminis Latini modulis expresso per PETRUM ANGELIUM BARGEUM, Prof. Publ. Pisanum, itidem translato & commentariis instructo, opera G. P. BERGANTINI, C. R.

Venetiis, typis Joannis Baptistæ Albrizzi, 1735, 4 maj.
Alph. 1 plag. 12½.

Cl. Editor introductionis loco vitam & scripta *Jacobi Augusti Thuani* præmisit, inprimis vero libros hosce tres, carmine heroico *de re accipitraria* scriptos, *Thuano* vindicat. Primum quidem *Simon Mellangius* formis publicis descriptos edidit libros duos priores, præfixo titulo *Hieracosophion, sive de re accipitraria*, sine Autoris nomine, Parisiis, A. 1581. Placebat epicon carmen *Guidoni Fabro Pibracio* & *Philippo Uralto*, Comiti Scevernensi, Galliarum Cancellario, qui sororem *Thuani* in matrimonio habebat. Quare ipse addidit librum quoque tertium, de morbis falconum, & de remediis adversus illos, qui simul in lucem editus fuit A. 1583 Parisiis. Ignorabatur publice Autor, ac nemo non fœtum illum *Scævolæ Sammarthano*, Poetæ inclyto, tribuebat. Prodiit denuo *Hieracosophion* Parisiis A. 1587, ex officina *Roberti Stephani*. In Lexico *Moreriano Sammarthani* Carmen hoc esse perhibetur. *Janus Gruterus*, clarissimus *Inscriptionum* collector, nomine *Ranucii Gheri* anagrammatico assumto, Francofurti ad Mœnum A. 1609 *Delicias Poetarum Gallorum*, & inter has hosce *tres Libros de re accipitraria* edidit, eisque nomen *Jacobi Augusti Thuani* præfixit. Hisce præmissis, de ratione translationis, & virtutibus recti interpretis, agitur. Versio prorsus est perspicua, & ad sensum reddendum accommodata, sed minus concisa, minusque brevitate placens. Annotationes adjectæ sunt selectissimæ, maximam partem e Poetis Latinis collectæ, quibus docemur, quanta lectionis veræque Latinæ poeticæ vis fuerit in *Thuano*. Ne vero credamus, *Sammarthani* nobis hic opus exhiberi, vetat ipsa *Thuani* ad *Sammarthanum* composita Dedicationis formula.

(o)

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXXIX.

Pars I.

CHRONOLOGIE DE L' HISTOIRE SAINTE &c.

h. e.

CHRONOLOGIA HISTORIÆ SACRÆ & profanæ, quatenus ad illam ſpectat, ab Exitu Iſraelitarum ex Ægypto usque ad Captivitatem Babylonicam, Autore ALPHONSO VIGNOLIO.

Tomi II.

Berolini, apud Ambroſium Haude, 1738, 4 maj.
Tomus I Alph. 4 plag. 6, Tom. II Alph. 6,
cum aliquot Figuris æneis.

De præſtantiſſimo hoc Opere Chronologico, quod poſt tot moras & diſcrimina fauſtis auſpiciis in lucem prodiit, primo quidem orbi literario univerſo, tum præcipue ſanctioris eruditionis cultoribus, ac Venerabili Autori, ſeni fere nonagenario, vehementer gratulamur. Quod fieri vulgo ſolet, ut famam præſentia minuat, nec effectus promiſſis reſpondeant, id tantum abeſt ab hoc exaſciato ſcripto, ut omnem omnium expectationem multis ſuperare paraſangis videatur. Ceterum, cum in eo toto multiplicis elegantiſſimæque eruditionis theſauri recludantur, cum in ſpinoſo hoc argumento nemo felicius laboraverit, res obſcuriſſimas vix unus majori perſpicuitate

propoſuerit, cum jucunditatem ſtili modeſtia conſtanter comitetur, cum præterea innumeris ſacræ Scripturæ locis lux clara affundatur, plurimorum animis ſcrupuli pungentes eximantur, ac divina hujus libri divini autoritas ex Hiſtoriis paganorum mirifice aſſeratur; operæ pretium exiſtimamus, ichnographiam ejus, quam fieri poſſit, accuratiſſimam in his *Actis* relinquere, quo in Republica eruditorum liber præſtantiſſimus pluribus innoteſcat. Obſtetricantes ei manus attulit Vir in arte ſua nobilis, *Ambroſius Haude*, qui nec laboribus pepercit, nec ſumtibus, ut ſplendidiſſimum veſtitum Operi tam pretioſo circumponeret. Itaque candidiſſimæ chartæ, Belgicæ nihil omnino cedenti, videas impreſſos typos recentes, optimæ notæ, & oculum non fatigantes. In frontiſpicio apparet nitide excuſa effigies Venerabilis *Vignolii*, qualis anno ætatis octogeſimo fuit, & qualis eſt præſenti, qui labitur, nonageſimo; tam parum vigorem in tanta ſenectute decem annorum ſpatium imminuit, quod miraculo prope abeſſe videtur. Dedicationi, ad Sereniſſimam Boruſſiæ Reginam directæ, præfulget hujus ipſius Reginæ elegans imago, cujus tum laudes merito encomio extollit, tum ſingularis & regiæ clementiæ ſpecimina in ſe exſtantia mire prædicat *Vignolius*. In Præfatione, Heraldico Schemate ornata, cauſam aperit, qua motus, animum ad conſcribendam Chronologiam appulerit, tum rationem & viam docet, quæ ſibi in intricato hoc negotio tutiſſima fuerit viſa. Adjecit quoque brevem vitæ ſuæ & fatorum commemorationem, quæ omnia, quoniam minus ad rem faciunt, nunc quidem nos non diu morabuntur. Natus eſt Cel. Autor in ditione Nemauſenſi, ex Generoſa gente *Vignoliorum*. Anno ætatis 25 verbi divini miniſterio admotus, eoque ſtrenue defunctus eſt, donec, abrogato Edicto Nannetenſi, A. 1685 cogeretur Gallia excedere. Igitur Berolinum ſe contulit, quod tunc temporis ex Gallia ob religionem profugis aſylum patebat, & paulo poſt Eccleſiam Gallicam, quæ Brandenburgi colligebatur, regendam accepit. Cui functioni cum per annos quatuor & decem præfuiſſet; propter morbum oculorum Berolinum regreſſus, in Regia Scientiarum Societate,

quæ

quæ tunc erigebatur, inter primos locum obtinuit. His temporibus & Berolini & Cœpeniciæ elaborandæ *Chronologiæ* strenuam operam dedit; tandemque in lucem prodiit Opus absolutum, quod in manibus habemus. Ceterum de ipsius *Vignolii* meritis in rem literariam, deque existimatione, qua pollet inter doctos, plura ne commemoremus, modestia Viri adhuc viventis prohibemur. Progrediamur ad ipsam Operis recensionem. Divisum illud est in *sex Libros*, quorum *primo* continetur Chronologia ab Exitu Israelitarum ex Ægypto usque ad *Salomonem*, & præcipue celebrem templi conditi epocham. *Secundo* examinantur anni Regum *Judæ* & *Israelis* usque ad Captivitatem Babylonicam. *Tertio* characteres Chronologici in lucem proferuntur, quales sunt Annus Exodi, Sabbatum, Transitus per mare rubrum, Anni sabbatici, jubilæi, &c. *Quartus* impenditur illustrandæ Chronologiæ Regum Tyri, Syriæ, Ægypti, Assyriæ, & Mediæ. *Quintus* Regum Babyloniæ annos ad *Cyrum* usque eruit, ubi de æra *Nabonassarea*, deque Canone *Ptolemæi*, ex professo agitur. *Sextus* denique plenus est curiosissimæ perquisitionis de vetustissima anni forma apud Chaldæos, Ægyptios, Græcos, & Romanos. In præsenti *primi* & *secundi Libri* recensioni paulisper immorabimur, reliquis in proximam occasionem sepositis. Cum itaque Chronologi fere omnes a condito orbe sui computi initium fecerint, Venerabilis Autor rationem reddit, cur a via adeo trita sibi discedendum duxerit. Pag. 1. Scilicet *primum orbis annum* nullo certo & indubitato charactere Chronologico insigniri; neque eundem ab ullo Chronologo invictis argumentis esse demonstratum, cum præcipue anni vetustissimi ratio lateat; denique incredibilem esse sententiarum circa hunc annum diversitatem, earumque a *Mæstlino* ad 133 numerari. Has ob rationes rem se aliter instituisse, electo anno, unde Epocham iniret, firmo & fixo, suisque characteribus demonstrando, scilicet *Anno Exitus* Israelitarum ex Ægypto, satis memorabili, & sacris Scriptoribus plus vice simplici usurpato. Hic autem, seposito omni partium studio, nullius amore systematis, hos præcipue & fere solos sibi duces credidit esse sequendos:

 dos:

dos: primo *Codicem Hebræum* summæ autoritatis; quodsi is
scrupulum non eximat, sibi ad *Versionem* LXX confugiendum;
&, si uterque aliquando destituat, *Josephi*, scriptoris antiqui
satis, & Judaicarum rerum peritissimi, rationem habendam,
existimavit. His ducibus ingressus labyrinthum Chronologicum,
eorum ope, tanquam filo Ariadneo, ex tenebris haud
infeliciter emersit, uti jam videbimus.

Pag. 4. Ab Anno 1 Exodi ad introitum Terræ sanctæ 40 annos
præteriisse, extra controversiam ponit Sacra Scriptura. Cumque
annos *Mosis* haud semel expresserit, mirandum est, illam
in Imperio *Josuæ* altum tenuisse silentium. Laborantibus hic
10. succurrit *Josephus*, qui disertis verbis administrationi *Josuæ*
annos 25 assignat. Quod ipsum per probabilem conjecturam ex
Scriptura S. elicimus. *Calebum* & *Josuam* coævos & ejusdem
fere ætatis fuisse, discimus ex Historia *Num. XIII.* Post Exodum
Calebus fuit annorum circiter 40. Demus *Josuæ* annos 45. Ad-
16. damus 40 in deserto exactos, & 25 administrationis, emergent
anni 110 ætatis *Josuæ*, quo ipso anno eundem supremum diem
obiisse, Scriptura S. asserit *Jos. XXIV.* Sed ecce, aliud silentium
Scripturæ S. festinantibus est impedimento. Inter *Josuæ*
mortem, & Judicem *primum*, manifestum ponitur *intervallum*
Jos. XXIV, 31, & *Judic. II*, quod recte *Anarchiam* dixeris.
Fit enim distinctio inter seniores, qui spectaverant admiranda
Dei in deserto, & generationem, quæ hæc omnia
ignorabat. *Ætatis* hæc videtur esse descriptio, quam Venerabilis
Autor, in tanto opinionum divortio cum nihil melius
succurrat, ex *Josepho* iterum supplendam censet. Is autem
Anarchiæ annos 18 attribuit *Antiq. VI, 6.* His lacunis ita autoritate
Josephi expletis, doctissimus *Vignolius* ad digerendos annos
Judicum progreditur; ubi, quod merito multis mirum
20. videri debeat, Scriptura quidem ipsa planam & facilem viam
sternit ad tempora *Samuelis*, sed ubi interpretes sibi ipsis præter
necessitatem tot laqueos & nodos nectunt, quibus secandis
ne *Alexandri* quidem gladius sufficere videtur. Frustra essemus
in recensendis Virorum doctorum hypothesibus, quæ ab
Autore ipso fuse satis sub judicium vocantur, & de quibus in
com-

compendio agit *Vitringa* in *Hypotyposi Historiæ & Chronologiæ sacræ.* Nam, cum omnis difficultas ex uno loco 1 *Reg. VI, 1,* oriatur, de quo deinceps ex professo disceptabitur, Autor, Scripturæ vestigiis pressim insistendum ratus, ex tricis facillimo negotio se expedivit. Prima difficultas movetur circa annos *Servitutis* & *Quietis*, qui a multis Interpretibus vel plane inter se confunduntur, vel saltem per Synchronismos conjunguntur. Quapropter, postquam velut in parenthesi ostendisset, *servire* hic nihil aliud esse, quam tributum alteri pendere, luculentum in modum demonstrat, statum *Servitutis* a statu *Quietis* plane fuisse diversum, atque ideo annos Servitutis, & annos Quietis, neque esse inter se confundendos aut combinandos, sed sibi invicem subordinandos. Scriptura adeo clare de hoc negotio loquitur, ut clariora expectari non debeant. Consulantur *Judic. II* postrema commata: *Quando peccabant Israelitæ, tradidit eos Deus in manus hostium.* Ecce *Servitutem! Quando resipiscebant, excitavit illis Deus Judicem liberatorem.* En *Quietem!* Sunt etiam ex viris doctissimis, qui hoc aperte fatentur, e. g. *Petavius*, *Capellus*, alii. *Capellum* audiamus: *Annos servitutis Israelitarum includere in annis Judicum, est valde absonum, & adversatur plane historiæ Judicum.* Ab altera parte multi persistunt in illis coordinandis, quod nuperrime fecisse cognovimus magnum sane Chronologum ac celeberrimum Virum, *Hieronymum van Alphen*, in singulari Dissertatione *de Annis Judicum Hebræorum*, præfixa novæ editioni *Originum Ægyptiarum* Perizonii, quæ A. 1736 prodiit. Sed ab Autore nostro nobis discedendum non videtur, qui, inoffenso pede progressus, annos Judicum & annos servitutum secundum ordinem S. Scripturæ colligit a prima *Servitute Mesopotamena* post Anarchiam usque ad *Jephtam* Judicem annos 319, ab Exodo annos 403. Quæritur autem, quomodo hæc summa consentiat cum verbis *Jephtæ*, Ammonitis, regionem transjordanensem sibi vindicantibus, ita respondentis *Judic. XI, 26: Majores suos hanc terram jam per trecentos annos obtinuisse.* Cum enim ex Historia pateat, Israelitas paulo anto introitum in Terram sanctam his ditionibus Emo- Pag. 49.

 ræos

Digitized by Google

ræos expulisse, si a summa 403 auferas 40, in deserto exactos, residui sunt non 300, sed 363. Qui, elisis annis quietis, iisque cum servitutis annis confusis, minorem summam legunt, e. g. annos 264, cum *Usserio*, summo alioquin viro, excipient, Torniellum & Bonfrerium *recte respondisse cum aliis: non curavisse Jephtam numerum assignare, cui nihil deesset, aut superesset; sed potius majorem numerum assumsisse, sive causam suam juvaret, sive quia modus loquendi vel Scripturæ, vel hominum, ita ferret.* Numeros præter veritatem augere, hominum quidem, non autem Scripturæ; morem esse, concedimus. Hic autem cum de præscriptione agatur, injuria fit *Jephtæ*, ac si ille, emendicatis quibusdam annis, voluisset causæ
Pag. 56. suæ præsidium adsciscere. Optime itaque demonstrat *Vignolius* noster, recte objecisse Ammonitis *Jephtam* possessionem trium Seculorum, quia plures annos numerare poterat: idque exemplis, ex *Isocrate* & *Xenophonte* depromtis, valde illustrat. Se-
58. quuntur anni trium Judicum, *Ibzanis* 7, *Elonis* 10, *Abdonis* 8, tum porro Servitutis *Philistææ* anni 40, & tandem *Simsonis* anni 20, in quibus omnibus, si solam Scripturam sacram consulas, nullus hiatus, nullæ salebræ. Sed portento simile est, quantopere hi anni a Chronologis inter se permisceantur, quod Autor Venerabilis pluribus exponit: ubi præcipue *Simsonis* nulla habeatur ratio, cujus anni a Servitute Philistæa vulgo penitus absorbentur; cum tamen Angelus parentibus *Simsonis* promiserit *Judic. XIII, 3, eum liberaturum Israelitas e manibus Philistæorum*, & bis in libro Judicum affirmetur, *Simsonem judicasse Israelitas viginti annos*, quo ipso refutantur illi, qui cum *Masio* ausi sunt affirmare, *Simsonem* nullo imperio in Israelitas unquam esse usum, sed privata autoritate in Philistæos insurrexisse. *Simsonem* excipit, si cum Scriptura facias, *Heli*, Judex & Pontifex Maximus, cui illa attribuit annos 40,
74. *1 Sam. IV, 15, 18*, ubi mirus iterum dissensus interpretum, annos *Heli* cum tempore *Simsonis* conturbantium, cum tamen in libro Judicum nulla fiat *Heli* mentio, & in Libro primo *Samuelis* sub præfectura *Heli* de *Simsone* sit altum silentium, & porro nunquam legamus duos simul, Judices Israelitas rexisse,

& de-

& denique, si hoc concedatur, actum esse de Chronologia sacera, si liceat cuilibet pro arbitrio fingere & refingere; hanc potestatem pictoribus atque Poetis relinquendam, non Chronologis, quod luculenter Autor & eum in modum ob oculos posuit, ut existimemus, neminem cum veri specie aliquid objicere posse. Eandem ob rationem noluit intervallum admittere cum Patribus nonnullis & viris doctissimis inter *Simsonis* & *Heli* præfecturam; ejus enim nullam in Sacris fieri mentionem. Nihil notius est ex *1 Sam. IV*, quam in postremo anno Sacerdotis *Heli* captam esse a Philistæis arcam, eamque deinceps, postquam esset restituta *Kiriath-Icarimi*, mansisse Pag. 79.
annos 20, *1 Sam. VII, 2*, ubi recte demonstrat Autor, hoc intervallum intercessisse inter finem præfecturæ *Heli* & initium *Samuelis*. Vulgo tamen aliter fieri solet, & viginti illi anni *Samueli* asseruntur contra diserta Scripturæ S. verba, *1 Sam. VII, 2, 6*, ubi ait, *his viginti annis elapsis* populum sese Mizpæ congregasse, ibique *Samuelem officio Judicis* esse functum, id est, ut viri doctissimi agnoverunt, ab hoc tempore munus suum incepisse. Jam, si quæratur, quot annos *Samuel* solus rempublicam administraverit, silente Scriptura S. confugiendum est ad *Josephum* 89.
Antiq. Lib. VI, 14, affirmantem, *Samuelem* solum populo præfuisse annos 12. Quoniam autem cum *Samuele* Judicum dignitas exspiravit, antequam ad annos Regum digerendos accedat Venerabilis Autor, *primo* lucem affundit loco πολυθρυλλήτῳ *Actor. XIII, 14*, ubi *Paulus* dixerat, *Deum Israelitis dedisse Judices usque ad Samuelem per annos 450*. Docet enim, quam belle hic Apostolo cum suis calculis conveniat: sibi enim provenire annos 442, hoc nullum præstare potuisse Chronologorum, aliam hypothesin amplectentium; hinc ad emendanda isthæc *Actorum* verba, aut in alium plane sensum, obtorto quasi collo, rapienda, certatim ruisse viros doctissimos: quorum omnium sententias accurata lance expendit & refellit. *Secundo*, cum etiam inter Chronologos nostri temporis de Sancta Chronologia maxime sint meriti Viri doctissimi, *Usserius* & 99.
Marshamus, Cel Autor in horum computum seorsim inquisivit, &, quid in utroque desiderari possit, egregie detexit. *Tertio*, 105.
cum

cum etiam usus sit *Josepho*, cujus Chronologia passim culpetur, tanquam secum pugnans, vaga, & incerta, Autor hanc sibi imprimis credidit esse operam datam, ut hujus Historici tempora
Pag. 109 & 59. accuratius exploraret, &, quantum fieri posset, a contradictione liberaret. Quod singulari Dissertatione præstitit §. *XXV*, in qua temporum seriem, per *Josephum* dispersam, multa luce perfundit. Sed cancelli nostri laboris non permittunt, ut in his nos diutius detineamus. Dum ad annos Regis *Saulis* delabitur Venerandus *Vignolius*, in antecessum notat, in *Libro primo Samuelis*, ubi res ejus gestæ referuntur, nihil occurrere, quod huc pertineat, excepto solo loco *1 Sam. XIII, 1*, in quo, si Hebræa sequaris, scribatur, *Saulem annum fuisse natum, cum regnare inciperet, & regnasse annos duos.* Quam sententiam, plerisque difficillimam visam, cum tueri nemo possit, Autor, expensis Criticorum conatibus, tandem pronuntiat secundum *Castellionem* & *Heinium*, videlicet deesse numerum inter בן־־שנה, quomodocunque id acciderit, de qua re in præsenti non judicabimus. Audacior quidem conjectura videtur, sed, si quis omnes interpretationes fugitivo saltem oculo conferre velit, deprehendet, coactas esse omnes, hanc autem solam se sua simplicitate mirifice commendare: neque ullo modo hic admittendam *Kohlreifii* hypothesin, existimantis, in Chronologia sacra *Saulem Filium anni* vocari, quia anno primo post 3400 secundum computum minorem regnum acceperit. Siquidem non solum ipse observat, hunc loquendi modum unico hoc tantum loco de homine reperiri; verum manifestum est, Scripturam sacram loqui de ætate, non de regno, *Saulis* in loco allegato. Itaque, ut prosequamur filum Autoris, ostendit ille ex *Actor. XIII, 20, 21*, *Saulem* regnasse annos 40; deinde ostendit, duplex fuisse ejus regni principium, primum, cum ungeretur Gibeæ a *Samuele*, *1 Sam. X, 1, 17, 24*, alterum, cum post victoriam ab Ammonitis impetratam de novo populo proponeretur, *1 Sam. XIV, 14*, quam ipsam cerimoniam his verbis memorabilem facit *Samuel*: *Agite, proficiscamur ad Galgala, regnumque illic renovemus.* Cumque *Samuel* antea divisum quodammodo exerceret imperium cum *Saule*, post hanc renovationem plane

plane ſe magiſtratu abdicavit, quo facto ſequantur verba
1 Sam. XIII, 1. Quæ ita ſupplenda cenſet Ven. Autor: *Saul
erat natus annos* quadraginta, *cum regnare inciperet, & regna-
vit annos* viginti duos *ſuper Iſraelem.* Hæc ſunt conſentanea
calculo *Joſephi Antiq. VI, 15, Saulem* regnaſſe annos 18 cum Pag. 154.
Samuele, & poſt ejus mortem ſolum annos 22. In annis *Davi-
dis* nihil perplexi relinquit Scriptura S. aliquoties affirmans,
eum regnaſſe annos 40. *Salomoni* quoque aſſignat annos 40 162.
1 Reg. XI, 42; qua occaſione de hujus Regis ætate multa cu-
rioſe Autor interſpergit, quæ non ſine delectatione leguntur.
Et ſic quidem inoffenſo pede in recenſendis annis Regum poſ-
ſemus pergere, niſi obſiſteret locus claſſicus *1 Reg. VI, 1*, qui
veluti ſcopulus inſuperabilis huc usque demonſtratis objicitur.
Scilicet ex antecedentibus patet, ſi omnes numeri in unam ſum-
mam conferantur, ab Exodo ad exſtructum templum præ-
teriiſſe annos 648. Scriptura autem diſertis verbis *l. c.* ait:
Anno ab exitu Iſraelitarum 480, *anno regni Salomonis quarto,
cœpit Rex Salomo Jehovæ templum ædificare.* Diſcrimen eſt in-
ſigne annorum 168. Itaque quæſtio oboritur maximi mo-
menti, quomodo hic nodus ſolvi, & hi duo numeri, inter ſe
tanto intervallo diverſi, 648 & 480, conciliari queant. Ple-
rique interpretes pronuntiant ſecundum numerum poſterio-
rem, ſcilicet ab Exodo ad conditum templum elapſos eſſe
annos 480, idque, ne Scripturam S. alicujus errati aut ſphal-
matis inſimulaſſe videantur. Sed Autor Venerandus, ſtandum
eſſe, dicit, a partibus numeri prioris; hunc numerum ſe ſum-
ma cura ex ipſis Scripturæ literis collegiſſe; malle ſe in uno
loco hærere, quam tot locis manus violentas inferre; ma-
nifeſtum eſſe, quam parum ſibi conſtent Chronologi, prio-
ris ſententiæ fautores; quemlibet viam diverſam calcaſſe, ex-
cogitatis hypotheſibus, & Synchroniſmis, diſtortisque mirum
in modum Scripturæ dictis. Se, uni planæque ſemitæ in-
ſiſtentem, in fine reperiſſe annos 648. Nolle ſe propterea
Scripturam ipſam alicujus erroris accuſare: operæ tamen pre-
tium eſſe, ut diligenter inquiratur, quomodo numerus 648
tranſiverit in 480. Non acquieſcit *Vignolius* noſter in ali-

Digitized by Google

qua lectione variante, quam admittere debent Critici, extremis apicibus literarum mordicus inhærentes, præsertim quia objiciunt, olim numeros nullis characteribus, aut cifris, sed integris vocibus, expressos esse. Sed viris æquis & prudentibus hæc consideranda proponit: *primo*, neminem invicta ratione demonstrasse, in numeris exarandis vetustissimos scriptores nullis characteribus esse usos; *secundo*, utique aliquam attentionem mereri convenientiam inter characteres 648 & 480, utrobique reperiri 48; *tertio*, non semel accidisse, ut in numeris cum cifra, vel pluribus cifris, scribendis mutatio intervenerit, non absimilis illi, si statuatur, 6 transiisse in 0. Hæc sententia exemplis plurimis luci clarissimæ exponitur. Denique, cum fieri non possit, ut locus *Actor.* *XIII* conveniat cum *1 Reg. VI*, ne Scriptura S. secum ipsa committatur, concludit, numerum 648 retinendum esse. *Non debemus*, ait cum *Ricciolo*, *ob unicum & singularem locum postponere tot alios ejusdem Scripturæ textus*, *aut illis violenta interpretatione abuti.* Scimus tandem, Venerabilem Autorem ea esse mente, ut, si quis virorum doctorum meliori ratione hunc nodum solvere possit, pedibus in ejus sententiam sit iturus. Hoc labore cum magna perspicuitate, & multa penetra-
Pag. 195. tione, nec minori eruditionis apparatu, defunctus, *Josephi* Chronologiam de novo lanci appendit, itidem de Chronologia *Clementis Alexandrini* agens, eamque passim emendans ad finem *Libri primi.*

In *Libro secundo* arduum opus, & a multis infeliciter tentatum, conatu feliciori aggressus, optimis successibus dexterrimeque perficit. Annos videlicet *Regum* & *Israelis*, perplexos plerumque & intricatos, felicissime expedivit, & parti huic sacræ Chronologiæ lucidissimam facem prætulit. Propositis difficultatibus, Chronologos in principio viæ morantibus, regulas quasdam sub incudem revocat, quarum opera vulgo ad removendas difficultates uti solent. Has regulas *Joannes Behmius* in *Chronolo-*
219. *gia* his verbis comprehendit: *Deprehendimus, annos Regum, tum Judæ, tum Israelis, interdum incomplete sumendos; nonnunquam filium cum patre regnasse; filium item a parente in ab-*

sentia

ſentia ut Proregem electum; *nonnunquam & interregni tempus tum in regno Judæ, tum Iſraelis, fuiſſe.* Sed Autor pluribus evincit, has regulas partim precarias eſſe, partim non ſufficere dubiis eliminandis. Itaque ſupponit alias regulas firmas & immotas, easque ſuis rationibus fulcit: 1) in Chronologia Scripturæ S. tantum integros annos adhiberi, & hoc modo menſes diesve, vel deficientes, vel redundantes, compenſari;
2) annos ſemper incipere & deſinere cum annis civilibus; Pag. 233.
3) ultimum cujusvis Regis annum, & primum ſucceſſoris, unum eſſe eundemque. Quæ regula maximi ponderis plene hic ſtabilitur, & innumeros ſcrupulos ſacræ Chronologiæ eximit: cum unam tantummodo patiatur exceptionem, ſi Rex
in noviſſimo anni die præciſe obierit: hoc enim pacto ſucceſſio 250.
in ſequentem annum referenda eſſet. Cum vero hæ regulæ generales omnibus difficultatibus expediendis non ſufficere videantur; quasdam ſpecialiores adjecit, quarum uſus ad pauca loca adſtringitur: ſed hæ in ipſo libro legantur. Ceterum ope regularum, quas diximus, generaliorum Ven. Autor Tabellam Chronologicam accuratiſſimam conſtruxit, a regnis *Rehabeami* & *Jerobeami* usque ad finitam captivitatem Babylonicam. In hac Tabula cum annis Periodi Julianæ & annis Exodi colligavit annos Regum *Judæ*, Regum *Iſraelis*, annos Ægyptiacos, & annos ante Chriſtum; annos deinde Olympiadum, & Æræ *Nabonaſſareæ*, cum Regibus Babyloniæ. Eſt adeo hujus Tabulæ ingens utilitas, in qua pars hæc ſanctæ Chronologiæ, diſpulſis veluti nebulis, pleniori luci exponi-
tur. Poſtquam itaque Cel. Autor demonſtraſſet, regnum *Je-* 281.
robeami præcedere *Rehabeami* primordia anno uno: illius enim defectionem incidere in poſtremos dies *Salomonis*, *1 Reg. XI, 29*; ordine omnes Reges percurrit, eorumque annos inter ſe componit, & Hiſtoricis viam planam ſternit, cujus beneficio ſecure Annales condere queant. Si omnia curioſe obſervata indicare vellemus, exſcribendus eſſet totus liber. Pauca hinc inde notaſſe, ad ſcopum ſuffecerit. Vulgatam quidem lectionem Autor ubique pro viribus defendit, exceptis pauciſſimis locis, ubi vel numeri Regum & Chronicorum inter ſe non con-

 ſentiunt,

Digitized by Google

ſentiunt, vel alio remedio nodus ſolvi nequit. Numerorum autem diverſitatem non ſacris Scriptoribus, ſed librariorum culpæ, imputandum docet: quam diſputationem, toties ventilatam & exagitatam, nunc non ingredimur. Noſtra quidem ſententia illi duriuscule cenſent, qui, ſimul ac aliquis negligentiam librariorum accuſat, extemplo ad anathemata procurrunt, quaſi fieri non poſſet, ut in deſcribendo ſacro Codice manus aberraret, cujus contrarium variantium lectionum multitudo tam in Vetere, quam Novo, Teſtamento aperte teſtatur. Utinam tandem viri docti in ejusmodi rebus, quæ nec Deum lædunt, nec ſanctam religionem, mitius ſentirent! Hujusmodi e. g. eſt, quod, cum *Bæſa* mortuus dicatur in *1 Regum* anno *Aſæ* 26, nihilo minus *2 Chron. XV*, *19*, ſcribatur, eundem *Bæſam Aſæ* anno 36 bellum intuliſſe. Hic poſtquam multis argumentis docuiſſet, quam parum ſatisfaciant ſolutiones, ab interpretibus allatæ, pronuntiat cum quibusdam Chronologis, legendum eſſe 26 loco 36. Idem ſentit de regno *Achaſiæ*, qui *2 Reg. VIII*, *25*, anno 22, ſed *2 Chron. XXII*, *2*, anno 42, iſtud incepiſſe dicitur; huic enim loco ſanando nullum aliud remedium hactenus valuiſſe. Multi interpretes ad ſolvenda dubia Synarchias excogitant, quarum tamen plerasque non ſine ratione rejicit Autor. Sed *Synarchiam Jorami* cum patre *Joſaphato* ipſius Scripturæ S. verbis confirmat. *2 Reg. VIII*, *16*, hæc legimus: *Anno quinto Jorami, filii Achabi, Regis Iſraelis, (cum Joſaphatus Rex eſſet Judæ,) regnum iniit Joramus, filius Joſaphati, Regis Judæ.* Ubi, quod notatu dignum eſt, verba parentheſi incluſa, in verſione Germanica omiſſa, & nondum inſerta, quod fieri deberet, &, non factum, multis mirum videri poſſit, dicimus apertiſſime declarare, vivo ac regnante patre
Pag. 335. *Joramum* imperii factum eſſe participem. Poſt regnum *Achaſiæ*, qui eodem anno cum *Joramo* periit, Autor Chronologiam *Uſſerii* & *Marshami* aliquantisper expendit, & oſtendit, quibus occaſionibus a veritatis tramite deflexerint. Poſt mortem *Jerobeami* II in regno decem tribuum *Interregnum*
362. obtinuiſſe, clariſſimo argumento docet. Pergit deinceps maxima cura in digerendis annis Regum *Iſraelis* usque ad exitum hujus

Digitized by Google

hujus regni, & annis Regum Judæ, ad *Zedekiam*, ubi ſimul expediuntur variæ quæſtiones circa regnum *Hiskiæ*, de fine regni decem tribuum, de Chronologia *Uſſerii* & *Marshami*, de *Jechoniæ* anno 9, concurrente cum anno 7 *Nebucadnezaris*, a quo termino Epocha Judaica Exodi cum Æra *Nabonaſſarea* conjungitur; de Epochis Prophetæ *Ezechielis*, de ſomno ejusdem Prophetæ, de diebus 390, quibus portavit iniquitatem domus *Iſraelis*, & de 40 diebus, quibus portavit iniquitatem domus *Judæ*; de obſidione Hieroſolymæ per Chaldæos, initium ac diarium hujus obſidionis; de fine regni Judaici cum excidio urbis ac templi, ubi iterum *Joſephi* chronologia purgatur; de rebus denique poſtea geſtis, & ipſa captivitate Babylonica. Pag. 513. In his omnibus, uti & præcedentibus, Cel. Autor ſumma fide verſatur, allegatis interpretum verbis, & citatis in fine paragraphorum libris ac paginis, ut neque laborem, neque diligentiam majorem, merito quis deſideraverit. Videas hic plurimis locis Scripturæ S. per hoc temporis intervallum lucem accenſam, interpretes ad cenſuram vocatos, Chronologiam paſſim reſtitutam, Chronologis errores evulſos, &, quod diximus, latam ac regiam viam ad condendos Annales conſtratam, quod longe magis elucet ex ſequentibus *Libris*, quorum recenſionem, ne hic æquo longiores ſimus, in occaſionem proximam differemus.

PSALMORUM LIBER, IN VERSICULOS metrice diviſus, & cum aliis Critices ſubſidiis, tum præcipue Metrices ope, multis in locis integritati ſuæ reſtitutus. Cum Diſſertatione de antiqua Hebræorum Poeſi, aliisque quæſitis, ad Pſalmorum Librum pertinentibus. Ad finem Operis adjecta ſunt Poeſeos Hebraicæ ſpecimina, ex iis, quæ ediderunt FRANC. GOMARUS, MARC. MEIBOMIUS, & JO. CLERICUS. Edidit ERANCISCUS HARE, S. T. P. Epiſcopus Ciceſtrenſis.

Tomi II.

Londini, typis Guil. Bowyer, impenſis S. Buckley & T. Longman, 1736, 8 maj.

Alph. 2 plag. 10.

Hic Criticus, qui libens profitetur, ſe hominem eſſe, inopem eruditionis, abundat ingenio, *Lud. Cappelli* placitis inescato. Arbitratur, Codicem Hebraicum ſcatere mendis, & puncta ſæpe vitium habere. Addit, poeſin maxime impediri, quod iſtud utrumque negetur. Seſe igitur, a præjudicatis opinionibus liberum, genuinam Hebraicæ poeſeos rationem e tenebris, quibus ab annis plus bis mille ſepulta delituerat, feliciter eruiſſe gloriatur, veramque ejus notitiam inſtauraſſe, ſibi, ſi quid aliud, perſuaſiſſimum habet, nec eruditos, rebus omnibus probe expenſis, diſſenſuros confidit. Ecquod autem eſt illud tam præclare inventum? Expectas definitionem? Collige. Ut hujus poeſeos indoles facilius intelligatur, docet 1), omnes pedes eſſe diſſyllabos; 2) quantitatis ſyllabarum nullam rationem haberi; 3) verſiculos conſtare vel pari ſyllabarum numero, vel impari; 4) ubi par eſt ſyllabarum numerus, ejus generis verſiculos pro trochaicis haberi poſſe, in prima ſyllaba acuendos; 5) ſi impar ſit numerus ſyllabarum, pro jambicis cenſendos, & ſyllaba ſecunda acuendos; 6) periodos plerumque conſtare duobus verſiculis, ſæpe tribus, quatuorve, aliquando pluribus; 7) verſiculos ejusdem periodi eſſe ejusdem generis, exceptis perpaucis, in quibus alternant; 8) verſiculos trochaicos plerumque pedum numero convenire, ſæpe etiam impares eſſe; 9) in periodis jambicis ſæpe verſus pedum numero convenire, plerumque diſcrepare; 10) utriuſque generis verſiculos perpetuo miſceri; 11) Hebraicam poeſin ſyncopis, eliſionibus, apocopis, paragogis, ellipſibus, aſyndetis, pleonaſmis, repetitionibus, aliisque modis voces contrahendi & producendi, uti. Uno exemplo, eoque fere omnium planiſſimo, quid ſibi velit Inventor, monſtrabimus. *Primum Pſalmum* jambicum ſic legit & dimenſus eſt:

Præfat. pag. 40.

27 ſeq.

Aſre haiſ aſer lo
halac ba yazat riſyim,
ubederec hattim lo yamad,
ubemiſab lezim lo jaſab.

Ci

Ci im betorat jahvoh
bepzo, ubetorato
jehgeh jomam valailah.

Vehajah ceyez fatul
yal palge maim, afer
pirjo jitten beyitto.

Veyalehu lo jibbol,
Vecol fejay feh jazlih.

Lo cen, barifyim; ciim cammoz
afer tiddepennu ruh. Yal cen
lo jakumu rifyim bammifpat,
vehattim bayadat zaddikim.

Ci jodey jah derec zaddikim,
vederec rifyim tobed.

Vides poeticam licentiam, quam ignorant Grammatici noftri. Tetragrammaton *Jahvoh* pronuntiandum ftatuit, ad formam Pag. 13.
Jacob, ut diffyllabum fiat, & quia Græci Deum Hebræorum Ἰάω nominarunt. Sed, ubi metrum requirit, contrahit in *ah* monofyllabum. Ac, ne quid ad laudem præftantiæ defit, hallucinationes *Gomari*, *Meibomii*, & *Clerici*, non modo in Prolegomenis, fed etiam fub Operis finem, ante oculos ponit. Illum, 33.
(*Gomarum*) *Davidis* lyram *Sophocleis*, *Pindaricis*, aliisque lyricis, carminibus comparantem, abfurdiffime exiftimaffe, *Scheva* nullum fimplex vocale effe, & fyllabam longam fieri fola vocali longa, non pofitione. Iftum (*Meibomium*), qui difticha 39.
in Pfalmis quæfivit, exfibilatum effe ab omnibus merito, cum omnem omnium Criticorum temeritatem atque audaciam longe fuperarit. Hunc (*Clericum*), rigidum *Meibomii* cenforem, 8 feq.
fruftra fub fpecie veri falfam hypothefin de poefi ὁμοιοτελεύτῳ tam perdite amaffe, votoque excidiffe, dum totis animi viribus id quæreret, quod nufquam erat. Non timet vigilantiffimus Epifcopus, ne ftili tam cenforii mucronem retundant triumviri: funt enim mortui. Adverfus *Gomarum* certe mirum in modum difputat. Etfi enim videt, ejus conata *Conftantino l' Empereur*, *Jo. Buxtorfio*, filio, *Dan. Heinfio*, *Lud.* de

Digitized by Google

de Dieu, *Hottingero*, pluribus, valde placuisse: *Hareus* tamen
Pag. 5. absurdissima semel iterumque vocat, quia *Cappellus*, quem de Hebraica poesi nihil intelligere scripserat, A. 1643 animadvertit, secundum eam dinumerandi rationem, quam tradit *Gomarus*, (& *Hareus*,) nihil non fore versum etiam in Genesi. Hic tacet, *Cappello Buxtorfium* A. 1653 *Anticriticam* opposuisse, in qua, judice *Rich. Simonio*, *Jo. Leusdenio*, *Jo. Sauberto*, & *Aug. Pfeiffero*, palmam retulit. At secutus est *Gomarus* vestigia *Hie-*
36. *ronymi*, *Origenis*, *Eusebii*, *Philonis*, & *Josephi*. Respondet *Hareus*: horum nemo quidquam de poesi Hebraica scivit, nec levis suspicio est, *Josephum* Hebraice nesciisse. Habes refutationem *Gomari*, quem defendere *h. l.* non vacat. Pergit Cl. Autor ad Musicam Hebræorum, ad Psalmorum titulos & collectionem in unum volumen, atque fatetur identidem, frustra in aliis quærendis operam ab eruditis, & a se ipso, collocari. Ceterum voluit hoc labore Britannos excitare ad linguam Hebraicam addiscendam, *quæ nimium quantum*, (hæc sunt ejus verba,) *apud nos neglecta jacet*, *& typographi nostri in Hebraicis excudendis prorsus per desuetudinem imperiti sunt.* Hujus autem Psalterii typi satis nitidi sunt & accurati. Ad extremum, si id fortasse cognoscere cupis, adhibet versionem Psalmorum *Leusdenianam*, nonnunquam *Muisianam*, & imis paginis correcti textus rationem reddit potissimum e Græca interpretatione, quam vitiosam esse concedit, utilissimam tamen lacunis supplendis putat. Subjicit *Addenda*, in quibus revocat errorem de *b* & *c* præfixis, quæ syllabam facere ante opinatus erat, largiturque, ut pro *ceceli* legatur *cicli*, pro *bereyadah biryadah*, pro *beneginot binginot*, & sic in aliis. Sperat tandem, alios in his discutiendis feliciores fore, quibus se ex animo significat esse gratulaturum.

MEMOIRES POUR SERVIR A L'HISTOIRE des Insectes, &c.

h. e.

OBSERVATIONES, HISTORIÆ INSECTOrum inservientes, *Autore* DE REAUMUR, *ex*

Aca-

Academia regia Scientiarum, Ordinis Regii & militaris Sancti Ludovici principe & directore. Tomus tertius, quo continetur historia Vermium, cuniculos agentium in foliis, Tinearum, Pseudo-Tinearum, Culicum, & Culici inimicorum, Gallarum etiam in plantis, & insectorum ex iisdem.

Parisiis, ex Typographia regia, 1737, 4.
Alph. 2 plag. 20, cum plurimis Figuris æneis.

Industria hominum, quæ corpori nostro velamina, vestes, superbius, quam utilius, excogitatas, dedit, si ex bestiolis quibusdam, amictum sibi contra aeris injurias comparantibus, exemplum non desumsit, invenit tamen in Insectorum historia instituti similitudinem, & mores ad necessitatem, neutiquam vero ad luxum, compositos. Existunt, pars mundi creati, Vermes, ex ovo volatici animalis geniti, reptilem aliquamdiu vitam degentes, hinc metamorphosin passi, & Papilio vel Musca facti; id quod dum peragunt, & per medium aliquem statum in diversam formam transeunt, vestimenta sibi, vel alia contra aeris impetum domicilia, exstruunt. *Prima* Cel. *Reaumurii Observatio* sistit *Ascarides* minutulos, in foliorum parenchymate nidulantes, quibus parvulum isthoc spatium vastissima est provincia. Alii tortuoso itinere inter folia procedunt, & angustos effodiunt cuniculos, *Fossores circulares;* alii magnas depascunt areas, *Fossores magni.* Genere equidem differunt, siquidem habentur, qui Papilio & Musca metamorphosi fiunt; ast vitæ ratio eadem omnes una describendos imperat. Singularem formæ elegantiam præ se ferunt parvuli Papiliones, quibus prodiga natura mille coloribus, auro etiam & argento relucentibus, ita adblandita est, ut, magnos haud factos, quo nudo conspici possent oculo, doleamus. Reliqua volatilia, hinc facta, Muscæ sunt duabus alis, vel Scarabæi. Parvula utut sint isthæc insecta, sufficientes tamen, quibus in classes dispesci possint, characteres suppeditant. *Erucæ* sunt, quæ Papiliones, *Vermes*, qui Muscas ex se producunt. Erutulæ aliæ sedecim pedibus, aliæ quatuordecim, incedunt; læves aliæ sunt, aliæ

annulis ornatæ. Metamorphosis eodem, quo reliquis, modo contingit. Ovula a fœmella pariuntur in singulis foliis singula, vel pauciora. Solitariam enim vitam agunt plures; quædam versus mutationis terminum societatem eodem cuniculo subeunt. Ast ovula mire parva raro visuntur, oculatissimo tamen *Reaumurio* visa sunt, ubi intellexit, vermem, suo ovo egressum, sub ejus testa jam effodisse folium. Vermes, ex quibus Musca duabus alis proditura est, non minus epidermide folii exesa, parenchyma ejus subeunt, ast diverso immersionis modo. Eruculæ dentibus uncis rodunt; Vermes acuta fronte repetitis ictibus effodiunt. Alii denique Vermes Scarabæi fiunt, proboscidem ferentes, vel antennas granulatas, dum nympham sibi vel intra folium, vel super ejus epidermide, vel in vicinis foliis, condunt. *Secunda Observatio Tinearum* historiam condit. Utut male mereatur Tinea de pellibus & pannificiis nostris, quæ misere habet, admiratione tamen haud caret. Nuda nascitur, hinc amictum quærit, sibique corradit ex destructis lanarum filis, mira industria, & singulari naturæ instinctu. Aliæ, *veræ Tineæ* dictæ, mobile secum indusium ferunt, aliæ immobile, hinc *Pseudo-Tineæ* appellandæ. Veræ diversa destruunt texta, vel pelle consuta, & Erucæ nomen merentur, dum Papilio fiunt, pannis inimicæ. Forfice duplici, & sex pedibus squammosis, incedunt. His opus faciunt, vaginas sibi parant, tot coloribus diversas, quot colores sunt destructæ telæ. Vagina ipsa igitur panni destructi est particula, intus sericum. Ex vagina sua expulit jam vestitam Tineam Autor, viditque primum fila sericea trahi, hinc lanæ corrasæ manipulos agglutinari: id quod dum faciunt, vagina utrinque aperta caput exerunt, capillos lanæ aut resecant, aut evellunt, hinc pertexunt. Nec una vagina sufficit. Deserunt enim primam, & adolescentes ampliori veste induuntur, vel, parcæ laboris, primam findunt, & nova tela sarciunt; versicolores factæ, si diversi coloris pannum destruxerint. Nam loco moventur, & domicilium secum trahunt. Hinc, prout Erucæ, chrysalidem struunt, fiuntque Phalena parva coloris auro vel argento nitido relucentis. Hinc circumvolitans fœmella telis perniciem struit, dum ovula parit. Tum satius est, Papilionem, quam

Digitized by Google

quam Tineam, enecare. Tineæ pellium parum differunt, & pannum similiter rodunt, aſt veſtem ſibi parant lævigatam, quæ pannivoris hiſpidula eſt. Cetera conveniunt. *Tertia Obſervatio* malo medelam parat. Vulgare contra Tineas remedium pellificibus eſt, excutere lanas & alia utenſilia; aſt non omni tempore prodeſt. Menſe Auguſto mediove Septembris rectius ſuccedit negotium, quo circumvolitans Papilio ova peperit, quibus egreſſæ Tineæ infirmius panno adhærent, aſt majuſculæ, dum pedibus altius fixis hærent, difficilius excutiuntur. *Plinius*, veſtes ſepulchro impoſitas a Tinea immunes reddi, dixerat. *Varro*, *Aldrovandus*, *Mouffetus*, plura proponunt. Cel. Autor ſingularem iniit ab omnibus gratiam, veram medicationem liberaliter impertitus. Denſiores telæ dentes Tineæ eludunt quidem, aſt ſuccumbunt denique. Vivas pelles, vel arte coriaria nondum induratas, non attingunt Tineæ. Suſpicio fuit, pinguia averſari Tineas: hinc minus lavanda eſt lana; ſed, fame urgente, nec pinguibus pepercit Inſectulum. Unicum eſt remedium graveolens halitus Terebinthinæ, Spiritus vini, fumus ipſe fragrantibus excitatus, quibus afflata Tinea interiiſſe viſa fuit. *Quarta Obſervatio Tineas campeſtres* ſiſtit, quæ folia arborum depaſcunt, & ex illorum membranis ſibi veſtem inducunt. Cum *domeſticis* & operis faciendi rationem, & formam, & metamorphoſin, communem habent. Aſt nutritio differt; ſiquidem ſuccidiore alimento vivunt. Experientiam rei habuit Cel. Autor in Tinea foliorum orni. Cum veſtem ſibi hæc decerneret, primum id effecit, ut per epidermidem folii parenchyma acto cuniculo ſubiret, totaque abſcondita lateret. Nunquam totum folium ex parte ad appoſitam pervadit, nec ultra reticulum folii progreditur. Hinc, ſucco laudabili parenchymatis abſumto, duplicem, in qua tanquam in duplicatura deliteſcebat, membranam ad uſum pertraxit, reſciſſa dentibus æquali utrinque parte, cujus margines ſericea fila, ore protracta, ulterius obfirmabant. Nunc veſtita progreditur, & veſtem ſecum trahit, quam ſubinde quietura ſubingreditur, dum exerto capite nova folia admordet. Veſtem ſæpius mutat, novamque ætate provectiores conſuit. Inveniet curioſus oculus Tineas, dummodo

attendat folia, aliqua sui parte siccis similia. Nec supra folium, sed subtus, ineunte vere, investigandæ sunt. Æstate enim jam transacta, metamorphosi Phalenæ factæ, circumvolitant parvuli alites, armato saltem oculo conspicui. Hinc satis de tempore & duratione metamorphoseos, vel de ovulorum forma, vel de modo per hiemem durandi, nondum constitit Autori. Sunt & *Vermes Tineæ*, in Muscam pereleganter mutatæ, salicis incolæ, quæ sibi ex lanugine granorum salicis vestem struunt. *Quinta Observatio* agit de *Tineis campestribus*, quarum vaginæ horridiusculæ varii generis ramentis sunt constructæ. Singulare quid moliuntur bestiolæ, dum sibi non eodem folio, sed diversis, vaginam struunt. Sunt, quæ palea granorum, ramentis foliorum genistæ, quercus, vestiuntur. Xylophtoros, seu Ligniperda, Tinea est, nihil lignis nocens, parum inde decerpens. Aquatilis ea est, nec putridi tantum ligni, sed aliis rerum quisquiliis investita, prout vidit Cel. Autor, extractam vagina Tineam quamcunque materiem pro veste arripuisse. Sunt, quæ sabulo sibi stationem conficiunt; invenias, quibus volupe est, musculos parvos cochlidesque vesti apposuisse. Hac vagina Chrysalis fiunt, &, quia pro norma nympharum aquatilium sorbendi aquas necessitatem patiuntur, non undique obdurant vaginam, sed reticulare quoddam portæ opus prætexunt, sicque aquis innatant, dum Musca papilio fiant. Videas, quæ, saxa depascere creditæ, lichenes saltem & muscos murorum induunt, murarias Tineas. *Sexta Observatione* habentur *Tinearum serico nidulantium* operæ, quas de suo, nec de foliorum ramentis, conficiunt. Squammis simile est opus, neque omni corpore isthac vagina sua expediuntur, sed partem semper parti addunt, & pallii simulacrum, super vagina extensum, quandoque ferunt. Hinc per medium nymphæ statum fiunt *Muscæ papiliones*. *Septima Observatione* proponuntur exempla *Tinearum*, quæ suo proprio vestiuntur stercore. Hoc Scarabæorum potissimum vermi in liliis reperto solenne esse solet. Scarabæus alter purpurei coloris ex nympha nascitur, qui medius status est Vermis, olim ita deformis, prout Scarabæus pulcher est. Tribus incedit pedibus crustaceis & aduncis, quod Scarabæorum vermibus proprium

existit.

existit. Fæces, ano ejectas, circumquaque corpori admovent, & affabre contexunt, id quod dedecori ipsis magis haud est, quam gentibus, quæ boum viscera festis diebus de collo suspensa inter ornamenta habent. Alius aliquis Scarabæus, lilii albi incola, corpore rubens, reliqua niger, præterquam quod iisdem utatur sese vestiendi moribus, dum Vermis est, id singulare habet, quod subter terram lilio propiorem nympha fiat, post Scarabæus. Effossa circum terra, coccos, terrena materia, & serico, constructos, exhibet. Ovula dum ponit Scarabæus, observatum fuit, ea in Vermem mutari, nec Vermem ex ovo progredi; quod pro satis declarato agnitum haud fuit, siquidem Vermis exclusus testam ovuli sui vel depascere potuit, quod Erucæ quædam facere solent, vel vento ablata testa observatori imposuit. Novum id esset, nec tamen a probabili alienum, insecta quædam sub ovi forma nasci; sed rerum experimenta deficiunt. *Octavæ Observationis* labor est, de *Pseudo-Tineis* disserere, quæ portatiles vestas haud conficiunt, sed domicilia saltem construunt & vaginas. Mira res, imbellem isthanc Erucam (nam Eruca est sedecim pedibus instructa,) ausam esse cum bellicosa gente apum cominus pugnare, & operas earum destruere; nec tamen aliter res sese habet. Cera vivunt; hinc apiariis infestæ sunt, quæ aliquando ab his ita male habentur, ut sedem permutare necesse habeant apes. Conqueritur de hac Tinea *Virgilius; Aristoteles* Phalenæ apibus infensæ meminit. Parcunt melli, ast invadunt cellulas ceræ plenas, & quibus *apes matres* ovula deponunt. Quæ fortissimis quibuscunque inimicis pares existunt apes, nec his parcerent, nisi abundarent ingenio Tineæ, sibi vaginas comparandi, quæ aculeis apum imperviæ sunt. Duplici hæ constant strato, interno sericeo, externo cereo. Adulta Tinea progreditur; ceram depascit; ex cellula in cellulam, effracto pariete, serpit; nec vaginam derelinquit, sed protrahit & elongat. Postquam metamorphoseos tempus ingruit, nympha serico cera remixto construitur, fitque Phalena antennis granulatis, proboscide parum incurva. Dubium non est, apes hunc inermem aggredi & occidere; sed una superstes, ovulis, quibus prægnans est quamplurimis, sufficientia parit seminia, quæ apiarium de-

 struere

ſtruere poſſint. Phalena, hinc enata, reptilis magis eſt, quam volatica, neque averſatur contactum, aſt celerrimo curſu progreditur. Tineæ ejusmodi in fuci etiam ſubterranei favo reperiuntur, ſpecie ſaltem, non genere, nec moribus, diverſæ. Nam ceram itidem inſectantur & depaſcunt. Omnes ſtercora ſua, ſi penuria ingruat, denuo ingurgitant; nam cera eſſe non deſinunt, prout experimentis comprobavit Autor. Et, quamvis molliori huic victui aſſueverint, expertus tamen eſt Cel. Autor, & dura corpora his attingi, chartas, librorum involucra varia, ex quibus undique corraſis ſibi veſtes conſtruunt. Dantur & Pſeudo-Tineæ lanarum, & vellerum, & corii, quarum vivendi genus eleganter admodum deſcribitur. Pſeudo-Tinea frumentorum dira quandoque granorum peſtis eſt. Colliguntur grana plura ſerico, hinc induſium paratur. Omnes Phalena fiunt antennis granulatis, & proboſcide plus minus inflexa. *Nona Obſervatione* recenſetur *Pulicis* arborei vaſtiſſima hiſtoria, inſecti ſemialati, antennis articulatis prædití, parvuli quidem, aſt admirationis pleni. Sunt, qui perfectis ſucceſſu temporis fruuntur alis; hi Muſcæ Pulices, vel Pulices alati, appellantur. Habentur variorum colorum, virides, fuſci, aurantiive coloris, quibus folia arborum eroduntur & criſpantur. Quandoque & gallis divexantur, nec folium facile quis intuebitur, quod diverſam a naturali formam induxit, quin inſectulorum ejusmodi labor ſubeſſe intelligatur. Divexantur iſtis roſa, papaver, faba, ſalix, aſt colore admodum diverſis. Sociam vitam degunt, & innumerabiles una ſtabulantur mares & fœminæ. Fœminæ majores & ventre ampliores propagandæ familiæ ſtudio tenentur; aſt mirari convenit, ex omnibus inſectis alatis unicam hanc gentem viviparam eſſe. Obſervavit Cel. Autor partum in quampluribus, & armato oculo parvuli Pulicis exitum prope matris anum conſpexit. Suſpicatus id ante fuerat ex ovulorum, nullibi in tam numeroſa gente obſervatorum, abſentia, & multiplicandi ſeſe celeritate. Proboſcide armantur flexili, qua omnes tenerum arboris tiliæ vel groſſulariæ ramulum amplexantur. Denique hic inflectitur, aliquando in ſpiras contorquetur. Alia quædam Pulicum ſpecies, forma & organis nihil diſcrepans, nec multi-

multiplicandi ſeſe ratione diſpar. Nam vivos parit, in eo diſcrepans a præcedentibus, quod non nuda foliis & caulibus inſit, ſed in foliorum parenchymate, exeſa epidermide, niduletur; unde, orta ſucci arborum ecchymoſi, elevantur gallæ, tubera, veſicæ, quales in ulmo & fraxino carioſas & prægrandes haud raro obſervare licet. Hactenus creditum, præeunte *Malpighio*, fuit, omnes gallas a verme ex ovo ichnevmonis Muſcæ fieri; aſt Cel. Autor clare expertus eſt, & ex analogia Pulicis arborum, aperte viventis, concluſit, viviparos etiam pulices vitio conſpurcare folia poſſe. Vidit partum matris & pullos ſeptem uno die editos. Hinc, quæ ſola, vel primogenito ſuo ſtipata, gallæ tuber occupaverat, paulo poſt numeroſam gentem condit, ſuntque ex veſiculis iſtis, quæ rubedine cocco tinctoriæ parum cedunt. Dum folia vulnerant proboſcide, ſucci dulcis ſtillicidium evocant. Hinc appetuntur a formicis, quas *Gœdartus* male Pulicum arboreorum matrem appellavit. Cum metamorphoſis & his quædam ſubeunda ſit, hinc exuvias aliquoties ponunt, & gallarum quidem incolæ ſerico, dubiæ originis, involvuntur, donec alati fiant, id quod matribus ſic non accidit, quæ ſemialatæ permanent. Aſt & alatæ diverſi ſexus exiſtunt, ſiquidem aliquas Cel. Autor & ſæpius ab eodem laudatus Academicus *Geoffroy* in partu deprehenderunt. Aſt, omnes alatos mares eſſe, Clariſſ. *Friſchius*, Berolinenſis, perhibet. Hos, dum circumvolitant, cum Culicibus confundere neutiquam decet, qui puncturis, quibus nos affligunt, ſe ſatis produnt, dum reliquæ innoxiæ circumvagantur, etiamſi formam, quæ ſingularis eſt, attendere quis nollet. *Decima Obſervatio* adducit *Pſeudo-pulices arboreos*, ficus & buxi. Omnia cum Pulicibus arborum communia habent, aſt in eo differunt, quod alas breves vagina conditas obtineant, latoque magis incedant corpore. Metamorphoſin paſſi, *Muſca* fiunt *ſaltatrix*, neutiquam cum Locuſtis confundenda, quæ alas involucro tectas habet, quo iſta caret. Generationis tamen ratio, num ovipari ſint, num vivipari, perveſtigata ſatis haud fuit. Singulare quid Pſeudopulices buxi moliuntur, dum glutinoſum mammæ inſtar ſuccum ano ejiciunt, & inter folia nidulantur, quæ, quando effringuntur,

tur, insectulum commonstrant, quod longam globulorum connexorum inter se seriem post se trahit, ut caudatum esse videatur, sed excrementa esse cognoscuntur dulcia & palato haud ingrata. Mutantur in Muscas saltantes. Plura exempla duobus non adducuntur. Sufficere putatur, ut quis norit, insecta, quæ proboscide succos foliorum sugunt, si quieta eodem in loco permaneant, cum Pulicibus arborum confundenda haud esse. *Undecima Observatio Vermes* Pulicum arboreorum destructores inducit. Duplex eorum classis stabilitur. Alii Vermes sunt apodes, & mutantur in muscam, alii pedibus incedunt, & vel Musca fiunt quadripennis, vel Scarabæus. Apodes inter medios pulices arboreos nascuntur, quia Musca mater instinctu naturali fertur ovula circa caules arborum, ubi pulices stabulantur, deponere, sicut aliæ Muscæ carnibus & caseis sua ovula impertiuntur. Hinc nascitur Vermis, qui parvulus jam insectatur tranquillum populum, cujus tyrannus est, adultus omnem destruit. Raro invenies Pulicum greges circa sambuci vel caprifolii ramulos, quin unus alterve colore diversus, sed forma idem, intersit. Immanem decet esse bestiam tantillis insectis, quæ integra tricuspide lingua transfiguntur, manducantur, deglutiuntur, & denuo exhausto succo exspuuntur exuviarum forma. Albi coloris vermes, armato oculo considerati, cum transparentes sint, eorum omnium, quæ intra se fiunt, jucundum spectaculum præbent, matres etiam gravidas devorant, quarum fœtus gula descendere devorantis belluæ visi sunt. Mutatur exsatiatus Vermis in Muscam vespæ corpore, bipennem. Sunt & alii Pulicum arboreorum hostes. Ferocior reliquis est *Leo pulex*, ideo dictus, quia *Formicæ Leoni* haud multum absimilis est. Sex incedit pedibus, & parvos pulices misere mulctat. Hinc cito adolescit, mutaturque in Muscam quadripennem, corpore & ala viridibus. Huic id singulare est, quod ovula sua de arborum foliis pendula, & sericeo filo annexa, habeat, quo avidus quis effici posset sciendi, cui volatili insecto mirabilis ejusmodi effectus debeatur. Denique & Vermis Pulicum devorator adest, qui in Scarabæum hemisphæricum permutari solet. Singularis formæ est Vermis Hystrix, a spiculorum, quibus munitum obtinuit

nuit corpus, multitudine ſic appellatus, qui itidem in Scarabæum parvum lentiformem, per medium nymphæ ſtatum, commutatur. *Duodecima* denique *Obſervatio* arborum herbarumque excreſcentias, quas gallas appellant, & inſecta, iisdem innata, & metamorphoſin intra easdem paſſa, ſpectat. Excreſcentiæ arborum variis & vix determinandis ludunt diverſitatibus. Sunt, quæ fructum, ſunt, quæ florem mentiuntur. Omnes, ratione ſtructuræ & incolarum in tres claſſes poſſunt dividi. Aliæ ſcilicet unica cavitate unum inſectum, aliæ una cavitate indiviſa plura inſecta, in ſocietate viventia, aliæ denique, cavitate cellulis diviſa, plura equidem, aſt diverſis ſtationibus habitantia, inſecta continent. Ceteroquin & forma differunt gallæ, ex arboribus vel plantis enatæ, poma æmulantur, ceraſa pedunculis dependentia, racemos uvarum, ſtrobilos pini, fructus caſtanearum hiſpidos. Gallæ omnes, quodſi integræ adhuc fuerint, nullo foramine pertuſæ, ſupereſſe inſectum, vermemque metamorphoſin ſuam nondum paſſum, indicant, aſt foramine patentes, peractam metamorphoſin, & evolaſſe muſcam, ſubinnuunt. Unum foramen unica ſtatione, plura pluribus, conſtitiſſe gallam, docent; aſt non omnes vermes intra gallam mutantur. Sunt, qui imminente metamorphoſi elabuntur, & nympham alibi ſubeunt, quæ res obſervationes (nam vermis muſca duabus aut quatuor alis futura eſt,) tantillum turbavit. Fieri etiam quandoque ſolet, ut eadem galla & quadripennis & bipennis muſca evolet, quæ duo eadem matre ſatæ eſſe nequeunt. Hinc declaratum eſt, dari vermes voraces, qui a matre muſca, aculeo prædita, quo perforare gallam poſſit, in gallam demittuntur. Hinc uterque vermis, alter incola, alter deſtructor, qui unum tamen alterumque ex indigenis ſuperſtitem eſſe paſſus fuit, nymphæ ſtatum medium tranſegerunt una. Gallæ una cavitate præditæ incolam plerumque habent Pſeudò-Erucam. Hanc alius Vermis carnivorus inſectatur; unde facile quid pro quo, invaſor pro hoſpite, agnoſci poteſt. Tale quid evenire ſolet in fungo cynosbati nobis dicto, rectius galla crinita & odorata cynosbati, (Germani appellant *Schlaff-Kautzen*, quia inter ſoporifera officinis eſt,) ubi plures ſpecie diverſæ muſcæ & inter alias auro relu-

cens & versicolor Musca, quam *Menzelius Obs. Curios. Nat. Anni II Decade II Obs. 10* tantopere admiratus est, eadem galla evolant; ubi ignoratur, qualis ex verme indigena sit, magna certe isthæc *Menzelii* nativa non est, sed ichnevmon, musca, insectorum omnium tyrannus. De Gallinsectis, aut excrescentiis arborum animatis, in *quarto Volumine* dicturus est Cel. Autor, quod generalem muscarum omnium, & specialem muscarum bipennium, historiam recensebit. Propitia fata & manentem incolumitatem Doctissimo Autori comprecamur, quo desideriis omnium, exhausta totius Historiæ naturalis vastissima parte, satisfacere possit.

COURS DE CHIRURGIE, &c.

h. e.

CURSUS CHIRURGICUS, IN SCHOLA medica Parisiensi dictatus per M. ELIAM COL DE VILARS, Doctorem medicum, Ordinis Medicorum Parisiensium Veteranum Professorem Chirurgiæ, lingua Gallica docentem.

Tomi II.

Parisiis, apud Joh. Baptist. Coignard, & Antonium Bondel, 1738, 8.

Tom. I plag. 21, Tom. II plag. 17.

Præmittuntur morborum chirurgicorum summa capita. Morbi partium vel situm earundem lædunt, sive fractæ laxatæque fuerint duræ, sive prolapsum patiantur molles in herniis, uterique statione mutata, vel æqualitatem, conformationem, magnitudinem, numerumque, offendunt. Ast ipsi morbi, quod ad formam internam, prout etiam in Pathologia medica docetur, vel idiopathetici sunt, ex visceris labe & contentorum vitio, vel sympathetici, ob nexum vasorum. Ceteroquin essentiales morbi & primarii a symptomatibus, seu accessoriis, magnopere differunt, sicut symptoma, sublato primario morbo, aliquando remanere, vel symptomatis novum ail-

aliquod symptoma esse, suevit. Ratione durationis & moræ acutissimos, peracutos, acutos, & chronicos, habemus, sicut modus invadendi corpora id involvit, quo vel endemicus, provinciisque certis proprius, vel epidemicus, & de loco in locum grassatus, aliquis sit. Aliis hæreditarius morbus est, aliis accessorius. Causæ morborum aliæ longo antervertunt tempore, procatarcticas puta, aliæ propiores sunt effectui, aliæ proximæ. Sunt, quæ morbum indicent, quæ causam, vel symptomatis indolem. Alia clara sunt & evidentia, univoca, alia cautioni subjacent, æquivoca. Nec minus signa vel præteritum statum, *anamnistica*, vel præsentem, *diagnostica*, intendunt. His rite perspectis, destinatur ad agendum Medicus indicationibus, quæ sunt totidem syllogismi practici. Indicans præmissa est, indicatum medius terminus. Ast, dum in deliberando versatur animus, habet quandoque, quæ contrarium suadere possint, argumenta. Hæc contraindicationes appellamus. Utrinque scimus, quid faciendum sit, quid omittendum; habenturque ex hoc fonte consilia chirurgica, remedia interna & externa, quæ topica dici solent, itidemque operationes chirurgicæ, & necessarium his omnibus vitæ regimen, seu diæta. Componit Chirurgus synthesi diversa, aufert exæresi peregrina, apponit interdum prosthesi ablata, infundit vel transfundit humores, prout commodum, & ex rei natura, videtur. In tumoribus describendis totus est Autor. Alii dolent, alii minus, & in humorum stasi versantur. Omnium diversitates pro circumstantiis variæ sunt. Pro eventu benigni sunt vel maligni, pro resistentia molles vel scirrhosi, pro parte affecta glandulosi, tendinei, vasculares, sive materies sit peregrina, tophus, sive nobiscum nata, sanguis aut tumor. Tumores omnes, prout causa diagnosique vel prognosi differunt, ita haud uno modo solvuntur. Alii resolvuntur, & in sanguinem abscedunt, alii suppurantur, alii sinistro eventu putrescunt, sphacelus fiunt, seu necrosis, aut scirrhus cum gangræna. Tum & symptomata variis contingunt varia, tensio, inflammatio, pulsus frequens, dolor, febris, convulsio. Indicatis his omnibus, opponit remedia efficaciora, prophylactica vel curativa,

Digitized by Google

alia chirurgica, venæ ſectionem, & ſcalpellum, pro incidendo vel exſcindendo, alia medica, diſcutientia, reſolventia, ſuppurantia. Speciatim phlegmone cutim invadit, cutisque muſculos cum febre maligna. Externæ cauſæ variæ ſunt, refrigerium, animi pathemata, excretiones læſæ. Remedia ſunt, quæ ſudationem præſtant, externe ſuppurationem provehunt, vel diſcutiunt, ſi conſilio iſti locus eſt. Phlegmone glandulas invadit aliaque viſcera, hinc œdematoſus eſt, ſcirrhoſus etiam; aſt bubo in glandulis conglobatis plerumque ſubnaſcitur, eo periculoſior, quo vaſis nervisque majoribus vicinus magis eſt. Hos peracutos habemus, peſtilentiales, acutos ſaltem, venereos, aut innocentes etiam, a conſenſu ortos, neutiquam confundendos cum bubonocele. Oedema glandularum colli bubo eſt, dum furunculi & dracunculi, itidem genus glanduloſum, invadunt. Vena medinenſis, quam chordam polypoſam appellant alii, ſingularis tumoris genus eſt, periculi plenum. Terminthus eſt tumor terebinthi fructus forma. Perniones frigore contrahuntur: panaris ſeu paronychia tendinum in maſculo digitorum morbus eſt, eo periculoſior, quo magis tumore caret, dum pus ad vaginam tendinum redundat. Ab externa quadam injuria ſi inflammatio ingruat, effuſo intra vaſa ſanguine, ecchymoſis dicitur. Singularis momenti eſt anevriſma, *verum*, dilatata arteria, & in magnum pulſantemque tumorem elevata, *ſpurium*, ſi, rupta arteria, ſanguinis ſub cute copia effundatur. Eryſipelas cutim majori cum impetu invadit, nec aliter, niſi vel febris atrocia, vel profunditate, qua cutim & pinguedinem penetrat, a phlegmone differt. Eo periculoſius, quo magis viſcera vitalia prope accedit, cujus potiſſimum regreſſus ad interiora metuendus eſt. Sunt præterea particulares cutis inflammationes cum humoribus vel puſtulis. Herpes miliaris pro forma vel farinaceus eſt, vel cruſtaceus, qui, ſi magnopere cutim rodat, ἐσθιόμενος, ſeu pruriginoſus, appellatur, ſicut eryſipelatis ſpecies ſunt roſa erratica, vel quæ corporis habitum zonæ in modum ambit, unde & zona dicitur. Non longe ab iſtis affectionibus recedit ſcabies, ejusque ſpecies, *ſicca* vel *humida* ſcabies, quæ haud raro & maligna evadit,

evadit, & relapſu nocet. Atrociora his omnibus mala ſunt lepra, antiquum morbi genus, in cujus locum nunc pejor labes, lues venerea, ſucceſſit, ferale donum, quod nobis India miſit. Non procul ab his abeſt elephantiaſis, leontiaſis, ſatyriaſis, quorum indoles putredo partium eſt, ſicut & impetigo & lichen, ſeu mentagra, eidem affines ſunt morborum familiæ. Tinea capitis puerorum anceps interdum morborum genus eſt, aſt, caute perſanatum, in ſalutem cedit. Efflorefcunt hæc omnia in cute, nec levis eſt ſuſpicio, vermes ſubeſſe, ſicut ſironum exemplum clare docet, itidemque gutta roſacea, faciei inimica. Hæc ſuppurationi obnoxia ſunt, ſecus ac ephelides, epinyctides, vel maculæ hepaticæ. Præterea tumores cutim deturpant humidi, quos œdematis nomine inſignimus, quamvis videre liceat, qui utrinque participant & inflammantur, prout ſunt œdemata phlegmonodea. Hydrops ipſe, ſummum tumoris genus, hic in cenſum venit, cum ſubalternis ſpeciebus, hydrocephalo, thoracis hydrope, hydrocele, aliisque. Tumor equidem eſt ſcirrhus, aſt gangrænæ propior; quapropter ille ſemper, ſive in partibus externis, mamma, ſive internis, hepate, aliisque viſceribus, metuendus magnopere eſt. Glandulis potiſſimum infeſtus habetur, unde & ſcrophulæ colli, vel parotides, quos & inflammatos, & ſuppuratos, habemus. Leviora his mala ſunt grando, hordeolum, clavi pedum. Opponuntur omnibus efficaciora remedia, chirurgica, vel therapevtica. Deſideramus varia, quæ Cl. Autor nondum attigit, ſuo tempore addenda.

DISCOURS SUR LES ANCRES, &c.

h. e.

DISSERTATIO DE ANCORIS, QUÆ præmiorum, ab Academia Scientiarum Regia Pariſienſi ad A. 1737 propoſitorum, primum tulit; Autore JOANNE BERNOULLI, J. U. Doctore.

Pariſiis, 1737, 4.

Plag. 4, cum Tabb. æn. 3.

 Placuit

Digitized by Google

Placuit illustri Academicæ Scientiarum Parisiensi, quod jam A. 1735 Geometris publice proposuerat de ancoris problema, annis duobus elapsis, sed in tria quasi divisum, iterum proponere. Primo enim examinandam exhibuit optimam ancorarum figuram, secundo optimam easdem fabricandi rationem, tertio, quæ optima sit virtutem ancoræ experiundi ratio, quæsivit. Primam præcipue quæstionem solvere aggressus est Cl. *Jo. Bernoulli*, filius, in ea, quam hic exhibemus, Dissertatione, atque tam felici successu rem expedivit, ut præmium ipsi ab Academia fuerit decretum. Quatuor sunt, quibus ancoræ virtutem Cl. Autor absolvi existimat, primum, ut ea facillime sidat, alterum, ut firmissime subsistat, tertium, ut quam difficillime rumpatur, quartum, ut omni etiam inflexioni quam maxime resistat; &, cujus ancoræ figura maxime sit idonea, quæ hæc quatuor una impetret, eam optima figura præditam esse, judicat. Ad id, ut ancora facillime sidat, requirit quidem ante omnia, ut, simul ac jacta fundum maris attingit, cuspidum, extremis dentium ancoræ affixarum, altera in fundum maris penetret; id quod neque semper, neque in omni ancoræ situ æque facile, contingere constat. Quo tamen consilio effici possit, ut dentium alter statim eo in situ fundum attingat, qui ad cuspidem infigendam maxime idoneus sit, id hic docere non est ausus. Sed, ubi semel in terram penetravit ancora, dispiciendum præterea est, qua ratione profundius, tantaque vi, quanta fieri potest, in ea possit defigi, dum navis vento, qui, velis licet contractis, eandem continuo urget, aut fluctibus etiam, impellitur. Ad id autem primo facit ipsum ancoræ pondus, quo ea ventorum fluctuumve in navem impulsui resistit. Quod quia nequit a priori definiri; Tabulam Autor exhibet, in qua pondus & longitudo ancoræ sacræ secundum latitudinem navis suæ, experientiæ & usui nautarum convenienter, determinantur. Deinde, præter ancoræ pondus, huc etiam facit anguli, sub quo cuspis fundum maris attingit, obliquitas, utpote quæ in causa quoque est, ut, quo fortius navis impellitur, eo profundius ancora in terra possit defigi. Ut

itaque

Digitized by Google

itaque Cl. Autor quantitatem anguli illius determinaret, sub quo denti suo afferruminata cuspis quam facillime, quam profundissime, & quam maxima vi, potest in terra defigi; quæsivit primo universaliter vim, quæ ad cuspidem sub angulo quovis variabili terræ infigendam impenditur, hanc deinde vim *maximo* posuit æqualem, quo facto, statim invenit, sinum anguli quæsiti cosinui suo æqualem, ideoque ipsum hunc angulum semirectum esse. Supposuit in hac solutione fundum maris horizontalem, tum quod plurimis in locis talis esse solet, tum quod alius ipsi situs cum ratione sufficiente tribui nequit. Supposuit etiam directionem virgæ, ipsique alligati ancoralis, horizonti parallelam, quod quidem exacte verum non est, pro vero tamen poterit haberi, si ancorale satis extensum, & in relatione ad maris profunditatem satis longum fuerit. Hinc, cum, & ob dictam rationem, & ob vincendum fluctuum ventique impetum, ancoralia tam longa parentur, quam ceteris paribus licet; admodum vero longa pondere suo navem nimis essent oneratura: jubet plures parari funes, quorum singulorum longitudo 20, 30, aut 40, pedes exæquet, atque ex his, per clastra ferrea satis valida junctis, funem ancorarium componi; quo ipso obtinebitur, ut neque nimis longum & grave fieri debeat ancorale, neque tamen justo brevius sit, (quia clastris tensis ipsum extendi potest,) neque vel maxima ventorum fluctuumque navem impellentium vi facile queat disrumpi. Sed, ut ad id redeamus, unde divertimus, patet quidem, si cuspis dentis facillime in fundum maris penetrare debet, directionem ejus cum fundo angulum semirectum debere comprehendere: verum enim vero, quia præterea requiritur, ut ancora, ubi semel siderit, firmiter etiam subsistat, bene monet Autor, eum in finem angulum istum semirecto paulo majorem fieri debere. Nam, quo majorem resistentiam cuspis in terram infixa offenderit, eo firmius in eadem subsistet: resistentiam autem offendet eo majorem, qua major fuerit angulus, sub quo in fundum maris penetravit; id quod Autor tum experimento, tum inde, quod resistentiæ sint in duplicata ratione sinuum inclinationis, confirmat. His expositis, quæ ad situm cuspidum dentibus suis afferrumina-

minatarum attinent, & ad id conducunt, ut ancora facillime sidere, atque firmissime subsistere, possit, pergit Autor ad id, quod in hoc problemate præcipuum est, videlicet ad determinandam figuram, qua præditi esse debent ancoræ dentes, ut omni tam infractioni, quam inflexioni, quam fieri potest validissime, resistant. Qua in disquisitione ita procedit, ut primo in eam dentis figuram inquirat, qua, ne is facile rumpatur, caveri potest, deinde in eam, qua aptus reddi potest, ut omni inflexioni resistat, denique ut dispiciat, qua ratione jungi hæ duæ figuræ debeant, ut utrumque commodum obtineatur. Et primo quidem ostendit, materiam dentis in ejusmodi figuram esse disponendam, ut ubivis eandem habeat vim resistendi, ideoque sectiones ejus ubivis æquales esse non debere, sed majores versus virgam, minores versus cuspidem. Hinc facile patet, superficiem dentis curvis terminatam esse debere, quas ut determinaret Cl. Autor, rem ita aggressus est. Dentem, cujus alterum extremum in terra defixum, alterum cum virga ancoræ commissum est, spectavit instar tigni horizontalis D N A, cujus alterum extremum FM muro verticali insertum, alterum D pondere C onustum; rectangulum *c c* est sectio verticalis hujus tigni, qui ponderi C ubivis æquali vi resistit, *b e* est profunditas variabilis hujus tigni, *b c* vero latitudo ejusdem etiam variabilis, AD denique ejusdem longitudo, & axis communis curvarum profunditatis D *e* F & latitudinis D *c* M. Curvæ igitur D *c* F ea esse debet natura, ut in quovis axis puncto, veluti *b*, momento potentiæ in D applicatæ æquale sit momentum vis, qua tignus in loco sectionis *c c* infractioni resistit. Quare, positis longitudine trabis $AD = a$, $Ab = y$, profunditate $be = t$, latitudine $bc = z$, pondere $C = p$, erit æquatio ad curvam D *e* F, $ztt = p(a-y)$, in qua indeterminata z adhuc quidem arbitraria est, sed per aliam dentis conditionem, ut mox patebit, determinanda. In hac exterioris figuræ dentis determinatione supposuit Autor interiorem ejus figuram, quæ nempe virgæ obvertitur, planam. At vero, quia dens ancoræ ea præditus esse debet figura, ut per eam non infractioni solum, sed omni etiam inflexioni, quam maxime resistat, interior

TAB. II Fig. 1.

ejus

TAB. II ad Nova Acta Erudit. A. 1739 Mens. Mart. P. I. pag. 128. 129. 133.

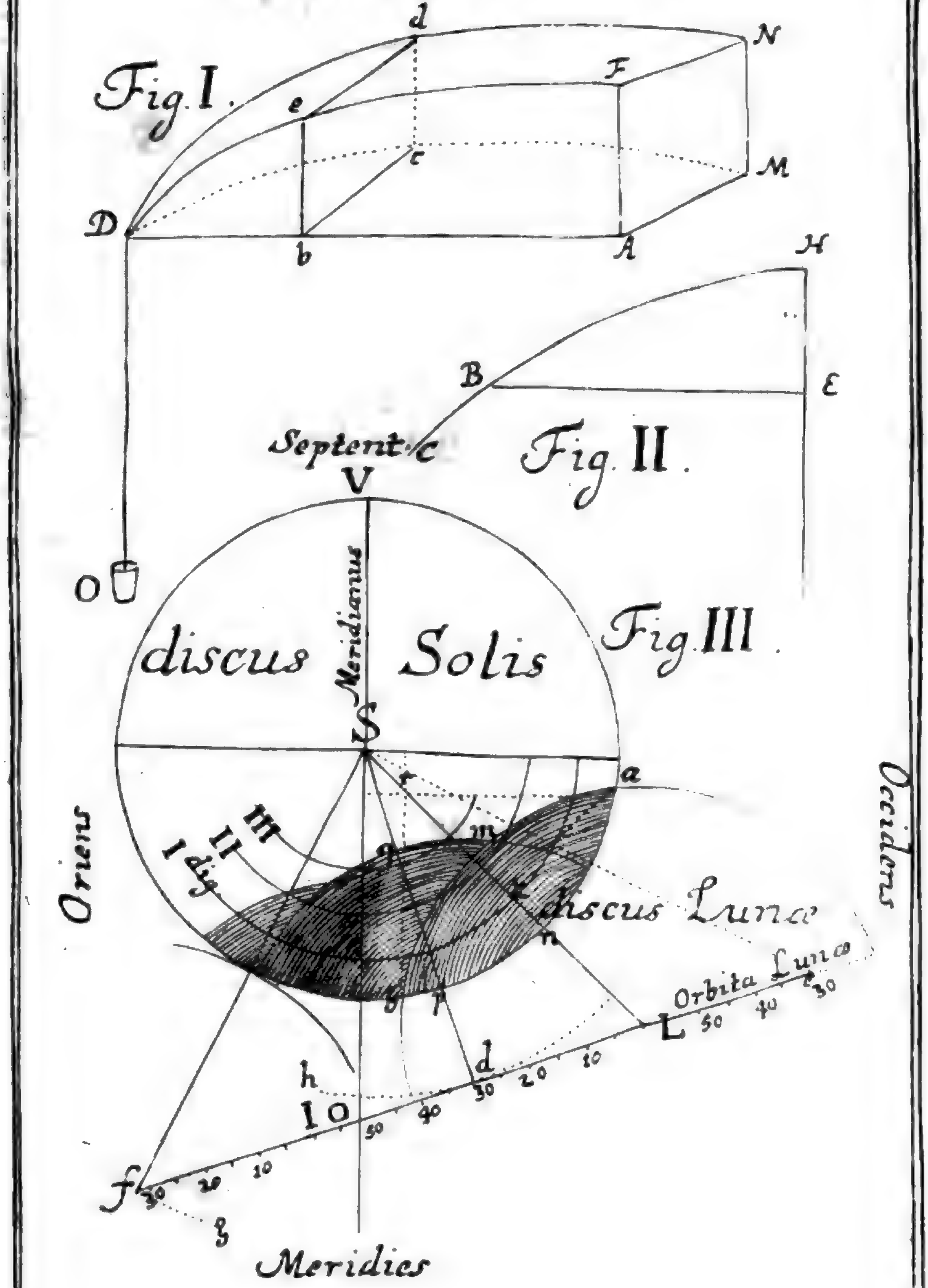

ejus ſuperficies D M A plana eſſe nequit. Qualis autem curvatura huic dentis ſuperficiei competat, Cl. Autor hoc modo diſquirit. Primo mente concipit, dentem ancoræ in terra defixum perfecte flexilem, ſed in duobus extremis ſuis fixum eſſe, eumque per reſiſtentiam terræ, contra quam continuo urgetur, dum ancorale, virgæ navique alligatum, ventorum fluctuumque impetu extenditur, eodem modo flecti & incurvari, quo velum quoddam preſſione fluidi incumbentis, aut venti irruentis impetu, incurvari ſolet; deinde, ubi dens hoc modo inflexus in ſtatum maximæ incurvationis pervenerit, intelligit, ipſi ſuam rigiditatem reſtitui: unde manifeſtum eſt, concavam, quam tunc dens obtinuit, figuram eam eſſe, quæ quæritur. Atqui, cum reſiſtentiæ terræ, quas dens infixus in ſingulis ſuis punctis oſtendit, ſint in duplicata ratione ſinuum inclinationis, demonſtrat inde, ſuppoſita latitudine ſuperficiei dentis interioris conſtante, eandem ipſi competere curvaturam, quæ curvæ eſt, quam *catenariam* appellant; neque id ratiociniis ſolum oſtendit, ſed experimento etiam ingenioſe excogitato confirmat. Quodſi vero non conſtans ſupponatur interioris ſuperficiei latitudo; tunc figura illi competens infinite quidem multis modis poterit determinari, catenariæ tamen curvaturam iterum obtinebit, ſi latitudines ea lege variabiles aſſumantur, ut quantitatibus $aa-yy$ ſemper ſint reciproce proportionales. Sed univerſaliter curvam, ad quam interioris ſuperficiei dentium concavitas eſt effingenda, Cl. Autor hac ratione determinat. Sit HBC curvatura concavæ dentis ſuperficiei, cujus axis virga ancoræ eſſe intelligatur, H extremitas virgæ, ubi dens cum eadem jungitur, $HE=x$, $EB=Ab=y$, $BH=s$. Poſita ds conſtante, erit ex theoria *velariarum*, ſi HC aut nullam aut conſtantem latitudinem habuerit, $-\frac{ddy}{dx}=\frac{dy^2}{ds}$.

TAB. II Fig. 2.

In noſtro autem caſu ſuperficies concava HBC latitudinem bc variabilem habet, quæ ſit $=z$: ergo nunc erit $-\frac{ddy}{dx}=\frac{dy^2z}{ds}$. Qua æquatione legitime integrata & reducta, habetur hæc æqua-

tio pro curva HBC, $\frac{dk}{\sqrt{[(szdx)^2-1]}} = dy$. Diximus jamjam, indeterminatam z arbitrariam esse. Quare non alia re opus est, quam ut pro z sumatur ejusmodi ipsius x functio, qua alterum hujus æquationis membrum integrabile reddi possit: & sic curvam HBC algebraicam fieri, manifestum est. Quod denique exinde reliquæ indeterminatæ y & t in æquatione ad curvam profunditatum DeF supra exhibita determinari possint, per se facile patet. At vero, quia y non minus, quam z, arbitrariæ est determinationis, monet Cl. Autor, z magis commode ex y, pro arbitrio assumta, determinari. Et hinc palam est, interiori dentium superficiei concavam figuram quamlibet dari posse, salvis præcipuis illis duabus ancoræ virtutibus, quarum statim ab initio mentionem fecimus. Capiatur enim e. g. $y = \sqrt{2cx}$, (c est constans arbitraria,) hoc est, fiat concava dentis superficies figuræ parabolicæ, per hanc æquationem $yy = 2cx$ expressæ. Itaque erit $\frac{cdx}{\sqrt{2cx}} = \frac{dx}{\sqrt{[(szdx)^2-1]}}$, & hinc $z = \frac{1}{\sqrt{(yy+cc)}}$ atque $t = \sqrt{(pa - py \times \sqrt{yy+cc})}$. Quare, si dentem ancoræ hac ratione paraveris, ut interior ejus superficies curvaturam habeat parabolicam, per hanc æquationem $yy = 2cx$ expressam, latitudinem vero quantitati $\sqrt{(yy+cc)}$ ubique reciproce proportionalem, profunditas autem dentis ubique sit quantitati $\sqrt{(pa - py \times \sqrt{yy+cc})}$ proportionalis (p hic notat vim, quæ in cuspidem dentis agit,): dentem habebis ita comparatum, ut infractioni ubique æquali vi resistat, ulterius autem inflecti plane non possit, ideoque iis, quæ desiderari possunt, virtutibus præditum.

Sic itaque solutum dedit Cl. Autor primum, quod illustris Academia proposuerat, problema; alterum vero plane intactum reliquit; tertium leviter tantum attigit. Nimirum optimam rationem vim ancoræ experiundi hanc censet, ut parva fabricetur ancora, figura & dimensionibus supra indicatis prædita, & alteri dentium extremo pondus appendatur, idque

con-

Digitized by Google

continuo augeatur, donec dens ancoræ ruptus fuerit. Nam, quoniam potentiæ p, quas duæ ancoræ similes, licet diversorum ponderum, sustinere possunt, in duplicata sunt ratione homologarum dimensionum, ex vi parvæ ancoræ, dicto modo determinata, vim quamvis magnæ colligere licebit. Veluti si parva ancora, quæ 1 ℔. ponderet, pondus sustinuerit 400 ℔. major ancora, 8000 ℔. ponderans, pondus 160000 ℔. sustinebit. Quanta autem vi urgeatur ancora, dum navis in violentissima tempestate maximo ventorum fluctuumque impetu agitatur, id experientia debet docere. Denique sub finem Dissertationis Scholium annectit Cl. Autor, quo ostendit, ancoram ita posse parari, ut, licet non majorem materiæ quantitatem in se contineat, majori tamen vi valeat resistere; nempe si latitudines dentium z minuantur, & profunditates t augeantur, ea tamen lege, ut crassities dentis, sive sectio ejus zt, ubique constans maneat. Caveri tamen debet, ne nimis imminuantur dentium latitudines: quia, ubi justo minores fuerint, facile accidet, ut dens in terra defixus aut huc vel illuc terræ resistentia inflectatur, aut non subsistens in fundo maris eodem modo sulcos ducat, quo in arvo lacunas aratrum vomere facit.

ECLIPSIS SOLIS, DIE XV AUGUSTI Anno MDCCXXXVIII observata Viennæ Austriæ post ejus initium.

Densæ hodiernæ nubes omnem nobis aditum ad exspectatum phænomenon diu præcluserant; sed, flante occidentali vento, Sol post horam undecimam conspici potuit, & occidentem versus ultra digitum jam deficiens. Mox tamen alia succedebant nubium obstacula, quibus paulo ante meridiem fere dilutis, ad spectaculum accedere licuit.

In ipsa itaque consueta meridici observatione quadrante fixo (cujus radius 9 & tubus dioptricus 10 ped.) spectabatur in campo micrometri limbus orientalis Lunæ *a m b*, secans occidentalem Solis limbum *a n b* in *a* & *b*.

Temp. ver. H.	′	″		Alt. visa G.	′	″
11	58	55	appulsus disci ⊙ - - -	56	11	
			& puncti *a*. - - -	55	53	30
	59	49	puncti *b*. - - - -	55	39	30
1	1	6	exitus disci ⊙, diam. - -		31	45
	2[illegible]		defectus dig. 2 56′ australis			
			chorda defectus *a b* - -		18	5
			a r differ. adscens. punctorum *a* & *b*		13	6
			b c dist. limbi ☽ or. a meridiano - -		2	40
			maxima obscuratio d. 3 15′, cujus momentum præcise determinari non poterat ob insensibilem variationem per integrum fere quadrantem.			

H.	′	″		dig.	G.	′ ″	Alt. visa.
[illegible]	55	30	- -	2 56			
1	4		- - - -	2 12			
	9		- - - -	1 45			
	19		- - - -	1 12	41	18	limb. ⊙ sup.
	31	5	finis Eclipsis		40	43	inf.

Quantitas defectus *m n* in transitu Solis per Meridianum determinata non fuit; quia sensibiliter variabatur, & lubricum foret, ex chorda *a b*, atque modica sagitta *k m*, in diametrum lunarem inquirere. Datur autem ex calculo ejusdem Eclipsis semidiameter lunæ 15′22″, &, arcubus ex *a* & *b* hoc intervallo descriptis, elicitur in communi sectione *L* locus visus centri Lunæ in momento Meridiei. Deinde a centro *S*, radio *S q d* (sive aggregato distantiæ limbi Lunæ a centro Solis in obscuratione maxima & semidiametri Lunæ,) descripto arcu *d h*, quem tangat *L d* producta in *f* usque ad arcum *f g*, ductum pariter a centro *S* semidiametro penumbræ *S f*, habetur semita Lunæ *L d f*, a meridie usque ad finem Eclipsis. Demum *L f* secta in partes 91, quot nempe fluxerunt minuta temporis per *L f*, scalam præbet idoneam momentis phasium determinandis. In hac enim invenitur L d, tempus obscurationis maximæ 31′, *L e*, tempus appulsus ☽ ad verticalem ⊙, 52′, *L e*, mo-

momentum initii Eclipsios, 30′ *a. m* &c. quæ quidem observationi habitæ congruunt, & cum iis proxime consentiunt, quæ Cel. *Manfredius* in suis Ephemeridibus de hac Eclipsi nobis annuntiaverat.

Schema hujus Eclipsios *Tabulæ II Figura 3* exhibet. TAB. II Fig. 3.

POSTREMÆ ALIQUOT ECLIPSES PRImi & secundi Satellitis Jovis, observatæ Viennæ Austriæ tubo ped. 17.

1738. Julii	H	′	″	Alt. visa	G	′	″
d. 3. mane	1	45	39	culminabat a Cygni - - - - -	86	9	30
cœlo sereno	2	13	55	immersio I Satel. observatio nonnihil dubia.			
& placido.	6	53	48	culm. ♃ - - - -	53	0	30
d. 10. M.	4	5	36	im. I Satel. nonnihil incerta, orto jam Sole.			
19. M.	0	27	36	im. I Satel.			
	0	40	42	culm. α Cygni - - - -	86	9	30
Aug.	0	26	15	culm. α Cygni - - - -	86	9	30
d. 7. M.	2	56	56	im II Satel.			
cœlo prorsus	4	45	25	culm. α ♈ - - - - -	64	1	
sereno & tranquillo.	4	46	57	culm. ♃ - - - - - -	52	2 limb. sup.	
d. 11. M.	0	39	18	im. I Satel.			
cœlo sereno	4	30	7	culm. α ♈ - - -	64	0	30
flante Borea.	4	32	13	culm. ♃ - - - - -	52	4	30
d. 18. M.	2	34	17	im. I Satel.			
cœlo sereno.	4	3	57	culm. α ♈ - - - -	64	1	10
	4	6	36	culm. ♃ - - - - -	52		7
Sept.	0	55	40	im. I Satel. observationi non obstitit Lunæ vicinia.			
d. 3. M.	3	5	25	culm. α ♈ - - - - - -	64	0	45
cœlo sereno	3	6	53	culm. ♃ - - - - -	51	56	
& quieto.	3	34	55	culm. ☽ limb. or. - - -	50	11	30 limb. sup.

FRANCISCI CAROLI CONRADI, IN ACAdemia Julia Jurisconsulti, Parerga, in quibus Antiquitates & Historia Juris illustrantur, varia Juris

Digitized by Google

Civilis, aliorumque Autorum, loca emendantur, explicantur. Liber secundus.

Helmstadii, sumtibus Christ. Frider. Weygandi, 1737, 8. Plag. 12.

Facti sumus votorum compotes, & nobiscum illi omnes, qui justum elegantiori Jurisprudentiæ pretium statuunt, dum *alterum Parergorum Librum* a Cel. *Conradi*, insigni Academiæ Juliæ ornamento, haud ita pridem accepimus. Quam laudem quondam a Lectoribus *prioris Libri* capita tulerunt, eam profecto præsentis etiam argumenta singula merentur, propterea, quod tanta ubique doctrinæ exquisitissimæ ubertas, tanta rerum antiquarum peritia, & cum scriptoribus vetustis familiaris consuetudo, hinc eluceat, ut nemo sit futurus, qui non Germaniæ politissimum hunc civem, & seculo præsenti magnum hunc elegantioris doctrinæ vindicem, gratulandum putet. Exhibet hæc altera nobilissimi laboris pars *Dissertationes sex*, quarum *prima* inscribitur: *de Coemtionibus, sacrorum interimendorum causa factis.* Hæreditates apud Romanos gravissimo cum onere conjunctæ olim fuerunt, quod sacra defuncti domestica hæres recipere teneretur. Illis enim *feriæ & cerimoniæ*, uti *Tullius* loquitur, *erant adscriptæ*, quæ sine magnis sumtibus institui vix poterant. Intererat ergo reipublicæ, ut excogitaretur modus, quo hæredes illa sacrorum molestia liberari possent, &, quod superstitio pati non videbatur, fraude erat tentandum. Invenerunt scilicet JCti coemtionem sacrorum, a senibus peragendam, cujus ritus memoriam *Cicero* nobis, quamvis non adeo perspicue, servavit. Ejus sane verba, quæ huc pertinent, vehementer exercuerunt interpretes, quos cum cura attulit Cons. *Grupenius* in eleganti *de Uxore Romana* libro, *pag. 245.* Eorum nonnulli Oratorem, coemtionis, interimendorum sacrorum causa, mentionem injicientem, de conventione in manum, quam coemtione uxoris solenni factam apud Quirites novimus, intelligendum esse, existimarunt. Ast, quam parum recte hoc sese habeat, ostendit Cons. Autor, simulque probabiliorem longe conjecturam pro-

profert. Nimirum, fingendum fuiſſe modum, ait, quo bona ad hæredem non viderentur perveniſſe *morte teſtatoris*. Quærendus igitur erat familiæ emtor, qui, dicis gratia, addita tamen lege, ut ille, qui hæres in tabulis ſcriptus eſſet, bona conſequeretur, hæreditatem ære ſibi & libra compararet. Quod ut procederet ex animi ſententia, hæredes, JCtorum conſilio, res, quæ in hæreditate erant, ab emtore ſtipulabantur ſibi, ut non ex teſtamento, ſed ex ſtipulatione, eas acciperent. Ita autem eveniebat, ut totum ſacrorum onus maneret apud hæredem imaginarium, familiæ mancipem, qui ſenex eſſe ſolebat, isque liberis deſtitutus, & de hærede ſibi exſtituro parum ſollicitus. Et ſoli quidem ejusmodi conditionis ſenes, dato aliquo lucro, certaque ad impenſas, ſacrorum cauſa ferendas, pecunia, invitari poterant, ut plures emerent familias, quarum ſacra, interitura ſecum, ad breve tempus curarent. Nulla igitur alia ratione hæres ab incommodo longe graviſſimo liberabatur. Nam teſtamento per æs & libram condito neutiquam interimebantur ſacra, quod præſtantiſſimus Autor cum Celeb. *Schwarzio*, in Diſſert. *de Sacrorum deteſtatione* §. 9, contra *Gutherium* ſolide commonſtrat. Nihil autem cum his ſenibus, qui familiæ dicebantur emtores, commune habent *ſenes* illi *coemtionales*, quorum a *Curio* in *Ciceronis Epiſtol. ad fam. VII*, 29, & *Plauto*, mentio facta. Iis potius viliora intelliguntur mancipia, quæ, cum per ſe non reperirent emtores, aliis, ad majorem dominorum utilitatem aptis, adjungi, auctoque eorum pretio ſimul venire, ſolebant. Excipit hanc non minus inſignis, & ſelecti, quod nemo adhuc data opera pertractavit, argumenti, Commentatio, *de minima capitis deminutione*. In ea, explicatis primum vocibus, minima capitis deminutione amiſſam eſſe familiam, cujus vocis duplex eſt ſignificatio, oſtendit, emancipatosque capite minutis annumerat, propterea, quod familia, quam communi habebant jure, excidebant. Quibus erudite expoſitis, legibus nonnullis lucem accendit clariſſimam. Sic in *l. 3* §. *1 D. de Cap. minut.* JCtus neutiquam docet, in emancipatione non eſſe aliam, cur deminutio dicenda ſit, cauſam, quam a ſervitute derivatam, quin

potius,

potius, per venditionem imaginariam & manumissionem in emancipatis *capitis minutionem manifesto accidere*, ait, id est, per solennitates eas civiles, servitutis præ se ferentes imaginem, in hominum oculos incurrere: neque ex *l. 2 §. 2 D. eod.* cujus verum Noster sensum feliciter eruit, colligi cum *Cujacio* debet, fœminas, quæ in manum convenerant, nullo modo contrahere potuisse, ideoque verbis *Ulpiani: Sed interdum, si contrahatur*, &c. exceptam significari illam capitis deminutionem, quæ per conventionem in manum fiebat. Mulieres enim apud maritum loco filiarum familias erant, quas civiliter obligari, & ex earum contractibus contendi potuisse adversus patrem actionibus iisdem, ac ex contractibus filiorum familias, vocatis aliis in subsidium legibus, ab Autore probatur. Quid sibi velint in *l. 10 D. d. t.* verba: *Tale legatum*, (i. e. habitatio legata,) *in facto potius, quam in jure, consistit*, eleganter interpretatur, ac deinde, *l. 7 pr. D. eod.* quæ tot eruditis viris crucem fixit, emendatione indigere nulla, si *Basilicorum* adhibeatur *Scholiastes*, commonstrat egregie. Tandem injuriam *Triboniano*, ejusque adjutoribus, fieri monet ab iis, qui, Edictum *de capite minutis* inepte Digestis insertum, conqueruntur, &, subjuncta quæstione, quis post *Novell. 118* hujus capitis deminutionis supersit usus, finem imponit opusculo politissimo, seque ad illustrandum, quod *tertio* loco conspicitur, *Instrumentum plenariæ securitatis Ravennense, una cum gestis municipalibus restitutum*, convertit. Primus inclutum illud ævi *Justinianei* monumentum ex tenebris produxit, inque stupendo *Formularum Romanarum* Opere publicavit, *Barn. Brissonius*, postquam *Cujacius* pauca ejus verba, eadem parum tamen accurate, protulerat. Edidit & illud, post *Brissonium*, *Gabr. Naudæus*, qui vero, cum exemplo minus recte descripto usus sit, nec *Brissonium* in consilium adhibuerit, mirum haud est, ejus lectionem hinc inde ab avthentica scriptura recedere. Pertinet hoc monumentum ipsa forma ad publica urbis Ravennæ Acta, quibus insertum est petente Germana, *Collicti*, testatoris, vidua, cui *Gratianus*, Subdiaconus, *Stephani*, pupilli, tutor, plenam dederat securitatem, de accepta hæreditatis portione

tione, quæ huic ex teſtamento patris competebat. Confectum eſt anno ante Imperatoris *Juſtiniani* exceſſum proximo, æræ ſcilicet Chriſtianæ 564, &, ut erudite Cel. Autor docet, in papyro Ægyptiaca perſcriptum. Ad ipſam quod attinet ſcripturam, non alia videtur eſſe, quam Romana, literis, uti vocari vulgo ſolent, curſivis, quibus tabelliones in Actis forenſibus & inſtrumentis utebantur celeritatis cauſa. Stilus totus eſt ſemilatinus & barbarus, cujus rei rationem, notato ſimul *Jano Rutgerſio*, affert, ac de uſu hujus Inſtrumenti in critica arte, & legum ſcientia, diſſerit Vir literatiſſimus, ipſumque illud exhibet, adjectis quamplurimis, iisque præclaris, obſervationibus, omni doctrinæ cultioris elegantia conſperſis. *Quarta* Diſſertatio, *de Antinomiis pignorum*, ex Bibliotheca Viri cujusdam illuſtris comparata, *Gulielmo Fornerio* eſt adſcribenda, quam, ne plane periret, primus in lucem produxit Conſ. *Conradi*. In hoc opuſculo *Fornerius* ſtrictim quidem carptimque, at erudite tamen, inter alia complura, agit de pignore rei litigioſæ, hominis liberi, uſusfructus, ſervitutum; de ruſticis inſtrumentis, pignori non dandis; de pignore in re aliena, itemque de rei alienæ oppignoratæ dominio; de pignore ob turpem cauſam dato, jure repetendo; de pignore per debitoris jusjurandum ſoluto; de impenſis in ædes oppignoratas factis; de pignoris per ſatisfactionem ſolutione; de errore in materia pignoris contractum non vitiante; variasque Romani Juris leges, quæ ipſi obſtare videntur, hinc inde conciliat. Ordo nos ducit ad Diſſertationem *quintam*, quæ *Vindicias obſervationum de vera Caji ætate* complectitur. Inſeruerat Autor jam *A. 1727* his *Actis* noſtris obſervationes lectu digniſſimas, *de vera ætate Caji, & de ſcriptis ejus ad ſua tempora revocandis*. Probarunt applauſu ſuo nobile hoc de celebri JCto bene merendi ſtudium doctiſſimorum virorum complures; unicum tamen ſubnatum illis dubium eſt, ætatem ſcilicet *Caji* ad *Antonini Caracallæ* ævum nimis videri productam, affirmantibus. Intelligis igitur cauſam, Lector, quæ ad ſcribendas hasce Vindicias commovit Autorem, ſcriptum ſuum, olim propoſitum, ſtrenue defendentem, quanquam alias ea conſpicuus in æquitate, ut, ſi veriora doceant alii, facile ſen-

 ten-

tentiam mutet. *Cajus* ſub *Hadriano* natus, &, *Caracalla* imperante, nondum octoginta annorum ſenex fuiſſe, videtur. Et, hujus Imperatoris Conſtitutiones ab eodem in *Libris ad provinciale Edictum* omnino laudari potuiſſe, contendit egregius Vindex, nec *Ulricum Huberum* ſuis obſtare conjecturis, nec in *l. 42 D. de Donat. inter vir. & uxor. Antoninum Pium*, vel *Marcum*, ſed *Antoninum Caracallam*, ſignificari, luculenter oſtendens. Dumque *l. 40, 41, 42, D. eod. Tit.* ſtabiliendæ ſententiæ ſuæ cauſa in medium profert, eas ſimul more ſuo illuſtrat, id eſt, ubique elegantis, quam in eo omnes admirantur, eruditionis ſpecimina edit. Agmen claudit *ſexta*, cujus Autor eſt *Jo. Hemeræus*, Senator olim Bituricenſis, Diſſertatio, *de vita Edmundi Merillii.* Dignus quondam *Gundlingio* videbatur JCtus ille præſtantiſſimus, cujus vitam deſcriberet, ſeque operæ pretium facturum exiſtimabat, ſi in eam, tanquam in ſpeculum, quod ille ait, inſpicere juberet veræ, non ſimulatæ, Jurisprudentiæ ſtudioſos. Sed majorem ejus labor ad noſcendos, quos *Merillius* edidit, libros, quam ad vitam & fata ejus cognoſcenda, uſum affert, quippe quæ, ob ſummam monumentorum inopiam, parum accurate a viro hiſtoriæ literariæ ceteroquin probe gnaro potuit enarrari. Cum igitur Ampliſſimus *Conradi* ex *Caſparis Thomæ Thomaſſerii Hiſtoria Bituricenſi*, A. 1689 edita, alium, eumque copioſiorem, *Merillianæ* vitæ ſcriptorem produxerit, eo ſane plures agendæ ſunt ipſi gratiæ, quo magis rei eruditorum publicæ intereſſe judicamus, ut cives, immortaliter de ea meriti, poſteritati innoteſcant, vivique ſemper per ora virorum volitent. Augent vero & amplificant opuſculi dignitatem exquiſitæ, quas doctiſſimus Editor paſſim adjecit, animadverſiones. Nos, bellariorum inſtar lauti, quod *altero* hoc *Parergorum Libro* adornatum nobis fuit, convivii, ex vita *Merillii* depromemus ſingularia nonnulla, & talia quidem, quæ non occurrerunt nobis, *Gundlingii* ſcriptum attente legentibus. Natum fuiſſe *Merillium* nobili genere ac ſplendido, & A. 1579 die Martii ſeptimo lucem adſpexiſſe, ex *§. I* diſcimus. Hunc non ſolum in Academia Toloſana, ſed Cadurcenſi quoque, ſtudiorum cauſa, eſſe commoratum, *§. II* docemur. Viceſimum

pri-

Digitized by Google

primum ætatis annum cum vix attigisset, in Antecessorum Cadurcensium numerum relatum esse, ex §. *III* cognoscimus; qua occasione errorem quendam *Gundlingii* Cel. *Conradi* notavit. Proto-Principem, *Condæum*, *Ludovicum*, filium, Enguineum Ducem, commisisse *Merillio*, ut traderet ipsi Jurisprudentiæ elementa, ex §. *VI* observamus: & , prædia quædam feudalia possedisse *Merillium*, ex §. *VIII* colligimus. Uxorem ejus §. *XI* indicat, quæ fuit *Isabella de Combarieu*, Præfecti in Senescallia Cadurcorum filia, quatuor ei liberos enixa, ex quibus duos nominavit Autor filios, *Edmundi* alterum, alterum *Joannis*, nomine insignitum. Denique in nota, §. *X* subjuncta, mortis, quam *Merillius* oppetiit, violentæ mentio injicitur.

CHRISTIANI LUDOVICI SCHLICHTERI de Mensa Facierum, ejusque mysterio, Libellus singularis, cum Tabula ænea, & Indicibus necessariis. Accedunt Vindiciæ crucis, panibus facierum impressæ, & phraseos Paulinæ, καθ' ἡμέραν, Hebr. VII, 27.

Halæ Magdeburgicæ, impensis Jo. Andr. Baueri, 1738, 4.
Plag. 10.

Præsentem Libellum Clarissimus Autor, memor promissi sui, ante annum facti, subjunxit priori, *de Panibus Facierum* edito, nec minore cum eruditionis sacræ pariter ac profanæ apparatu hoc argumentum, a nullo Antiquitatum sacrarum scriptore satis excussum, pertractavit. Eadem, ac in præcedenti, methodo usus, *quinque Capitibus* illud complectitur, in quorum *primo* de Mensæ sacræ aliarumque nominibus disserit, ubi vocis שלחן etymologiam ostendit, eandemque pro cibis quoque ac pro ara usurpari notat, atque simul locum quendam ex *Jes. LXV, 11*, de mensa in honorem *Gadæ* ab Israelitis exstructa illustrat, & *Dan. VI, 18*, דחון mensam significare, asserit, variasque aliorum opiniones recenset. Porro in sensum vocis τράπεζα, varium item μάγις & μάζα, inquirit, ac mensam facierum alicubi puram quoque appellari commonstrat. *Capite secundo* de materia Mensæ sacræ & aliarum agit, eaque lignum & aurum cum fuerit, copiose lignum שטים vel

Sittim, quale sit, & quod acaciam notet, ex Arabica lingua, & doctorum virorum consensu, ostendere studet, ac locum ex *Jes. XLI, 19*, explicat, simulque, ligna *Sittim* ubinam exstiterint, disquirit. Dein laminas aureas, ceu mensæ sacræ tegumentum, & gentilium diversas mensarum species, & mensam *Justiniani* splendidam, considerat. *Capite tertio* ad Mensæ sacræ aliarumque formam, & partes singulas, progreditur, ac de mensis Hebræorum quadratis, non circularibus, de mensura Mensæ sacræ, pedibus, eorumque materia ex auro, annulis quatuor aureis in pedum lateribus, per quos vectes, בדים dicti, immittebantur, ut ex uno loco in alium transferri posset, de cingulo מסגרת dicto, pedes mensæ in medio connectente, limboque זר appellato, cingulum illud ambiente, de sensu vocis *στρεπτον* & *κυματιον*, de mensæ superficie, erudite commentatur. *Capite quarto* Mensæ sacræ situm ac fata perpendit, eamque in Sancto Sanctorum, non tamen statim post velum ei oppansum, versus septentrionem collocandam esse, ex *Josephi* testimonio & aliis probat, &, quorsum ea demum pervenerit, quodque in templo secundo adhuc cum reliquis vasis sacris superfuerit, contra Judæos ostendit. *Capite quinto* Mensæ sacræ mysterium prudenter indagat, media incedens via, ne malignis censoribus ansa cavillandi detur, ut ipse in Præfatione observat, ubi & studii Antiquitatum necessitatem atque utilitatem commendat, deque vulgari ejus neglectu non sine causa conqueritur. Itaque pro singulari sua ingenii præstantia opinatur, Mensam sacram ipsius Messiæ fuisse typum, lignum *Sittim* Christi hominis, spinas ligni hujus peccatorum, sed aurum, mensæ obductum, Christi glorificati, item sapientiæ, sanctitatis, &c. non divinæ naturæ, emblema esse, formam quadratam & numerum pedum quaternarium Fœderis Novi quatuor Evangelistas, de quo in priore libello fusius jam dixerat *pag. 92*, respexisse, pedes ipsos robur, dominium, ac potestatem Messiæ denotasse, limbum aureum regiam ejus dignitatem, cingulum pedes ambiens conjunctionis officii duplicis, regii & sacerdotalis, symbolum fuisse, annulos pedibus infixos quatuor Evangelistarum quoque numerum, & binos vectes, duos testium veritatis ordines, nempe Prophetas & Apostolos, præfigu-

figuraſſe, &c. quorum omnium varias analogias mira ſolertia indicavit. In controverſia annexa, quam ſtrictim perſequitur, & in qua Viro cuidam doctiſſimo, multisque nominibus nobis venerando, reſpondet, opinionem ſuam utramque, de crucis ſigno panibus facierum impreſſo, & de ſacerdote magno καθ' ἡμέραν ſacrificante, phraſeosque *Paulinæ Hebr. VII*, 27, ſenſu, rationibus nonnullis fulcire, ac contra objectiones modeſte tueri, conatur. Opuſculo quatuor Indices, locorum Scripturæ Sacræ illuſtratorum, vocum Hebraicarum, Græcarumque, ac rerum in eo notabiliorum, adjecti ſunt.

NOVA LITERARIA.

Prodierunt Lucæ ex *Leonardi Venturini* prelis *tria Volumina Annalium Eccleſiaſticorum*, a *Cæſare* Cardinale *Baronio* quondam editorum, ex quibus intelligent eruditi, a nobili hoc typographo editionem ſuſceptam, quæ Hiſtoriam Eccleſiaſticam, a mendis expurgatam, integram, aptoque ordine diſpoſitam, exhibeat. Eccleſiaſticos quidem Annales *Baronius* elucubravit tanta cum laude, ut merito eorundem parens appelletur; aliqua tamen diligentiam ejusdem ſubterfugerunt, aliqua ætate, qua ſcribebat, monumentorum defectu, pæne inexplorata jacuerunt. Qua de cauſa Operi perficiendo P. *Antonius Pagius* totum ſe conferens, Animadverſiones in ſingulos annos ſcripſit; ſed, dum *Baronium* caſtigare conatur, ipſe interdum in errores incidit, nec raro ſuis monitis Cardinali doctiſſimo facere injuriam videtur. Ultimam vero nunc operi tam difficili manum admoverunt Eruditiſſimi Viri, Abbas *Dominicus Georgius*, Venetus, & *Joannes Dominicus Manſi*, Lucenſis, e Congregatione Matris Dei, qui ſudoribus improboque labori nec pepercerunt, nec parcunt, ut numeris omnibus abſoluta prodeat editio, non utilis modo, ſed cum literariæ, tum chriſtianæ, Reipublicæ plane neceſſaria. Rev. Abbatis *Georgii* opera *Faſti Conſulares* illuſtrantur & caſtigantur, ineditaque plurima monumenta proferuntur, quæ ad caſtigatiſſimam lectionem monumentorum, quæ ſunt in *Annalibus* edita, maxime conferunt. Animadverſiones dat P. *Manſius*, quas & crebriores ſuppeditabit, cum ad Chronologiam inferioris ævi editio procedet.

Connectet cum his typographus continuationem *Odorici Raynaldi*, quæ item mendis expurgabitur. Sed præclarus ordo optimaque dispositio pretium Operis auget. *Pagii* Critica non ad calcem cujusque *Baroniani Voluminis*, quod incommodum magis, quam commodum, lectori foret, sed singulis annis, singulisque, ad quos refertur, paragraphis, diligenter subjicitur, ac minori charactere distinguitur. Sicuti *Pagii* Critica *Baronio*, ita *Pagio* Animadversiones, subjiciuntur. Autorum verba, quæ a *Baronio* afferuntur, diverso charactere distinguuntur. Quæ ab eodem in *Vallicellanæ* editionis voluminum fine adduntur, vel castigantur, in proprias sedes relata certis quibusdam signis includuntur. Quæ autem rejiciuntur, ne quid tanti viri intercidat, ad horum Voluminum calcem annotantur. Ex *Baluzio* excerpta sunt, quæ ad rem faciunt, plurimis tamen ejusdem variis lectionibus, quæ nihil ad Historiam Ecclesiasticam conferunt, prætermissis, ne inutile negotium Lectori facesseretur. Aliqua *Baronii* manuscripta, dummodo exstent, & Patrum Congregationis Oratorii Opera prodeant, suis locis inserentur. Præter accuratissimos Indices ad singula *Volumina*, Index etiam generalis accedet. *Voluminibus* in lucem editis præmittetur suo tempore aliud, continens Apparatum ad Annales Ecclesiasticos tum *Baronii*, tum *Pagii*, Dissertationem Hypaticam, eorundem nuncupatorias ceterasque literas, quæ in *Annalibus* huc usque excusis vulgatæ sunt, sicut & *Baronii* vitam, a *Spondano* editam, Epistolam consularem Cardinalis *Norisii*, Præfationemque disertissimam de hac editione nuperrima. Ut omni ex parte autem satisfiat eruditis, in duplici chartæ genere Opus imprimitur. Qui huc usque sua nomina subscripserunt, pro singulis *Voluminibus* in charta majori Julios tantum octodecim, & pro singulis in charta minori Julios sedecim, anticipato solvunt; ab his vero, qui deinceps subscribent, pro singulis in charta majori Julios 24, pro singulis vero in charta minori Julios 18, exiget typographus. Unum insuper totius Operis exemplar largietur his, qui duodecim eruditos, sua nomina subscribentes, colligent. Singula *Volumina* singulis trimestribus prodibunt. In hoc suam typogrphus fidem obstringit. Nihil restat, quam ut rem tam nobilem meditanti opem ferant Historiæ Eccle-

clesiasticæ studiosi, adjuventque conatus hoc præclaros, subscribendo editioni, quam publico doctorum hominum suffragio consilioque susceptam esse, omnes intelligimus.

Gottingæ Cel. *Gesnerus*, insigne cultioris Germaniæ ornamentum, & elegantiorum literarum strenuus vindex, novum meditatur, & a multis desideratum, opus, cui applaudere nemo non vir bonus, & amœnioribus studiis amicus, debet. Dabit enim novis & typis expressam, & curis expolitam, *Harduinianam Plinii* editionem, eamque hoc majori jure præferendam prioribus duabus, quo plura ei industriæ *Gesnerianæ* elegantissima specimina accedent. Cujus instituti rationes ut plenius cognoscat Lector, en! ipsas Cel. Editoris publicas ad Eruditos literas, illam Autoris sui suavitatem redolentes, hic legendas damus:

Jo. Matthias Gesnerus *Lecturis S.* C. Plinii Secundi Historiæ naturalis Libri XXXVII, Jo. Harduini *repetitis curis expoliti, thesaurus procul dubio & Bibliotheca dici merentur, qua ægre admodum carent non ii modo, quorum res angusta domi non patitur, eam illos pecuniam impendere, qua apud nos Opus venditur, sed lautiores etiam homines, & Bibliothecarum domini. Sunt porro multa a viris doctis observata, quibus vel augeri, vel emendari, ista editio potest. Est denique hic Gottingæ auspiciis magni Regis nostri, cura præsertim Illustrissimi* Munchhusii, *ea constituta opportunitas moliendorum majoris momenti operum, ut, si usquam in Europa, hic profecto procudi aliquid possit, quod & chartarum nitore, & typorum elegantia, in summa pretii æquitate, commendare se oculis etiam elegantissimorum arbitrorum possit. Quæ cum ita sint, quod felix faustumque rei literariæ Deus esse jubeat, constitutum est, & deliberatum, typis reddere, & quatuor Voluminibus chartæ quadruplicatæ includere, laudatum Opus, hac fere ratione.* 1) *Recudetur, quam poterit fieri, emendatissime editio* Parisiensis, A. 1723 fol. *vulgata, nulla litera vel addita, vel detracta, nisi ubi typorum manifestus error intercesserit.* 2) *Adbibebitur charta pura ac nitida; typi erunt omnes novi, ac notis quidem exprimendis minutiores, textui autem, quem vocant, majores, justa & eleganti proportione respondentes; omnes Belgicam elegantiam æmulantes.* 3) *Inserentur suis locis, sic tamen, ut cum* Harduini *notis non misceantur,* a) *quæ de* Salmasianis, Gronovianisque, *observatis nondum adhibita sunt ab* Harduino, *indicatu tamen digna videbuntur;* b) *quæ Professor Parisiensis,* (Crevierium *esse accepimus,*) *quæ*

item

item Durandus, *ille in Epistolis, hic in Historia picturæ, argenti, atque auri, illustrationis causa attulerunt;* c) *indicia locorum in scriptis Physicorum recentium, ubi illi vel explicant* Plinium, *vel emendant, cum brevissima sententiæ ipsorum recensione. Hac in re licet diligenter a nobis elaboretur; tamen præsertim implorandi sunt viri eruditi, qui amant* Plinium, *ut succurrere nobis, &, cum primum ipsis commodum est, submittere sua in hoc genere observata, velint. Quæ in* Philosophicis *Anglorum* Transactionibus, *quæ in Parisiensis Academiæ Commentariis, annotata sunt, ea ne subterfugiant nos, curabitur.* d) *Sed nec critica subsidia desunt, quibus hinc inde meliorem futurum speramus* Plinium. *Ne de qualicunque* σοχασμῷ *dicamus, quo verecunde, ut par est, hic maxime utemur; spes certa nos tenet* Codicis *MSti, qui a Viro doctissimo in hac vicinia possidetur, conferendi,* Pliniique *inde expoliendi. Deinde & penes nos est, beneficio* Z. C. Uffenbachii, τῦ μακαρίτυ, *exemplum editionis* Elzevirianæ, 1635, 12, *in cujus marginibus manu* Petri Francii *passim adscriptæ sunt lectiones optimæ.* 4) *Ac, ne quis metuat, ne Opus, quod non mediocrem sane sumtum postulat, inconsiderate forte susceptum, spem hominum propediem destituat, illud fide boni viri confirmo, ita instituta comparataque esse omnia, ut, quantum est in rebus humanis certi, tantum de hoc Opere exspectari possit.* 5) *Non petuntur, qui pecuniam conferant; ne qui nomina dent quidem; sed illud promittitur bibliopolis, futurum, ut, qui in tempore transigere voluerint, iis de pretio remittatur pro portione. Totum enim hoc eo comparatum est, non ut vel ego, vel quicunque hominum professionis meæ, in partem quamcunque lucri (de honorario modico, sed certo & definito, hic non agitur,) veniat; sed ut* Plinii *studiosis; nostro qualicunque ingenio, ministerioque bibliopolarum honestissimorum, consulatur, quorum unice ut periculum, ita lucrum esse, par est.* 6) *Qui metuunt forte, ut ego par esse labori queam, aliis in rebus, præsertim in* Thesauro L. L. *congerendo & emendando, occupatus, illi sciant, adjutorem mihi esse, in hoc quoque labore, Virum, ut ingenii & doctrinæ laude dignissimum, ita ferrea plane diligentia, sobrietatis, & hinc bonæ valetudinis, radicibus nixa,* Georgium Matthiæ, *Med. Cand., qui porro, ubi semel aliquid suscepit, fidei & religionis se vinculis adstrictum censet sanctissimis. Hoc adjuvante, utramque nos molem, modo porro faveat nobis Deus, suo tempore emolituros, læta spe præcipio. Ceterum significare ista publice visum est, tum ut consilia sua & operas, de quibus ante dictum est, conferant, quos rogamus humanissime, homines eruditi, tum ut bibliopolæ, in tempore admoniti, possint sibi prospicere, & in lucri partem, qua dictum est ratione, venire. Bona quidem fide agi omnia, & malam omnem fraudem ab hoc consilio abesse, si quis me bonum virum putat, in quo diligenter equidem elaboravi, credere illum, & securum esse jubeo. Gottingæ, Cal. Octobr.* cIɔ Iɔ cc XXXVIII.

(o)

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Martii Anno MDCCXXXIX.

Pars II.

VERONA ILLUSTRATA. PARTE PRIMA, &c.

h. e.

VERONA ILLUSTRATA. PARS PRIMA, continens historiam illius civitatis, simulque antiquarum Venetiarum, ab origine usque ad Caroli M. in Italiam adventum. Pars altera, complectens historiam literariam ac notitiam de Scriptoribus Veronensibus. Pars tertia, continens notitiam rerum in ea urbe perquam memorabilium. Pars quarta & ultima, exhibens auctam editionem secundam libri de Amphitheatris, ac speciatim de Veronensi.

Veronæ, typis Jacobi Vallarsii, ac Petri Antonii Berni, 1731 & 1732, fol. maj.

Alph. 6 plag. 6½.

Illustrissimi Marchionis *Scipionis Maffei*, fama super æthera noti, Opus in compendium redigere tentamus, in quo elaborando & perpoliendo omnes ingenii vires Autor inclytissimus contendit, ut Scriptoris diligentissimi laudem ferret, & utilia cum dulcibus conjungeret. Opus, *Partes* in *quatuor* distributum, splendide & curate exiit, & velut quædam Phidiæ statua oculos mentesque omnium in sese convertit. Serenissimo Duci ac ex-

cellentissimis Senatoribus Venetorum reipublicæ, ex Romana
descendentis, Volumen hoc satis grande fuit dicatum & inscri-
ptum. *Pars prima Libris* constat *undecim*, & accessionibus
nonnullis. Originem Veronæ Autor a Thuscis, Thuscos a Ly-
dis, repetit. Nominatim *Plinius Hist. Nat. III, 19*, Veronam ab
Euganeis & Rhetis primo cultam esse, refert. De Henetorum,
seu Venetorum, natalibus & origine intexit Autor conjecturas
satis probabiles. *Livius Lib. V* refert, Hetruscos omnia ad Pa-
dum sita occupasse, *excepto Venetorum angulo*, qui, teste
Polybio, fuerunt ἔθνος πάνυ παλαιὸν, *gens antiquissima.*
P. I Mantuæ origines ipse a Thuscis Venetisque, cum *Servio*, de-
pag. 8. ducit. Quarta Romæ factio, circo propria, vocabatur Vene-
ta, colore, qui mare refert, insignis. Ex habitu & ornamen-
tis aurigarum & equorum, quibus color ille familiaris fuit, or-
9. tum est nomen coloris. *Fanucius Campanus*, Euganeorum me-
tropolin fuisse Veronam, sed citra rationem sufficientem, credi-
dit. Alii eam reputant pro Gallorum colonia. Sed falso. Nul-
lum enim Gallis favet vestigium, si Veronensium linguam respe-
12. xeris. Legitur vulgo in *Catulli Carmine LXVIII* hoc Distichon:

Flavus quam molli percurrit flumine **Mello,**
Brixia, Veronæ mater amata meæ.

Ostendit Ill. Autor in libello *dell' antica condizion di Verona*,
16 seq. versum hunc esse a librario intrusum ac suppostitium. At,
quia ea sententia doctis nonnullis visa fuerat durior, jam in ea
copiosius exponenda ac comprobanda omnes contendit nervos.
Addit, illud in tribus *Catullis* Vaticanis non legi, quorum
unus exstiterit olim *Fulvii Ursini;* fluvium vicinum dici ab an-
tiquis Mellam, non Mellonem, qui ab occasu Brixiam præ-
fluat; *Cellarium* frustra vocem *percurrit* mutasse in vocem
præcurrit. Gartiam fluviolum per urbem fluere Brixiam, non
Mellam; contextui orationis id Distichon esse grave & inimi-
cum. Refert *Livius Lib. V Cap. 35*, *Gallorum manum*, *Elitovio*
duce, transiisse Alpes, &, *ubi nunc Brixia ac Verona urbes sunt*,
consedisse. Monet Noster, legendum esse: *Brixia & Cremo-*
20. *na.* Ipse quoque *Plinius*, qui *Librum* suum *tertium* ex *Livio*
collegit, legit: ***Brixia & Cremona.*** Imo ipse *Livius* Cenoma-
nis

nis Gallis *Lib. XXXII* non nisi *vicos* tribuit, *Brixiamque*, *quæ caput gentis fuerit.* Hac occasione emendat Autor locum *Strabonis*, in cujus *Lib. V* legitur *Ordia*, *Epiterpo*, *Ucetia*, & *Isombri*, ac *Sumbrii*, loco vocum *Concordia*, *Opitergio*, nunc Oderzo, *Vicetia*, nunc Vicenza, & *Insubri*. In *Novella XI Justiniani* legendum esse monet *Sirmium*, loco *Firmi*. In *Aurelio Victore Schotti* legitur, *Othonem* victum esse *Veronensi prælio*, ubi legendum sit: *Cremonensi prælio*. Ita in *Lib. V Zosimi* legendum est *Verona* loco *Cremona*. Veneti Gallis Senonibus, Roma Pag. 27.
vel reversis, vel repulsis, sese opposuerunt, 400 annis ab urbe condita, *Polybio* teste. Unde reipublicæ elucet fortitudo antiquissima. Aquilejæ nomen adhæsit a fluvio *Aquilo*, quem alii Natisonem vocarunt. Non vacat delibare singula, ad historiam 33.
Veronæ vicinique tractus ab Illustrissimo Comite solido deducta & exposita nexu. Ostendit idem curate, errasse *Josephum Scali-* 75.
gerum, qui crediderat, urbes a *foris* cognominatas inserviisse publicis conventibus judicialibus. Nam nonnulla loca a foris dicta fuere vici & castella. *Forum Gallorum* erat vicus, testibus *Cicerone Lib. X Ep. ad Famil. 30*, & *Appiano de Bell. civ. Lib. III*. *Forum Julii* non a judicio, sed eo, sic dictum fuit, *quod Julius Cæsar forum negotiationis ibi statuerat*, teste *Paulo Diacono Lib.* 76.
II Cap. 14. Quæ in scriptoribus Romanis leguntur passim de Gallis Transpadanis, ea hic copiose solideque edisseruntur. Ci- 86.
ves ejusdem coloniæ vel urbis a *Cicerone* aliisque vocantur *municipes*, ac coloniæ passim vocantur *municipia*. Verona tempore Triumvirorum postremorum fuit haud secus, ac alia loca vicina, *Antonii* partes secuta, coloniis distributa. Eam ob caussam ipsa vocatur *misera* a *Virgilio Ecl. I & IX*. Verona divi- 89.
debatur olim in decuriones ac plebem. *Lepiesf*, apud *Gruterum* ac *Reinesium* obvii, emendandi sunt in *Lebactes*. Quinquennalis magistratus fulgebat honore fascium. Duumviri juri dicundo erant fere in universis Galliæ transpadanæ civitatibus. Alicubi floruerunt etiam *Quartumviri ad judicandum*. In coloniis præterea muneribus aliis publicis locus quoque fuit 91.
datus. Erant in eis *Quæstores ærarii*, *Ædiles*, *Duumviri cum potestate fascium*. In civitatibus liberis magistratus habebant sua

 sup-

Pag. 94. ſupplicii; in municipiis vero jus caſtigationis minoris, ut patet ex
D. Lib. II Tit. I leg. 12, Act. XVI, 19, 22, 35, Tacito Hiſt. Lib. IV.
Hoc ipſum ab Illuſtriſſimo Autore ſolidis argumentis, haud ſecus
ac cetera, ediſſeritur. Quid fuerint *ſacra Romanienſia*, exponit,
quæ ignota exſtiterant doctiſſimo *Fabretto*. De vocibus geogra-
phicis, *caput* & *civitas*, plerumque non ſat cognitis, egregie com-
mentatur, earumque ſignificatu in lucem producto, loca detegit,
in quibus ſitæ fuerunt *civitates* haud unæ, in monumentis ve-
terum commemoratæ. Nec omittit dicere de ſitu multorum
oppidorum, quorum in Inſcriptione arcus Suſenſis ſit mentio.
115. Et, cum magna doctorum pars communem alant opinionem,
imperante *Auguſto* Italiam in provincias fuiſſe diviſam, ipſe
oſtendit, diviſionem regionum & diviſionem in provincias to-
128 ſeq. to cœlo differre. Lapides, quibus Romani milliaria ſua deſi-
gnabant, non notarunt genus milliarium, quod nunc in Italia
increbuit ac receptum eſt. Milliare enim Romanum antiquum
erat minus parte quinta, ſi cum Italico milliari in comparatio-
nem adducatur. Id argumentis ſolidioribus idem oſtendit.
Perigraphen numi ſeu numiſmatis, quod *Maximianum* Cæſa-
rem refert, ac muros turresque cum quatuor figuris immolan-
147. tibus repræſentat, huc usque incognitam: VERONANPRITE
COND ita exponit: VERONA NOVA PORTA RITE CON-
151. DITA. Simul ac ipſe de occupata per *Conſtantinum* Verona
exponit, de *Indictionis* indole, una primariarum Epocharum,
adjicit haud tralatitia, ratus, ſcriptores ſeſe aliosque feſelliſſe, qui
crediderant, Indictiones, obſidionem Veronæ antecedentes,
quibus penſionum exactiones publicæ indicebantur, a *Maxen-
tio* eſſe conſtitutas. Contra ea ipſe, eas a *Diocletiano* profectas
eſſe, demonſtrat, terrisque duntaxat, quæ Langobardiam nunc
conficiunt, impoſitas, non argento, ſed alimentis venalibus
156. mercibusque, exſolvendas. Plerique putant, formam impe-
rii a *Conſtantino Maximo* inſtituti male confundi cum ea, quæ
eam præceſſerat. Ut id ipſum quidam comprobaret, ad *In-
ſcriptionem* provocarat. Noſter viginti Inſcriptiones Vero-
160. nenſes, peræque ſpurias, in medium producit, mirans, cur ne-
mo huc usque tentaverit *Artem criticam lapidarem*, in Hiſtoria

antiqua

Digitized by Google

antiqua tantopere uſui futuram. Varium ſignificatum vocis
Italiæ evolvit, articulumque temporis deſinit, quo Langobar- Pag. 169.
diæ vocabulum in Italia audiri cœptum. Provinciis Romanis
ſingulis ſingulas fuiſſe urbes primarias, in quibus jus fuerit di-
ctum, ſolide negat, oſtendens potius, Præſidem provinciæ ævo 182.
Romanorum jus per varia provinciæ loca dicere debuiſſe, nec
ei licuiſſe in unico perpetuum domicilium ſervare. Diſtinguit
inter provinciam geographicam & Romanam. Hæc enim com-
plures provincias geographicas, adeoque plures *metropoles*,
complexa fuit. Exitium Romani imperii deducendum credit
ex *Caracallæ* famoſa lege, quæ promiſcue cum omnibus homi- 197.
nibus, Romano imperio ſubjectis, jus civitatis Romanæ com-
municavit. Ipſe, formam regnandi, Romanis olim probatam, in
Italia adhuc vigere, putat, idque probat ſcripto quodam, ex ævo 226.
Theoderici, Regis Gothorum, ſuperſtite, quod in papiro Ægy-
ptia fuit conſignatum. Ut oſtendat originem libertatis Vene-
tiarum, it comprobatum hanc opinionem, quæ tradit, impe-
rium Romanum nunquam exſtitiſſe monarchicum, ſed potius
Imperatorem fuiſſe reipublicæ magiſtratum. Venetos, exſtin- 244.
cto *Auguſtulo*, continuaſſe libertatem, qua jam olim fuerint gaviſi,
nec Græcos, nec Gothos, nec alios, Præfectum vel Præſidem
Venetias miſiſſe. Græcos urbibus ſingulis, Gothorum regno
deleto, præfeciſſe Duces, eumque morem Langobardis placuiſſe
poſtea. Singulare illud videbitur nonnullis, *feuda*, id quod 258.
Autor contendit oſtendere, a Romanis accepiſſe denominatio-
nem potius, quam a Germanis. *Infeudationem* dictam putat 269.
ex voce Latina *infeduciare*, quam deprehendit in Acto anni 591,
in papiro Ægyptia inſcripto. In regno Langobardico, ſic
idem ſentit, ſingulis urbibus Duces ſingulos Rex per nexum
feudalem præpoſuit, quorum potentiſſimi Capuam, Spoletum, 270.
ac Tridentum, tenebant, ſinguli nutu Regis arma capeſſiverunt.
Tum certamina ſingularia, quæ vulgo *duella* vocantur, enata,
quibus fortitudo quidem promota, ſed honoris notio genuina
admodum fuit per Italiam corrupta. Contra hanc ſigillatim
depugnandi rabiem olim Ill. Autor ſcripſit librum *della Scienza* 275.
cavalereſca, quo lecto, furor ille monomachicus cœpit paululum

 reli-

reſidere. Gothos vel Langobardos eſſe architecturæ irregula-
Pag. 307. ris, quam appellamus *Gothicam*, inventores, negat, ratus, hoſce exſtruxiſſe domos e ligno, Italos vero, novitatis ſtudio ductos, artem depravaſſe. Linguam Italicam non ex commixtione Germanicæ linguæ, ſed ex abjectione conſonantium fina-
310. lium, vocibus Latinis propriarum, ortam eſſe, exiſtimat. Immutatio hæc increbuit in Italia, antequam barbaræ gentes Italiam inundarunt. Eodem fato preſſa jacet lingua Græca antiqua. Modos ſcribendi vulgo numerant quinque, Latinæ ſcri-
321. pturæ accommodatos, videlicet *Romanam*, *Gothicam*, *Langobardicam*, *Saxonicam*, & *Franco-Gallicam*. Autor, hæc ſcribendarum literarum genera eſſe pariter Romana, luculente it comprobatum. Chartæ Langobardicis literis ſcriptæ ſunt antiquiores ipſo Langobardorum in Italiam adventu. Idem de
338. Gothicis eſt affirmandum. Ne Hiſtoria eccleſiaſtica Italiæ fictionibus opprimatur, ſuadet Autor, ut catalogis antiquiſſimis, e diptychorum ſerie deſumtis, ſuum pretium ſtatuatur. In fine *Partis primæ Inſcriptiones* rariores, ex parte ineditæ, & *Acta*, e Seculo V reſidua, in lucem proferuntur.

Pars ſecunda, *Libris quinque* comprehenſa, hiſtoriam Veronæ literariam recludit, ſeu, ut accuratius loquamur, *Bibliothecam Scriptorum Veronenſium*, chronologice adornatam, exhibet. Numerus Scriptorum ad 700 aſſurgit. A. 1465 in numero 29 Academiarum Veronenſem ſeptimo loco numeratam eſſe, ex colloquio Pragenſi Anti-Huſſitico, tunc habito, ſignificat. Præcedebant eam Romana, Bononienſis, Pariſienſis, Oxonienſis, Toloſana, & Salamanticenſis. Qui ſeſe *Veronenſes* dixere, haud univerſi eam ob cauſam nati fuerunt Veronæ, ſed veritatis ſtudioſos ſeſe indicare voluere. Hæc Autor in Præfatione ad *Partem alteram*. *Virgilius* vocatur *Andinus vates*, Andibus quippe natus. Credidere multi, Pietolam ab Andibus haud differre. Sed *Maro* ſeſe ibi natum ſignificat,
P. II *qua ſe ſubducere colles incipiunt*, id eſt, a latere territorii Vero-
pag. 6. nenſis. Autor pagum *Bande Virgilio* patriam aſſignat, credens, literam *B* Æoliſmum voci Bandi adhærere. *Catulli*,
26. *Cornelii Nepotis*, *Æmilii Macri*, *Pomponii Secundi*, *Caſſii Severi*,

ri, *Plinii* ſenioris, *S. Zenonis*, cujus ſcripta ſeſe Veronæ editurum promittit, vitas & ſcripta copioſe enumerat. *Plinium* alii Comenſem, alii Romæ ortum, tradiderunt. *Caſſium Severum* Veronenſem Autor credit fuiſſe Hiſtoricum, cujus *Plinius* junior, *Tertullianus*, *Minucius Felix*, & *Lactantius*, meminerint. *Petrus Bælius* de *Caſſio* congeſſit varia, ſed quibus lux & diſcrimen deeſt. *Pacificum* Veronenſem Seculo VIII exeunte horologia, rotis ponderibusque obnitentibus inſtructa, inveniſſe, ac Jureconſultum *Ardizonium* capita Conſtitutionum imperialium, Pag. 44.
alibi haud obviarum, nonnulla conſervaſſe, commemorat. Famoſum Poetam *Dantem* Veronæ fortunarum ſuarum domicilium fixiſſe, ac de eloquentia vulgari, titulo *Comœdiæ* uſum, ſcripſiſſe, ſignificat. Ea enim ætate opera ſtilo ſublimi ſcripta *Tragœdiæ*, mediocri concinnata *Comœdiæ*, ac ſtilo depreſſo ſimplicique compoſita *Elegiæ*, appellabantur. Ipſe promittit editionem Operum *Guilielmi Paſtrengi*, ætati *Petrarchæ* ſup- 58.
paris, qui in libro quodam primam promulſidem attulit *Bibliothecæ univerſalis*, ſeu *Dictionarii hiſtorici*. De *Guarino*, A. 1370 nato, & ad A. 1460 vitam prorogante, literarum Græ- 67 ſeq.
carum per Occidentem inſtauratore, *Emanuelis Chryſoloræ* diſcipulo, copioſe diſſerit. Ex poſteris ejus prodiit Autor *Paſtoris fidi*. *Domitius Calderinus*, anno ætatis 24 jam Academiæ Romanæ Profeſſor, anno 32 defunctus, cœpit interpretari Autores veteres, conjuncto eruditionis adminiculo cum præſidiis Grammaticorum. Vocantur vulgo literaturæ Trium- 114 ſeq.
viri. Duo reliqui erant *Laurentius Valla* & *Angelus Politianus*. *Calderini* opera permulta in abdito jacent, ac notitiam publicam fugiunt. Ipſe correxit & illuſtravit primus *Ptolemæi Coſmographiam*, collatis inter ſeſe MStis Græcis. Commentarios ſcripſit in *Suetonium*, in diverſa opera *Ciceronis*, in *Pauſaniam*, alioſque Scriptores. Frater *Jucundus* ineunte 135.
Seculo XVI claruit, Criticus gravis, antiquitatum peritiſſimus, magnuſque architectus, qui primus ad *Vitruvium* intelligendum induſtriam convertit. Celeberrimi eodem Seculo extiterunt *Maffæi*, qui primi Muſea naturalium rariorumque rerum cœperunt adornare. *Joannes Baptiſta de la Torre* callem novum

vum

Digitized by Google

vum exponendi motus planetarum detexit. *Scaligerorum* gens in *Josepho Scaligero* intercidit, de cujus patre, ejusque in Guiennam secessu, Ill. Autor copiose commentatur. *Ludovici Nogarolæ*, aliorumque complurium ejus ætatis doctorum Virorum, qui Veronæ floruerunt, opera MSta ipse celebrat, & ex parte designat.
Pag. 177 seq. *Hieronymus Fracastorius*, cujus *Vitam Menckenius*, Collega noster, separatim edidit, ab eo laudibus evehitur, eò quod Philosophus, Mathematicus, Medicus, & Poeta exstitit inusitatæ diligentiæ summique judicii, quod Philosophiam corpuscularem amavit, usus est telescopio, & carmina pepigit secunda
182 seq. Minerva. *Panvinius*, licet anno ætatis 38 mortuus, volumina conscripsit multa, quorum catalogus hic texitur. Antiquitatum Romanarum, Historiæ ecclesiasticæ, & Chronologiæ consularis, complexum primus adumbravit. Inscriptiones quantum ad Historiam conferrent, noverat probe. Primus in *Annium Viterbiensem* calamum strinxit. *Caracallam* omnibus sibi subjectis gentibus impertiisse civitatis Romanæ jura, ante *Salmasium*, *Valesium*, atque *Spanhemium*, jam ostendit. Ama-
263. tores Musices A. 1543 primi novam Veronæ Academiam aperuerunt, assumto cognomine *Philharmonicorum*, pauloque post consilia inierunt, studia cujuscunque generis philologica & philosophica amplificandi. Ex hoc Collegio *Ræmundus* novam stellam in Cassiopea primus ostendit A. 1572. *Ludovicum Lilium*, famosum Calendarii emendationis *Gregorianæ* autorem, Veronensem fuisse, nonnulli perhibent, quem Ill. Autor Calabris vindicat.

P. III. Hinc *Partem tertiam* recludit, qua, quicquid in urbe & territorio Veronæ memoria dignissimum existit, cum Lectore communicatur. Præmissa apparet urbis ac munimentorum ejus accurata delineatio, describitur dominandi ratio, regiminisque forma, vires, indoles, reditus, commercia, & jurisdictio terræ, quam Veronensem vocant. Antiquitates Romanæ, quibus Verona conspicua existit, tractantur. Quarum principatum obtinet Amphitheatrum illud famosissimum, cujus descriptionem *Pars quarta* complectitur, libros duos illos denuo sistens, quos Autor jam A. 1728 Veronæ edidit, & nos ample satis in compendio

pendio recensuimus *A. 1729 pag. 298 seq.* in hisce *Actis*. In *Parte tertia* autem disserit Autor præterea de theatri reliquiis, de capitolio, de pontibus, ac de aliis, quibus Romani Romam ornarunt, ædificiis, de loco, in quo situm fuit Regis *Theoderici* palatium, de domicilio & sepulcro *Alboini* Regis, ac de parte mœnium, ævo Imperatoris *Gallieni* constructorum. In hac murorum parte restat porta bivalvis, qualem veteres *emeritam* vocabant, & quam nonnulli pro arcu habuerunt. Re- Pag. 33.
gulas ipse adjungit aliquot, quibus portæ ab arcubus poterunt distingui. Persequitur deinde observationes suas, ad Architecturam referendas. De *ordine columnarum composito* inprimis disserit, qualis in Arcu *Titi* ac reliquiis Veronæ superest, sed addit, capitula columnarum inferiorum esse ordinis compositi, superiorum vero ex ordine Corinthio. Exponit porro 42.
de arcu celebratissimo, quem *Vitruvius Cerdon* architectatus fuit Veronæ, constantem ordine composito & proportione Corinthia. De arcubus ita disserit, ut tres errores vulgo susceptos profliget, negans, omnes arcus exstitisse triumphi causa, eos Imperatorum honoribus fuisse consecratos ac erectos, ac exstructos esse ad victoriarum reportatarum celebritatem. Descendit deinde ad antiquitates Christianas enucleandas, quas Verona præbet spectandas, nominatim sepulcra, reliquias templi cathedralis, & baptisterium octo facierum, decimoque Seculo antiquius. Tractat tandem expositionem de ædificiis, quibus 46.
jam floret effulgetque Verona, de foro lapidibus perpulcre munito, de theatro, quod *Franciscus Bibbiena* exstruxit, de horto amœnissimo, de muris ac propugnaculis, de arte muniendi, 73.
eisque, qui de ea inde a 200 annis ac ultra scripserunt, de primo inventore propugnaculorum triangularium, *San Michaele*, 107.
ac primo hujus naturæ propugnaculo Veronensi, de picturis celebrioribus, de Museis & rariorum rerum receptaculis, de Manuscriptis, de marmoribus antiquis, de singularibus territorii Veronensis, ac erroribus *Maximiliani Missoni*, quibus iter Italicum contaminaverit. Ut autem felix est Verona, quæ tantum præconem, tamque doctum & illustrem Scriptorem, nacta fuit; ita Italis omnique Europæ gratulamur de tali to- 119.

pographiæ documento, quod seram posteritatem ad admirationem, reliquosque patriæ suæ amatores ad imitationem, concitabit.

GUILIELMI VANDER MUELEN, Domini d'Oudbrouchuysen, supremæ Trajectinæ Curiæ Senatoris, Dissertationes Philologicæ de Die mundi, & rerum omnium natali, complectentes historiam creationis juxta seriem & ordinem a Moyse descriptum Cap. I & II Genes. Accedit Defensio Dissertationis de Origine Juris Naturalis, opposita SIMONIS HENRICI MUSÆI, D. & in Academ. Kilon. Jur. Nat. & Gent. Prof. Vindiciis Juris naturalis paradisiaci, contra prædictam Dissertationem editis. Editio secunda, aucta cum Dissertatione tertia ad Cap. III Genes.

Partes II.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besseling, 1738. 4.
Pars I Alph. 3 plag. 11, Pars II Alph. 3 plag. 7.

Opus creationis hominem merito ad prudentem νόησιν excitat. Ex illo quippe non solum sempiterna Dei potentia ac divinitatis vis, verum etiam virtutes ac perfectiones divinæ, luculenter apparent. Ab illo supremum Numen initium exequendarum molitionum suarum fecit, quas tum circa totum hoc universum, tum singulas illius partes, tum speciatim hominem, ejusdemque diversum statum, ab æterno, liberrima tamen voluntatis determinatione, constituit; in illo prima semina historiæ omnis ac originis rerum qualiumcunque sunt quærenda. Quo de opere, effectore ejus, successu, ordine, fine, eo certius judicium proferre licet, quo firmius persuasum nobis est, ejus historiam a Scriptore divinitus ducto, adeoque falli nescio, verbis planis atque dilucidis perscriptam esse; cum profani Philosophi circa rerum omnium ortum misere cœcutiverint, mundum vel *æternum*, vel ex *materia* Deo *coæterna* formatum,

vel

vel *ex divina natura fatali quadam necessitate promanantem*, statuentes, vel denique ad *cæcum* aliquem naturæ *lusum*, fortuito impetu quæque *compingentem*, temeraria persuasione ducti, delabentes. Quæ causa est, cur tum prisci, tum recentiores, Ecclesiæ doctores historiam creationis, a *Mose* consignatam, Commentationibus suis illustrare sint aggressi, quorum alii, filum historiæ legentes, singula verba ac sententias excusserunt, ordinem operum divinorum enarrarunt, ac ab **ἐμπαίκτων φλυαρίαις** vindicarunt, alii arcaniorem significationem tum generatim totius operis, tum speciatim singularum illius partium, subjunxerunt. Prioris generis Commentatoribus accensendus est Amplissimus Autor, aliis jamdum scriptis, potissimum vero *Annotationibus in Hug. Grotium de J. B. & P.*, eruditis cognitus, qui, cum illustri munere apud Trajectinos suos fungatur, a persona tamen sua alienum haud duxit, horas subsecivas Scripturæ sacræ scrutinio destinare: cujus sui laboris documentum aliquod, idque satis eximium, cum erudito orbe communicat. Appellat *Dissertationes* has *philologicas*, cum tamen maxima ex parte sint argumenti theologici, vel moralis, non alia sine dubio de causa, quam quod ex notitia linguæ Ebrææ ac affinium, Historia prisca, Scriptoribus antiquis, ac omnis literaturæ apparatu, ea affert, quæ ad illustrandum *Mosen* aliquid facere judicavit. Nec opera ejus versatur circa solum creationis opus, verum etiam hominis statum, qualis ille in concreata perfectione conspicuus, per peccatum labefactatus ac prostratus, tandemque per gratiam divinam restitutus fuit. Prius agit *Dissert. I & II*, posterius *III*. Sistitur igitur in hisce Dissertationibus luculentus Commentarius *trium* priorum *Capitum Geneseos*, in quibus non facile aliquid, quod notatu dignum, prætermittitur. Ut autem potiora momenta, in quibus vel argumentum aliquod dedita opera explanatur, vel ab aliis interpretibus disceditur, brevibus enotemus, postulare & instituti nostri ratio, & argumenti dignitas, videtur.

Posteaquam, mundum non ab æterno exstitisse, sed in principio, a quo omne tempus fluere cœpit, conditum esse, docuerat, ac sententiam *Simplicii*, *Avicennæ*, aliorumque Peripate-

ticorum, Deum mundum ab æterno necessario creare debuisse,
asseverantium, refutaverat, ipsamque materiam, ex qua omnia fa-
cta sunt, Deo ortum suum debere, solidis argumentis evicerat;
Pag. 1-15. creationem potius per *productionem rei per imperium*, quam
productionem ex nihilo, definiendam esse judicat, causatus, etiam
res, quæ ex materia jamdum facta emerserunt, creatas fuisse,
15 seq. ac verbo oris Dei omnia prodiisse, sacras literas testari. Quam
creandi potentiam soli Deo vindicat, nec cum ulla re creata com-
19-23. municari posse, contendit. Per *spiritum aquis incubantem*
non *angelum*, nec *ventum*, nec *animam mundi*, quam prisci
Philosophi, Stoici maxime, sunt commenti, sed *Spiritum Dei*,
intelligendum esse ostendit, locutionemque hanc, ab avibus
petitam, illam vim Spiritus Sancti, qua res omnes corporeas
suo ordine, suaque pulchritudine, ex materia informi eduxerit,
54-58. indicare. *Lucem primigeniam* fuisse *collectionem materiæ luci-
dæ*, vicissitudines diei ac noctis tribus primis diebus efficientis,
quæ postea magis exornata, solem atque sidera constituerit.
59-63. *Aquas supracælestes* non esse nisi *nubes*, aquarum terrestrium
collectionem in cavitates factam fuisse, terra forte per *tonitrua*,
vel *motu vehementiori*, fissa diruptaque: ex qua aquarum col-
lectione, quæ oceanum efficiat, omnia maria, fontes, atque
63-74. fluvii, ortum suum ducant. *Atheos* pejores esse paganis,
quibuscum nulla amicitia, nulla pax, nulla societas, conciliari
79 seq. queat. Tertio die terram omnis generis arboribus instructam
fuisse; ex pororum diversitate derivandam esse fructuum diver-
sitatem: quæ pororum diversitas faciat, ut succus nutritius aliam
81 seq. itemque aliam formam accipiat. Ad opus tertii diei refert
quoque *metallorum, marmorum*, atque *fossilium*, productionem,
illorum ideo *Mosen* nullam facere mentionem putans, quoniam
84 seq. tantum in terræ *adspectabilis* descriptione fuerit occupatus. Oc-
casione demonstrationis, solem a Deo productum fuisse, multa
disserit de cultu solis antiquissimo, ejusdemque variis apud diver-
sas gentes appellationibus; per *Valentinianorum Abraxam*, cujus
vocis singulæ literæ numerum 365 efficiant, quantum pariter no-
men *Mithras* constituat, solem intelligendum affirmat; figuram
simul *Abraxæ* exhibet, solemque *æternitatis* symbolum habitum
fuisse,

Digitized by Google

fuisse, ex numo *Fl. Vespasiani* probat. Contra *annihilationem* Pag. 92-103.
mundi copiose disputat, eamque nec secundum rationis dictamen, nec Scripturæ oracula, fieri posse docet, mutationem vero aliquam, quod ad *qualitates* atque *formam*, & quidem per 110-121.
ignem, olim passurum esse, non diffitetur. Numerum stellarum, ex luce primigenia & materia cœlesti factarum, soli Deo cognitum, iniri non posse, &, licet alii 1022, alii 7000, numerent, illorum tamen laborem vanum esse, judicat, cum, si quidem notabiliores observari possint, semper tamen novæ in conspectum prodeant, quin imo in *via lactea* innumera illarum 129-132.
series contineatur. Pisces ex aqua, aves e terra productas esse, ductu Cel. *Pfeifferi*, ex *Gen. I, 20*, probat, ubi per *atnach* 185-186.
illud, & *volucris volet*, a superiore segmento distinguatur. Animalcula, quæ ex putredine gignuntur, cujus generis esse ait *pulices*, *mures*, alia, non *formaliter*, sed *potentialiter*, sexto die, & quasi in *seminali ratione*, producta fuisse, docet. *Adamum* creatum fuisse ætate fere *sexagenarium*, quoniam Patriarchæ antediluviani ab illa ætate procreandis liberis operam dare 195. 211.
cœperint. Animas omnes in primo rerum ortu creatas fuisse negat, sed *immediate* a Deo produci, eas immortales esse, nec tres partes in homine constitui debere, contendit. Sedem animæ cum 221-253.
Cartesio in *glandula pineali* quærendam esse opinatur. *Adamum* 274 seq.
non factum esse ἀνδρόγυνον, nec ex integro *latere* formatum, sed *costa*, carne vestita, in qua *semen* quasi *prolificum* fuerit. Quare autem illius formatio ex *costa*, non *capite*, vel *pede*, fuerit facta, illius rationem investigat. De loco & tempore creationis *Adami* & *Hevæ* hoc sentit, *Adamum* extra paradisum, *He-* 304-307.
vam intra illum, formatum fuisse: quoniam autem ad hujus formationem, introductionem in hortum, adductionem animantium ad *Adamum*, nominum impositionem, haud exiguum tempus fuerit requisitum, non *sexto* die, sed illo *elapso*, conditam esse *Hevam*, arbitratur. Ubi de conjugio disputat, societatemque conjugum arctissimam esse adstruit, contra nonnullos ne- 309 seq.
gat, tempore extremæ famis, vel alterius necessitatis, patri potius atque matri, quasi autoribus, quam conjugi, subveniendum esse. Conjunctionem viri & fœminæ per conjugium 312-315.

 ex-

excludere omnem vagum concubitum & promiſcuam venerem, *polygamiam* interdictam eſſe non tam *Jure divino naturali*,
Pag.323-341. quam *poſitivo*, exiſtimat. Dominium in creaturas inferre ſimul carnium eſum, probat tum ex ratione dominii, tum ex *Gen. I, 30*, ubi ל præmiſſum τῷ כל idem ſignificet, quod ב, incluſionem denotans, uti *Gen. IX, 3*, tum ex ſacrificiis in recenti mundo paratis, tum denique, quia ſic ſub peccato, quam in ſtatu integritatis, ampliori jure fruiti fuiſſent. Ad imaginem Dei
372-375. conditum eſſe hominem, agnoviſſe etiam paganos, illamque non conſiſtere in *corpore*, quod *anthropomorphitæ* olim fingebant, nec in ipſa *eſſentiæ divinæ communicatione*. Diſpe-
375-378. ſcit illam in duas partes, *naturalem* ac *moralem*. Ad *naturalem* refert naturalia attributa animæ, ſpiritualitatem, facultatem intelligendi atque volendi, ad *moralem*, rectitudinem ac ſancti-
378-386. tatem voluntatis. Indicium illius animadverſum fuiſſe ait, ubi animalibus impoſuerit nomina, ad quod non *philoſophica*, ſed *hi-*
386-387. *ſtorica*, cognitio requiſita fuerit. Conſequens imaginis divinæ conſtituit in immortalitate, non animæ ſolius, ſed totius hominis; hinc, mortem demum a peccato arceſſendam eſſe, contra
390-397. *Socinum* monſtrat. In *Cap. II Gen.* ἀνακεφαλαίωσιν & uberiorem explicationem eorum, quæ in *Cap. I* deſcribuntur, conti-
401. neri dicit. Vocem צבא *Gen. II, 1*, non vertit per *ornatum*, quo ſenſu in V. T. non veniat, ſed per *exercitum*, docens, exercitum *cælorum* eſſe ſidera & angelos, *terræ*, homines, animalia,
403-405. & omnia terræ creſcentia. Sabbathum periodicum imperatum fuiſſe *Adamo*, negat, cui omnia tempora ſancta fuerint, quique per omnem vitam in Deo colendo venerandoque occupatus eſſe debuerit: igitur præcipue intelligendum eſſe de *quiete Dei*, per *prolepſin* autem de ſabbatho hebdomadali accipi poſſe, nec verba decalogi, *memento ſabbathi*, veterem inſtitutionem indicare, ſed tantum hac locutione mandatum
414-425. Dei fortius inculcari, uti *Job. VII, 7, XXXVI, 24*. Ipſo autem illo hominem ad perpetuum ſanctitatis ſtudium obſtrictum fuiſſe: cum autem is ob peccatum in cultu Dei ſe negligentiorem præbeat, & magis de corporis commodis, quam æterna
425-427. ſalute, ſolicitus ſit; Deo fuiſſe viſum, *ſeptimum* diem ab aliis ſe-

ſegregare, ejusdemque obſervationem Iſraelitis præſcribere. In- Pag.
de hoc infert, præceptum de celebrando ſabbatho eſſe *poſitivum*, 427-433.
hoc autem *moralitatis* eidem ineſſe, ut cultus divinus certo ac
definito tempote adminiſtretur. Docet porro, initium *Cap. II*
Gen. a *v. 4* rectius duci poſſe, per תולדות *rerum omnium ori-*
ginem ſignificari, ſcribi autem vocem hic loci *integre*, uti etiam
Ruth. IV, 18, cum alias *defective*, omiſſo ו, exprimatur, quo ſic ex
Judæorum ſententia ſecreto indicetur; mundum a principio
perfecte productum, ſed, *Adami* peccato corruptum, reſtitu-
endum eſſe per *Meſſiam*, filium *Davidis*, qui ex poſteris *Pha-* 433-436.
res natales ſuos repetiturus eſſet. Nomen יהוה, quod primo
omnium occurrit *v. 4*, proprie deſignare illum, qui ab æter-
no ante jacta mundi fundamenta decretum fecerit de rebus,
quas in tempore in actum deducat, quique faciat, ut decreta & 436 ſeq.
promiſſa ſua exitu & eventu compleantur. Ubi de formatione
hominis verba facit, adducit ſententiam veterum, exiſtiman-
tium, *filium Dei humana ſub imagine in terram deſcendiſſe,*
hominemque in hanc effigiem finxiſſe, cum de illo dicatur, *per*
ipſum facta eſſe omnia: ſed probationem eidem deeſſe, non
ſine ratione affirmat, nullus tamen aſſeverare dubitans, ab hac
prima hominis formatione Deum in ſacris oraculis paſſim *figu-* 437-448.
lum appellari. Hortum a Deo plantatum appellari Græcis
παράδεισον, *locum deliciis ac voluptatibus ſepoſitum*, quæ vox
a Perſis orta, inde ad Græcos dimanarit; de cujus diverſa de-
rivatione atque ſcriptione, cum nonnulli **παράδησος** ſcribi ve-
lint, diſſerit. Per *Edenem* regionem intelligendam eſſe, pro- 450.
bat ex præfixo ב, quo ipſo declaretur, non ſolum eſſe nomen
proprium, verum etiam eſſe locum ab *amœnitate* & *deliciis* 451-453.
denominatum. Circa inveſtigationem ſitus paradiſi tantum
fere laborem inſumtum eſſe, quantum ad lapidem Philoſopho-
rum inveniendum. De illius ſitu tres cumprimis in medium 453 ſeq.
producit ſententias; *Tillii*, paradiſum in *Meſopotamia* quæ-
rentis, illorum, qui in *Babylonia*, ejusque parte vel *ſuperiori*,
vel *media*, vel *infima*, conſtituunt, *Jo. Henr. Heideggeri*, in
terra ſancta locantis, ac *Jordanem* fluvium paradiſiacum
nominantis. Quarum ſententiarum momenta ubi ponde- 456-459.
raverat, ac difficultates, quibus premuntur, expromſerat, cal-
culum

culum suum adjicit illis, qui paradisum in Edenis regione ver-
sus Orientem circa Mesopotamiæ atque Babyloniæ confinium
prope *Apamiam* ponunt, quæ sententia olim fuit *Calvini*, & a
Pag. qua non alieni exstiterunt *Bochartus*, *Steph. Morinus*, & ex
461-479. parte *Huetius*. Ita vero mentem suam exponit, Tigridem & Eu-
phratem, pervadentes regionem Eden, ubi accesserint hortum,
conjunctos cursum suum prosecutos esse, quorum duo nomina
sua Tigridis & Euphratis retinuerint, duo alii Gihon & Pischon
dicti fuerint; divisionem autem illam non intra Edenem, nec
488-497. hortum, factam esse. *Pischon* non esse *Paso-Tigrim*, nec
Gangem, sed potius *ostium* Euphratis *occidentale*, *Gihon* ejus-
dem ostium *orientale*; atque sic a *Calvino* discessionem facit,
qui *Havilam* ad *orientem* in *Susiana*, cum tamen ad *occidentem*
sit sita, *Chus* vero cis Euphratem & Tigrim in Arabia collo-
cat, atque ita Gihonem fluvium, ostium Tigridis *orientale*, fa-
506-511. cit *occidentale*. *Pischon* nomen suum trahere ex rad. פּוּשׁ, vel
פָּשָׂה *abundavit*, *diffudit se*, quoniam patiatur graviores *æstus*
maris, qui tam alte adscendant, ut, quamvis aggeribus muniti,
nihilo tamen minus late satis agros inundent. *Chavilam* esse
509-513. regionem prope solitudinem *Sur*, inter Ægyptum, Assyriam,
& Palæstinam, quem tractum posteri *Ismael* possedisse videan-
tur, quæ regio *multo auro* abundet, unde absolute *Arabia dives*
nuncupetur, quod ipsum testimoniis & Scripturæ & profano-
513-518. rum Autorum confirmat. Per בדלח, recensitis variis viro-
rum doctorum suspicionibus, intelligi vult *uniones*; cui senten-
tiæ favere putat locum *Num. XI*, 7, maxime cum, probante id
Huetio, nullibi locorum pulcriores, & quidem majori copia,
quam in mari, capiantur, quod circa *Bahareinam* est, sinus
519 seq. Persici insulam; per שהם *sardonycha*, quæ, teste *Plinio*, in
Arabia inveniatur, nec Scripturam hic adversari, quæ Arabiam
omnis generis lapidibus pretiosis divitem pronuntiet *1 Reg. X*,
520-522. *2 Chron. IX, Ezech. XXVII, 22*; *Gihon* appellatum esse vel a גיח,
erupit, *exivit*, vel a גָּחוֹן, *venter*, illum autem non esse *Nilum*,
secundum sententiam *Josephi*, qui ortum suum non ducat ex
522-525. *Euphrate*, seque non in *sinum Persicum*, sed *mare mediterra-*
neum, exoneret. Terram *Cusch* esse illam regionem, quæ
Persis *Chuzestan*, aliis *Susiana* & *Cissia*, nominetur, quam sen-
tentiam

tentiam, a *Bocharto* propositam, sed rationibus minus stabilitam, firmat ex *Gen. X, 8*, unde probat, *Nimrodum* fuisse *Cussitidem*, adeoque Arabem, qui primo quidem imperium tenuerit in Arabia, inde vero, a fratre *Chavila* adjutus, terras Babylonicas invaserit, illisque sub potestatem suam redactis, Chusæis suis regionem trans-Tigritanam concesserit; habuisse illos sedem ad litus fluminis orientalis, quod ex Edene egressum tradit *Moses*, ubi loci est provincia *Susiana*. *Hiddekel* esse *Tigrim*, cum ex nomine, tum testimonio *Plinii*, probat. פרת ostendit ex פרה, *fructificavit, fœcundavit*, derivandum, quia Nili instar terras riget atque fœcundet. *Euphraten* dici ex הוּא פְּרָת, qui nulla nota characteristica a *Mose* insigniatur, cum alias satis in Scriptura sit notus. *Arborem vitæ in medio horti* fuisse non *geometrice*, sed *physice*, & *optice*, illamque unam in sua specie fuisse, ex *Apoc. XXII, 2*, docet. Nomen hoc sustinere illam non ob vim aliquam *physicam*, vel *medicam*, sed quia vim *sacramenti* præstiterit, obsignans communionem Dei in vita æterna, & probabile esse admodum, *Adamum* ab illa sponte sua abstinuisse, cujus arboris notitia apud gentes in *nectare* & *ambrosia*, itemque *nepenthe*, & Homerico *moly*, remanserit. *Arborem scientiæ boni & mali* non inde nomen habuisse, quod illius fructus *scientiam* ingenerarit, nec a mendaci serpentis promissione *omniscientiæ*, sed potius a *fine*, qui hic fuerit, manifestare bonum in obedientia, malum in inobedientia, vel ab *eventu*, ex quo homo cognoverit, quantum inter bonum atque malum interesset; inde probabile esse admodum, nomen demum sortitam esse, ex quo homo de illa comedit, ante id tempus vero per *anticipationem* hoc nomine venire; quæ cujus speciei fuerit, non definit, de *ficu* tamen vel *pomo* cogitandum non esse, censet. *Adamum*, extra paradisum conditum, in illum translatum esse, quo eum cum voluptate absque molestia ac defatigatione coleret, custodiam spectasse animalia tum in paradiso, tum extra illum, ne quid damni horto afferrent. Præceptum de non comedendo fructu arboris vetitæ fuisse *probatorium*, illudque non soli *Adamo*, sed utrique, datum esse. Qua occasione explicat sententiam suam, primis mortalibus præter præceptum

Pag. 526-538. 538-542. 544-546. 546-556. 556-562. 562-567. 567-576.

hoc probatorium *nullas leges*, vel *positivas*, vel *naturales*, quod ipsum olim statuit *Lamb. Velthusius*, *injunctas* fuisse. Inde primam originem litis cum Cl. *Simone Henr. Musæo* pandit, hypothesin suam argumentis munit, seque a Socinianismi
Pag. ac Pelagianismi suspicione immunem præstat. Per *mortem*,
576-594. quam interminatus erat Deus, omnis generis mortem intelligendam esse, docet. Animantia ad *Adamum* fuisse adducta, partim ut nomina imponeret, partim ut illorum contemplatione sui præ illis præstantiam cognosceret, partim ut dispiceret, num ex illis adjutorium sibi conveniens inveniret. Pisces adductos non esse, vel quia, ex illis adjutorium nullum *Adamo* esse posse, certum erat, vel quia extra aquas statim periissent, vel quia
594-606. Deo non placuerit. Adductionem hanc ex mente *Cajetani* non per *visionem* aliquam *intellualem* concipiendam esse, sed fuisse *adductionem realem*, quæ facta fuerit ante *Hevæ* formationem, accessisse autem per instinctum aliquem naturalem, quem Deus illis indiderit, ut se sponte sua *Adamo* stiterint. In imponendis nominibus usum fuisse *Adamum* lingua Ebræa, cujus usus a Deo *Adamo* & *Hevæ* ad societatem colendam divinitus concessus fuerit, quæque post exstructionem turris in varias dialectos abie-
606-615. rit, in *Heberi* autem familia incorrupta permanserit. Benedictione conjugio addita, approbasse quidem Deum matrimonium, eandem vero non necessitatem ineundi conjugii injungere, cum
615-636. ad illud obligatio naturalis non detur. Vestibus primos parentes non indiguisse, quia justitiæ splendore toti contecti fuerint, nec ob cœli temperiem frigus persenserint, nec ullus in illis pudor, cum alicujus mali conscii sibi non essent, fuerit.

Posteaquam igitur felicitatem primorum hominum fuse explicuerat, *Dissertatione tertia* demonstrat, qua ratione illa exci-
Diss. III derint. Serpentem fuisse *naturalem* serpentem, in quo fuerit spi-
Pag. 1-14. ritus aliquis, probat ex loquela; illam enim ante lapsum animantibus propriam fuisse, haud largitur. Diabolum usum fuisse serpente, docet, quia is calliditate, id est, celeritate motus corporis, alia vincebat animalia, nec mulierem ad serpentis sermonem obstupuisse, quia nondum usu edocta fuerit, animantibus nul-
14-18. lam loquendi facultatem adesse. Particulas אף כי *Cap. III, 1,*

cum

cum Chaldæo interprete convertit per *etiamne*, *itane verum*
eſt, adeoque aliquid de præſtantia hominis, de abſoluto ejus-
dem in res omnes dominio, de ſingulari Dei in hominem be-
nevolentia, præceſſiſſe, ut ſic *Hevam* eo adduceret, forte ver-
ba Dei non recte percepiſſe, ipſam autem reſponſo ſatis teſta-
tam, ſe præceptum Dei probe intelligere, nec quidquam de
ſuo addidiſſe, cum verbum נָגַע proprie ſignificet *aliquid eo*
animo arripere, non ut abjiciamus, ſed utamur, Gen. XXVI,
11, Jer. XII, 14, nec *Hevam* dubitationem aliquam præ ſe tu-
liſſe, dicendo פן תמתון, quoniam particula פן aliquando *aſ-* Pag. 18-28.
ſeveret, & *confirmet* rem vel præceptum, *Pſ. II, 12, L, 22, Le-*
vit. X, 7, Ruth. IV, 6. Diabolum, dicendo: *nequaquam mo-*
riemini, *v.* 4, non hoc agere, ut Deum mendacii alicujus in-
ſimularet, vel *Hevam* metu mortis eximeret, ſed potius ſe
tanquam Dei *legatum* fingere, qui verbis illius hominem certio-
rem redderet, *legem poſitivam una cum pœna ſublatam eſſe*,
quam ſententiam, a *Marckio* improbatam, fulcit; unde verba,
novit Deus, non tanquam *jurisjurandi* formulam accipit, ſed
de *ſcientia* Dei interpretatur, qua conſcius æterni ſui conſilii,
præſtita jam ab ipſis obedientia, *abrogationem legis probatoriæ* 28-42.
conſtituerit. *Apertionem oculorum* non innuere apertionem
oculorum *corporis*, ſed *majorem* longe cognitionem, quam
ipſi impetraturi eſſent, ut futuri ſint tanquam אלהים, cum Deo
multitudinem Deorum conſtituturi. Licet enim magna jamdum
gaviſi ſint cognitione; majorem tamen polliceri ſerpentem, ut
ſcirent bonum & malum non *ſpeculative*, ſed *practice*, eadem-
que de cauſa oſtendiſſe, arborem talis naturæ eſſe, nec fruſtra 42-56.
in horto plantatam demonſtraſſe. Excitato igitur deſiderio
fructus arboris hujus, comediſſe *Hevam*, pariterque marito de-
diſſe, quo ejusdem illum ſecum felicitatis participem redderet,
Adamum autem hoc donum in pignus amoris tenerrimi acce-
piſſe. Inde quæſtionem diſcutit, num *Heva* peccaſſet, ſi vel 56-62.
ſolam concupiſcentiam concepiſſet; ac, primos concupiſcentia-
rum motus peccaminoſos eſſe, contra Pontificios tuetur; quæ
interna concupiſcentia tandem in actum, peccatumque omnino
grave, eruperit. Ex voce עמה *v.* 6 colligi poſſe, neutiquam 62-89.

 Ada-

Digitized by Google

Adamum Hevæ, cum ſerpente confabulanti, adfuiſſe, ſed illa tantum conjugii ſocietatem indicari; *Hevam* potius fructum hunc ad *Adamum*, alio in loco horti commorantem, detuliſſe. Admiſſa hac legis divinæ violatione, in qua omnium malorum confluxus fuerit, cognoviſſe quidem parentes noſtros primos, ſe nudos eſſe, ſed nuditatem illam fuiſſe probroſam, & inordinatos motus in membris ſuis hos perſenſiſſe, illam autem ſuccinctoriis ex foliis ficus, in quam forte perturbati primum inciderint, velaſſe, cui rei folia ficus, quæ lata ſint admodum,

Pag. 89-100. apta cummaxime fuerint. Per חגורה non intelligit, cum *Clerico, ſcenam foliis & ramis ficulneis tectam*, in quam ſe abdiderint, ſed *præcinctorium*, quod a medio corpore, ſive *umbilico*, ad pedes usque dimittitur, illudque cum *campeſtribus* veterum, quibus in gymnaſiis pudenda juvenes obtegebant, componit. Tale autem ſibi aptaſſe tegmen, quoniam vim libidinis, ejusdemque flammas, admiſſo peccato, intus advertebant; qua occaſione in naturam pudoris, & unde oriatur, ſuſius inquirit.

100-115. Per Jehovam, cujus vocem audiverit *Adamus* in horto, cum quibusdam ex Patribus, *Juſtino, Irenæo, Tertulliano, Clemente Alexandrino*, & *Hilario*, intelligit *filium Dei*, qui, humana ſpecie indutus, cum trepidi fugerent, ſe illis mediatorem ſtiterit, quique per ambulationem in horto ac levem ſuſurrum ſpem gratiæ *Adamo* ac *Hevæ* fecerit. לרוח היום non deſignare *tempus veſpertinum*, ſed *locum adventus*, ipſum ſcilicet a plaga horti *orientali* adventaſſe, ut ſic indigitaretur, ipſum tanquam ſolem juſtitiæ aliquando exoriturum, peccatique tenebras disjecturum eſſe, ſimul autem inde colligi poſſe arbitratur, circa *tempus matutinum* judicium hoc habitum fuiſſe, cum a probabili ratione ſit alienum, parentes noſtros ſub mortem in exilium

115-133. actos fuiſſe. Inde conſiderat, qua ratione in jus vocati ac cauſa cognita fuerit; in qua cauſæ cognitione *Adamus* culpam in *Hevam, Heva* in ſerpentem, conjecerit, qui propterea cauſam dicere juſſus non fuerit, quoniam facinus adeo manifeſtum erat, ut illud nec negare, nec in alium transferre, potuerit.

133-145. Pœnam in ſerpentem pronuntiatam non ſolum ſpectaſſe *ſerpentem*, quoniam alias diabolus impune peccaſſet, nec ſolum *diabo-*

Digitized by Google

diabolum, cum in allegoriam historia non sit convertenda, sed *serpentem* pariter atque *diabolum*, proindeque illius sensum esse compositum, cujus pars alia *literalis*, de pœna organi, alia *mystica*, ad diabolum, sceleris autorem, referenda: voluisse Deum serpentem, licet ratione destitutus fuerit, pœnis urgere, ut sic tanti facinoris detestatio manifesta evaderet. Illam Pag. 145-152. quinque partibus absolutam fuisse, 1) *maledictione*, mutuo horrore, quo homines serpentes, serpentes homines, aversarentur; 2) *reptatione super ventrem*, ut, cum ante capite & anteriori parte erectus incesserit, posteriorem vero tantum corporis partem post se traxerit, ab illo temporis articulo toto corpore fuerit dejectus, ut rependo multum pulveris deglutiat, illoque cibum conspergat, maculet, quæ ipsa *pulveris deglutitio* 3) pœnam constituit, 4) *inimicitia* ac odia homines inter atque serpentes, 5) *capitis*, in quo omnis vis posita, *contritione*, quare serpentes illud solicite custodiant, quod dum conteritur, calcaneum petunt, quod cumprimis facere assolent *cerasti*, quorsum allusit moribundus *Jacobus Gen. XLIX*, 17. Toti- 152-169. dem pœnas inflictas esse diabolo, qui, absque spe veniæ summis submissus cruciatibus, miserior longe animantibus omnibus evaserit, quæ pœnam non persentiscunt, &, si sentiunt, eam penitus cessare in ipsa morte vident.. *In pectus graditur*, de cœlo præceps datus in ima tartara est detrusus, victori suo subjectus, qui, licet electis insidias intentet, ab illis tamen superatur, ut ad homines impios, inutilia terræ pondera, se convertere necesse habeat. Per איבה expri- 169-180. mi non qualecunque odium, sed apertas & gravissimas inimicitias, quæ in internecinum erumpunt bellum. Hanc inimicitiam ipsum Deum inter homines atque diabolum posuisse, quo ipsos, peccati laqueis irretitos, expediret, sibique vindicaret: quæ pœna eo gravior, quoniam bellum hoc non cum uxore solum, sed & omni ejusdem posteritate, indicebatur, nec unquam desiturum erat. *Semen serpentis* esse tum 180-194. omnes *angelos diaboli*, quibus serpens ille antiquus tanquam princeps præsit, qui hoc nomine mactentur, quoniam ipsi ratione naturæ, malitiæ, & factorum, persint similes, tum *homines*

 impios

Pag. *impios*, qui opera diaboli faciant. *Semen mulieris* non esse
194-198. sensu *strictiori* Messiam, sed *collectivo* totam priorum multi-
tudinem, ex qua proditurus erat Messias, qui in aciem cum
serpente descenderet, ejusque regnum everteret: quare Ponti-
ficiis indignatur, ex הוא effingere satagentibus הִיא, quæ mu-
tatio a *Fabricio Boderiano*, non in gratiam *Jo. Pici Mirandu-
lani* Comitis, qui ab istiusmodi interpolationibus toto aberat ani-
mo, suscepta est, prudentioribus societatis Romanæ doctoribus
fraudem hanc detestantibus. Lectio ipsa in vulgata, quæ
dicitur, versione jamdum *Augustini* tempestate irrepsisse vide-
tur, saniore ac legitima in pluribus Codicibus manu exaratis
retenta. Quod autem hic dicitur de *capite conterendo*, id sen-
198-211. su *primario* non nisi de Messia, *secundario* autem & per *accom-
modationem* aliquam de credentibus, accipiendum esse. *Ca-
put* serpentis significare *potestatem diaboli*, quæ ipsi per pecca-
tum data; illam destructam esse 1) per mortem Christi, *Ebr. II,
14;* 2) per resurrectionem ejus & adscensionem in cœlum,
Eph. IV, 8. Uti igitur *contritio capitis* respectu diaboli omni-
modam potestatis illius abolitionem significat; ita *contritio
calcanei* ratione Christi illam partem respicit, quæ terram at-
tingit, humanam scilicet illius naturam, quæ tamen nulla veneni
211-242. noxa, peccati labe, fuerit vitiata. In pœna parentibus nostris
dictata observat miram Dei misericordiam, quod, licet æternam
meriti essent mortem, tamen ipsam in *exercitia castigatoria*,
242 seq. quæ etiam in salutem operentur, converterit. Mulieri, quæ
prima peccaverat, denuntiat α) *conceptionem cum dolore*, β)
subjectionem erga maritum. Verba *multiplicando multiplica-
bo*, עצבונך והרנך, per ἐν διὰ δυοῖν interpretatur, *dolorem con-
ceptus tui*, & complectitur omnes dolores, quos mulieres tum
in *conceptione*, tum toto *gestationis* tempore, tum in *partu*, pa-
243-246. tiuntur. תשוקה denotare *subjectionem mulieris, quæ servo-
rum more ad maritum continuo decurrat, jussa ipsius petitura.*
Licet vero ante peccatum maritus in uxorem dominium habue-
rit, qui muliere ex se formata, tanquam *re sua*, uti potuis-
set, & quoniam paterfamilias domui necessario præesse debeat,
id tamen post peccatum factum esse *pœnale per accidens*, ob
utrins-

utriusque ex peccato ortam infirmitatem; dominium autem illud ab omni sævitia sejunctum esse debere. Terram maledictioni subjectam esse *Adami* causa, illamque, paradiso non excepto, spectasse universam, & in eo se exseruisse, ut fœcunditas terræ, in creatione indita, fuerit imminuta, proindeque illa duro labore dehinc subigi debuerit; quare non pollicem premit illis, qui, terram ante peccatum fructus suos sponte sua dedisse, statuunt, colendam fuisse terram, sed non multo cum labore, existimans. Quod mentio injiciatur tribulorum & spinarum, non eo sensu accipiendum esse, ac si in creationis initio non adfuissent, sed quod ex paradiso, loco fœcundissimo, in agrum nunc sterilem exturbatus esset homo, cujus agri sterilitas in eo etiam se proderet, quod tribulos & spinas progerminet, quæ non nisi multo cum labore evelli possint. Panis, in sudore vultus comedendus, est id omne, quod ad victum & amictum spectat, quod sibi multo cum labore paraturus esset. Quod additur, *donec in pulverem revertaris*, significare *mortem corporis*, illamque solam memorari, quia pro *æterna* semen mulieris satis erat facturum: per illam igitur corpus in pulverem redigi, anima superstite. Mortem *naturæ sequelam* esse, contra Pelagianos & Socinianos negat, docens, corpus quidem ejus esse naturæ, ut solvi possit, ut autem ipso actu solvatur, a voluntate Dei pendere, quod demum post perpetratum peccatum factum fuerit, quando iræ divinæ homo se reum fecit. *Adamum*, *Hevam* appellando *matrem omnium viventium*, hoc ipso fidem suam testatum esse, ipsam fore *matrem omnium viventium*, quatenus per varias generationes Christus ex ipsa procreandus sit, qui vitam reparaturus esset, nec solum futuram matrem seminis *vivificantis*, sed etiam *vivificati*, adeoque *Adamum* etiam sperasse, se per illam vitam æternam, in cœlis degendam, consecuturum esse; quin ipsa illa nominis impositione suam in mulierem potestatem declarasse, quoniam illa signum potestatis in aliquem haberi queat. De vestibus pelliceis, rejecta sententia *Becbai*, autumantis, adfuisse parentibus nostris vestem *natalem instar unguis*, monstrat, probabile esse, ipsas non a Deo, sed parentibus nostris, con-

Pag. 246-249. 249-259. 259-263. 263 seq. 264-274. 274-282.

concinnatas esse, quibus Deus artem conficiendi vestes indiderit. Paratas autem non esse ex materia præexistente, conversa in pelles, sed *pellibus animalium*, quæ in sacrificia cesserint,
Pag. quoniam fœdera olim sacrificiis mactatis firmabantur. Inde di-
284-292. versas diversorum de materia vestium harum sententias, nec minus *Clerici* conjecturam de *tabernaculo, pellibus contra ardores*
292-312. *solis contecto*, refellit. Quare autem vestibus pelliceis fuerint induti, illius rei has affert rationes, ut perpetuam mortalitatis memoriam haberent, porro scirent, non in ornamentum, sed necessitatem, datas esse, adhæc tales luctui convenire inducerentur, denique ut inde cognoscerent, se ad perpetuum damnatos esse exilium, cum ad metalla damnatis hujus generis
312 seq. vestes antiquitus darentur. Pelles istas ex *bove*, unde sacrificium *pacificum* paraverit *Adamus*, sumtas esse conjicit, illumque non *candidi coloris*, quod quidam hariolantur, in signum victoriæ, a semine mulieris olim reportandæ, sed *rufi* potius, fuisse, tum in testimonium agnitionis proprii peccati, tum in præsignificationem sacrificii futuri sospitatoris. Has autem toti corpori contegendo aptiores longe, quam *ovis*, quam hic sibi nonnulli invenisse sunt visi, fuisse, easque non *rudes*, sed vestis instar aptatas, esse, quo differentia sexus ex ipsis vestibus appareret.
313-326. Hominem ita vestitum a Deo compellatum, *ecce Adam factus est sicut unus ex nobis*, quibus verbis *pater*, qui ante incarnationem filii personam judicis sustinuerit, hominum stultitiam
326-343. exprobraverit, adeoque *ironice* accipienda esse. Quod Deus hominem post admissum peccatum ab arbore vitæ arcuerit, hoc ipso docere voluisse, homini peccatorum sordibus maculato ad vitam æternam aditum non patere nisi per Christum, qui sanguine suo hominem vindicaret; arborem enim hanc fuisse typum futuræ immortalitatis, quam homo in cœlis consecuturus esset, si in obedientia perstiterit. Porro, arcendo hominem ab esu arboris hujus, Deum præcavisse hominem a majore peccato, ne invito Deo ulterius ex illa quidquam decerperet. Adhæc non dignus erat homo, qui paradisi incola per-
343-356. maneret, qui ipsi in obedientiæ præmium assignatus erat. Inter sententiæ pronuntiationem, quæ procul dubio prope arbo-

rem

rem vitæ audita fuerit, ejusdemque executionem, moram aliquam intercessisse, donec vestirentur. Jussos fuisse primum loco illo, ubi ad tribunal citati comparuerant, excedere, inde vero paradiso fuisse exclusos. *Dimissionem* fuisse gratiæ & misericordiæ, ne peccatum peccato cumularetur, *ejectionem* justitiæ, quo pœnæ gravitas ipsis ob oculos poneretur, quæ ejectio cum laboriosa terræ cultura conjuncta fuerit. De die, quo Pag.
homo lapsus, cum alii uno eodemque die & creatum & lapsum 356-364.
fuisse asseverent, alii 33 annos numerent, quot Christus in his terris vivendo exegit, alii 40 dies putent, quot Sospitator noster optimus a pessimo malorum geniorum principe omnis generis insidiis est sollicitatus, nihil certi definiendum esse existimat, ratus; nec nimis longum, nec nimis breve, illud fuisse, quo opera bonitatis atque potentiæ contemplari, ac status felicitatis experimentum aliquod capere, integrum ipsi fuerit. Quæ 364-372.
de Cherubinis, gladio versatili instructis, ad ingressum horti positis, memoriæ prodidit *Moses*, non *allegorice*, de magnis *impedimentis*, spem omnem reditus amputantibus, accipienda esse monstrat, nec juxta *Theodoreti* & *Procopii Gazæi*, itemque *Theodori Heracleensis*, sententiam *spectra*, sive horribiles animalium formas, nec *Zonam torridam* ac æstum ibidem grassantem, nec *ignem*, gladii instar in altum adscendentem, nec denique *ignem purgatorium*, sed *Angelos*, qui speciem aliquam versatilem gladii quasi in ipso paradisi aditu continuo agitaverint ac motitarint, intelligendos esse. Ex diversis derivationi- 372-379.
bus vocis כרוב illa ipsi arridet, quæ ex radice רכב, *equitavit*, per literarum transpositionem instituitur, quoniam, præeunte Scriptura, Deus Angelis pro *curru* uti dicitur: hac ipsa appella- 379-384.
tione vero respici vel ad *formas externas*, quas assumserint, vel *qualibus* fuerint *effecti*, docet.

Ex his jam Lector de pretio Operis hujus judicare poterit. In subsidium quidem vocavit Autor præstantissimos quosque interpretes, *Rivetum*, *Dietericum*, *Heideggerum*, *Burmannum*, alios; illorum tamen lucubrationibus ita est usus, ut vel novis rationibus dicta eorum communiverit, vel argumentis prolatis ab illis discesserit. Historiam mundi, speciatim hominis creati,

ti, lapsi, instaurati, stilo plano, terso, luculento, rationibus ex linguarum notitia, Historia prisca, Theologia naturali, (in qua arripienda se ætatem fere consumsisse, fatetur *Diss. I pag. 385*,) doctrina morali, ipsaque Theologia revelata, petitis, ita solide illustravit, ut ab illius lectione nemo absque insigni fructu sit recessurus. Si qua subinde iterato recurrunt, factum id procul dubio ea de causa, ut, quæ alibi dixerat, copiosius & explicarentur & inculcarentur, nec ulli dubitamus, quin, si recentiorum observationes consulere visum esset, nonnullas sententias aut mutaturus, aut firmioribus argumentis corroboraturus fuisset. Gratulamur interim civitati Christianæ, quod, uti in cunis vagiens JCtos causam suam egregie tutantes suspexit, ita adhucdum ætate provecta habeat, qui doctrinam omnem atque splendorem eidem inferant, & quibus res suas adversus hostes, etiam acerrimos, tuto committere possit. Quod *Dissertationis de Origine Juris Naturalis defensionem* attinet, in illa sententiam suam, *Jus Naturale homini coævum non fuisse, quoniam distinctam notitiam boni atque mali*, cujus recens conditi homines experti fuerint, a Cl. *Musæo* labefactatam, novis rationibus fulcire contendit. Nostrum non est, judicium nostrum interponere; hoc tantum observamus, Amplisſ. Autorem *jus naturæ*, ac *rectitudinem voluntatis*, ejusdemque sanctitatem, prorsus disjungere, quæ tamen commode in una sede morari possunt. Creator optimus rem cum ratione atque consilio agentem facere non potest, nisi ad se ordinet, ad se absque lege ordinare nequit: quicquid homo rectus agebat, agebat ob certas atque justas rationes, quæ rationes in relatione, quæ inter ipsum atque Deum intercedebat, fundata erat. Igitur σχέσις illa postulabat *jus naturæ*, quæ ut sarta consistere, ac homo eidem obsequium præbere posset, requirebatur sancta quædam naturæ atque voluntatis rectitudo. Verum quidem est, juris naturalis vim, postquam homo se peccato mancipavit, in illo convincendo, arguendo, condemnando, magis conspicuam factam esse; sed illud omne ab ejusdem lapsu ortum suum demum ducere, affirmari non potest. Lex illa positiva erat quasi accessio quædam

dam legis naturalis, ex cujus obſervatione Deus cognoſcere volebat, num reliquis legibus ſuis morem geſturus eſſet. Quæ de ignoratione boni & mali in ſtatu integritatis diſſerit, in his, ſi de *ignorantia practica* accipiantur, neminem facile ſibi adverſum habebit. Sed, quid de tota lite cenſendum ſit, alii videant. Dolemus interim, duriora aliquando verba excidiſſe.

HISTOIRE ANCIENNE DES EGYPTIENS, &c.
h. e.
HISTORIA ANTIQUA ÆGYPTIORUM, Carthaginienſium, Aſſyriorum, Babyloniorum, Medorum, Perſarum, Macedonum, & Græcorum; Autore ROLLINO, Rectore Academiæ Pariſienſis, Eloquentiæ in Collegio Regio Profeſſore, & Academiæ Inſcriptionum & bonarum literarum Regiæ Sodale.
Tomus VI — X.

Amſtelodami, apud Jo. Wetſtenium & Guil. Smith, 1734 & 1735, 12 maj.

Tom. VI Alph. 1 plag. 2, Tom. VII Alph. 1, Tom. VIII Alph. 1 plag. 3, Tom. IX Alph. 1, Tom. X plag. 19.

Elegantiſſimæ Hiſtoriæ, quæ communi dudum plauſu excepta eſt, *Volumina* priora *tria* in his *Actis A. 1732 Menſ. Aug. pag. 352, quartum A. 1733 Menſ. Aug. p. 359, quintum A. 1735 Menſ. Jun. pag. 257*, breviter, ſed quod ſatis eſt, laudavimus. Jam de ceteris, quæ poſtea ſecuta ſunt, commemorabimus. *Volumen ſextum Librum XIV* & *XV* complectitur, & primo hiſtoriam *Philippi*, Macedonum Regis, altero vitam & res geſtas *Alexandri Magni*, enarrat. De Phalange Macedoniorum, *Demoſthene*, *Ariſtotele*, Brachmanibus, nonnulla quoque lectu digna ibi exſtant. In calce autem *Voluminis* cogitationes *Boſſueti* de Perſis, Græcis, & Macedonibus, repetuntur.

Septimo Volumine, quod unico *Libro*, *decimo* ſcilicet *ſexto*, conſtat, traditur, quid poſt mortem *Alexandri* inter ejus ſucceſſores actum, & quomodo regna diviſa fuerint. *Liber* hic

 teni-

temporis intervallum ab initio regni *Ptolemæi Soteris*, Ægyptiorum Regis, usque ad *Cleopatram*, emetitur. Initio sistitur summa chronologica historiæ hoc *Volumine* contentæ, ratione regni Ægyptiorum, Syriæ, Macedoniæ, Thraciæ, Bithyniæ, Pergami, Ponti, Cappadociæ, Armeniæ, Epiri, Syracusæ, & Tyrannorum Heracleæ. Abit vero totus *Liber* in *tres Articulos*. *Primus* spatium 23 annorum, scilicet 23 annorum priorum *Ptolemæi Soteris*, complectitur, atque de litibus bellisque inter *Alexandri* duces obortis, ab hujus morte usque ad pugnam ad Ipsum in Phrygia, commemrat. *Secundus* 55 annorum spatium percurrit, scilicet posteriores annos *Ptolemæi Soteris*, & 40 annos *Ptolemæi Philadelphi*. *Tertius* denique complectitur spatium 25 annorum, quibus *Ptolomæus Evergeta* cum imperio fuit. De Helopoli simul, Pharo, Bibliotheca Alexandrina, Colosso, hoc *Tomo* refertur.

Volumen VIII res a successoribus *Alexandri Magni* gestas eadem diligentia atque cura ex veteribus Autoribus repetitas, qua priora *Volumina* Lectoribus eruditis se probaverunt, porro enarrat. Ex Regibus Macedoniæ commemorantur Rex penultimus *Philippus*; ex Regibus Ægypti *Ptolemæus Philopator*; ex Syriæ Regibus *Seleucus Ceraunus*, *Antiochus Magnus*, & *Antiochus Epiphanes*. Quando res *Philippi* persequitur Autor, longa simul & eleganti digressione agit de ignibus illis militaribus, in altis locis jussu *Philippi* editis, ut signum essent, ex quo procul sublato, quid hostes molirentur, momento temporis intelligeret, &, quæcunque *Polybius* de iis ignibus copiose tradidit, accurate, & fere ad verba, refert. Et, quandoquidem in *Polybio* mentio atque descriptio exstat, cujus beneficio illa significatio per ignes facta fuit, Professor Matheseos in Collegio Regio Parisiensi, *Chevalierius*, *Rollini* precibus motus, hoc ipsum instrumentum in singulari Tabula ænea delineavit, & longa oratione exposuit.

Inchoatur *nono Volumine undevigesimus* universi Operis *Liber*, quo eruditissimus Autor propria sibi perpetuaque diligentia, doctrina, & elegantia sermonis, historiam successorum *Alexandri Magni* pertexit. Hinc *Articulo I* de *Perseo*, cum Romanis bellum ge-

gerente, per *Paulum Æmilium* victo, & in captivitatem abducto; *Art. II* de *Attalo*, Romam veniente, ut Romanis victoriam hanc gratularetur, fœdere cum Rhodiis sancito, rebus Ætolorum, exilio Achæorum a Romanis indicto, rebus *Prusiæ*, Bithyniorum Regis, itemque *Eumenis*, Pergamenorum Regis, morte *Ariarathis*, Cappadocum Regis, & successione filii ejusdem nominis, bellis inter *Attalum* & *Prusiam* gestis, legatione trium celebrium Philosophorum Atheniensium ad Romanos, *Carneadis* scilicet, *Diogenis*, & *Critolani*, itemque alia ad Massilienses, cum digressione de urbe Massiliensium, rebus *Andrisci*, & præliis cum *Juvencio* & *Metello* commissis, secundo quoque & tertio regni Macedonici usurpatoribus victis, turbis in Achaja, prælio Achæorum cum *Metello*, Corintho a *Mummio* capta, & Græcia in provinciam Romanam redacta, triumphis *Metelli* & *Mummii*, in fine denique, appendicis loco, de florentissimo Græciæ statu, tum ejus decrementis & ruina, quatuor veluti ejus provinciæ ætatibus constitutis, agit. *Articulo III* procedit ad exponendam cum regni Ægyptiaci, tum Syriaci, historiam, utramque centum circiter annorum spatium complexam. Cum vero res singulorum utriusque regni Præsidum non seorsim & separatim, sed prout confusius gestæ, & alii atque alii nunc imperii fastigio admoti, nunc de eodem dejecti, nunc restituti fuerunt, commemorare habuerit; præmittendam omnium rectorum seriem, eo, quo se exceperunt, ordine contextam, putavit, qua finita, copiosiorem rerum gestarum enarrationem exorditur. Sunt igitur, quorum historia hoc *Articulo* continetur, ex Regibus Ægypti *Ptolemæus Philometor*, *Ptolemæus Evergetes*, *Ptolemæus Lathyrus* seu *Soter*, *Alexander*, *Alexander II*, *Ptolemæus Auletes*; ex Regibus autem Syriæ *Antiochus Eupater*, *Demetrius Soter*, *Alexander Bala*, *Demetrius Nicator*, *Antiochus Diodatus*, *Tryphon*, *Antiochus Sidetes*, *Alexander Zabina*, *Seleucus V*, *Antiochus Cyzicenus*, *Seleucus*, *Antiochus Pius*, *Antiochus XI*, *Philippus*, *Demetrius Eucærus*, *Antiochus Dionysius*, *Tigranes*, Armeniæ Rex, *Antiochus* Asiaticus, & tandem Syria in provinciam Romanam a *Pompejo* fuit redacta. In medio autem historiæ contextu data occasione etiam de *Attalo*, qui *Philometor* cogno-

cognominatur, & populum Romanum hæredem instituit, de exitu *Aristonici*, de *Phraate*, Rege Parthorum, & *Mithridate*, Ponti Rege, *Ptolemæo Appione*, regnum Cyrenaicum Romanis relinquente, de *Nicomede*, Bithyniæ Rege, populum Romanum itidem hæredem relinquente, de rebus etiam Judæorum, agitur. *Libri vicesimi Artic. I* sistit historiam Judæorum, inde ab *Aristobulo*, filio *Hyrcani*, usque ad *Herodem* magnum Idumæum. Occurrere igitur videas *Aristobulum I*, *Alexandrum Jannæum*, ejusque uxorem *Alexandram*, *Aristobulum II*, *Hyrcanum II*, *Antigonum*. *Articulo II* traditur epitome historiæ Parthorum, inde a primis orignibus usque ad *Crassicladem*. *Articulo* demum *tertio* itidem exstat epitome historiæ Regni Cappadociæ, a prima ejus constitutione usque ad id tempus, quo transiit in provinciam Romanam.

Volumen decimum Librum vigesimum, & sequentes duos, complectitur. Et *vigesimus* quidem finem historiæ Syracusanæ pertexit, & de rebus *Hieronis* secundi, ejusque filii, *Hieronymi*, illorumque, qui post hujus mortem rerum potiti fuerunt, de obsidione urbis Syracusæ, per *Marcellum* facta, damnoque ab *Archimedis* machinis illato, de capta urbe, morteque *Archimedis*, ipsiusque tumulo, a *Cicerone* detecto, exponit. Accedunt meditationes de regimine & charactere Syracusanorum, itemque de *Archimede*. *Liber vigesimus primus* persequitur ea, quæ supersunt de historia successorum *Alexandri*, & primo quidem res gestas *Mithridatis*, Regis Ponti, bellaque Romanorum cum illo a *Sylla*, *Murena*, & *Lucullo*, gesta, & quæ porro idem non minus ac *Tigranes* a *Lucullo* pariter atque ejus successore *Pompejo* perpessus fuerit, & expeditiones *Pompeji* in Arabia & Judæa, refert. Posthæc Ægyptum petens, historiam & fata *Ptolemæi Auletæ*, *Berenices*, atque *Cleopatræ*, & quomodo Ægyptus tandem in Romanam provinciam desierit, enarrat. *Libro vigesimo secundo* de artibus & scientiis veterum populorum agitur. Inter eas eminet agricultura, cujus antiquitas, & utilitas, & honor, prædicatur, & simul loci ex abundantia frumenti celebriores enumerantur. Huc etiam cum viticultura, qua occasione vina Græciæ & Italiæ præstantiora concelebrantur, tum nutritio variorum

riorum animalium, pertinet. Innocentia & voluptas vitæ rusticæ & agriculturæ ab Autore eximie collaudatur. Commerciorum quoque veteres fuerunt studiosi, de quorum excellentia, emolumentis, & antiquitate, disseritur, urbesque ob eandem illustriores indicantur. His vero commerciis exposita erant ferrum, cuprum, aurum, argentum, ex quibus posterioribus maximam partem divitiæ veterum redierunt, margaritæ, purpura, texta serica, aliaque. Agitur quoque, ob argumenti affinitatem, de numis veterum & monetis.

JO. RUDOLPHI ENGAU, J. U. D. ET P. P. in Academia Jenensi, Elementa Juris Criminalis Germanico-Carolini, ex genuinis fontibus deducta, variis observationibus & formulis illustrata, atque commodo Auditorum methodo adornata.

Jenæ, sumtibus viduæ Crœckeriæ, 1738, 8.
Alph. 1 plag. 20.

Exsolvit ergo fidem, quam in *Germanicæ Jurisprudentiæ Elementis* obstrinxerat Cons. *Engavius*, desiderioque orbis Themidi litantis, quod ipsa hæc *Acta* nostra excitarant, facit ex asse satis. Nullum est dubium, quin primæ hæ majoris Operis in posterum tempus adornandi lineæ omnibus istarum literarum æstimatoribus sese sint probaturæ, quippe quæ res & scitu necessarias, & lectu jucundas, commoda legentibus ratione complectuntur. Ipse Cons. Autor tales sibi in scribendo leges dixit, quæ telam omnibus numeris absolutam non poterant non efficere. Præfat. Namque ita se gessit, ut 1) gentium peregrinarum instituta repudians, Germanicos mores unice illustraret; 2) ut Romanum Jus non nisi in subsidium, post investigatas Teutonum sanctiones, consuleret, 3) ut ipsos fontes salutaret, atque illorum tot, quot haberi possent, volumina conquireret; 4) ut JCtorum meditationes adhiberet, neque tamen in verba magistri, cœca quadam reverentia inductus, temere juraret; 5) ut cujuscunque criminis indolem ac pœnam una cum causis, pœnam vel mitigantibus, vel exacerbantibus, solide enuclearet;

6) ut

6) ut doctrinas in scholis tradi solitas cum usu fori sedulo conferret; 7) ut ipsas agendi formulas adderet, quarum adhuc ampliorem accepissemus numerum, nisi & bibliopolæ consilium, & typis describentium segnities, optimo conatui obstitissent. Ex quo perspicuum est, plurimis, qui huc usque Criminalem Jurisprudentiam versarunt, scriptoribus *Engavium* longe anteponendum. Dum enim illi vel Pythagorica quadam inconsiderantia magistrorum crambem bis coctam apponerent, vel solas leges Quiritium sanctas atque prudentes, Germanicas contra stultas & frigidas, censerent, vel subsidiis, ex rerum gestarum tabulis, antiquitatibus, morali disciplina, & arte disserendi, petitis, destituti agerent, vel denique inordinatissimum alphabeti ordinem sequerentur, hic meditando & legendo fecit periculum, quid humeri valerent, quid ferre recusarent. Itaque, post præviam Dissertationem exordialem, *de Jurisprudentiæ criminalis necessitate, usu, & subsidiis, Libro priori* crimina recensuit, *posteriori* judicii criminalis ideam formavit. *Leges Germanorum criminales, earumque origo, fata, ac usus, Capitis I* materiam suggerunt. Ex quo solis vivere moribus majores nostri desiere, singulæ nationes legum sibi tabulas condiderunt,
§. 4. quas post *Heroldum Frid. Lindebrogius* evulgavit. Variant plurimum, communibus tamen nævis sæpius laborant, inque hoc præterea omnes ferme congruunt, quod 1) specialissimos delictorum gradus innuunt, 2) delinquentium patriam ac conditionem distinguunt, 3) iniquitatem agentium in foro & malitiam, crimina hodie impunita, coercent, 4) mulctas plerumque, rarius ultimum supplicium, irrogant, 5) homicidium a murdrido disjungunt, 6) probationes vulgares sanciunt, 7) primas torturæ origines exhibent, 8) post introductam religionem
9. Christianam diritate antiquas vincunt. Confusionem postera ætate natam Sec. XIV & insequenti *Maximilianus I* tollere conatus est, quem tamen peculiarem Juris criminalis Ordinationem composuisse, compositamque cum Statibus in Comitiis Coloniensibus A. 1505 communicasse, nemo facile probabit, licet id susceperit in Præfatione *Commentarii ad Carolinam Nemesin*
10. Cel. *Kressius*. Mansit iste honos *Carolum V*, cujus *Ordinatio* cum

Bam-

Bambergensi de A. 1508, & Brandenburgica de A. 1516, valde congruit, & A. 1532 in Comitiis Ratisbonensibus prodiit. Quemadmodum autem ab initio legis universalis naturam non per omnia induit, Ordinibusque S. R. I. aliud statuendi facultatem liberam reliquit, ita, exceptis Episcopatibus Herbipolitano & Monasteriensi, itemque Solmensi Comitatu, vix ulla Germaniæ provincia eandem servat. Fuerunt etiam gravissimæ rationes, quæ eo traxerunt Principes, cum & inordinata articulorum congeries, & crambe sæpius apposita, & rerum notatu digniorum prætermissio, & inutilium copia, & supina in pœnis constituendis negligentia, & principiorum cum sacris Christianis pugnantium suppositio, æstimatione de medio sublata, odium ejus gravissimum induxerint. *Caput alterum* est *de delictis in genere.* Fines præclare rexit Cl. *Engavius*, *peccatum* pro facto divinis legibus contrario, *vitium* pro actione normam honesti ac decori lædente, *delictum* pro facto legi humanæ, pœnam comminanti, adverso, *crimen* pro delicto, accedente dolo malo, id est, prælucente intellectu, & decernente voluntate, perpetrato, accipiens. Inde est, quod actiones illicitæ casu, vel ob urgentem necessitatem, commissæ, e criminum numero exulant, cum dolo malo destituantur. Facti enim causam, non factum, spectari voluerunt majores nostri. De casu quidem eruditissimi homines dubitarunt, inprimis cum in *Leg. Sax. Tit. 12, Leg. Frision. add. Tit. 3, Jure Prov. Sax. II, 14, 38, & Jure Prov. Suev. Cap. 227*, aliquam ornandæ opinionis speciem deprehenderent. Sed est alia longe adoptanda istarum legum interpretatio, quippe quas de casibus prævia culpa evenientibus disponere, ex collatis *Leg. Wisigoth VI, 5, 4, XII, 6, & Capitul. Regum Franc. VII, 297*, recte conjecit Autor Consultissimus. Caput 3 agit *de veris & quasi criminibus*; Caput 4 *de causis, quæ crimina vel graviora reddunt, vel leviora efficiunt*; Caput 5 *de pœnis*, quarum & justa proportio, & varietas, & determinatio arbitraria, sub examen vocantur; Caput 6 *de fredo, faida, mulcta, & emenda.* Olim *fredi & faidæ* nominibus indicabatur, quod postea *Wette & Busse* dici suevit. Illud judicis patrimonio adjicitur, & ad pacem publicam redimendam tendit;

Marginal: §. 11. 12. 14. 31. 52. 90.

 hæc

hæc læso, ejusve familiæ, exsolvitur, ut compositio maturetur.
In perantiqua Frisiorum lege vox *faidosus* legitur, & hominem,
qui faidæ solutione sese nondum liberavit, significat. Talis
publica pace destituebatur penitus, nisi aut in ecclesia versare-
tur, aut in domo sua delitesceret, aut per plateam ad sacra pla-
citumve obambularet. Ad recensionem criminum specialio-
rem conversus Autor doctissimus, *Cap. 7 de furto* differit, ejus-
que naturam, crimen, pœnam, civilemque, quæ furtum passo
§. 123. competit, actionem, repræsentat. Inter ea, quæ ad pœnam
mitigandam faciunt, incerta rei ablatæ quantitas locum occupat,
quam & tum Doctores statuunt, si dominus justam suæ æsti-
mationis rationem non edidisset. Nimiam hic in fures indul-
gentiam *Leyserus* & *Engavius* accusant. Nos vero, si sedere-
mus judices, accuratam haberemus τῶν περιστάσεων rationem,
ne, dum, scyllam evitaturi, præfractæ audaciæ latronibus patro-
cinium denegamus, in charybdin incidamus. Etenim hoc quo-
que iniquitatis aliquid admixtum habet, in aggravando
crimine judicium hominis rebus intenti, & ob inopinatum de-
trimentum ira perciti, plurimum valere, pretiaque affectionis
consuli, cum de vita & salute alterius disceptatur. Caput 8 est
de sacrilegio; Cap. 9 *de rapina;* Cap. 10 *de plagio;* Cap. 11 *de
furto ferarum;* Cap. 12 *de delictis carnis generatim, inprimis
fornicatione;* Cap. 13 *de stupro;* Cap. 14 *de concubinatu;* Cap. 15
de adulterio; Cap. 16 *de bigamia;* Cap. 17 *de stupro violento;*
Cap. 18 *de raptu;* Cap. 19 *de sodomia;* Cap. 20 *de incestu;*
Cap. 21 *de lenocinio*, quod, Germanis olim inauditum, postea
exemplo Romanorum innotuit. Inde in solis *Wisigothorum Le-
gibus III*, 4, 17, memoratur, donec subsequentia tempora, de-
testatione illius, vivi lenonis defossionem imperarunt. Vid. *Jus
Brunsu. P. II n. 56*, apud *Leibnitium Script. Brunsu. T. III pag.*
281. *434.* Jus Romanum tanti patrationem flagitii in maritis & pa-
rentibus gladio ultore vindicavit, cui Cl. *Engavius*, in senten-
tiam Cel. *Leyseri* concedens, tum demum locum esse relin-
quendum statuit, cum quis invitæ mulieris prostitutionem pro-
curavit. Nos, cum lenones sine distinctione eodem, quo
adulteros, supplicio affici debere, ex *l. 8 ff. ad L. Jul. de Adulte-*

riis

riis discamus, hos autem gladii subire pœnam, *l. 30 §. 1 C. eod.* doceamur, nullam dubitandi materiam nanciscimur. Transitur Cap. 22 *ad injurias*, & *Cap. 23* agitur *de blasphemia*, Cap. 24 *de alapis & vulneribus*; Cap. 25 *de libellis famosis*; Cap. 26 *de duello*; Cap. 27 *de homicidio*; Cap. 28 *de latrocinio*; Cap. 29 *de assassinio*; Cap. 30 *de parricidio*; Cap. 31 *de expositione infantum*; Cap. 32 *de abortu procurato*; Cap. 33 *de sterilitate conciliata*; Cap. 34 *de veneficio*; Cap. 35 *de homicidio proditorio*; Cap. 36 *de αὐτοχειρία*; Cap. 37 *de incendio*; Cap. 38 *de mania*; Cap. 39 *de falso*; Cap. 40 *de perjurio*; Cap. 41 *de termino moto*; Cap. 42 *de decoctoribus*; Cap. 43 *de prævaricatione*; Cap. 44 *de læsæ majestatis crimine*; Cap. 45 *de diffidationibus*; Cap. 46 *de violata certarum personarum certorumve locorum sanctitate*; Cap. 47 *de falsa moneta*; Cap. 48 *de usuraria pravitate, abigeatu, effractione carceris, dardanariatu, & peculatu*; Cap. 49 *de delictis ministrorum principis*; Cap. 50 *de militaribus & maritimis delictis*. His solide expla- §. 2.
natis, *Lib. II Processum* fori Germanici exhibet Cl. *Engavius*, & quidem Cap. 1 *Jurisdictionem criminalem*, id est, potestatem criminales causas dirimendi, illustrat. Illa antiquiori, qua *Tacitus* 3.
floruit, ætate in bello penes sacerdotes, in pace penes principes centenariis cinctos & stipatos, erat. Sub Francorum imperio Comitibus competiit, ita tamen, ut ad Reges esset provocatio, iisque judicia illustrium personarum reservarentur. Cum Sa- 4.
xonicæ stirpis Reges sceptra tenerent, ipsi plerumque de criminibus cognoverunt, nisi ob delinquentium conditionem Ducibus Comitibusve mandare negotium consultius arbitrarentur. Acci- 5.
dit postea, ut propriam sibi vindicarent, quam Imperatoris nomine exercebant, jurisdictionem quamplurimi Duces, Burggravii, Palatini, Marchiones, Landgravii, Comites, itemque per aliquod tempus Episcopi & Prælati, ab advocatis ecclesiarum liberati, nec non civitates regiæ, immediatique Nobiles. Hi omnes jus dicere in causis criminalibus per suum quisque territorium cœperunt, eamque prærogativam ad partes superioritatis territorialis sub titulo *des Blut- und Kœnigs-Banns* traxerunt. Pergit Cl. *Engavius*, & agit Cap. 2 *de Judice, Scabinis, & Actuario*; Cap. 3 *de judiciorum criminalium forma ac generibus diversis*;

 Cap.

Cap 4 *de foro competente*; Cap. 5 *de processu accusatorio*; Cap. 6 *de inquisitoria procedendi ratione, speciatim de corpore delicti investigando*; Cap. 7 *de eruendo delictorum autore*; Cap. 8 *de indiciis*; Cap. 9 *de incarceratione facinorosorum*; Cap. 10 *de mediis carcerem avertendi vel mitigandi*; Cap. 11 *de examinibus reorum*; Cap. 12 *de articulis inquisitionalibus*; Cap. 13 *de mediis responsionem ad inquisitionales articulos avertendi*; Cap. 14 *de reo confesso*; Cap. 15 *de probatione criminis*; Cap. 16 *de confrontatione*; Cap. 17 *de defensione*; Cap. 18 *de probationibus, speciatim per ordalia*; Cap. 19 *de tormentis*; Cap. 20 *de probatione religionis jurisjurandi*; Cap. 21 *de defensione avertendæ purgationis*; Cap. 22 *de sententia*; Cap. 23 *de publicatione sententiæ, & illius effectis*; Cap. 24 *de urpheda*; Cap. 25 *de solenni sententiarum executione*; Cap. 26 *de processu criminali contra absentes instituendo*; Cap. 27 *de salvo conductu*; Cap. 28 *de processu proscriptionis, speciatim banni Saxonici*; Cap. 29 *de criminalibus militum judiciis*; Cap. 30 *de præscriptione criminum*; Cap. 31 *de abolitione*; Cap. 32 *de criminalibus expensis*. Ita feliciter rem suam egit, telamque susceptam dextre absolvit Vir doctissimus; ita talem se gessit, ut non possimus non & quibusvis ejus conatibus, & speciatim majori Jurisprudentiæ criminalis compilationi, prosperos successus precari.

L'ART DE GUERIR &c.

h. e.

ARS MEDENDI PER VENÆSECTIONEM, ubi eodem tempore examinantur alia auxiliorum genera, quæ cum isto remedio vel conjungi, vel eidem plane præferri, in morbis medicinalibus perinde ac chirurgicis, debent; Autore FRANCISCO QUESNAYO, Magistro Artium, Chirurgo in S. Cosmæ nosocomio, Collega Societatis Academicæ Artium, atque item Academiæ Scientiarum & meliorum literarum Lugdunensis, Ducis de Villeroy Chirurgo.

Parisiis, apud Guilielmum Cavelierum, 1736, 12 maj.

Plag. $17\frac{1}{2}$.

Perti-

Pertinet hic libellus ad alium quendam ejusdem Autoris, jam a nobis commemoratum, qui *Tentamen physicum in œconomiam animalem* inscribitur, cujus velut altera pars esse ipse hic videtur, qui & eo consilio huic præmissus est, ut hæc ipsa de Venæsectione Commentatio rectius perspici & intelligi queat. Dividitur in *duas Partes*. *Prima* agit de venæsectione, ejusque effectibus generatim; *altera* vero de indicationibus venæsectionis speciatim. *Prima Pars duabus* constat *Sectionibus*, quarum *prior* de venæsectione generatim, *altera* de ejus effectibus, tractat. Ex doctissimi Autoris sententia sanguinis evacuationem considerare licet duplici modo, vel quoad inanit vasa, quo sensu appellatur depletio, vel quoad quosdam corporis nostri humores magis subtrahit & exhaurit, quam alias, quo sensu spoliatio dici meretur. Utraque & ratione effectus, & ratione durationis, discrepat. In depletione, dum massa liquidorum minuitur, plenitudo quoque vasorum minuitur, quæ liquida ista continent. Depletio hæc æqualiter & eodem fere tempore per omnia vasa sanguinea, in quibus sanguinis circuitus eodem fit vigore, eodemque impetu, distribuitur. Ejusmodi autem depletio, quam efficit una venæsectio, non magni admodum videtur esse momenti, multumque illi tribui nequit, nisi in sanguinis missione larga & frequenti. Spoliatio, quam efficit venæsectio, in eo consistit, quod massa sanguinea parte sua rubicunda, albisque succis, qui per vasa sanguinea vehuntur, privetur. Illud enim certum est ac manifestum, per venæsectionem extrahi immediate & proxime humorem vasorum sanguineorum, non æque succos, qui per vasa remotiora & alius generis feruntur, in quibus sectio non æque locum habet, & qui, cum, quicquid educitur, ex vasis sanguineis educatur, proinde pedetentim tantum atque eminus evacuationis illius participes evadunt. Vasa sanguinea ratione vasorum reliquorum se habent fere ut *1* ad *3*. Sanguis proprie ita dictus, sive portio rubicunda, se habet ad succos albos, qui solum in vasis sanguineis continentur, propemodum ut *1* ad *3*, & ad universam massam succorum alborum per totum corpus diffusorum, ut *1* ad *9*. Quando igitur una venæsectio subtrahit $\frac{1}{20}$ portionis rubicundæ, tantum $\frac{1}{180}$ succorum alborum

P. I Sect. I Cap. 1.

2.

3.

rum

rum ſecedet, hoc eſt, major ad quartam partem ſanguinis quantitas, quam ſuccorum alborum, una venæſectione profundi ſolet. Vaſa autem ſanguinea non contribuunt, niſi ad $\frac{1}{7}$ in venæſectione, &, quicquid contribuunt, id omne in parte rubicunda ſuggerunt. Unde tandem concluditur, tantum abeſſe, ut venæſectio ſuccos albos in vaſis ſanguiferis minuat, ut eosdem ſemper augeat; effectum tamen ex ſubtractione partis rubicundæ ad ſuccos quoque lymphaticos redundare, atque, ſi hæc doctrina de ſpoliatione recte applicetur, plura circa venæſectionis doctrinam rectius explicari, multasque difficultates ſolvi egregie poſſe.

Sect. II Cap. 1. Quantum ad effectus venæſectionis attinet, principes fere hi eſſe ſolent, ut ratione depletionis, ſi ſcilicet alicujus fuerit momenti, liquidis aliqua progrediendi in vaſis ſuis facilitas concilietur, ratione ſpoliationis autem maſſa ſanguinea magis ſeroſa reddatur.

2. In partibus vero ſolidis ſigillatim ratione depletionis in earum relaxatione conſiſtit. Princeps vero effectus ſpoliationi adſcribendus eſt, atque eatenus venæſectio reſtituit alacritatem ſolidis; eadem vero & nimium actionis impetum in partibus organicis aliquantum infringit, porro & vaſa relaxat & remittit, pulſum efficit magis facilem, liberum, & celeritatis capacem, partes ſolidas mollit, ut tractabiles evadant. In partibus liquidis hi effectus oriuntur.

3. Depletio frequens multum tribuit ad cruditates humorum pariter atque ſpoliatio. Præterea venæſectione ſucci redduntur magis fluxiles, & fervor humoris bilioſi aliquantum intra ſuos limites coercetur. Noxia proinde eſt venæſectio, ubi cruditas humorum dominium tenet. Varias quoque alias mutationes in motu liquidorum parit, qui magnis & copioſis venæſectionibus retardatur & relangueſcit. Eadem quoque infirmum eſt remedium in morbis ex atonia & inertia ſolidorum natis. Nec quidquam valet immediate & proxime contra vitium quoddam liquidorum abſolutum, ut per eam prava indoles tollatur. *Pars ſecunda tribus* conſtat *Sectionibus. Prima* tradit venæſectionis indicationes, ex ſtatu ſolidorum deſumtas; *ſecunda* indicationes ex ſtatu liquidorum repetitas; *tertia* indicationes a ſtatu utrorumque ſuggeſtas. In morbis explicandis, quibus an venæſectio conveniat, diſquirit, ipſam ſimul Patho-

thologiam enucleat, multa etiam de ipsorum curatione per alia remedia commemorans. In debilitate & infirmitate, quæ fit ab abundantia sanguinis, hujusque motu impedito, venæsectio locum habet, quæ semper plethoræ, sive curationis, sive præservationis, rationem habeas, optime medetur, non vero tam depletione, quam spoliatione. Ubi de intemperie biliosa Autor agit, veteres venæsectionem refert in morbis acutis biliosis metuisse, quod crediderint, sanguinem esse frenum bilis. Quamvis vero hoc utique certum sit, in ejusmodi morbis secta vena magis agitari sanguinem, & vasa insolentius moveri, ut sæpius ejus profusiones extra vasa sua funestæ consequantur, eo usque tamen largis & repetitis venæsectionibus progrediendum est, ut illa vis aucta vasorum infringatur. Biliosis quoque præservationis causa convenit, & ad avertendam phthisin ex acrimonia bilis ortam valet. Pari ratione Autor, quid & quando in intemperie melancholica, morbisque inde ortis, & intemperie pituitosa, morbisque inde natis, juvet, definit. Ad morbos delatus, qui a liquidis proficiscuntur, de usu venæsectionis in vitiis digestionis, in putrefactione humorum, atque in acrimonia eorundem, disputat. Ex numero morborum, qui solidis fluidisque simul debentur, & de quibus disputatur, quousque venæsectio ipsis conveniat, præcipue in censum veniunt omnia circuli sanguinis impedimenta, phlegmone, erysipelas, scirrhus, œdema, inflammatio lymphatica, dolor, hæmorrhagia, vulnera, gangræna, febresque varii generis, in quibus pertractandis eam semper tenuit rationem, ut necessitatem, usum, frustra susceptam administrationem, imo noxam venæsectionis, ex sua theoria, quam de morbis tradit, longius deducat & persequatur. Quæ omnia etsi initio in summam redigere, atque huc transferre, decreveramus; tamen, cum, manu operi admota, prævideremus, omni licet adhibito brevitatis studio, propter argumenti indolem nos nimis longos fore & Lectori tædiosos, satis quidem nobis fuit, argumentum libri strictim indicasse, qui Lectorem plura nosse cupientem ad lectionem ipsius libelli certe non pœnitendam invitamus. Restat *ultimum Caput*, quo declarat Autor, quatenus ex sanguinis inspectione colligatur, venæsectionem esse repetendam.

P. II Sect. I Cap. 1. 2. 3. 4. Sect. II Cap. 1, 2. 3. Sect. III Cap. 1-11. 12.

EDUAR-

EDUARDI CORSINI INSTITUTIONES Philosophicæ, ad usum Scholarum piarum. Tomi VI.

Florentiæ, typis Bernhardi Paperini, 1731-1737, 8.
Alph. 9, cum plurimis Figuris æneis.

Licet ea ætatis nostræ sit felicitas, ut scriptis Virorum eruditionis laude conspicuorum, qui in explicandis illustrandisque Philosophorum placitis operam posuerunt suam, fere abundet; actum tamen egisse, vel Iliada post *Homerum* scripsisse, minime dicendus videtur Cl. Autor, suas *Institutiones* in lucem publicam emittendo. Non cujusvis omnino est, de celeberrimis sententiarum divortiis, quibus ab omni tempore distracti fuere Philosophi, ornate copioseque satis disserere, ita quidem, ut libro molis non admodum magnæ includantur omnia, quæcunque in cognitione rerum philosophicarum scitu utilia putantur. Hanc vero, si cuiquam, Cl. *Corsino* deberi laudem, lubentes profitemur. Atque hæc causa est, cur repetenda hic priora Operis egregii *Volumina*, quorum jam olim mentionem fecimus in *Supplementis ad Nova Acta Tom. I Sect. V pag. 218*, & *Tom. II Sect. XII pag. 546*, putemus, quippe tunc brevius, quod cetera libri utilissimi *Volumina* ad manus non essent, collaudata. Magni faciendum est purum nitidumque scribendi genus, quo in argumentis philosophicis, terminorum barbarie multum obvolutis, uti annisus est, quoad ejus quidem fieri potuit, eo fine, ne a studio philosophico arceantur juvenes, qui bene & eleganter dicendi facultatem in pretio habent. Igitur, cum Scholasticis solennis fuerit methodus dogmata proponendi per conclusiones, probationes, objectiones, instantias, & similia: quibusdam vero Philosophis, ut *Platoni* quondam, & *Galilæo* quoque, Dialogorum forma arriserit; Nostro, ad exemplum *Ciceronis*, *Aristotelis*, aliorumque, rem omnem perpetuo & æquabili orationis flumine proponere, visum fuit, ut nescias fere, Philosophumne magis legas, an magis Rhetorem. Ea quoque de causa ipsa Scriptorum, quos frequenter citat, verba textui sic inseruit, ut tota sermonis series sibi perpetuo constaret, nec ullibi diffflueret; quod quidem Lectorum permultis non ingratum fore confidimus. Sed sic quidem satis prælusimus:

mus: id adhuc, antèquam ad ipſam Operis recenſionem accedamus, indicandum eſt Lectori, Curſum hunc uſibus Auditorum ſuorum præcipue deſtinaſſe Cl. Autorem, quorum animos ab omni ſectarum ſtudio ut abſtrahat, iisque liberam, veram, eclecticamque philoſophandi methodum inſtillet, id ipſum magno ſtudio diligentiſſimeque agit. Totum Opus dividi in *Tomos ſex*, jam docuit titulus: quorum priores *quinque* Inſtitutiones philoſophicas, *poſtremus* autem mathematicas, exhibet. De quibus ut breviter, nec tamen negligenter, dicamus, &, quæ Lectorum attentione digniora videntur, carptim recenſeamus, ad id negotii jam accingimur.

In *primo* igitur *Tomo* Hiſtoria comparet philoſophica, quam Logica excipit. De Hiſtoria equidem multa dicere ſupervacaneum fere videtur, cum in ea pertexenda dudum deſudarint Viri clariſſimi; id tamen laudis haud dubie Cl. Autori debetur, quod ſectarum genera omnia & ſucceſſiones concinno prorſus & percommodo ſchemate ita exhibuerit, ut cujusvis ſectæ origo, propagatio, principes, qui non interrupto ordine floruerunt, uno velut intuitu legentium oculis animisque obverſentur. Quos ad certam aliquam ſectam referri poſſe dubitavit Philoſophos, poſtremo loco, ſervata tamen temporum ſerie, ſubjunxit. In hoc autem Opere frequenter uſus eſt Scriptoribus optimæ notæ, *Diogene* inprimis *Laertio*, cujus vitam fuſius deſcribit, deinde *Petavio*, & *Stanleji* Hiſtoria Philoſophica, ex qua ſe multum profeciſſe, & pleraque accepiſſe, non ſine grati animi ſignificatione fatetur. Errores tamen aliquos, a Viris hiſce eruditiſſimis commiſſos, detexiſſe ſibi videtur, quos ut corrigeret, ſuarum eſſe partium judicavit. Et hæc quidem de Hiſtoria philoſophica.

Tranſeundum jam nobis eſt ad Logicam, ſeu Philoſophiam rationalem. Ei præmittitur Præfatio de origine, incremento, nomine, præſtantia, objecto, natura, partibus, Logicæ. Quod apud Arabes temporibus antiquiſſimis Logicæ uſus jamjam viguerit, ex hiſtoria *Jobi* conſtare putat Autor, cum ſermones, qui ibi continentur, ad regulas logicas probe ſint exacti. De præſtantia Logicæ artificialis multa, & egregie quidem, dicit, monet tamen, mathematicas ſcientias comparari absque illius ope poſſe, id quod patere credit tam ex veterum conſuetudine etiamnum recepta, qua juvenes Logicæ Geometriam præmittere debeant, quam ex arctiſſimo veritatum mathematicarum

Digitized by Google

inter ſe nexu, qui a ſimplicioribus ad magis compoſita facile & pede inoffenſo perducit, ita, ut ab errore quivis ſibi cavere poſſit, modo attentus eſſe velit. De ſtudio Logicæ præclare meritos judicat, qui ex Geometria leges ei dederunt. Ex quo conſequi videtur, Cl. Autorem veram Logicam a methodo mathematica, uti fieri ſane oportet, non diſtinguere. Ubi itaque Matheſin ſine Logices adminiculo addiſci poſſe dixit, Logicam illam vulgarem, vel Dialecticam otioſam, aut ſimile quid, procul dubio intellexit, quibus utique Geometria carere & poteſt & debet. Porro, Logicam ipſam perfecte tradi non poſſe, exiſtimat, niſi plurima ex metaphyſicis & phyſicis conſideratio acceſſerit. Quæſtio enim v. g. de origine idearum ex Phyſica, & Pſychologia inprimis, dilucidanda eſt, adeoque inter præliminares philoſophicas referri nequit, quod jam pridem obſervatum eſt *Leibnitio* in ſuis ad *Lockii* Opera notis. Ea de cauſa factum conjicit Autor, ut *Poſidonius*, *Panætius*, aliique antiquorum, ſapientiæ ſtudium a Phyſica incipiendum exiſtimaverint. Ex Præfamine, non eſt, cur plura annotemus; pauciſſima adhuc de ipſa Logices diſpoſitione dicemus. Ea vero facta eſt juxta receptum fere ubivis ordinem, qui a tribus, vel, ſi methodum connumeres, a quatuor, mentis humanæ operationibus deducitur. *Prima* igitur *Parte* agitur de perceptione, ideis, & vocibus. Plenam quidem de idearum origine tractationem in Metaphyſicam rejicit Autor; interim tamen ſententiam *Carteſianorum*, quæ *Platonica* quodammodo eſt, amplectitur, quam & *Leibnitium* in Theodicæa valde excoluiſſe affirmat. De idearum claritate ac diſtinctione *Capite* integro diſſerit, ubi notandum, ideam claram & diſtinctam unam eandemque ei rem eſſe. Non litigandum de vocibus: ſed dicendum tamen, hanc ipſam maximi momenti materiam accuratius & uberius potuiſſe tradi a Viro doctiſſimo. Qui cum in recenſendis Philoſophorum placitis diligenter verſatus fuerit, oppido miramur, eum meditationes *Leibnitianas* de cognitione, veritate, & ideis, *Actis* noſtris *A. 1684 Menſ. Nov.* jam inſertas, ſilentio prorſus præteriiſſe, quibus tamen Logicæ ſcientiæ inſignis acceſſio eſt facta. De prædicamentis ita diſſerit, ut, quæ de iis tradita ſunt, recenſere potius, quam approbare, videatur. *Parte ſecunda* agitur de judicio & propoſitionibus, ubi ſtatim ab initio diſſeritur de judicii defectibus & remediis, tradunturque

que

Digitized by Google

que aliquot regulæ generales, eo conducentes, bonæ quidem, sed non satis late forsan patentes. Quæ deinceps de propositionibus, earumque natura, divisionibus, &c. afferuntur, iis recensendis supersedemus, cum trita & pervulgata sint. *Pars tertia*, de discursu agens, totam inprimis doctrinam Syllogismorum copiose & clare satis exhibet, ubi Cl. Autor non raro pressisse videtur vestigia Artis cogitandi. Id tamen minime docet, an Syllogismum ipse putet ad inveniendam veritatem facere, an vero secus. Constat, Virorum doctissimorum sententias ea de re varias esse. *Quarta* denique *Parte* agitur de methodo, cui leges dantur ex illa docendi discendique ratione, quæ Geometris solennis est. Deinceps de fallaciis & vitiis contra methodum; de methodo circa autoritatem, in rebus scilicet fidei; tandemque de veritatis criterio, disseritur. Quæ vero de methodo circa autoritatem in articulis ad fidem spectantibus proponuntur, ea ad placita Ecclesiæ Romanæ prorsus attemperata esse, animo Lectores nostri facile præcipient. Hæc de Logica, deque *primo* totius Operis *Volumine*.

Tomus secundus Physicam generalem continet, in *Tractatus quatuor* distributus, quorum *primus* agit de principiis corporum, *secundus* de principiis extrinsecis sive causis rerum, *tertius* de proprietatibus corporum, *quartus* denique de qualitatibus corporum. Singuli in varias *Disputationes* subdividuntur. Huic etiam *Volumini* Præfatio satis ampla præfigitur. De omnibus singulatim ut dicamus, cum fieri plane non possit, summa solum capita pro instituto nostro indicasse, paucaque exinde delibasse, sufficiat. Quæ igitur in *primo* habentur *Tractatu*, *quatuor Disputationibus* omnia comprehenduntur, quæ sunt inscriptæ: de principiis metaphysicis, de principiis mechanicis, de principiis sensibilibus, & de natura generationis. Ubi videre est ingentem opinionum farraginem, *Pythagoræ*, *Platonis*, *Aristotelis*, *Epicuri*, aliorumque plurimorum, & ex recentioribus *Gassendi* & *Cartesii*. Opiniones eorum, qui unum, vel qui plura etiam elementa statuunt, nec non Chymicorum de iis placita, sub judicium vocantur. Quo facto, de generationis natura agitur, & primo quidem loco, Philosophos circa prima rerum principia in pluribus convenire, ostenditur; dein de generatione ipsa, ejusque principiis, sermo est, argumentis Philosophorum inter se comparatis

paratis & pensitatis. Melior tandem & opportunior de primis rerum principiis sententia exponitur. In *Tractatu secundo* doctrina causarum exponitur, ubi, quod valde notari mereatur, occurrit nihil. *Tertius Tractatus* versatur circa proprietates corporum. Et primo quidem loco sententia *Cartesii* & sectatorum ejus, qui essentiam corporis physici in sola extensione collocant, adeoque id cum corpore mathematico confundunt, recensetur, illustratur, sed refutatur quoque. Armis autem theologicis sæpe pugnat Cl. Autor; quod, veremur, ut omnibus sit placiturum. Si quis enim Protestantium sacris addictus, hacque *Cartesianorum* sententia imbutus, exinde refelli debeat, quod dogma istud philosophicum repugnet Sacramento Altaris, quod sancte colunt Pontificii; num quid tali argumento commovebitur? Nihilo tamen minus afferuntur argumenta philosophica non pauca, quæ contra *Cartesium* militant. *Gassendi* sententia, quæ corporis physici essentiam in impenetrabilitate collocat, *Cartesiana* adhuc infelicior pronuntiatur, cum apud Philosophos & Theologos (Pontificios intellige,) certissimum sit, corpora *compenetrari*, adeoque saltem divinitus impenetrabilitatem actualem amittere posse. Rejectis itaque sententiis hisce omnibus, suam proponit Cl. Autor, dicendo scilicet, essentiam seu constitutivum corporis esse substantiam, quæ exigat impenetrabilitatem & extensionem, seu substantiam cum extensione, seu substantiam cum extensione & impenetrabilitate radicali. Igitur, licet a Deo destrui in corpore possit actualis extensio & impenetrabilitas, non posse tamen principium istud, quod impenetrabilitatem & extensionem requirit, tolli, quin tota corporis essentia pereat. De eo viderint oculatiores. Hoc saltem certissimum existit, in hac Autoris sententia plurima esse, quæ ad salvanda Ecclesiæ, cui addictus est, placita collineant. In eo tamen est laudandus, quod sententias modo recensitas conciliare contendat: quem in finem ita concludit, *Cartesio* non minus ac *Gassendo* definitiones suas concedendas esse, modo per naturam & essentiam corporis id indigitent, quo corpus ab omnibus spiritibus primario distinguitur, licet quidem intimum discrimen animo comprehendere nequeamus. Ceterum pace Viri doctissimi dicere liceat, nos mirari, de sententia *Leibnitii* nostri, quæ non in *Actis* hisce solum, sed in aliis quoque locis, publicata fuit, ne minimam quidem ab

eo

eo mentionem factam, cum tamen in enarrandis Philoſophorum doctrinis adeo diligenter ſit verſatus. Vix enim adduci poſſumus, ut credamus, hanc Viri Illuſtris ſententiam, hodie non parum, in Germania certe, excultam, Cl. Autorem fugiſſe. Hæc obiter; pergendum enim nobis eſt, ne limites tranſiliamus. Igitur in ſequentibus de corporis diviſibilitate, tempore, loco, motu, quiete, vera gravitatis, motusque localis, origine, & quæ ſunt ſimilia, tractatio inſtituitur, unde hæc fere annotanda ſunt. De corporis diviſibilitate mentem ſuam ita exprimit Autor, ut dicat, id *Epicuro* & ejus aſſeclis omnino concedendum eſſe, quod corpora phyſice in partes infinitas reſolvi non poſſint, adeoque admittenda ſint tanquam compoſita ex indiviſibilibus phyſicis, quæ, licet ex partibus infinitis re vera compoſita ſint, nulla tamen vi creata in partes ſejungi divellique poſſint. Differre autem hæc duo quam maxime, ſcilicet corpus in ſe conſideratum in infinitum diviſibile eſſe, & in infinitum (a vi nimirum finita) actu dividi poſſe; Autores quamplurimos in eum impegiſſe errorem, ut hæc a ſe invicem non diſtinxerint. Eos deinceps reprehendit, & recte quidem, qui, corporis phyſici indiviſibilitatem probaturi, demonſtrationes ex Geometria magno molimine arceſſiverunt. In tractatione de motu definitionem *Ariſtotelis*, quod motus ſit *actus entis in potentia*, *prout in potentia*, tantum abeſt, ut improbet cum recentioribus, ut potius dubitet, an melior inveniri poſſit, quæ omnium motuum genera complectatur. Eam tamen, ut clarior exiſtat, ita inflectit, ut motum dicat *perfectionem alicujus ſubjecti, quod tamen adhuc ulteriorem perfectionem acquirere poteſt, ac ad illam actualiter tendit.* Quale vero auxilium in perſcrutanda rerum natura ex iſthac definitione expectari poſſit & debeat, nos equidem non videmus. Porro, vacuum admitti poſſe, contra *Carteſium* adſtruere conatur. De vera gravitatis origine cum ſententias *Carteſii*, *Hugenii*, *Gaſſendi*, enarraſſet, oſtendiſſetque, maximis eas difficultatibus premi, adeoque admittendas non eſſe, rem tandem confici poſſe exiſtimat, ſi Deum ex machina arceſſat, vimque gravitatis a divina & immediata operatione repetat, ita, ut corporum impetus & energia iisdem prorſus legibus a Deo varietur, quibus per impulſum fluidi alicujus, aut alia quacunque ratione, variaretur. Facilis ſane ex difficultate exitus. Quæ ſequuntur, agunt de cauſa continuati motus; ubi de projectorum motu, de cauſa motus reflexi, ejusque legibus, de levitate, de æquilibrio gravium, fluidorum, aeris, & quæ ſunt alia. Traduntur adeo Elementa Statices, & Hydroſtatices. Doctrina *Galilæi* de deſcenſu gravium explicatur, demonſtratur, aliaque ejus inventa recenſentur, nec diſſimulantur errores quidam, qui viro perſpicaciſſimo exciderunt, is præcipue, ſed fa-

Digitized by Google

cile excusandus, quod lineam celerrimi descensus circularem credidit. Ait Cl. Autor, *Hugenium* solvisse problema descensus celerrimi, quod tamen non nisi post fata ejus publice propositum fuit. *Hospitalium* forsan dicere voluit Vir diligentissimus. Id monemus, ne quis solutionem *Hugenianam* frustra quærat. Porro regulæ motus in collisione corporum, præcipue elasticorum, enumerantur, sed absque demonstratione. Eæ quoque motuum leges, quas *Cartesius* primum stabilire conatus est, recensentur, & confutantur. Ubi sermo de levitate est, sententia magni quondam *Torricellii* de positiva corporum omnium levitate non serio prolata, sed ingenii excolendi causa efficta, Cl. Autori videtur, qui absolutam levitatem prorsus rejicit. Principia Staticæ, Hydrostraticæ, &c. satis perspicue, pro captu tyronum, proponuntur. Tandem vero in *Tractatu quarto* de qualitatum natura & origine, calore, frigore, raritate, densitate, fluiditate, soliditate, deque qualitatibus occultis, luculenter disseritur, & sic huic *Volumini* finis imponitur.

Ad *tertium* jam accedimus, in quo Physica particularis pertractatur, *duobus*, quos Cl. Autor appellat, *Tractatibus*, quorum uterque Præfatione ornatur, comprehensa. *Primus Tractatus* in *quatuor Disputationes* subdividitur, quarum *prima* agit de mundo in communi. Summa rerum capita, ibi contenta, hæc fere sunt: de nomine, unitate, perfectione, anima &c. mundi; de mundi origine; de sphæra armillari; de parallaxi, adspectibus, & distantia siderum; de præcipuis corporum cœlestium phænomenis, veterumque hypothesibus; de systemate *Ptolemaico*, *Tychonico*, *Copernicano*, &c. Cum singula libare neque liceat, neque sit necessarium, attingemus modo aliqua ex iis, quæ de corporum cœlestium phænomenis edisseruit Autor. In enarrandis veterum placitis diligentissime versatur, & *Ptolemæi* systema copiose explicat. Ad *Copernicanum* systema conversus, hoc non modo maximis effert laudibus, sed clare quoque, & satis ample, exponit, captuique suorum auditorum accommodat. Eodem modo in *Tychonico* systemate versatur; omnibusque deinceps inter se comparatis, concludit, systema *Philolacium* vel *Copernicanum* tanquam hypothesin, minime vero tanquam thesin, defendi posse. Ceterum id videtur Cl. Autori difficile, absurdum, vel certe liberius effictum, in *Copernicana* hypothesi, quod astrorum a Tellure distantia adeo ponenda sit enormis, ut diameter orbis magni præ ea evanescat. Ergo tantum abest, ut existimet Vir doctus, *Copernicanos* divini artificis leges & ordinem hac in parte assecutos esse, ut aliquando potius futurum speret, qui novam hypothesin, eamque *Copernicana* longe nobiliorem, inveniat; futurum etiam, qui nova Sidera, novas Planetas, nova denique cœlestia corpora, quorum motus atque phænomena in *Copernicana* hypothesi solvi non possint, ostendat. In *secunda Disputatione* invenias sequentia: de cœli substantia, de Sideribus, de Sole, Luna, Calendario & Epochis illustrioribus, de Mercurio & Venere, de Marte, Jove, & Saturno, de Planetarum orbita, periodo, distantia, magnitudine, de causa motus Siderum, de luce eorum, & Eclipsibus, tandemque de

Co-

Digitized by Google

Cometis. Cum breves nos eſſe oporteat, Autoris cogitata de cauſis motus Siderum duntaxat attingemus. Is ſcilicet, recenſitis tam veterum, quam recentiorum, *Kepleri*, *Carteſii*, *Leibnitii*, ſententiis, expoſitisque, quibus premi videntur, difficultatibus, *Newtono* prorſus ſubſcribit, cujus hypotheſin omnium pulcherrimam & ſimpliciſſimam prædicat. Egregie id quidem; ſed *Newtonus* ipſam gravitationis corporum cœleſtium in ſe invicem rationem immediate a Deo nullibi repetiit, ut facit Cl. Autor. Id adhuc notamus, eum in doctrina de Cometis ſequi placita recentiorum Aſtronomorum. Quæ in *Diſputatione tertia* continentur, agunt de corporibus ſublimibus, ſive Meteoris. Et primo quidem de Elementorum numero, natura, ordine, loco; deinceps de igne, aere, aqua, terra, exhalationibus, & vaporibus: porro de meteoris igneis, aqueis, emphaticis, ventisque, quæ copioſius enarrare prohibemur ſpatii anguſtia. Tandem *Diſputatio quarta* inſcribitur de corporibus terreſtibus, & plura complectitur; veluti de figura Terræ, juxta veteres æque ac recentiores, de zonis, climatibus, de diviſione Telluris Geographica, de montium origine, ſtructura, magnitudine, nec non de ſalibus ſuccisque terreſtribus, de metallis, de igne & calore ſubterraneo, de magnete, terræ motibus, de mari, ejusque æſtu, de fontium origine, tandemque de aquarum virtutibus; ſicque *Tractatui primo* coronis imponitur. *Tractatus* autem *ſecundus* circa corpora viventia occupatur. *Prima Diſputatione* de animæ nomine, natura, ſpeciebus, diſſeritur. Specialius deinceps in *ſecunda* agitur de anima vegetativa, ſive de plantis; ubi de partibus, anatome, & ſtructura plantarum, de earum varietate & generibus, nutritione & augmentatione, qualitatibus, morbis, interitu, ſingulatim loquitur Cl. Autor. Qua quidem in re uſus eſt ſcriptis & obſervationibus *Malpighii*, *Grevii*, (quem *Grævium* appellat, id quod Lectorum aliquibus imponere poſſet,) aliorumque naturæ ſcrutatorum illuſtrium. *Diſputatio tertia* Autoris cogitata circa animam ſenſitivam, ſeu circa bruta, exhibet, pluribus diſtincta *Capitibus*; in quibus de anima brutorum, de generibus animalium, de ſtructura & anatome corporis humani, de ortu & generatione animalium, de ſenſibus externis & internis, aliisque, copioſius haud enumerandis, agitur. Non autem vulgares Philoſophorum quæſtiones ſolum afferuntur, ſed, data occaſione, alia quoque, ex fontibus Matheſeos petita; e. g. in Capite de organo viſus, & ſtructura oculi, & in ſequentibus, de perficiendo viſu, agitur, ubi de teleſcopiis, microſcopiis, luce, coloribus, ſcitu digniora proponuntur. *Quarta Diſputatio* de anima rationali, ſive de homine, agit, ubi de animæ natura & origine, ſpiritualitate ac immortalitate, de commercio animæ & corporis, de potentiis, proprietatibus, & accidentibus animæ, ſatis luculenter diſſeritur. De origine animæ humanæ ea mens Cl. Autori ſedet, ut exiſtimet, illam a Deo ex nihilo tunc temporis creari, quo corpori jam organizato conjungitur, cumque occultum ſit tempus, quo anima corpori conjungitur, occultum etiam obſcurumque cenſeri debere tempus, quo a ſapientiſſimo Creatore pro-

producitur. In probanda animæ immortalitate argumenta ſolum vulgaria, quibus Philoſophi hodierni & rigidiores non acquieſcunt, afferuntur. In explicando commercio inter animam & corpus ſententiæ *Leibnitii* ita ſubſcribit Autor, ut dicat, nullam inveniri poſſe ſententiam ſibi videri, quæ aut animi dignitati ſervandæ, aut mutuo operationum conſenſui explicando, accommodatior exiſtat. Interim *Leibnitii* ſententiam a *Carteſiana* non ſatis, ut par erat, diſtinxit. Verum de hoc *Volumine* plus, quam ſatis. Quæ reſtant, in iis erimus breviſſimi.

Quartus Tomus Tractatum Metaphyſicum continet, *tribus* conſtantem *Diſputationibus*, quarum Capita breviter indicabimus. *Prima* ſcilicet agit de ente, adeoque Ontologiam complectitur; ubi de ente, ejusque diviſione, de eſſentia, exiſtentia, & ſubſiſtentia, de aliis proprietatibus entis, deque primis cognitionis noſtræ principiis. *Secunda* Pnevmatologica eſt, agitque de exiſtentia, natura, origine ſingulorum, nec non de eorum numero, diviſionibus, muneribus, & accidentibus. *Tertia* denique Theologiam naturalem complectitur. Itaque in ea de nomine, exiſtentia, natura Dei, de attributis divinis, de ſcientia, de voluntate Dei, atque decretis, diſſeritur. Metaphyſicæ recentioris capita non attigit Autor.

Quintus Tomus moralem diſciplinam, ſive Ethicam, *Diſputationibus quatuor* complectitur. *Prima* agit de ultimo fine, ſummo bono, & felicitate hominis. In id igitur inquiritur, quod forſan mireris, an ultimus finis hominis admitti debeat. Quo facto, ſententiæ Philoſophorum de ultimo fine hominis examinantur, eaque eligitur, quæ veri eſt ſimillima. Qua ratione, quo tempore, & loco, ultimus finis acquiratur, exponitur, nec non de beatitudine ſupernaturali, ejusque dotibus, quædam in medium afferuntur. *Secunda Diſputatio* verſatur circa actus humanos, ubi de libertate, actuum moralitate, legum origine, lege naturali, nec non de conſcientia. Notamus, Autorem moralitatem objectivam, qualis præcipue a recentioribus defenditur, rejicere, actuumque bonitatem & pravitatem a decreto Dei repetere. *Diſputatio tertia* agit de virtutibus & vitiis, deque affectibus. *Quarta* denique de officiis hominum erga Deum, erga ſe, erga alios, erga familiam, erga rempublicam. Et ſic quidem finis eſt totius Operis, quod ſua utilitate non deſtitutum iri, nobis plane perſuademus.

Sextus denique, isque ultimus, *Tomus* Inſtitutionibus Mathematicis deſtinatus eſt. Eas autem nullo gloriæ amore, aut innovandi ſtudio, ſe conſcripſiſſe, Autor fatetur, ſed id unice in animo habuiſſe, profectibus auditorum ſuorum ut conſuleret, qui inprimis ordinem *Euclidæum*, nimiamque prolixitatem, in quam non raro incidere videtur ſummus Geometra, faſtidiunt. Operam dedit, ut quamplurima demonſtrationibus directis confirmaret, quæ in *Euclide* demonſtrantur per impoſſibile; ut doctrina de æquidiſtantibus, &c. Quintum Elementorum Librum de rationibus & proportionibus, quas *Euclides* per æque multiplices demonſtrat, ratione multo magis naturali & clara pertractat.

(o)

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Aprilis Anno MDCCXXXIX.

T. LIVII PATAVINI HISTORIARUM ab Urbe condita Libri, qui superſunt, XXXV, cum Supplementis J. FREINSHEMII. Recenſuit, & notis illuſtravit, J. B. L. CREVIER, Rhetor. Prof. in Collegio Dormano-Bellovaco Univerſ. Pariſ.

Tomus I.

Pariſiis, apud Gabr. Franc. Guillau & Joannem Deſaint, 1735, 4. Alph. 4 plag. 12.

Magna fuit de *Crevieriano Livio* in Germania, neſcimus quo autore, opinio. Ea fecit, ut non ſatis patienter ferremus ejus ad nos perferendi difficultatem & tarditatem. Itaque omni contentione confirmare poſſumus, magna nos & cupiditate & exſpectatione, cum ejus copia nobis facta eſſet, ad eum legendum acceſſiſſe. Ceterum, quomodo exſpectationi noſtræ opinionique reſponderit, non eſt, ut hic dicamus ante, quam inſtituti *Creviériani* rationem reddiderimus, ipſiusque Operis ſpeciem quandam informaverimus. Et inſtituti quidem ratio ſatis explicata eſt Præfatione Autoris. Ea deſcripta eſt in *tria Capita*; quorum *primum* eſt de ipſo *Livio*, ejusdemque libris; *alterum* de interpretibus *Livii*, editoribusque ſuperioribus; *tertium* de editionis hujus ratione. De *primo Capite*, in quo & ipſius *Livii* vita & Operis *Liviani* virtutes nævique, exponuntur, quoniam nihil magnopere in eo dicitur, quod non cognitum doctis hominibus perſpectumque

ſit, nihil eſſet, quod diceremus, niſi hanc nobis occaſionem datam eſſe putaremus, de orationibus veterum Hiſtoricorum directis pauca dicendi, atque ita reprehenſionis diluendæ, qua recentiores pleruinque, cum de Hiſtoricis veteribus dicunt, utuntur. Non prætermiſit adeo hanc reprehenſionem *Crevierius*, ſed ei ita reſpondit, ut non tam probare hanc veterum rationem, quam excuſatione dignam judicare, videatur; uſus ſcilicet iis argumentis, quibus vulgo defendi hæc ratio ſolet. Ut dicamus, quod nobis videtur, primo fatemur, ſemper mirum nobis viſum, qui factum ſit, ut, quam rationem hodie omnes vitioſam eſſe agnoſcunt, etiam qui nondum magnopere ingenium probarunt, & multis ratiunculis, quare in vitio habeant, diſputant, ejus rationis vitium primo ſummi homines, qui ea uſi ſunt, & qui nobis in ſcribendo exemplo eſſe ſolent, non agnoverint, ſed, ut quisque excellentior ſit, eo frequentior in ea adhibenda fuerit; deinde nullus ex Criticis priſcis & magiſtris ſcribendi, *Ariſtoteles*, *Dionyſius Halicarnaſſius*, *Longinus*, *Cicero*, *Quintilianus*, &c. eo acumine, quo nos homunculi ſumus, fuerit, ut in vitio habendam eſſe hanc orationum immiſcendarum conſuetudinem videret, nec, quos Hiſtoricos in aliis rebus reprehenderit, eos in hoc quoque reprehenderet. Illud vero libenter concedimus, ſi, qui noſtra ætate res geſtas memoriæ produnt, hujusmodi orationibus directis diſtinguere orationem perpetuam vellent, reprehenſione dignos futuros. Quid ergo eſt? Quod in noſtris hominibus reprehendi jure poteſt, id in antiquis probabitur? Enimvero alia eſt priſcorum, alia noſtrorum, temporum ratio. Noſtris temporibus hujusmodi orationes aut raro, aut nunquam, ab hominibus in republica verſantibus habentur. Quid igitur opus, eas confingere, aut quem uſum habere poteſt, eas legere? Eſt, unde eloquentia diſci poteſt, neque hujusmodi oratiunculis opus. Apud veteres Græcos autem & Romanos, aliosque populos, omnia publice orationibus in ſenatu, aut in concionibus populi, agebantur. Itaque utiliſſimum erat legentibus hiſtoriam, præſertim his, qui rempublicam capeſſere cogitabant, hujusmodi orationes quamplurimas legere. Jam viri poterant, inprimis Romæ, pæne quotidie audire.

Pueri

Pueri autem, qui nondum forum attigerant, adeoque concionibus intereſſe non poterant, aut qui in municipiis aliisque urbibus extra Romam vivebant, quod genus orationis audire non poterant, id legere debebant. Hi itaque cum hiſtorias legebant, quæ olim ab hominibus in republica verſatis fere ſcribebantur, non ſolum prudentia civili imbuebantur, ſed etiam ad illam eloquentiam ſenatoriam & politicam conformabantur. Ipſis etiam viris ad rempublicam accedentibus non minus utile erat hujusmodi orationes accurate ſcriptas legere, quam audire eas, quæ a magiſtratibus aliisque haberentur. *Ciceronem* ſcimus adoleſcentem *P. Sulpicium*, Tribunum plebis, concionantem quotidie de republica non minus ſtudioſe audiſſe, quam *L. Craſſum & Antonium*, in judiciis cauſas agentes. Idem, non dubium eſt, quin alii etiam fecerint, qui in foro, in concione populi, in ſenatu, florere aliquando cuperent. Quodſi vero orationes forenſes, conciones, & ſententias ſenatorias, editas legere ſolebant eloquentiæ utriusque ſtudioſi, eæque hoc conſilio edebantur, ut ad hanc eloquentiam contendentibus prodeſſent, quid eſt, quare Hiſtorici reprehendantur in eo, quod hujus generis orationes libris ſuis immiſcuerint, quæ pæne eandem vim habere, certe docere, poterant, quomodo e rebus quibusque deligenda ſint & oratione comprehendenda, quæ ad obtinendum id perſuadendumque hominibus in republica valere poſſint, quod perſuadere velis. Sed ad *Crevierium* redeamus. Is igitur *Capite ſecundo* primo negat, ſibi de antiquis *Livii* editionibus agendum, cum otium ſibi faciat *Gronoviana* ad *Livium* Præfatio, quam huic ſuæ Præfationi ſubjecit Vir Clariſſimus. Sententiam tamen dicit de *Gronoviorum*, *Clerici*, & *Dujatii*, editionibus. Et *Jo. Frid. Gronovii* quidem mirifice laudat in emendando conſtituendoque *Livio* ingenioſam diligentiam ſobrietatemque; ceterum eum emendatorem potius, quam interpretem, *Livii* eſſe putat; in quo tamen non negat plurimis locis eum inſignem lucem attuliſſe, omnibus facile allaturum, niſi Criticum potius, quam interpretem, agere voluiſſet. Quod autem ſobrietatem *Gronovianam* in emendando laudat, de contextu tantum intelligi vult; nam in animadverſionibus interdum audaciores con-

jecturas, ait, tradi. In quibus etiam hoc reprehendit, quod primo variantes lectiones nimis interdum cumulentur, quæ res tædium creet lectori, elegantia Francica ſcilicet tincto; deinde in exemplis congerendis ſæpe modus non ſervetur. Jam, quod ad varietatem lectionis attinet, parcum *Gronovium* fuiſſe putemus, ſi cum reliquis Criticis compares, qui poſt eum Autores Latinos edidere, & profecto difficile nobis videtur definire, quot variæ lectiones ſufficiant, quid ſit in hoc genere ſatis, quid parum aut nimium. Atque hoc idem de exemplis dicere liceat, quibus ad confirmandas explicationes, emendationesque aut receptas adeo lectiones defendendas, utimur. Ceterum non negamus, probari nobis, & jam diu doctis hominibus probatum fuiſſe, quod conſilii dat *Cap. 3* Vir Clariſſimus, ut variæ lectiones ad calcem librorum rejiciantur. Nam ſunt profecto, quibus variæ lectiones curæ non ſunt. Neque tamen illud Virum Clariſſ. putamus negaturum, ſi quis Autorem hoc conſilio edat, ut doctis in hoc genere tantum proſit, non ut puerorum, non ut ſemidoctorum elegantulorumque, manibus teratur, eum non abſurde varias lectiones animadverſionibus ipſis immiſcere poſſe. Laudanda vero eſt Viri Cl. integritas, cum de *Dujatio* fatetur, eum *Livio* edendo parem non fuiſſe, neque ad eum ſatis eruditionis Latinæ & ad interpretandum, & ad lacunas *Livianas* replendas, attuliſſe. Illud autem laudat, quod *Freinshemii* Supplementa ſuæ editioni adjecit, in quo & ipſe, poſt *Clericum*, *Dujatianam* autoritatem ſecutus eſt. Quid de *Hearnii* & *Clerici* editionibus ſentiat, ipſius verbis dicamus, quibus in fine hujus *Capitis* utitur, ubi *Livium* bono interprete adhuc egere dixit: Jo. Frid. Gronovius *noluit omnia complecti, cum egregie poſſet. De* Jac. Gronovio *ſilemus, qui & paternis inſtitit veſtigiis, & pauca contulit de ſuo. Voluit* Dujatius, *nec potuit. Et ipſe negat ſe voluiſſe* Clericus, *nec potuiſſet fortaſſe, ſi maxime voluiſſet.* Hearnius *materiam exædificando operi congeſſit, opus ipſum vix attigit. Capite tertio,* quo de ſuo inſtituto exponit, primo ſcholam nobis aliquam habet de laude, quæ antiquitatis interpretibus debetur, in qua iis egregie reſpondet, qui, leviter deguſtare veteres libros, ſatis eſſe contendunt. Deinde quaſi leges

ges interpretibus Autorum ſcribit, quarum plerasque æquis, credimus, animis omnes accipient. Sed, ut in omni fere genere, ſic in hoc, facile eſt bona præcepta dare, bonum legislatorem agere; ad præcepta autem & leges ſuas ſe componere, hoc opus, hic labor eſt. Hoc loco etiam reprehendit Vir Cl. editiones cum notis variorum, quæ apud Batavos Germanosque ſunt curatæ; quod multa falſa, aliena legenda ſint, antequam ad veram explicationem pervenias. Scimus, hanc cantilenam frequenter etiam apud nos audiri. Sed difficile eſt, de ea re pronuntiare. Illud quidem facile patet, ſi, qui ad Autores edendos accedunt, hac eſſent eruditione & hoc acumine, ut optima quæque deligere, & inutilia reſecare, poſſent, eam commodiſſimam rationem fore edendorum Autorum, quæ delectum notarum faciat. Enimvero, quando pauciſſimi ſunt, qui id facere poſſunt, periculumque eſt, ne optima ſæpe reſecentur, reſecanda retineantur, conſultius duxerunt doctiſſimi homines, ab editoribus Autorum integros doctorum hominum labores ſervari. Fieri etiam potuit, ut quidam, difficultate delectus deterriti, maluerint ſine famæ ſuæ periculo integras notas colligere, quam delectus male agendi periculum ſubire. Ceterum, etiam in optimo delectu, tamen interdum melius putamus, integras notas afferre. *Salmaſiorum*, *Caſaubonorum*, *Gronoviorum*, *Græviorum*, ſimiliumque, animadverſiones eruditionis & bonæ frugis pleniſſimas integras omnes legere malent, quam mutilatas, neque magis æquo animo eas mutilari ferent, quam integras notas eas adhiberi, quibus res faciles & notæ, loci communes, explicantur, dicta moralia illuſtrantur, cujusmodi fere ſunt *Abramii* notæ ad *Ciceronem*, & pleræque ex his, quas ad *Plinii Panegyricum* nuper repetiit Cl. *Arntzenius*, ut alias taceamus. Cl. *Crevierius* aliam inſtituit viam. Omnes enim aliorum, etiam *Gronovii*, notas ex *Livio* ſuo ſuſtulit, ſed iis omnibus in ſuis concinnandis uſus eſt; neque ſolum his, ſed etiam conſiliis monitisque *Rollini* & *Joannis Heuzeti*. Tria inprimis in his notis ſpectavit. Primo contextus emendationem, deinde difficilium verborum locutionumque explicationem, & tandem rerum ipſarum illuſtrationem. In contextu emendando non ſo-

Digitized by Google

lum *Gronovio* uſus eſt, ſed aliis etiam ſex Codicibus MStis, a Cl. *Sallerio*, Bibliothecæ regiæ cuſtode, ſuppeditatis, & quinque quidem membranaceis, uno chartaceo, quibus *Gronovius* non erat uſus. Denuo etiam poſt *Gronovium* excuſſit excellentiſſimum *Puteanorum* fratrum librum, & quædam a *Gronovio* non obſervata animadvertit. Acceſſere duo alii Codices, alter non antiquiſſimus quidem, ſed fideliter tamen exſcriptus, e Bibliotheca Sorbonica, alter e Victorina, novitius ille, & aſſutis ſæpe medicaminibus ineptis deformatus. Conſultæ ſunt etiam editiones veteres *Andreæ* & *Campani*, aliæque, *Gronoviana* antiquiores. *Polybio* quoque ſe fatetur in emendando *Livio* adjutum. *Lib. XXXIII, 35*, olim edebatur: *Ætolorum principes alii queſti ſunt* &c. *Gelenius* ex archetypo exemplari repoſuit: *interqueſti*, verbum rariſſimum, & fortaſſe nusquam obvium. Noſter, autore *Polybio*, reſtituit: *alii leniter queſti ſunt*. Nam in *Polybio*, quem hic *Livius* exſcribit, eſt: τῶν μὲν πρᾴως καὶ πολιτικῶς μεμψιμοιρέντων αὐτοῖς. *Lib. XXXIX, 36*, locus eſt, qui mire torſit *Gronovium: Cædem primum* ad conflictum *factum eorum* &c. *Crevierio* ſuboluit, mendum eſſe in *conflictum*. *Polybius*, in *Excerpt. Legat. 37* de hac re agens, dicit, hanc cædem factam ad *Compaſium*, idque nomen *Livio* reſtituendum. Interdum etiam conjectura uſus eſt, ſed ita, ut nunquam in contextum admitteret, niſi quod aut MStis, aut editionibus primis, confirmari poſſet. In verbis & locutionibus explicandis quoniam non facile omnibus ſatisfieri poteſt, cum aliis aliud aut facile, aut obſcurum, videatur, eo deſcendit, ut ea ſola loca breviter explicaret, quæ aut ipſi aliquid moleſtiæ exhibuerant, aut doctiſſimis viris, quibus ducibus & monitoribus uſus erat, difficultatis aliquid habere videbantur, aut denique in quibus explicandis docti homines lapſi erant. In quo conſilio, non eſt profecto, quod reprehendi poſſit; neque dubium eſt, quin omnes, qui ad Autores edendos accedunt, eo utantur, modo recte eo uti omnes poſſent. Nam primo pleriſque, etiam ſatis doctis, hominibus accidit id, quod ſibi accidiſſe ſæpenumero fatebatur, ni fallimur, *Caſaubonus*, ut, cum legeret librum, ſibi facillima viderentur, quæ difficilia explicatu & obſcura

obſcura eſſe intelligeret tum demum, cum aliis eorum ſenſus accurate perſpicueque explicandus eſſet. Hoc omnibus, pæne dicam, accidit, qui Autores ediderunt, quos non aliquoties aliis ſunt interpretati, ut facile poſſemus multis exemplis demonſtrare, ſi locus pateretur. Omnino difficile eſt, quid ſit obſcurum, ubique aliquem poſſe definire; dubiumque nobis videtur, utrum indocto, an docto, obſcuriores libri veteres videantur. Quid enim? ὁ πάνυ *Grævius* plusne difficultatis in Epiſtolis *Ciceronis* explicandis vidit ante, quam in *Gronovii* diſciplinam veniſſet, an poſtquam venerat? Quid? Libros ſacros quinam facilius ſibi perſuadent a ſe intelligi? Doctiores, an indoctiores? Quod ergo huic rei dicemus eſſe remedium? Nobis mallemus dici. Sed, ſi, quid ſentiamus, dicendum, mature defæcandum eſt ingenium, & Dialectica mathematicisque diſciplinis ita ſubigendum, ut clara ab obſcuris diſcernere diſcat, ita conſueſcere debemus, ut, ſingulis verbis formulisque utrum jungamus ideas, nec ne, judicemus, & judicare poſſimus. Conſtituendum etiam eſt & definiendum, cui ſcribamus, quo profectu eſſe Lectores noſtros velimus, ut, quid iis obſcurum eſſe poſſit, eo facilius intelligi poſſit. Redeamus in viam. Quod ad res attinet, quas illuſtravit Vir Clariſſimus, primo operam dedit, ut, quæ *Livius* omiſit, ea breviter expleret; quæ parum vera memoravit, convinceret; ritus, leges, ſine ambitione, attingeret & explicaret. Ponderum autem, pecuniæ, menſurarum, rationem peculiari Diſputatione, Præfationi ſubjecta, explicavit, cui adjecit appendicem *de ære gravi*, e *Perizoniano* libello compoſitam. Geographica in Indicem conjecit. Chronologicas diſputationes operoſas vitavit, ſed ad *Dodwelli* mentem ſummis paginis poſt U. C. & ante C. N. adjecit. Epitomis quoque aliquid curæ adhibuit poſt *Sigonium* & *Gronovium*, easque putat emendatiores, quam antea prodiiſſe. Sed, quoniam de inſtituto Viri Cl. ſatis diximus, ipſarum notarum ſpecimina quædam afferamus. Dicamus primo de notis iis, in quibus verba & locutiones explicantur. In iis quod conſilium ſecutus ſit Autor, paulo ante demonſtratum eſt; nempe ut nihil explicaret, niſi in quo aut ipſe, aut alii docti viri, hæſerint. Exempla hæc ſunto: I, 1, *operæ pretium*,

tium, id eſt, *rem utilem, & cui haud fruſtra opera impenſa ſit.* Ibid. *vulgatam rem*, id eſt, *rem vulgo a ſcriptoribus hiſtoriarum factitatam* &c. Ibid. *res eſt immenſi operis*, hoc eſt, *quæ excreſcere debeat in immenſum opus.* I, 2, *mœnibus propulſare bellum*, id eſt, *incluſos intra mœnia propulſare hoſtem.* I, 16, *veluti orbitatis metu*, id eſt, *metu non abſimili ejus, qui orbatos parente occupat.* I, 44, *incenſis*, id eſt, *iis, qui cenſi non fuiſſent.* I, 50, *facinoroſus*, id eſt, *audax, temerarius.* I, 56, *corneo baculo*, id eſt, *e corno arbore.* I, 58, *ſatin' ſalvæ*, id eſt, ſupple, *res eſſent. Formula ſalutandi.* Et hujusmodi ſuut innumerabilia in his notis. In hiscine vero hærere, doctiſſime *Crevieri*, potuiſti, in his *Rollinus*, *Heuzetus*, aliique, potuerunt? Nemo puer apud nos ad legendum *Livium* admittitur, qui hæc non ſua ſponte intelligat. Abſint vero ab tam ſplendidis editionibus hujusmodi, infantibus ſcribendæ, notæ. Egregiam vero pœnam perſolvit manibus *Gronovii* Vir Clariſſimus, quem ſupra reprehenderat, quod exempla, quibus ad explicationes ſuas uſus eſſet, nimis cumulaſſet. Nam, dum hoc vitium fugit, in contrarium currit, & nobis notas aridas & jejunas efficit, iis ſimiles, quas in *Jo. Corn. de Paw* libris nuper jure reprehendit Cel. *Dorvillius.* Sic *Lib. IX Cap. 38* ad verba: *diem diffidit*, cum egregia dici & de lectione, & de re, poſſent, nil addit, niſi hoc: *rem in poſterum diem rejicere coegit.* Jam, quod ad res attinet, fatemur, afferri multa utilia, idque nullo eruditionis antiquariæ ambitu fieri, ſed plerumque nimis vulgata, neque in notis *Livianis* quærenda. Quis ſperet, ſe in *Livianis* notis inventurum, quid ſit *toga*, quid *lictor, prætexta, mulſum*, & ſimilia innumerabilia, quæ aut jam cognita eſſe debent ad *Livium* legendum accedentibus, aut a magiſtris explicari. Quodſi hujusmodi rebus in omnibus Lexicis & Compendiis antiquitatum obviis notas Autorum omnium replere vellemus, quis finis ſcribendarum notarum foret? Quodſi & illud genus notarum verbale & hoc rerum reſecuiſſet Vir Clariſſimus, plus quam dimidia pars demta eſſet. Hoc diximus inprimis eſſe artis, difficultates veras videre, & ῥήσεις corruptas obſcurasque conſtituere. In quo Vir Cl. quid præſtiterit, videbimus. Quo loco recordamur ejus inſti-

Digitized by Google

instituti nostri, quod in recensendo *Livio Drakenborchiano* superiori anno tenuimus. Deligebatur *Lib. I Cap. 43* de censu *Serviano*, &, quid ad id constituendum allatum esset, commemorabatur. In quo hæc laus merito tribuebatur Cel. *Drakenborchio*, nihil ab ipso intactum relictum, in quo quis hærere, quod corruptum videri possit. Jam, si compares cum *Drakenborchianis* notis ad hoc *Caput Crevierianas*, ab hoc pæne nihil actum censeas, nihil ad *Drakenborchium* esse *Crevierium*. In *minis vinculorum & mortis*, quibus lex de incensis sancita est, *I, 44*, facilius aliquis hæreat, quam in *operæ pretium*. Sed, *minæ mortis* quæ sint, aut ab eruditis putentur, nihil dixit. Sed in universo Opere hoc visi nobis sumus animadvertere, Virum Cl. in libris Criticorum & Antiquariorum non magnopere versatum, quod necessarium est ei, qui Autores edere suscipit. Si *Lipsii Electa* legisset, citata *Jo. Fr. Gronovio*, invenisset, suspectum videri locum *IV, 16*, de *bove aurato*, sed hoc totum silentio præterit, & in nota hæc scribit: *auratis nimirum cornibus*, quasi scilicet ad aram ductus bos esset. Ceterum ipse locum sic legendum censet, nullo Codice nixus: *bove aurato & statua extra* &c. Non magis dici potest, quare extra portam posita sit statua. *Lib. IV Cap. 50 Postumius* Imperator *sub crate necari* milites jubet. Id supplicium *Lib. I Cap. 5* clarius describi dicit. Fallitur. Est simile huic, sed illud in aqua factum est, hoc non item. Laudare poterat *Ferrarii Elect. II, 7. Voltumnæ* sæpe fit mentio. Quid *Crevierius*? Videtur Etruscorum Dea fuisse. Videtur vero? Enimvero nil certius. Hoccine dubitari in tanta literarum luce? *Demsteri Etruria regalis & Gorii Museum Etruscum* inspiciantur: quot locis Autorum veterum confirmari possit, intelligetur. De *Corniculis* item *Lib. X Cap. 44* quam jejune. Debebatne vero Interpres *Livii* ignorare disputata *Salmasio* ad *Solin. pag. 386*, &c. *Lib. V Cap. 23 Jovis Solisque equis* suspectum visum doctis hominibus, & a *Scheffero*, *Cupero*, *Clerico*que, correctum. Sed hic tacet *Crevierius*, & sic in pluribus aliis. In fine *Partis II* sunt notæ posteriores, ad emendationem contextus *Liviani* pertinentes. In iis sunt variæ lectiones e Codicibus MStis editionibus primis, atque conjecturæ quæ-

dam. His uti poterunt, qui postea ad *Livium* edendum adjungent animum. Sed satis longi fuimus; ad alios libros veniemus.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES, AB Anno Æræ Christianæ D ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Serenissimi Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit, & Præfationibus auxit.

Tomus XXIII.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1733, fol. Alph. 7 plag. 4, Fig. æn. 2.

Quandoquidem, quæ *Tomo* hoc *XXIII* continentur, non esse minoris, quam quæ dederant priores *Tomi*, momenti atque pretii videntur; nec committemus nos, ut in recensendo novo hoc *Volumine* minus fuisse diligentes, quam fuimus in ceteris, dicamur. Ornant frontem ejus illustrissima nomina *Jureconsultorum*, *Judicum*, *Comitum*, & *Equitum Mediolani*, quibus Partem hanc magni sui & egregii Operis *Palatini Socii*, interprete *Philippo Argelato*, Augustissimo *Carolo VI* a Secretis, Viro industrio, & ob præclara in res Italorum merita bonis omnibus percaro, consecrarunt. Scriptorum, quos complectitur hic *Tomus*, primus est *Antonius Hyvanus*, Sarazanensis, cujus *Commentariolus de Bello Volaterrano, A. 1472 a Florentinis gesto*, e Codicibus MStis, uno Comitum *Guidonum*, uno Sarazanensis urbis, & duobus Bibliothecæ *Strozzianæ*, nunc primum prodit. Bello, quod hic descriptum est, occasionem dedisse, constat, inventas A. 1472 in agro Volaterrano ditissimas aluminis fodinas, quarum cum sibi quisque civium partem peteret, capitales hinc contentiones ortæ sunt, non nisi plurimorum cæde, & ipsius urbis interitu, finitæ. Alii a Florentina Republica, id modis omnibus agente, ut in partem lucri admitteretur, calamitatis hujus causam arcessunt. Sed multum ab his dissentit *Hyvanus* noster, qui, cum tanti mali culpam omnem in Volaterranos conjicit,

jicit, ita ſe gerit, ut plane ad id conductus mercede Florentinorum videatur. Quod ſane in homine, Volaterranæ civitatis ſtipendio vivente, & publica hic munera gerente, vix ſatis mirari poſſis. Conſtat enim ex ejus literis, ad *Volaterranos* datis, quas integras ex tabulario illius urbis *Muratorius* produxit, fuiſſe ei jam A. 1466 Cancellarii in illa civitate dignitatem oblatam, nec dubium eſt, hanc ſuſceptam ab eo, & annos aliquot adminiſtratam. Literis non leviter imbutum fuiſſe, ipſe hic libellus docet, ſatis quippe eleganter, tamque copioſe, ſcriptus, ut vix aliunde univerſi hujus belli initia & progreſſus plenius cognoſci poſſint. Excipit *Hyvanum Leodriſius Cribellus*, cujus jam olim *Vitam Sfortiæ* Collectionis hujus *Tomo XX* dederat, jam *de Expeditione Pii Papæ ſecundi in Turcas Libros duos* ex Codice *Phil. Argelati* MSto exhibet, Italiæ ſuæ ornamentum, *Muratorius*. Exigua eſt, ſi molem ſpectes, hæc opella, nec, unde plura peti poſſint de vita *Pii II*, deſunt alii Scriptores; habes tamen hic eorum, quæ ſub finem vitæ geſſit Papa ille, narrationem ſatis copioſam, & in *Scriptorum Italiæ* Corpore *Muratoriano* ob id inprimis locum merebatur hæc Hiſtoria, quod ad hunc diem nondum edita exſtaret, cujus generis ſcripta merito præferenda dudum publicatis *Muratorio* videntur. De Autore ipſo ſatis dictum eſt olim, cum *Tomi XX Scriptorum Italiæ* mentionem fecimus. Accedimus ad *Jacobi Volaterrani Diarium Romanum, ab A. 1472 usque ad 1484*, ex MSto Codice Bibliothecæ Eſtenſis, ſed eo, quod dolet *Muratorius*, ſatis accurate ſcripto, nunc primum editum, quo plurima continentur eorum, quæ tempore *Sixti IV* Romæ, maxime vero in curia Romana, geſta ſunt. Scriptor eſt non minus elegans, quam accuratus, cujus labore uſus eſt *Raynaldus* in *Eccleſiaſticis Annalibus*, Commentarios hos *accuratiſſimos* vocans. Pleniora tamen ſunt, & ipſa orationis ſerie melius cohærent, quæ ab A. 1579 ad 1584 memorantur, quam quæ præcedunt illud tempus. Convertiſſe ſe ad Opus hoc ſcribendum *Jacobi* Cardinalis Papienſis, cui a ſecretis & in amiciſſimis fuit, cujus etiam *Epiſtolas*, & *Commentarios* hiſtoricos, ipſa ejus *vita* ornatos, luce publica donavit, ſive hortatu, ſive exemplo, vide-

 tur.

tur. Hujus enim, quos modo diximus, *rerum sui temporis Commentarii* communem doctiorum hominum plausum tulere; & exstat Epistola ejus ad *Volaterranum*, qua hujus institutum, Annales urbis Romanæ conscribendi, vehementer approbatur. *Volaterranum* hunc Historicorum Latinorum numero merito adscripsit *Vossius;* idem vero, cum a Papa *Pio* in Cardinalium collegium allectum scribit, multum fallitur, & *Jacobum Volaterranum* cum *Jacobo de Ammanitis*, Cardinale Papiensi, eodem, quem paulo ante nominavimus, temere confundit. Natum *Vossio* errorem hunc ex eo, putat *Muratorius*, quod *Jacobi* hujus Cardinalis *Commentariorum Libro tertio* & sequentibus falso inscripta hæc legantur: *Jacobi Volaterrani Cardinalis Papiensis Commentarii.* Ortu enim Lucensem fuisse hunc *Jacobum*, vix quisquam dubitet, qui legit P. *Sebastiani de Paulis*, civis Lucensis, *de patria hujus Cardinalis* Dissertationem, Lucæ editam. Id satis constat, exstincto Cardinale Papiensi, cui a Secretis fuisse diximus, in *Secretariorum Pontificis* ordinem cooptatum, & *Protonotarium Apostolicum* nominatum hunc *Jacobum*. Præterea *Archidiaconi Ecclesiæ Volaterranæ* dignitatem gessit; & anno tandem 1515 a *Leone X Episcopatu Aquinate* donatus est. Pater ei *Nicolaus*, frater *Benedictus*, patria Volaterræ, fuerunt. Ortum ex gente *Gherardorum* duxit, non *Maffaorum*, quod perperam *Waddingus* & *Raynaldus* tradunt, idem genus *Jacobo* tribuentes, unde *Raphael Volaterranus*, notissimus ille *Commentariorum urbanorum* scriptor, sed a nostro plane diversus, prodiit. Cultissimæ hic *Jacobus* vir doctrinæ fuit, &, præter hoc *Diarium*, plura alia ab eo literis mandata, ex variis *Jacobi* Cardinalis Papiensis Epistolis intelligimus. Quin probabile videtur *Muratorio*, ipsum hoc *Diarium* ad plures annos ab eo perductum; quod si ita sit, justo dolore horum, quæcunque desunt, jactura prosequenda est. Sed substituit in horum locum præstantissimus *Muratorius Epistolam Innocentii VIII ad Dominum Jacobum de Volterris*, A. 1488, cum Forolivienſis populus in *Hieronymum Riarium*, Comitem, crudelissime invaderet, scriptam, & ex alio Bibliothecæ Estensis Codice huc translatam. *Volaterrani* Opus excipit Augustini

Pa-

Patricii, *Senensis, Descriptio adventus Friderici III Imperatoris ad Paulum Papam II*, jam olim a *Jo. Mabillonio* in *Musei Italici Parte II pag. 256* publicata. Bis, quod inter omnes constat, urbem Romanam accessit *Fridericus III* Imperator, primum A. 1452, coronam Imperatoriam ex manu *Nicolai V* accepturus, iterum A. 1468, testaturus religionem suam *Paulo II*, tunc Pontifici. Alteram hanc peregrinationem in libello hoc suo descripsit *Patricius*, Vir non indoctus, qui *Vitam* etiam *Fabiani Benciani, Politianensis*, sacrorum Canonum doctoris, ab eodem *Mabillonio* editam, nec non *Epitomen Conciliorum Basileensis, Florentini, Lausannensis, & Pisani*, aliosque libros, scripsit, diligenter indicatos *Apostolo Zeno* in *Additamentis ad Vossium de Hist. Lat.* quorum partem huc pertinentem dedit *Tomo XVIII Ephemer. liter. Italiæ pag. 336. Patricium* hunc *Cerimoniarum* sub *Innocentio VIII Magistrum*, dein ab A. 1483 *Episcopum Pientinum*, fuisse, *Mabillonius*, &, ex quo ille habet, *Ughellius*, tradunt. Idem *Mabillonius* duos *Augustinos Patricios* facit, utrumque Senensem, utrumque literis & scriptis clarum. Sed feliciter hos errores refellit loco, quem diximus, *Apost. Zenus*, certo nos docens, unum eundemque fuisse *Patricium*, huncque sub *Paulo II*, &, qui ei successit, *Sixto IV*; Cerimoniis præfectum, atque postea Episcopum Pientinum. Habes jam, Lector, *Annales de Raimo, sive Brevem Historiam rerum in regno Neapolitano gestarum, ab A. 1197 ad 1487, Autoribus* Ludovico, *Seniore, & Juniore*, de Raimo, ex Codice MSto, cujus copiam Cel. *Muratorio* fecit *Ignatius Maria Comus*, Vir inter Neapolitanos doctissimus, jamque in scribendis *Romanorum Pontificum & Cardinalium, qui ortum duxerunt e regno Neapolitano, Vitis* occupatus, descriptam. Adjungendam hanc opellam, etsi tenuem & rerum valde inopem, nec lacunis carentem, *Ephemeridibus Neapolitanis*, jam olim *Tomo XXI Scriptorum Italiæ* publicatis, vel ideo putavit Cel. Editor, quod, quæcunque hic narrata sunt, ad Campaniam potissimum, ad Samnites, populosque alios Aprutio vicinos, quorum historia satis adhuc jaceat inculta, spectent. Nobilissima olim in terris Neapolitanis gens *Raimorum* fuit, unde etiam *Fransonus* & *Lau-*

Lancellottus, Equites Hierosolymitani, genus duxerunt. Hi ipsi gloriam conscriptæ hujus *Historiæ* cum *Ludovicis* duobus communem ferent, si fides habenda sit Codici, unde depromta est a *Muratorio*, in cujus quippe fronte, præter *Ludovicos*, *Fransoni* etiam & *Lancellotti* mentio facta est. Sed, ab his non tam scriptam, quam saltem descriptam fuisse, ex alio facile ejus Codice intelligas, ita inscripto: *Annali du* Ludovico *vecchio e giovane* de' Raimi, *descritti da un libro a penna de' M. M.* Lancellotto *&* Fransone, de Raimi, *Cavalieri Hierosolimitani. Cum additionibus* Antonii de Aseltriis. Progredimur ad Antonii Galli, *Genuensis, Opuscula historica, de rebus gestis populi Genuensis, & de navigatione Columbi*, quæ, nondum ad hunc diem edita, & diu a se frustra quæsita, tandem hic proferre Cel. Editori ex Codice MSto Genuensi licuit. Tria sunt Opuscula, a *Gallo* non indiligenter scripta, & ab Editore perindustrio mendis quamplurimis purgata. Primum *de Expeditione Genuensium in Barchinonenses*, quam susceptam A. 1466 constat, inscriptum est, cui in Codice MSto inepta librarii manus nomen *Gotifredi de Albario*, cujus exstant *Annales Genuenses*, sed nunquam editi, præfixerunt. Altero *res gestæ Genuensium ab A. 1476 ad 1478* memorantur. Tertio *origo atque fata Christophori Columbi*, nobilissimi peregrinatoris, ortu sive Genuensis, sive Savonensis, sive, quæ *Petri Mariæ Campiæ* in *Historia Ecclesiæ Placentinæ* sententia est, Placentini, quem æqualem habuit hic *Gallus*, copiose exponuntur. Ceterum non adeo obscurum hujus *Galli*, Historici Genuensis, & Scribæ Magistratus S. *Georgii*, nomen est, ut non ejus mentionem, etiam honorificam, Scriptores Genuenses fere omnes, maxime vero *Raph. Sopranus* in libro *degli Scrittori Liguri*, fecerint. Succedit Beneventi de Sancto Georgio, *Comitis Blandratæ, Historia Montisferrati, ab origine Marchionum illius tractus usque ad annum 1490*, Italico sermone scripta. Causæ, cur opus hoc, jam diu ante editum, denuo hic publicandum duceret, Cel. *Muratorio* tres fuere; prima, quod nobilissimæ hujus regionis, quam solam magna hac *Scriptorum Italiæ* Collectione exulare, indignum videbatur, nusquam exstaret, certe inveniri non posset, quæ lucem nondum

dum publicam vidiſſet, Hiſtoria, nec inter eas, quæ prodiiſſent olim, ulla potior præſente eſſet; altera, quod præclarum hoc *Benevenuti* opus, A. 1639 in civitate Caſalis S. *Evaſii* typis æneis impreſſum, tam paucorum, ſive quod exiguus exemplarium numerus prodierit, ſive quod id divulgari homines potentiores noluerint, jam quidem manibus verſetur, ut, ſitne unquam editum, dubitare etiam rei literariæ peritiſſimos videas; tertia, quod Scriptorem hunc, Seculi ſui adhuc ſatis inculti ornamentum, præcipuus quidam veritatis amor, ſtudiumque Criticæ, commendet, quippe ad confirmandas rerum geſtarum narrationes ipſis tabulariorum divitiis, & veterum chartarum fide, utentem. Modeſtius hoc, quicquid eſt Operis, *Tractatum familiarem* inſcripſit Autor, ita obviam iturus iis, qui ſtili forte elegantiam, de qua non ita, ſicut de rebus ipſis, laboravit, hic fruſtra ſint quæſituri. *Hiſtoriam* hanc, ut diximus, diligentiſſime ſcripſit, quæ niſi exſtaret, multis adhuc res Montisferratenſes obtectæ tenebris jacerent; neque tamen, in contexenda maxime Comitum Genealogia, nihil ei difficultatum ſpinæ horridæ vetuſtiorum temporum, Seculi inprimis decimi, objecerunt. Antiquiorem enim *Alderamo*, quem dicunt ab A. 938 ad A. 995 imperium tenuiſſe, cujus & ipſius hiſtoria multum adhuc luce eget, non oſtendit; &, quæ de hujus filio quodam primogenito, & in Marchia ſucceſſore, *Bonifacio I*, cum *Arnulpho Mediolanenſi* tradidit, prorſus in fabulis ſunt habenda. Nam, quem Seculum XI tulit *Bonifacium*, A. 1052 in Burgundica *Conradi I* Imperatoris expeditione ferro venenato trajectum, Comitem, non Montisferrati, ſed Tuſciæ, fuiſſe, jam Cel. Editor, in eodem olim errore verſatus, ex certiſſimis rerum documentis exploratum habet. Fortaſſis & alia, quibus lima opus ſit, in ceterorum Comitum hiſtoria acutiores oculi animadvertant; ſed quæ facile ex Scriptoribus, in hac Collectione paſſim obviis, aut emendari, aut ſuppleri, poſſint. Antiquiſſima fuit, unde genus duxit *Benevenutus*, Comitum Blandratæ domus, adhuc hodie Auguſtæ Taurinorum, & in aliis Italiæ civitatibus, veterem ſplendorem & dignitatem ſervans. Fuerunt olim in hujus ditione oppidum Blandratæ, Caſtellum S. *Georgii*, Vallis Seſſiti, & Oſce-

& Oscelæ. Postea in tres quasi surculos stirps hæc adinodum illustris abiit. Alii enim *a Rocha*, alii *a Balangero*, alii a *Foliso*, dicti sunt. Postrema prosapia *Benevenutum* dedit, ideo cognomine *de S. Georgio* insignitum, quod suis fortunis castellum hoc, a *Carolo V* Imp. A. 1523 Comitatus honore donatum, adjunctum habuit. Pater ei *Joannes de S. Georgio*, vir in Canapicio primarius, fuit. Militiam primum sectatus, inter Equites S. *Joannis* Hierosolymitani locum, simulque splendidam, quam dicunt, *Commendam*, obtinuit; postea ad suaviores Musas conversus, illustrissima in aula Comitum Montisferrati munera gessit. Præses enim Senatus Casalis S. *Evasii* nominatus, provinciam hanc ad mortem usque *Bonifacii* Marchionis administravit, filiorum ab eo relictorum tunc curæ & tutelæ præfectus, & ipsius regionis rector vicarius constitutus. Præterea frequentes ad *Alexandum VI*, *Maximilianum* Imp., aliosque Principes, legationes obiit, vir non prudentiæ minori, quam eloquentiæ, & Jurium peritiæ, inter suos laude florens. In tantis rerum publicarum curis de scribenda etiam *Historia Comitum Montisferrati* cogitavit, hancque geminam, Latino & Italico sermone, composuit. Et Latina quidem primum prodiit A. 1516 in urbe Astensi, sic inscripta: *Montisferrati Marchionum & Principum regiæ propaginis, successionumque, series nuper elucidata.* Hanc ipsam, accessionibus ditatam, postea A. 1521 Trini, Ducatus Montisferrati oppido, denuo in lucem emisit. Quam deinde patrio sermone composuit, non vivente ipso, sed pluribus post mortem ejus annis, prodiit *Montisferrati* plenior *Historia*, novo jam a Cel. Editore ornatu donata, plurimisque mendis liberata. Memoratur etiam *Benevenuti* hujus *de Origine suæ Familiæ* libellus, nunquam, quod scimus, editus, & paucis fortassis cognitus. Ordo nos ducit ad *Allegretti de Allegretis Ephemerides Senenses, ab A. 1450 ad 1496*, sermone scriptas Italico, jamque primum ex *Huberti Benvoglienti*, Patricii Senensis, Codice MSto huc translatas. Parum hæ satisfacient iis, qui res tantum illustres & notatu cumprimis dignas in historiis requirunt, cetera, quæ sunt levioris momenti, fastidiosius legunt. Accidit enim & *Allegretto* huic, quod *Ephemeridum* scri-

ſcriptoribus accidere plerumque ſolet, ut in Annales ſuos, ne rerum geſtarum negligentiores fuiſſe ſpectatores videantur, obvia quæque, nullo rerum utilium inutiliumque habito diſcrimine, referant. Bene igitur a Cel. Editore factum, quod eorum, quæ nihil nec utilitatis, nec delectationis, habebant, plurima hinc ſuſtulit, nonnullis, quæ ad ipſos Senenſes ſpectant, & absque horum injuria auferri non poterant, de induſtria retentis. Si rem ipſam ſpectes, minime ſpernendum videtur hoc *Diarium*, luculentam ſane eorum, quæ ſub finem Seculi XV non inter Senenſes tantum, ſed in univerſa etiam Italia, geſta ſunt, notitiam ſuppeditans. Secutus eſt *Allegretus* partes populi ſeu plebis, penes quam tunc ſumma rerum erat in Senenſi civitate, &, quod ipſe refert, in primis populi Magiſtratibus allectus fuit. Idem patre ſe natum *Nannio Allegreto*, & illuſtri ortum genere Duodecimvirorum, dicit. Pergimus ad *Fratris* Hieronymi de Burſellis, *Bononienſis*, *Ordinis Prædicatorum*, *Annales Bononienſes*, *ab A. 1418 ad 1497*, nondum ad hunc diem editos, jamque ex Codice MSto *Jo. Baptiſtæ Bianconi*, Græcarum literarum in Gymnaſio Bononienſi Profeſſoris clariſſimi, depromtos. Exordium hujus Hiſtoriæ Autor non ab A. 1418, ſed ab ætate remotiori, duxit; at noluit vetuſtiora illa hic denuo locum invenire Editor, utpote jam diligenter deſcripta in *Annalibus Bononienſibus Matthæi Griffonis*, Collectionis hujus *Tomo XVIII* publicatis. Reſectis igitur, quæcunque annum 1418 præceſſerant, ita inſtruxit *Annales* iſtos, ut, ſi his *Griffonis* hiſtoriam, ad annum uſque 1426 deductam, conjungas, pleniſſimam, & continua ſerie decurrentem, rerum Bononienſium hiſtoriam teneas. Prodiit Autor nobili genere *Albertucciorum*, cui pro more Seculi agnomen *Burſelli* fuerat adſcitum. Patrem ipſe ſuum *Petrum de Burſellis*, *ſive de Albertuciis*, nominat, *qui*, *amore accenſus patriæ*, *arma corripuit*, *Canetulosque*, *quantum valuit*, *impugnavit*. Addixit ſe ſacris Prædicatorum, cujus Ordinis quisquis hiſtoriam tradidit, *Hieronymi* hujus doctrinam & virtutes miris laudibus extollit. Si *Altamuræ* fides, in Bononienſi civitate A. 1493 *Inquiſitoris hæreticæ pravitatis* munus geſſit. Pleuritide correptus, d. 25 Nov.

A. 1497 e vita excessit. Scripta ejus numero multa, sed nunquam edita, quorum partem aliquam Bononia servat, hæc memorantur: *Annales Ordinis Prædicatorum ab A. 1215 ad 1484; de Viris illustribus Ordinis Prædicatorum; de Generalibus Magistris Ordinis Prædicatorum; Annales Cœnobii Bononiensis S. Dominici, ab ejus exordio usque ad sua tempora; Chronicon, seu Epitome gestorum ab orbe condito usque ad annum 1497; Historia Romanorum Pontificum a Sancto Petro ad Alexandrum III Papam; Chronicon, seu descriptio complurium Italiæ civitatum; de Doctoribus asserentibus, Deiparam originali peccato aliquando fuisse obnoxiam; Sermones de tempore per totum Annum; Sermones varii de Sanctis; Liber Sermonum pro tempore Quadragesimali*; denique *Annales urbis Bononiæ*, quibus *Muratorii* beneficio in posterum luce frui publica licebit. Ultimum in hoc *Volumine* locum occupat *Andreæ Naugerii, Patricii Veneti, Historia Veneta, ab origine urbis usque ad annum 1498*, sermone Italis patrio conscripta, primum nunc e Codice MSto Bibliothecæ Estensis in lucem producta. Dubium videri nonnullis possit, an *Historia* hæc verus sit *Naugerii* fœtus, quandoquidem *Petrus Bembus* sub suæ initium *Historiæ Venetæ* diserte scribat, ex eo sibi componendi hujus Operis consilium ortum, quod moriens *Naugerius*, cui hæc provincia a Magistratu Veneto demandata fuerat, comburi sua scripta jusserit; non audet tamen Codici Estensi, in cujus fronte inscripta verba leguntur: *da* Andrea Navagerio, *Nobile Veneto, che mori Ambasciadore in Francia*, fidem denegare Cel. Editor, quod certo dici non possit, an jussis his obtemperaverint hæredes mortui, cujus utique & *Carmina*, & *Orationes*, flammas evaserint, fieri etiam potuerit, ut illi *rerum Venetarum Commentarii*, quos publico nomine conscribendos susceperat *Naugerius*, Vulcano cesserint, præsenti *Historiæ*, multum ab illis diversæ, effugere hanc injuriam contigerit, præterea id satis legenti cuique appareat, Autorem hujus Operis vixisse A. 1498, quo ipso magnum in Italia *Naugerii* fuisse nomen constet, denique tam plene Autor, tamque accurate, res suo tempore gestas descripserit, ut, nisi ab homine in ipsa rei-

publicæ

publicæ luce versante, & arcana ejus consilia edocto, talia expectari vix potuerint. Utrum vero Italico sermone, sicut hic exhibetur, an potius Latino, quem inprimis familiarem habuit, conscripserit id operis *Naugerius*, id ipsum aliis decernendum relinquit Editor. Si recentiora tempora spectes, nihil est, quod desiderari hic possit; sed in antiquioribus Seculis meræ fabulæ & errores venia vix digni regnant, quibus ne manum violentam inferret Editor, intercessit stupor hominum quorundam, qui, sancte servandas ejusmodi superioris ætatis reliquias, nec quidquam tentandum in aliorum scriptis, audacter pronuntiant.

THE ANALOGY OF RELIGION NATURAL AND REvelated to the constitution and course of Nature, &c.

h. e.

ANALOGIA RELIGIONIS NATURALIS & revelatæ cum constitutione & cursu naturæ; Autore JOSEPHO BUTLER, L. L. D.

Londini, 1736, 4 maj.

Alph. 1 plag. 20.

Haud vulgare, sed prorsus grave & selectum, scribendi argumentum est, quod explicandum suscepit Cl. *Butlerus*, naturæ cursum, atque convenientiam ejusdem cum religionis, tam revelatæ, quam naturalis, principiis, declaraturus. Illa omnia, quæcunque disputavit, huc fere redemit. Vere magnum inter certam veritatem & probabilitatem intercedit discrimen. Hæc enim variis gradibus, ab infimo scilicet nudæ possibilitatis, adscendit ad superiores. Nec statim probabilis redditur propositio, in eo casu, si contrariæ æque sunt possibiles. Attamen in moralem certitudinem sæpe abit propositio mere possibilis, si nimirum repetitur, & multitudine casuum corroboratur. E. c. si fluxum & refluxum maris hodie prima observares vice hoc illove loco, levissimo probabilitatis gradu concluderes, fluxum crastino die rediturum. In sententiam hanc Autoris ire hic non possumus, siquidem propositio de fluxu crastina luce repetendo mere est possibilis; probabilitatis enim notio inter Philosophos longe aliter est determinata. Si vero per integras septimanas & annos conti-

nuatur hic eventus, certissime credit Autor, fore eundem perpetuum. Quæ autem in probabilitate posita sunt, determinantur analogia & convenientia cum alia re, nobis satis nota. Hæcque similitudinis observatio conjecturam & probabilitatem in innumeris casibus efficit, sæpe etiam convictionem & certitudinem. Futura cognitione præteritorum vel præsentium eventuum dijudicamus. Ita credimus, infantem tenellæ ætatis, staturæ perparvæ, viginti annis præterlapsis, virili magnitudine fore conspicuum. Experientia nos condocuit, mense Januario intensum esse frigus; hinc concludimus, instanti hoc tempore eandem insecuturam aeris temperiem. Ita probabilitate in omni vita utimur, tanquam indice & duce fidelissimo. Inque eruditione, quam longe patet, usus ejus est plane mirificus. Hactenus Noster: sed regulas probabilitatis nec determinat, nec præscribit, sed præcipit, ut doctores Logicæ eas colant, suisque tradant. Pergit: rationi quammaxime conveniens est probabilis argumentandi modus, & *Origenes* bene ac sapienter asserit, *credentem*, *Scripturæ autorem esse naturæ opificem, recte conjicere, tales difficultates in ea esse debere, quales in ipsa natura essent obviæ.* Atque eodem modo porro colligimus, eos, qui negant, Scripturam esse a Deo, quia multa intellectu difficilia in ea reperiuntur, negare etiam debere, mundum esse creatum a Deo. Porro, si similitudo adest in rebus constitutione & providentia earundem, prout in revelatione exponuntur, ac convenientia nexus, quem experientia & ratio condocet, iterum vi analogiæ concluditur, utriusque unum eundemque esse autorem. Hujus tenoris ratiocinia præclare illustrant divinas veritates, & profecto, si ab analogia desumtum argumentum haud adhiberemus, stulti essemus habendi. Et in sanctissimæ religionis veritatibus præ ceteris ea argumentandi ratio venit in censum. Tanquam veritates cognitas Autor noster principii loco ponit, autorem existere naturæ, & universi rectorem. Omnis igitur liber in usum eorum conscriptus est, qui Dei existentiam & naturæ fines statuunt. Dubia, inquit Noster, quibus premimur, gravissima evanescunt analogiam rerum penitius considerantibus. Summa religionis

ligionis Christianæ hæc est: mala puniri, bona præmiis ornari, & rationem haberi omnis vitæ. Porro res huc redit, vitam præsentem esse statum, quo tentemur, & ob futura bona afficiamur variis incommodis. Ita in *Parte prima* hæc ipsa explicaturus Autor, 1) agit de vita futura; 2) de regimine Dei pœnis & præmiis creaturarum; 3) de morali œconomia Dei; 4) & 5) de δοκιμασίᾳ creaturarum, & periculis, quibus conflictantur; 6) de opinione eorum, qui actiones dicunt esse necessarias; 7) quomodo falso concipiatur reipublicæ divinæ ratio. In *Parte secunda* 1) ostendit gravitatem religionis Christianæ; 2) argumenta contra revelationem diluit ac refellit; 3) limitationem virium intellectus & judicii speciatim sistit, deque iis, quæ probabiliter in Revelatione obvia esse debent, declarat: addit denique, inesse vi analogiæ oportere objectionibus obnoxia revelationis placita; 4) nos plane fugere Christianæ veritatis principia, eorumque præstantiam, pronuntiat; 5) nexum harum veritatum, mediatoris officium, & mundi per eam redemtionem factam, exhibet; 6) defectum universalitatis revelationis, & infirmam, uti vulgo creditur, ejusdem probationem, ex mente perverse sentientium explicat; 7) evidentiam & claritatem præcipuam religionis Christianæ docet; 8) objectiones, quæ contra argumentum de analogia naturæ cum religione formantur, refellit. Hæc quidem est generatim synopsis hujus Operis. Annexæ sunt binæ Dissertationes, altera *de identitate personali*, altera *de natura virtutis*. Speciatim disputandi modum Autoris nostri depingere liceat. *Part. II Cap. 2 pag. 161* agit de objectionibus contra revelationem ratione miraculorum. Contradictoria videtur, inquit, naturæ constitutio contendentibus nobis cum ea miracula. Sed aqua nobis non hæret; etenim creatio mundi, invisibilis mundi gubernatio Jesu Christi, & judicium ejus extremum, reliqua omnia, ita comparata sunt, ut miracula haud sint dicenda; si vero ita vocaveris, discrimen tantum intercedet ratione verborum, nihil ad rem faciens ipsam. Si analogia naturæ hæc destruere debet fidei Christianæ capita, repugnare debent cursui naturæ; sed hoc nullibi observamus.

 Finga-

Fingamus quendam, cui nihil e revelatione est cognitum, si fuerit æquus rerum existimator, concedet tantum parvam partem naturalis & moralis hujus universi systematis ea determinari. Profitebitur, se exiguam tantum partem rerum scire, ergo non omnem, ergo nec destruere potest incognita, quorum tamen amplissimus est campus, & quæ sunt reliqua, non sine ingenii & doctrinæ copia a Nostro explanata.

JO. GEORGII CRAMERI, J. U. D. COMmentarii de Juribus & prærogativis Nobilitatis avitæ, ejusque probatione, ex institutis Germanorum, & priscis, & hodiernis.

Tomus I.

Lipsiæ, apud Jo. Christ. Martini, 1739, 4 maj.
Alph. 3 plag. 8.

Prima nunc, quod omnibus doctrinæ rectioris amatoribus longe accidit gratissimum, divulgata est *Pars* præstantissimi splendidissimique Operis, cujus aliquando edendi jam olim liberalem Germanici Juris studiosis spem fecerat Consultissimus *Cramerus*, Lipsiæ nostræ decus, & ad iter illud, quod nominis monstrat immortalitatem, nobili gradu contendens. Postulat æquitas, quæ suprema nobis in recensendis doctorum hominum laboribus lex est, ut plausu partim publico insignem prosequamur industriam elegantis Viri, & ad illustranda Germanorum Jura nati plane factique, partim civitati literariæ gratulemur Opus tam politum, tamque utile, & optimarum rerum plenum, ad cujus si accederent laudem, quæcunque luce publica donari scripta solent, o quam maturos percipere posset fructus universa eruditorum societas! Ne quid enim dissimulemus eorum, quæ pertinent ad commendationem Operis egregii, ordo hic concinnus, summum judicii acumen, gravissimorum scriptorum testimonia, &, quod unum magnæ laudis materiam habet, suave venustumque dicendi genus, regnant. Fulget præterea liber, & mirifice superbit, dulcissimo Musis nomine Illustrissimi Comitis,

Hen

Henrici à Bruehl, Mæcenatis Saxonici, cujus in patriam merita,
nullis tacenda Seculis, & animus erga literatorum ordinem
propenſiſſimus, tam diu memorabuntur, quamdiu ſuus erudi-
tioni ſolidæ honor conſtabit. Jam, ne legentes hæc noſtra
præpoſterum forte laudandi ſtudium nobis objiciant, ipſum
hunc Muſæ *Crameriana* fœtum Lectori paulo propius conſpi-
ciendum præbebimus, &, præmiſſa Capitum ſumma, nonnulla
producemus in medium, non anxie quæſita, ſed oblata nobis ul-
tro, ſpecimina, quæ, ni prorſus fallimur, hoc efficient apud
complures, ut ipſum in manus librum ſumant, noſtrumque
probantes judicium, tantæ doctrinæ Autori bene nobiscum pre-
centur. Quæ præmiſſa eſt ipſi Operi Præfatio, inter varios Scri-
ptores, qui in eodem olim argumento explicando qualemcun-
que poſuerunt induſtriam, nominat inprimis *Claudium Franc.*
Meneſtrierium, Gallum, & ex noſtratibus *Eberh. Frid. Georgium*,
atque *Rudolph. Frid. Telgmannum*; ſed quorum nullus ita in
hoc munere verſatus perhibetur, ut omnem poſteris materiam
præripuiſſe dicendorum videatur. Noſter, nihil prætermitten-
dum ratus eorum, unde quidquam gratiæ ac decoris conciliari
argumento huic gravi ac illuſtri poſſit, & animo bene præparato
ad nobilem laborem hunc converſus, *Volumen* hoc *primum*
Capitibus abſolvit *quinque*, quorum *primo* de inſcriptione libri,
& verborum ſignificatione, exponit; *altero* origines jurium
& prærogativarum avitæ nobilitatis, ejusque probationis, evol-
vit; *tertio* rationes illorum & æquitatem commonſtrat; *quar-*
to, quinam eorundem in Germania capaces ſint, vel minus, di-
ſpicit; & *quinto* denique jura ac privilegia nobilitatis avitæ anti-
qua recenſet. Hisce ſubjunxit *Jo. Mülleri*, Reipublicæ Norim-
bergenſi quondam a Secretis, Opuſculum de *Rüxneri* libro
de torneamentis, ejusque fide, quod in Bibliothecis huc usque
latuit MStum; Documenta, quæ priſcum, nobilitatem avitam,
in dubium vocatam, comprobandi, modum oſtendunt; Statu-
ta ac privilegia Capitulorum quorundam Germaniæ Cathedra-
lium; & alia tandem Documenta, quæ ad controverſiam ec-
cleſiæ Cathedralis Wormatienſis cum Auwachiis, & *Jacobo de*
Boville, novis hominibus, pertinent. Quam appendicem, nemi-

ni

ni fortaſſe ingratam, rerum & verborum Index ſequitur, non
Pag. 5. ſine cura & ſtudio ſingulari confectus. Jus, quod Germani *das Recht derer Ahnen* vocant, ita deſcribit Ampliſſ. Autor, quod ſit *Jus peculiare, moribus Germanorum introductum, & legibus, ſtatutis, atque privilegiis, firmatum, vi cujus illi Nobiles, qui intaminatam nobilitatis ſuæ antiquitatem ex certo avorum, proavorumque, continua ſerie nobilium, numero legitime probare poſſunt, aliis, quorum nobilitas vel nova, vel labe quadam adſperſa eſt, præferuntur, &, his excluſis, ſoli ad exercitationes & ludos equeſtres, ad primaria nobilium virorum collegia, & corpora, ad præcipuas quaſdam dignitates, aliorumque quorundam jurium uſum, admittuntur.*
78 ſeq. Servorum manumiſſiones, ſacris Chriſtianis feliciter in Germania inſtauratis, atque ita a *Caroli M.* temporibus, Cleri cumprimis Pontificii ſuaſu, factæ ſunt frequentiores. Ingens igitur libertinorum caterva ſuccrevit, quorum haud pauci ruri remanſerunt, & agriculturam, quam ut ſervi antea exercuerant, nunc tanquam coloni, in utilitatem patronorum, proſecuti ſunt, illisque certos præſtiterunt cenſus annuos. Maxima vero libertorum multitudo confluxit in urbes, ſpe lucri, indulgentibus patronis ex mercatura & opificiis capiendi, allecta. Et ante quidem *Henrici Aucupis* ætatem ſoli propemodum liberti urbes incoluerunt Germanicas. Hujus tamen Imperatoris auſpiciis evenit, ut ingenui quoque multi in urbibus primariis domicilium ſibi conſtituerent, qui, ut præclare ſuſpicatur Vir longe doctiſſimus, magiſtratuum ſibi munera vindicarunt, libertis in infima civium claſſe collocatis. Cum ergo liberti opificia, quæ in ſervili ſtatu didicerant, in urbes intulerint, poſteaque mercaturæ dederint operam; ſatis luculentis ſignis apparere cauſas, putat Autor, cur equeſtris ingenuorum ordo, &, quæ ex illo originem ducit, nobilitas hodierna, tantopere & a mercatura, & ab opificiis, omni tempore abhorruerit, vilemque ac ſordidam urbanorum civium cenſuerit
95 ſeq. conditionem. Antiquiſſimis temporibus, cum verum ſupremi Numinis cultum adhuc ignorarent Germani, honorifica apud eosdem habita eſt ſacerdotum conditio, ideoque nobiliſſimi quique viri ſacerdotio ſe conſecrare non dubitarunt. At in errore verſari

Digitized by Google

verſari illos graviſſimo credit præclariſſimus Autor, qui originem exinde hodierni derivant moris, quo non niſi nobiles, avita conſpicui nobilitate, in Capitula cathedralia, & Collegia Canonicorum, recipiuntur. Complura enim tum mutata ait, cum ſacra in Germaniam Chriſtiana introducta ſunt. Sub Francis profecto, quorum auſpiciis paganam Germani ſuperſtitionem ejurarunt, ad ſacros Ordines, & munera eccleſiaſtica, quosvis promiſcue, ſive ſervos, ſive libertos, ſive ingenuos, Clerum admiſiſſe pontificium, nec, quod ad ſervos attinet, *Carolum M.* & *Ludovicum Pium* iteratis ſanctionibus id conſecutos eſſe, ne illi, dominis invitis, in Clericorum reciperentur ſocietatem, quin potius eorundem haud paucos, impetratis a dominis ſuis manumiſſionibus, ad ſacerdotii non modo honorem, ſed ſummum etiam Epiſcopale faſtigium, ſub ipſius *Ludovici Pii* imperio, fuiſſe elatos, docte & eleganter oſtendit. Seculo demum decimo & undecimo Collegia Germaniæ Cathedralia eam, quam hodienum tenent, formam, ea, quibus adhuc utuntur, jura, obtinuerunt, hisque etiam temporibus nobiles, ſive illuſtres, & ingenuos militares, ex quibus nobilitas inferior hodierna enata eſt, major, quam antea, cupido inflammavit, locum inter Canonicos capitulares ambiendi. Hujus rei cauſas varias, nec parum probabiles, ſtudioſe attulit Conſ. *Cramerus.* Idem alio in loco arduæ illius, & controverſæ ſatis, quæſtionis mentionem facit, an Imperator avitæ nobilitatis jura, ac prærogativas, quæ generis antiquitatem, & certum avorum aviarumque nobilium numerum, juſte probandum, ſupponunt, novis concedere queat nobilibus, & eo quidem modo, ut hi ad Torneamenta, Canonicatus, majores Ordines militares, & honores alios, quibus ſola gaudet avita & gentilitia nobilitas, admitti debeant, quamvis ex parentibus, avis, & aviis nobilibus non ſint prognati. Quantuscunque ſit JCtorum numerus, quantacunque etiam eorum autoritas, qui affirmando reſponderunt, ab iis tamen, pro Academica ſentiendi libertate, recedere non dubitat Autor noſter, ad Inſtrumentum Pacis Osnabrugenſe, Cæſareasque Capitulationes, provocans, in quibus quippe diſertis cautum ſit verbis de ſervandis Collegiorum Cathedralium pri- Pag. 174 ſeq.

 vilegiis,

vilegiis, Statutis, & conſuetudinibus, juſte introductis. Nemi-
nem autem Juris noſtri publici adeo rudem fore exiſtimat,
ut ignoret, in poteſtate ſolius Imperatoris non eſſe, leges Im-
perii fundamentales vel interpretari, vel mutare, vel contra eas-
Pag. 220. dem diſpenſare. Ex moribus Germanorum adoptionem non
eſſe modum acquirendæ nobilitatis, niſi per privilegium, ab Im-
peratore conceſſum, quale exemplum de *Joſepho* Imperatore al-
latum eſt, docte contendit. Quid videatur Conſultiſſimo Vi-
ro de controverſia, an quis quondam motibus agitata, an nobi-
litate Doctores gaudeant Academici, egregio, quo omnia ſo-
278 ſeq. let, eruditionis apparatu expoſuit. Admodum olim honorifi-
cum fuiſſe Doctoris Academici nomen, ex tot Hiſtoriæ Jurisque
patrii monumentis luculenter apparet. Cauſa hujus rei genui-
na in callidis Pontificum Romanorum machinationibus quæ-
renda eſt. His enim factum eſt, ut honores Academici digni-
tatibus accenſerentur eccleſiaſticis, ideoque equeſtri & gentilitiæ
nobilitati non exæquarentur tantum, verum etiam præponeren-
tur. Inde igitur evenit, ut Doctores Academici pari cum no-
bilibus jure ad Canonicatus & Capitula admitterentur, quin
ipſi nobiliſſimi equeſtris ordinis viri magno numero ab Acade-
miis infulas expeterent doctorales, & ſæpiſſime Doctoris hono-
res inſignibus præferrent equeſtribus. Quod cum probatu non
ſit difficile, mirum ſane non eſt, in ipſis Receſſibus Imperii
Doctoris dignitatem equeſtri comparatam, eademque Docto-
ribus, & quodammodo majora, quam nobilibus, ad equeſtres
honores ſolenni ritu (*durch den Ritter-Schlag*) evectis, con-
ceſſa fuiſſe privilegia. Sed inde a Seculo XVI imminui haud
parum cœpit Doctorum conditio, & ſenſim ſenſimque plu-
rimum de ſua illi dignitate amiſerunt, cujus jacturæ origo
derivanda videtur Autori a recentiori ævo, & inprimis a ſa-
cris repurgatis, quo ſcilicet tempore hæc dignitas pro eccle-
ſiaſtica & clericali haberi deſiit. Quanquam vero hac no-
ſtra ætate equeſtris nobilitas ſupra Doctoris dignitatem emi-
neat, & ubique propemodum viris ſanguine nobilibus prior
tribuatur locus præ Doctoribus, nativa nobilitate deſtitutis,
niſi quidem hi ſplendidis fulgeant in aulis Principum mune-
ribus;

ribus; nihilo tamen minus ne hodie quidem omnis Doctoribus nobilitas poterit abjudicari. Interim nec illud, pro candore suo, dissimulandum censet Consultiss. *Cramerus*, quod jam olim non omnia nobilitatis jura & privilegia Doctoribus cum viris avita nobilitate illustribus fuerint communia. Præsidium sententiæ suæ quærit in Torneamentis, & aliis ludis equestribus, in Ordinum militarium insignibus, in societatibus Ganerbiorum, aliisque nobilium collegiis, quæ avitæ, seu hæreditariæ, non personalis, qua Doctores tantum gaudent, nobilitatis probationem requirunt. Præclara sunt, Pag. 296 seq.
quæ doctissimus Autor de antiquo cinguli militaris conferendi, & Equitum creandorum, ritu, vulgo *das Ritter-Schlagen* dicto, ex optimis quibusque Scriptoribus in scenam produxit. Medio potissimum ævo frequentissima in Germania, pluribusque Europæ regnis, hæc fuerunt solennia, quæ cum paucis describi fere nequeant, ad ipsum elegantissimi hujus Operis Autorem ut remittamus Lectores, necesse est. De jure, adeundi Tornea- 332 seq.
menta & ludos equestres, multa disputat solide ac diligenter, ludorumque militarium initia ad Francorum & Carolingorum ætatem referenda putat, quæ deinceps *Henricus Auceps* instauravit, multoque frequentius, quam antecessores ejus, exercuit. Torneamenta vero solennia, magna pompa peracta, ante Seculum XI plane ignota, atque eodem demum Seculo inventa fuisse a Gallis, gravibus commotus & quasi convictus argumentis, Autor profitetur. Quo sane ipso *Georg. Rüxnerum*, pluresque, qui hunc præpostero secuti sunt applausu, viros eruditos recte refellit. Unde autem *Torneamentorum* vox orta fuerit, 338.
non inter se conveniunt Critici. Alii enim eandem a ludis Trojanis; alii a tirociniis, quorum denominatione ludi olim equestres frequentissime designabantur, derivant; alii ejus originem Italis, alii Germanis, & illi quidem a voce *tornare*, hi a Germanico vocabulo *treen*, id est, *circumagere*, deducunt. Nulla tamen ex conjecturis hisce probatur Autori nostro, qui longe probabilius vocis hujus originem repeti a Gallis scribit, apud quos *torner*, sive *tourner*, inde ab antiquissimis temporibus, idem, denotaverit, quod *vertere*, *in orbem agere*,

 id

Pag. 437-442. id quod ſolenne ſemper fuerit illis, qui in ludis equeſtribus decertarunt. In cauſis olim & litibus Vaſallorum nobilium feudalibus a teſtimoniis dicendis omnes repellebantur, qui ex avis aviisque nobilibus non erant prognati. Quid? quod ne ad poſtulandum quidem, & cauſam actoris, vel rei, in judicio perorandam, admittebantur alii, quam Pares curiæ, avita nobilitate conſpicui. Aliter vero hodie in cauſis feudalibus. Neutiquam enim teſtes, & procuratores ignobiles, ab ejusmodi arceri judicio, dummodo habiles ſint & idonei ad teſtimonium dicendum, aut cauſas defendendas, a Viro præſtantiſſimo demonſtratur. Atque hæc protuliſſe ſufficiat ex libro, nihil, quod non placeat mirifice, & plane ſit dedolatum, in ſe continente, cujus præclariſſimo Autori valetudinem precamur proſperam pariter ac diuturnam, ut non hoc ſolum Opus feliciter, &, quod addimus, quam proxime, perficiat, verum pluribus etiam cultiſſimi ingenii monumentis famam ſuam, ſatis jam amplam, adaugeat, noſtræque laudem Lipſiæ, tot eruditiſſimorum civium ſcriptis partam, ſuo etiam nomine conſervet ac tueatur.

THE GENEROUS PHYSICIAN, &c.

h. e.

MEDICUS GENEROSUS, SEU MEDICINA facile parabilium, continens claras & luculentas deſcriptiones cauſarum, ſymptomatum, & methodi curationum, in variis morbis, qui corpori humano accidunt, cum formulis optimis, Anglice conſcriptis, & norma utendi, conceptibus vulgaribus accommodata, per D. COLBATINUM, in gratiam eorum, quos res anguſta domi ſolvendis exorbitantibus Medicorum ſoſtris impares reddit.

Londini, ſumtibus J. Roberts, ſine anni indicio, 8.
Plag. 12.

Ars medica videtur Autori profundis adeo myſteriis & rerum difficultatibus obvoluta haud eſſe, ut non cuique ex vul-

vulgo liceat ad illius cognitionem adſpirare. Sanitatis potiſſimum conſervandæ arbitrium penes omnes conſiſtit, qui congenita rerum ad diætam ſpectantium cognitione, cum medicina nobiscum naſcatur, uti norunt. Exercitium corporis, moderatus cibi potusque uſus, eorum, quæ proſunt nocentve, obſervatio, ſicut olim, ita & nunc, artis fulcimenta exiſtunt. Noſtri temporis praxis, curioſior, quam utilior, remediis ingenioſe mixtis conſtat, videasque prolixas formulas magis in commoditatem & lucrum Medici & Pharmacevtæ, quam in utilitatem ægri, compoſitas. Quapropter miſertus Autor plebeculæ, antiquam medendi methodum reſtituere tentat, & ſimpliciſſima remedia, ſyrupos, potiones, julapia, deſpectui jam plerumque habita, in uſum reducit, & morborum hiſtoriam ita condit, ut ſecum reputare quilibet, etiam artis minus gnarus, poſſit, quid ſibi ſuisque ſalutare eſſe queat. Ab ovo, quod ajunt, incipiens, naſcentis hominis morbos exponit, inde ad adultorum morbos digreditur, concinne exponens morborum ætiologias, diagnoſin, & curandi methodum; hinc formulas exponit familiares. Aſt verendum, ne male utantur imperiti in propriam cladem regulis, quas applicare neſciunt, licet erudite & bono animo fuerint prolatæ.

HAMPSTEAD WELLS, &c.

h. e.

FONS SOTERIUS HAMPSTEDENSIS, ſeu norma, qua ebibendæ ſunt iſtæ aquæ, ſiſtens earundem naturam & virtutes, morbos, quibus tollendis inſerviunt, tempus, rationem, & ordinem, quibus potantur, modum corpora ad potionem præparandi, diætam, potaturis neceſſariam; cum Appendice de origine fontium in genere, & experimentis de aquis Hampſtedenſibus factis, curationumque hiſtoriis. Autore JOANNE SOAME, Med. D.

Londini, impenſis Autoris, apud F. Clay & D. Browne, 1734, 8.
Plag. 14.

Chalybeatis aquis exterorum haud indigent Britanni, ſuisque gloriari proventibus poſſunt. Servandus eſt ſuus honor Tunbridgenſibus, Kentenſibus, Neo-Tunbridgenſibus, aliisque. Eminent tamen Hampſtedenſes acidulæ, coloris pelluciditate, ſaporis aciduli gratia. Inſtituitur a Cl. Autore comparatio cum Spadanis & Pyrmontanis Germaniæ fontibus; negatur verum ſubeſſe acidum, ſed, martis participes eosdem eſſe, ex ochra aquarum, aliisque, quæ cum chalybeatis aquis inſtitui ſolent, experimentis, fuit intellectum. Aperiendi virtute omnes chalybeatæ, adeoque & hæc aqua, eminent; quapropter laudatur in glandularum viſcerumque obſtructionibus, menſium erroribus, nervei etiam generis intemperie, morbique Anglici dicti ſpeciebus. Regulæ, quibus aquarum potatio dirigitur, ingenioſe admodum excogitatæ, cum regulis motuum ſanguinis & humorum apprime conveniunt. Per intervalla, parvisque hauſtibus, bibantur acidulæ, quo placide decurrere per vaſa, & a corde ſubigi, miſcerique cum ſanguine, fons ſalutaris poſſit; trium ſeptimanarum decurſu bibantur aquæ; æſtate bibantur; corporis accedat motus & exercitatio; ante meridiem bibantur. Ampliſſima eſt curationum, quas aquarum Hampſtedenſium uſus perfecit, recenſio. Calculi renum, lepra, ventriculi intemperies, anorexia, aliique morbi, obſequioſi his aquis fuerunt, quorum hiſtoriæ adducuntur. De aquarum mineralium, maxime chalybeatarum, origine & principiis, magnorum in arte virorum, *Hoffmanni* noſtratis, *du Clos*, Galli, *Freindii*, Britanni, aliorumque, ſententiæ colliguntur, & conferuntur. Experimenta, cum aquis Hampſtedenſibus inſtituta, fuerunt non tantum Gallarum pulvis, ſed & Thea viridis, & lignum nephriticum, quibus omnibus, diverſo gradu, aquæ purpureo colore tinctæ fuerunt: ſyrupus violarum easdem viridi tinxit. Accedunt alia experimenta, ab amicis facta.

REGLE ARTIFICIELLE DU TEMS, &c.

h. e.

TEMPORIS REGULA ARTIFICIALIS, SIve Tractatus de diviſione temporis naturali & artificiali,

Digitized by Google

ciali, de variis horologiorum, præcipue portatilium, constructionibus, deque vera ratione illa cognoscendi, & motum eorum recte temperandi; Autore HENRICO SULLY, Sereniss. Aurelian. Ducis Horologiopœo, & Societatis Artium Socio. Editio nova, correcta, auctaque quibusdam Observationibus, ad Horologiorum fabricam spectantibus, JULIANI LE ROY, ejusdem Societatis Membri.

Parisiis, apud Gregorium Dupuis, 1737, 8.
Plag. 19, Tabb. æn. 5.

Libellus hicce, mole licet exiguus, non ad perficiendam solum Horologiorum fabricam, sed ad noscendam etiam artis præclarissimæ historiam, perutilis videtur. Dolendum, ipsum Autorem *Sullium*, qui natione Anglus fuit, morte præmatura exstinctum. Artifex quippe dexterrimus pariter ac ingeniosus fuit, magnamque scientiæ famam sibi comparavit. Præsens, quod recensemus, Opusculum, quantum in arte excelluerit, satis demonstrat, cujus novam editionem, cum exempla veteris distracta essent omnia, adornare suscepit Cl. *le Roy*, ita tamen, ut verba Autoris, ubi obscuritate aliqua laborabant, correxerit, superflua resecuerit, nunquam vero ab ipsa Autoris mente discesserit. Horum omnium synopsin dare brevissimam nunc aggredimur. Et primo quidem clarissime explicatur constructio horologiorum, cumprimis portatilium, generalis, enumeratis partibus, quibus componuntur, earumque præcipuis propositionibus, per calculum determinatis. Sequitur disquisitio de variis horologiorum speciebus, deque exactitudine expectanda secundum varias constructionum rationes. Omnis horologiorum motus a tribus principiis oriri dicitur, scilicet a potentia motrice, propagatrice, & directrice. Potentia motrix in horologiis vulgaribus est pondus, in portatilibus elater. Propagatrix resultat ex varia rotarum, quæ motum secum mutuo communicant, combinatione. In potentia directrice plurimum inest differentiæ, quam distincte & singulatim Autor explicat.

plicat. Libramenta ordinaria (*Balanciers*) plurimis premuntur defectibus, eisque longiſſime præſtant Pendula, quæ ad maximam regularitatem reduxit *Hugenius*, adhibita Cycloide. Notatur autem, cum pauca exiſtant Cycloide inſtructa horologia, pauciora adhuc ejus generis eſſe, quæ dextre ſint fabricata. Ad quæ ſubdit Cl. Editor, non tantam hodie eſſe Cycloidis neceſſitatem, quanta fuerit *Hugenii* tempore; quod utique ſatis oſtendiſſe videtur Cel. *Saurin* in *Commentariis Acad. Scient. A. 1720*. Excellentiſſima autem potentia directrice gaudent automata, quæ, pendulo longiori, quod ſecunda vibrat, inſtructa, qualia noſtris temporibus fabricantur, magnamque præ omnibus aliis prærogativam habent. Pendula iſthæc inveniſſe dicitur *Guil. Clemens*, Londinenſis Artifex, nomine *Regiorum* deinceps inſignita. Horologiorum vero portatilium potentia directrix eſt filum elaſticum, in ſpiram contortum, quod primus invenit *Hugenius*. Cum plurimi homines eo laborent præjudicio, ut ad eundem perfectionis gradum redigi poſſe horologia portatilia exiſtiment, quo illa eminent, quæ pendulis inſtruuntur; in ſequentibus plures enarrantur cauſæ phyſicæ & mechanicæ, quæ ſucceſſum impediunt. Imo nec optima pendula omnis prorſus irregularitatis expertia dicuntur; quidni igitur eis ſubjiciautur potiori ratione portatilia? Quis enim plane evitet incommoda ex fuſi figura, non accurate ſatis determinata, ex irregularitatibus fili elaſtici ſpiralis, ſeu potentiæ directricis, oriunda, & quæ plura forſan alia ſunt? Quibus ita expoſitis, Autor ad ipſam temporis diviſionem progreditur, explicatque differentiam inter tempus verum ſive apparens, & medium. Monſtrat porro, qua ratione tempus tam medium, quam apparens, absque errore ſenſibili innoteſcat, & qua ratione ad componendum horologii motum utrovis tempore uti liceat. Quem in finem addit Tabulam æquationis motus ſolaris, & accelerationis fixarum ſupra motum ſolis medium. Peculiares adhuc dilucidationes ſubnectit, ad uſum fili ſpiralis elaſtici ſpectantes, cujus ope motus horologii, ut conſtat, accelerari aut retardari poteſt, idque operatione adeo deli-

delicata, ut ejus ope minutum temporis primum in 388800, & secundum in 6480, partes æquales dividere liceat, quæ vis est admirabilis mechanismi ibidem adhibiti. Sequuntur annotationes quædam Ill. *Leibnitii*, quas cum Autore communicavit, cum Viennæ versaretur. Optat ibidem Vir summus, ut opus aliquando prodeat, non solum universam artis praxin, sed accessoria quoque, complectens, hoc est, inventa varia eorum, qui ad scientiæ & dexteritatis fastigium pervenerunt. Partem arithmeticam, id est, eam, quæ rotarum, dentiumque, divisionem & numerum spectat, bene tractatam fuisse ab *Oughtreado*, pronuntiat. Parem operi *Sullium* fore, cum theoriam cum praxi conjunxerit. Primam fili elastici spiralis ab *Hugenio* factam applicationem automato cuidam A. 1674 circiter; *Hookium* & *Hautefeuillæum* primos se deinceps inventores jactasse rei adeo egregiæ, refert. Se ipsum in Diario Gallico (*Journal des Sçavans*) aliud potentiæ directricis genus, non physicum, sed pure mechanicum, publicasse, automatum vero eo instructum executioni nunquam dare potuisse, cum semper invenerit artifices vel operi non satis aptos, vel ab antiqua consuetudine deflectere recusantes. Tale autem horologium usus novos & insignes præstiturum, cum fuso conoidico carere possit, eademque ratione motum continuet, quamvis potentia motrix duplicetur; magisque profuturum mari, quam pendula. Porro examinandum esse, quantus aeris sit influxus in vibrationes fili elastici spiralis, & præcipue, quantus caloris & frigoris. Perfectissimæ pendulorum constitutioni obesse rotarum combinationes, unde frictio oritur; quæ causa sit, cur horologiorum motus acceleretur paululum, aucta vi motrice. Esse adhuc singulare horologiorum genus, in quibus pondus vibrans nullos itus & reditus absolvat, sed motu semper circulari feratur. *Hugenium* de iis aliquid conscripsisse, publici juris nunquam factum, & loco cycloidis adhibuisse solidum parabolicum, in quo circulationes sint isochronæ. Ceterum bona esse, quæ de motu horologii ad solem aut fixas componendo præcipiat *Sullius*, & tabulam, quam eum in finem condiderit, satis ingeniosam; ei tamen multis ex capitibus præferendam esse illam, quæ ad me-

 ridiem

ridiem verum tempus medium monſtrat. Hactenus obſervationes Viri Illuſtris. Eas excipit deſcriptio horologii portatilis novæ conſtructionis, oblata Academiæ Scientiarum Regiæ a *Sullio* A. 1716. Automaton idem prorſus eſt ac illud, de quo diximus ſatis in *Actis* hiſce *A. 1737 Menſ. Mart. pag. 127*, quo ablegandus eſt Lector. Sequitur narratio, ad hiſtoriam artis pertinens, ſic inſcripta: *Hiſtoire critique de differentes ſortes d' échappemens*, vel hiſtoria critica variorum modorum, ad vibrationes horologiorum recte temperandas adhibitorum, ex qua, cum digna lectu ſit, pauciſſima excerpemus notabiliora. Notatur, *Hookium* vibrationis aliquod genus excogitaſſe, cui ſubitanei ſuccuſſus nihil nocuerint, poſtea tamen rurſus neglectum, cum, quicquid hujus eſt perfectionis, incommodis majoribus compenſetur. *Tompionem*, cui præcipue debeatur artis in Anglia inſtauratio, aliud itidem adhibuiſſe, inſigni illa proprietate præditum, quod motus æquabilitas nihil ab inæquali potentiæ motricis actione patiatur, ſed frictionum incommodis nimis obnoxium. Circa annum 1700 *Fatium* primum inveniſſe methodum, horologiorum portatilium libramenta Rubinis imponendi, quam magis poſtea, cum *Baufrium* ſocium adſciviſſet, perfecerit; ex quibus omnibus occaſionem nactus eſt *Sullius*, tentandi ulteriora, & corrigendi inventorum defectus, adhibito novo vibrationis genere, quod executioni dedit A. 1721. Cum ea, quæ recenſuimus, ad horologia portatilia ſpectent; ideo ea deinceps enarrantur, quæ ad automata majora ſpectant, ex quibus notaſſe ſufficiat, eundem *Hookium*, de quo ſupra, inventionem *Penduli Regii*, quam *Clementi* tribui diximus, ſibi vindicaſſe, ac aſſeruiſſe, ſe brevi poſt incendium Londinenſe A. 1666 Regiæ Societati monſtraſſe illud vibrationis genus. *Sullius* noſter non contemnendas contra illud objectiones affert, unde anſa arripi poteſt, perfectiora, ut fecit, moliendi. Se quoque primum fuiſſe, commemorat, qui Cycloidis inutilitatem, cum ad pendula applicatur, coram Academicis quibusdam, circa annum 1715, ſuſtinere fuerit auſus. Hactenus quidem *Sulliana*; attingamus adhuc ea, quæ adjecit *le Roy*. *Primi* horum titulus eſt: *Memoire hiſtorique ſur la montre de Mr.*

Digitized by Google

Mr. Sully, h. e. Commentarius hiſtoricus de automato portatili *Sulliano*, de quo ſupra, ubi ulterior ejus perfectio oſtenditur. *Secundum* continet deſcriptionem & uſum novi horologii ſolaris, horizontalis, quod Meridianis ducendis potiſſimum inſervit. Excipit hoc Deſcriptio horologii univerſalis & portatilis, pyxide magnetica inſtructi, aliaque, eam ad rem ſpectantia. *Tertium* exhibet novam & ſimpliciorem rotarum combinationem, quæ in horologiis excitantibus (*horloges à reveil*) uſu veniunt. *Quartum* circa emendandam grandiorum horologiorum conſtructionem verſatur. *Quinto* argumentum hoc continuatur, oſtenditurque, arbores vel axes rotarum omnium ſuper rectangulo horizontaliter poſito diſponi poſſe. Quæ ſequuntur, de variis horologia emendandi modis agunt, quibus tandem coronidem imponunt 1) nova methodus conſtruendi horologia repetentia, de qua diximus in *Actis A. 1737 Menſ. Majo pag. 231*; 2) Hiſtoria artis horologiariæ, ab anno 1715 uſque ad 1729, ubi præcipue notandum, *Sullium* vivis exceſſiſſe A. 1728, menſe Octobri, poſtquam longo tempore omnes ingenii vires eo intendiſſet, ut automaton inveniret mari utile; vid. *Acta* noſtra *A. 1737 Menſ. April. pag. 178 ſeq.*; 3) Deſcriptio novi cujusdam horologii, prælecta coram Societate artium a *Petro Gaudrono*. Plurima in ſcriptis hiſce obſervare licuit egregia, & ad perfectionem artis non parum profutura, de quibus utique copioſius diceremus, niſi limites præſtituti, quos prope jam exceſſit recenſio, nos prohiberent. Hic itaque ſubſiſtimus.

GEORGII LAURENTII HAUSFRITZ, Norimbergenſis, de Cæſare, deſignato ſucceſſore imperii antiqui, Commentarius, ad illuſtrandam Hiſtoriam Auguſtam.

Norimbergæ, ſumtibus Jo. Stein, 1737, 4.

Plag. 22.

In tanta Virorum eruditorum copia, qui nullam antiquitatis partem intactam relinquunt, mirari nos ſubit, perpaucos dari, qui argumentum illud grave & frugiferum, cui explicando ſtudium ſuum dicavit Cl. *Hausfritz*, ſatis pro dignitate per-

tractaverint. Quis enim neſcit *Caſauboni* & *Salmaſii* labores, in Scriptores Hiſtoriæ Auguſtæ feliciter inſumtos? Quis *Panvinii, Gutherii, Bulengeri, Dodwelli, Pagi, Becmanni, Harduini, Spanhemii*, induſtriam ignorat? In horum tamen ſcriptis tam pauca, quæ ad rem illam faciunt, occurrunt, ut vix triceſimam partem illorum, quæ Doctiſſ. Autor ex ingenio ſuo fœcundiſſimo protulit, abſolvant. Ex re igitur illorum, qui hac literarum amœnitate ducuntur, fore judicamus, ſi pro inſtituti noſtri modulo nonnulla Lectoribus noſtris ex politiſſimo hoc libello propinemus. *Capite* autem *primo* Clar. Autor *de vario modo ſuccedendi in imperio Romano, & origine dignitatis Cæſareæ*, diſſerit. Conſtat autem, ſucceſſionem contigiſſe partim Senatus benevolentia, partim militari vi, partim etiam Imperatoris illius, qui ante ſucceſſurum inſignia gerebat, deſignatione. Orditur Autor a *Julio Cæſare*, atque ſingulorum primi Seculi Imperatorum rationem ſuccedendi enarraturus, *Julium Cæſarem* curaviſſe docet, ut imperium ſibi a Senatu ſub nomine Imperatoris, Dictatoris, & perpetui Conſulis, deferretur, cum fractæ jam debilitatæque eſſent res Romanorum. Quo ſimul tempore Autor ex *Dione Caſſio* contendit, jura imperii non intra perſonam *Cæſaris* contenta, ſed filiis nepotibusque aſſerta fuiſſe. Hinc, *Octavium* duplici, & hæreditatis *Juliæ*, & victoriæ, jure ad faſtigium perveniſſe, putat, ut hinc proprie ii *Cæſares* vocentur, qui ex *Cæſaris* proſapia Romæ ſolenni ritu
Pag. 7. *Auguſti* fuiſſent renuntiati. *Caligula* vero interfecto, formam imperii hæreditariam in electitiam tranſiiſſe, atque adeo a *Cæſaris* familia ad *Claudiam* perveniſſe jus ſummæ dignitatis, evincit. Ex quo colligit, omnes Hiſtoricos, qui in *Nerone* demum *Cæſaream* ſtirpem evanuiſſe credunt, vehementer falli. Usque ad illud tempus nomen *Cæſaris* gentilitium fuit, ſed, reliquos Imperatores a *Claudio* usque ad *Trajanum* honoris ſolum & boni ominis cauſa aſſumſiſſe illud, ex *Tacito, Lampridio, Ammiano*que *Marcellino*, probat, poſtea filiis quoque inditum eſſe, docet ex numo: ΚΛΑΥΔΙΟΣ ΒΡΙΤΑΝΝΙΚΟΣ ΚΑΙΣΑΡ, ubi ſimul quæſtionem *Spanhemii*, de nomine Καισαρες
12. in numis, erudite ventilat. Poterat enim quis animo pende-

re,

re, quisnam nomine Καισάρος ſignificetur, *Auguſtus*, an filius *Auguſti*. Quare Illuſtris quondam *Spanhemius* illud diſcrimen excogitavit, quod in numis *Auguſtorum* tanquam *prænomen*, in numis autem filiorum tanquam *cognomen*, uſurpetur *Cæſar*. Sed obſervationem utramque duobus convellit numis Doctiſſ. Autor, primum *Neroniano*, qui legenda offert verba: *Imperator. Nerva. Cæſar. Auguſtus*, altero *Domitianeo*, ubi de filio *Domitiani* dicitur, vivente adhuc patre: *Cæſar. Domitianus. Conſ. deſign. II.* Non ita multo poſt appellatio *Cæſaris* in dignitatis notam abiit, iisque ſolum data fuit, qui vel ab Auguſtis in ſocietatem regni aſſumti, vel certe deſignati erant ad imperii faſces aliquando capiendos. Cum igitur ex domeſtico publicus honor factus ſit; Pag. 16.
Clar. Autor *Capite ſecundo de poteſtate & ratione Cæſares conſtituendi* agit, ubi aperte docet, non unum ſolummodo, 25.
ſed duos quandoque aut tres *Cæſares* fuiſſe, ut ſucceſſio, ſi uni horum humani quid acciderit, eo certior firmiorque redderetur. Ne vero quis exiſtimet, filios *Auguſtorum* nihilo tamen ſecius *Cæſares* dici poſſe, quia ante *Neronis* tem- 27.
pora hoc jus filiis competiiſſet, monſtrat Autor §. 4, nomen *Cæſaris* a decreto Imperatoris unice, non a conditione naſcendi, pependiſſe. Nam, exſtare numum, haud inconſulte monet, *Galerii, Antonini Pii*, & *Fauſtinæ* filii, cum epigraphe: Γαλέριος Αντονῖνος Αυτοκράτορος Αντονίνȣ ὑιός, de *Lucio Vero* quoque omnes tacere numos, qui ſi privatam ante vitam non egiſſet, quam a *Marco* fratre ſuo adoptaretur, Senatus hanc *Cæſaris* dignitatem non tacuiſſet, ſed in numos Imperatoris aliquando evaſuri imaginem fudiſſet. Ceterum, qui *Cæſares* non 33.
erant ex Auguſtorum filiis, *Nobiliſſimi* dicti fuerunt, quorum honorem ſollicite Autor exponit, atque, ampliſſimum illud nomen degeneraſſe in *Deſpotarum, Sebaſtophororum*, *Protoſebaſtorum*, & *Sebaſtorum*, appellationem, bene firmat & docet. Poſt- 39.
modum, quia titulo *Nobiliſſimi* Princeps juventutis junctus fuerit, illaque ornamenti acceſſio ex monumento, præſertim Ancyrano, pateſcat, hoc etiam argumentum Autor pro ſua, qua pollet, diligentia explanat, & numum aliquem Gothicum, in libro *Erizzi* exſtantem, qui *Caji* & *Lucii, nepotum Auguſti*, me- 40.

 minit,

minit, ſub judicium vocat. Tandem in hoc *Capite* indagare ſtudet, num Imperatores & Cæſares neceſſe habuerint *Patriciis* adſcribi, quod negat, quia labente re publica non vetus dignitas coruſcaverit, &, ſi vel maxime plebejus fuerit, Cæſarem tamen ad eminens illud faſtigium adſpiraſſe, conſtaret. Amplius tamen hac in re videndum erit, ne præpropere nimis fidem *Dionis*, quæ omni tempore maxima fuit, elevemus, nec ibi corrupta eſſe loca clamitemus, ubi ſententiæ noſtræ non veli-

Pag. 83. ficantur priſci. ***Capite tertio Inſignia & privilegia dignitatis Cæſaris*** oratione eleganti delineat, quæ inter refert ***purpuram, paludamentum, diadema***, quo quidem ſolius Imperatoris caput cinctum fuit, ſed hanc tempora ambientem faſciam ne Cæſaribus quidem abjudicat Autor, provocans quippe ad duos numos,

62. in honorem *Criſpi, Conſtantini M.* filii, cuſos, alterum ex auro, alterum ex argento, in quibus caput *Criſpi Cæſaris* vittatum aut diadematum conſpicitur. Inſignibus porro annumerandi ſunt calcei rubri & gemmati, ignis ſacer, *Cæſaribus* prælatus, de quo jam *Eſchenbachius* haud proletaria in medium attulit. Faſtigii vero auguſtalis, & Cæſarei, differentiam in eo conſtituit Doctiſſ. Autor, quod quidem *Cæſares* mandatis nomen ſuum

71. cum Auguſtis præſcripſerint, ſed Auguſtis tamen ſubjecti, quin horum dicto non audientes exilio, ipſaque dignitatis jactura, mulctati fuerint. Ex *Spartiano* enim, *Aurelio Victori, Herodiano, Zoſimo*, Cl. Autor loca adducit, unde patet, *Auguſtos* de *Cæſaribus*, facinoris alicujus reis, ſupplicia ſumſiſſe, ſi non publica, ſaltem privata. Immunitatibus tamen ſuis, tantum abeſt, ut *Cæſares* caruerint, ut, ſi criminis aliquis Romanorum reus eſſet, *Cæſares* ab eo ſupplicium ſumerent. Hinc Cl. Autor

72. de privilegiis *Cæſaris*, & de majeſtate *Cæſarum* perſonali, diſſe-

76. rit. Huc ſpectabat jus imaginem ſuum in moneta exprimendi, *Cæſaribus* competens, eo tamen diſcrimine, ut, ſi *Cæſares* cum *Auguſtis* in numis apparerent, illorum ſine laurea vultus, horum vero imagines lauro redimitæ, eminerent. Statuæ quoque & imagines ſimul cum *Auguſtorum* ſimulacris colloca-

85. bantur, quod *§. 10* ex *Lactantio* & *Zoſimo* oſtendit, nec tacet *§. 11* honorem adorandi, *Auguſtis* & *Cæſaribus* communem,

nem, cujus loco ante *Diocletiani* tempora *Auguſtum* ſalutabant Pag. 89.
oſculo in os aut manus dato, verbis additis: AVE IMPERA-
TOR. §. 12 in id inquirit, num *Cæſarum* uxores *Auguſtarum* no- 91.
men ſibi vindicaverint, & *Auguſtorum* quæ in nuptiis *Cæſarum*
autoritas fuerit. Titulum illum non connubii lege, ſed gratia
Imperatoris, acceperunt, quod ex nuptiis *Neronis* & *Domitiani*
patet, quorum uterque uxores ſuas prius non appellavit *Augu-
ſtas*, quam cum liberos procreaſſent. Fuſius hac de re egit,
enumerationemque *Auguſtarum* omnium addidit, Ill. *Rudol-
phus a Bünau* in libello, quem *de Ornamentis & honoribus Au-
guſtarum* inſcripſit. Vota inſuper pro ſalute *Cæſarum* ſuſce-
pta, natalitios dies feſtos, annis quinquennalibus & decennalibus
celebratos, miniſteria aulica *Cæſarum*, prorſus æquaſſe *Auguſto-
rum* apparatum magnificum, nemo inficiabitur, qui exempla
priſcorum intuetur, inter quæ *Valentiniani* illud affert Autor, 113.
qui, poſtquam fratrem ad ſocietatem Auguſtæ dignitatis vocaſſet,
omnia, ὅποσα εἰς κόσμον καὶ τὴν ἄλλην ἐτέλει θεραπείαν, hoc
eſt, quæ ad imperii ornamenta & cultum & reliquum ſatelli-
tium pertinent, cum eo diviſit. *Capite quarto, poteſtatem Cæ-
ſaris in regimine imperii* declaraturus, hanc eſſe duplicem do-
cet, vel quam exercuit in urbe *Cæſar* ſub nomine Conſulis, Pon-
tificis, aut virtute tribunitiæ poteſtatis, vel quam tenuit no-
mine proconſulari & imperatorio in provinciis. De pote-
ſtate extra urbem ſermonis initium capit, & imperium pro-
conſulare non raro ante & poſt *Trajanum* deſignatis ſucceſſo-
ribus imperii delatum explicat, illudque in eo quærit, quod 122.
non militem ſolum ſcribere, ſed jus etiam dicere, debuerit,
interim ultra provinciarum reliquos Præſides non valuerit.
Pergit deinde ad *Cæſarum* apud milites autoritatem, quæ re- 127.
ſtrictior paulo erat, quia fraudi potuiſſet fieri ipſis *Auguſtis*,
ſi deſtinatus hæres pluribus mactaretur honoribus, quam
vivens *Auguſtus*. Ita ipſis non licebat tribunal conſcendere, 128.
nec inſcio *Auguſto* militibus donare quidpiam, aut ſtipendium
ſolvere, permiſſum erat. *§. 3* & ſequentibus Cl. Autor *Cæſaris
dignitates urbanas* deſcribit, quæ, ſi conſularem, prætoriam,
quæſtoriam, tribunitiam, poteſtatem ſpectaveris, omnes, exce-
pta morum præfectura, & pontificatu, conceſſæ Cæſaribus fue-
runt.

Digitized by Google

Pag. 146. runt. Cenſorium munus nulli Cæſarum eapropter delatum fuiſſe, ſubodoratur Cl. Autor, quod *Cæſares*, maximam partem in flore juventutis conſtituti, nondum ſenili cuidam ſeveritati
152. aſſueti erant. Ad Pontificatum eos perveniſſe, prorſus cum *Joh. Andrea Boſio* negat, licet, cooptatos fuiſſe in omnia Sacerdotum collegia largiatur, ut ad officium Pontificis M. decore gerendum idonei redderentur. Opuſculum, non ineruditum, ſed variis antiquæ Hiſtoriæ obſervationibus ornatum, Cl. Autor comparatione Regis hodierni Romani cum veterum Cæſare finit, nobisque docto hoc libello ſpem facit haud levem, fore, ut ſucceſſu temporis ex penu ſuo, ſatis, ut videtur, opibus abundante, non viliores iſtis, quas nunc prodidit, doctrinas, in eruditi orbis commodum expromat.

LUDOVICI HOLBERGII OPUSCULA quædam Latina; Epiſtola prima, cujus nova hæc editio prioribus eſt emendatior; Epiſtola altera; quinque Libri Epigrammatum.

Lipſiæ, ſumtibus Hier. Chriſt. Paulli, Viduæ, 1737, 8.
Alph. 1 plag. $5\frac{1}{2}$.

Habet utraque Epiſtola, habent Epigrammata, perpetuam feſtivitatem, ut appareat, Poetæ jucundam eſſe ineptiarum argutulam compunctionem, & viro juvenilis doloris recordationem. Namque in polito genere ſcripturæ miles, pædagogus, peregrinator, ſatyricus, & comicus, agitatur motibus ingenii, ad excogitandum acutis, ad explicandum ornandumque uberibus, ad memoriam firmis atque diuturnis. Quibus rebus fit, ut lectionem hilaritas ſæpe conſequatur. Nobis autem liceat, ea ſtrictim attingere, quæ Scriptor affluens omni lepore commemoravit. Per Epiſtolam priorem, ut autoritati Viri cujusdam illuſtris morem gereret, de ſua ipſe vita expoſuit. Lau-
3. dat abavum maternum, *Ludov. Munthe*, Epiſcopum olim Bergenſem; patrem, qui a milite gregario tandem ad tribunitiam dignitatem evectus eſt, ſub auſpiciis *Udalrici Frid. Güldenlöve*;
5. patriam Bergam Norvagiæ. A nutrice lactatus, combuſto fere patrimonio, orbus puer decennis, inter ſtipendiarios legionis

nis Uplandicæ tirones receptus, & manipulo decem militum præfectus est. Sed cognatus *Otto Munthe* liberorum suorum Orbilio tradidit, ac ne assem quidem militaris stipendii concessit. Di- Pag. 7.
vertit igitur ad necessarium quendam, *Krogium*, a cujus filio tertio per somnii errorem vapulat. Putans, spectro se peti, rem illucescente die cognoscit, & negare spectrorum existentiam incipit, quam ἀπιστίαν multo vix tempore post emendavit. Re- 11.
dux, in domo legitimi tutoris & avunculi, *Petri Lemmii*, satyrici, commoratur usque ad incendium Bergense A. 1702. Quo anno se confert in Hafniensem Academiam, unde mox recurrit ad instituendos Præpositi Vossensis liberos. Mane rusticos docet. Noctu ab incubo deluditur. Pertæsus cholericus παιδαγωγίας, Hafniæ Gallicam & Italicam linguam discit, *Nicolai* 15.
Schmidii exemplo peregre abiturus. Sexaginta imperialibus instructus, quatuordecim dies Amstelodami jucunde traduxit. Febrim pulsurus, Aquisgranum petit. Levaturus egestatem, initio Christiansandiæ, tum Oxonii, Gallicas literas tradit civibus Acade- 38.
micis, quorum reverentia major remuneratione fuit. Cum *Andr.* 40.
Vindingio, Consiliarii status filio, Dresdam abit, Lipsiæ *M. Stieffelium* ridet, Halæ cum *Thomasio* breviter colloquitur. Interjecto deinde tempore defertur in Insulam Sproam, rusticissimam, eamque pleri sque Geographis neglectam. *Friderici Gedde*, Consiliarii 43 seq.
intimi, præficitur tribus filiis. Altero post anno Collegii Medicei alumnus, *Introductionem ad Historiam Europaeam, secundum me-* 47.
thodum Puffendorfii, Appendicem ad Historiam universalem, & *Codicem, res gestas Christiani IV & Friderici III complexum*, edidit, dedicavitque Regi, cujus beneficio fit Professor extraordinarius, 49.
etsi scholasticorum deas tutelares, Logicam & Metaphysicam, ignorat. Tum *Juari Rosencranzii* stipendium centum imperialium ad quatuor annos impetrat, Evangelicas Academias visendi gratia. Abit Parisios, ubi, Gallica pronuntiatione displicens, actiones juris miratur, Abbatem *de Bignon*, popularem *Vinssovium*, alios, convenit, expertus, a Parisiensibus rudes putari, qui sibi ab affluente elegantia temperant. Sesquiannum ibi moratus, Massi- 77.
liensium opulentiam, Genuensium dolos, notat, pervenitque Romam, ubi procumbit in genua, dum videt *Clementem XI.*

 Mo-

Pag. 110. Moleſtiam quartanæ febris, omnia membra Florentiæ & in Gallia pervagatam, in Batavia muſices ope ſedat. Redditus Hafniæ,
118 ſeq. *Introductionem Juris Naturæ & Gentium*, *ſecundum placita Grotii & Puffendorfii*, Danice ſcribit, quæ paucos habet emtores. Poſt biennium ornatur titulo Profeſſoris Metaphyſices; deinde Aſſeſſoris Conſiſtorii. Compendium Hiſtoriæ
124. univerſalis plagii accuſanti objicit Diſſertatiunculam quintam de Hiſtoricis Danicis *Pauli Ryteri*, & *Olai Petri Norvagi* Diſſertationem juridicam, *de Nuptiis propinquorum in linea recta Jure Naturæ prohibitis*. Trigeſimum annum attigerat, necdum
127. condiderat ullum carmen. Orditur imitari *Juvenalis Satyram ſextam;* poſtea facit varium poema heroico-comicum, in IV Libros deſcriptum ex hiſtoria *Petri Paarſii*, cujus fa-
130. ma per Sueviam Germaniamque percrebuit; inde quinque Saty-
132. ras confecit. Cum eſſent invitandi Candidati Baccalaureatus & Magiſterii, ſuppreſſum eſt Programma ejus, negantibus plerisque, ad laudem Metaphyſices & dignitatis Academicæ eſſe ſa-
134. tis idoneum. Maluit igitur XV Comœdiis ab aliis intacta vitia
148. perfricare. A. 1725, regio Diplomate munitus, ſuſcipit iter ad thermas Aquisgranenſes; ſed, ex Batavorum conſilio, curſum
184. dirigit Lutetiam, in qua urbe *Harduinum* & *Fontenellium* propius novit, de ſacris Pontificiorum Gallorumque Comœdiis libere diſſenſit. Sub idem tempus rumor eſt, *Breneyſſenii*
192. *Hiſtoriam* turbarum in Friſia orientali facem exſtitiſſe. Defunctus hac peregrinatione quinta, abſolvit *Metamorphoſin*, id eſt, ſocietatem animalium, arborum, & plantarum, mutatarum
196. in formas humanas, ut, inter alia, pica in tonſoris, hircus in phi-
200-208. loſophi, naturam abiiſſe videretur. Denique ſe ipſe lectoribus plane indicat temperantiæ in victu ſtudioſum, pronum in iram, regere valetudinem ſine conſilio Medicorum, ſolatium in ſolitudine quærere, garrulos nauſeare, Philoſophos in debellanda ſuperſtitione imitari, in impugnanda fide maxime deteſtari.

Serior eſt octo annis *altera Epiſtola*, quæ biduanum Hafniæ
218. incendium deſcribit, & hos fere libros: *Deſcriptionem regno-*
223. *rum Daniæ & Norvagiæ*, editam A. 1729, 4; *Hiſtoriam gentis Danicæ, a regni primordio, ad ætatem Chriſtiani II*, ed. 1732, 4;

alte-

Digitized by Google

alterum Tomum de rebus geſtis Chriſtiani IV, ed. 1733; *tertium Tomum de Hiſtoria Friderici III*, ed. 1735; *Præcepta hiſtorica & geographica*, quæ in ſcholis utriusque regni leguntur; *novam editionem XXV Comœdiarum*, & *Syſtema Juris Naturæ & Gentium*, excuſum felicius A. 1734. Pag. 228. 225.

Epigrammata, ipſe judicat, quædam eſſe philoſophica, quædam nugatoria, *nulla obſcæna*; fatetur tamen, occurrere, quæ reprehenſionem mereantur. 205.

Adjicitur *Holgeri*, Dani, Epiſtola ad *Burmannum*, quod ille, cum ad *Capperonerium* ſcriberet, hæc fecerat verba: Jo. Rhodius, *licet gente Danus, Vir tamen vere doctus, & ab omni faſtu pædagogico alienus.* Veremur, ut doctorum defenſio Danorum Batavo cenſori placeat. Sed meminerit idem belliſſimæ excuſationis, qua princeps latinitatis uſus eſt: *Epiſtola non erubeſcit.*

NOVA LITERARIA.

Præſtantiſſimus ille *Genealogiæ Diplomaticæ Auguſtæ gentis Habsburgicæ*, cujus *Volumen* jam ſuperiori *Anno Menſ. Januar. pag. 1 ſeq.* laudavimus, *alterum* & *tertium* proxime commerorabimus, Autor, *Marquardus Hergott*, a quo nihil in poſterum vulgare, ſed magna & limatiſſima omnia, orbis eruditus exſpectabit, novo, eoque magnum ipſius famæ pondus addituro, Opere proxime rem literariam ditabit. Dabit enim compoſitiſſimam *Ordinis S. Benedicti*, cujus ipſe inſigne eſt ornamentum, *literariam Hiſtoriam*, ab ultima Ordinis origine ad hæc uſque tempora continuo filo deductam, &, quicquid unquam a Viris doctis, illa ſacra profeſſis, in commodum literarum ſingulare ac egregium ſuſceptum eſt perfectumque, copioſa ac eleganti narratione complexuram. Ad cujus commendationem ſatis dixiſſe nos videbimur, cum ſumma ejus capita, ut eorum notitiam ipſe nobis illuſtris Autor in publico Programmate ſuppeditavit, legenda hic dederimus. Univerſam *Benedictinæ* familiæ hiſtoriam *Partibus duabus* abſolvet. *Prima*, quæ eſt *præliminaris*, vel *generalis*, *Capitibus ſex* prolegomena & præcognita tradet. Et *Capite* quidem *primo* commemorabitur rei literariæ ſtudium in Ordine *Benedictino*, ejusque origines, progreſſus, decrementa, inſtaurationes, &

præsens ſtatus, per XIII Seculorum decurſum; *ſecundo* præcipua Ordinis hujus per Italiam, Angliam, Galliam, Germaniam, Hiſpaniam, &c. monaſteria, ſtudiorum gloria ſuperiori, vel noſtra, ætate nobilitata; *tertio* Viri illuſtres, qui e ſcholis & magiſterio *Benedictinorum* prodierunt; *quarto* Mæcenates rei literariæ *Benedictinæ*, cum exteri, tum domeſtici; *quinto* Bibliothecæ, & Archiva, eorumque Cuſtodes; *ſexto Benedictinorum* cum veteris, tum præſertim recentioris, ævi itinera literaria. *Alteram Partem, ſpecialem,* ſive *principalem, Libri tres* abſolvent. *Primus* complectetur Hiſtoriam literariam Ordinis ſtricte ſic dictam, adeoque *Hiſtoriam Artium & Scientiarum*, inde ab ævo *S. Benedicti* ad noſtra uſque tempora, per Seculorum ſeriem, apud *Benedictinos*. Hujus *ſex* ſunt *Capita*, quorum *I* ſpeciatim pertractatur hiſtoria Theologiæ, cum Poſitivæ, tum Scholaſticæ Polemicæ, & Moralis; *II* hiſtoria Jurisprudentiæ Canonico-Civilis; *III* hiſtoria Medicinæ, Philoſophiæ, & Mathematices; *IV* hiſtoria ſtudii hiſtorici, Hiſtoriæ tum ſacræ, tum profanæ, nec non Monaſtico-Benedictinæ; *V* hiſtoria ſtudii Critici, Antiquarii, & Diplomatici, apud *Benedictinos*; *VI* hiſtoria politioris literaturæ, & Philologiæ. *Partis ſpecialis Liber ſecundus* Bibliographicus, ſive de notitia Autorum, inſcribetur, ubi vitæ ac ſcripta Virorum illuſtrium & clariſſimorum Ordinis S. *Benedicti*, inde ab ejus origine ad noſtram ætatem, *ſex Capitibus* proferentur. Horum *I* dabitur fundatoris, *S. Benedicti*, vita, cum ejusdem ſacra Regula, inque eam Commentariis; *II* S. S. Patrum Ordinis S. *Benedicti* corona per Secula, eorumque vitæ ac ſcripta, præſertim vero, ſpeciminis ergo, *Venerabilis Bedæ, B. Rabani Mauri, B. Lanfranci, S. Anſelmi*; *III* vitæ Virorum doctrina illuſtrium medii ævi, inde a Seculo XII, *Wibaldi*, Abbatis Stabulenſis & Corbejenſis, *Petri Diaconi*, Caſſinenſis, *Odonis*, Cameracenſis Epiſcopi, & Abbatis S. *Martini*, *Herveridis*, Burdigalenſis, *Sugerii*, S. Dionyſii Abbatis, *Bernardi*, Caſſinenſis Abbatis, *Engelberti*, Abbatis Admontenſis, *Adami Eſtoni*, S. R. E. Cardinalis, *Joannis Raulini*, *Joannis Trithemii*, Abbatis Spanhemenſis, *Joannis de Marre*, Condomienſis Epiſcopi, *Gilberti Genebrardi*, *Joannis Burchardi*,

chardi, Abbatis in Schwartzbach, Banz, & S. Stephani in Wirtzburg, *Oderisii*, Cassinensis Abbatis, *Joannis Feckenani*, Abbatis ultimi Monasteriensis in Anglia, *Henrici*, Abbatis Wiblingensis in Suevia, *Placidi Vigellii*, Abbatis Majoris Augiæ Brigantinæ; *IV* vitæ Virorum illustrium recentioris ævi, *Benedicti Hæfteni*, Præpositi Affligeniensis, *Constantini Cajetani*, *Clementis Reynerii*, *Angeli de Nuce*, *Joachimi*, Abbatis Fischingensis in Helvetia, *Caroli Bulteau*, *Francisci Delfau*, *Ignatii Clavenan*, *Odorisii Mariæ a Chio*, *Benedicti Bachinii*, *Caroli Petey de l' Hostallerie*, *Gabrielis Bucelini*, *Pauli Rabusson*, *Magni*, Prioris Cluniacensis, *Matthæi Petitdidier*, *Ludovici Babenstuber*, *Francisci Schmier*, *Thomæ Aquinatis Erhard*, *Bernardi Pezii*; *V* Synopsis historica belli literarii de Autore aurei illius de imitatione Christi Libelli; *VI* vitæ Autorum fœminei sexus Ordinis *Benedictini*, doctrina, eruditione, ac scriptis, illustrium, *Roswithæ*, Monialis Gandershemensis, *Sophiæ*, Abbatissæ Gandershemensis, *Berthradæ*, Vilecensis Sanctimonialis, B. *Elisabethæ*, Schonaugiæ Abbatissæ, *Diemudis*, Sanctimonialis Wessofontanæ, *Heloissæ*, Oratorii Paracliti Abbatissæ, S. *Hildegardis*, Abbatissæ, *Rilindis* & *Herrardis*, Abbatissarum Hochenburgensium, SS. *Gertrudis* & *Methtildis*, *Helenæ Lucretiæ Corneliæ Piscopiæ*, *Mariæ de Blemur*, *Magdalenæ Gabrielis*, *de Rochebouard*, &c. *Partis II Liber tertius Bibliographicus*, sive Bibliotheca Benedictina Historico-Critica realis, dicetur, de notitia Librorum traditurus. *Caput I Bibliothecam Benedictinam theologicam* continebit. Hujus *Sectio I* recensebit libros ad Theologiam positivam spectantes; & quidem *§ 1* Biblia Sacra *Benedictinæ* editionis; *§. 2* Interpretes totius Sacræ Scripturæ; *§. 3* Interpretes Bibliorum ex parte; *§. 4* Autores, qui libros ad studium & lectionem S. Scripturæ pertinentes conscripserunt. *Sectio II* Patres & Scriptores Ecclesiasticos Ordinis S. *Benedicti* sistet; *§. 1* Sanctos Patres *Benedictinos*, qui de rebus divinis ante natam Scholam, maxime de Sanctissimo Eucharistiæ Sacramento, scripserunt; *§. 2* Editiones & Collectiones Sanctorum Patrum, veterumque Autorum; *§. 3* Sanctos Patres Græcos & Latinos, opera & studio *Benedictinorum*, præsertim eorum, qui sunt ex Congregatione S. Mauri; *§. 4* Collectiones varias, seu Biblio-

thecas Patrum, veterumque Scriptorum; *§. 5* Eccleſiaſticos Scriptores alios. *Sectio III* exhibebit Theologiæ Scholaſticæ Scriptores; *Sectio IV* Theologiæ Polemicæ Scriptores; *Sectio V* Theologiæ Moralis Scriptores; *Sectio VI* Aſcetas, ſeu Theologiæ Myſticæ Scriptores; *Sectio VII*, qui de doctrina Chriſtiana ſcripſerunt, vel Catechiſmos ediderunt; *Sectio VIII*, qui Homilias, Sermones, ac Conciones, ſcripſerunt; *Sectio IX*, qui de Deo, ac Sanctiſſima Trinitate, ſcripſerunt; *Sectio X*, qui de Chriſto, ejusque ſanctiſſima Matre, ſcripſerunt; *Sectio XI*, qui de Angelis, Sanctis, horumque reliquiis ac cultu, ſcripſerunt. *Capitis II*, quod eſt de Jurisprudentia Eccleſiaſtica, enarrabit *Sectio I* conditores, collectores, atque editores Juris Canonici; & quidem *§. 1* Summos Pontifices Ordinis *Benedictini*, qui literas, Bullas, ac Conſtitutiones, ediderunt; *§. 2*, qui præter Summos Pontifices Canones in Conciliis condiderunt; *§. 3*, qui Collectiones Canonum, ſeu Corpora Juris Canonici & Eccleſiaſtici, publicarunt; *§. 4*, libros, qui *Pœnitentiales* vocantur, quinam conſcripſerint; *§. 5* Scriptores, Editores, atque Collectores Conciliorum, nec non Literarum atque Bullarum Summorum Pontificum. *Sectio II* dabit elucidatores Juris Canonici; *§. 1* Autores, qui in Jus Canonicum commentati fuerunt; *§. 2*, qui Tractatus, Quæſtiones, Conſilia, &c. de variis Juris Eccleſiaſtici argumentis ſcripſerunt; *§. 3*, qui de Jure controverſo inter Sacerdotium & Imperium ſcripſerunt; *§. 4* alios Scriptores, qui Sedis Apoſtolicæ autoritatem defendendam ſuſceperunt. *Sectio III* Scriptores appendicum Juris Eccleſiaſtici proferet; *§. 1* Scriptores librorum, quibus in communi tractatur de divinis officiis; *§. 2*, qui Breviaria, & quæ in iis continentur, compoſuerunt; *§. 3*, qui Ritualia, & quæcunque ad Sacramenta & Sacramentalia pertinent, conſcripſerunt; *§. 4*, qui de celebratione Miſſæ, rebusque aliis, ad eam attinentibus, ſcripſerunt. *Capitis III*, Scriptores de Medicina, Philoſophia, & Mathematica, complexuri, *Sectio I* dicata eſt Medicis; *Sectio II* Philoſophis: ubi *§. 1* occurrent Scriptores Logicæ, ſeu Scientiæ cogitationum rectricis; *§. 2* Scriptores Metaphyſicæ, ſeu primæ Philoſophiæ; *§. 3* Scriptores Phyſicæ; *§. 4* Scriptores Ethicæ, ſeu morum ſcientiæ; *§. 5*, qui in *Ariſtotelem*, univerſamque Philoſophiam, commentati

Digitized by Google

tati fuerunt. *Sectio III* ad Mathematicos ſpectabit, ubi §. *1* Scriptores de Arithmetica, & arte computiſtica, ſive calculatoria; §. *2* Scriptores de Geometria; §. *3* Scriptores de Aſtronomia; §. *4* Scriptores de Muſica, & inſtrumentis muſicis, cantuque eccleſiaſtico. *Capitis IV*, Scriptores Hiſtoricos daturi, *Sectio I* enumerabit Scriptores Iſagogicos, & de Chronologia, & Geographia; §. *1* Chronologos; §. *2* Geographos; §. *3* Scriptores Itinerariorum. *Sectio II* Scriptores Hiſtoriæ Univerſalis continebit; §. *1*, qui Hiſtoriam rerum ſacrarum ſimul & profanarum totius terrarum orbis, ab ejus creatione, ſcripſerunt; §. *2*, qui Hiſtoriam ejusmodi a Chriſto nato condiderunt; §. *3*, qui res ſui temporis annotarunt. *Sectio III* Scriptores Hiſtoriæ Sacræ & Eccleſiaſticæ recenſebit; §. *1* Scriptores Hiſtoriæ Biblicæ; §. *2* Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ univerſalis; §. *3* Scriptores Hiſtoriæ Pontificiæ; §. *4* Scriptores Hiſtoriæ Epiſcopatuum; §. *5* Scriptores Hiſtoriæ Conciliorum & Synodorum. *Sectio IV* Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ particularis Scriptores tradet; § *1* Scriptores Hiſtoriæ Eccleſiarum Nationalium; §. *2* Scriptores Hiſtoriæ Religioſorum Ordinum; §. *3* Scriptores Hiſtoriæ ſacrarum expeditionum, ad recuperandam Terram Sanctam; §. *4* Scriptores Sectarum, Hæreſium, Schiſmatum, ac Perſecutionum Eccleſiæ; §. *5* Scriptores Hiſtoriæ Stationum B. Virginis; §. *6* Scriptores Vitarum Virorum illuſtrium ſtatus Eccleſiaſtici; §. 7 Scriptores Diſſertationum, de rebus in Eccleſiaſtica Hiſtoria controverſis. *Sectionem V* Scriptores Hiſtoriæ Sanctorum implebunt; §. *1* Hagiographi; §. *2* Martyrologi; §. *3* Scriptores Sacrarum, ut vocant, Legendarum; §. *4*, qui de Reliquiis, Canonizatione, ac cultu Sanctorum, ſcripſerunt. *Sectio VI* Scriptores Hiſtoriæ profanæ producet; §. *1*, qui Hiſtoriam profanam univerſam a Chriſto nato ſcripſerunt; §. *2* Scriptores Hiſtoriæ Romanæ, ac rerum Italicarum; §. *3* rerum Germanicarum Scriptores; §. *4* Scriptores rerum Francicarum; § *5* Scriptores rerum Gothicarum, Vandalicarum, & Longobardicarum; §. *6* Scriptores rerum Normanicarum; §. *7* rerum Anglicarum Scriptores; §. *8* rerum Hiſpanicarum; §. *9* Vitarum virorum & fœminarum illuſtrium ſtatus politici & ſecularis. *Sectio VII* Scriptores continebit quinarum Hiſtoriæ in communi Appendicum; §. *1* Scriptores Genealogicos; §. *2* Scriptores Hiſtoriæ Iconologicæ; §. *3* Scriptores rei Diplomaticæ; §. *4* Scriptores rei Numiſmaticæ; §. *5* Hiſtoriæ Literariæ Scriptores. *Sectione VIII* dicetur de Hiſtoriæ *Benedictinæ* Scriptoribus; §. *1* de Hagiographis, ſeu Scriptoribus vitæ Sanctorum Ordinis S. B.; §. *2* de Martyrologis Monaſtico-Benedictinis; § *3* de Scriptoribus de Viris Illuſtribus O. S. B.; §. *4* de Scriptoribus Hiſtoriæ Generalis *Benedictinæ;* §. *5* de Scriptoribus de variis Sacri Ordinis Congregationibus; §. *6* de Chronographis Monaſteriorum; §. *7* de Scriptoribus de Diſciplina monaſtica, ejusque hiſtoria; §. *8* de Scriptoribus de Sacri Ordinis Conſtitutionibus, Ritibus, & Cerimoniis; §. *9* de Scriptoribus de Privilegiis Sacri Ordinis; §. *10* de Scriptoribus,

qui

qui unam alteramve partem Hiſtoriæ Literariæ attigerunt; §. 11 de Scriptoribus Criticis de rebus in Hiſtoria *Benedictina* controverſis; §. 12 de Apologiſtis Sacri Ordinis, ejusque jurium ac prærogativarum. *Capitis V*, Scriptores elegantioris Literaturæ complexuri, *Sectione I* proferentur Grammatici; *Sectione II* Rhetores, ſive Oratores; *Sectione III* Poetæ; *Sectione IV* Comici; *Sectione V*, qui Rhetorices, Poeſeos, atque Hiſtoriæ, partes ſcripſerunt; *Sectione VI* Critici. Ultimum eſt *Caput VI* de Scriptoribus & Autoribus miſcellaneis, cujus *Sectio I* Apologiſtas; *Sectio II* Epiſtolographos; *Sectio III* Interpretes, ac Verſiones Librorum; *Sectio IV* Antiquarios; *Sectio V* variorum Autorum Collectiones miſcellaneas & Opera junctim edita; *Sectio VI* Scriptores Ineditos, expromet. Atque hæc Prodromi rei Literariæ ſunt capita, hic Hiſtoriæ Literariæ *Benedictinæ* conſpectus; quem, licet maximam partem jam ſit elaboratum Opus, nihilo tamen minus, antequam illud in lucem publicam prodiret, delibandum ac guſtandum quaſi Publico propinare viſum eſt ut de Lectorum vel emtorum guſtu periculum fieret. Cumque paſſim hac noſtra ætate, qui libros ſuis ſumtibus excudendos ſuſcipiunt, priusquam prelo eos ſubjiciant, ſubſcriptiones, quas vocant, exſpectare ſoleant; hoc beneficio S. Rev. Autor quoque uti conſtituit, ita tamen, ut nummos non deſideret, ſed emtores, eorumque nomina, qui alacritate ſua ipſius augere ardorem, animumque & ſtimulos addere currenti, velint. Non vero tantum S. Ordinis hominibus, quibus Hiſtoria Literaria carere ſui Ordinis in Monaſteriis ac Bibliothecis ſuis longe turpiſſimum foret, ſed aliis quoque Mæcenatibus & rei literariæ (cujus *Benedictina* familia jam multis abhinc Seculis non minima ſane pars fuit,) amatoribus quibuscunque, hujus inſtituti leges offert, & indicat, ſub quibus & ſibi proſpicere, & honeſtiſſimam ipſius voluntatem juvare, ipſique Operi omnium optime conſulere, poſſunt, ut quam cultiſſimæ in lucem iſtæ prodeant vigiliæ. 1) igitur ſic inſtituta ſunt omnia & comparata, ut intra anni ſpatium exire poſſit Opus, cujus ſupra conſpectum poſuimus, forma folii majoris, non minus X vel XII Alphabeta, quæ vocant, complexum, & chartarum genere nitido, ea etiam accuratione, quæ poteſt eſſe maxima, excuſum. 2) Nummi a ſubſcribentibus non, niſi cum integrum Opus prelo liberatum ipſis exhibetur traditurque, ſolvuntur, nec prius deſiderantur. 3) Quicunque ſubſcribentium intra ſemeſtre ſpatium a Calendis Januarii hujus anni ſua dabunt nomina, hi, ſolutis quatuor florenis, totum Opus accipient; ſed, qui hanc opportunitatem dimiſerit, is abſolutum Opus non niſi ſeptem florenis comparare ſibi poterit. 4) Nomina vero ſubſcribentium optimis quibusque urbium Germaniæ, & extra illam, Bibliopolis exhibenda ſunt, ipſique Operi, ſi placet, ordine Alphabetico deinceps præmittenda curabuntur. Sed ſymbolas colligendi, librumque diſtribuendi, curam *Joannes Adamus Schmidius*, Bibliopola Norimbergenſis, in ſe recepit.

(o)

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Maji Anno MDCCXXXIX.

Herrn Heinrichs von Bünau genaue und umständliche Teutsche Käyser- und Reichs-Historie, ꝛc.

h. e.

ILLUSTRISSIMI DOMINI HENRICI DE BÜNAU accurata & copiosa Germaniæ cum Imperatorum, tum Imperii, Historia, e probatissimis Autoribus & monumentis congesta.

Pars III.

Lipsiæ, sumtibus Casparis Fritschii, 1739, 4 maj. Alph. 5 plag. 3.

Ita tandem in fatis fuit, ut dulcis patria nostra Viros graves, & rerum publicarum usu felicissime subactos, quemadmodum Roma olim, ingeniorum artiumque honestarum procreatrix, & quasi parens, videret, qui gentis Theodiscæ origines, antiquos ritus, reipublicæ formam, Principum artes regnandi, vicissitudines imperii ineluctabiles, pacis bellique studia & caussas, assiduitate, nullis officiorum molestiis vinci nescia, scrutarentur, & doctrinarum suarum uberrima fœcunditate illustrarent. Quod enim *Tullius*, facundissimum os, sæpenumero queritur, suos homines antiquiori ætate nescivisse, quæ fuerint historiæ leges, ac proinde annalium confectione macilenta contentos, *sine ullis ornamentis monumenta solum temporum, hominum, locorum, gestarumque rerum, memoria*

riæ prodidiſſe; id genti noſtræ vere antea veniſſe uſu, tantum abeſt, ut diſſimulemus, ut nobiſcum omnes, quicunque lætis ingeniorum proventibus delectantur, exultent merito, talem nobis maculam abſtergi, famæ nominis Germanici haud dubie obfuturam, niſi antiquioris elegantiæ & manſuetiorum Muſarum cultiſſimi vindices jam tantum inter reliquos extulerint caput,

Quantum lenta ſolent inter viburna cupreſſi.

Non una vero fundi noſtri antea calamitas fuit. Pars enim ſolam dicendi laudem eſſe crediderunt brevitatem; pars, forenſibus & publicis rebus cum abſtinerent, non eam aſſecuti ſunt peritiam de conſiliis Principum & eventu rerum judicandi, ut poſteritati conſtare poſſit, quid ſcriptor probet, aut quænam ſint acta vel caſus, vel ſapientiæ, vel temeritatis; multi fuere narratores magis, quam exornatores, neque innutriti prudentia, quæ verſatur in perſpiciendis rationibus conſtituendarum regendarumque rerum publicarum, & ſine qua verborum volubilitas inanis atque irridenda eſt, ad ſcribendum appulerunt animos. At, quod felix & fortunatum ſit tanti Operis conditori, longe aliam a duobus inde, & quod excurrit, luſtris ingreſſus viam eſt Illuſtriſſimus atque Excellentiſſimus *Henricus a Bünau*, Auguſtiſſimi Sarmatarum Regis a Conſiliis ſanctioribus, literarumque in his agris Mæcenas fulgentiſſimus, cujus nominis eximium decus ſi commendare nos demum ſcriptiuncula qualicunque publice orbi erudito vellemus, quid eſſet aliud, niſi jejuna & exili laudationum copia ſtabilem ingentis *Bünavii* famam paululum obſcurare, quam nec tempore, rerum alias omnium edaci, nec oblivione, deletum iri, fatidico auguramur ſpiritu? Reapſe enim Illuſtriſſ. Autor non tantum in prioribus *Hiſtoriæ Teutonicæ* Partibus, a nobis luculenter deſcriptis *A. 1729 Menſ. Jan. pag. 1 ſeq.* & *A. 1733 Menſ. Aug. pag. 337 ſeq.* verum in hac etiam, quam, applaudentibus bonis omnibus, foras nuper prodire juſſit, Sectione comprobavit, ſcriptorem novum aut in rebus certius aliquid afferre, aut rudem vetuſtatem vincere ſcribendi arte, debere. Hiſtoriam quippe varietate ſententiarum, velut inſignibus quibusdam & gemmis, perpolivit,

tamque

Digitized by Google

tamque verbis aptus & præſtans videtur, ut neſcias, utrum res oratione, an verba abundanti doctrina, ſapienterque dictis, illuſtrentur. Enimvero *Ludovici Pii*, Imperatoris, tempora compoſituro materies digna & facultate & copia Illuſtriſſ. Autoris ſubnaſcebatur, tum quia labente diſciplina corrupti erant mores Francorum, tum quod vita iſtius Principis varios actus, multasque & conſiliorum & eventuum ſpecies, habebat. Ad illa ergo, quæ ex incorruptis rerum geſtarum monumentis Germaniæ noſtræ *Polybius* alter tota mente ſubtiliter copioſeque repetiit, pro ſe quisque acriter nobis intendat animum, quæ forma reipublicæ ſub *Ludovici Pii*, & filiorum ejus, auſpiciis, qui mores, fuerint, per quos viros, quibusve artibus, ſimultates hinc obſcuræ, illinc apertæ, factionesque Principum, creverint: deinde ut magis magisque collapſa Imperatoris autoritas ſit, donec ad hæc tempora, quibus debilitari Francorum vires diſtributione regionum cœperint, perventum eſt. Cum vero in his rebus non famæ ſolum ſtandum videatur, ſed omnes evolvi ſedulo debeant libri; rectiſſime profecto & ordine fecit Illuſtriſſ. Autor, quod, perquiſitis vetuſtioribus monumentis, chartis, &, quotquot inveniri poterant, ſignis, expoſitionem factorum eleganter corroboraverit. Sitim igitur reſtinguant, &, quibus volupe eſt, cognitionis librariæ uſum in hiſtoria deguſtare, ſatient ſe opiparis & lautis, quas hic expoſitas vident, Scriptorum epulis. Neminem enim, quod ſcimus, prætermiſit Autorem, teſtimonio ſuo lucem, aut confirmationem rebus, allaturum, quem non ad ſui oram libri ſumma fide excitatum, & in Operis principio ita digeſtum, recordemur, ut, quo in loco Collectionum vel *Baluzii*, *Cheſnii*, *Freheri*, *Muratorii*, *Leibnitii*, *Sirmondi*, *Ughellii*, *Harduini*, *Banduri*, *Eccardi*, *Meibomii*, *Menckenii*, *Goldaſti*, *Lindenbrogii*, vel ceterorum plurium, ſcripta aſſerventur, plenioris hiſtoriæ cultori conſtare merito debeat. Satis diu in atrio ſplendidioris domus, & *Phidiaca* manu inſigniter exſtructæ, hæſimus. Per partes jam ire lubet, & ordinem rerum ædificiique ſtructuram mirabilem oculis luſtremus, quam aliis, qui deſcriptionem legere non gravantur, ut nobis coram intuentibus, delectamento fore ſperamus. Exhi-

 bet

Digitized by Google

bet autem portio hæc, quam in manibus habemus, *tres* potiſſimum *Libros*, ſi *Epitomen* rerum quovis anno geſtarum, poſt primitia ſtantem, ubi cognitione digniſſima excerpens, breve velut ſermonis corpuſculum effecerat, demſeris. *Liber primus Ludovici Pii* vitam & res geſtas continet, in quo nihil adſcititium, & aſſumtum temere, ſed omnia fere nova videntur. Unde nemo nobis vitio vertet, ſi profitebimur, eſſe hanc Sectionem adeo frugiferam & ſalutarium doctrinarum plenam, ut in eam, velut ſpeculum, intueri commode poſſint Principes, indeque ſibi, ſuæque reipublicæ, quod imitentur, aut fœdum inceptu,
Pag. 5. fœdum exitu, quod vitent, capiant. Poſteaquam enim multa cultiſſime diſſeruiſſet Illuſtriſſ. Autor de ſumma ſpe atque exſpectatione, quam pater *Carolus*, & cives ejus, de *Ludovico*, non obſcuræ virtutis & erectæ mentis decora ſignificante, conceperint, talem futurum, qualem in imperio Aquitanico cognitum judicaverint;
6 ſeq. ſtudioſe dehinc vel in vitia, vel virtutes ejus, inquirit, quod eo incorruptius, vel nobis judicantibus, fecit, quo certius conſtat, omnis expertem fuiſſe motus & curæ, quæ ſcribentis animum etſi non flectere a vero, ſolicitum tamen, ipſo *Livio* teſte, efficere, ſolet. Nimirum *Ludovicus* immodicis largitionibus exhauſerat opes ærarii Aquitanici, ut ingenium ejus, voluntati purpuratorum nimis obnoxium, videretur adhuc rectore morum & patris tutela indigere, cujus ſane opera niſi ad tempus præſto fuiſſet, multum ad cœptam jam tunc majeſtatis contemtionem roboris habuiſſet. Verum, quam regnandi impotentiam, & civilis prudentiæ, rerumque gerendarum, ignorationem, diu celaverat, ea demum poſt mortem *Caroli*, ex quo ſui potens factus, omnibus innotuit. Licet enim generis eminentiam benigno alloquio, comitate, beneficiisque, quos poterat, conciliando ſibi, adjuvabat, nec talibus artibus pro temporum conditione deſtitutus videretur, quibus ingenia ad magnæ fortunæ cultum excitantur; non tamen prudens erat amicorum ſuorum judex, præceptionis illius penitus immemor, quam ſub haud pœnitendo magiſtro diſcere potuiſſet, non omnes promiſcue regia familiaritate dignos judicari, qui ſui tantum commodi gratia, in Regis, velut unici exempli, mores ſuos forment, ſed

ſed hos demum coli debere, quos ſapientiæ ſuæ fama apud
Principem, liberaliter dextreque obeundo officia, in amicitiæ ad-
duxerit jura. Id vero quantæ fuerit imperio calamitati, ſem-
piterno motuum inteſtinorum & gladii civilis furore cognitum
eſt. Interea multi *Ludovico,* vivo adhuc patre, exſtitere auto-
res, ut ad regiam veniret, & per ſpeciem alienæ fungendæ vi- Pag. 8.
cis regnum ſibi firmaret, quod tamen conſilium reſpuiſſe *Lu-*
dovicum, docet Illuſtriſſ. Autor, verentem, ne in ſe hoc pacto
cupiditatis ſuſpicio caderet. Propere tamen ab Imperatore ac-
citur, & inſignibus, velut opima hæreditate, onuſtus, redit in
Aquitaniam. Nam ex ſententia Illuſtriſſ. Autoris, aliquanto, quam
videbatur, ægrius ferens mulierculárum aulicarum cohortem,
viroſque patriorum conſiliorum participes, confeſtim domum
revertitur, cui paulo poſt Comitia indicturo mors patris nun- 10.
tiatur. Simul ac regnare occœpit, *Walæ*, principis in aula viri,
inſidias, & lubricam fidem, indelebili odio timet, hinc in carita- 12.
te ejus nihil ſpei reponenti, metu tutandum regnum videbatur.
Armatis ergo & ingenti comitum multitudine circumſeptum
Aquisgranum, quam celerrime poterat, contendit Imperator.
In itinere offendit antiſtitem ſacrorum Aurelianenſem, qui non
ſuſpectum modo aut inviſum *Walam Ludovico* reddit, ſed, un-
de nihil aliud quam perduellionis crimina ſperari poſſint, com-
monſtrat. Verum aut inimicorum calumnias reveritus *Wala*,
quoniam eminentis fortunæ indivulſus comes invidia eſſe ſolet,
aut citius juſto adventaturum Imperatorem prævidens, obviam
ei, avertendo ab ſe noxæ ſpeciem, proceſſit. Frater vero *Adel-*
hardus, fidei pariter ambiguæ vir, ſacrificulorum tetricæ ac tri-
ſti diſciplinæ nomen dans, in otio vitam tranſigere decrevit.
Dein ſummus quisque purpuratorum rei novæ cupiditate adeſt.
Dant ordine omnes fidem. Imperator, ſolutus curis, lætatur
unanimi ordinum plauſu & congratulatione. Tum caſtigator
eſt pudicitiæ violatæ, & dedecoris domeſtici, quod ſorores ejus
libidine, perniciosiſſimis animi muliebris ſatellitibus, nomini re-
gio intulerant, ſtrenuus vindex. Porro Illuſtriſſ. Autor bono- 13.
rum teſtamento legatorum diribitionem legitimam, & ſoler-
tem morborum inveſtigationem, quibus rei publicæ corpus af- 14.

Pag. 16 ſeq. flictum graviter decumbebat, in Imperatore laudat; quod ex-
tremum ſane præclaro fuiſſet factum exemplo, ſi aut votis re-
ſpondiſſet fortuna, aut Imperator, callide temporibus inſer-
viens, comitatem ſeveritate temperaſſet, aut tam unite & tem-
peratum imperii principium ſatis efficax ad metum injiciendum
procaci miniſtrorum turbæ fuiſſet. Imperator, ad hæc conſul-
tanda, procurandaque, converſus, nemini forte carior erat, quam
ſacerdotum agmini. Quoniam enim anili pietate & vano reli-
19. gionum timore pectus ſuum imbuerat, in eam verecundiam
compellebatur, ut, dimitti a ſe indotatum gregem, duceret ne-
20 ſeq. fas. Interea *Bernardus*, Italiæ Rex, & *Grimoaldus*, dux Be-
neventanus, alius alia via, hic per oratores, ille præſens jurisju-
randi formula prius concepta, in fidem & clientelam Impera-
toris ſe recipit. Pace vero domi & foris ſancita, id ſibi nego-
tium dari credidit Imperator, ut *Walam* aula eliminaret. Eſſe
gratiæ locum, eſſe beneficio, apud Principes, conſtat. At in-
ter aulicos rem ſurdam videri innocentis viri ſanctitatem, ni-
hil laxamenti, nec veniæ, habere leviuſculum quendam errorem,
ſi delatorum machinationes acceſſerint, exemplum *Walæ* abun-
22. de docet, ubi ſimul haud obſcure præ ſe fert Illuſtriſſ. Autor,
talem virum multa potuiſſe in domum regiam conferre bene-
ficia, & trepidis rebus opitulari, ſi vel diſcrimen inter amicum
& inimicum, vel iraſci, & ignoſcere, ſpretis certorum homi-
num ſermonibus, noviſſet *Ludovicus*. Quamvis enim poſtea
obſervantiæ pignus violaverit *Wala*, eundem tamen legibus ob-
ſtrepuiſſe ſub regni auſpicia, nulla ſubeſt ratio, ut credamus.
Hoc arbitro rerum ſemoto, enarrat Illuſtriſſ. Autor, luctuo-
ſiſſimam toti imperio & funeſtiorem ipſa contagione regio-
23. num diviſionem ea lege factam fuiſſe, ut trifariam partitæ
trium juſſu Regum æqualiter gubernarentur. Dum hæc in
26. Francia geruntur, gravis ſeditio Romæ exarſit, injuſtaque Ponti-
ficis M. dominatione res ad gladios & arma deveniſſet, niſi huic
malo remedium afferens Imperator, de audiendis civium que-
relis, & coercenda Pontificis libidine, Legatos miſiſſet. Nihi-
lo tamen ſecius irritati Romanorum animi turbas iterum cient,
in villas Pontificis excurrentes, populandi magis cauſa, quam
juſti

juſti more belli. Inter hos tumultus ſibi infeſtos Pontifex maximus *Leo III* moritur, eique ſuffectus in ſacerdotio *Stephanus IV*, ad Imperatorem indulgentiam petitum oratores mittit, utque demum conſciſcat jubeatque, quod patres ſe renuntiandi Pontificem autores fuerint. Pugnat per occaſionem Illuſtriſſ. Autor contra nonnullos, qui jus ſuffragii Cæſarei in creando Pontifice *Stephani VI* demum temporibus cœpiſſe ajunt, ſed, conſuetudinem illam longe ante illius ætatem ſancte fuiſſe ſervatam, argumentis non uſquequaque obviis contendit. Hoc facto, Pontifex ipſe in Franciam proficiſcitur; Imperatorem ſolenni formula & ritu publice inaugurat, non, ac ſi nunc demum, ſummam *Ludovico* poteſtatem permittendo, populum 30. religione obſtringere potuerit, quod *Baronius* cenſet, ſed quia in mores & inſtituta majorum, ſacris ſub regni principia operantium, ire placuit. Dehinc memoriæ prodit Illuſtriſſ. Autor, (brevitati enim ſtudebimus, quando omnia in tranſcurſu dicere oportet,) in Comitiis lege cautum eſſe, ne quis ſacerdos pugione, balteo aureo, calcaribus aut mundioribus juſto veſtibus, utatur, quas minutias ſane qui novit, mirabitur, Imperatorem, diſcrimine alti, & humilis, animi confuſo, talibus conſiliis triviſſe tempus, quod aptius conſtituendis regni moribus, & frangendo ſacrificulorum faſtui, impendi poterat. In eandem incidit tempeſtatem mors *Stephani*, quem credunt multi annos 7 & menſes 7 ſacris præfuiſſe, at, melius ſubductis rationibus, contra *Anaſtaſium* Illuſtriſſ. Autor aſſerit, menſibus 7 35. abſolvi ejus Pontificatum. Elevat præterea ſuo jure literarum 36 ſeq. fidem, quæ Pontifici jus in ditiones Romanas emendicare, Imperatori autem vim decernendi Antiſtitem Romanum antiquare, videntur. Nam, quia *Ludovicus* non ſemel poſtea feroces Pontificum animos refrænaverit, ſubſcriptio etiam ſit ridicula, & temporum iſtorum á genio abhorreat, nec prius viſæ fuerint literæ, quam Seculo XI demum ad finem vergente, quemlibet ſanum inde commentum & artes Pontificis ſubodorari poſſe credit. Pari menſium intervallo Imperator ordines cogit: *Lotharium* communi procerum ſuffragio Aquisgrani faſtigio Cæ- 38. ſaris ornat: quæ inauguratio præſentis quietem ſtatus rumpit,

imo

Pag. 28. (margin note beside first line)

imo regni Italici invidia etiam in *Bernardo* infida omnia & in-
feſta facit. Colles propterea & viarum anguſtias, quibus in
Italiam itur, *Bernhardus* milite occupat, inquietum animum
Pag. 42. ſtimulante primorum favore. *Ludovicus*, exercitu conſcripto,
aperiundam ſibi viam gladio ratus, obviam hoſti ſit, qui, deſer-
tus a ſuis, veniam ſceleris ab Imperatore petit. Sed in Comi-
tiis Aquisgranenſibus capitis damnatur. Judicio tamen patrum
conſcriptorum abſoluto, oculi excœcantur, quibus cruciatibus
enectum periiſſe ducem, plurimi autores ſunt. Quod tempo-
ris notas attinet, quo e vivis exceſſerit *Bernardus*, parum id li-
45 ſeq. quet. Alii ex *Bernardi* Epitaphio comprobare ſtudent, mor-
tem anno 818 aſſignari debere, ſed, vetuſtiſſimos Scriptores ut
ſequeretur, Illuſtriſſ. Autoris inclinaverat animus. Britanniæ
minoris genti haud dubie etiam plus virtutis, quam fidei, ine-
rat; hinc fluctuans diu inter pacis bellique conſilia, ſtatuit, qua
fortuna rem daret, ea vires & belli molem vertere. Incertam
48. ſane pugnæ aleam inituri erant Britanni, ſed, infirmitatem Im-
peratoris aut oſcitantiam ominantes forte, confidentia majore
bellum parant, quo propius metum res erat. Neutro inclina-
50. ta victoriæ ſpe, dux Britannorum cadit, quo occiſo, mœſtitia
ita defixit militis animos, ut præ metu obliti, quo pacto bellum
geſturi eſſent, deficiente conſilio, Imperatori ſe darent. Nec
diu in imperio pax manſit. Aliud enim ex alio malum occur-
rebat, nunc Pannonis, Obotritis, Danis, deficientibus, nunc aliis
fortunam belli tentantibus, ut proinde jam ex omni parte cir-
52. cumſtare Imperatorem tumultus, & motuum ſcintillulæ, pro-
pediem in flammas erupturæ, ſub cinere doloſo latere, videren-
tur. Vario Marte ubivis pugnatur. Inprimis *Liutwitus*, prin-
ceps turbarum in Pannonia, dimicationi ultimæ inſtructus in-
55. tentusque, in tergo exercitus Imperatoris hæret, &, ut primo
ſtatim concurſu increpuere arma, micantesque fulſere gladii,
funduntur Cæſaris copiæ. Auſpicatius paululum contra Vaſco-
nes arma fert Imperator, quos ad defectionis crimen inflam-
maſſe *Beram*, Comitem Barcinonenſem, rumor erat. Dum
crimen ſuum purgat reus, certaminis ſingularis fortunam ut
experiatur, poſtulant judices. Haud difficulter enim per-
ſuaſum

ſuaſum mortalibus, oblato falſo crimine inſontem velut Dei quadam providentia interire non poſſe. Monſtrat hic Illuſtriſſ. Autor, vetuſti juris, ſed profani & barbari, conſuetudine cum adverſario noxium ferro decreviſſe, &, poſtquam nos docuerat, pro ſacerdotibus alios alius ordinis homines pugnam iniiſſe in foro, Pag. 57.
inveſtigat deinde, purone ac pio, an fraudulento, ut fiebat ſæpe, duello quærendam eſſe cauſæ veritatem cenſuerint. Quo 58.
lubentius vero aureis Illuſtriſſ. Autoris ſententiis inhæremus, eo acrius nos, ulterius ut pergamus, brevitatis uſitatæ ſtimulat ratio. Poſſemus certe univerſam reipublicæ & bellorum iſtius ævi faciem e tabulis elegantiſſimi hiſtoriarum *Protogenis* depingere, ſed veriti, ne longiuſcula ſcriptio Lectoribus noſtris parum præbitura voluptatis ſit, ex affluenti hac lautitiarum copia tantum cupedias oſtendemus. Poſteaquam ſatis omnia tuta circa, ſopitique Pannonii, videbantur, retulit Imperator ad ordines, *vellent agros* 63 ſeq.
in tres partes præ numero filiorum dividi. Rogationem procerum conſenſus ſequitur. *Lothario*, Regi Italiæ, *Irmengardam* nuptiis jungit *Ludovicus* Imperator, & laudabili exemplo viros, in quibus ſpecioſa criminatio inimicorum obtrectatione fuerat, recipit. Quo facto, tetra ſimultatum peſtis regno in- 67.
cubuit. Simul atque enim dictis eorum factisque omnibus, ad fallendum inſtructis, vana accreſceret fides, fraude ac dolo amicorum Imperator ſenſim circumventus eſt, donec ſeu ira, ſeu odio, ſeu ſuperbia, ingeniis inſita, malorum publicorum ſenſus augeretur, & Cæſaris res, auxilio conſiliisque orba, in filiorum manus ſine dimicatione traderetur. Inter eximia eruditionis omnigenæ pignora equidem id nobis referendum videtur, quod Illuſtriſſ. Autor contra *Jo. Ge. Eccardi* ſuſpiciones tueatur, *Lu-* 76.
dovicum Francofurti, non Treburi, A. 822 Comitia habuiſſe: quod *Harioldum* non Moguntiæ, ut Autor vitæ *Ludovici* 100.
Pii tradit, ſed Ingolſtadii, ſacro adſperſum eſſe fonte opinetur: quod cultiſſime demonſtret, Auguſtam Francorum, *Juditham*, 113.
e diſcordiarum imminentium imagine forte pavidam oraviſſe *Lotharium*, prenſaſſe manus, miſcuiſſe cum precibus minas, verſaſſe in omnes partes muliebrem animum, ut confeſſionem pacis & formulam fœderis ei extorqueret: porro, quod accu- 175.

rate definiat annum, quo *Pipinus*, *Ludovici* filius, naturæ persolverit debitum; tandem, quod, eversa *Scaligeri* sententia, Pag. 177. templi Cæsarodunensis cognomen, a S. *Martino* ductum, prius haud innotuisse, quam A. 838, censeat. Claudamus *Libri prioris* rivos, ex quibus sat biberunt rerum patriarum cultores. Qui plura velit, hauriat potius e fontibus, quam rivulos consectetur nostros.

Liber secundus res omnes, a filiis *Ludovici Pii*, & nepotibus ejusdem, ad mortem *Ludovici Germanici* gestas, exponit, ideoque annorum sex & triginta memoriam complectitur. Post tot immanes dissensiones, haud sanatas, nondum conquiescere poterant *Ludovici* Imperatoris filii, sed hac ætate demum, quid venditatio quædam & ostentatio sanctitatis, regnandique intolerabilis cupiditas, efficere possit, videtur experta. Potentiæ Francorum *Carolus M.* viam aperuerat, motibus intestinis & civili discordiæ *Lotharius* aperuit. Non gradu enim, sed præcipiti cursu, a virtute descitum, ad vitia transcursum est. Uti enim contrahere celeriter similitudo solet perfidos, &, ut fere fit,
187. malum malo aptissimum est; ita nullum tempus inquietorum hominum feracius fuit. Initium vero turbandi omnia a *Lo-*
188. *thario* ortum est, qui, instinctus velut dissidiorum furiis, admo-
190 seq. monere clanculum Gallos suæ erga gentem illam voluntatis, & pro ea gratiam repetere, allicere cives tum de se ingentia pollicendo, tum jurisjurandi ab iis formulas exigendo. Inde, ut recuperandæ hæreditatis paternæ tempus visum est, conscius male quærendi fratrum suorum regni, amicitiam *Caroli* occupat, ne etiam in illo materiæ quidquam ad bellum foret. Malum regni principium similis propediem exitus comitatur, quas vero pugnas huc de integro Lectoribus apponere, nostri non
219. est instituti. Ad A. 842 Illustriss. Autor anquirit, fuerintne eo tempore primum ludi equestres, Autoribus nonnullis idem approbantibus, habiti. Cum enim *Carolus* & *Ludovicus* in eo essent, ut junctis exercitibus hostem aggrederentur, præmisere oratores ad *Lotharium*, sciscitatum ab eo, pacem, an bellum, mallet. Interea uterque Princeps Wormatiæ animum ejusmodi ludis reficit. At, discrimine istorum solennium facto, in

qui-

quibus alia duumviros in cancellis congredientes lancibus exhibent, alia globum quendam juvenum toto irruentium campo, telisque ſe invicem petentium, offerunt, Illuſtriſſ. Autor, hæc munera tali ævo convenire, dicit, illa non æque, multis nominibus a prioribus diverſa. *Pag. 227 Nithardus* notatur, quod, nuptias *Caroli* cum *Irmentruda* die 14 Dec. celebratas fuiſſe, prodiderit, cum tamen ex charta publica dies 13 Dec. appareat. *Pag. 232* diſſentit Illuſtriſſ. Autor a P. *Daniele*, qui, *Lambertum* Comitem, ſola adverſus *Nomenojum* indignatione ſollicitatum, Normanorum auxilia circumſpexiſſe, ſcripſerat, ſed Illuſtriſſ. *Bünavius*, ut eſt perquam diligens annoſorum voluminum inveſtigator, ex Chronico Namnetenſi firmat, utriusque demum odia poſt bellum Normanicum cœpiſſe. *Pag. 236* idem *Sigonio* refragatur, quando ille in ſcripta retulerat, *Lotharium* filio ſuo *Ludovico* II regnum Italiæ A. 844 tradidiſſe, at, Illuſtriſſ. Viri ſententia, jam A. 843 Diplomatum fide Regis titulo gaviſus fuerat. *Pag. 263*, erraſſe *Baronium*, cognoſcimus, qui, ſolennem *Ludovici* II inaugurationem A. 848 factam fuiſſe, contenderat, ſed in re tali, vetuſtate non ſatis explicita, nec a *Mabillonio* recte excuſſa, conjectando ſuam ita interponit opinionem, ut putet, *Ludovicum* A. 849 in ſocietatem regni aſſumtum, anno autem 850 diademate & ſceptro inſignitum eminuiſſe. Nec heri demum aut nudius tertius inter Autores diſputatum fuit, quonam die *Lotharius* Imperator animam efflaverit. Alii, die 18 **Pag. 287.**
Sept. A. 855 obiiſſe eum, produnt, aliis dies viceſimus nonus placet, quos ut conciliet Illuſtriſſ. Autor, ita, ingenioſe *Pagium* ſecutus, interpretatur cauſas diſcrepantiæ, ut, die 18 Septembris exſpiraſſe Imperatorem, ſequenti vero elatum fuiſſe, credibile videretur. Similem litem, ſuper anno & die movendam, **454.**
quo *Ludovicus* II exceſſerat, facili negotio diremit. Quo te amplius, benevole Lector, in hac Sectione moremur; non ſuppetit, niſi ut Te moneamus, Illuſtriſſ. Autorem nusquam cauſas belli, (*pag. 23, 26, 51, 54, 114, 137,*) nævos imperantium, (*pag. 32, 33, 52, 67, 68, 69, 97, 112, 126, 131, 221, 230 ſeq, 310, 324, 380, 443 ſeq.*) ſententiarum gemmas, (*pag. 12, 18, 42, 48, 58, 98, 101, 107, 118, 125, 151, 176, 202, 298, 299, 306,*) & alias id genus obſervationes,

Digitized by Google

quæ crudelitati Pontificum & artibus intelligendis, (*pag. 80, 112, 140 ſeq.*) tenebris literarum cognoſcendis, (*pag. 34, 91, 141.*) imperio Cæſaris in Pontificem aſſerendo, (*pag. 84, 85, 111, 238, 285, 393, 462.*) haud parum conducunt, omiſiſſe.

Libro tertio, reliquis multo præſtantiore, familiarum illuſtrium & regiarum tabulæ illuſtrantur, ex quibus vel *Regum Langobardicorum*, *Ducum Forojulienſium*, *Spoletanorum*, & *Beneventanorum*, propagines poſſunt cognoſci. Quo enim obſcuriores nimia vetuſtate res Langobardorum videntur, veluti quas magno ex intervallo loci vix cernimus, tum quod & raræ per ea tempora literæ, una cuſtodia fidelis memoriæ rerum geſtarum; eo inſigniori laurea redimire Illuſtriſſ. Autoris caput nos oportet, quod omnes omnium labores feliciſſime ſuperans,
Pag. 473. confectis ad hunc uſum ſtemmatibus, clariora reliquis certioraque tradiderit. Orditur vero Illuſtriſſ. Autor ab *Ibore* & *Ajone*, tantamque in expoſitione iſtius hiſtoriæ induſtriam ponit, ut, collectis ex *Warnefrido*, *Sigeberto Gemblacenſi*, *Paulo Diacono*, *Sigonio*, *Muratorio*, præſidiis, novum velut ordinem, &
484. politiſſimam rerum deſcriptionem, nunc demum effingat. Primum non injucunda contra *Hugonem Grotium*, Sueciæ & Gothiæ in terris horum majores quærentem, monet, poſtea Cl. *Eccardi* ſuſpiciones ad vivum reſecat, qui, *Langobardos* Cherſoneſum Cimbricam incoluiſſe, ea de cauſa opinabatur, quod Scandinavia, utpote quibus in agris ſedem & domicilium habuiſſe illos teſtatur *Paulus*, antiquitus, & inprimis *Ptolemæi* ævo, non ita limitibus arctis circumſcripta fuiſſet, quam *Pauli* temporibus, ideoque oras Germaniæ ad Balticum mare complecti
486. poſſet. Quo de argumento *Eccardus* non tantum in *Notis* ad *Leibnitii Tractat. de origine Francica*, verum etiam in Diſſertatione ſingulari *de origine Langobardorum*, quæ nondum prelo ſubjecta in ſcriniis Illuſtriſſ. Autoris latet, plura diſputavit. Adhæc, ſicubi Autor *Præfationis ad Leges Langobardicas Rotharis*, quam *Horatius Blancus* ex Codice MSto Bibliothecæ Ambroſianæ ediderat, *Paulo Diacono* adverſatur, diligentiſſime
497. notatus a Viro Illuſtriſſimo fuit. Ita erudite obſervavit, *Riſulfum*, filium *Tatonis*, & patrem *Hildechis*, *Unichis*, vel *Ildiſgis*,

disgis, neque minus *Hildechin*, *Risulphi* filium, vulgo præteriri, cujus negligentiæ rationem in eo sitam esse opinatur, vel quia Principes fastigio & nomine Regum minus dignos tum æstimaverint, vel quia, *Warnefrido* autore, tale monumentum mendis laboret, aut integrum ad nostram ætatem non pervenerit. Festinans ad *Rotharem*, operæ pretium judicat fore, si, integra Præfatione ad leges Langobardicas descripta, lectionum diversitatem e Codicibus Bibliothecæ Ambrosianæ & Estiensis indicaret. Pag. 564.
Etsi vero summa Scriptorum penuria Ducum Italiæ reliquorum fama in obscuro sit, & ipse tamen illorum memoriæ rerum gestarum consulere pro virili voluit. Hinc uno 651.
velut obtutu Principum *Forojuliensium* a *Gisulfo* ad *Rotgaudum*, Ducum *Spoletanorum* a *Faroaldo* ad *Wingisum* & *Geraldum* A. 679.
822, & *Beneventanorum* a *Zotbone* ad *Grimoaldum* IV, illustrissi- 709.
ma stemmata videbis. Opus excellens tandem claudit Diplomatum & literarum, ab A. 814 ad 876 promulgatarum, cum Indice rerum locupletissimo, bene ordinata series, ubi ne latum quidem unguem a pristino more & laudabili instituto recessit. Plura perceptu utilia ob angustos plagularum nostrarum limites percensere non licet. Quis enim est tam aversus a Musis, ut Viri summi, & civiliter eruditissimi, scripta volutare indecorum existimet? Nostra autem oratio a specie assentationis tantum aberit, quantum abest a reliquis animi motibus, si dixerimus, Principes non parum æternitati suæ consulturos esse, si a nemine alio historias suas perscribi, quam ab Illustrissimo *Bünavio*, ad *Alexandri M.* exemplum paterentur, qui gratiæ causa ab *Apelle* potissimum pingi, & a *Lysippo* fingi, volebat. Ceterum nihil nobis acciderit optatius, quam si in hac sententia fuerit Illustriss. Autor, ut omnia subseciva & subsecundaria tempora, quæ ipsi a continentibus negotiis supererunt, ad colligendas hujuscemodi memorias conferet.

EMMANUELIS MARTINI, ECCLESIÆ Alonensis Decani, Epistolarum Libri duodecim. Accedunt Autoris nondum defuncti Vita, a GREGORIO MAJANSIO conscripta, nec non Præfatio PETRI WESSELINGII.

Tomi

Tomi II.

Amstelodami, apud Jo. Wetstenium & G. Smith, 1738, 4 maj. Alph. 3 plag. 18.

Si, quod multi existimant, illi demum Scriptori justus honor tribuitur, cui ita esse felici contigit, ut elegantioris Batavorum gentis, penes quam arbitrium esse literarum & ingeniorum dicitur, communem plausum ferret; magna sane ac pæne invidenda est gloria *Emanuelis Martini*, Decani Alonensis, cujus quippe compositissimi *Epistolarum Libri*, vix natali suo solo egressi, tantopere se felicissimæ illius regionis Viris doctis, & in his maxime *Petro Wesselingio*, probarunt, ut ornando huic Scriptori, & in cultissimæ doctrinæ publice exemplum ponendo, honestissima illi consilia conferrent. Neque vero de genere honoris, quo prosequendum esset nobile hoc caput, deliberatum est diu; quandoquidem, id satis futurum, omnes intellexerunt, si, quæ plurimorum adhuc fugeret notitiam, ut omnibus perspecta deinde tanti Viri virtus esset, nec quisquam se destitutum harum *Epistolarum* usu quereretur, quocunque posset modo effici. Factum est igitur præstantissimi partim *Wesselingii*, quem boni omnes tantum amant, quantum ipse vicissim bonos amat, cura admodum laudabili, partim *Wetstenii*, Viri optimi, & de re libraria præclare meriti, impensis non exiguis, ut novis Batavorum typis exscriptæ hæ *Epistolæ*, majorem in peregrinis terris, quam in patriis, ornatum acciperent, & habitu vestitæ ita decoro incederent, sicut minime puderet Scriptorem quemque veterem incedere. Eo nomine duplex nobis gratulandi causa subnascitur, primum *Emanueli Martino*, de parata hac ad immortalitatem via, quæ, nisi liberalis Batavorum manus subvenisset, sane non ita facilis fuisset, deinde iis omnibus, quos elegantiorum literarum amor studiumque tenet, de novo hoc, in cujus totos se disciplinam tradant, & a quo Latine scribendi castissimum exemplum petant, veteris illius eloquentiæ magistro. De ipsis his *Epistolis*, post ea, quæ copiose diximus superioris *Anni Mens. Jul. pag. 390 seq.* nihil jam exspectet Lector. Saltem editionis hujus novæ præ priori illa, quam Mantua Carpetanorum

tanorum protulit, præcipua quædam decora commemorabimus. Forma Operis plane eſt talis, qualem nemo Autorum veterum ſibi indecoram putet. Quæ libri frontem ornat imago *Martini*, ita ſimilis eſt illi alteri, ab artifice Hiſpano expreſſæ, ſicut vix eſſe ovum ovo poteſt. Præfationem *Weſſelingii* multis verbis a nobis laudari, nemo poſtulet, qui norit doctrinam Viri, ex cujus officina nihil unquam vulgare, aut lectoribus, etiam delicatiſſimis, ingratum, prodiit. Sane dubitari poſſit, plusne gloriæ *Weſſelingio* ex ejus Viri, quem laudavit, meritis, an *Martino* ex ore illo facundiſſimo præconis ſui, acceſſerit. Nobis vero, legentibus excultum hoc *Weſſelingianæ* eloquentiæ ſpecimen, jucundum inprimis accidit, ſapientiſſimum hunc doctrinæ rectioris æſtimatorem & judicem de ingeniis & virtutibus *Martini* ferme eadem ſentire, quæ nosmet olim ipſos ſentire in his *Actis* meminimus. Auget & illud maxime editionis hujus novæ pretium, quod ei ſive *Weſſelingius*, ſive quicunque alius, ejusdem *Martini* Orationem de argumento turpi caſtiſſimam, *pro crepitu ventris, habitam ad Patres crepitantes*, adjecit, quæ unde venerit in manus ſive Editoris, ſive typographi, nemo nos docet. Verum *Martini* fœtum eſſe, haudquaquam dubitamus: eſt enim talis ſane, qualem nemo ſcripſiſſe nollet, ut vix credibile Lectori videatur, in deſcribenda re tam ſordida & ineleganti tantas conſumi veneres & ſuavitates potuiſſe; miramur tamen, qui factum ſit, ut nullam ejus nec ipſe *Martinus* in *Epiſtolis*, nec diligentiſſimus ſcriptor, *Majanſius*, in *Vita Martini*, ubi vel minutiſſima quæque de *Martino* legas, mentionem fecerit. Sed, undecunque venerit, nobis gratiſſimum eſt munuſculum; nec aliis ornamentis opus eſſe editioni huic, ut placere poſſit omnibus, videtur. Sed, quod adhuc mirifice commendat eam, pleniſſimus eſt, & ab homine, quicunque fuerit, diligentiſſimo compoſitus, rerum notabiliorum Index, quo priorem illam, Mantuæ vulgatam, magno Lectorum tædio, carere juſſerat *Majanſius*. Mirum vero, nec in rubro hunc, nec uſquam alibi, promitti, ut, niſi qui utramque editionem inter ſe contulerit, ſcire poſſit, præcipuam hanc Amſtelodamenſis hujus dotem eſſe. Noſtrum igitur putavimus, docere id

Lecto-

Lectores, hocque magis laudare ejus, qui gratam hanc nobis operam præstitit, industriam, quo rarior hæc esse solet in editoribus Epistolarum, quæ, ut aliquem Lectori usum afferant, curam hanc, si ullum aliud librorum genus, maxime desiderant.

HORTUS CLYFFORTIANUS, PLANTAS exhibens, quas in hortis, tam vivis, quam siccis, Hartecampi in Hollandia coluit Vir Nobilissimus & Generosissimus, GEORGIUS CLYFFORT, Juris utriusque Doctor, reductis varietatibus ad species, speciebus ad genera, generibus ad classes; adjectis locis plantarum natalibus, differentiisque specierum, cum Tabulis æneis. Autore CAROLO LINNÆO, Med. Doct. & Acad. Imp. Nat. Cur. Socio.

Amstelædami, 1737, fol.

Alph. 5 plag. 11½, cum Tabb. æn. 35.

Magnifice satis de amplissimo Opere, & variæ eruditionis pleno, sentire non possumus, dubiumque superest, an præstantissimi Collectoris generosum, quo erga scientias fertur, animum, & prætorios, quos condendæ Horti sui memoriæ liberaliter admodum impendit, sumtus, an Cel. Autoris, temporum nostrorum *Dioscoridis*, singularem industriam, miramque ingenii felicitatem, collaudare debeamus. Eadem, quæ *Linnæum* in Præfatione a laudibus detinuit, & nos detinet, *Clyffortii* modestia, nec *Linnæum* alius, quam *Linnæus*, collaudet. Ea est Viri fama, quæ commendatore non indigeat; loquuntur pro ea scripta, & ingeniose excogitata methodus, quæ florum fructuumque minutissima quæque, ante hæc tempora incognita, nullique perspecta, in lucem protraxit. Is est, quem Gallia colit, postquam eundem in Societatem Regiam, *Correspondentis membri* nomine, cooptavit, quem Belgium invitum dimisit, quem Suecia reducem gaudens amplectitur. Præsens Opus, laborum omnium *Linnæanorum*, qui sparsim prodierunt, sylloge,

ſylloge, Regni vegetabilis hiſtoriam miris modis illuſtrat. Recenſentur plantæ, quas viridis ſiccusque hortus *Clyffortianus* alit, eodem ordine, quo novimus a *Linnæo* herbas ſecundum rationem ſexualem diſponi, &, quandoquidem his ipſis in *Actis* methodus illa ſæpius expoſita, &, pro libertate, quæ civitatem eruditorum decet, ſub judicium vocata fuit, nunc eidem repetendæ ſuperſedemus. Id novum eſt in præſenti Opere, quod ut fieret, in votis habuerunt omnes, tentaverunt etiam *Rajus*, *Moriſonus*, aliique, quo habitus plantarum externus, & foliorum figuræ, numerusque, in cenſum vocarentur. Arduum iſtud negotium, dum formæ rerum claris diſtinctisque notionibus exponi nequeunt, efficere tentaverunt multi, ſed, ſi quis unquam, *Linnæus* perficiet. Operæ pretium eſt, Conſpectum foliorum, prout ab ipſo *Linnæo* exhibetur, cum Lectoribus communicare:

Cum duo genera combinentur, oritur, ex duobus combinatis, unica ſpecies, *adeoque ſpecies conſtat duobus generibus, & genera partes ſpecierum evadunt. Datis autem generibus, conficiuntur facillime ſpecies, quæ nulla egent definitione, dum nota ſunt genera, adeoque nec memoriæ oneroſa ſunt, e. g.* Cordato-ovatum, *Ovato-cordatum;* Cordato-ovale, *Ovali-cordatum;* Cordatum-oblongum, *Oblongo-cordatum;* Cordato-lanceolatum, *Lanceolato-cordatum;* Cordato-ſagittatum, *Sagittato-cordatum;* Cordato-haſtatum, *Haſtato-cordatum, &c. Obſervandum vero in ſpeciebus foliorum, cuinam generi prior, cuive poſterior, aſſignetur locus; res enim indifferens non eſt, cum poſterius genus formam ſternat enaſcentis ſpeciei, prius vero eandem emendet, & quaſi quid exceptum velit, ac ſi prius tranſiiſſet in poſterius folium. E. g.* Lineari-lanceolatum *latius eſt, lanceolato propius;* Lanceolato-lineare *anguſtius, lineari magis affine.* Folia *dividimus in* Claſſes tres: *in* Simplicia, Compoſita, & Determinata. Claſſis I. Folia ſimplicia. *Folium ſimplex eſt, cum petiolus unicum modo gerit folium. Foliorum ſimplicium ordines VII ſunt, in quibus conſideratur folium ſecundum Circumſcriptionem, Angulos, Sinus, Marginem, Superficiem, Apicem, Latera.* α) Circumſcriptio *folii dependet a peripheria absque ſinubus vel angulis ullis. Adeoque ſub hoc cenſu conſideranda venit omnis figura, quæ ex*

Kk annu-

annulo varie compresso, absque tamen quod sinum vel angulum admittat ullum, oriatur. De marginis extimo vel apicis nulla hic habetur ratio, modo (qua talia) indivisa considerantur & integra folia. 1 Orbiculatum, *cujus diameter longitudinalis & transversalis aequales sunt; adeoque margine a centro aequali spatio distat.* 2 Subrotundum, *cujus diameter longitudinalis brevior est transversali; sumitur etiam hoc vocabulum vulgo latius, eoque includuntur variae species.* 3 Ovatum, *cujus diameter longitudinalis superat transversalem, & basis folii segmento circuli inscribitur, superior vero pars versus apicem angustatur. Obverse ovatum dicitur, si petiolus angustiori folii parti inseratur.* 4 Ovale, *seu* Ellipticum, *cujus diameter longitudinalis superat transversalem, & superior ac inferior pars folii ejusdem est latitudinis, utraque segmento circuli circumscripta.* 5 Oblongum, *cujus diameter longitudinalis aliquoties superat transversalem, & utraque extremitas segmento circuli angustior est.* 6 Cuneiforme, *cujus diameter longitudinalis superat transversalem, & pars inferior a superiore parte deorsum sensim angustatur.* β) Anguli *sunt partes prominentes folii cujusdam integri concepti. Angulus differt a sinu, quod angulus sit pars folii prominens, at sinus pars folii demta; adeoque angulus in folio existens, sinus vero extra folium. Latera ne confundantur cum angulo, ut vulgo fit, est angulus in horizontali folio, latus vero in perpendiculari.* 7 Lanceolatum *est oblongum, utrinque attenuatum a medio ad extremum in apicem.* 8 Lineare *utraque extremitate saepius attenuatur, marginibus vero secundum longitudinem aequali spatio distantibus & parallelis.* 9 Subulatum *a parte inferiore lineare est, at a medio sursum lente attenuatum in apicem.* 10 Triangulare *tribus angulis gaudet, quorum duo laterales cum basi horizontales sunt margines tres recti.* 11 Deltoides *angulis quatuor instruitur, quorum apices a centro longius distant, quam laterales.* 12 Quinquangulare *angulis quinque notatur, quorum margines recti, nisi aliquando in medio fracti. Ex hisce datis facile formantur reliqua rarius obvia folia, a numero angulorum indicanda.* 13 Rotundum *angulis omnibus caret, adeoque horum oppositum.* γ) Sinus *discum folii in partes dividunt. Sinus hi sunt vel in* basi,

baſi, *vel* ſuperne, *vel ad* latera, *vel* undique. 14 Reniforme *eſt ſubrotundum baſi excavatum abſque angulo.* 15 Cordatum *eſt ovatum baſi excavatum abſque angulis poſticis. Obverſe cordatum fit, ſi petiolus inſeratur apici folii.* 16 Lunulatum *eſt ſubrotundum baſi excavatum, cum angulis poſticis falcato-incurvis.* 17 Sagittatum *eſt triangulare baſi excavatum.* 18 Cordato-ſagittatum, *ſi margines convexi.* 19 Haſtatum *eſt triangulare lateribus & baſi excavatis, angulis reflexis.* 20 Panduræforme Dillenio *eſt oblongum, lateribus coarctatis, ſuperne latius, inferne adhuc latius.* 21 Bifidum *eſt folium ſuperne diviſum in duas partes, laciniarum marginibus interioribus rectis. Quid* Trifidum, Quadrifidum, Quinquefidum, Multifidum, *ſit, ex datis patet, limitato numero.* 22 Trilobum *eſt folium diviſum ad medium in tres partes diſtantes marginibus convexis; quid* Bilobum, Trilobum, Quadrilobum, Quinquelobum, *ſit, obſervato ſolo numero, patet ex prædicto.* 23 Palmatum *dividitur a ſuprema parte ultra medium vel ferme ad baſin.* 24 Pinnatifidum, *quod utrinque lacinias longas horizontales exſerit, ſinubus lateralibus diviſis.* 25 Laciniatum, *quod ſinus plures, ad medium folii pertingentes, lobis ſubdiviſis, admittit.* 26 Sinuatum (*proprie*) *eſt, quod ad latera ſinus admittit, lobis interjacentibus vix diviſis.* Sinuato-dentatum, *ſi lobi laterales lineares ſunt.* Retrorſum ſinuatum, *ſi lobi acuti verſus baſin reflectantur.* 27 Quinquepartitum, *quod ad baſin uſque in quinque dividitur partes. Hinc, demto numero, patet, quid* Bipartitum, Tripartitum, Quadripartitum, Quinquepartitum, *&c.* Multipartitum, *ſit.* 28 Integrum *ſinubus omnibus caret, adeoque horum oppoſitum.* Indiviſum *idem eſt & ſynonymum. Integrum probe diſtinguendum ab integerrimo. Integrum enim caret diſci ipſius folii ſinubus, at integerrimum marginis ſinubus, quos integrum non reſpicit.* δ) Margo, *quæ, in extima folii parte, inque ipſo margine, fiunt diverſitates, modo hæ diſcum folii non feriant, indicat. Excluduntur a margine, quæ in margine apicis fiunt.* 29 Dentatum *eſt, quod e margine promit acumina horizontalia, folii conſiſtentiâ, diſtincta inter ſe, & ſpatio remota.* 30 Serratum, *cujus margo angulis acutis, alteram extremitatem folii reſpicientibus, ferme imbricatis notatur. Reſpiciunt hæ crenæ ſæpius*

Digitized by Google

pius apicem. Retrorſum ſerratum, *ubi baſin folii reſpiciunt.* Obſolete ſerratum, *ſi crenarum apices obtuſi ſint.* Duplicato-ſerratum, *ſi duplicis generis ſerraturæ, aliæ minores majoribus inſidentes.* 31 Crenatum, *cujus margo angulis inæqualis ſit, iique anguli contigui ſunt, extrorſum verſi, nec ullo modo apicem vel baſin folii verſus incurvati.* Acute crenatum, *ſi anguli acuminati ſint.* Obtuſe crenatum, *ſi anguli rotundentur.* Duplicato-crenatum, *ſi parvæ crenæ majoribus crenis inſideant.* 32 Repandum, *cujus margo lobis ſegmento circuli inſcriptis ſecundum longitudinem notatur, interjectis ſinubus marginis obtuſis.* 33 Cartilagineum, *cujus margo a folii ſubſtantia membranacea vel carnoſa diſtat cartilagine.* 34 Ciliatum, *cujus margo ſetis parallelis undique cingit folium.* 35 Lacerum, *cujus margo ſegmentis confertis inter ſe inæqualibus & difformibus conſtat.* 36 Criſpum, *ſi in folio undulato, vel plicato, margo diviſus ſit.* 37 Eroſum, *ſi folium ſinuatum & ſinus obtuſi minimi alii marginem feriant.* 38 Integerrimum, *cujus margo integer, nec ullo modo inciſus eſt. Differt ab integro.* e) Superficies *folii, quæ in ſupina ejus vel prona occurrunt parte, exhibet.* 39 Tomentoſum, *ſi villi oculis non diſtinguendi tegant folium.* 40 Piloſum, *ſi pili diſtincti occupent ſuperficiem folii.* Hirſutum, Villoſum, Lanigerum, *differunt vix gradu.* 41 Hiſpidum, *ſi ſetæ rigidæ fragiles per ſuperficiem folii ſparſæ ſint.* 42 Scabrum, *ſi parvæ inæqualitates diſcum folii inæqualem reddant.* 43 Aculeatum, *ſi acumina cartilaginea pungentia diſcedentia occupent folium.* 44 Spinoſum, *ſi acumina cartilaginea pungentia folio ita innata, ut abſque læſione folii ſeparari nequeant, folii occupent ſive diſcum, ſive marginem.* 45 Papilloſum, *ſi veſiculæ minimæ tegant folii ſuperficiem.* 46 Nitidum *eſt folium glabrum, ſi quaſi politum niteat.* 47 Plicatum, *ſi a baſi folii exeant ad margines vaſa, quorum alterna diſcum folii ad angulum acutum elevant, alterna deprimunt.* 48 Undulatum, *ſi exterior pars diſci ipſius folii latior evadat, quam circulus ad centrum, elevatur extima pars & deprimitur paſſibus determinatis.* 49 Rugoſum, *ſi venæ foliorum excavatæ in ſupina folii parte ſint arctiores, quam diſci ſubſtantia, ut tumeat interjecta caro.* 50 Venoſum, *ſi vaſa diſcurrentia ramoſiſſima anaſtomoſes copioſiores nudo exhibeant oculo.* 51 Nervoſum,

vosum, *si vasa simplicissima absque ramis extendantur a basi versus apicem parallele cum folio.* 52 Nudum, *si prædictis notis careat, adeoque iis opponitur.* ζ) Apex *folii sistit, quæ in summa folii parte contingere possunt, diversitates.* 53 Truncatum, *si apex linea transversali terminetur.* 54 Retusum, *si sinus obtusus apici insideat.* 55 Præmorsum, *si truncatum & sinu acuto patente divisum sit folium in apice.* 56 Emarginatum, *si crenulam admittat apex.* Obtuse emarginatum *ex denticulis judicatur.* Acute emarginatum *ex denticulis judicatur.* 57 Obtusum, *si segmentum circuli folium terminet.* 58 Acutum, *si angulus acutus folium terminet.* 59 Acuminatum, *si folium terminetur apice subulato.* 60 Obtusum cum acumine, *si obtusum, terminatum vero apiculo acuti folii.* η) Latera *considerantur, cum folia perpendiculariter extensa undique examinantur.* 61 Teres, *quod cylindraceum est, excepto sæpius apice.* 62 Tubulosum, *quod interne (detruncatum) cavum est.* 63 Carnosum, *quod intra membranam, superiorem & inferiorem superficiem constituentem, pulpa repletur.* 64 Membranaceum, *quod intra utramque superficiem nulla pulpa scatet.* 65 Depressum *est, quod a latere caulem spectante imprimitur.* 66 Compressum, *quod a lateribus oppositis, caulem non respicientibus, imprimitur.* 67 Planum *est depressum, cujus longitudo horizontalis censeri potest.* 68 Convexum *est depressum, in medio magis elevatum.* 69 Concavum *est depressum in medio excavatum.* 70 Canaliculatum *est depressum, sed secundum totam longitudinem excavatum.* 71 Ensiforme *est compressum, utroque margine acutum, secundum totam longitudinem angulo convexum.* 72 Acinaciforme Dillenio *est compressum lanceolatum, cujus latera deorsum gibba sunt, margine deorsum spectante acuto, introrsum vero obtuso rectiore.* 73 Dolabriforme Dillenio *est compressum, subrotundum, obtusum, extrorsum gibbum acuta acie, inferne teretiusculum.* 74 Linguiforme Dillenio *est lineare, obtusum, carnosum, depressum, subtus convexum, margine sæpius cartilagineum.* 75 Triquetrum *est, cujus latera tria plana sunt; hoc sæpius subulatum simul est. Hinc* Quadriquetrum, *&c. quid sit, notum est.* 74 Trigonum *est triquetrum, sed latera*

 canali-

canaliformia, & proin anguli acuminati membranacei sunt. Tetragonum, Pentagonum, *quid sit, clarum; vulgo commiscentur hæc cum 10, 11, 12.* 75 Sulcatum, *si anguli innumeri, ut iis modo intercedant sinus obtusi.* 76 Striatum, *si lineæ excavatæ longitudinales parallelæ inscriptæ sint.* Classis II. Folia composita. *Dividuntur Composita folia in* Composita *proprie dicta,* Decomposita, & Supradecomposita. Compositum *fit, cum communi petiolo plura affiguntur folia. In his dicitur, quod ex plurimis constat minoribus,* Folium, & *singulum, quod constituit compositum, dicitur* Foliolum. 77 Composita *proprie dicuntur, quæ semel vel ex una compositione fiunt.* 78 Digitatum, *quod apice petioli communis foliola plura annectit; adeoque species hujus sunt 79, 80, 81; arctius vero sumitur pro eo, quod pluribus quam quatuor, foliis componitur.* 79 Ternatum, *quod ex apice petioli communis tria profert foliola; foliolis sessibilibus; foliolis petiolatis.* 80 Binatum, *quod ex apice petioli communis duo foliola profert.* 81 Ramosum, *quod in petiolo communi bifurcato plura foliola gerit.* 82 Pinnatum, *quod secundum longitudinem petioli communis foliola annectit; hoc cum variis fit modis, sequentes meminisse species juvabit. Pinnatum* cum impari, *seu cum foliolo terminatrice;* abruptum, *seu absque impari aut cirrho;* alternatim, *seu foliis alternis;* interrupte, *seu foliis inæqualibus;* cirrhose, *seu cirrho terminatum;* foliolis decurrentibus; petiolis membranaceis articulatis. 83 Conjugatum *est pinnatum, unico modo foliorum pari constans: datur* abruptum; cirrhosum; *petiolis membranaceis; petiolis stipulatis.* 84 Lyratum *est folium compositum factum e simplici inferne diviso, ut infimæ laciniæ removeantur a folio, spatio, nec cohæreant cum majori.* 85 Decomposita *sunt, quorum petiolus communis bis subdividitur, antequam foliola annectat, hæc 86, 87.* 86 Duplicato-ternatum, *seu* Ternato-ternatum, *est decompositum ternatum folium, bis,* Bigeminatum *de conjugato duplicato prædicatur.* 87 Duplicato-pinnatum, *seu* Pinnato-pinnatum, *est decompositum pinnatum folium.* 88 Supra-decomposita *sunt, quorum petiolus communis (plus quam bis) multoties subdividitur, antequam foliola admittat: uti*

89, 90.

89, 90. 89 Triplicato-ternatum, *seu* Ternato-ternatum, *est folium, cujus petiolus ter trifidus evadit, antequam foliola admittat.* 90 Triplicato-pinnatum, *seu* Pinnato-pinnatum, *est, cujus petiolus ter petiolos minores pinnatim exerit, antequam foliola accipiat. Folia partialia hujus vel abrupta sunt, vel cum impari.* Classis III. Folia determinata. *Determinatio foliorum consistit in ista differentia, quæ differens reddit folium, ab eo, quod structuram ejus immutet. Determinatio secundum quatuor ordines peragitur, qui consistunt in* Directione, Loco, Insertione, Situ. *α)* Directio *est ista expansio, quam a basi ad apicem acquirit folium.* 91 Inflexum, *si versus plantam arcuetur.* 92 Erectum, *si ad angulum acutum a perpendiculo discedat.* 93 Patens, *si ad angulum obtusum a perpendiculo dehiscat.* 94 Horizontale, *seu* Patentissimum, *si ad angulum rectum a perpendiculo recedat.* 95 Reclinatum & reflexum, *si apex folii inferior sit basi.* 96 Revolutum, *si superior pars folii deorsum revolvatur.* 97 Radicans, *si ex apice folii radiculam exserat; uti filices quædam.* 98 Radicatum, *si ex disco folii supino radices prodeant; ut in Algis quibusdam.* 99 Natans *est, quod superficiei aquæ incumbit. β)* Locus *folii consideratur secundum punctum, cui inseritur ipsi plantæ.* 100 Seminale. *Cotyledon plantæ est.* 101 Radicale, *quod e radice immediate prodit, nec cauli inseritur.* 102 Caulinum, *quod e caule prodit.* 103 Ramorum, *quod ramis insidet.* 104 Subalare, *quod ramificationibus caulis subjicitur.* 105 Florale, *quod flori proximum est, nec unquam prodit, nisi floris proventus sit. γ)* Insertio *foliorum consideratur ex modo, quo folium plantæ annectitur.* 106 Peltatum, *si petiolus (non basi seu margini) disco ipsius folii inseratur.* 107 Petiolatum, *si petiolus marginem baseos folii intret.* 108 Sessile, *si folium immediate cauli vel ramo, absque ullo petiolo, adnascatur.* 109 Decurrens *est sessile, cujus infima pars, ultra basin folii, extenditur deorsum per caulem vel ramum, eique adhæret.* 110 Amplexicaule *est, cujus basis extenditur, ut latera caulis ambiat; est hoc communiter, si sessile, vel cordatum, vel sagittatum.* Semiamplexicaule *vero dicitur, si lobi baseos amplexantes breviores sunt, quam ut amplectantur caulem totaliter.* 111 Perfolia-

foliatum *est*, *si vel caulis*, *vel ramus*, *vel pedunculus*, *discum ipsum folii pertranseat, nec margini folii adhæreat.* 112 Connata *folia sunt opposita, quorum bases utrinque connatæ sunt in unum corpus.* 113 Vaginans *est, cujus basis cylindro vel tubo undique investienti ramum vel pedunculum insidet, uti in Graminibus plerisque.* δ) Situs *foliorum dependet a loco unius respectu ad reliqua folia.* 114 Articulata *folia*, *cum unum ex alterius apice excrescit.* 115 Stellata, *cum folia quam sex plura verticillatim cauli inseruntur.* 116 Terna, Quaterna, Quina, Sena, *&c. sunt species priorum numero constanti.* 117 Opposita, *cum caulina folia duo e regione collocantur interjecto caule.* 118 Alterna, *si quasi per gradus caulem adscendat situs foliorum.* 119 Sparsa, *si absque ullo ordine plantæ inserantur.* 120 Conferta, *si cumulata sint folia*, *ut eorum situs distincte tradi nequeat.* 121 Imbricata, *si conferta erecta simul sint.* 122 Fasciculata, *si ex eodem puncto plura folia prodeant.* 123 Acerosa *folia, quæ ramis inarticulata sunt.* 124 Frondes, *si folia fructificationibus aut ramis connascantur, ut distincte tradi nequeant.*

Jam & novas horti *Clyffortiani* plantas verbis, quæ nitidissimis Tabulis æneis subscripta sunt, exponere lubet: *1) Kampferia*, *2) Piper foliis cordatis caulo procumbente*, *3) Collinsonia*, *4) Gladiolus foliis linearibus*, *5) Diervilla*, *6) Campanula foliis hastatis caule determinate folioso*, *7) Rauvolfia*, *8) Turnera*, *e petiolo florens foliis serratis*, *9) Passerina foliis linearibus*, *10) Helxine caule erecto, aculeis reflexis exasperato*, *11) Parkinsonia*, *12) Bauhinia caule aculeato*, *13) Bauhinia foliis quinquenerveis*, *lobis acuminatis remotissimis*, *14) Heliocarpos*, *15) Browallia*, *16) Martynia foliis serratis*, *17) Amorpha.* Hanc arborem, in Horto Bosiano florentem, eo, quo a *Sherardo* transmissa fuerat, Pseudoaciæ nomine compellaverunt nostri, donec nomen conveniens datum fuerit ab artis perito, prout habetur superioris anni Horto descripto. *18) Dolichos caule perenni lignoso*, *19) Dolichos minimus*, *floribus luteis*, *20) Siegesbeckia*, *21) Buphtalmum caule decomposito, calycibus ramiferis*, *22) Milleria foliis ovatis*, *pedunculis simplicibus*, *23) Lobelia caule erecto, foliis cordatis obsolete dentatis, petiolatis*,

tiolatis, *corymbo terminatrice*, 24) *Anthoſpermum mas*, 25) *Dioſcorea foliis cordatis, caule lævi*, 26) *Kiggelaria, mas*, 27) *Clyffortia, foliis dentatis, mas*, 28) *Clyffortia, foliis lanceolatis integerrimis*, 29) *Clyffortia, foliis linearibus piloſis*, 30) *Hermandia*, 31) *Hura*, 32) *Roellia*, 33) *Caſſia calycibus acutis.* Novos iſtos celeberrimarum *Clyffortii* Heſperidum proventus admiratur orbis, & lætiſſima porro a tanti Viri propenſo in ſcientiam Botanicam animo optat & confidenter exſpectat incrementa.

DANIELIS BERNOULLI, JO. FIL. MED. Prof. Baſil. Acad. Scient. Imp. Petropol prius Matheſeos ſublimioris Prof Ord. nunc Membri & Prof. honorarii, Hydrodynamica, ſive de viribus & motibus fluidorum Commentarii. Opus Academicum, ab Autore, dum Petropoli ageret, congeſtum.

Argentorati, ſumtibus Jo. Reinholdi Dulſeckeri, 1738, 4 maj. Alph. 2 plag. 16, cum Tabb. æn. 12.

Nobiliſſimus Autor cum aliis ingenii monumentis, tum præclaro hoc Opere, ſatis oſtendit, ſe & acutum Geometram, & exactum calculatorem, & denique *Bernoullium*, eſſe. Argumentum certe egregium eſt, quod auſpiciis, conſiliis, ſubſidiisque Academiæ Scientiarum Petropolitanæ, elaborandum ſibi ſumſit: & magna rerum utiliſſimarum varietas non poteſt non placere: & aſſertiones ſingulares, quanquam forte haud omni exceptione majores, attentione tamen eorum maxime dignæ ſunt, qui hoc ſtudiorum genere delectantur. Cum, Hydroſtaticam & Hydraulicam arctiſſimo nexu inter ſe cohærere, & mutua ope plurimum egere, Vir Clariſſ. videret, confundendam utramque certo modo, & *Hydrodynamicæ* generaliori nomine complectendam, cenſuit. Hypotheſis ejus præcipua eſt *conſervatio virium vivarum*, ſive, ut ipſe loquitur, *æqualitas inter deſcenſum actualem adſcenſumque potentialem.* Per adſcenſum potentialem ſyſtematis, cujus ſingulæ partes velocitate qualicunque moventur, intelligit altitudinem verticalem, ad quam centrum gravitatis illius ſyſtematis pervenit, ſi ſingulæ

 parti-

Digitized by Google

particulæ, motu ſurſum converſo, quantum poſſunt, adſcendant: per deſcenſum vero actualem intelligit altitudinem, per quam centrum gravitatis deſcendit, poſtquam ſingulæ particulæ in quiete fuerunt. Maluit autem hac uti denominatione, quam vocabulo conſervationis virium vivarum, quod etiamnum a quibusdam, præſertim in Anglia, incertum quo fato, faſtidiri obſervavit. De cetero, quamvis principium commemoratum plane pro univerſali habeat, non tamen eſſe ſine circumſpectione adhibendum monet, quia ſæpe contingat, ut motus tranſeat in materiam alienam: ita fieri exempli cauſa in percuſſionibus corporum non perfecte elaſticorum: ſimiliterque in motibus fluidorum partem adſcenſus potentialis interdum perdi. Ad quod rite attendenti ſibi multa de aquarum fluxu theoremata nova in mentem veniſſe ait, quæ vix ulla alia methodo excogitari ac demonſtrari potuiſſent. Præter hypotheſin, de qua diximus, duabus adhuc aliis utitur, non illis quidem novis, ſed talibus tamen, quas a quibusdam in dubium vocari conſtat: nempe, motum fluidorum talem quam proxime eſſe, ut ubique velocitas reciproce ſit proportionalis amplitudini vaſis reſpondenti, & particulas fluidorum perpetuo quodam motu inteſtino agitari. Sed ad ipſam tractationem Viri doctiſſimi nunc propius accedendum eſt. Diviſit Opus totum in *XIII Sectiones*. *Prima*, quæ introitus dicitur, varia continet prænotanda. *Altera* agit de fluidis ſtagnantibus, eorumque æquilibrio tum inter ſe, tum ad alias potentias relato. Phænomena hic quædam tubulorum capillarium obiter recenſentur: & denique, occaſione preſſionis, quam fluida in latera vaſis exercent, theoremata varia adduntur, circa figuram veſicarum liquore impletarum, circa earundem potentias ad onera elevanda, circa conſtructionem & firmitatem aquæductuum, & alia affinia. In *tertia Sectione* de motu fluidorum disquiritur, ex vaſe effluentium. Et, cum omnes, qui hactenus de hac re egerunt, caſum unicum maxime obvium conſideraverint, quo foramen ratione amplitudinis vaſis infinite parvum cenſetur, theoria Autoris non parum ſua ſe latitudine commendat, quippe quæ ad poſitionem foraminis cujuscunque magnitudinis, imo & vaſis

cujus-

Digitized by Google

cujuscunque figuræ, extenditur. Poſt theoriæ generalis ſpecimina, in vaſis cylindricis, tam ſimplicibus, quam iis, quæ tubis inſtructa ſunt, exhibentur mutationes, quæ ab initio fluxus oriuntur, dum datus velocitatis gradus attingitur. Et, cum ipſa experientia ſatis doceat, aquas per foramina, quæ ſunt in lamina tenui, multo minori quantitate, dato tempore, effluere, quam ex ſimplici velocitatum ratione ſequeretur, quod contractioni venæ effluentis adſcribendum eſt, hinc in *quarta Sectione* de hac ipſa re diſſerit Autor, calculosque analyticos, pro inveniendis variis temporibus, quæ in effluxu aquarum deſiderari poſſunt, una cum annotationibus phyſicis, eo pertinentibus, affert. In *quinta Sectione* theoria extenditur ad examen motuum ex vaſis conſtanter plenis: quorum indoles in eo potiſſimum conſiſtit, ut fluida emanantia magis magisque accedant, ac, niſi per longiſſimos ductus ferantur, magnoque lumine ejiciantur, cito vergant ad illum velocitatis gradum, qui toti altitudini ſuperficiei fluidi ſupra foramen debetur, tametſi eum, niſi poſt tempus infinitum, omnino non attingant. In ſequenti *Sectione* motus fluidorum conſiderantur, non effluentium, ſed intra latera vaſorum quorumcunque agitatorum: ubi præſertim motus oſcillatorii ad menſuras revocantur, eorumque affectionibus indicatis, oſtenditur, quibus in caſibus fiat, ut oſcillationes diverſæ excurſionis ſint iſochronæ, & quæ ſit longitudo penduli ſimplicis iſochroni. In *ſeptima Sectione* de effluxu aquarum ex vaſis ſubmerſis agitur. Ubi ſingularibus exemplis oſtendere conatur Autor, quam inſigniter utile ſit principium conſervationis virium vivarum, vel iis in caſibus, quibus continuo aliquid de illis perdi cenſendum eſt. In *octava* motus fluidorum, cum homogeneorum, tum heterogeneorum, per vaſa irregularis & præruptæ ſtructuræ, exponuntur: ubi ex theoria virium vivarum, quarum pars continuo abſorbetur, phænomena ſingularia fluidorum per plura foramina trajectorum Autor explicat, præmiſſis regulis generalibus, pro motibus fluidorum ubique definiendis. In *nona* de motu fluidorum ſermo eſt, quæ non proprio pondere, ſed potentia aliena, ejiciuntur. Qua occaſione de machinis potiſſimum hydraulicis, earumque

 ultimo,

Digitized by Google

ultimo, qui dari poteſt, perfectionis gradu, diſquiritur: defectus ab iſta perfectione, & pars potentiæ abſolutæ, quæ in machinis quibusdam maxime receptis perit, calculo ſubjicitur, additis præceptis, ad quæ in conſtruendis novis machinamentis animus ſit advertendus. Exempli loco notiſſima per orbem machina Marlyenſis affertur, ac de ea docetur, (ſi modo deſcriptionibus fidendum ſit,) quod non ultra quinquageſimam ſextam partem illius aquæ ſuppeditet, quam, ceteris paribus, machina perfecta ſuppeditare queat: ac poſtremo etiam ſingulare inſtituitur examen de cochlea *Archimedis*. Semper autem, ut demonſtrat Autor, potentia movens, ducta in tempus & velocitatem puncti, cui applicata eſt, dabit productum ex quantitate aquæ & altitudine, ad quam iſta quantitas, dato tempore, elevari poſſit, ope machinæ datæ, ſepoſitis impedimentis aliis. Sequitur *Sectio decima*, quæ affectiones & motus fluidorum elaſticorum, præcipue aeris, & accenſi pulveris pyrii, exponit. Notat hoc loco Vir Clariſſimus, preſſionem aeris minime æqualem eſſe ponderi abſoluto columnæ aereæ, ſuperficiei datæ incumbentis, quod hactenus inconſiderate affirmaſſe Autores contendit, ſed quantitati quartæ proportionali, ad ſuperficiem terræ totam, magnitudinem ſuperficiei datæ, & pondus totius atmoſphæræ: ſcilicet, ubique locorum eandem eſſe aeris, (cum reliquo non impeditam communicationem habentis,) in pari a ſuperficie maris altitudine, preſſionem, ſi atmoſphæra in ſtatu permanente æquilibrii poſita, nullisque ventis agitata, concipiatur, quæcunque fuerit caloris in diverſis partibus differentia: atque hinc ſub æquatore non aliam, quam ſub polo, (eodem tempore, & aere perfecte quieto,) eſſe debere altitudinem mercurii in duobus pluribusve barometris, quæ in ſuperficie maris, aut in paribus ſuper eam altitudinibus, poſita ſunt; etiamſi aer ſub æquatore longe ſit calidior, & ſub polis longe denſior, immo tantæ denſitatis ac gravitatis, quam Vir doctiſſimus in locis terræ ac mari vicinis, tum, cum frigus maximum eſt, vix decies ab ipſa aqua ſuperari cenſet. Atque ex his porro concludit, ad mutationes barometricas cauſas requiri ſubitas, cum lentæ in integram aeris maſſam facile diſtribuantur, neque adeo notabiles pro-

producere effectus queant: veroque non abſimile eſſe, mutationes illas maximam partem oriri a celeribus caloris mutationibus in cryptis ſubterraneis: hinc enim aerem rarefactum expelli, ſuperioremque ſuo acceſſu augere, qui effectus non ſtatim redundare in totam atmoſphæram, propter aeris ad motum inertiam, poſſit. Regulam etiam, a plerisque probatam, quod altitudines locorum verticales logarithmis altitudinum barometricarum reſpondeant, collatis inter ſe nonnullis experimentis, Autor refellit, aerisque elaſticitates, in diverſis atmoſphæræ altitudinibus, nequaquam eſſe denſitatibus proportionales, aut, quod eodem redit, diverſum eſſe in diverſis altitudinibus medium caloris gradum, arbitratur: qua in re cum vera lex naturæ vix inveniri poſſit, hypotheſin tamen affert, phænomenis non male reſpondentem, ac pro logarithmica aliam curvam ſuppeditat. Calorem aeris medium, in libera atmoſphæra, cum ipſa altitudine creſcere, denſitatem decreſcere quidem, ſed majori proportione ſub polis, quam ſub æquatore, exiſtimat. Ad obſervandum aeris calorem, thermometro uſus eſt mercuriali, quod fieri ex barometro clauſo ſolet, ſtatuitque, diverſos caloris gradus, in aere æque denſo, elaſticitati ejusdem, atque adeo diverſis altitudinibus columnarum mercurialium thermometri commemorati, ſatis accurata proportione reſpondere: quam ipſam eſſe ſententiam Excellentiſſimi Collegæ noſtri, *G. F. Richteri*, ex *Actis A. 1730 Menſ. Jan. pag. 33* conſtat. Cur vero Clariſſ. *Bernoullius* veras definitiones dupli vel tripli caloris magis pro arbitrariis habeat, quam, exempli cauſa, duplæ vel triplæ gravitatis, & cur illas definitiones in rerum natura poſitas eſſe neget, non ſatis nos perſpicere fatemur. Multa adhuc ſuperſunt in hac *Sectione* notatu digna, de refractione radiorum, per atmoſphæram tranſeuntium, de influxu aeris per parvum foramen in vas vacuum vel aere rariore plenum, de vi aeris condenſati & auræ pulveris pyrii accenſi, ad globos projiciendos, in uſu ſclopetorum & tormentorum bellicorum. Sed prætereunda hæc ad præſens, atque ex reliquis *Sectionibus* nonnulla attingenda ſunt. Et *undecima* quidem partim de fluidis in vorticem actis, partim etiam de iis, exponit, quæ in vaſis motis

tis continentur. Particulæ, quæ impenetrabiles ſunt materiæ vorticoſæ, etiamſi ab alia materia magis ſubtili penetrari queant, gravitatem inde acquirunt, ac verſus centrum vorticis pelluntur. Omnia corpora terreſtria, quantum experientia conſtat, particulas graves habent æqualis denſitatis ſpecificæ: eodemque modo rem comparatam eſſe in reliquis planetis, ſeorſim conſideratis, probabile eſt. Quodſi vero diverſorum planetarum particulæ graves inter ſe componantur, diverſas eſſe poſſe denſitates ſpecificas, Autor exiſtimat: atque hinc, cum certum non ſit, qua proportione, reſpectu diſtantiarum a ſole, vires centrifugæ planetarum mutentur, nec de eorum gravitate verſus ſolem aliquid certi adhuc ſtatuere, in vorticum hypotheſi, licere. Quæ de duobus axibus commemorat, ad ſe invicem perpendicularibus, circa quorum utrumque, (& forte etiam circa plures,) vortices æqualis virtutis, & facile ſe mutuo trajicientes, circumagantur, ad phænomena gravitatis per vortices explicanda, ea quidem accuratius expoſuit in Diſſertatione, quam Academia Scientiarum Pariſienſis A. 1734 præmio affectam imprimi curavit. De cetero diſerte monet, animum ſibi non fuiſſe, vorticum commendare hypotheſin, ſed quasdam tantum concluſiones facere, ſine quibus illa hypotheſis ſubſiſtere non poſſe videatur. Progredimur ad *Sectionem duodecimam*, quæ Staticam fluidorum motorum exhibet, novo *Hydraulico-Staticæ* vocabulo ab Autore appellatam. Agitur hic de æquilibriis fluidorum motorum, ac de preſſionibus eorundem, quas in latera vaſorum exerunt. Cumque alias motus ex preſſione definiatur, hic, inverſa methodo, preſſionem ex motu definit ingenioſus Autor, conſiderans canalem, per quem aquæ fluunt, eo in loco, eoque temporis puncto, quæ quæſtioni conveniunt, amputatum, poſteaque (per regulas præmiſſas) accelerationem quærens particulæ aquæ imminentis proximeque effluxuræ. Ex iſta acceleratione compreſſionem colligit: eaque determinata, oſtendit, quid fieri debeat, ſi canalis eodem in loco perforatus fuerit, tubulusque foramini reſpondeat: fore nempe, ut aqua in tubulo illo ad certum usque gradum adſcendat, & ſtagnans ab aqua inferius per canalem præterfluente ſuſtentetur, æquilibrio hac ratione

Digitized by Google

ratione facto inter aquas fluentes & ſtagnantes. Theoremata Autoris & nova ſunt, & inſignem habent uſum, non modo in æſtimanda vera preſſione aquarum, per aquæductus fluentium, & in deducendis inde tuborum firmitatibus requiſitis, itemque in menſurandis aquis, per modulos, rivo lateraliter inſertos, erogatis; ſed etiam ad ea rectius intelligenda, quæ pertinent ad motum humorum in corpore animali. Præcipua & ſimpliciſſima regula, quam adhuc latere potuiſſe miratur Autor, eſt hujusmodi: preſſionem aquarum, per canales quosvis fluentium, conſtanter æqualem eſſe $a - b$; ubi per a intelligitur altitudo debita velocitati, quacum aqua, abrupto canali, vaſeque conſtanter pleno conſervato, (poſt tempus infinitum) effluxura ſit, & per b altitudo debita velocitati, quacum aqua per canalem non abruptum re ipſa transfluit. Reſtat *Sectio tertia decima*, quæ agit de reactione fluidorum, ex vaſis effluentium, eorundemque, poſtquam effluxerunt, impetu in plana, quibus occurrunt. Aqua enim, dum per foramen vaſis effluit, in partem contrariam premit vas, non aliter ac globulus retropellit tormentum, ex quo exploditur. Eſt autem illa vis repulſionis, judice *Bernoullio*, ponderi æqualis cylindri aquei, cujus baſis convenit cum orificio aquas transmittente, (pro quo tamen, ſi vena effluens contrahitur, ipſa ſectio venæ maxime contractæ ſumenda eſt,) & cujus altitudo æquat duplam altitudinem ſuperficiei aqueæ ſupra foramen, vel accuratius, duplam altitudinem velocitati aquæ effluentis debitam. Itaque, ſi nulla eſt venæ contractio, prouti nulla eſt, cum per tubulum brevem aquæ effluunt, repulſio duplo fere major erit, quam fuit a *Newtono* definita. De impetu venæ aqueæ in planum directe impingentis multi commentati ſunt. Experimenta non prorſus conveniunt, plurima tamen indicare videntur, niſum venæ uniformiter fluentis æqualem eſſe ponderi cylindri aquei, cujus baſis ſit foramen, per quod aquæ effluunt, & cujus altitudo ſit æqualis altitudini aquæ ſupra foramen. In hac ſententia plerique omnes huc usque acquieverunt. At doctiſſimus *Bernoullius*, re attentius perpenſa, novisque adhibitis principiis, & aliis quibusdam experimentis inſtitutis, clare tandem ſibi viſus eſt perſpexiſſe, com-

Digitized by Google

communem iſtam opinionem eodem modo mutandam eſſe, uti *Newtonianam* de vi repellente, ſcilicet ut loco orificii conſideretur ſectio venæ contractæ, & loco altitudinis aquæ adhibeatur dupla altitudo, velocitati aquarum reali reſpondens. Demonſtratum enim, inquit, habeo, vim repulſionis omnino æqualem eſſe impetui venæ, ſi hæc tota in planum perpendiculariter incidat. Ex quo ſequitur, impetum venæ eo majorem eſſe, quo minor fuerit ejusdem contractio: qua tota evaneſcente, & aquis ſimul tota ſua velocitate, quam in theoria habere poſſunt, erumpentibus, duplo majorem eſſe impetum, quam vulgo ſtatuitur: quia vero ſemper velocitati aliquid decedit, & vena non raro ad dimidium fere contrahitur, hinc fieri, ut experimenta pleraque, in impetu illo æſtimando, ſimplam cylindri altitudinem arguere videantur. Applicat deinde Autor ea, quæ de vi repellente fluidorum, dum ejiciuntur, demonſtravit, ad novum quoddam navigationis genus, ſine velis remisque; atque etiam maximas naves eo modo promoveri poſſe cenſet, ut aquæ continuo elevatæ, per foramina, in imis partibus facta, & verſus puppim ſpectantia, effluere cogantur. Ne quis vero hanc opinionem in ipſo limine rideat, poſito exemplo, ſubductoque calculo, oſtendit, ſi in triremi, quæ vulgo *Galera* vocatur, & 260 remiges habet, pro illis remigibus totidem operarii adhibeantur, poſſe eos, ſingulis minutis ſecundis, quatuor quintas partes pedis cubici aquei, ad altitudinem unius pedis elevare, atque adeo in canali, cujus orificium 4 pedum quadratorum fuerit, ad altitudinem trium pedum & dimidii, aquam conſervare: quo facto, & aqua, ita, ut dictum eſt, per foramen illud perpetuo effluente, navem, cum ea velocitate, quam grave acquirit lapſu libero per altitudinem $\frac{7}{8}$ pedum, progreſſuram, ſingulisque horis plus quam duo milliaria Gallica abſoluturam eſſe. Atque hæc, ex præſenti Opere Celeberrimi *Bernoulli* hoc loco delibata, ſufficiant. Unum adhuc eſt, quod tacendum non videtur, Virum egregium id agere, ut pleraque omnia, quæ in *XIII Sectionibus* Libri ſui exponit, ſub finem ſingularum *Sectionum*, variis curioſis, & maximam partem novis, propriisque, experimentis illuſtret ac confirmet.

TA-

Digitized by Google

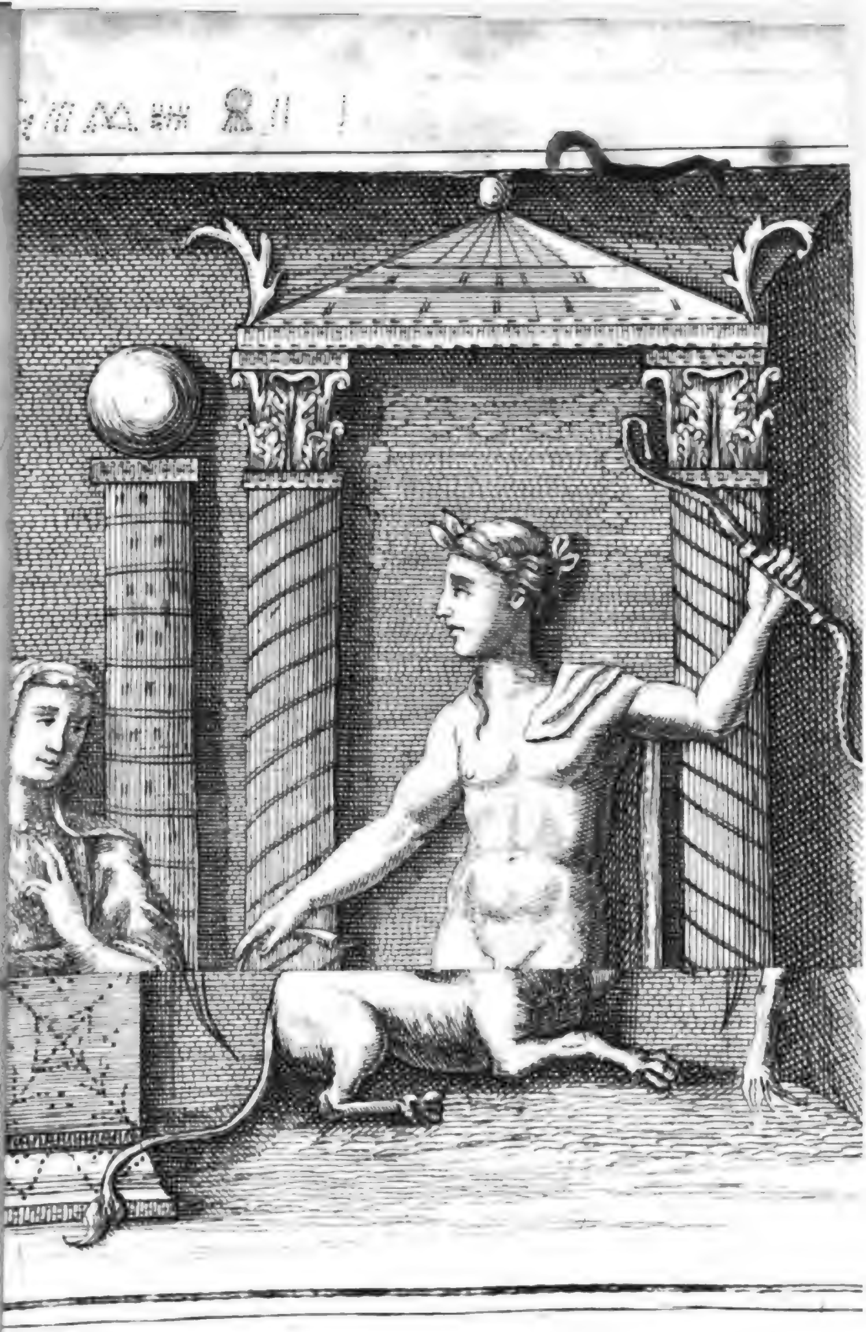

Google

TABULÆ ARGENTEÆ ANTIQUÆ, ANTE aliquod tempus in agro Ducis Sommersettensis effossæ, brevior descriptio.

Quanta Anglici soli ob insignem fertilitatem gloria sit, fugit, opinamur, neminem. Sed cumulatior fit laus alia virtute, uberrimo scilicet præstantissimorum Antiquitatis monumentorum proventu. Passim celebrantur *Camdeni, Hortlaji, Musgravii*, *Battelii*, *Kempii*, pluriumque Virorum doctorum, qui iis colligendis, publicandisve, operam navarunt suam, nomina. Nec ita pridem prodiit Tabulæ argenteæ antiquæ, in agro hæreditario Ducis Sommersettensis repertæ, æri incisa delineatio, cujus exemplum nacti, ut nostris pariter hominibus innotesceret, iterum ære describendum, sed forma minori, curavimus. Tabula ipsa, 20 pollices in latitudinem, 15 in altitudinem, extensa, ac 148 unciarum pondere librata, imagines Deastrorum, *Apollinis*, *Vestæ*, *Cereris*, *Minervæ*, ac *Dianæ*, figuris supereminentibus exhibet. In altera parte literæ conspiciuntur procul dubio Græcæ, prout ex comparatione cum iis Græcarum literarum elementis, quæ in vetustissimis nummis Græcis comparent, liquet. Non adeo improbabilis videtur conjectura, ante hos fere 2000 annos fabricatam fuisse. Sed sensum istarum literarum expiscari nondum licuit. Tab. III.

JO. GEORG. ESTOR, CONSIL. AUL. PROF. Jur. Ordin. Tribunalis Seren. Saxon. Ducum, quod Jenæ est, Facultatis JCtorum, itemque Scabinorum Collegii, Assessoris, Specimen Juris Germanici, de Jure devolutionis.

Jenæ & Lipsiæ, apud Jo. Frid. Ritterum, 1738, 4.
Plag. 14½.

Habet sane, de quo vehementer gaudeat, & impense sibi gratuletur, Academia Jenensis, dum in sinu suo fovet Virum doctrina & meritis in literariam rempublicam maxime conspicuum, &, sicut in omnibus Jurisprudentiæ partibus versatissimum, ita Juris præcipue Germanici adeo gnarum, ut cum

Mm præstan-

præstantissimis politissimisque ingeniis summo jure possit comparari. Est ille *Joannes Georgius Estor*, præclari hujus *de Jure devolutionis* Autor speciminis, de quo breviter jam, sed ita, ut ejus præstantiam Lectorum quisque intelligat, sumus dicturi. Qui de hoc Jure copiose olim solideque commentati sunt, eorum scrinia, tantum abest, ut expilanda duxerit Amplissimus Vir, ut id unum sibi sumserit demonstrandum, Jus devolutionis floruisse in Germania nostra, nec hodiernum in Thuringia pariter & Hassia ab usu plane recessisse. Ordinis igitur causa quædam monere ipsi visum est *Cap. I* generatim de *Jure devolutionis*, quod ejus ita describimus verbis: *Est successio, qua, altero conjugum defuncto, non tantum hujus, sed etiam superstitis, hæreditas ad liberos, quoad proprietatem, transmittitur.* Variis tamen se exserit modis, & nunc tota hæreditas, nunc ejus tantum pars, ad liberos transit, id quod alicubi fieri solet quoad proprietatem, ut superstiti conjugi ususfructus tantum omnium bonorum relinquatur, quæ uterque conjux jure possedit dominii: alicubi contra tertia patrimonii portio competat liberis, quarta conjugi superstiti cedente. Et hoc genus ultimum recte quoque ad devolutionem esse referendum, Vir Celeberrimus contendit. Quo facto, *Petri Stockmanni* & *Sam. Strykii* definitiones sub judicium vocat, ipsamque *devolutionis* vocem medio jam ævo non fuisse ignotam, ex magni Chronici Belgici scriptore commonstrat. Apud eundem vero hanc vocem nihil aliud denotare ait, quam certa ratione successionem, quæ vivo adhuc alterutro conjugum, scilicet quod ad proprietatem attinet, obtingit liberis, & non nisi in eorum securitatem inventa est. Hoc igitur Jure conjux superstes proprietatem statim amittit, nihilque præter usumfructum retinet, at perpetuum tamen, adeo, ut bona ejusmodi neque alienari, neque pignori dari, queant a liberis, donec superstes parens decesserit. Quod sequitur, *Caput II de Jure devolutionis in variis Belgii Provinciis conspicuo* exponit. Et in Brabantiæ quidem regionibus, ratione successionis in feudis, Jus devolutionis florere, ex consuetudinibus ejus terræ clientelaribus, &, quod ad res attinet allodiales, ex Jure Lovaniensi, Statutis-

tutisque Mechliniensibus, ostenditur; quæ ipsa vero Statuta non adversantur legibus Brabantinorum clientelaribus. Nec insolitatum plane esse discimus *Jus* illud *devolutionis* apud Lovanienses, in regione Silvæ Ducis, Lyri, Trajecti ad Mosam, Genapiæ, Limburgi, &c. *Caput III Jus devolutionis* probat *in variis Germaniæ Provinciis receptum*, utpote Francofurti ad Mœnum, in solo Eppsteinensi, & Wetteraviæ regionibus, in Hassia, apud Solmenses & Thuringos, quæ omnia testimoniis sat luculentis conspicimus corroborata. *Capite IV convenientiam Juris devolutionis Germanici cum illo, quod viget in Brabantia*, Autor docet Amplissimus, & exemplum, illustrandi argumenti causa prolatum, uberius interpretatur: nec obstare Juri devolutionis in Brabantia tutorum constitutionem, Germanorum legibus interdum præceptam, erudite monet. Tum, Giessæ & alibi non mobilia, sed immobilia saltem, devolvi bona posse, indicat, &, usumfructum, quem ipso devolutionis Jure concessum apud Germanos scimus superstiti conjugi, ab usufructu Quiritium longissime distare, subjicit. Hic enim necessario in re aliena, ille, quemadmodum ex Statutis, ab Autore Consultissimo supra allatis, apparet, in re propria constituitur, & utilis dominii nomine insigniri potest. Et inde quoque discrimen elucet inter usumfructum ex devolutione oriundum, atque illum, quem vulgo Statutarium vocant, propterea, quod hic superstiti tantum competat in bonis defuncti conjugis, ille vero tam defuncti, quam superstitis, facultates simul complectatur. *Caput V rationes & fundamenta Juris devolutionis* in medium producit. Inter plures ejus causas Vir Illustris tres esse putat præcipuas; scilicet mirum in liberos amorem, communionem bonorum inter conjuges & liberos in Germania, & singularem majorum nostrorum curam, avita bona conservandi. Quanquam vero devolutionis Jus invito eripiat de rebus disponendi suis potestatem, acquæstumque conjugum æquis dividat partibus, imo etiam superstiti conjugi viduitatem imponat perpetuam; non ideo tamen iniquum hoc posse dici, verbis *Jo. Tob. Hoffmanni*, Viri Clarissimi, ostendit Autor noster laudatissimus. Idem, *frustra in Jure Civili Jus quæri devolutionis, Capite VI* evincit, &, delibata

 de

Digitized by Google

de ſecundis Romanorum nuptiis doctrina, illud ipſum neque derivari ex legibus Romanis, præſertim ex *l. 3 C. de Secund. nupt.* neque ex ſecundarum nuptiarum pœnis, neque ex *l. 25 §. 1 de his, quæ ut indign. aufer.* probari poſſe, contendit. *Caput VII* diſquirit, *an Jus devolutionis ceſſet in diſpoſitionibus inter vivos, in teſtamentis, & pactis dotalibus,* item *an perſonæ honoratæ, & privilegio gaudentes, Juri quoque eidem ſint obnoxiæ.* Illud negat Autor, hoc affirmat, niſi quidem a ſenatu poteſtatem legislatoriam non habente Statutum ſit ſancitum, quo caſu Jure devolutionis non obligari perſonas honoratas, perſuaſum ei eſt. Succedit *Caput VIII*, quo *concluſiones varias, easque practicas, & e Jure devolutionis fluentes*, addit Illuſtris Autor. Sic v. g. ex *Pauli Chriſtinæi* Concluſionibus docet, ſupremum Brabantiæ Concilium pronuntiaſſe, nec bona acquiſita, nec devoluta, imputari poſſe in legitimam. Porro obſervat, conjugem ſuperſtitem, ad vota accedentem ſecunda, vi devolutionis tutelam amittere, ita quidem, ut nullum inter patrem matremve diſcrimen ſtatuatur. *Caput IX* & ultimum commemorat *ea, quæ Juri devolutionis ſunt affinia.* Pertinet huc bonorum aſſignatio, a conjuge ſuperſtite primi liberis matrimonii facienda, quod apud Amſtelodamenſes, Zutphanienſes, Medioburgenſes, &c. uſu receptum ſcribit Celeb. Autor: nec minus ad hoc referri *Caput* debet jus recadentiæ, ſeu Brabantina ſucceſſio; & denique jus revolutionis, quod in terris adhuc vigere Juliacenſibus, abunde conſtat, & in eo conſiſtit, ut bona hæreditaria immobilia ab inteſtato recidant & revolvantur ad hæredes defuncti, huic gradu proximos. Atque hæc eſt ſumma Opuſculi, præclara referti doctrina, quod maximam ſine dubio reportabit laudem a patrii Juris amatoribus, eoque ipſo ſtimulos admovebit Ampliſſimo *Eſtori*, ut, quam huc usque ſcriptis ſuis ſtrenue navavit patriæ operam, eam nec poſthac intermittat, quin potius obſcura illuſtrare, parum recte dicta emendare, tenebris fere ſepulta Juris Germanici monumenta in lucem protrahere, pergat, ſpartamque ſuam ulterius cum plauſu ſuſtineat, & feliciter exornet.

JO.

JO. EBERH. RAU, S. THEOL. PROF. PUBL. Monumenta vetustatis Germanicæ, ut puta, de Ara Ubiorum in C. Corn. Taciti Lib. I Annalium Libri duo; tum de Tumulo honorario Caji & Lucii Cæsarum in confinio Ubiorum & Treverorum Liber singularis; cum Figuris æri incisis.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besseling, 1738, 8. Plag. 12.

Priscarum gentium instituta investigare, multa cum jucunditate pariter ac utilitate conjunctum esse, nemo facile diffitebitur. Sed vero, qui in peregrinorum populorum antiquitatibus rimandis operam tantum atque studium suum ponunt, idem faciunt, quod illi, qui, dum apud exteros versantur, omnia studiose lustrant, quæ vero domi aguntur, tanquam quotidiana, absque ulla cura prætermittunt. Ab his se longe alienum ipso opere profitetur doctissimus elegantissimæ hujus Commentationis Autor, qui, cum antehac in nonnullis Antiquitatum Judaicarum capitibus illustrandis fuerit occupatus, industriam suam ad communis patriæ instituta, e tenebris eruenda, laudabili contentione traduxit, talia vero monumenta, luce nova donanda, in præsentia selegit, in quibus & ingenii vires, & diligentiam, per varios prisci ævi scriptores circumlatam, luculenter ostentare posset. Opella hæc in *duas* divisa est *Partes*, quarum prior *aram Ubiorum*, posterior *Cenotaphium Caji & Lucii Cæsarum*, sistit. In Præfatione in rationes inquirit, quare priscorum Germanorum res densa nocte sepultæ jaceant. Causas allegat partim Compendia, ex majoribus voluminibus compilata, quæ, ubi avidius legebantur, in causa exstiterunt, ut primi fontes neglectui haberentur, tandemque ipso situ perirent; partim invidiam Romanorum, ægre ferentium, ut res Germanorum, adversus ipsos strenue gestæ, in Commentarios referrentur, ne quid laudi suæ virtute Germanorum, qua superiores sæpe exstiterunt, detereretur: inde factum suspicatur, ut, quæ *Livius*, itemque *Plinius*, de bellis Germaniæ sunt commentati, prorsus interciderint; partim quod scriptores, veri amantes, res

a laudis gloria ſejunctas perſcribere auſi non fuerint, quamdiu
vel ipſi Autores, vel ipſorum poſteri, potentia florentes, ſuper-
eſſent; partim denique, quod defuerint, qui voluminoſis ſcri-
ptis, calamo iterandis, ſumtus ſuppeditare voluerint. Quarum
aliæ patriæ noſtræ, aliæ omnem priſcam, hiſtoriam ſpectant,
quare in illa tam notabiles defectus offendantur. Quo autem
viam ſibi ad Ubiorum aram muniat, *Libro I* de *Ubiis*, eorum-
que regione ac finibus, diſſerit. Hos ortu Germanos fuiſſe, ac ab
antiquiſſimis retro temporibus in Suevorum finibus cis Rhenum
ſedes ſuas habuiſſe, inde Suevorum Cattorumque excurſionibus
fatigatos, imperante *Auguſto* A. ab U. C. 745 in ulteriorem Rhe-
ni ripam conceſſiſſe, ac, quicquid terrarum inter Moſam atque
Rhenum ſitum fuit, occupaſſe, priſcorum ſcriptorum autoritate
Pag. 4-6. ſuffultus, docet. Illorum terminos, uti ex *Cæſare Bell. Gall.
Lib. V* appareat, verſus Treveros clauſiſſe *Marcodurum*, (hodie
Duren dictitatum,) quaſi *Mark-Duren*, ab antiqua voce Germa-
nica, *terminum* deſignante, vel *Marckt-Duren*, a *nundinis fru-
mentariis*, quæ hodierno adhuc die perdurent, appellatum. Ce-
terum Ubiorum civitatem fuiſſe *magnam & potentem*, ſed *trans-
rhenanis gentibus*, ut ait *Tacitus Hiſt. IV, 63*, ob amicitiam cum
Romanis inviſam, quorum agrum fertiliſſimum deſcribit *Plinius*
6-8. *Hiſt. Nat. XVII, 8.* Ubios hos, in tutelam a *M. Aprippa* ac-
ceptos, poſt intra urbem a *Julia Agrippina*, illius nepte, con-
juge *Claudii* principis, *Germanici* filia, cognominatam, quo ad-
verſus hoſtium vim tuti eſſent, receptos, *Agrippinenſes* nun-
cupatos fuiſſe. Quod vero Ubiorum oppido, antequam Roma-
norum colonia fieret, nomen fuerit, tacentibus Romanorum
8-12. ſcriptoribus, dici non poſſe; niſi forte *Urſtadt*, vel *Ubierſtadt*,
fuerit, quem ad modum vici aliquot cis Rhenum in regione
Ubiorum veteri antiquo nomine hodierno adhuc die gaudent.
Succedentibus temporibus, cum Romæ rerum potiretur *Veſpa-
ſianus*, in Uliorum regione bellis Germanicis innotuere loci *Tol-
piacum*, *Bonna*, *Noveſium*, *Gelduba*, *Vetera caſtra*. *Tolpiacum*,
quod *Tacito Hiſt. IV, 79*, in finibus Agrippinenſium ſitum fuiſ-
ſe memoratur, vernacule dictum fuiſſe *Zulpich*, hodie *Zu-
lich*, Romanis literam *Z*, ipſis aſperiorem viſam, cum *T* com-
mutan-

Digitized by Google

nutantibus. *Tolpiacum* hoc omni tempore ob eximiam ampliſſimamque circumjacentis agri planitiem, *Martis* palæſtram, Pag. 12-14.
potiſſimum *Clodovæi*, Francorum Regis, præliis cum Alemannis, Sec. V exeunte, clarum exſtitiſſe. *Bonnam*, olim vicum, vallo ac muro inſtar oppidi a milite Romano in uſum caſtrorum primæ legionis cinctam fuiſſe. *Noveſium*, vernacule *Neus*, eſſe oppidum hodie haud obſcurum Archiepiſcopi Colonienſis. In *Veteribus caſtris* hibernaſſe quarta Romanorum caſtra, quæ, quia dudum munita fuerint, nomen *veterum* adoptaſſe, niſi quis a *veteribus militiæ*, quæ locutio *Tacito* haud infrequens, dicta malit. In Ubiis pariter inclutam exſtitiſſe *Aſciburgium*, 14-15.
quam ab *Ulyſſe* errabundo ſecundum tritam fabulam conditam fuiſſe, tradit *Tacitus Germ. Cap. 3.* Loco huic nomen adhæſiſſe, cenſet Autor ab *Heſo*, Marte, cui ara ibidem loci excitata, quod nomen fluxerit ab ἄζηζος, Syris עזיזא, quo Mars, ob inſignem virtutem ac virium præſtantiam, ſit nuncupatus, ex Syris autem ſuperſtitionem in ceteras fere orbis partes dimanaſſe. Nomen hoc adhucdum in pluribus Germanicarum urbium appellationibus ſupereſſe, *Aſſenheim*, *Asberg*, *Eſchweyen*, *Eſchbach*, *Eſchweiler*, & ſic in aliis. Hodierno adhuc die prope Mœrſam ſuperare oppidum *Asburg*, quod rudera antiquiſſimi caſtelli referat. *Geldubam*, non longe a Rheni ripa, via recta inter Nove- 17-19.
ſium & Aſciburgium, cum *Cluverio*, quanquam paulo inferius, ex adverſa regione *Ruræ*, ubi Rheno ſe miſcet, conſtituit. Enarratis 19-25.
præcipuis Ubiorum oppidis, locos aliquot *Flori*, itemque *Taciti*, terras Ubiis vicinas ſpectantes, partim illuſtrat, partim emendat. 25-37.

Luſtrata Ubiorum terra, *Libro II* de *Ara Ubiorum* ſermonem facere incipit, & quidem, poſteaquam quædam de fide *Taciti*, ejusdemque in hiſtoria Germanica peritia, præmiſiſſet, duos lo- 38-40.
cos, in quibus aræ hujus mentio injicitur, *Annal. I, 39* & *57*, in medium profert. Inde quærit, ubi loci ara hæc ſteterit. *Bonnam* nonnulli nominant, cauſati, regionem hanc olim inſediſſe Ubios, & Divum *Maternum*, viduæ Naimiticæ filium, dum cœleſtem doctrinam his oris inferret, circa A. C. 70 hanc ipſam aram, uti fama fert, ſubvertiſſe. Sententiæ huic intercedit Noſter, ſi quid etiam doctrinæ Chriſtianæ Galliam Germaniamque pervaſerit, Ubios tamen ab avita religione publice deſciſcere auſos

ſos non fuiſſe, veritos Romanorum iras, quibus religio Chriſtiana *deteſtabilis ſuperſtitio Tacit. Ann. XV, 44*, habebatur, a quorum gratia omnis ipſorum ſpes, omnis incolumitas, pendebat. Nec videri Ubios ante Seculum IV Chriſtianorum ſacra admiſiſſe, quorum Epiſcopus, cui nomen *Euphrata*, Concilio Sardicenſi innotuerit. Quod autem argumentum pro ara, Bonnæ
Pag. 40-42. ſtructa, ex proxime ſequentibus verbis *Taciti* aſſert *Campius*, illud ſub judicium vocat, idemque ex iis, quæ locum circumſtant, refellit. In eam potius propendet ſententiam, in illa parte
42-44. Rheni aram, antiquitus patrio Numini dicatam, conſtitutam fuiſſe, quam ipſi poſtea, flumine transmiſſo, reliquerint. Nec eſſe, quod quis dicat, citeriorem Rheni ripam coluiſſe populos, qui & Romanis & Ubiis infeſti exſtiterint. *Jubones*, ſive potius *Jugones*
44-47. *& Mattiacos*, Romanis ſocietate & clientelæ beneficio junctos fuiſſe. Nomen autem *Jugonum* depravatum eſſe ex *Vibonum*, quod idem eſt ac vernaculum *Weyhen*, voce *milvos* denotante, ita di-
47-49. ctorum, vel ob rapacitatem ſuam, qua vicinos infeſtabant, vel quod *milvi* ipſis eſſent pro inſignibus, a ferarum autem imaginibus, quas cohortibus ſuis prætulerint, non abhorruiſſe, teſtimonio *Taciti Hiſt. IV, 22*, confirmat. Inde ortum eſſe nomen proprium *Wibo*, quo primus Oſnabrugenſium præſul fuerit appellatus, item *Wichbold*, *Wigbert*, & *Wichard*, nomina autem Germanorum in *o* & *on* deſiiſſe. His diſceptatis, religionis veſtigium aliquod in appellatione urbis *Deutz* ſe reperiſſe arbitratur, quæ vox
49-52. deſcendat ex *Tuiſco* vel *Teuto*, Ægyptiis Θωυθ vel Θωθ, Germanis *Theut*, vel *Deut*, aut *Diet*, (unde *Detmold*, *Diedenhofen*, *Dietz* pro *Thietz*,) quo nomine deſignarint priſci Germani *Mercurium*, alias *Wodan*, ſeu *Godan*, *Gott* per excellentiam a ſui cultoribus appellatum. *Mercurium*, *Martem*, ac *Lunam*, priſcos Germanos religioſo cultu proſecutos eſſe, veterum Inſcri-
52-56. ptionibus probat. Apud *Gruterum Inſcript. pag. 54 altegium* eſſe pro *attegium*, quam ipſam vocem habet *Juvenalis Sat. XIV, 196*, & eſſe ex Arabico الطخية, *umbraculum*, *tentorium*, a rad. طخي, *expandit*, inde in veteri Gloſſario *attegiæ* σκηνοπηγια: notare igitur privatam ædiculam *Mercurio* poſitam.
56-61. Aram hanc, *Auguſto* Imp. in Deorum turbam populari adulatione poſt fata evecto, ſacratam fuiſſe, conjectaverat *Lipſius*,
ſed

Digitized by Google

sed hujus sententiam argumentis, ex narrationis *Taciti* ac Historiæ Romanæ visceribus depromtis, ita configit, ut apud Nostrum veritas stare videatur. Aras utplurimum constitisse refert lapide cespiti imposito, aliquando structuræ artificio superbivisse, viderique hanc Ubiorum aram reliquas & mole, & ædificii præstantia, antecelluisse. Ad illam procul dubio *Druides* sacris operatos fuisse, & humanis sacrificiis vacasse, ad illud tempus usque, quo *Augusti* ac sequentium Imperatorum edictis immanitate ista abstinere sunt jussi, reliquis Germanis, Saxonibus maxime, humanarum hostiarum usum ad illam tempestatem retinentibus, qua Christianis sacris sunt initiati. Habuisse etiam majores nostros fœminas fatidicas, ex quibus *Tacitus* memorat *Abruniam* atque *Velledam*, cui successit *Ganna*, cujus imposturæ cum in proverbium abiissent, Langobardos in Latium intulisse verbum *gannare*, nunc *ingannare*, id est, *fallere*, *fraudes consuere*; Latinis medii ævi scriptoribus esse *subsannare*. *Claudiam sacratam*, quacum Cerialem stupri consuetudinem habuisse, ex vulgi fama narrat *Tacitus Hist. V*, 23, fuisse sacerdotem collegii, in Colonia Agrippinensi *Claudio Cæsari*, in Deorum concilium cooptato, constituti, vel sic dictam fuisse, quod patrio Deo sacrata, præcipuæque nobilitatis fuerit, quam Cerialis consuluerit, cuique dona tulerit, prouti Germani, re feliciter gesta, *Velledæ* facere fuere soliti. Ex dictis conficit, *Segimundum* e Druidum numero, inque Gallia horum institutis innutritum, fuisse, quod postea in morem fuerit versum, ut hinc etiam ortum traxisse existimet consuetudinem, qua, qui Canonicatum ecclesiæ cathedralis Monasteriensis ambiunt, Parisios studiorum ergo mittantur. Dum autem Romani principes juvenes ex Germanis in provinciis suis amplissimis sacerdotiis ornatos voluerunt, multa vafritie usos fuisse, quo sic & ipsos, & ipsorum parentes, sibi obsequentes, suisque commodis addictos, haberent.

Pag. 61-67. 67 seq. 68 seq. 69 seq. 70 seq.

Posteriori Commentationi occasionem dedit iter, quod non longe abhinc Cl. *Rau* versus Eifaliam in Comitatum Manderscheidensem direxerat, ubi ex illis, qui non procul a castello Junckerrath in officina ferraria operi suo insistebant, intellexit, monumentum aliquod vetustum trans Kyllam fluvium in 71 seq.

Comitatu Cranenburgico non multis passibus inde abesse. Quo digressus, in media convalle offendit aram rotundam 300 circiter passuum, totam coæquatam supra circumfusam humum paululum elatam, aggere circumdatam, cui impositæ bis senæ turriculæ e cæso lapide, latæ 8 pedes. In centro areæ conspexit ruinas ædificii triquetri, cooperti ruderum mole & dumetis, fabricati e cæso lapide miræ magnitudinis, cujus latera singula habuerint ferme pedes 20. Inferne patuisse ait cryptam fornicatam, ante aliquot annos spe reperiundi thesauri effractam. Non procul ab ædificio animadvertisse saxa solo immissa, triquetro ordine posita, quibus totidem pilæ superstiterint, ad sepem circa monumentum firmandam exstructæ. Cumprimis memorabilis ipsi est visus lapis quadrangularis, e ruderibus effossus, vetustate hinc inde exesus, longus pedes Rhenanos quatuor, latus tres, crassus unum, in quo antiquo artificio incisum exhibebatur vehiculum bijuge, quatuor rotis instructum, quod auriga, manu tenens flagellum, agitet, tribus insidentibus togatis, duobus sellæ anticæ, tertio posticæ, illa antrorsum, hac retrorsum versa, ex illis unum ad lævam habere caput laurea redimitum, reliquos non item. Addit, ibidem locorum multos numos subinde ab accolis effodi, quorum aliquot cum effigiebus *Domitiani*, *M. Antonini Commodi*, *Alexandri Severi*, ex ære conflatos, nominat, eorundemque inscriptiones exoletas ex parte supplet.
Pag. 76-79. Ex his efficit, esse hoc ædificium antiquissimum, vel ab Romanis constructum, vel alicui procerum illorum a Galliarum civitatibus dicatum. Totum apparatum speciem tumuli honorarii, sive cenotaphii, præ se ferre judicat, nec affirmare ullus dubitat, aream hanc cum aggere clypeis ab exercitu, uti moris erat, in memoriam *Caji* & *Lucii*, nepotum *Augusti*, præmaturo fato exstinctorum, congestam esse. Figuram in lapide sculptam repræsentare solennem illorum deductionem in forum, ab avo factam, quo die togam virilem sumserint, quoque ipso Consulatus honos ipsis fuerit decretus. *Augustum* exhiberi caput lauro redimitum, hos non item, quoniam Cæsares hoc honore destituebantur. Circa cenotaphium in area milites quotannis stato die decurrisse, ludosque in gloriam defunctorum celebrasse: proximas vero civitates Galliarum, inque his Ubios

atque

atque Treveros, ad aras cryptæ impositas de more rem divinam fecisse. Inde *Cap. II* prædicat singularem *Augusti* in nepotes Pag. 79-84.
gratiam, quos ambos in cunis adoptaverit, semperque in deliciis habuerit, ac per gradus ad summum honorum apicem evexerit, ex quibus *Cajum* pontificem, *Lucium* augurem, declararit, quod inscriptionibus, itemque nummis, probat, quibus denique in ludis Circensibus hunc honorem habuerit, ut primi in primo gradu 85-89.
sederent. Nec in eo substitisse favorem *Augusti*, verum, quo illos summo imperii fastigio destinaret, in forum summa cum pompa deduxisse, amplissimis donariis inter milites distributis, remque eo deduxisse, ut primo quidem *Cajus*, inde vero *Lucius*, a senatu populoque Romano *princeps juventutis* appellaretur. Fiebat au- 90 seq.
tem illa solennis in forum deductio a principe quodam viro, vel parente, vel propinquo, comitantibus agnatis & universa familia, parentum amicis & clientibus; munera dabantur plebi, militibus, equitibus: inde vero ex foro in Capitolium deducebantur, pro iisdemque vota nuncupabantur, & victimæ cædebantur; nec dubium esse, addit, quin vota pro *Cajo* & *Lucio*, publice suscepta, 91-95.
quotannis die tirocinii fuerint repetita. Ex his jam explicat figuram, in lapide expressam, &, vehiculum ex essedorum genere 95 seq.
fuisse, ipsi valde fit probabile. Hi cum rei militaris scientia ab *Augusto*, teste *Suetonio Cap. 64*, probe innutriti essent, ad imperii provincias & exercitus sunt ablegati, &, quod fidei est propius, Treverorum quoque atque Ubiorum civitates adierunt, prudenti admodum consilio, quo provinciarum studium, quibus aliquando summo cum imperio præfuturi erant, sibi adjungerent. 96-98.
Post hæc *Cajum*, proconsulari potestate eminentem, avus misit in terras, orientem solem spectantes, tantæque virtutis ac fortunæ documenta dedit, ut Armeniam, a Parthis occupatam, reciperet, ac eidem, ejecto *Tigrane*, quem Parthi Regem constituerant, *Ariobarzanem*, origine Medum, præficeret. Profectionem hanc in annum ætatis illius 19 incidisse, cum *Usserio* existimat. *Lucium* missum quidem in Hispaniam esse, sed aliquid laude 98-104.
dignum non patrasse, docet. At vero uterque in pleno fortunæ ac honorum cursu præmaturo fato est oppressus, *Cajus* Limyræ in Lycia, *Lucius* Massiliæ, cum Hispaniam peteret, ex morbo decessit, sed suspicio erat, insidiis *Liviæ Drusillæ* & *Tiberii*,

Digitized by Google

Pag. 104-106. privigni *Augusti*, sublatos fuisse, quo in hunc imperii dignitas aliquando transferretur. Corpora inde Romam delata, eademque ipsa in campo Martio sunt concremata. Quo autem memoria horum quam maxime longa redderetur, & cives suum in *Augustum* animum atque obsequium testarentur, passim cenotaphia, ut Pisis in Etruria, Emesæ in Syria, sunt constituta, quorum pietatem ut Ubii atque Treveri imitarentur, satis graves habuerunt rationes, quos *M. Agrippa*, pater horum, adversus impressiones popularium Germanorum tutos præstitit. Quid
106-109. κενοτάφιον fuerit, ex *Suida* definit, more a Persis tracto, qui, teste *Xenophonte Lib. VI Exped. Cyri*, militibus, quorum corpora reperiri non poterant, inane sepulchrum statuerunt, quorum cryptis aræ superstabant, quibus thura dabantur, non aliter, ac si
109 seq. veri tumuli essent. Prope cenotaphia principum ac ducum belli exercitus equites juxta ac pedites, sinistro ordine, ac versis signis, ter in ordinem decurrere solebant, ludi celebrabantur, victoribus præmia decernebantur, epulæque apparabantur, unde *novendiale sacrum* dicebatur, gladiatorum denique paria
110-112. committebantur. Sepes circumponebatur diversa e materia, area aliquando, aggere munita, pura relinquebatur, ut turba atque vis excluderetur, quod in solitudine maxime necessarium erat, propthereaque *monimentum* sive *munimentum* dicebatur, columnis etiam Romanorum illustrium sepulchra cinge-
112-114. bantur. Quæ generatim de cenotaphiis dixerat, ad institutum suum accommodat. Duodecim turriculi respondent ex Autoris mente totidem carceribus in circo, cœlum designantibus & solis cursum per totidem domos. Circum institutum fuisse docet ad celebrandos ludos, in medio circumlatas Deorum aras, quorum simulacra, thensis gestata, circumducta fuerint. Apparatum tumuli *Caji Lucii*que cœlum retulisse, in quod defunctorum manes, inter Deos recepti, intromissi crederentur, quibus tanquam Deis ludi anniversarii ac sacra in aris positis fuerint facta. Inde, qui ex Imperatoribus consecratis procreati erant, *divorum*
114-117. *filii* appellabantur. Areæ autem huic, tumulo circumjectæ, procedente tempore cineres primorum e nobilitate Romana virorum videri illatos, cum cenotaphia veteribus religiosa non haberentur. Ipsum id apparere ex nummis, arcis, urnisque sepulchra-

Digitized by Google

chraſtibus additis, quæ tempus & annum conditi cadaveris poſteritati oſtendebant. Tandem ad appellationis Junckerrath rationem indagandam ſe convertit, cui forte tumulus iſte occaſionem præbuerit, quandoquidem *Juncker* Germani *juvenem nobilem* olim dixerint. Adjectum *Raht* vel *Rade* inferioris Germaniæ incolis idem eſſe, quod *Rode* Germanis ſuperioribus, quod in pluribus locorum nominibus adhuc ſuperſit. Quæ vox, ſi orta ex priſca lingua Celtica, quæ affinitatis multum habeat cum Latina, quibus, notante *Feſto*, *rudus*, *raudus*, vel *rodus*, rem quamlibet rudem & imperfectam deſignabat, & ad æris maſſam, vel terram aggeſtam, vel lapidum fragmenta rudia, transferebatur, *Rode* Germanis notabit locum ſaxoſum ac lapidum ruderibus obſitum, aut in quo aggeſta terra, quod monumento huic quam commodiſſime applicari queat. Si vero vox *Roden* eo ſenſu accipiatur, quo in pago Abbatiscellenſi, pro civium *conventibus collegiis*que minoribus in vicis aut villis, *Junckerrath* denotare poſſe *nobilium concurſum*, inferiarum ergo olim factum. Poſtremo illos, qui contra ipſius ſententiam ad ſilentium ſcriptorum antiquorum provocaturi eſſent, ad plures alias res ablegat, de quibus nil quidquam ſit perſcriptum. Sic igitur præcipua momenta elegantiſſimæ hujus Commentationis enotavimus. Locus *Taciti* de ara Ubiorum accuratiorem utique conſiderationem merebatur, eo maxime, quod interpretes illum ſicco fere pede præterierunt, nec *Schedius*, ad cujus tamen inſtitutum ſpectaviſſet, quidquam affert, præter *Jul. Cæſarem Mercurio aram in Gallicis erexiſſe, quæ demum a D. Materno everſa fuerit, de Diis German. Syntagm. Lib. I Cap. 6 edit. Amſtelod.* In explanando cenotaphio ea affert, quæ ad morem *tumulorum inanium*, uti *Virgilio* dicuntur, proxime accedunt. Num illorum origo a Perſis ſit repetenda, dubium forte cuidam videri poſſit, cum Argivi jamdum, qui in bello Trojano occubuerunt, tumulis honorariis *Pauſaniæ* honorati dicantur. Vid. *Jo. Meurſius ad Lycophr. V, 370, pag. 64.* Veriſimile nobis videtur, vel *naufragos*, vel *milites*, quorum corpora haberi non poterant, vacuis ſepulchris condendis occaſionem præbuiſſe, quo ſic manes paſſim errantes ad quietem ſuam reducerentur, ac ſepulchro, ut ipſi exiſti-

Pag. 117-118.

118-120.

mabant, conderentur. Prius videtur apparere ex iis, quæ *Lycophron* in *Alex. v. 365 seq.* habet, posterius ex verbis *Nisi* apud *Virgilium Æn. IX, 211-215.* In utraque harum Dissertationum Cl. Autor tantum doctrinæ, quantum peritiæ in tractandis rebus, a memoria nostra remotis, ostendit. Miramur etiam elegantem veterum scriptorum lectionem, & illos invicem confligendi dexteritatem, quorum & locos nonnullos, occasione ita ferente, illustravit, alios emendavit, ut optandum sit, plures istiusmodi ingenii fœtus, quibus antiquitates patriæ luce nova collustrentur, vel ab ipso eruditissimo Autore, vel ab aliis, cum orbe literato communicari.

DELLE POESIE VARIE, &c.
h. e.
CARMINUM VARIORUM PATRIS MAGISTRI JOANNIS CHRYSOSTOMI SCARFI, Doctoris Theologiæ Basiliani, Pars prima, inscripta Illustrissimo Domino JACOBO VICINELLIO, Romano, a Secretis Majest. Cathol. Cæsar.

Venetiis, typis Modesti Fenzi, 1737, 4.
Alph. 1 plag. 6.

Jo. *Chrysostomus Scarfo*, doctrinæ Vir prorsus excellentis, nobis indictus abire non debet. Ipse enim dotibus & ingenii & animi per universam Italiam, reliquasque orbis cultioris partes, illos, quotquot de ingeniis virtutibusque judicare poterant, in sese convertit. Exstitit enim nunquam non muneribus gravissimis eximius, scientiarum ac eruditionis nomine clarus, perhumanus, affabilis, modestus, omni veneratione dignus, Orator, Poeta, Philosophus, Mathematicus, Historicus, Antiquarius, Diplomaticus, ac Theologus, utens stilo tersissimo, tum Latino, tum Italico. Ipse ortum traxit ex præclara Polistinæ civitate. Per annos undecim *Herculis Michaelis de Aragonia*, olim Episcopi Milesii, in Calabria ulteriori adjunctus fuit servitio, functus simul munere Examinatoris Synodalis in ea Diœcesi, nec non Lectoris Eloquentiæ & Philosophiæ in Seminario Clericorum Milesio, annualisque Concionatoris ad illud templum cathedrale, ac Confessionarii. Fuit Vicarii generalis Cæsarei in provincia jam commemorata Mar-

Marchionis de *S. Georgio*, Principis sacri Romani Imperii, a confessionibus sacris, Capellanus regius, Consiliarius intimus, Bibliothecarius, & Historiographus, *Joannes Dominicus Milanus*, suasor ei exstitit, ut Opera sua luci publicæ impertiret. Scripta autem ejus hæc sunt: *Lettera religiosa*, Neapoli, 1703, 16; *La Teofilangiola* ad sororem *Angiolam*, Dei amicam, Venetiis, 1710; *Speculum Marianum*, continens laudes Sanctæ *Mariæ* Virginis, Neapoli, 1700, 8; *Propositiones philosophicæ*, Messinæ, 1700, 8; *Conclusiones physicales ad mentem Divi Basilii*, Neapoli, 1705, 4; *Lectiones neophysicæ*, Venetiis, 1705, 12; *Speculum, verum ostendens juxta modernorum disputantium philosophica principia, seu demonstratio falsitatum, a Domino N. N. Aluminis N. N. oppositarum*, Venetiis, 1706, 16; *Scoti Logices breviloquium*, Romæ, 4; *Sacra philosophemata*, Romæ, 8; *Analysis philosophica ad mentem Damasceni*, Romæ, 4; *Idea theologica*, Romæ; *Analysis theologica ad mentem Damasceni*, Romæ, 4; *Sacra stromata theologico-dogmatica, scholastica, & moralia*, Romæ, 8; *Elogio del P. Benedetto Leoni da Seminara Cappucino*, Neapoli, 1715, 12; *Vari Elogi di Servi di Dio*, Neapoli, 1716, 12; *dei vari Opuscoli*, P. I Neapoli, 1722, 8, P. II Panormi, 1724, 8, P. III Neapoli, 1727, 8; *Lettera, in cui si dà saggio sì della creazione, come della natura dei mondo*, Messinæ, 1730, 8. Plurimis Italiæ Academiis fuit adscriptus. Venetiis nuperrime prodiit ejus *Dissertatio theosophica de Amore ac Pulchritudine, de Corpore, Anima, Angelo, ac Deo*. Opuscula ejus poetica in *tres Partes* sunt divisa. *Prima Pars* complectitur *Tragœdias decem*, nempe *Electram, Bacchas, Hippolytum, Medeam, Cyclopa, Phœnissam, Prometheum, Jesum Christum, Plutum, Nubes, Odysseam*, in *XII Libros* distributam, *Argonautica, Ranarum Murumque certamen*. *Secundæ Parti* insunt *Lusus varii, Lusus sacri, Animæ Deum amantis vota, poetica in mundi amorem parænesis, Seraphici affectus S. Francisci Assisinatis erga Jesu Christi crucem, ejusque crucifixionem, & Canticum Canticorum Salomonis jambicis dimetris expressum*. *Tertia* ac postrema *Pars* continet *Carmina pro Nuptiis Priami Legii cum Cornelia ex Augusta Corneliorum Romana familia, Lusus poeticos*,

cos, *Epigrammata ſacra*, *Odas myſticas*, & *Luſus poeticos*. Hæc Opuſcula in præſens judicium noſtrum flagitant. Maxima pars eorum eſt Latine elaborata, licet inſcriptio ſit Italica. Inſertæ ſunt paſſim Elegiæ, Eclogæ, inſcriptio ſepulchralis, pia Eccleſiæ catholicæ pro pace deprecatio, duo Carmina in ***maledicentiam otioſorum***, Oda in filiæ *Jephtæ* exitum, & alia. Adduntur in fine notitiæ aliquot hiſtoricæ, ad Autoris vitam laudesque referendæ. Si dixerimus, genus ſcripturæ eſſe purum & ornatum, perſonarum rationes recte fuiſſe habitas, eventus ſeriei viciſſitudinum ſatis commode congruere, numeros ubique cum diligentia fuiſſe obſervatos in hiſce Tragœdiis, nil affirmabimus a veritate alienum. En ſpecimen ex *Capite I Cantici Canticorum*:

v. 1. Tot expetitus ſeculis,
Tot prædicatus patribus,
Tot ante dictus gentibus,
Tot nuntiatus literis,
Tot perſonatus vatibus,
Tot lineatus formulis,
Tot concupitus angelis,
Nunc ille me frequentibus
Suimet oris oſculis
Exoſculetur ſuaviter.

v. 2. Dulces amores nam tui
Sunt præferendi poculis
Fragrantibusque balſamis.

v. 3. Ut ſis vocandus balſamum,
Se cujus unguen largiter
Partes in omnes funditat.
Et hinc puellæ virgines
Sanctiſſime Te diligunt.

P. II pag. 48 ſeq. *M. Antonii Flaminii* Odæ, in nonnullos *Davidis* Pſalmos concinnatæ, & ſenſum divitem & elegantem ſpirant poeſin. Cœna ubique apponitur dubia, ad quam quin Lectores invitemus, non poſſumus nos continere.

(o)

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXIX.

Pars I.

LIBANII, SOPHISTÆ, EPISTOLÆ, QUAS nunc primum maximam partem e Codicibus manu exaratis edidit, Latine convertit, & notis illustravit, JOANNES CHRISTOPHORUS WOLFIUS.

Amstelodami, apud Janssonio-Waesbergios, 1738, fol. Alph 9 plag. 18.

Victa tandem temporis iniquitas, expleta non unius Seculi vota, pluriumque doctorum conamina nunc expedita felicissime. Qui enim neglectus olim blattis densoque pulveri colluctabatur, præstantissima sui parte mutilus, fœdus maculis, sibi ipse dissimilis, curis *Wolfii*, Pastoris ad D. Catharinæ Hamburgensis, cari illius nominis & non uno nomine celebrandi, splendidiore habitu, & integræ ferme sanitati, quod ad *Epistolas*, restitutus, prodit *Libanius*. Est certe, de quo non lætentur magis Atticarum venerum studiosi, novum nacti pabulum nutriendis suis deliciis, quam *Libanio* suo talem gratulentur interpretem, qui exquisito quovis ornatu vestire Græce disertissimum Rhetorem, parique facundia & dignitate Latio donare, poterat. Is erat scilicet gravi huic provinciæ sustinendæ inter paucos non impar, cui laudem tanti operis reservare huc usque fortuna voluit, inter omnes dignissimo. Miretur forte, qui *Libanii* dexteritatem in scribendis literis ignorat, tot ejus exstare Epistolas, quæ duas chiliadas excedant, eo contextæ artificio, quod

alter vix imitari ausit; neque sine causa totam hominis ætatem in conscribendis epistolis consumtam fuisse arbitretur, cum procul dubio non paucæ earum injuria temporis perierint. Diu jam id ipsum mirati amplexatique sunt veteres; omnisque orbis politior, *Libanio* coævus, quanta, quæso, animorum contentione commercium ipsius literarium ambiit? Neque defuerunt nostra hac ætate periti harum deliciarum æstimatores, qui cogere ex absconditis quibusque forulorum recessibus, & emaculatum dare, tersissimum scriptorem gestierunt. Primus inter eos fuit *Franciscus Zambicarius*, cujus versio quadringentarum amplius Epistolarum Cracoviæ A. 1504 in forma quarti ordinis prodiit *Sommerfeldii* cura. Hic, interpretationem illam MStam a *Jo. Clymes*, cive & bibliopola Cracoviensi, nactus, argumentis & lemmatibus auctam, prodire jussit. Rara admodum fuit hæc versio. Neque tamen unica hæc causa fuit, cur hic in calce Operis *Wolfiani*, rescissis tamen inutilibus *Sommerfeldii* lemmatibus, recusa compareat. Illustris enim *Rostgardus*, de quo postea plura, Mediolani in Codice Ambrosiano integram Centuriam Epistolarum, ab eodem *Zambicario* conversarum, offendit, quæ nunc primum una cum ceteris, hinc inde ex MSto alio emendatis, lucem videt. Illarum itaque omnium numerus ad 530 adscendit, ex quibus nonaginta tantum in amplissima hac Collectione *Wolfiana* Græce leguntur. Dignæ itaque illæ omnino erant, quæ, quamvis inculta inconditaque utplurimum versione, ob rerum gravitatem, sententiarumque acumen, hic repræsentarentur, atque adeo eruditos ad amplius investigandas omnes Bibliothecarum rimas, & protrahenda *Libanii* Græca, accenderent. Accedit, quod, ejusdem Codicis Ambrosiani beneficio, tres *Zambicarii* Dedicationes nunc primum exhibeantur, quarum ultima de vita fortunaque hominis, vel inter suos plane incogniti, certi quidquam statuere nos docet. Vixit ille, Eques & Poeta laureatus, Seculo XV medio, & *Joannis Argyropuli* ope in Græcis addiscendis usus, Perusii utramque linguam docuit. In Græcia quinquennium exegit, & 1500 *Libanii* Epistolas collegit, hoc consilio, ut omnes Latina civitate donaret. Hunc excepit, quamvis gressu impari, *Aldus Manutius*,

Digitized by Google

tius, qui inter ceteras Græcorum Epiſtolas *Libanii* & *Baſilii* mutuas non neglexit; quemadmodum *Guilielmus Morellus* Pariſiis tres ſupra centum Noſtri Epiſtolas duabus ſectionibus in 4 edidit. Prioris ſectionis interpretatio Latina, ab Anonymo, & fortaſſe ipſo *Morello*, profecta, ſeparatim prodiit: poſteriorem vero *Anton. Pichonius*, ſucceſſu tamen impari, Pariſiis A. 1567 transtulit. Horum veſtigia preſſerunt *Feder. Morellus*, *Franc. Brummerus*, *Pet. Lambecius*, *Tanaquil Faber*, *Jo. Bapt. Cotelerius*, & *Jo. Albertus Fabricius*, qui ſcriptis ſua una vel altera Sophiſtæ noſtri Epiſtola illuſtrarunt. Qui integras earum noviſſime dederunt collectiones, duo ſunt: ipſe Ven. *Wolfius*, & nuperrime *Carolus Jeſper Benzelius*, *Erici* filius, qui viginti ejus Epiſtolas e Codicibus MStis Londini Gothorum A. 1735, 4, eo ipſo tempore edidit, quo *Libanius* noſter Batavum prelum exercebat. Quod hi ex parte perfecerunt, id alii provehere tentarunt, quamvis deſtinata non ſint executi. Inter hos ſunt *Leo Allatius*, qui Epiſtolas 264, a *Georgio Lecapeno* ſelectas, deſcripſerat, *Jac. Gothofredus*, & *Davides Clericus*, quorum poſterior A. 1643 Codicis Regii Pariſienſis locupletiſſimi duo paravit apographa, alterum in *Gothofredi* gratiam, in ſuos uſus alterum. Illud ex 1013 Epiſtolis (tot enim Codex Pariſinus exhibet,) tantum 810 habuit, &, notis quibusdam marginalibus *Gothofredi* inſtructum, ex Bibliotheca *Duboiſiana* ad Celeb. D. *Chriſtianum Fridericum Bœrnerum* noſtrum, ex hujus vero dono ad præſtantiſſimum Editorem, pervenit. Hoc vero, *Clerici* proprium, omnes complectitur, quod ex auctione Bibliothecæ *Jo. Clerici* ſuum fecit *Philippus Jac. Dorville*, humaniorum literarum apud Amſtelodamenſes Profeſſor, inſignis doctrinæ & elegantiſſimi ingenii laude celeberrimus. Præter hos *Henricus Valeſius* de *Libanio* bene mereri inſtituerat. Is enim in ſuis ad *Ammianum* notis non ſolum paſſim ad *Libanii* Epiſtolas, penes ſe latentes, provocat, allatis quibusdam earum fragmentis, ſed & conceptis verbis ad *Lib. XII Cap.* 7 earum editionem, Latina ſua verſione inſtructam, promittit. Inter Suecos Viri præſtantiſſimi, *Laurentius Normannus* & *Andreas Palmroot*, conſilia ſua huc retulerunt. Poſterior enim 154 Epiſtolas,

a *Georg. Lecapeno* olim selectas, ex Codice Rœlambiano Bibliothecæ Upsaliensis descripsit, & cum interpretatione Latina formis describendas reliquit. Tres earundem Centurias *Godofredus Olearius*, nostræ quondam Academiæ lumen, ex Codicibus Bodlejanis descripserat, publicæ luci destinatas. Nec segnis in hac opera fuit *Jo. Boivinus*, Græce doctissimus, qui, se colligendis Nostri Epistolis intentum esse, plurimasque earum Latinas fecisse, in sua ad *Nicephorum Gregoram* Præfatione testatur. Eundem lapidem movit *Ezech. Spanhemius*, quod ex Præfatione ejus ad *Juliani* Opera apparet. Omnium horum industriam superavit Illustris *Fridericus Rostgardus*, singulare Daniæ decus & ornamentum. Nemo enim tanta cura, quanta hic, in coacervandis *Libanii* monumentis literariis versatus est, nemo fautrice magis fortuna ad premendum institutum sublevatus. Parisiis ille, labente superiore Seculo, Codicem Regium Parisiensem, ceteris copiosiorem, de quo modo diximus, nunc descripsit ipse, nunc periti librarii manu descriptum ad αὐτόγραφον exegit. Nec minus reliquos ejusdem Bibliothecæ Codices, atque eos, qui in celeberrimis Italiæ Bibliothecis exstant, contulit, ut vel eas, quibus se instructum noverat, Epistolas emendaret, vel, quas deesse sibi sentiebat, ceteris adderet. Mirabuntur lectores sine dubio numerum Codicum, quibus usus est hanc in rem Vir Generosissimus. In Regia Gallicana octo Codices excussit, octodecim *Vaticana*, (in qua scilicet, teste *L. A. Zacagnio*, bis mille *Libanii* & amplius Epistolæ latent,) quinque *Ambrosiana*, quatuor *Mutinenses*, septem *Mediceos*, & quinque *S. Marci* Venetos. E sectione *Jacobi Golii* tandem suum quoque fecerat Codicem, recentem quidem, sed satis bonum, Epistolas *Libanii* 39 complectentem. Idem ab *Antonio Maria Salvinio*, Florentiæ quondam ornamento, trecentas amplius Epistolas, e duobus Codicibus Mediceis descriptas, cum interpretatione Latina acceperat, ita conformata, ut Interpres, Græcum textum presse sequens, nullam fere Latini cultus rationem habuerit. Egregium hunc apparatum apud Illustrem *Rostgardum* Hafniæ præsens olim viderat Ven. Editor, antequam suam Epistolarum *Libanii* Centuriam ex trecentis illis, quas ex Codicibus

Bodle-

Bodlejanis Oxonii sua manu descripserat, selectas cum Latina versione & notis suis ederet. Illectus itaque his deliciis, continere se non poterat, quin, districto gravioribus curis *Rostgardo*, se totius Operis editorem offerret. Non abnuit ille plane. Spe tamen in longum prolata, & injectis aliis remoris, eo res devenit, ut ante sexennium circiter totus ille thesaurus Bibliothecæ Potentissimi Danorum Regis Hafniæ cederet. Stimulos hoc addidit Celeb. Editori, ut ad pristinum institutum rediret. Nec defuit conatui eventus. Amicitia & intercessione Illustris *Joannis Grammii*, qui inter cetera splendida munera Bibliothecæ Regiæ curam hodie solertissime agit, omnia, quæ huc spectabant, obtinet. Spartæ huic ornandæ hæc ferme sufficere poterant. Sed en! novæ quoque aliunde suppetiæ. Præter Bodlejana spolia, quæ sua pridem fecerat *Wolfius*, nonnulla ab amicissimo sibi Viro, *Maturino Veussiere la Croze*, huc pertinentia obtinet; *Morelliana* scilicet collectionis apographum, collatum cum schedis aliquot *Spanhemianis* & Codice Regio Berolinensi. Schedæ istæ, e *Vossiano*, ut videtur, Codice descriptæ, 82 Epistolas continebant: Codex vero Regius, quatuor circiter Seculorum ætate conspicuus, centum Epistolas, ante non editas, suppeditabat, quarum pars in *Tomo II & III Anecdotorum Græcorum* Vener. *Wolfii* nostri comparuit. Symbolam quoque contulit Rev. P. *Bernardus de Montfaucon*, subministratis ex Codice *Coisliniano* aliquot, quibus carebat, Epistolis. Quo usum etiam aliquem haberet Codicum Vindobonensium, quos *Petr. Lambecius* in Commentariis suis commemorat, effecit humanitas Illustris *Pii Nicolai Garellii*, Archiatri, Consiliarii, & Bibliothecarii Cæsarei, studiumque Viri humanissimi, *Christ. Frid. Tresenreuteri*, nunc Professoris Theologi Altorfini, tunc temporis vero Suecico ad Imperatorem Legato a sacris. Is enim, quia Codices illi nullas habebant, quas deesse sibi videret, Epistolas, initia tantum Epistolarum & inscriptiones communicavit. Nec minus Vir meritis in sacras literas maximus, *Ericus Benzelius*, Præsul hodie Lincopiensis, duos quoque Codices manu exaratos impertiit, unum *Jo. Meursii* olim, alterum *Eliæ Obrechti*. *Meursianus* Epistolas 282 continebat. Has descri-

pſerat *Obrechtus*, inſertis & adjectis aliis 116, quarum copiam fecerat Codex *Ralambianus* Bibliothecæ Academicæ Upſalienſis. Verum hæ ſuppetiæ ſero nimis advenerunt, & maximam partem in Additamentis locum obtinent. Lipſia Vir Magnificus, D. *Christian. Frider. Bœrnerus*, illud, quod ſupra diximus, *Davidis Clerici* apographum, in *Gothofredi* gratiam factum; Amſtelodamo vero præſtantiſſimus *Dorvillius* apographum *Salvinianum* trecentarum amplius Epiſtolarum, ex libris Mediceis hauſtum, transmiſerat. Eruditiſſimus denique *Hermannus Samuel Reimarus*, Gymnaſii Hamburgenſis Profeſſor, uſum apographi ſui, quod ex Codice *Voſſiano* Leidenſi fecerat, conceſſit. En origines æterni Operis! En adminicula certe egregia, quibus ſi domeſticam *Wolfii* eruditionem jungas, num perfectius quidquam aut excellentius deſideres? Jam ipſum Opus aliquantum inſpiciamus. Præfatio quatuor Capitibus abſolvitur, eodem, quem nos ſecuti ſumus, ordine inſtructa. Primum eos nominat, qui harum Epiſtolarum quidquam in lucem ediderunt. Alterum ſecundum literarum ſeriem eorum nomina appellat, qui *Libanii* Epiſtolas ornandas ſuſceperant, ſed ultra deſtinata non progreſſi ſunt. Tertium, quibus initiis, qua fortuna, præſens editio ſuccreverit, explicat. Quam tandem viam perſecutus fuerit Cl. Editor in ſtadio hoc cum laude decurrendo, ultimo loco exponitur. Ordo ſcilicet & diſpoſitio Epiſtolarum proponitur, ut ſciri poſſit, ex quibus quæque Codicibus hauſta fuerit. Signum numericum ſemper in fronte gerunt Epiſtolæ, quod ſi interdum non cohæreat, ne defectus aut lacunæ ſuſpicionem ſuggerat lectori, ſtudioſe monetur. Epiſtolæ ſunt propemodum 1600, quarum vix 230 antea lucem viderant. Græcum textum a latere ſemper comitatur Latina verſio, quæ dexteritatem & interiorem linguæ Græcæ notitiam, jam pridem teſtatam, exacte probat. *Libanius* enim talis eſt, qui, cum miram quandam brevitatem ſectatur, aut potius affectat, mire ſibi placet, & amicos amicis ſenſus occultare magis, quam explicare, allaborat. Non itaque ſemper ipſe ſibi ſatisfecit callentiſſimus Interpres, *Curis*que in hunc Scriptorem *poſterioribus* vitia, quæ irrepſerint, emendatum iri promittit, adjecta ſimul

Pro-

Digitized by Google

Prosopographia eorum, quorum nominibus hæ Epistolæ inscriptæ sunt. Eam enim adversa valetudo jam quidem dare prohibuit. Δοῖεν δὲ οἱ θεοί, καὶ τ' ἐπὶ τούτοις τεθῆναι καλῶς, κἀκεῖνον τοῖς ἤδη πεπραγμένοις ἕτερόν τι προσθεῖναι καλόν. Sic liceat nobis pro diuturna & omnigena felicitate Vener. *Wolfii* nostri eruditorum omnium ore candida vota pronuntiare verbis *Libanii* nostri *pag. 393 Epist. 836.* Versio Epistolarum, quæ in *Centuria* & *Anecdotis* jam prostabant, subinde hic correcta comparet, cum vel maturioribus curis, vel meliorum Codicum ope, rectiora edoctus fuerit Cl. Editor; notæ vero non omnes, prolixiores interdum, quæ in dictis modo libris exstant, hic sunt repetitæ. In his enim, ne in nimiam molem excresceret Opus, breviori esse placuit, atque adeo ea observare, quæ ad contextum recte constituendum potissimum requirebantur. Monetur enim, vel ubi hæc, illa, jam edita exstet Epistola, vel quis Codicum in inscriptione dissensus, quis in ipso textu, quæ lectio præferenda, in quibus hallucinati sint interpretes alii, quidque lapsui ansam dederit. Attingit præterea strictim & nervose, quæ ad dictionem *Libanii* Græcam recte intelligendam viam pandant. Fontes indicat, unde sua hauserit Rhetor, qui veterum ore sæpius, quam suo, loqui maluit; quæ vis proverbiorum, in quibus egregie applicandis excelluisse merito putatur. Nec ea omisit, quæ ex antiquitate nunc Ecclesiastica, nunc profana & gentili, ad illustranda *Libanii* dicta repeti poterant. Quod munus tandem sacrum Venerandi Editoris quam maxime decebat, Novi Fœderis dictionem *Libaniana* illa illustrare, & a cavillationibus aliorum vindicare, frequenter allaborat. In Præfatione quoque breviter commonstrat usum, quem ex his Epistolis utraque Historia capere possit, non minus quoque, an omnes, quæ hic leguntur, Epistolæ *Libanium* Autorem agnoscant, disquirit, nec negat, nonnullas in his exstare, quæ in collectionibus epistolicis rectius *Procopio, Synesio, & Dionysio Sophistæ*, tribuantur. Hic inprimis observari oportet, Epistolam 1574 inter illas exstare, quæ sub *Phalaridis* nomine circumferuntur. Has vero, constat fere nunc inter eruditos, non *Phalaridi*, sed Sophistæ cuidam, tribuendas esse, quod *Richardus Bentlejus*, Vir Græce quon-

quondam eruditiſſimus, ad liquidum perduxit. Nec fortaſſe erraverit, *Wolfii* judicio, qui ceteras omnes, quemadmodum illam, *Libanio* adſcribat. Mira enim ſententiarum & dictionis ſimilitudo inter illas *Libanii* & *Phalarideas*, quæ dicuntur, intercedit, quod in notis paſſim & frequenter oſtenditur. Itaque habent Critici, in quo inveſtigando amplius laborent. Epiſtolis *Libanii* Græcis, quæ usque ad *pag. 729* procedunt, ſubjecta eſt verſio Latina quingentarum propemodum, a *Zambicario* profecta, de qua ſupra diximus. In inferiore ora curioſe ſemper annotatum eſt, quænam ex his inter Græcas editas vel integra, vel ex parte, exſtet, quæve mendoſe ſint impreſſæ, atque adeo Codicis Mediolanenſis ope emendandæ. Accedunt Indices quatuor, qui ſtudio Viri Cl. *Joannis Chriſtiani Wolfii*, fratris, Profeſſoris in Gymnaſio Hamburgenſi celeberrimi, debentur. Sunt autem quinque. Primus exhibet ordine alphabetico initia Epiſtolarum Græcarum, cum eorum, ad quos ſcriptæ ſunt, nominibus. Secundus nomina illorum, quibus inſcriptæ ſunt, colligit, additis ſingularum notis numericis. Tertius offert locos Scripturæ Novi Fœderis, in notis illuſtratos. Quartus ſingulares & notatu digniſſimas Rhetoris noſtri phraſes, quarum pleræque in notis illuſtrantur; quintus denique res, nomina propria, & proverbia, repræſentat. Calcem tandem occupant Addenda & Emendanda. Cum enim impreſſioni Operis invigilare non licuerit Vener. Editori ob locorum diſtantiam; fieri vix potuit, quin menda, etiam majoris momenti, irreperent, quæ hic exilio mulctantur. Præter hæc vero nonnunquam contextus Græcus, illorum Codicum, quos ſerius ad Noſtrum perveniſſe ſupra monuimus, ope, interdum etiam interpretatio Latina, emendatur. Inſeruntur his eruditiſſimi *Dorvillii* obſervationes, ingenio & doctrina ejus præclara dignæ. Hæc eſt coronis egregii Operis, cujus immortalem æternamque gloriam, uti Seculo noſtro, ita Celeberrimo quoque Editori, lubentes & pro merito gratulamur. Non deerunt fortaſſe, qui omnes nos partes in laudando impleviſſe negabunt. Sciant tamen, nihil dici poſſe tam magnificum ac ſplendidum, quod dignitatem præſtantiamque Operis adæquet.

A PA-

A PARAPHRASE AND NOTES ON THE Revelation of St. John, &c.

h. e.

PARAPHRASIS ET NOTÆ IN REVELAtionem S. Joannis, Autore MOSE LOWMANN.

Londini, apud Jo. Noon, 1737, 4.
Alph. 1 plag. 14.

En tibi novam τῆς Ἀποκαλύψεως *Joanneæ* interpretationem, quæ singulari industriæ Clarissimi ejus Britanni debetur, quem modo honoris causa nominavimus. Auget is suorum merita & famam civium, qui varios adhuc ex iis, quos ut sacrosanctos recipimus ac reveremur, Codices exposuerunt, &, quantam in hoc nobilissimo studio peritiam sibi acquisiverint, eruditæ planum fecerunt civitati. Eorum quoque meritissimorum Virorum, qui recentiori ætate Notas in S. Literas pararunt, vestigia, & tractandi rationem, generatim ac universe secutus est, sigillatim *Lockianam* diligenter ante oculos positam habuit. Nimirum *Capitum*, in separatas *Sectiones* distributorum, *Contenta* ubivis præmittuntur. Tum vero *Textus*, qui ex versione Britannica petitus est, sequitur, cui *Paraphrasis*, tam elegans & copiosa, ut vicem Commentarii sola sustinere possit, e regione ponitur. *Notæ* denique, sub extremam paginarum oram, sicubi opus est, inveniuntur, quæ illustri sese brevitate commendant. Sunt hæ profecto ejusmodi, ut argumento sint, Cl. Autorem paucis verbis res multas enuntiare posse. Nuntiat totam rem propositam Præfatio satis ampla & erudita, quæ nostram inprimis considerationem promeretur. Multi sunt, quibus Patefactio S. *Joannis* tanta obscuritate laborare videtur, ut nullis ea auxiliis, nullo lumine rebus adhibito, dispelli queat. *Scaliger*, Criticus magni nominis, *Calvino* eximiam sapientiæ laudem idcirco tribuebat, quod in Revelationem *Joanneam* nihil scripsisset. D. *Whitby* itidem præcise negavit, tanta se valere judicandi facultate, quanta ad intelligendas hujus libri vaticinationes requiratur. Sed, quoquo modo hæc se res habet, rationes adsunt testatissimæ, quæ, & Ἀποκαλύψει inter divinos Pag. 1.

vinos libros locum omnino relinquendum esse, conficiunt.
Pag. 2. Has, præter alios, *Newtonus*, *Lardnerus*, & *Millius*, collegerunt. Quodsi ergo Revelatio S. *Joannis* in eorum numero
3. Codicum, quorum divinæ sunt origines, haberi debet; hoc etiam dandum erit, tot saltem nebulas hinc dissipari posse, ut in sanctiores usus converti queat. Hoc quidem dubio vacat, doctrinas ac præcepta faciliora, quam prophetias, intellectu esse. Namque hæ prænuntiant futurarum eventa rerum, eamque ob
5. causam sua natura tenebris obductæ sunt. Verum maxima hic obscuritas interpretum quorundam vitio tribuenda est. Alii etenim nimis curiosi, in quavis voce ac re mysteria sibi visi sunt videre, a vi imaginationis circumventi. Alii vero systema ex ingenio confictum in vaticinium sancti hominis intulerunt, ejusdemque ope interiora verborum rerumque adyta recludere vo-
6. luerunt. At novus interpres Anglus in alia hic abit omnia. Is temperationem adhibet in definienda re hujus libri instituta, systema libri ex ipso libro ducit, propheticas dictiones ex usu vatum V. T. divinitus actorum, unde nimirum pleræque omnes petitæ sunt, explanat, omniaque prædicta ex luce Historiæ sanctioris, ulla sine contorsione, declarat. Ipse S. *Joannes* disertis indicat verbis, librum hunc suum partim *prædictionem rerum futurarum*, partim *descriptionem status præsentis ac conditionis Ecclesiarum*, in se continere. *Cap. I, 19: Scribe, quæ videris, quæque sunt, & quæ sunt posthac futura.* Conf. *Cap. IV, 1.* Nonnullæ res ipsi visionis tempori vicinæ, & *brevi futura esse, dicuntur, Cap. I, 1, 3.* His præfultis, anquirendum erit,
7. ad quamnam futuri temporis periodum respiciatur. Hujus quidem bina clarissima in ipsa Revelatione reperiuntur indicia. Primo nimirum duratio periodi vel per numeros annorum, vel
8. per fatidicas significatur descriptiones, ut *Cap. XIII, 5, XII, 14, XI, 3,* quo postremo loco hujus quidem duratio periodi ad 1260 annos significanter & expresse profertur. Deinde quædam commemorantur res, quibus ultimis demum temporibus eventus
9. respondebit, *Cap. X, 5, 6, 7.* Quid? quod vates a Deo eruditus finem ipse suarum declarat prædictionum, universam vita fun-
10. ctorum resurrectionem, judiciumque extremum. Itaque exordium

diem earum a tempore hujus visionis ducendum, finis autem, una cum orbis interitu, expectandus erit. Generalem libri divisionem, ex ipso jam volumine excerptam, in medium protulimus. Specialem diversæ constituunt periodi, quæ manifeste a se invicem distinguuntur, sic ut altera succedat alteri. Sic, exempli gratia, ex his unius nota est apertio libri, septem sigillis obsignati, quorum unumquodque propria quædam sua continet eventa. Hanc finit periodum consignatio servorum Dei, quorum 144000 erant, *Cap. VI, VII, 4 seq.* Aliam periodum inchoat apertio septimi sigilli, atque hæc distincta est septem tubis, quæ septem datæ sunt angelis, qui in Dei conspectu adstiterant, *Cap. VIII, 1, 2, 9*. Hujus finem nova facit visio, ejus nimirum Angeli, qui S. *Joanni* libellum dedit apertum, *Cap. X.* Clavis totius Ἀποκαλύψεως, & cujusque separatim periodi, est accuratior scopi generalis consideratio. Tota nimirum vaticinatio eo valet, ut miseros & afflictos Christi amicos soletur. Ex quo sequitur, ut unaquævis periodus describat conditionem, miseriarum, periculi, ac calamitatum, plenam, & in nova quadam Ecclesiæ exoriente pace, securitate, ac felicitate, semper finiatur. Hæc sunt sana, & purgatæ rationi probata, quibus Cl. *Lowmannus* fultus, ad Patefactionem S. *Joannis* enodandam accessit. Nil dedit ingenio & imaginationi ludenti, omnia vero ponderavit judicio, ipsum vatem a Deo actum ducem, & historiam sacræ civitatis, in rebus quidem præteritis, lucem, unice secutus. Verborum item obedivit potestati, iisdemque non centum sensus, sed unicum historicum, adaptavit. Cave autem, credas, Cl. Interpretem totas historias sacras descripsisse. Illud unum sui officii esse ratus est, ut ad optimos & genuinos fontes lectorem remitteret, ejus historicæ partis uberiorem desiderantem notitiam, quam spiritum propheticum ante oculos habuisse, mira perspexit sagacitate. Ex his etiam perspicuum est, qua in re Interpres Anglus a doctissimo Belga, *Camp. Vitringa*, suas sejungat sententias, utpote quem testem in rem suam nusquam citavit. Non est dubium, quin literatissimi quique homines totam omnium vaticinationum cohærentiam interius introspiciendi magna flagraturi sint cupiditate. Horum igitur desiderio, quantum

Pag. 12 seq.

14 seq.

Digitized by Google

tum satis est, facturi, non exilem tantummodo particulam, verum ipsam totius libri *Tabulam*, quæ, finita Præfatione, legitur, in compendio recitabimus, ex qua præcipua momenta, in ipsa pertractatione amplius dilatata, uno veluti adspectu perspici poterunt. Totus Revelationis liber in tres partes, *Introductionem*, *Tractationem*, & *Conclusionem*, divisus est.

Pag. 29 seq.

Introductio docet, continere hunc divinum librum visionem aliquam propheticam, in insula *Patmos*, quæ repræsentet nobis Christum, ejus curam Ecclesiarum, & promissionem cujusdam revelationis, una cum præmonitis & exhortationibus, statui tunc præsenti Ecclesiæ, & statui Ecclesiæ in succedentibus Seculis futuro, convenientibus, ad patientiam atque in fide constantiam excitandam. *Cap. I v. 19*, A. D. 95. *Tractatio binas* complectitur *partes*, quarum altera *septem periodis* constat. *Pars I*, pertinens ad *res, quæ sunt*, sive ad statum Ecclesiæ tunc temporis præsentem, in septem continetur Epistolis, ad septem Ecclesias principales in Asia exaratis, in quibus *præsens* earum status describitur, adjunctis consentaneis præmonitis & exhortationibus. *Cap. II, III*. *Pars II*, quæ ad res *posthac futuras*, sive ad statum Ecclesiæ in Seculis post tempus hujus visionis imminentibus, refertur, una cum præmonitis & exhortationibus illuc pertinentibus, exhibet scenam visionum, Dei potentiam, majestatem, ac certum consiliorum suorum eventum, significantium, *Cap. IV*, librum septem sigillis obsignatum, statum Ecclesiæ sequentem revelantem, *Cap. V*, & chorum Angelorum pariter & Sanctorum, seu universam cœlestem Ecclesiam, laudes Agni, hoc est, Jesu Christi, canentem, *v. 8*, & ipsam harum rerum revelationem, quam inchoat apertio libri obsignati, ubi status Ecclesiæ describitur, qualis in *septem sibi succedentibus periodis* futurus erat. *Periodus I* prædicit statum Ecclesiæ sub ethnicis *Romanis* Imperatoribus, ab A. D. 95 ad 323. En tibi *sigilla* aperta! *Primum* repræsentat, sub imagine victoris albo equo insidentis, religionem Christianam, *Judæos* ac gentes in
30. triumpho ducturam. *Alterum* sub velo equi rufi, quem insidenti commissum est, ut ex terris pacem auferat, destructionem sistit *Judæorum*, sub *Trajano* & *Hadriano* factam. A. D. 100 ad

ad 138. *Tertium*, ſub ſymbolo nigri equi, cui inſidens libram in manu tenet ad frumentum dimetiendum, reſpicit magnam illam annonæ caritatem, tempore *Antoninorum*. A. 138 ad 193. *Quartum*, in quo pallidus apparet equus, cui inſidens mors erat, magnam illam indicat peſtem, ſub *Maximino* & *Valeriano*. A. 193 ad 270. *Quintum*, animas ſub ara necatorum exhibens, vexationem prænuntiat *Diocletianeam*. A. 270 ad 304. *Sextum*, horribiles naturæ motus ac procellas revelans, inauditas illas ſignificat commutationes in imperio, inde a *Maximiano* ad *Conſtantinum M.* A. 304 ad 323. Tempus inter primam atque ſecundam periodum interjectum, repræſentans Angelum 144000 ſigillo viventis Dei obſignantem, magnum adumbrat numerum, plurium Deorum venerationem, in ethnico *Romano* Imperio receptam, deſerentium, & Chriſtianæ religioni nomen dantium. *Cap. VII.* Propter hoc præſtitum auxilium chorus Eccleſiæ cœleſtis Deum O. M. collaudat, & de ſenatoribus unus vexatos, qui in fide Chriſti manſerant, beatos prædicat, *v. 9. Periodus II* Eccleſiæ ſtatum patefacit, poſt ætatem *Conſtantini M.* dum invaſio imperii a nationibus ſeptentrionalibus mota duravit; ortum item ac primum progreſſum impoſturæ *Mohamedanæ*, donec vis ejus in Occidente cohiberetur. *Cap. VIII*, ab A. D. 337 ad 750. Septem Angeli accipiunt *ſeptem tubas* ad clangendum, quarum prima exponit vim armorum, dum *Conſtantini M.* familia, & ejus ſucceſſores, imperarunt, usque ad tempora *Theodoſii*, ſeu ab A. 337 ad 379, *altera* invaſionem Pag. 31. *Italiæ*, a gentibus ſeptentrionem verſus degentibus factam, & urbis *Romæ* expugnationem, ab *Alarico* confectam, ab A. 379 ad 412, *tertia* occaſum Imperii *Romani*, qui regni *Gothorum* in *Italia* fundamenta jecit, ab A. 412 ad 493, *quarta* arma *Italiæ*, inter duces *Juſtiniani* ac *Gothos* mota, per quæ Exarchatus *Ravennatenſis* erectus, & omnis, quæ reliqua erat, potentia & autoritas *Romæ* tota ſuppreſſa fuit, ab A. 493 ad 568, *quinta* ortum & initia *Mohamedanæ* religionis ac Imperii, & magnum utriusque progreſſum, donec impediretur a contentionibus, quæ de ſucceſſione exoriebantur. *Cap. IX.* Huc A. 568 ad 675. *Sexta* denique unionem diviſæ ac ſciſſæ *Saracenæ* poteſtatis, & inva-

 ſionem

Digitized by Google

sionem *Europæ* ab hac metuendam, dum a *Carolo Martello* fundaretur, ab A. 675 ad 750. Imagines rerum non casu, sed consulto, taciti præteriimus, propterea quod facile in libro S. *Joannis* evolvi poterunt. Nec *septimum*, quod recensuimus, *sigillum*, nec *septima tuba*, singulare desiderat lumen. Hic enim
Pag. 14. numerus in Ecclesia *Judaica* sacer habetur, & in calculo annorum ac dierum indicat quietem. Itaque, post enarratas varias vexationes, liberationem ab illis, aureamque Ecclesiæ pacem, tecte significat. Conf. *Cap. VIII, 1 seq. XI, 15 seq.* Accedamus ad *Periodum III* de phialis, quæ revelant statum Ecclesiæ, temporibus *Romani* Imperii ultimis, quod per bestiam repræsentatur; per ipsos 1260 annos, ab A. 756 ad 2016. Angelus aliquis libellum S. *Joanni* offert deglutiendum, hoc ei velo declaraturus, res usque ad orbis interitum eventuras sibi nunc patefactum iri, *Cap. X.* Patent hic oculis legentium *tres* generales hujus periodi descriptiones: 1) templum mensuratum, una cum reliquis umbris, corruptum statum exhibet Ecclesiæ, & constantiam quorundam testium veritatis, quanquam per universam hanc periodum crudeliter vexandi prædicantur, *Cap. XI.* 2) Mulier in solitudinem fugere, & 1260 dies ibi morari coacta, calamitatem & conservationem ostendit Ecclesiæ, durante ea-
32. dem periodo, exspectandam, *Cap. XII.* 3) Bestia multiceps novam *Romanam* potentiam nuntiat, quæ cultum simulacrorum mascule, ab alia simili potentia adjuta, renovatura sit. Quo loco chorus cœlestis Ecclesiæ constanter in fide permanentes beatos pronuntiat, *Cap. XIV.* Nuntius cœlestis certam & severam pœnam hostibus veritatis minatur. Angelis septem dantur septem divinæ iræ phialæ, ut indicio sint, hostes veritatis Deo gravissimas, durante hac periodo, daturos esse pœnas, ea vero ad finem decurrente, funditus eversum iri, *Cap. XV.* Vide sensum *septem phialarum* effusarum *Cap. XVI.* *Prima* magnarum est commotionum per totum Imperium, sub familia *Caroli M.*, nuntia, per quas hæc familia exstincta, & corona Galliæ alio translata fuit. Huc refer A. 830 ad 988. *Secunda* ad sacrum illud bellum pertinet, quod ab A. 1040 ad 1190 conflatum est, ad *Hierosolymam* a *Saracenis* recuperandam. *Tertia*

Digitized by Google

tia est umbra civilium armorum, quæ *Guelphi* & *Gibellini*, quorum illi Pontificis, hi vero Imperatoris Romani, rebus studebant, inter se ferebant, cum Pontifices ex *Italia* in *Galliam* pulsi essent, A. D. 1200 ad 1371. *Quarta* signum eorum est armorum, quæ A. 1378 ad 1530 in *Italia*, *Germania*, *Gallia*, & *Hispania*, diu fervebant, & quorum causa & autor longius illud in Papatu schisma exstitit. Turci capiebant *Constantinopolin*, & Orientis Imperium radicitus exstirparunt. Pestis etiam hoc tempore orta. *Quinta* magnam designat reformationem, & ejus per principes *Europæ* status confirmationem, invito licet & recusante Pontifice, atque adeo ipsa etiam Pontificali autoritate rejecta & spreta. Hæc autem ab A. D. 1560 ad 1650 referri meretur. *Sexta* phiala in *Euphratem* effusa Regibus orientem solem spectantibus viam parat. Hoc videtur, in ordine vaticiniorum, adhuc futurum esse. Verum, si quis hic conjecturæ locus datur, Pontificales invasiones, ab Orientis sive Adriaticis populis, qui Pontificum imperio subjecti sunt, imminentes prædicuntur. Pertinent vero ista ab A. 1670 ad 1850. *Septima*, eaque ultima, phiala extrema describit fata *Romani* Imperii, seu mysticæ *Babylonis*, usque ad finem hujus Periodi, ab A. 1850 ad 2016. Angelus interpres plenius explanat characterem hujus Romæ Antichristianæ, *Cap. XVII.* Alius Angelus confirmat ejus interitum, *Cap. XVIII.* Chorus cœlestis ob hæc justa judicia divinas concelebrat laudes, *Cap. XIX*, ubi & visio quædam Christi accedit, cœlestem quendam exercitum in aciem educentis, qua, hæc omnia certissime eventura esse, significatur. In *Periodo IV*, quam Angelus, satanam vinculis ad mille annos constringens, enuntiat, felicissimus erit status Ecclesiæ, in castitate, pace, ac prosperitate, *Cap. XX.* Ast in *V Periodo*, peractis illis mille annis, corruptiones ac vexationes Ecclesiæ renovabuntur, harum autem finis plenaria erit *Satanæ* & *omnium* puræ ac veræ religionis *hostium*, destructio atque eversio, *v.* 7. *Periodus VI* universam mortuorum resurrectionem, extremumque judicium, atque adeo æternum improborum exitium, in se complectitur, *v.* 11. Restat *Periodus VII*, eaque postrema, quæ totam concludit prophetiam ejusmodi visione, qua con- Pag. 33.

sum-

Digitized by Google

Pag. 34. summata cœli beatitas describitur, *Cap. XXI.* Sic vero harum omnium vaticinationum exitus *æternum* est *Sabbatum*, *Cap. XXII.* *Conclusio v. 6 seq.* veritatem earum confirmat, & usum inculcat sanctiorem.

Hæc nos copiosius, re bene putata, descripsimus, gratiam ab illis aliquam inituri, qui sibi judicandi datam esse copiam putant, num acumen hæc nova habeat interpretatio. Accedit brevis vocum ac rerum præcipuarum Index, cui, ob insignem, quam præbet, utilitatem, magnum omnino pretium ponendum esse videtur.

JANI VERRII BASSANENSIS, THEOlogi Germani, Examen Juris Canonici & praxis fori Ecclesiastici Protestantium in causa Raptus & affinibus.

Trajecti ad Rhenum, apud Herm. Besseling, 1738, 8.
Plag. 6.

In Præfatione Autor, quisquis est, sane eruditus, & omni laude dignus, disserit de consuetudinibus malis, quæ in republica diuturni temporis usu sunt munitæ. Cujusque igitur esse ait, eo niti, ut illæ, si non confodiantur, certe atterantur; quod ipsum ad institutum suum de *Raptu* accommodat. Argu-
Pag. 3-7. menti tractatio *quatuor* absolvitur *Capitibus*. *Cap. I §. 1* docet, medelam quandam Juri Canonico, (quod post ipsa etiam tempora Reformationis non in scholis solum, verum in Consistoriis etiam, Protestantium locum obtinuerit,) tum fuisse adhibitam, cum JCtorum responsa de dubiis casibus in unum volumen revocari cœperint, quod vel maxime factum a *Carpzovio*, cujus Decisiones non consensu tantum Principum, sed usu ac consuetudine etiam, extra terras Saxonicas fuerint receptæ, in quibus tamen multa post hæc desideraverint *Brunnemannus*, *Thomasius*, *Bœhmerus*, alii. Qui licet multum studii in illo repurgando posuerint, nondum tamen rem eo esse deductam, ut tuto illius decretis sit standum, quod exemplo de raptore comprobat Autor, cui secundum Jus Canonicum matrimonium cum
8-13. rapta concedatur. Initium disquisitionis facit a definitione nominis

minis. Notionem *rapiendi* aviditatem, celeritatem, & violentiam, involvere demonstrat, minus autem probat subtilitatem *Donati*, in *Terentii Adelph. Act. III Scen. III raptionem* ad *personam*, *rapinam* ad *rem*, *raptum* ad *stuprum*, referentis, cum *raptio* idem notet, quod *raptus*, & raptio personæ, si ab infami voluptate sit sejuncta, *plagium* Latinis proprie dicatur. His ita constitutis, *raptum* in genere definit, *cum quis hominem, speciatim mulierem, ingenuam & honestam, sive cælibem, sive conjugatam, volentem, sed invitis parentibus aut marito, cujus uxor est, aut nolentem, abducit, ut in ejus sit potestate, sive eam ducat uxorem, sive ea abutatur ad voluptatem.* Illius speciem quandam esse designat, *ubi quis mulierem ingenuam, in fraudem legis, ad emolliendam delicti atrocitatem atque invidiam, sive ipse, sive per alios, blanditiis, & dolis, artibusque ab honestate & juris specie remotis, hoc efficit clanculum cum hostilitate quadam & injuria parentum, quod alii per apertam vim: virginemque ita expugnat, ut, initis secum clandestinis sponsalibus, suos in amplexus ruat, &, venia copulationis in judicio ecclesiastico impetrata, spe amplæ dotis, ejus uxor sit; sive stuprum interveniat, seu non.* In illo conspici vim *publicam*, in hoc *privatam* & *clanculariam*, ut hinc *gravioris* pœnæ reus sit, qui fœminam per vim rapiat, *gravissimæ*, qui simul stuprum inferat, *levioris*, qui blanditiis ac dolis utatur. Videri autem possit, raptus nomine insigniri non posse artes, quibus quis utitur, ut puella tandem consentiat, cum ad *rationem formalem* raptus requiratur, ut fœmina *violenter* abducatur. Concedit quidem, hic abesse vim publicam, propterea tamen istiusmodi hominem ab omni pœna, saltem *extraordinaria* & *arbitraria*, immunem esse negat. Raptum clandestinum cum publico id habere commune docet, quod perversis artibus suis muliere, cui insidias struit, raptor potiatur, patria potestas proculcetur, ecclesia offendatur, fœmina, maxime ubi minorennis fuerit, a legitimis nuptiis, quin ipsa familia, avellatur, ac intestinarum inimicitiarum semina spargantur. Nec tamen omnem omnino vim ab istiusmodi attentato raptu abesse, probat exemplo virginis cujusdam, insidiis, contra tutoris sententiam, superiori Seculo circumventæ. Istiusmodi sponsalia rescindi posse, decernit,

Pag. 13 seq.

16-18.

Digitized by Google

nit, &, quamvis consensus puellæ atque tutorum postea accesserit, jure tamen manere pœnam raptus infligendam tum abductæ, tum abductori & complicibus; ita tamen, ut temperamento aliquo leniatur: ecclesiam etiam hoc poscere posse, ut honos sibi suus restituatur. Prouti enim nihil intersit, num quis hominem vi aperta obtruncet, an vero venenatis potionibus ac pharmacis vitam ei eripiat, ita exiguum, imo nullum, discrimen in eo esse, utrum quis vi adhibita fœminam abduxerit, an vero fraudibus ac blanditiis obnoxiam sibi reddiderit. Igitur cessare quidem hic pœnam, quæ alias raptui, quod ad *quantitatem*, est statuta, *censura* tamen *ecclesiastica* subjici *abductam*, *abductorem*, & *socios*, pariterque pœna *civili*, sed *arbitraria*, in ordinem redigi posse. Consentientem puellam posse *exhæredari*, ubi parentes justam dissentiendi causam habeant, quo sic abductor dote, cui maxime inhiavit, privetur; eo maxime, quoniam secundum legem civilem parentibus competat facultas, hæreditatis jura negandi filiæ, quæ ipsis invitis nupsit, vel se petulanter impudiceque gessit. Aliter se rem habere, ubi pater habentem annos 25 filiam elocare detrectaverit, quo in casu, ubi tale quid evenerit, nec patrem habere, quod adversus filiam agat, sed ad dotem ipsi exsolvendam obligari posse; pœnam autem civilem
Pag. 18-28. pariter atque ecclesiasticam amputari. Posteaquam igitur ea disceptaverat doctissimus Autor, quæ statum controversiæ ingredi videbantur, negat, *raptori & abductori cum rapta & abducta matrimonium juste concedi*, quoniam hac ratione licentiæ lata porta aperiatur, patria potestas proculcetur, funestæ inimicitiæ serantur, familiæ florentes præcipites dentur, Numinis ira provocetur, summa imis misceantur, ac pessima exempla in republica staminentur: quod ipsum tum Scripturæ sacræ effatis, tum
28 seq. priscæ ecclesiæ decretis, firmari posse existimat. Leges Ebræorum forenses, si quidem in æquitate naturali fuerint fundatæ, ac pœna criminis alicujus definiatur, in censum venire posse, asseverat. Raptus aperti ac violenti pœnam ex lege de plagio, *Exod. XXI, 16, Deut. XXIV, 7*, cui αὐτοκράτωρ reipublicæ Judaicæ generatim *mortis supplicium*, Judæorum magistri *strangulationem*, constituunt *Sanhedr. Cap. X §. 1*, determinari non posse,

Digitized by Google

posse, quia in utroque loco sermo sit de raptu virorum, non fœminarum. Legem *Exod. XXII, 15, 16,* de stupro voluntario, Pag. 30-32.
in quod tandem virgo, illecebris expugnata, descendit, quæ vero *Devt. XXII, 22-29,* legitur, de *stupro violento* virginis, & quidem vel æqualis, vel deterioris conditionis, intelligendam esse. Mulctam autem illam quinquagenorum siclorum non absque discrimine, quod Judæorum magistri putant, illis, qui virginem, regio ortu satam, vel summo loco natam, vel plebejam, compresserint, præscribi: legem enim, quæ magistratus vulgo exemit, ac a vi tutos præstitit, *Exod. XXII, 28,* etiam ad illorum familias protendendam esse. Quod ipsum etiam universali moratiorum gentium consuetudine fuerit firmatum, apud quas connubia nobiliorum cum plebejis fuerint interdicta; ut hinc existimandum non sit, libidinem in nobiliores fœminas impune tulisse. Quando igitur optimum Numen pudicitiæ sequioris sexus ita consultum ivit, minus accedit sententiæ 32-36.
Seldeni, cum Judæis asseverantis, secundum legem *Devt. XXI, 10-14,* integrum fuisse Judæo, mulierem gentilem vitiare, eandemque, ubi in connubii societatem adsciscere noluerit, manu mittere. A quo facinore gentes honestiores abstinuerint, illius veniam Deum fœderatis suis indulsisse, credi minus posse. Cum enim is innuptarum vitæ prospexerit *Num. XXXI, 17, 18,* illarum pudicitiam susque deque habuisse, verisimile non esse. Nec fraudi cuiquam esse debere verbum עִנָּה, quod quidem cum שָׁכַב constructum, uti *Gen. XXXIV, 2, 2 Sam. XIII, 14,* denotet *subigere fœminam per illicitum congressum*, seorsim autem positum significet *ægre facere* alicui, quod captivæ usu eveniat, cum ad domitoris sui arbitrium sit agendum vivendumque. Quare autem Deus in raptum, proprie sic dictum, nullam pœ- 36-41.
nam expressa lege statuerit, non unam allegat rationem. Primo, atrocitatem criminis esse tantam, ut illud in populo Deo sacro ne quidem audiri debuerit; prouti veteres Romani, *Solonem* secuti, in legibus decemviralibus nullam pœnam parricidio sanxerunt, existimantes, neminem civium fore, qui ad tam nefandum scelus se sit demissurus, raptui nullam dixisse, ne majorum suorum nequitiam denudarent damnarentque. Adhæc, si quidem Israelitarum aliquis in illud prolapsus fuisset, Deum de-

 cisio-

Digitized by Google

cisionem illius sibi servasse, quod exemplis casuum minus deter-
minatorum ex *Num. XV, 32-36, XXVII, 1-7,* probat. Porro,
cum connubia cum vicinis gentibus nefasta pronuntiaverit Deus
Exod. XXXIV, 16, nec virginem hæreditariam per matrimonium
ad aliam tribum transire permiserit *Num. XXXVI,* quid de raptu
censendum esset, magistratus facile colligere potuisse. Legem
de plagio, ac pœnam illi dictam, ad violentum raptum, volupta-
tis exsatiandæ causa susceptum, qui, argumento a minori ad ma-
Pag. 41-45. jus ducto, traduxerint, minus erravisse. Denique exempla, ac
sententiam Dei de illis, crimen istud abominandum reddidisse.
Inter illa primo loco ponit petulantiam hominum, qui ante
eluvionem universalem vixerunt. *Gen. VI, 2,* per בְּנֵי אֱלֹהִים
intelligit juvenes parentibus, dignitate, potentia, opibus, con-
spicuis, editos, per בְּנוֹת אָדָם juvenculas, parentibus inferio-
ris sortis ac conditionis proseminatas; prouti אִישׁ & אָדָם
sibi invicem opponantur *Ps. XLIX, 3, Prov. VIII, 4,* maxime
cum per אֱלֹהִים indigitentur illi, qui vicaria quadam Dei in
jure dicundo potestate polleant, *Exod. XXI, 6, XXII, 7, 8, 27,*
Ps. LXXXII, 1, 6. Homines enim impios a piorum consortio se-
motos בְּנֵי אָדָם nomine venire, non ita facile ex Scriptura de-
monstrari posse: familia tamen sancta oriundos cum Cainiticæ
gentis filiabus se miscuisse, non diffitetur, ac hoc ipso iram Dei
sibi arcessivisse. Peccatum illorum inde gravius redditum fuisse,
cum duxerint illas, non quod moribus, sed quod forma exi-
mia, commendabiles exstiterint, quo sic suæ voluptati facerent
satis; nec *duxerint,* verum *rapuerint,* in promiscuos concubi-
tus ferarum more ruentes: causatus, verbum לָקַח, ubi de mu-
liere est sermo, idem significare, quod *abducere, rapere, Gen.*
XII, 15, XX, 2, XXXIV, 2. Quod flagitium, cum præter alia
scelera acerrimam Dei vindictam provocarit, gravissimum fuis-
45-53. se oportuit. Judicari inde posse de facto *Pharaonis,* Ægypti, &
Abimelechi Geraris Regum, *Saram, Abrahami* conjugem, sibi
vindicare satagentium *Gen. XII, 12-14, XX, 2-7;* unde profligata
istarum gentium libido ac extrema impietas, jura hospitum, san-
cta alias ac inviolabilia, temerantium, appareat. Quæ, licet ne-
fas non habuerint, innuptam rapere, conjugatæ tamen vim fa-
cere, Juri naturali ac æquitati adversari censuerint, idque ipsis,
ex

Digitized by Google

ex magistrorum sententia, per leges Noachidas innotuisse. In- Pag. 53 - 56.
nuptæ exemplum præbet *Dina*, *Jacobi* filia, cujus virginitas per vim deminuta a *Sichemo*, quam post id factum & *Sichemus* blanditiis sibi, & parens *Henor* precibus ac obsequiis nato, conciliare allaborabat, *Gen. XXXIV, 1 seq.* sed frustra, filiis *Jacobi* vindictam reposcentibus, qui hic nil quidquam contra sententiam Dei sunt moliti, *Gen. XII, 17, XX, 7, 18*, ipso scelerum vindice Deo providentia sua hoc ipsorum factum comprobante, conscientiis vicinarum gentium sensum ultricis justitiæ suæ immittendo, *Gen. XXXV, 5*, ne quid mali adversus *Jacobi* domum cogitarent. Nec tam *Jacobum* facinus hoc detestatum esse, *Gen. XLIX, 5 - 7*, quam illorum tantum temeritatem notasse, ad quam, se, capite familiæ ac principe, non consulto, levitate quadam animi proni ruerint, seque ingentibus finitimorum populorum copiis, quibus ob paucitatem suam pares esse
non potuerint, objecerint. Ne quis vero obvertat, raptum 56 - 62.
Benjaminitarum publica magistratuum autoritate comprobatum esse, *Judic. XXI*, in gravitatem publicæ violentiæ inquirit. Seniores Israelitarum, prætexentes jurisjurandi religionem, perjurio, dum in raptum consenserint, se obstrinxisse. Violasse legem de virgine hæreditaria alius tribus viro nuptui non danda, *Num. XXXVI*, cum in tanta multitudine istiusmodi virgines facile reperiri potuerint. In tantæ rei negotio oraculum Dei neglexisse, ad quod in rebus dubiis confugere, moris alias fuerit. Votum, quod ex ore Israelitarum exciderit, fuisse inconsultum, cum homo homini id eripere non possit, quod jure ipsi debeatur. Deliquisse in fratres, quos negatis matrimoniis eo adegerint, ut contra legem a profanis gentibus uxores peterent, &, si qua ab ipsis culpa admissa fuisset, *Judic. XIX*, illius pœnas sat graves dedisse. Ipsum denique Scriptorem sacrum factum hoc censura notasse, subjiciendo: *illa tempestate Regem in Israele non fuisse, quemque, quod sibi visum fuerit, designasse*, *Judic. XXI, 25*. Nec factum hoc Benjaminitarum more solennium ludorum excusari posse, cum, quod fit licentia, morum corruptela, jure fieri censendum non sit. Nec dici posse, id pia Israelitarum intentione permissum fuisse, ne qua tribus ex Israele

 periret;

Digitized by Google

periret; cum non tam videri debeat, quo animo aliquid fiat, quam quid rectum, justum, honestum, divinæque voluntati sit consentaneum. Juri autem naturali ac mori, inde ab antiquissimis temporibus recepto, facinus hoc minus congruisse, cum non ex manibus parentum, consentientibus illis ac cognatis, mulieres acceperint, sed illis invitis sibi rapuerint. Dolo malo usos fuisse seniores, culpam a se removendo, inque parentes conjiciendo, ac si Benjaminitæ illas sibi rapere jure potuerint, quas sibi negatas ægre ferebant. Benjaminitas porro in eo peccasse, quod non virgines a parentibus petierint, sed dolose, sub prætextu licentiæ ludorum, per vim abripuerint. Nec magistratibus competere jus in elocandos civium liberos, nec ab his parentes compelli posse, nisi ubi filias legitime postulatas negaverint. In eo igitur habere nos exemplum raptus proprie dicti, adversus innuptas consummati, qualis, si in civitate bene constituta inter privatos attentatus fuisset, procul dubio e lege

Pag. 62-68. de plagio, *Devt. XXIV*, 7, capitalis habitus esset. Inde *Cap. IV* ad Constitutiones Ecclesiæ de Raptu progreditur. Concilium Ancyranum I Galatiæ A. 314 *Can. XI* sanxit, *desponsatas puellas, ab aliis raptas, si vel maxime vim passæ fuerint, illis reddendas esse, quibus antea desponsatæ fuerant.* Licet autem raptoribus pœna constituta sit nulla; observat tamen *Basilius Can. XXX, raptores una cum iis, qui facinoris conscii fuerint,*

69-71. *per tres annos pœnitentiæ subjiciendos fuisse.* Concilium Chalcedonense Oecumenicum, coactum A. 451, *Can. XXVIII* in *raptores* non minus, quam qui illis sunt *auxilio*, vel *consentiunt*, pœnam stringit, hoc tamen habito discrimine, ut, si *Clerici fuerint, de gradu suo dejiciantur*, sin *laici*, *anathematis ferali carmine* percutiantur. Canonem hunc ad mentem *Justiniani*, legem de raptu virginum, cum facinus illud post Gothorum, Vandalorum, aliarumque gentium barbararum, impressionem

71 seq. frequens exstiterit, publicantis, expressum fuisse. Rationem autem non videt, quare graviori pœna laici, quam clerici, premendi sint, cum offendiculum idem præbeatur cœtui sacro, imo longe gravius sit illud, quod a clericis proficiscatur, cum vitæ sanctimonia aliis exemplo esse debeant, ut hinc Deus sacerdotum

pec-

Digitized by Google

peccata, vigente œconomia veteri, gravius ſit ultus. Imperatorem *Juſtinianum* capitis ſupplicium, Eccleſiam excommunicationem, ultimum gradum diſciplinæ eccleſiaſticæ, in raptores decreviſſe, qua ipſa communione omnibusque beneficiis eccleſiæ, quin ipſa benedictione ſacerdotali, fuerint orbati, ſicque conjugium inter raptorem & raptam illegitimum declaratum. Fidei tamen propius eſſe, ubi per aliquot annos, ab Epiſcopo definitos, pœnitentiam egerint, ad Eccleſiæ conſortium receptos fuiſſe, quod ex Canonibus, poſt id tempus publicatis, appareat. Concilii Meldenſis I, A. 815 convocati, ſententia non fuit una, Pag. 72-75.
pœnitentiam publicam injungebat raptori pariter ac raptæ, porro matrimonium inter illos prorſus interdicebat, ſi vel parentes conſenſerint, quod ipſum etiam in Concilio Aquisgranenſi I a *Carolo M.* A. 789 fuit confirmatum. Cum autem lex *Juſtinianea* immane quantum diſcedat a decretis Eccleſiæ, ſiquidem illa mortis ſupplicium, hæc cenſuram tantum, injungit, id inde profectum fuiſſe Autor judicat, vel quia ſententia illa Patribus durior juſto fuerit viſa, vel quia in illis regionibus, in quibus habita Concilia, Jus *Juſtinianeum* non fuerit receptum, vel quia cenſuerint, raptorem teneri ad cenſuram Eccleſiæ, etiamſi capitis ſupplicium non effugeret. Sacræ autem diſci- 75-77.
plinæ ſucceſſu temporis varias invectas eſſe corruptelas, & quidem *primo*, quando matrimonium in Sacramentorum numero habere cœperunt, *ſecundo*, Eccleſia illis ἀσυλίαν præſtabat, qui ad illam, ut a civilibus pœnis immunes eſſent, ſe conferebant, *denique* Eccleſia plura jura fori civilis ſibi aſſerebat. Inde Canonum interpretes matrimonium raptoris cum rapta licitum declaraſſe, maxime ubi publica pœnitentia præceſſerit, & conſenſus parentum acceſſerit; *Innocentium* Papam *Extrav. Cap. III* conjugium approbaſſe, ſi poſtea rapta conſenſerit, invitis licet parentibus, quod adverſa fronte incurrat in priſcæ Eccleſiæ Canones & divinas leges, *Exod. XXII, 16, Num. XXX, 4 ſeq.* Quos omnes errores in brevem aliquam ſummam in Concilio Tridentino *Seſſ. XXIV* coactos fuiſſe affirmat, ſcilicet inter raptorem & raptam conjugium locum habere non poſſe, quamdiu hæc in illius ſit poteſtate, infames tamen ac omnium dignitatum incapa-

ces

Digitized by Google

ces reputandos esse raptorem ejusdemque socios, Clericum raptorem de gradu suo esse deturbandum, raptorem ex arbitrio judicis obstrictum esse ad dotandam raptam, sive illam duxerit, sive reprobarit, quorum decretorum iniquitatem multis demonstrat.
Pag. 81-87. Cum raptus violentus divino & humano gentiumque Jure detestabilis habeatur; contumeliosum esse Christiano nomini, si quidem istiusmodi nuptiæ legibus ecclesiasticis ac publica magistratuum autoritate permittantur. Habuisse raptus infaustum semper exitum, provocasse divini Numinis iram ac in sontes supplicium, excitasse dissidia & bella, rerumque publicarum & regnorum eversiones.
87-92. Argumentum, quod excutiendum sumsit Doctiss. Autor, quisquis demum sit, multa industria ac doctrina tractavit, &, si quidem nonnulli sint, qui non idem robur omnibus rationibus, quas pro sententia sua adducit, inesse judicabunt, fervorem tamen ipsius, ne qua labes Christiano nomini inuratur, ut magistratuum ac parentum autoritas sarta tecta servetur, incolumitas ac tranquillitas familiarum stabiliatur, ac effrænis licentia ex Republica omnino exterminetur, oppido dilaudabunt.

FRANCISCI CAROLI CONRADI, IN Academia Julia Jurisconsulti, Parerga, in quibus Antiquitates & Historia Juris illustrantur, varia Juris Civilis, aliorumque Autorum, loca emendantur, explicantur.

Liber III.

Helmstadii, sumtibus Christ. Frider. Weygandi, 1738, 8.
Plag. 8.

Cum, ex vulgato proverbio, vino vendibili non opus sit hedera, supersedemus laudibus, quibus & *tertius* hic *Parergorum Liber* jure ac merito extolli posset, convertimurque statim ad ipsum hunc nobilioris ingenii fœtum propius noscendum, quales hinc etiam dignitatis accessiones factæ sint rei JCtorum publicæ, paucis indicaturi. Scilicet *Dissertatione prima Legis Liciniæ sumtuariæ monumentum in nummo gentis Liciniæ* ob oculos nobis ponitur. Lectoribus vel ex his nostris Annalibus

Digitized by Google

nalibus, vel aliunde, jam constabit, Ill. *Heineccium* eleganti nuper Præfatione, *Dissertationibus Gundlingianis* præmissa, usum numismatum in Jurisprudentia commonstrasse. En igitur alium Autorem, in jucundissimo hoc argumento cum cura desudantem, & dignum propterea, qui cum *Heineccio* plausum eruditorum communem ferat! Nummum, cujus ipse exemplum asservat, ita describit Autor Celeberrimus: *Nummus, mira artificii elegantia, in parte adversa habet imaginem Romæ, pectore tenus expressam; caput galea tegit, palmæ ramis utrinque, ut in Asiæ familiæ nummis, vestita, &, ut in exemplo conspicitur, tum apice, tum cælaturis, ornata: dextra manus spiculum super humerum tenet, læva clypeum, cui eques insculptus; supra caput luna crescens apparet, fronti Deæ* Romæ, *cujus nomen pone adscriptum est, imminens: infra solemnis denarii nota addita cernitur. Aversa nummi area depingit septa, sive cancellos, comitiorum, & pontem cum diribitore adstante, qui tabellam porrigit civi togato, alio item togato suffragium ferente per tabellam, cistulæ injectam. Appositum legitur nomen:* P. Nerva. *In superiore area hujus parte aliquod pecusculum, quod tamen* Fulv. Ursino *sive non visum, sive studio omissum, comparet.* Hactenus ipse Autor noster, qui nummum *Liciniæ* genti vindicat, &, in Legis *Liciniæ* sumtuariæ memoriam excusum olim fuisse, subjicit. Quibus prooemii quasi loco prolatis, summam hujus Legis, quæ in plerisque cum *Fannia* convenit, enarrat, &, dierum, in ea exceptorum, signum esse lunam crescentem, conjicit, quæ conjectura ne fundamento destituta videatur, Cel. *Havercampum* in partes vocat, quippe qui observavit aliquando, plures utique superesse familiarum Romanarum denarios, in quibus luna crescens dinumerationem mensium & principia significet. Per bellatricis Romæ imaginem, quæ in nummo oculis sese offert, nihil aliud intelligendum putat doctissimus Autor, quam frugalitatem veterum, causamque, cur ad ritum suffragia ferendi in comitiis nummus respiciat, ex *Macrobio* suggerit. Ad quadrupedis autem figuram quod attinet, parum verisimili *Havercampi* conjecturæ opponit longe probabiliorem, hœdum illa denotari, acute docens. In *secunda Dissertatione* pertracta-

 tur

Digitized by Google

tur difficillimum illud, at jucundissimum tamen, argumentum, *de Puteali Scribonii Libonis.* Jam aliquo abhinc tempore in dissolvendis his nodis vires ingenii exercuerunt Antiquitatum peritissimi Jureconsulti, *Theod. Regner. de Bassenn, Christoph. Ludov. Crellius, & Henr. Theod. Pagenstecherus:* inter quorum vero labores sine controversia praecipuum locum tenet eruditissima *Crellii* Dissertatio, Vitembergae A. 1729 publice defensa. Videri ita nonnullis posset Iliada post *Homerum* scripsisse Consultissimus *Conradi.* Sed aliter longe se res habet. Legenti enim haec scripta, dubia quaedam subnata fuerunt, quae nunc communicavit cum Lectoribus, insertis hinc inde observationibus, haud sane vulgaribus, quibus Autores antiqui Latii emendantur explicanturque. Comprimis autem certioribus, quam quidem a *Salmasio* factum, argumentis ostendere annisus est Vir elegantissime doctus, tot inter putealia duo omnino ad posteritatis memoriam mansisse celebriora, vetus alterum, loco illi, quo Navia cos olim defossa, postea etiam fortassis fulgure attacto, impositum, alterum recentius, a *Scribonio Libone* factum. Locum utriusque putealis paulo investigat accuratius, vetusque illud a *Julio Caesare* sublatum esse negat, & *Plinii* verba, ex Historia naturali deprompta: *ara inde sublata est*, corrigenda, legendumque potius opinatur: *ea, illa*, vel *ut ea* inde sublata est. Ad puteal olim juratum esse a judicibus, non satis constare dicit, quamvis ea *Ravardi*, *Puteani*, *Sigonii*, aliorumque, sententia fuerit. In nummis antiquis, in quibus *Libonis* puteal exhibetur, per inscriptionem: *Bon. Event. Libo.* felicem eventum, quo *Augustus* cuncta, civilibus fessa discordiis, nomine Principis, sub imperium acceperat, *boni eventus* Numine significare voluisse *Libonem*, conjicit: coronam vero & lyras, utrinque appensas, quae in puteali conspiciuntur, tanquam ornamenta arae accessisse, existimat, & sub finem, *Morellium* ingenio dedisse aliquid, monet, dum in nummo quodam gentis *Juliae* legit: *Clem. Caesar. Puteal.* *Tertio loco* comparet *Fragmentum Legis antiquae, de recensu populi frumentationis causa agendo, & de tutela viarum locorumque publicorum in urbe Roma, prolatum.*

latum. Acceptum illud refert Autor noster Clarissimo Viro, *Mich. Maittaire*, qui Londini nuper, *Briant Fairfax* beneficio, duas antiquas edidit Inscriptiones, Græcam alteram, Dorica dialecto compositam, & agri, quem Heracleenses *Baccho* consecraverant, dimensionem & fines exponentem: alteram Latinam, insigne scilicet Legis Romanæ fragmentum, adhuc incognitum quidem, sed rerum tamen cognitu dignissimarum plenum. Ipsam tabulam, de cujus antiquitate Græca inscriptio fidem facit ex direptione Heracleæ, anno A. V. C. 559, a Consule, *M. Acilio Glabrione*, in bello adversus *Antiochum*, expugnatæ, Romam fuisse in ærarium perlatam, ac postea legi in altera parte vacua incidendæ inserviisse, haud infeliciter suspicatur Amplissimus Editor. Quanquam autem ille soli Legis Romanæ fragmento lucem constituerit affundere; has tamen Inscriptiones, Londini divulgatas, cum in paucissimorum versari manibus sciat, utramque exhibuit, adjectis alteri notis & conjecturis suis, raram ubique doctrinam redolentibus. In fragmento Romanæ Legis principium, cum magistratus, qui tulit eam, nomine, deest. Videtur hæc tamen, non longo tempore post *C. Sempronii Gracchi* interitum promulgata. Primum legis caput est de recensu populi, frumentationis causa agendo. Secundum de cura viarum in urbe muniendarum, Ædilibus commissa, agit. Tertium fragmenti caput de plaustris interdiu non ducendis intra urbem præcipit, quartoque de locorum publicorum cura, ne quis ea possideat, neve in illis ædificia vel nova exstruantur, vel antiqua extendantur a privatis, præcipue vero de porticibus publicis, cautum est. Ultimo tandem capite de usufructu vectigalium, publice a publicanis conductorum, magistratum constituisse, monet Celeb. *Conradi*, & non modo passim Autores antiquos, Jurisque Romani leges, illustrat, verum etiam observationes affert quamplurimas, nec ubique obvias, quas, cum instituti nostri ratio, ut multi simus in recensendis iis, non patiatur, Lectoribus, harum rerum cupidis, merito commendamus, & unicuique uberrimos exinde fructus, voluptatemque prorsus insignem, certissime pollicemur. *Dissertatione quarta*, quæ est ultima, *curæ secundæ in gesta Ravennensia*, *quibus Instrumentum*

Digitized by Google

plenariæ securitatis allegatum est, exhibentur. Dixit Cel. Autor de illo plura in *secundo Parergorum Libro*, cujus nuper summam Lectoribus Annalium nostrorum indicavimus. Nondum ad manus tunc temporis erant, cum in argumento hoc illustrando occupatus esset Vir Consultissimus, *Scipionis Maffei*, Illustris Marchionis, *Historia diplomatica*, pariterque *Inscriptiones antiquæ*, ab eximio Florentiæ Patricio, *Jo. Baptista Donio*, collectæ. Postea vero copia ipsi facta est utriusque evolvendi Operis, ex quo eum simul fructum se tulisse profitetur, ut, conjecturas suas, & criticas annotationes, haud infelices plurima ex parte fuisse, animadverterit. Pauca tantum ei nunc displicent, in quorum locum ex Duumvirorum, quos diximus, chartis meliora hic, & in altiori verisimilitudinis gradu collocata, substituit. Atque hæc de *tertio Parergorum Libro* sufficiant. Quod reliquum est, impense rogamus Ampliss. Autorem, ut aliquando *Julio* quoque *Paulo*, *ab injuriis Criticorum vindicato*, sedem in *Parergis* suis perpetuam concedat, ne, quod paucis huc usque e civibus nostris usui esse potuit elegantissimum Opusculum, a reliquis frustra in posterum quæratur, nec ipsis exteris, qui non possunt non præclaris ejus applaudere laboribus, ignotum plane incognitumque maneat.

COMPENDIUM ANATOMICO-OECONOmicum, ea omnia complectens, quæ ad cognitam humani corporis œconomiam spectant; cui, quo clarius elucescat, quanti sit Anatomia in Medicina, tam diagnostica & prognostica, quam practica, adjiciuntur prælectiones, laxum & strictum fibræ animalis statum, acescentem & alcalescentem fluidorum dispositionem, actiones medicamentorum, morbos calculosos, artem obstetricariam, & proximas mortis causas, Anatomicis principiis exponentes, in usum Academiæ Oxoniensis constructum a FRANC. NICHOLLS, Med. D. C. M. L. S. F. R. S. & Præl. Anat. Oxon.

Lon-

Digitized by Google

Londini, impensis Joannis Clarke, 1738, 4 maj.
Plag. 10½, cum Tabb. æn. 7.

Tabularum more in synopsi totam artem concinne admodum complexus est Autor. Ingenio plurimum in hac re valuit, & rerum ordines per genera & species divisit, antiqua etiam Medicorum placita cum recentioris temporis demonstrationibus feliciter conjunxit. Salium alcalium & acidorum indolem, qua causæ sunt morborum, qua medicina, instauravit. Fibræ animalis habitum, actiones ejus in humores, humorumque impetum in animalem fibram, ad *Baglivii* mentem, & proprium animi captum, explicavit, qua ratione ex eadem nunc homogeneæ, sed diversissimæ indolis, nunc heterogeneæ, partes, & denique totum corpus humanum, coalescat, exponens. Hinc omnem Anatomen aggressus, & vulgaria recensuit, inque Tabulis exposuit, & oppido rara. Anatomen animalium cum humana eleganter comparavit. In Ligamentorum doctrina, præter consueta, exponuntur ligamenta elastica, sicut in alis avium, in collo dorsoque brutorum, ita & in homine. Talia sunt intervertebralia, in margine acetabuli coxendicis, ipsaque arteria omni. Est enim ad Autoris mentem membrana quædam, in arteriis, media, *ligamento elastica*. Periosteum aliquod in tubis ossium internis est, ipsam medullam investiens. Novum articuli, sine motu contingentis, genus eidem est Schindulesis, exemplo vomeris ossis narium. Novos quosdam in ossium capitis historia inducit terminos. Sinus sphenoidei eidem *basilares*, processus, ex quibus cellulæ ethmoideæ constant, *papyracei*, dicuntur, sicut & processus in osse petroso, qui palatum respicit, salpingæus nominatur. Ceteroquin in enarratione ossium, quoad terminos, frequenter novus est. Vesicam urinariam forma elliptica depingit, quam nuper admodum Acta Petropolitana descripserunt, omnino, dum urina turget, sphæricam esse. In enumeratione tunicarum, quibus intestina fiunt, diversus est ab omnibus. Nominat enim membranaceam, muscularem, vasculosam, villosam; ast cellulosas prorsus negligit, forte quod tunicas esse neget; nam ignorasse haud potuit. Allantoidem & urachum homini denegat. De mortis

tis caufis, quod proximum eidem ab œconomiæ animalis defcriptione eft, ita pronuntiat: Morimur, fi defit fluidi quantitas, itidemque fi fluida condenfentur, quo per minima vafcula propelli haud poffint, fi vafa ftrangulentur, & fanguini humoribusque pervia haud fint, fi vafa majora comprimantur, quorfum Hydropem & Peripnevmoniam refert, fi nervi præcludantur ocyus. Caufas morborum a fibra laxa refert ad ætatem juvenilem, difpofitionem naturalem, venerem nimiam, animi pathemata, fomnum, vaforum vacuitatem, quietem. Stricta autem fibra eft a difpofitione naturali, ætate provectiore, animi pathematibus, aere, alimentis. Acidum & alcali tachenianum in fanguine quæritur, & in Tabula defcribitur. Medicamentorum effectus in corpore humano itidem in Tabula difponuntur, & univerfum negotium ad duo fumma capita, alterantium & evacuantium, reducitur. Morbos offium ita explicat. Offium ligamento diftinctorum coalitus eft ancylofis, tumores funt Exoftofis, Tophus, Gomma. Mollia fiunt offa in Rachitide, fpina ventofa. Cariofa exiftunt ab acredine venerea, fcorbutica, aliisque, quæ extus & intus accidunt. Fracturæ funt fimplex & compofita, cum fpeciebus fuis fubordinatis. Morbos calculofos ita difponit: vel molliter concrefcunt, quo termino omnes tumores tunicatos complectitur, vel durius. Bilis calculos in hepate & vefica fellea, urina calculos renum & veficæ, præftat. Morbos gravidarum & puerperarum concinne admodum explicat. Spectant illi fœcunditatem utriusque fexus læfam, & ipfius conceptus formam, ut verus ille fit vel fpurius; geftationem fœtus lædunt affectus, qui durante graviditate ingruunt, partumque vel præmaturum, vel in termino contingentem, fpectant. Difficilis eft partus vitio uteri, vitio embryonis, eo quod vel male collocetur, vel mortuus habeatur, hinc & fecundinarum vitio varia fiunt. Morbi poft partum contingentes fpectant matris uterum & lochia. In omnibus breviter & eleganter admodum egit.

D. ALBERTI HALLER, MED. ANAT. Chir. Botan. Prof. Publ. Ord. in Academia Regia Georg. Aug.

Aug. Descriptio fœtus bicipitis, ad pectora connati, ubi in causas monstrorum ex principiis Anatomicis inquiritur. Cum Figuris.

Hanoveræ, sumtibus hæredum B. Nic. Fœrsteri & filii, 1739, 4 maj. Plag. 7, cum Tabb. æn. 5.

Celeberrimus Autor, cujus alias de naturali corporis humani fabrica egregia exstant merita, nunc etiam in ejus cognitione ex monstrosa structura sub accuratius judicium vocata proficere amplius elaboravit. Ipsa hæc Dissertatio, quæ monstrosi fœtus descriptionem complectitur, in Diario quodam Helvetico jam ab aliquot annis legitur. Postea vero Cel. Autor aliorum etiam observationes diligenter comparavit, neque minus ejusmodi non naturalis fabricæ originem & rationes cum cura & majori otio eruit, ita, ut ea omnia cum Tabulis æneis prelo iterum putaret committenda. Quoniam autem novam editionem varia impedimenta retardarunt, atque interim *Winslovii* prodiit Dissertatio, qua eandem de monstrorum ortu sententiam proponit, quæ Nostro, nemine consulto, primum in mentem venerat, ne summo Viro illam surripuisse videretur, singula descriptionis suæ, A. 1735 ante editam *Winslovii* Dissertationem jam publicatæ, verba, paucis mutatis, servavit, ea vero, quæ ad illustrationem factura videbantur, seorsim annotationum forma subjecit. Exposita igitur partus, quo defuncta mater erat, difficultate, commemorat, fœtum illum fuisse puellas duas, ex muliere infimæ sortis natas, statura vero ætati suæ convenienti, capillis copiosis, unguibus perfectis, forma certe facierum satis venusta præditas. Sinisteriorem vero fuisse paulo perfectiorem, majoremque, quam dextram, atque ejus caput vitæ, ut dixerunt, signa edidisse, cum reclinatum vi magna caput dexterius in ipso partu exspirasset; libera fuisse capita, colla, brachia, hypogastria, femora, pedesque, connata vero capita & epigastria, ita, ut, dimidiata conversione, thorax dexter cum sinistro tum anteriorem corporis universi quasi faciem, tum posteriorem, efficeret, & latus dextrum puellæ dextræ cum latere sinistro puellæ sinistræ, anterius vero latus sinistrum dextræ cum dextro sinistræ posterioris, conveniret, ideoque & brachia duo anterio-

anteriora, duo posteriora, mammæ duæ priores, duæ posteriores, essent; omnia denique adeo fuisse perfecta, ut dubitare non liceat, prout vixerant, & creverant puellæ, ita fuisse supervicturas, nisi gravi partu vitam cum morte commutassent. Quoniam itaque autoritate magistratus Bernensis fœtum hunc secuit, statum viscerum partiumque quarumvis internarum eo diligentius perquisivit, fusiusque hic enarravit, quo pauciores inter tot monstrorum descriptiones reperiuntur historiæ anatomicæ, ex quibus tamen multæ veritates, ex fabrica naturali non cognoscendæ, perspici queant. In subjunctis notis, quæ maximam libelli partem conficiunt, cum alia multa egregia, præsertim quæ ad Anatomen pertinent, attulit, tum inprimis sollicite annotavit, qui similem viscerum partiumque internarum conditionem, & qui dissimilem in monstris, observarunt. Verum hæc perinde, atque Tabulas æneas, satis nitidas, perlustraturi, ipsum libellum adeant. Nos potius Autoris sententiam vel ob id inprimis, quod sit nova, paulo copiosius referemus. Antiqui fere naturam gemellos molientem, sed seminis aliquo defectu impeditam, & ad aliam fabricam indigentia aliqua coactam, accusarunt. Recentiores plerique duobus ovis, aut duobus vermiculis, in unum conjunctis, ortum variorum monstrorum adscribunt, opinionemque suam argumentis ex Autoris sententia non infirmis, hic longius enarratis, propugnant. In aliam Noster ingressus est sententiam, quæ jam antea *Duverneyo* atque *Winslowio* se probavit. Sibi enim persuadet, singularem illam fabricam in prima jam delineatione exstitisse, neque potuisse per vim externam casusve alios ex solita structura demum per corruptionem aliquam enasci. Primum vero & solum fere argumentum, quod ipsum in hanc sententiam adduxit, hoc fuit, quod cor duabus puellis unicum & commune fuisse vidit. Quoniam vero cor jam in primordio primisque fœtus staminibus adest, atque adeo ante, quam cor, nulla pars vita fruitur, propterea non fuit ullum tempus, quo puellæ distinctam vitam egerunt. Unde facile intelligitur, nullum hic factum esse coalitum, neque cor vi externa a solita constructione recessisse, cum ejus vulnera & passiones, quæ ad mutandam illius fabricam

eam requiruntur, omnino mortem arcessant. Verum, si primaria hæc pars, a qua omnes pendent, in sua origine recessit ab archetypo humano, reliquæ etiam tum ab eodem recesserunt, quoniam earum anomalia cum anomalia cordis arctissimum nexum habet. Nullum itaque tempus fuit, quo noster fœtus reliquis fœtubus fuerit similis, sed, quam primum structus, etiam ad eam fabricam structus fuit, quam nobis repræsentavit. Fuit ergo non monstrum per casum deforme, sed exemplar novi generis creaturarum, & documentum, qua ratione divina sapientia & alias hominum formas efficere queat, in genere perfectissimas & felicissimas. Nihil enim fuit in toto corpore, quod non ad ideam suam exactum, nihil temere projectum, nihil, quod non ad bicipitem, & uno corpore constantem, speciem configuratum esset. Idem forte sentiendum esse putat de plerisque partubus, qui infami monstrorum nomine naturæ errori tribuuntur, cum potius specimina divinæ sapientiæ, se in infinitos archetypos diffundentis, dicenda essent. Argumentis vero, quibus, in prima jam delineatione monstrorum singularem exstitisse fabricam, propugnat, his utitur: 1) Frequenter occurrere solent partes abundantes, aut deficientes, aut transpositæ, ubi in abundantibus nulla de alio fœtu suspicio, in deficientibus nulla causa morbosa probabilis, in transpositione certæ notæ, vim omnem excludentes, adsunt. 2) Vicissim defectus interdum adsunt sine suspicione illatæ violentiæ. 3) Adsunt partium transpositiones, ubi nulla vis externa admitti potest. 4) Coalitæ partes reperiuntur frequentissime ea arte, ut casus fortuitus eo adspirare nequeat, eo sapienti consilio, ut manifesta præstituti finis indicia contineat. 5) Non raro partes quædam existunt novæ, quæ neque ex corruptione aliarum, neque casu, exortæ esse possunt. 6) In fœtubus duplicatis frequentius observantur partium maximi momenti mutua commercia, ita, ut ab uno fœtu in alterum arteriæ, venæ, nervi, &c. emittantur. 7) In paucis istis observationibus, quæ interiorem monstrorum fabricam aperiunt, fidemque merentur, exstant varia, quæ præscriptam normam, certum finem, caussasque, eo directas, indicant. Ex his pariter atque contrariis,

 quas

quas antea in medium adduxerat, rationibus, inter se expensis, Noster concludit, fieri utique coalitus, fœtumque, & ejus partes, ex caussis etiam serius accedentibus variis modis mutari; verum & id certum esse, quod in fœtubus singularis fabricæ aliisque existant partes, ad aliam normam a prima delineatione destinatæ, & ad certum finem factæ; videri tamen eas fabricas, ubi omnia inter se ad perfectionem novi sui generis consentiunt, ubi finium distincta adsunt vestigia, ubi partes maximi momenti atque primævæ alienam structuram præ se ferunt, ubi mutuum est partium principum inter duos fœtus commercium, eas scilicet fabricas ad delineationem primam pertinere, neque serioris injuriæ defectus esse. Et, quamvis, Deum monstra condidisse, idque directe, durum dictu videatur, attamen, cum certo etiam de partium nunc abundantia, nunc defectu, nunc mutato ordine, neque minus consensu cum præstituto fine, & corporis felicitate, ex superioribus constet, exinde etiam conditorem agnosci contendit, cum illa sine primæva delineatione haud enasci queant, hic vero, consensus scilicet, sapientiam construentis intelligentiæ declaret. Neque durum est, individua quædam ita figurari, ut vitam vel nunquam, vel non satis felicem, vivere queant. Infinita enim Numinis liberalitas immensam copiam seminum plantarum, ovorumque animalium, condidit, quæ caussarum secundarum determinato concursu vita & fine suo destitutum iri, certo præsciebat. Quænam autem divinæ voluntatis ratio fuerit, quare ad novas has corporum ideas quædam individua præ aliis determinaverit, merito ignoramus. Non indignum tamen fine & consensu universi videtur, in elaborandis diversis archetypis ampliorem & augustiorem hominibus ante oculos positam esse contemplationem potentiæ sapientiæque divinæ, nullis naturæ legibus, nulla formarum necessitate, adstrictæ. Fortassis & subest aliquid, quod hominem ad meditationes de aliis corporibus, ad alias mentes, ad alias leges, sed & ipsas perfectissimas, compositis, erigat. Ita vero ortus monstrorum Noster explicat, cujus sententia, sane nova, nec ita ab ullo alio proposita, num se probatura sit multis, liceat nobis dubitare.

PHI-

Digitized by Google

PHILOSOPHIA SENSUUM MECHANICA, ad usus Academicos accommodata, opera & studio P. F. FORTUNATI A BRIXIA, Ord. Minor. Ref. Prov. Brixiensis Sac. Theologiæ Lectoris, & in Brixiensi Academia Publ. Mechanicæ Professoris.

Tomi II.

Brixiæ, ex typographia Joannis Mariæ Rizzardi, 1735, 4 maj. Tomus I Alph. 2 plag. 8, Tomus II Alph. 3 plag. 6, Tabb. æn. 10.

Cl. Autoris Elementa Geometriæ, ad Philosophiam comparandam accommodata, in *Actis A. 1736 Mens. Octobr. pag. 470 seq.* recensuimus. Iis jam succedit præsens Physicum systema, idque satis amplum, cujus aliquem conspectum exhibere aggredimur. Placuit Cl. Autori, illud insignire titulo *Philosophiæ Sensuum*, cum versetur in explicandis phænomenis, quæ sensibus nostris obversantur. Mechanica Philosophia dici potest, quoniam de legibus motus differit, quarum ope demum naturam rimari valemus & intelligere. Hoc itaque Opus concinnaturus, non eam sibi viam ineundam duxit Autor, uni alicui Philosophorum sectæ ut nomen daret, quod antiquos equidem novimus factitasse; sed ut ex omnibus sententiarum divortiis, studiose excussis, optima quæque, & quæ veritati maxime propinqua viderentur, sua faceret, eclecticam philosophandi rationem secuturus. Abhorret enim a philosophica illa tyrannide, qua discipuli in verba magistrorum jurare adiguntur. Inde procul dubio factum, ut totum Opus in Dissertationes distribuerit. Ea enim ratione licuit exhibere complexum omnium eorum, quæ de argumento aliquo in utramque partem fuere disputata, suumque de iis judicium interponere. Sed eandem ob causam fieri non potuit, quin aliquando immixtæ fuerint quæstiones, in Scholasticorum quidem subselliis magno olim strepitu agitatæ, nostris autem temporibus obsoletæ fere & explosæ. Cui quidem operæ Doctissimus Autor egregie, quod pace ipsius dixerimus, parcere potuerat. Tantum vero abest,

eapropter ut dicam ei ſcribere velimus, ut, veritatis amore ducti, libenter fateamur, gratias ipſi deberi a naturalis ſcientiæ cultoribus, quod luculento hoc Opere conatus ipſorum juvare voluerit, congerendo plurima, apteque diſponendo, quæ multo labore ex ſcriptis quampluriinis conquirenda eſſent. Quod autem ut plenius intelligatur, e re eſſe videtur, ut absque longiore circuitu ad Operis totius rationem penitius inſpiciendam accedamus, hancque breviter & perſpicue Lectoribus noſtris exponamus. *Tomi* ſunt *duo*. *Prior* exhibet *Phyſicam generalem : particularem poſterior*. *Sex Diſſertationibus* comprehenduntur, quæcunque ad *Phyſicam generalem* ſpectant. Iis autem præmittuntur *Prolegomena in Phyſicam*, lectu ſane non indigna, nec injucunda, exhibentia quippe conſpectum ſectarum omnium, aut ſaltem notabiliorum, quæ inde ab incunabulis fere ſcientiæ naturalis, ad noſtra usque tempora, viguerunt: quas inter eminent Ionica, cujus autor *Thales Mileſius*, Italica, quam fundavit *Pythagoras*, Eleatica item & Academica aut Pyrrhonica, Cynica, quam cumprimis ornavit *Diogenes*, Stoica, cujus princeps *Zeno*, Epicurea, Peripatetica denique, ſive *Ariſtotelica*, Scholaſticaque, exinde infelici partu nata, & vix uno abhinc Seculo tantum non toti terrarum orbi imperans. Epocham ſectæ, quam vocat, recentiorum ad tempora *Galilai*, Philoſophi lyncei, refert Autor, qui, miſſis barbarorum hominum quisquiliis, & excuſſo tyrannidis jugo, alias philoſophandi, & ad liquidam veritatem perveniendi, vias ingreſſus eſt. Sed *Kepleri* quoque noſtratis meminiſſe hic oportebat, qui *Galilæo* fuit coævus, ſumma ingenii vi conſpicuus, easdemque de rebus naturalibus philoſophandi methodos amplexatus. Hos excipiunt *Gaſſendus* & *Carteſius*, quorum, poſterioris præcipue, dogmata innumeros invenerunt ſectatores, quos inter aliquos nominat Noſter, quippe quibus plurimum debeat. Tandem quoque de ſecta Electiva, cujus princeps habetur *Potamon Alexandrinus*, pauca adjiciuntur. Quo facto, enarrantur diviſiones Philoſophiæ naturalis, tam laxiores, quam ſtrictiores, nec non opera phyſica *Ariſtotelis*; ſicque, *Prolegomenis* finitis, ad *Diſſertationes* ipſas acceditur.

Prima

Digitized by Google

Prima igitur *Dissertatio* agit de corpore physico, generatim sumto; ubi quidem statim expenditur sententia *Cartesii*, corporis physici naturam, perinde ac geometrici, absolvi sola extensione, putantis, atque a viris summis eo nomine dudum reprehensi. Monstrat Noster, *Cartesio* hac in re præluxisse *Platonem*, omnesque Stoicos. Deinceps negat, naturam (seu, ut scholastice loqui amat, rationem formalem,) corporis physici contineri tribus ejus dimensionibus, & argumenta contraria solvere conatur. Rejicit pariter sententiam *Gassendi*, naturam (aut essentiam, vel, si mavis, rationem formalem,) corporis physici in impenetrabilitate collocantis. Suam deinceps sententiam expressurus, rationem formalem corporis physici consistere contendit in *naturali exigentia occupandi locum impenetrabiliter*. At vero nec ista explicandi ratio, quippe admodum obscura, rem exhaurit. Non videtur inspexisse unquam Cl. Autor Schediasma dynamicum Illustris *Leibnitii*, insertum *Actis* nostris *A. 1695 Mens. April. pag. 145 seq.* ubi sane veræ & genuinæ de corpore physico ideæ dantur, a Cel. *Wolfio* deinceps ulterius excultæ in metaphysico Systemate pariter ac in physico. Asserere non dubitat Autor *pag. 24*, duo corpora posse simul in *eodem* loco consistere, neque idcirco desinere esse *natura sua impenetrabilia*. Intime enim penetrabilia non fieri, sed tantum effectu suo naturali privari, &c. Quid est, tricas obtrudere, si hoc non est? *Secunda Dissertatio* agit de affectionibus corporis physici, generatim sumti, de magnitudine, (ubi sat magna quæstionum antiquarum farrago proponitur,) de divisibilitate magnitudinis in infinitum, deque atomis. Suam sententiam dicturus Autor, hac moderatione utitur, ut neget, divisibilitati materiæ ab humana mente limites constitui posse, quod & ipse *Cartesius* intellexisse videatur, dum materiam in *indefinitum* divisibilem asseruit. Sequuntur de motu locali, figura, situ, &c. quæ referre non interest. Quæstionem de *vacuo* in tres alias distinguit Autor, scilicet 1) an vacuum coacervatum repugnet; 2) an re ipsa illud habeatur in rerum natura; 3) an illud viribus naturæ obtineri possit. Negat has quæstiones a *pag. 41* ad *43*. At vero in hac ipsa *Dissertatione*,

tione, præter quæstiones ejusmodi, subtiles magis, quam utiles, occurrunt etiam verioris & realis Physicæ fundamenta, leges scilicet motus æquabilis, & notiones præcipuæ, quibus superstruitur scientia motuum. Notari debet, Autorem *pag. 59* fateri, se nescire, in quonam præcise consistat motus velocitas aut tarditas. Opportune autem accidit, ut hæc intelligenda sint de conceptu velocitatis tarditatisve metaphysico aliquo & abstrusiore, non autem de physico illo aut mathematico, quo in eruendis motuum symtomatibus ipse Autor feliciter utitur. Mirum vero, viros egregios cum spectris hujusmodi adhucdum luctari, & nodos in scirpo quærere. Porro, præter alia, quæ non attingimus, in hac ipsa *Dissertatione* agitur de motu simplici & composito, de motu corporum reflexo, de collisione corporum, & inde orta communicatione motus. Exponuntur scilicet regulæ percussionum ordinariæ, pro corporibus elasticis & non elasticis. Pauca quoque de occursu corporum obliquo tractantur. Leges motus *Cartesianæ* recensentur, examinantur, &, quæ a vero alienæ sunt, refelluntur. Sequitur *Dissertatio tertia*, de principiis intrinsecis compositorum naturalium agens. Et quidem *pag. 111 seq.* proponitur systema principiorum metaphysicum, quod excipit systema principiorum mechanicum *pag. 118 seq.* denique systema principiorum elementare & chymicum *pag. 134 seq.* In systemate principiorum metaphysico rursus videre est copiosam subtilitatum segetem, de materia, forma substantiali, accidentali, &c. quarum recensione non fatigabimus Lectores nostros. In systemate mechanico probare Cl. Autor satagit *pag. 119 seq.*, compositum quodque naturale exsurgere primo ex moleculis quibusdam exilissimis, inæqualis magnitudinis, diversæ figuræ, artificiose contextis, quarum aliquæ jugi motu præditæ sint, aliæ in quiete consistant. Notat tamen, corpuscula hæcce ab Epicureorum atomis quamplurimum differre. Ea enim non statuit indivisibilia, &, ut ita loquamur, infrangibilia. Sententiam suam comprobaturus, adducit experimenta circa divisibilitatem materiæ, capta a *Boylio*, *Leuwenhækio*, aliis. Ait tamen *pag. 123*, corpuscula, ex quibus composita naturalia exsurgunt,

Digitized by Google

gunt, esse substantialiter homogenea. De physica (ita loquitur) natura materiæ primæ dicturus, *pag.* 127 eam collocat in eo, ut sit substantia impenetrabilis, indefinite extensa. In eo deinceps est, ut *Cartesii* sententiam de materia prima confutet. Tandem, ut de systemate principiorum elementari & chymico pauca dicamus, observandum, Cl. Autorem probare contendere, in omni composito naturali perfecto formaliter contineri quinque Chymicorum principia, scilicet sal, sulphur, spiritum, seu mercurium, terram, aquam; nec tamen ideo ea esse prima rerum principia; probabiliter autem dici posse principia mixtorum naturalium intrinseca *secundaria*. Substantiam terream se habere in composito naturali, ut subjectum; salino-sulphureo-mercurialem, ut formam; humida vero, aquosa, sive phlegmatica, ut vinculum, quo substantia actuosa simul cum terrea colligata detinetur. *Quarta Dissertatio* occupatur circa qualitates sensibiles mixtorum corporalium. Cum *pag.* 146 *seq.* de qualitatum sensibilium natura in genere disseruisset Cl. Autor, statim provehitur ad explicandam naturam, & affectiones luminis, utpote qualitatum sensibilium præstantissimæ. Præliminariter autem de materia ætherea *pag.* 151 differit, eamque definit per substantiam quandam subtilissimam, & summe fluidam, quæ per immensa cœlorum spatia diffusa, & usque ad terræ centrum in orbem expansa, corpora quæque pervadit, cuncta ambit & penetrat, universum, *animæ* instar, actuat quodammodo, atque perficit, omnium naturalium motuum origo præcipua, ac totius naturæ instrumentum. Quo facto, expendit naturam lucis primariæ, quo nomine illam affectionem sive qualitatem intelligit, qua corpus *formaliter* lucidum efficitur. Per lucem vero secundariam, sive lumen, qualitatem illam intelligit, quæ per medium diaphanum a corpore luminoso quoquoversum diffunditur, eaque mediante, opaca quæque corpora proxime visibilia redduntur. Lucis primariæ naturam satis apte collocari putat in rapidissimo subtilium partium ipsius corporis, quod luminosum dicitur, motu. *Pag.* 156 *seq.* agit de natura luminis, sive de propagatione lucis. Ut inter plurima opinionum discrimina statuere quidquam ipsi liceat, primo observa-

ſervationes quasdam in medium affert, ex quibus conficit *pag. 160*, probabiliſſimum eſſe, lucis propagationem fieri per motionem quandam, preſſionemque rectilineam materiæ æthereæ. Lumen igitur a materia ætherea *materialiter* non differt, ſed *formaliter* eſt certa preſſio rectilinea hujusmodi ſubtiliſſimæ ſubſtantiæ, a lucido corpore proveniens. Deinceps Cl. Autor progreditur ad Luminis phænomena explicanda, & primo quidem de ejus propagatione ſucceſſiva, non inſtantanea; de ejus intenſitate; quam, notum exiſtit, ſequi inverſam rationem duplicatam diſtantiarum a luminoſo; deinde de opaco, & diaphano; de ejus illuminatione; de umbra; iterum, de reflexione luminis in ſpeculis diverſæ figuræ, refractione per lentes varias, ac diſperſione, agit. Paucis, totius Opticæ, Catoptricæ, & Dioptricæ, principia ſuccincte hic tradidit. De Coloribus deinceps acturus, præcipuas ea de re Philoſophorum ſententias exponit. Refutat *Carteſium*, qui, colores produci, defendit, ex motu recto & circulari globulorum ſecundi elementi, ſeu materiæ æthereæ. *Pag. 201* pronuntiat, hypotheſin colorum *Newtonianam* non videri admittendam, & quædam contra eam argumenta profert, quæ quid habeant roboris, judicent alii. Tandem, adducta quoque Cl. *Rizzetti* hypotheſi, quam & ipſam impugnat, ſuam proponit, licet non novam, quod ipſe quidem fatetur. Conſiſtit hæc autem in eo, ut colores dicantur nihil eſſe, niſi modificationes luminis variæ, hoc eſt, conſiſtere in variis lucis cum umbra mixtionibus. Ait itaque Autor *pag. 207*, non ſine maxima probabilitate dici poſſe, *flavum* colorem emergere, ſi tres ſint partes lucis, & una umbræ: *rubrum*, ſi lux duplo major ſit umbra; *viridem*, ſi tot pæne radii luminoſi, quot umbroſi, reſiliant; *cæruleum*, ſi duæ ſint partes umbræ, & una lucis; ac denique *violaceum*, ſi unus tantum radius lucis, & tres umbroſi, vibrentur. Veremur autem, ut noſtra tempeſtate hæc explicandi ratio quosdam adhuc ſectatores nanciſci poſſit. Expoſita luminis natura, progreditur ad naturam ſoni *pag. 209 ſeq* eumque collocat in motu tremulo exiguarum partium corporis ſonori. De propagatione & celeritate ſoni affert notatu digniora, aitque *pag. 213*, optime concludere Cl. *Zanottum*, quod ſono-

Digitized by Google

ſonorum magnitudines ſint inter ſe, ut facta ex aeris denſitate in ejus elaſticitatem, unde varias deducit conſequentias. Quæ ſequuntur de ſonis gravibus & acutis, de conſonantiis & diſſonantiis, vibrationibus chordarum, tuba vocali, ſeu ſtentorophonica, &c. copioſius recenſere, opus non eſt. Hanc tractationem excipiunt aliæ, de qualitatibus tactibilibus, de ſaporibus, odoribus, denique de vi corporum elaſtica, & qualitatibus occultis. Hæc a *pag.* 219 ad 254. Inſeruntur quædam *pag.* 234 de vacuo diſſeminato, quale cum *Gaſſendo* adſtruere Noſter conatur, licet, uti ſupra vidimus, vacuum coacervatum neget. Corporum vim elaſticam probabiliter oriri contendit *pag.* 251 a fluido *elaſtico*, intra ipſorum poros incluſo. Sed quid, ſi quis ex Doctiſſ. Autore quæreret, undenam originem trahat elaſticitas fluidi, corporum poris incluſi. Tandem *pag.* 254 & 255 in eo eſt, ut cum qualitatum occultarum portentis, e. g. antipathia, ſympathia, antiperiſtaſi, ideas aliquas conjungere doceat. Ipſe enim agnoſcit, effectus omnes, qualitatibus occultis alias attribui ſolitos, proficiſci unice ex mechanicis exilium molecularum affectionibus, magnitudine nimirum, figura, & motu. Sed ſatis de hac Diſſertatione. *Quinta Diſſertatio* agit de motibus internis mixtorum naturalium, primo ſcilicet de generatione ſubſtantiali mixtorum, *pag.* 256 *ſeq.* quam fieri probat per meram unionem & artificioſam connexionem corpuſculorum præexiſtentium. Subjiciuntur quædam de fermentatione & maturatione, cum ſecundum Autorem natura, mediante fermentatione, compoſita omnia producat, & maturatione perficiat. Fermentationem produci aſſerit a particulis elaſticis, mixto incluſis, perinde ac maturationem, quam in eo motu ponit *pag.* 261, quo craſſiores mixti particulæ leniter attenuantur, & cum actuoſis & vividis debite miſcentur, unde mixtum perfectum efficitur. Quæ ſequuntur, agunt de corruptione ſubſtantiali, putrefactione, combuſtione, inflammatione, incineratione, calcinatione. Ea excipit tractatio de motu transſpirationis, ſeu de corporum effluviis, *pag.* 272 *ſeq.* ubi inprimis adducuntur obſervationes *Sanctorii* circa inſenſibilem transſpirationem corporis humani. Tandem diſſeritur de motu

Digitized by Google

tu rarefactionis & condensationis, (ubi simul de raro & denso,) de corporum compressione, deque motu liquefactionis & consistentiæ. Hæc a *pag.* 278 ad 283. *Sexta* denique, eaque ultima, *prioris Tomi Dissertatio* utilissimum de motu gravium fluidorum & solidorum argumentum continet. Incipit Cl. Autor ab eo, ut inquirat in causam effectricem descensus gravium, seu gravitatem. Itaque more suo celebriores Philosophorum opiniones primo considerat, suam deinceps propositurus, rejectis aliis omnibus. Novam autem suam explicandi rationem dicit, ex hydrostaticis quibusdam principiis desumtam, quæ cum phænomenis & legibus naturæ ipsi videatur egregie congruere. Eo autem redit, ut descensus gravium probabiliter oriri dicatur a liquida quadam substantia, quæ, datum punctum, quod commune eorum (gravium scilicet) centrum dicitur, ambiens, ab eo quoquoversus secundum lineam rectam recedere nititur. Vide *pag.* 295 *seq.* Post absolutam hanc explicationem, graviter invehitur contra attractiones *Newtonianas*, & loco appendicis ad hanc materiam subjungit brevem conspectum theoriæ de viribus centralibus gravium, in gyros actorum. Sequitur tractatio de libero gravium descensu, ejusque acceleratione, ubi primo recensentur experimenta, a *Galilæo* & *Ricciolo* capta, deinceps omnia demonstrantur a priori, ea ipsa methodo, qua usus est *Galilæus*. Et, ne quid desit eorum, quæ ad motum gravium acceleratum quodammodo spectare videntur, subjiciuntur quædam de ictu, quo gravia cadentia corpora subjecta percutiunt. Igitur *pag.* 313 recensetur notum illud Cel. *Poleni* experimentum, quo deprehensum est, si duo corpora, volumine æqualia, sed pondere diversa, demittantur ex altitudinibus, quæ sint reciproce ut pondera, ea corporibus mollibus, e. g. sebo, foveas *æquales* imprimere; unde ipse Autor conficit *pag.* 314, vires vivas corporis cadentis æstimandas esse per factum ex massa in quadratum velocitatis. Sed mirari jure subit, qui Vir doctus *pag.* 315 iterum fluctuare incipiat, ita fere ratiocinans: Cum non omnis motus corporum in rerum natura sit uniformiter acceleratus, adeoque celeritates in spatiorum ratione subduplicata, perspicuum manet, legem naturæ universalem non esse,

quod

Digitized by Google

quod vires corporum motorum cum *Leibnitio* menſurari debeant per maſſam in quadratum celeritatis ductam. Quaſi vero natura ſibi tam parum conſtaret, ut in motu corporum accelerato alias virium leges ſequatur, ac in quovis alio. Sed annon Vir Cl. legit demonſtrationes *Bernoullianas*, *Hermannianas*, aliasque, e longe aliis fontibus petitas, ſemper tamen unam hanc eandemque vires vivas æſtimandi rationem conſtantiſſime producentes? Aſt revertamur ad inſtitutum noſtrum. Igitur in ſequentibus agitur de motu corporum in planis inclinatis, quæ omnia, mutatis mutandis, ad deſcenſum in curvis referri poſſunt, ut conſtat. De iis igitur, non eſt, ut fuſius dicamus. Lapſu forſan calami factum, ut *pag. 322*, ubi de linea celerrimi deſcenſus ὡς ἐν παρόδῳ ſermo eſt, Cl. Autor poſuerit, illud Problema ab *Hugenio* eſſe ſolutum, qui tamen eo tempore vivis jam exceſſerat. Agitur deinceps de ſuſpenſione & ſuſtentatione gravium, ubi de centro gravitatis, & de motu pendulorum, traduntur ſumme neceſſaria; motus etiam projectorum expenditur: ubi ſtabilitur principium Balliſticæ; nec minus *pag. 337 ſeq.* agitur de motu corporis impreſſo a motore translato. Quo facto, incipit tractatio ſtatica, ubi de potentiis & inſtrumentis mechanicis. Eam excipit Hydroſtatica, & quædam propoſitiones ex Hydraulica, ſcilicet eæ, quæ fluxum liquorum ex foraminibus vaſorum, & tuborum depletionem, reſpiciunt. Nec minus diſſeritur de aeris pondere & æquilibrio, deque cauſa ſuſpenſionis Mercurii in tubo *Torricelliano*, iisque motibus, quorum cauſa olim rejiciebatur in metum vacui. Sed ſatis de *Tomo primo;* ad *ſecundum* continuo pergamus.

Diſponitur autem *Volumen* hocce in *Tractatus tres*, quibus comprehenditur univerſa *Phyſica particularis*. *Primus* inſcribitur de cœlo & mundo, abſolviturque *quatuor Diſſertationibus*. *Primæ Diſſertationis* argumentum eſt de ſphæra mundi, adeoque traduntur Aſtronomiæ & Geographiæ principia. Agitur enim de figura mundi, de circulis ſphæræ, de longitudine & latitudine geographica, de triplici ſphæræ poſitione, de zonis, climatibus, diviſionibus incolarum terræ, &c. Hæc a *pag. 3* ad *43*. Quæſtionem de figura telluris attingit, argumenta

præcipua, quæ pro utraque ſententia militant, in medium af-ferendo. Suum vero judicium de re dubia hactenus ſuſpendit. Negat tamen, ex eo concludi poſſe Terræ figuram ſphæroidico-latam, quod pendula tardius moveantur ſub æquatore, quam in terris borealioribus. Effectum enim hunc unice provenire poſſe ab aucta penduli longitudine per intenſum caloris gradum. Negat pariter contra alterius ſententiæ promachos, ex dimenſionibus in productione Meridianæ per Galliam factis, adſtrui poſſe hypotheſin ſphæroidis oblongi, cum non conſtet, an ſolertiſſimorum cetera virorum operationes ab omni penitus errore immunes fuerint, inſtrumentaque ejus indolis, ut a nulla aeris temperie vitiari potuerint. Plura de hac Diſſertatione non addimus. *Secunda Diſſertatio* agit de mundi ſyſtemate. De qua ſcire volumus Lectores noſtros, quod de tribus celebrioribus ſyſtematibus, *Ptolemaico*, *Tychonico*, *Copernicano*, perquam copioſe tractet. Neſcimus autem, an plerique approbaturi ſint, quod tot argumenta contra ſyſtema *Copernicanum* congerere annifus ſit Cl. Autor, illaque enervare, quæ præclariſſimum ſyſtema mirifice adſtruunt. Sed facile crediderimus, id eam ob cauſam fieri debuiſſe, quoniam ordini ſacro adſcriptus eſt, adeoque decretis Congregationum adverſari non audet. Concludit tandem, ſyſtema *Copernicanum* admittendum eſſe ut hypotheſin, quæ conſpiret cum phænomenis aſtronomicis, minime vero ut theſin aliquam. Ita, novimus, imperaſſe Eccleſiam Romanam. Syſtema vero *Tychonicum* ſibi *videri Copernicano* præferendum, pronuntiat. *Diſſertatio tertia* ſpeciatim de aſtris agit, de Sole ſcilicet, Luna, Luminarium Eclipſibus, Planetis ſuperioribus, inferioribusque, eorum diſtantiis & magnitudine, de ſtellis fixis, de ortu & occaſu ſiderum, de cauſa motus ſiderum, tandemque de Cometis. In qua uti multa occurrunt recte docteque expoſita, ita nonnulla obſervavimus, quæ neſcio quam in philoſophando *timiditatem* arguunt. E. g. *pag. 97* ita loquitur Autor de incolis Lunæ: *De iis quæri poteſt, utrum in Adamo peccaverint; an ad gloriam deſtinati ſint; num ſuis, vel Chriſti, meritis beatitudinem conſequantur. Alia certe providentia*, (ita inſcius dubiis egre-

gie

gie respondet,) *debet esse erga illos, qui non sunt ex Adamo geniti. Hæc, aliaque absurda, expendant Catholici. Ratum enim habeo, Lunares populos non nisi ab iis admitti posse, qui, ut male sentiunt in fide, ita perperam de rerum natura philosophantur.* Negat, circa Lunam dari atmosphæram, argumenta, quibus eam adstruere conatus est Cel. *Wolfius*, oppugnans. De causis motuum astrorum physicis systemata celeberrima copiose proponit, &, quæ iis objici possint, indicat. Ipse interim Cl. Autor ingenue suam hac in re ignorantiam *pag. 133* fatetur. Cometas cum recentioribus *pag. 147* pro errantibus quibusdam sideribus habet, a ceteris astris natura quidem dissimilibus, sed ab initio simul cum aliis conditis, quæ certa constanteque periodo peculiares orbitas describunt, statisque subinde temporibus in mortalium conspectum veniunt. Sequitur *Dissertatio quarta*, quæ occupatur in eo, ut exponat scitu maxime necessaria de tempore, ejusque partibus, stabiliatque Chronologiæ principia. Igitur iis copiosius recensendis supersedemus, ne limites transgrediamur. Pari ratione recensione *Tractatus secundi* breviter defungi liceat, qui *duabus Dissertationibus* absolvitur. *Prima* agit de partibus sphæræ elementaris, ea quidem ratione, ut primo determinentur partes sphæræ elementaris, deinceps de globo telluris, & phænomenis, in ejus superficie contentis, disseratur, tertio exponatur natura aquæ, ubi de mari, de fontium origine, thermis & aquis mineralibus, tandemque inquiratur in aerem, & terrestrem atmosphæram, ubi de natura & origine vaporum & exhalationum. *Dissertatio secunda* ea pertractat, quæ spectant ad meteora omnis generis, spirantia, seu ventos, aquea, ignea, emphatica. Unicum notamus, Clarissimo Autori probabile videri *pag. 306*, quod *aurora borealis* oriatur ex tenuissimis terræ halitibus, qui, in sublimiorem aerem evecti, refractos in atmosphæra terrestri solis radios excipiant, & in nos regerant, idque fortius vel debilius, pro diversa ipsorum indole. *Tractatus* denique *tertius*, isque ultimus, agit de corporibus viventibus, in *octo Dissertationes* distributus, quarum contenta paucissimis indicabimus, finem nostræ recensionis facturi. *Prima*

ma inſcribitur de vita vegetante, ſive de plantis, ubi expenditur, quid viventis nomine intelligendum ſit; quæ plantarum ſit ſtructura & generatio; quæ earum nutritio & augmentum. *Secunda* verſatur circa animam ſentientem, ſeu partem hominis ſenſitivam. Ibi itaque traditur anatome compendiaria partium ſolidarum corporis humani, de partibus ad ſenſationem ſpectantibus, ſive de cerebro, nervorum propagine, & ſpiritibus. Tandem de animis belluarum diſſeritur, excutiturque quæſtio celebris, an belluæ mera ſint automata, an vero cognoſcendi aliquo principio polleant; de qua cum argumenta in utramque partem propoſuiſſet, concludit tandem *pag. 372*, probabilius eſſe, belluas nulla cognoſcendi & percipiendi vi pollere, ſed eas pura eſſe automata. *Tertia Diſſertatio* agit de ſenſibus externis, viſu, ubi oculi ſtructura exponitur, de triplici viſione, directa, reflexa, refracta, de ſenſibus auditus, guſtus, olfactus, tactus. *Quarta* de ſenſibus internis. *Quinta* de motu animalium ſpontaneo; ubi de muſculorum ſtructura & motu in genere, item de animalium inceſſu, volatu, reptatu, &c. *Sexta* de parte hominis vitali; ubi de ſtructura & motu cordis, deque ſanguinis circulatione, de reſpiratione, & ejus organis. *Septima* de parte hominis naturali, prout a genitali diſtinguitur; ubi de chyloſi, ejusque organis, de hæmatoſi, ubi plura ad ſanguinem pertinentia explicantur, nec non de animalium nutritione, fame, & ſiti. *Octava* denique de generatione animalium; ubi primo de generatione animalium, quæ vulgo imperfecta dicuntur, deinde de generatione animalium perfectorum, tandemque de formatione humani fœtus in utero materno, deque illius nutritione, augmento, & partu, luculenter diſſeritur.

DE FUNGIS EX SILICE NASCENTIBUS *Obſervatio JO. LUDOVICI ALEFELD,* *P. P. Gieſſenſis.*

Plantas quasdam, interque eas etiam fungos, vel lapideæ, vel alterius cujuspiam, ſubſtantiæ, a materia vegetabilium, quarum

rum tamen naturam imitantur, valde diversæ, in rupibus præcipue marinis nasci, hodie satis certum, & a rei etjam herbariæ scriptoribus pridem annotatum est. Simile quid & nobis extra maris undas observare nuper licuit; quod, quoniam a nemimine adhuc commemoratum legimus, in gratiam naturæ curiosorum paucis describemus. Inter *Silices*, quorum magna apud nos copia est, mense Julio superioris anni multos diversorum colorum, albos, nigros, rubros, cœruleos, virides, violaceos, &c. reperi, qui primo obtutu in parte extra terram prominente candido quodam pulvere conspersi videbantur: cum vero, microscopio adhibito, acrius eos intuerer, pulvisculos illos *fungos* esse deprehendi, unius ejusdemque omnes speciei, figura & colore terrestribus simillimos. Sunt enim *albi*, *pediculo vel nullo, vel brevissimo, capitulo globoso, pileolo rotundo & umbilicato, in superiori superficie striis seu sulcis admodum conspicuis, a centro ad peripheriam excurrentibus, signato, & margine extremo paululum elevato*; ut adeo tota illorum forma externa patellam murrhinam, è qua calidam sorbemus, cui vasculum minus, seu catillus, inverse est impositum, referat. *Substantia* fungorum duplex est, alia *externa & corticalis*, qua extrinsecus velut vestiti, alia *interna & quasi medullaris*, qua penitus repleti sunt. Illa alba, mollis, & quodammodo tenax, qualis fere in fungis terrestribus esse solet, hæc vero rubicunda & ceruminosa est, magisque arenulas tenuissimas, humore quodam conglutinatas, quam corpus aliquod continuum, repræsentat; rupto tamen vel ablato forte exteriori cortice, *globulos rotundos*, & quasi baccas, exhibet, quæ a lævi superficie lumen incidens, cerasorum instar, fortiter reflectunt; quanquam, si exaruerint, obscuriores, duræ, & in medio depressiores, fiant, striasque cum umbilico in stellæ fere formam superne exsculptas ostendant, hincque colore & figura trochiscis e succo liquiritiæ, quibus signum aliquod impressum est, perquam similes appareant. Qualis autem sit utriusque generis *materia*, ex iis, quæ observationibus & experimentis plurimis explorata habeo, judicari aliquo modo poterit; quorum præcipua tantum hic subjicio. Fungi ipsi per tempus bene longum *durant integri* & im-

immutabiles, ut intra illud nec putrescant, nec corrugentur aut flaccescant: nam ii certe, quos una cum silicibus, quibus inhærent, jam ultra quintum mensem domi habeo repositos, quantum oculorum judicio cognosci potest, nullam in hanc usque diem mutationem passi sunt. Aridiores tamen durioresque temporis successu fiunt, ut *aqua macerari* aut emolliri *nequeant*, &, in pulverem triti, *crepitent sub dentibus*. Ab *aqua forti*, *spirituque acido*, non corroduntur neque corrumpuntur. *Calorem* pariter ac *frigus* satis intensum sine ulla sensibili alteratione sustinent, etiamsi vel centies iis exponantur. Quodsi vero ipse *ignis halitus* aut *flamma* immediate eos attingat; rumpuntur, ita, ut pileolus desiliat, globulique rubri, de quibus modo dictum est, operculo nudati in conspectum prodeant, petiolo & parte capitelli reliqua illæsa. Idem fere accidit, si silices *aquæ ad ignem ferventi* aliquamdiu immittantur; nisi quod tunc substantia rubicunda medullaris maximam partem explodatur dispergaturque. Denique, si lapis igne forti *candefiat*, destruuntur quidem fungi, sed fragmenta tamen corticis externi, velut testulæ ollarum confractarum, confuse sparsa remanent, colore tantum in cinereum mutato. Ex his aliisque, quæ lubens jam prætereo, argumentis satis certo colligitur, substantiam fungorum corticalem *non esse vegetabilem*, sed ad *lapidum* potius *naturam* proxime accedere; quapropter etiam plantulas istas inter *lithophyta*, saltem latiori sensu accepta, referre nullus dubito. Omitto nunc brevitatis studio permulta alia, quæ notatu digna observavi, eaque prolixiori descriptioni servo; id unum adhuc addens, me non semel etiam *animalcula* exigua rubri coloris circa silices his fungis consitos hærentia, eosque, ut verisimile erat, depascentia, invenisse; quod mirum nemini videbitur, qui noverit, varii generis vermes & animalcula dari, a quibus corpora durissima, atque ipsa adeo saxa, alimenti causa exeduntur.

Tomi tertii *Supplementorum* ad hæc *Nova Acta* publicavimus haud ita pridem *Sectionem IX*.

(o)

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Junii Anno MDCCXXXIX.

Pars II.

Τȣ̃ ἐν ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Γρηγορίȣ Ἐπισκόπȣ Νύσσης Ἐπιστολαὶ Ζ.

h. e.

SANCTI PATRIS NOSTRI GREGORII, EPISCOPI Nyssæ, Epistolæ septem. Primo Latine vertit, & edit, Commentariis nonnullisque animadversionibus adjectis, J. B. CARACCIOLUS, C. R. in Pisano Lyceo Publicus Philosophiæ Professor.

Florentiæ, typis Magni Ducis, apud Tartinium & Franchium, 1731, fol.

Alph. 1 plag. 7.

Gregorii Nysseni, Patris doctissimi, Opera & ingenii monumenta, variis temporibus & in lucem prolata, & junctim edita, scimus, quibus tamen hinc inde quædam accessiones sunt factæ. Atqui in his sunt omnino quoque quatuordecim *Epistolæ*, ad varios datæ, diversique argumenti, quas cum aliis *Gregorii* scriptis *Alexander Zaccagnius*, Vaticanæ Bibliothecæ præfectus, ex Codicibus MStis excerptas, primus Latine vertit, & in publicum emisit; quibus nunc iterum Cl. *Caraccioli* studio & opera aliæ accedunt septem, illis omnino jungendæ. Descriptæ illæ sunt e veteri libro illustris Bibliothecæ Mediceæ, quæ Florentiæ ad Divi *Laurentii*, qui est decimus tertius Plutei LXXXVI membraneus, elegantibus literis exaratus, Seculi, ut

apparet, XIV, fuitque olim *Scipionis Carteromachi*, & præter hasce Epistolas alia *Nysseni* scripta continet, de hominis opificio, de anima, de catechesi, jam Græce & Latine edita. Exscripsit eas *Antonius Cocchius*, Florentinus, Med. Doctor, Græcis literis apprime doctus, Medicinæ & Philosophiæ disciplinis eruditissimus, a quo Cl. Editor illas accepit. Epistola *prima* scripta est ad *Joannem* quendam, qua *Gregorius* de sorore sua *Macrina* quædam exponit, rerum sacrarum in Galatia cladem describit, Iboræ antistitem se invitum designatum declarat, Babyloniorum dissensiones moresque perditissimos enarrat. Epistola *secunda* hortos quosdam, Vanotas dictos, & natura mire decoros, in Galatia positos, florido stilo describit. *Tertia Ablabium* Antistitem, ut ad meliorem frugem redeat, rectiorisque vitæ rationem sequatur, moderate admonet. *Quarta*, eaque brevissima, data est ad Antistites, qua eos ad preces Deo faciendas cohortatur, ut ipse ex afflictionibus liberetur. *Quinta* est sine inscriptione, & quarta adhuc brevior, nec quidquam memoratu dignum continet. *Sexta*, ad *Heraclianum*, hæreticum, rem Christianam ex duobus constare, docuisse Christum, tradit, ex doctrina decretorum, & ex parte morali, tres subsistentias esse in divina Trinitate, re ipsa, non vocabulis solum, distinctas, ostendit: in natura Dei, monet, quia non perceptibilis ipsa, nec dicto exponenda, nullam inesse separationem aut differentiam; bene tamen has & ordinem adesse in personis sine confusione, ac dictam fidem sacro lavacro consonam esse oportere, edocet. *Septima* denique est ad *Amphilochium* scripta, quem hortatur, ut idoneos opifices ad se mittat pro opere cujusdam sacelli, quod moliebatur, faciendo: cujus operis ichnographiam & structuram universam accurate describit, quam Cl. Editor, ut oculis subjiceret lectorum, æri incidendam eleganter curavit. Singulis Epistolis adjecta est e regione interpretatio Latina, satis casta & luculenta, cui tamen, obscuriori maximam partem, inserviunt annotatiunculæ, singulis Epistolarum paginis subjectæ. Suus quamque Commentarius paullo copiosior sequitur, in quo doctissimus *Caracciolus* ea illustrat, quæ vel ex antiquitatibus Ecclesiasticis, vel ex historia illorum

maxime

maxime temporum, vel ex Græcæ linguæ dictione, indigere quadam illustratione videbantur. Inprimis vero ad *septimam* Epistolam contra *Joannem Clericum*, mysterium divinæ Trinitatis passim infringentem, copiosius disputat. Subjungitur ad calcem Epistolarum Divi *Maximi* defensio, qua *Gregorium Nyssenum* vindicat contra eos, qui ipsum insimulabant, quod fallacem quandam immutationem status animarum in suis scriptis memorasset, quam pariter Commentario illustravit Doctiss. Editor. Tandem accedit series varietatum Epistolarum *Gregorii*, a *Zaccagnio* editarum, quas ex collatione Codicis Vaticani & Medicei observare licet, interposito de iisdem interdum judicio. In Præfatione satis fusa, præmissis, quæ tam ad Codicem harum Epistolarum MStum, quam ad vitam *Nysseni*, pertinent, causam suam perorat contra scriptorem procemii *Voluminis quinti secundæ Partis Prosarum Orationum Florentinarum*, qui *Caracciolo* in sententia de vocabulis peregrinis linguæ alicui ingerendis se opposuerat.

URIM ET THUMMIM PROPHETARUM,
Prophetisches Licht und Recht, &c.
h. e.
LUX ET JUS PROPHETICUM, SIVE Accurata & ad mores accommodata explicatio singulorum Prophetarum; cum Introductione in Apocalypsin Joannis, viam aperiente ad enodanda loca difficiliora Psalmorum Davidis & Prophetarum. Autore D. JOACHIMO LANGIO, S. S. Theol. Prof. Hal.

Halæ, sumtibus Autoris, 1738, fol.
Alph. 16.

Ultimum hoc est consummati Operis Biblici *Volumen*, quod Ecclesiæ exhibuit Summe Venerandus *Joachimus Langius*, Theologus Halensis, ordinis sui Senior. *Voluminum* majoris formæ, quorum recensionem *Acta* nostra exhibent, hæc est series. *Primum*, præmissa uberiore *Isagoge* in Scripturam sacram universam, Atheis, Scepticis, Judæis, ac Socinianis, opposita,

sistit *Commentarium in Libros Mosis*, cum Appendice *Antispenceriana; secundum* in *Libros Vet. Testamenti historicos; tertium* in *Psalmos Davidis*, & in *Libros Salomonis*, nec non in *Danielem; quartum* in *Prophetas majores & minores;* a quo Commentario iste in *Danielem* ideo fuit sejunctus, & antecedenti adjectus, ne hujus moles esset justo major. In Novi Testamenti Libros exstant *Volumina tria: primum* in *Evangelistas & Acta Apostolorum; secundum* in *Epistolas Apostolorum; tertium*, reliquis mole longe minus, in *Apocalypsin.* Vastum hoc centum Alphabetorum Opus, quod non minus celeriter, quam feliciter, Summe Reverendus Autor duodecim annorum spatio absolvit, mirandum sane est: mirari tamen desinet, qui, quibus subsidiis ipsi elaboratio sub manibus successerit, attente consideraverit. Sunt ea in Præfatione ultimi *Voluminis* indicata, referenda partim ad animum, partim ad corpus. Ad animum notitia Philologiæ, & Archæologiæ, nec non Historiæ ac Hermenevticæ sacræ, juvenili ætate satis mature & sufficienter non acquisita modo, sed deinceps etiam in diversis scriptis publice tradita. Huc accessit studii Exegetici usus, jam inde ab anno ætatis vigesimo usque ad septuagesimum continuatus, ita quidem, ut meditationes privatæ cum ipso actu docendi per annos complures fuerint conjunctæ. Nec parum debere se fatetur illi vitæ suæ literariæ consuetudini, qua præter lectionem meditationi jam inde a juventute sua fuit assuetus. Ista enim sibi hunc acquisivit habitum, ut, posthabita librorum Exegeticorum collatione operosa, quæ tempus consumit plurimum, Commentarios suos e suo propriæ cognitionis penu potuerit desumere. Ratione corporis sortis rarioris felicitas obtigit Summe Reverendo Autori, nempe illud valetudinis integræ & nunquam interruptæ robur, quo labores hosce sacros, functionibus muneris Academici ordinariis non neglectis, a primo mane in seram noctem usque per decem, immo duodecim, horas potuit tolerare. Ex hac elaborati Operis constitutione facile potest colligi, deprehendi in eo ingentem meletematum & observationum apparatum, qui in aliorum Commentariis frustra quæritur. Et isti soli-

di-

Digitized by Google

ditatem cum ἀκριβείᾳ non deesse, lectio docet, & lectorum unanimis confessio comprobat; inprimis cum in exegesi ipsorum fontium, Hebræi ac Græci, curata fuerit habita ratio, &, supervacuis omissis, tractatio e textuum visceribus sit desumta, & ita comparata, ut non solum intellectum solida instruat cognitione, sed voluntatem quoque ad praxin pietatis inflammet. Est & præter sermonis puritatem ac perspicuitatem non parum hoc Opus commendabile ab ordinis concinnitate, quæ in singulorum textuum tractatione servata est, nec non ab eo hujus modo, quo, facilioribus, emphaticis tamen, luculenta paraphrasi declaratis, & controversiis omissis, loca difficiliora, & ratione argumenti gravioris ponderosiora, pro emphasi sua ex instituto enucleantur. Atque ita, quod lectores, inprimis verbi divini præcones, quærunt, ad instituendas operas homileticas, sine mentis distractione, quam variarum sententiarum recensio parit, hic inveniunt.

Ad *Volumen* hoc *propheticum* quod attinet, hoc in materiis versari difficillimis, per se jam constat. Nec dubitamus, has ita esse tractatas, uti eorum, qui *Tomos* reliquos non sine approbatione & fructu se possidere fatentur, tulit expectatio. Quandoquidem enim Autor laboriosissimus suis in V. Testamentum Commentariis præmisit eum in Apocalypsin, in hac autem illud futurorum temporum mysterium, quod *Cap. X, 7, & XI, 15 seq.* ῥητῶς indicetur, & clavem hermeneuticam in abstrusiora Prophetarum loca exhibeat, penitius cognovisse sibi visus est, isti solidissima quoque a laboribus in Prophetas expectarunt: at, hæc in istis num inveniantur, aliorum judicio relictum esse volumus. Hæc ipsa vero materia, uti altioris est indaginis, ita non cujusvis quidem captui est accommodata, sed ita tamen & in se ipsa comparata, & ab Autore Venerando tractata, ut dissentiendi libertas in ea locum inveniat facillimum. Non enim agit de dogmatibus, quæ ad salutis fundamentum & ordinem pertinent, sed de iis, in quibus fata futurorum temporum in ecclesia Christi per terrarum orbem inter Judæos & reliquos populos, ab Antichristianismo alienos, & ad Christum convertendos, dilatanda exhibentur, & quæ iis, quibus amplificanda

Digitized by Google

Dei gloria curæ cordique est, vel ipsa etiam appellatione sua merito est amabilis, & scrutatione dignissima. Qua in re attentione inprimis dignum est argumentum, quod ab usu antisceptico & antijudaico desumtum est: scilicet solvi hac ratione objectiones, quibus Sceptici Scripturæ sacræ autoritatem, & Judæi religionem Christianam, impugnant, & isti quidem, ut tot prophetias, quæ sine ulla veritate historica pro jam dudum impletis habentur, falsitatis arguant; hi vero, ut dicant, religionis Christianæ systema, quod impletionem jam per omnia factam urgeat, permultis Prophetarum oraculis repugnare. Ut vero lectorum operam in difficillimarum materiarum considerationa adjuvaret Autor, *Volumini* huic præmisit *Isagogen* uberiorem in systema Apocalypticum, ita adornatam, ut suo se nexu momentorum catenato commendet, subjuncto usu ejus hermenevtico, quem istud in lectione ac dijudicatione rerum propheticarum, earum præcipue, quæ ad futuram operum divinorum consummationem pertinent, subministret. Cum inter Theologos Batavos celeberrimi nominis multorumque meritorum interpres, *Campegius Vitringa*, vastos duorum majoris formæ Voluminum Commentarios in *Jesaiam* ediderit, hunc quidem Vener. *Langius* in multis istius argumenti momentis deprehendit ὁμόψηφον, at in non paucis tamen adeo a systemate suo discrepantem, ut non potuerit non melemata ipsius dissona modestæ suæ epicrisi subjicere. Et, cum plane dissentientem habuerit clarissimum Theologum Gryphiswaldensem, B. *Brandanum Henricum Gebhardum*, in Volumine, quod is in Prophetas minores edidit, argumenta, quibus ille dissensum suum instruxit, modesto examini subjecit, laudabili inter Theologos exemplo, quod, salva amicitia & φιλαδελφίᾳ, in doctrinis ad salutis fundamentum & ordinem non pertinentibus dissensus locum habeat: siquidem, hoc non obstante, istam inter illos viguisse, Autor in Præfatione significavit. Ceterum is *Volumini* subjunxit *Appendicem*, quæ exhibet tres Tractatus minores, quos ille nutu potentissimi Regis Borussiæ *de universali Dei gratia*, absoluto decreto opposita, seorsim ediderat, &, ut ætatem ferant, Operi Biblico adjecit. In eorum

tertio

tertio maxime notabile est *Epimetrum* illud de absoluto prædestinationis ac reprobationis decreto, quod, sub persona gravissime super eo tentati afflictique animi, exhibet difficultates & angustias, in quas istud evidentia logica applicantem conjiciat. Quod scriptum dicitur esse Theologi inter Helvetios celeberrimi, D. *Samuelis Werenfelsii*, qui, ut sincerus gratiæ universalis assertor, istud ante annos complures in usum alicujus amici privatum, ut eum de indole absoluti decreti noxia convinceret, in chartam conjecit, sed facta communicatione jam olim impressum. Præterea & hoc significandum esse existimamus, Autorem S. Reverendum, quamvis septuagenarium, pro sua tamen virium integritate & laborandi assiduitate, in Præfatione promisisse Volumen majoris formæ Latinum, *Gloria Christi & Christianismi Apocalyptico-prophetica* & *Antisociniana* inscribendum: quod, *duobus Tomis* constans, in *prioris Parte priore* exhibebit *Commentarium in Apocalypsin*, Germanico non solum uberiorem, sed etiam ita adornatum, ut systematis *Vitringiani* defectus detectos suppleat, & emendet: in *posteriore Clavem hermeneuticam*, e systemate Apocalyptico, ad difficiliorum locorum in Psalmis & Prophetis interpretationem accommodatam. *Tomus posterior* erit *tripartitus*, exhibiturus *Parte prima*, eaque dogmatica, *Theologiam Anti-Socinianam* & *Anti-Judaicam; secunda Parte Catechesin Racoviensem*, & *tertia* libellum virulentissimum *R. Isaac*, *Chissuck Emuna*, munimen fidei dictum, utrumque scriptum cum justo Commentario elenchtico. Habebit etiam hoc *Volumen Appendicem* aliquam dogmatico-elenchticam *de gratia universali*, nonnullis ejus impugnatoribus novellis oppositam. Cui arduo instituto ex voto omnium perficiendo, ut Deus Summe Reverendo Autori uberrimam Spiritus sancti gratiam, ad gloriam Christi digne illustrandam, adspiret, est, quod ipsi ex animo comprecamur.

Johann Lorentz Mosheims Sitten-Lehre der Heil. Schrifft, ɾc.

h. e.

JOANNIS LAUR. MOSHEMII THEOLOGIA Moralis S. Scripturæ.

Pars

Pars II.

Helmstadii, apud Chr. Frid. Weygandum, 1738, 4.
Alph. 3 plag. 4.

Prima Pars hujus Christianæ Morum doctrinæ, cujus compendiariam enarrationem in *Supplementis ad Nova Acta Tom. II Sect. IX pag. 388* exhibuimus, tanto cum plausu excepta fuit, ut, totius incepti operis finem citius, quam fieri potest, maturari, omnes adhuc in votis habuerint, qui sacram & eruditam ornant civitatem. Huic autem communi omnium exspectationi aliqua nunc ex parte *secunda* hæc libri *Pars* satisfecit, in qua nunc breviter recensenda versabimur. In præmissa, quæ satis copiosa est, Præfatione & res proposita indicatur, & singularia, quæ hic loci præcipiuntur, cum Lectore communicantur, & denique ad dubia quædam, contra *primam Partem* in nonnullis eruditorum Ephemeredibus commota, brevibus respondetur.
Pag. 1-3. Ipsa vero res, quæ illic pertractatur, ex hoc patet indice: *primæ Partis Theologiæ Moralis altera Sectio, de Mediis ex statu naturæ in statum gratiæ perveniendi*, seu *de Pœnitentia*. Hæc autem Sectio *binis* absolvitur *Capitibus*, in *XII §§*. distinctis,
4. quorum *primum de natura & ratione pœnitentiæ* copiose exponit. Explicata *§. 1 pœnitentiæ necessitate*, hujus natura ex hac generali, *§. 2* fundamenti loci posita, *definitione* optime intelli-
19. gitur: *Pœnitentia est operatio virtutis gratiæ divinæ in animis corruptorum a natura & ad bonum ineptorum hominum, qua impedimenta de medio tolluntur, quæ nos ad verum Dei cultum parum idoneos reddunt, & contra ejusmodi nobiscum qualitates ac vires communicantur, quæ ad eum nobis usum necessariæ sunt, ut voluntatem nostram, ejusdemque cupiditates, Domino devoveamus ac consecremus, perque opera & actiones nostras ejus in nobis voluntatem perficere valeamus, in quantum quidem imbecillitas & imperfectio naturæ nostræ, quæ nunquam plane a nobis exuitur, istud concedit ac permittit.* Potiora hujus definitionis momenta in iis, quæ deinceps consequuntur, uberius declarantur, & locis S. Scripturæ classicis communiun-
33. tur. Pœnitentia hæc in animis hominum *a Deo efficitur*, *§. 3*. idque

idque non *immediate*, sed *mediate*, §. 4, cum ex *Lege*, tum ex *Evangelio*, §. 5. Ac *Lex* quidem 1) illuminationem intellectus in rebus ad Legem pertinentibus, 2) sinceram sui explorationem, 3) vivum angorem, animique tristitiam, efficit. *Evangelium* vero dat 1) intellectui peccatoris illuminationem iis in rebus, quæ ad media salutis & redemtionem pertinent hominum, 2) singularem ac propriam convictionem de gratia, quam Evangelium nuntiat, ad ipsum singulatim pertinente, 3) vivam applicationem hujus oblatæ in Christo gratiæ Dei, 4) amorem erga Deum per Christum nobis reconciliatum. Ex quo nova demum obedientia paritur. Occurrunt hic nonnulla, quæ, etiam in nostra ecclesia, in controversiam vocata sunt. In his Vir Summe Venerabilis modeste, ut solet, ac placide versatus est. Dicta, quibus *interiora, quæ a Lege efficiuntur*, §. 6 confirmavit, hæc sunt: *Apoc. III, 17, 18, Jo. IX, 41, Rom. III, 20, VII, 7, Jac. I, 23, Thren. III, 40, 42, 1 Cor. XI, 31, Psalm. LI, 5, 6, Jer. XIV, 7, Psalm. VI, 2, Jer. XXXI, 19, 2 Cor. VII, 10, Luc. XVIII, 13, Hos. XIV, 3, Act. II, 37, III, 17, 19. Contritio Evangelica* ad statum renovationis pertinet; ii vero, qui *contritionem*, ex *amore Dei* proficiscentem, ante *justificationem* sibi finxerunt, non *specialem* illum, quo Deus credentes, duce Evangelio, complectitur, sed *universam* & *generalem* Dei *amorem*, ante oculos positum habuisse videntur. *Tristitia legalis* non est nimis verbis augenda, ac si a nullis aliis, nisi infernis cruciatibus, vincatur, nec frigidis *Mysticorum*, ut vocari solent, locutionibus ullus hic locus dandus. Vox *desperatio* hac de re olim adhiberi poterat, eo quod tum temporis ii, qui in salutis negotio sibi diffidere, nihil plane a se suisque viribus sperare, debebant, commode desperare dicebantur. Hodie vero illa potestas ab usu recessit, & vocabulum istud nihil, præter rationem animi, omnis solatii ac spei expertem, significat. Unde prudentia prohibemur, ne, hac quidem ætate, eo temere utamur. Ceterum ex hac una observatione multi primorum Ecclesiæ nostræ doctorum loci, qui inter se repugnare videntur, ullo sine negotio inter se conciliantur. *Phil. Melanchthon* in Præfatione ad Orationem de *Officio sacerdotali*, A. 1521 Vi-

Pag. 44. 92. 102. 104. 110. 136 seq. 145. 147. 150.

tebergæ ſeparatim formis deſcriptam, *Quando Deus*, inquit, *juſtificare vult hominem, terret ejus conſcientiam per Legem, & facit, ut agnoſcat peccata. Hic ille ad* deſperationem *compellitur.* En bonum & idoneum ſenſum, quem voci adaptavit Vir olim meritiſſimus! Idem vero in *Apologia Aug. Conf. pag. 166 ſeq.* damnat ſcholaſticos, deſperationem aliquam a peccatoribus, ad frugem revocandis, flagitantes. *Quid aliud*, ſcribit, *niſi* deſperationem *docent, qui in his terroribus tantum oſtendunt legem.* En malum ſenſum, & ex ſacra Domini civitate omnino proſcribendum! Loci ſacri, quibus *ſalutaria Evangelii effecta*, *§. 7*
Pag. 157 ſeq. eleganter enodata, ſolide corroborantur, hi erunt fere: *Jo. VI, 69, XVII, 3, Matth. V, 6, Hebr. X, 19, Eph. I, 18, 19, Rom. III, 24, 25, IV, 24, 25, X, 9, Act. X, 43, Luc. VII, 38 ſeq. Eph. I, 18, III, 18, 19, 1 Jo. IV, 18, 19, Rom. VIII, 37, Gal. V, 6, 1 Jo. V, 2,*
229. *2 Cor. V, 15.* His expoſitis, *§. 8* planum fit, *pœnitentiam di-*
236. *verſam* eſſe, partim ratione menſuræ, partim ratione *durationis*
242. ac *diuturnitatis*, quæ cum a *natura*, tum a *gratia*, proficiſci
248. poteſt. Verum eſt etiam, id quod *§. 9* declarat, *neceſſaria pœnitentiæ continuatio*, quæ ſic inſtituenda, ut & miſeriæ, qua ante converſionem ſeptus fuit peccator, & felicitatis, quam in juſtificatione adeptus eſt, memoria quotidie renovetur. Namque hac ratione oſtendit ſe genuinum donatarum divinitus gra-
256. tiæ virium robur in quotidiana pœnitentiæ renovatione. Cujus poſtea *fructus* cum in *interna*, tum *externa*, Chriſtiani hominis *vita* conſpicitur, *§. 10.* Is, qui ſalutariter emendatus eſt, *intus* percipit maximam animi quietem & ſecuritatem, *Rom. XIV, 17,* vivum impulſum ad Deo obſequendum, *Rom. VII, 22, 24,* divinamque virtutem huic re ipſa ſatisfaciendi, *Phil. IV, 13, 1 Theſſ. IV, 1, 3. Externa* vita, duce illa interiore animi emendatione, in dies ſanctior redditur, atque ad exemplum Redemtoris noſtri conformatur, *Eph. III, 13, 14, Matth. III, 8.* Breviter: *interior* pœnitentiæ fructus eſt *ſanctificatio*, exterior *vitæ ſanctimonia*, ſeu practica in Deum pietas, *Phil. I, 9 ſeq. 2 Petr.*
278. *I, 8.* Atque hæc doctrina S. Scripturæ de pœnitentia ex præcipuis eſt una, quæ *præſtantiam & excellentiam Chriſtianæ morum doctrinæ §. 11* luculenter declarat. Nemo etenim eorum,

qui,

Digitized by Google

qui, solis rationis ac naturæ præsidiis freti, virtutem mortalibus commendare voluerunt, idonea excogitare media potuit hunc propositum finem consequendi. *Vitia* moralis Philosophiæ Pag. 283.
doctorum vel sunt *generalia*, vel *specialia*. Vitiorum *generalium primum* est scitum illud: *emendationem sui in hominis arbitrio sitam esse. Alterum: intellectus est dominus ac magister* 284.
voluntatis, quæ si flecti debet, principiis quibusdam, iisdemque seu veris, seu falsis, instructus est. Tertium est opinio ista: 288.
virtus erit infixa & manebit animis, ubi voluntas hominis firmum cepit consilium ad certam aliquam normam sese accommodandi. Quartum est: *auxilia, quibus animus emendari* 289.
debet, ejusmodi sunt, ut in locum vitiorum, quæ expellenda sunt, alia sufficiant multo sæpe capitaliora. Quintum : nemo ho- 290.
rum doctorum *verum erga virtutem amorem, ferventemque illius colendæ cupiditatem, animo instillare potuit. Sextum: Do-* 292.
ctrina morum, quam acutissimi viri præceperunt, non nisi illis inservit, qui ceteros intelligentia vincunt. His declaratis, *spe-* 293.
cialia quorundam recensentur & convelluntur vitia, ut *Socratis, Aristotelis, Epicureorum, Stoicorum*, aliorumque. Effa- 297 seq.
tum istud antiquum, ac toties decantatum: *virtutis cultori fal-* 301.
sæ de rebus hujus orbis exuendæ sunt opiniones, cum usu caret 305.
omni, tum vero inter ejusmodi homines, qui, ipsam humanam essentiam in morte interire, sciscunt, valde periculosum est. Nec 311.
vero illi multum in virtute proficere potuerunt, qui eam non alio, nisi eo, loco haberi voluerunt, ut *ejus ope tranquillitas totius cujusdam populi firmetur.* Qua oblata occasione, virtus 313.
ac morum doctrina veterum *Spartanorum*, quæ inter Græcos & Romanos maximi olim habita fuit, ac *Sinensium*, cui hodie 328.
eximium ponitur pretium, accuratiori judicio ponderatur. Sunt enim hac ætate viri, qui Servatorem nostrum O. M. cum *Lycurgo*, Spartanorum legislatore, compararunt. Inter hos princi- 313.
patum tenet Comes *Albertus Radicati de Passerani*, in libro, *Nazarenus & Lycurgus mis en parallele* inscripto, quo sacræ & eruditæ civitati haud parum luculenter declaravit, se omnis quidem salis vacuum, at immortali armatum esse audacia. Lites de *Confucio*, ejusque sapientia, in Ecclesia nostra non ita pridem coortæ,

 hic

Digitized by Google

hic loci non attinguntur, sed omnem rem ita candide eximius Juliæ Theologus enodavit, ac si in istis, quæ motæ sunt, seditionibus peregrinus atque hospes esset. Hactenus eorum sententiæ expenduntur, qui felicem & infelicem animi immortalitatem virtutum cultoribus haud inculcarunt. Aliter vero sentiebant olim, qui eam tuebantur. Hi nimirum, animum a corpore impediri, constituebant, quo minus futura, cum secunda, tum adversa, fata vividius spectet. Unde hæc bina ducebant corollaria: ergo 1) corpus domandum, & 2) animus altius evehendus. Quid porro inde? Ergo sensibus omnis occasio animi corrumpendi præcidenda. Ex his principiis tot *pœnitentes*, hoc est, *eremitæ*, in Syria, Ægypto, & India, exorti sunt. Ex iisdem *vita monastica* jam olim in Ægyptiacis & Syris desertis coorta est, quæ *pœnitentia* non a sacris & divinitus eruditis scriptoribus, verum a *Platonis* & *Pythagoræ* discipulis, Indicisque sapientibus, dicta est. Vid. *Synesius*, Episcopus Platonicus & semichristianus, *de insomniis, pag. 139.* At enim vero hæc *corporis exercitatio ad pauca utilis est, 1 Tim. IV, 8.* Contra ea Jesus Christus eam nobis ad pœnitentiam aperuit viam, qua nihil excellentius fieri potest. Hæc Domini doctrina iis fulta est veritatibus, quarum lucem & evidentiam ipsa purgata capit ratio. Harum *sedecim* hic recitantur, ab iis in posterum melius putandæ, qui Christianam de pœnitentia doctrinam irridentes adspernantur. Ultimo hic loco, nimirum *§. XII, præjudicatæ opiniones ac errores sub judicium vocantur*, iique & *generales*, id est, qui totam pœnitentiæ naturam evertunt, & *speciales*, hoc est, qui vel ad certas pœnitentiæ partes, vel ad fructus, pertinent. Ex tribus *generalibus primus* hic est error: *pœnitentia est malum, quod homo, suopte arbitrio impulsus, sibi imperat, quo sibi ipse pœnas suorum det vitiorum, divinamque a se iram amoliatur. Alter: pœnitentia est exercitatio, ad certa tantummodo tempora adstringenda, & tunc inprimis, ubi ad S. cœnam eundum est, instituenda. Tertius: pœnitentia est cerimonia, qua homo creatori suo ac judici obsequium suum testificari cogitur.* Errores *speciales* paucis verbis indicantur, ille vero multo verbosius consideratur, qui in *dilatione pœnitentiæ* consistit.

Pag. 386. 388. 389. 393. 397. 401. 403. 405. 406. 409. 414.

fiſtit. Quo loco digna eſt, quæ cum cura & meditatione le- Pag. 41
gatur, ſapiens admonitio, ad uſum publicorum quorundam hy-
mnorum pœnitentialium pertinens, qui, cum non niſi de magna
& prima, uti vocatur, pœnitentia agant, ab omnibus tamen pro-
miſcue canuntur. Unde homines a pœnitentia averſi & alieni
arripiunt occaſionem argumentandi, ſe omnino vera pœniten-
tia duci, propterea quod verbis ſaltem utantur, quæ interio-
rem animi angorem declarent.

Sequitur, ut *Caput II* contemplemur, quod *de indiciis, unde,* 447.
pœnitentiam actam eſſe, concludi poteſt, inſcribitur, & in *VIII*
§§. diſtribuitur. *Cauſis hujus tractationis* §. *I* enodatis, *uni-*
cum verum ac certum commendatur indicium, unde homo
colligere poteſt, ſe pœnituiſſe, Deumque placatum habere, inte-
rior nimirum *emendatio animi, ac commotionum cordis*, §. *II*, 455.
vi dictorum S. Scripturæ, *Matth. XVIII, 3, 2 Cor. V, 17, 2 Tim.*
II, 19, 1 Jo. III, 3, Rom. VIII, 14, 1 Jo. IV, 13, 1 Jo. III, 18, 19, 20, 24.
Verum *emendatus homo* ad animi ſui ſecuritatem conturbandam 467.
hoc ſæpius abutitur indicio, dum, *illud ſibi plane deeſſe*, ex in-
firmitate fidei concludit. *Impius* autem *iſtud male ſibi tribuit,* 468 - 473.
§. *III.* Præterea *& pii & impii varia ſibi falſa converſionis*
ac pœnitentiæ ipſimet fingunt indicia, §. *IV.* *Unicum certum* 485.
indicium, ex quo aliorum pœnitentia intelligi poteſt, emendatio
eſt externæ vivendi rationis, §. *V.* Conf. *Matth. VII, 20, 21,* 495.
1 Jo. III, 6, 7, 10, ſeq. At fieri tamen poteſt, ut a ſanctitatis ſi- 496.
mulatoribus fallamur, *Act. VIII, 13.* Quo itidem loco iſtud
etiam atque etiam cavendum, *ne hoc indicio abutamur, aut*
ad ſecuritatem impœnitentium, §. *VI*, *aut ad rationes ſan-* 507.
ctorum conturbandas, §. *VII.* Tandem *incerta & falſa indi-* 520.
cia pœnitentiæ aliorum §. *VIII* recitantur, quibus & amor & 531.
inertia ſæpenumero violari ſolet. Quibus recitatis, ipſa finitur 538.
tractatio.

Tres adjuncti ſunt Indices, 1) *Scriptorum*, 2) *dictorum S. Scripturæ*, & 3) *rerum præcipuarum.* Methodus hic eadem oculis patet legentium, quæ in *Parte I* adhibita fuit. Dicta etiam ſanctiora in uſum ſic convertuntur, ut, nervo demonſtrandi enucleato, illuſtri perſpicuaque paraphraſi illuſtrentur.

JO. LUDOV. SCHLOSSER, V. D. M. AD ÆD. D. Cathar. Hamburg. Lutherus Lutheranus, Luthero reformato JO. MAURITII MOMMERS oppositus. Accedit Lutherus Lutheranus, qua argumentum de SS. Cœna, antehac editus, itemque Appendix gemina, altera specimen exhibens Historiæ Lutheri reformati literariæ, altera in argumenta inquirens, quibus consensum Protestantium de prædestinatione nuper denuo probare voluit Cl. JO. HEN. RINGER. Præfatione, præter instituti rationem expositam, nova, quæ JO. VAN DEN HONERT minatus est, & nonnulla Cl. DAN. GERDESII, expenduntur.

Hamburgi, apud Christ. Wilh. Brandt, 1739, 8 maj.
Alph. 2 plag. 14.

Jo. *Mauritius Mommers*, Hemmensis in Geltia dynastiæ Ecclesiastes, omnem operam in eo insumsit, ut demonstraret, B. *Lutherum* nostrum cum Calvinianis sensisse, & illorum doctrinas in suis scriptis propugnasse. Tentavit itaque cum Reformatis Lutheranos conciliare etiam in *Luthero* reformato, expositurus, *Lutherum* rebus Calvinianorum maxime favisse. Laudandi itaque sunt Rev. *Schlosseri* conatus, qui sese huic *Mommersio* strenue opposuit, & non solum olim a corruptelis ejusdem orthodoxiam B. *Lutheri* vindicavit, sed etiam nunc idem fecit per potiora capita *Lutheri* reformati. Id vero egit potissimum Rev. Autor, ut, verbis *Mommersii* consideratis, *Lutheri* mentem a depravationibus & abusu ejusdem liberaret, difficultates ex συναφείᾳ solveret, illum depravatorem redargueret, nostrumque *Lutherum* non Calvinianis favere, per omnia Opera *Lutheri* Lutherani dilucide probaret. *Mommersius* raro fontes suos indicavit, raro verba *Lutheri*, vel locorum indicia, adduxit, indeque laborem nostro Autori auxit. Constitutum ipsi erat initio, satisfacere *Mommersio* nonnullis generalioribus animadversionibus elenchticis, præsertim cum jam alii, *Stephano Vito* superlapsariam de prædestinatione sen-

ſententiam *Luthero* Lutheraniſque intentante, ſe Calvinianorum oppoſuerint audaciæ, inprimis vero *Jo. Laur. Mosbemius* reſponſionem promiſerit. Sed, cum nos ea ſpes hactenus ſefellerit, ſe ad hoc negotium *Schloſſerus* noſter accinxit, & docte ac ſolide in eodem argumento verſatus eſt. In Præfatione mentionem facit illorum non modo, quæ Cl. *Jo. van den Honert* minatus eſt, ſe ex ſymbolicis Lutheranorum libris, maxime ex libro *Lutheri* de ſervo arbitrio & Commentario in Epiſtolas ad Romanos, demonſtraturum ſpondens, eos, qui articulos in ſynodo Dordracena ſub judicium vocatos & reprobatos, tanquam ſuæ doctrinæ capita, adoptant, ab ipſo *Luthero* & ejus doctrina recedere, ſed etiam varia argumenta *Dan. Gerdeſii* expendit, & docte refellit. Sed ipſum *Schloſſeri* Opus paulo propius inſpiciamus. Non curat in præſenti ea, quæ *Mommerſius* de fidei capitibus, ſibi ſuisque cum eccleſia noſtra communibus, jactitat, ſed tantum de *Lutheri* orthodoxia & cum Lutheranis concordia verba facere ſuſcepit, examinaturus, quæ *Cap. II* & ſequentibus *Lutheri* reformati tradita ſunt. Inde *Cap. I* ſiſtit *Lutherum* Lutheranum, quod ad argumentum de neceſſitate & utilitate doctrinæ de prædeſtinatione. Non tacent de eo noſtrates Theologi, ut Calviniani memorant, ſed hoc potius ad Calvinianos devolvendum, ſimulque monſtratur, *Mommerſium* verba *Lutheri* male interpretari atque accipere, & pro mente ipſius *Lutheri* hæc explicantur. *Capite II* argumentum de natura & conſtitutione prædeſtinationis tractat, ubi duo loca *Lutheri*, quæ ſollicitavit *Mommerſius*, vindicat, &, quæ ejus vera fuerit ſententia de prædeſtinatione, exponit. *Cap. III* prædeſtinationis divinæ æternitatem atque immutabilitatem, nec non particularitatem, vindicat. *Cap. IV* orthodoxiam Lutheranam de prædeſtinatione non abſoluta, ſed prævisæ fidei intuitu facta, aſſerit, & *Lutheri* veram ſententiam profert ex ſatis dilucidis verbis, a ſuſpicione adverſarii illa liberans. *Cap. V* proponit electionis ex fide & ſanctitate certitudinem, electorumque perſeverantiam, quæ non ſolum ex libris noſtris ſymbolicis & Theologorum ſcriptis ſatis dilucide exponitur, ſed etiam *Lutheri* verba adducuntur, &, quomodo ſint intelligenda, docte evincitur. *Cap. VI* reprobationem ex arbitrio ſummi

ſummi Numinis mero & abſoluto derivandam eſſe negat. Hanc ſententiam cum omnes noſtrates propugnent, illis non adverſatur *Lutherus*, quando odium æternum Dei & prædeſtinationem æternam affirmat, quod contra *Mommerſium* ſatis declaratur. *Cap. VII* docet, *Lutherum* cum Lutheranis de divina providentia ſenſiſſe, quod in ſuſpicionem adducere conatus fuerat *Mommerſius*; inprimis in eo verſatur, ut demonſtret, *Lutherum* non ſtatuiſſe abſolutam rerum omnium prædefinitionem. *Cap. VIII* evincit, *Lutherum* Lutheranam de ratione & modo indurationis ſententiam foviſſe. Non aliam *Lutherus*, quam nos, permiſſivam indurationem ſtatuebat, quod ejus verba ſatis loquuntur. *Cap. IX* cum Lutheranis iterum ſentire ſcribit *Lutherum* in negata in ſpiritualibus humani arbitrii libertate. Ipſe *Lutherus* cum libris ſymbolicis & omnibus Theologis ſtatuit, vires hominis ad ſalutare bonum nullas eſſe, quæ plenius diſputat, & contra *Mommerſium* ſtrenue defendit Autor. *Cap. X* enarrat *Lutheri* mentem de gratiæ ſalutaris divinæque vocationis efficacia nec ad electos ſolos reſtricta, nec irreſiſtibili. Ex ejus Commentariis hæc ſatis demonſtrantur, & ex eo, quando contra *Eraſmum* diſputans, tractum patris nec violentum, nec moralem tantum, aut externum, eſſe probat, nec tamen irreſiſtibilem, & electis proprium. Multum operæ in confutandis hic calumniis *Mommerſii* & Cl. *van den Honert* inſumit Rev. Autor. *Cap. XI* monet, *Lutherum* de naturarum in Chriſto perſonali unione, & communicatione idiomatum, Lutheranis non contraria docuiſſe. Omnipræſentiam enim & majeſtatem carni Chriſti communicatam ſtatuebat, quod ex ejus verbis liquido apparet. *Cap. XII* pro *Luthero* pugnat, ſatisfactionis & meriti Chriſti catholicismum eum docuiſſe, quæ iterum ex variis locis *Lutheri* confirmantur, & os *Mommerſio* obtunditur. *Cap. XIII* in eo verſatur, ut demonſtret, *Lutherum* interpretationem oraculorum divinorum, quibus univerſalitas gratiæ Dei adſtruitur, eandem, quam Lutheranos, admiſiſſe. Hæc enim male *Mom-*
Pag. 603. *merſius* pro ſua ſententia allegaverat. Omnibus tandem accedit Epilogus, quo de Lutheranorum appellatione, & *Lutheri* apud noſtros autoritate, nonnulla monentur, & ipſa *Lutheri* verba

Digitized by Google

verba hac de re allegantur. His absolutis, legitur Rev. *Schlosseri Lutherus Lutheranus, Luthero Reformato Jo. Maur. Mommers oppositus, qua argumentum de S. S. Domini nostri Jesu Christi Cœna.* Antea jam prodierat hoc Opusculum, iterum nunc, & nonnihil auctius, evulgatum. Index rerum memorabilium totum Opus claudit. Nec tamen hic desinit laudabilis Cl. Autoris labor, sed Appendix duplex est adjecta. Prior specimen exhibet historiæ *Lutheri* Reformati literariæ, ubi omnes Reformatos non modo Theologos enumerat, qui, secum sensisse *Lutherum*, contenderunt, sed etiam Lutheranos recenset, qui illius orthodoxiam vindicarunt. Hæc omnino lectu sunt digna, & insignem catalogum continent partim illorum, qui *Lutherum* in suas partes vocarunt, partim illorum etiam, qui se illorum conatibus opposuerunt. Posteriori Appendice argumenta V. C. *Jo. Henr. Ringeri*, Bernensis Prof. Theol. sub judicium vocantur, quibus consensum Protestantium in doctrina de prædestinatione probare voluit in singulari Dissertatione, ante undeviginti annos edita, & nuper in *Tempe Helvetica* recusa. Dissensum omnem Lutheranos & Reformatos inter de prædestinationis negotio meram de verbis esse pugnam, contenderat *Ringerus*, cui se mascule opposuit *Schlosserus*, suamque rem præclare gessit. Non possumus non hoc, quamvis non magnæ molis, Opus cultoribus sacrarum literarum etiam atque etiam commendare. Habebunt enim non tantum veram & orthodoxam doctrinam contra Reformatos ex nostris Theologis frequenter demonstratam, sed etiam inde exemplum petere poterunt, qua ratione falsæ doctrinæ, quibus castra nostra Calviniani oppugnarunt, docte, dextre, & feliciter, eludi possint. Pag. 614 - 692.

CAROLI LINNÆI, MED. DOCT. SOC. ACAD. Imper. Nat. Cur. Classes Plantarum, seu Systemata Plantarum omnia, a fructificatione desumta, quorum XVI universalia, & XIII partialia, compendiose proposita, secundum classes, ordines, & nomina generica,

Digitized by Google

cum clave cujusvis methodi & synonymis genericis. Fundamentorum Botanicorum Pars secunda.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1738, 8 maj. Alph. 1.

Postquam suam de ordinibus Plantarum sententiam proposuit rei herbariæ lumen, *Linnæus*, sua opinione, quæ prorsus nova est, ita abundare noluit, ut non principum in arte virorum placita magni faceret. Quapropter omnes, quæ huc usque obtinuerunt, methodos recensendas suscepit, & universum Regnum Vegetabile viginti novem diversis seriebus, prout suo tempore visum fuit præstanti alicui viro, enumerandum aggressus est, ne sibi soli sapere videretur, haberentque herbariæ artis studiosi, quam ex tot tantisque methodis sibi præ ceteris seligerent. Propriis Autoris verbis, ne ex nostro aliquid accessisse videatur, rem proponimus:

Pag. 4. I. ANDREÆ CÆSALPINI, *Aretini, Professoris quondam Patavini*, methodus a receptaculo. 1) *Prima vera & solida Botanices a fructificatione desumta fundamenta jecit* Cæsalpinus, *dum primus plantas in classes secundum fructificationis principium digessit experientia summa.* 2) *Obscurus semper fuit ob terminos artis proprios, a recentiorum terminis diversos.* 3) Florem *concepit uti interanea plantæ rupto cortice patentia;* Calycem *uti crassiorem corticem rami dehiscentem;* Petala *uti corticem interiorem tenuiorem;* Stamina *uti ligni interiores fibras, &* Pistillum *uti ipsam medullam plantæ.* 3) Situm Corculi *vel in* apice *vel* basi *seminis (seu exterius aut inferius versus cor) hic solus magni fecit, certe & res magni momenti est. Nec latuere Autorem semina* univalvia & bivalvia, *seu* monocotyledones & dicotyledones, *quamvis vegetabilia primario in* Arbores & Herbas *distinxerit.* 4) *Numerum distributionis seminum per ipsum receptaculum pro fundamento suæ methodi assumsit, ideoque ejus methodus sola a receptaculo deducta est.* 5) *Receptaculi floris situs supra vel infra germen, ipsi* sedes floris *vel in* summo fructus, *vel in* sede fructus, *idem est cum* Tournefortii *Calyce vel Pistillo in fructum abeun-*

Digitized by Google

abeunte. 6) *Dissepimenti in* siliquis *situm* parallelum *vel* oppositum *hic in usum traxit.* 7) Multiloculares & Multicapsulares *fructus egregie distinguere novit.* 8) *Classes naturales observavit hic facile tam multas, ac recentiores, licet primus.* 9) *Genera certa non obtinuit; proin nec nostrum erit, synonyma ejus generibus adjicere, hinc tantum, quae in transcursu incidebant, addidimus.* II. ROBERTI MORISONI, *Scoti, Professoris Botanices quondam Oxoniensis,* methodus a fructu. 1) *Systematica plantarum distributio, principio fructificationis inaedificata ex lege ipsius dictitantis naturae, quanquam a* Caesalpino *dudum felici sub sidere detecta, exculta, & toto orbi exposita erat, inculta tamen, intacta, & neglecta, per integrum ferme Seculum permansit, usque dum felici omine a* Morisono *in Botanicam nato primum resuscitata fuit.* 2) *Ausu certe audacissimo & animoso reformationem Botanices aggreditur Autor, omnes ejus cultores* Praeludiis *suis, singulari prorsus methodo exaratis, ad se trahit, methodumque a fructificatione per leges affinitatum, quasi modo genitam proponit; nec usu & effectu caruit summo. Mox enim praestantissimi omnes Botanici moniti, conjunctis viribus idem opus cum eo aggressi sunt, & ab illo tempore tanta praestiterunt.* 3) *Altum quidem de* Caesalpino *silentium facit, sed neque hoc mirum videbitur illis, qui, quantum recesserit* Morisonus *a legibus* Caesalpinianis *datis, examinant, certe magis inde recessit, quam reliqui deinceps a* Morisono *systematici, qui nec ipsi dignas laudes cecinerunt.* 4) *Methodum desumit a fructu, (nec unquam a corculo seminis, vel receptaculo, sic in tantum a* Caesalpino *differt, quantum eo in pura methodo inferior permansit,) huic adjungens quam arctissime affinitatum vincula, classes quaerens naturales, quas cum nimis prosequitur, filum receptum Ariadneum in gordios implicat, solo gladio explicandos. Nec mirum! Roma certe non uno die, nec ab uno condebatur viro. Ille tamen faces exstinctas incendit, a quibus ignem mutuati sunt subsequentes, quibus datum, ad lucidum magis focum objecta rimare.* 5) *Ipse aggreditur systema hoc vasto Opere, & in immensi laboris Historia plantarum Parte secunda classem quartam, quintam, & sextam, A. 1680,* Pag. 36.

Yy 2 *sub-*

Digitized by Google

ſubſequentes autem claſſes, mortuo Autore, cura Bobarti *publi-
ci juris fiunt, exantlatis interim viginti circiter annis: tres*
Pag. 68. *vero claſſes primæ ab Anonymo publicatæ proſtant.* III. JOAN-
NIS RAJI, *Angli, Theologi*, methodus a fructu. 1) *Magna ſunt
opera* Jo. Raji *in ſcientia Botanica, qui conſtantia ſumma,
omnia, quæ beneficio ſeculi innotuerant de plantis, manu plus
quam ferrea deſcripſit.* 2) *Quamprimum* Moriſonus *artis fun-
damentum reſtauraſſet, eidem mox ſuam ſuperſtruxit metho-
dum* Rajus, *quam dein toties reparavit, uſque dum in ultima
ſenectute emendatam & auctam emitteret. Diſcedit in ea non
parum a* Cæſalpino, *quod, cum ille plantas primum a numero
fructus diſtribuit, diſtributas ſecundum ſemina nuda vel tecta
ſubdividit, hic noſter contraria methodo primum plantas ſecun-
dum nuda aut tecta ſemina conſiderat, dein vero ſecundum nu-
merum. Differt adhuc magis a* Moriſono, *cum quo modo con-
venit in claſſibus quibusdam naturalibus, uti conferenti claſ-
ſem* Raji 4 *cum* Moriſoni *14; 11 cum 12; 14 cum 14; 17
cum 16; 18 cum 15; 21 cum 6; 12 cum 5; 24 cum 7; 25 cum 11,
patebit; ſed politiora hic ubique omnia.* 3) Claſſes *obtinuit
(quod methodo ejus præprimis autoritatem conciliavit) mul-
tas* naturales, *uti Claſſ. 1, 3, 4, 6, 11, 12, 13, 14, 16, 21, 22, 25, re-
liquæ vero claſſes ex diverſiſſimis contextæ ſunt, uti claſſis 2,
5, 9, 10, 15, 17, 18, 19, 20, 23, 24, 26, 28, 29, 30. 32.* 4) *Arborum
& Herbarum difficilior antea diſtinctio ex ſola duratione fuit;
hinc plantas in* Gemmiparas (*arbores*) & gemmis carentes
(*herbas*) *diſpeſcit.* 5) *Arbores dein & herbas generali divi-
ſione in* monocotyledones & dicotyledones *ſubdividit, ut claſ-
ſes obſervet naturales eo facilius; hoc facto, ad Pericarpia
accedit, a quibus claſſes format.* 6) *In* Methodo emendata
generum characteres exhibuit, vel a Tournefortianis *mutua-
tos, vel iisdem admodum affines.* 7) *Imperfectas dictas plantas
Cel.* Dillenius *induſtria incomparabili digeſſit, &* Rajanis *adje-
cit, heteroclitas vero excluſit, variaque alia, quæ methodo pu-*
304. *ritatem afferunt, conciliavit.* IV. CHRISTOPHORI KNAUTII,
Germani, methodus a fructu. 1) *Methodo* Rajanæ (*ex priori
editione) proxime accedit hæc* Chriſtophori Knautii, *quæ & ex*
præ-

praecedenti manifeste exculta est. 2) *Recedit Autor a* Rajanis *principiis in eo, quod, cum* Rajus, *in prima editione, ab arboribus incipiat, & gymnospermas herbas angiospermis praemittat, Noster hic contraria methodo arbores postponat herbis, uti gymnospermas angiospermis.* 3) Angiospermas *plantas secundum petalorum numerum subdividit in monopetalas, tetrapetalas regulares, tetrapetalas irregulares, pentapetalas, hexapetalas, polypetalas;* Gymnospermas *vero secundum seminum numerum subdividit.* 4) *Plantas solum disposuit Autor* Halenses, *nec alias ullas; hinc generibus paucioribus ditata fuit ejus methodus, quam ulla alia; hinc & pauciores invenit sectatores, qui eandem rite excoluerint.* 5) *Cum haec methodus a praedictis parum differat; cum genera definita, certa, & demonstrata, non admiserit Botanices fastigium, ad quod tum deducta erat; cumque liber ad manus non sit, compendiose eam recensemus, prout eandem quondam descripsimus absque nominibus ab Autore receptis, nostris solum contenti, praesertim cum vix ulla nova introduxerit nomina.* V. PAULI HERMANNI, *Germani, Professoris Botanices Leidae,* methodus a fructu. *Quantum in Botanicis meruit* Paulus Hermannus, *doceat Flora tam Zeylonensis, quam Capensis, doceat Hortus Lugduno-Batavus. Revocatus enim Autor ex longo & periculoso Indico itinere, horto ut praeesset Lugdunensi, infinita diligentia hortum ita instruxit solus, ut bis plures plantas aluerit, quam omnes ejus antecessores simul,* Bontius, Clutius, Pavius, Clusius, Vorstius, Schuylius, Syenus, *spatio 150 annorum, in hortum intulerant. Ostendit enim in horto A. 1681 plantas 1537, Anno vero 1689 plantas 3029. Vid.* Boerh. Hist. hort. pag. 31. *Ne vero quid deesset, quod scientiam promovere posset, primus erat in Belgio, qui A. 1685 fructificationis assumsit principium, uti istud pridem* Morisonus *demonstraverat; recessit tamen parum tam a* Morisono, *quam* Rajo, *licet methodi affinitas summa sit. Dividit herbas in Gymnospermas & Angiospermas, subdividit illas secundum seminum numerum, has vero secundum loculamentorum numerum; hinc assumto fructus principio arctius adhaesit, quam vel* Rajus, *vel* Morisonus *ipse. Quod autem incipiat classes suas a* Pag. 124.

 semi-

Digitized by Google

seminibus multis nudis, & descendat ad simpliciora, hoc fecerat, ut plantas haberet florentes, demonstrandas primo vere studiosis, non vero ut naturæ leges observaret. Zumbac Hermannianam *methodum cum plantis, uti easdem demonstraverat Clarus Autor in horto publico, ori exposuit primum.* Ol. Rudbeck (*filius*) *eandem methodum* Hermannianam *mox recognovit, ubi in paucissimis ab ordinibus Autoris recedit, incipiens a Gymnomospermis, seu simplicissimis, æquali gradu ad composita adscendens.* Hermannus *tandem ipse manum propriam proprio operi admovit, & in Flora altera varia emendavit, classes repurgavit, genera & genera subalterna exstruxit, sed, cum pervenerat Autor ad Ficoidis familiam, fatalis obstitit hora, quæ opus, cum ejus Autore, orbi erudito eripuit.* VI. HERMANNI BOERHAAVII, *Belgæ, Professoris Botanici Leidæ,*
Pag. 156. methodus a fructu. 1) Hermannus Bœrhaave, *Vir meritis clarissimus, horti Lugduno-Batavi curam A. 1709 in se suscepit, per integros viginti annos feliciter gessit, & laboriosissimum non minus, quam dulce, munus sponte renuntians, dignissimo successori, Clarissimo* Adr. Royeno, *A. 1729 tradidit. En autem, quæ in Botanicis per quatuor lustra præstitit ille, qui una eademque annorum serie tres simul, publice docens & privatim, obivit professiones, Medicinam scilicet, Chemiam, & Botanicem; imo qui tanto insuper & tam denso ægrotantium agmine in dies obruebatur, quanto vix ac ne vix quidem ullus inter Medicos alius.* 2) Tria millia plantarum *& ultra, in amœnissimum ab* Hermanno *Viridarium introducta, non tantum sedulus & assiduus coluit, sed & quotidie (dira licet hyems anni hujus Seculi noni tantam Floræ cladem intulisset,) eum in modum locupletavit hortum, ut in Indice, A. 1720 edito,* quinquies mille sexies centum & quinquaginta *plantas demonstraverit & adauxerit; unde constat, solius* Bœrhaavii *cura in tantum accrevisse stirpium numerum, ut nullus unquam in Europa hortus plures aluerit, quam Lugduno-Batavus.* 3) *Digessit idem tantum plantarum numerum, secundum* methodum Hermanniam, *quam repurgavit, emendavit, & excoluit, ut plane distincta habeatur;* Submarinas & imperfectas *dictas plantas adje-*

adjecit; cum Rajo dicotyledonum *&* monocotyledonum *divisionem primariam assumsit, quo magis classes servaret naturales; cum* Tournefortio arbores *secundum flores distribuit;* papilionaceos *vero recte combinavit. Verbo, methodum* Hermanniam *cum* Rajana & Tournefortiana *conciliavit.* 4) *Characteres a facie plantarum & ex partibus fructificationis omnibus collegit, adeoque & primus calicem, stamina, & stilos florum in generibus determinandis recepit.* 5) *Varia nova genera condidit; specierum numerum auxit; splendidissimam extremæ Africæ familiam, obscuram ante, Lepidocarpodendrorum, Hypophyllocarpendrorum, Conocarpodendrorum, absolvit; synonyma ubique selecta apposuit.* VII. AUGUSTI QUIRINI RIVINI, *Germani, Professoris Botan. Lipsiensis,* methodus a Petalorum æqualitate & numero. 1) *Cum flos omni fructui præcedat, ex lege dictitantis naturæ consultum videbatur* Rivino, *a* Flore *classes formare, a Fructu vero ordines, contraria plane methodo, ac incessere antecessores. Prima itaque gloria* Rivino, *quod a floribus classes condiderit primus.* 2) *Ut facillimam induceret methodum, solummodo* corollæ æqualitatem *&* petalorum numerum *in classibus æstimavit, in ordinibus vero receptam antea in gymnospermas & angiospermas divisionem fructus retinuit.* 3) *Receptam a seculis plantarum in* herbas *&* arbores *distinctionem, uti principio fructificationis non innixam, merito rejecit.* 4) *Propria in* compositis *floribus delectabatur theoria, ubi scilicet flores duplicatos intellexit, unam nempe intra alteram contentam corollam, e. g. Nymphæam statuit* compositam ex flore regulari pentapetalo in ambitu (*calix*) & regulari polypetalo (*corolla*) in medio; *nigellam* compositam ex regulari pentapetalo in ambitu (*corolla*) & irregularibus monopetalis (*nectariis*) in medio. *Non enim assumtus adhuc erat floris character, quo tenebatur singulus flos propriis gaudere antheris vel germine proprio.* 5) *Cum assumto, unice ex petalorum æqualitate & numero, adhærere tenebatur principio, classes servare naturales, uti præcedentes, leges systematicæ non admittebant.* 6) *Inceptam methodum tantum quoad classes irregularium florum Monopetalorum, Tetrapetalorum, & Pen-*

Pag. 200.

& Pentapetalorum, iconibus splendididissimis exposuit, reliquas vero absolvit Ill. Jo. Heucherus, *cujus ductum secuti fuimus.*
Pag. 232. VIII. HENR. BERNH. RUPPII, *Germani, Medicinæ cultoris,* methodus a Petalorum æqualitate & numero. 1) *Methodum* Rivinianam *multis modis expolivit* Henr. Bernh. Ruppius, *Autor in generibus circumspectus, in methodo facilis, in synonymis accuratus, in speciebus detegendis & distinguendis felix.* 2) *Discessit præprimis a* Rivino *in* compositis, *flores duplicatos excludens.* 3) *Varia plantarum genera detexit, recepta intellexit, cautus species generibus, & genera ordinibus dignis, inseruit.* 4) *Occubuit Vir juvenis præmaturo fato, ad Botanicem qui prorsus natus erat, in investigandis & memoriæ mandan-*
260. *dis plantis sine pari.* IX. CHRIST. GOTTL. LUDWIGII, *Germani, Medici, Docent. Lips.* methodus a petalorum æqualitate & numero. 1) *Deficiebant in Systemate* Riviniano *Generum characteres, quibus unum ab altero facile & certo distingueretur, donec defectum hunc suppleverat Cl.* Jo. Ernest. Hebenstreit *in* Definitionibus plantarum, Lipsiæ A. 1731, 4, *exhibitis sub Dissertationis forma; in quibus (brevi antequam præclarum iter Africanum aggrederetur,) doctissime, sed compendiose, generum artificiales characteres reliquit.* 2) *Idem argumentum, absoluto hoc itinere, excepit itineris socius,* M. Christ. Gottl. Ludwig, *exhibens generum characteres naturales, collectos ex iis, quæ de generibus sapienter dixere magni in arte Viri,* Tournefortius, Rajus, Bœrhaavius, Dillenius, *auctos & repletos observatis ubique propriis haud paucis.* 3) *Invaluit apud nonnullos falsa opinio & fundamentum a priori desumtum, quo plantæ, quæ non omnibus convenirent fructificationis partibus, absque exceptione ulla genere distinguerentur diverso, quamvis natura aliter dictitaret; imo tandem & extra fructificationem distinctionis argumenta hausta sunt; orta inde fuere genera, heu quam multa! falsa & hypothetica, præsertim recentionibus temporibus, quæ magno numero, nec frustraneo labore, rejecit, reduxit, & ad sua naturalia revocavit Cl. Autor.* 4) *Cum intra Corollam & Perianthium limites sufficientes non innotuerint Seculi beneficio, nec posuerit natura, ad evitandum dubia,*

Digitized by Google

dubia, consultum visum fuit Rivino, *flores omnes incompletos, sive tum gauderent magis manifeste corolla, sive perianthio, conjungere, & pro petalodibus omnes sumere. Cum vero hoc minus arrideret quibusdam ex recentioribus, in certis præsertim plantis, e. g. Alchimilla, Percepier, &c. novam ex his classem constituere placuit Clariss. Autori, ad quam incompleti &* dubii *amandarentur flores.* 5) *Methodum demum* Rivinianam *magis universalem reddidit, instruens eam magno generum exercitu,* Tournefortianis *scilicet omnibus, aliisque.* X. CHRISTIANI KNAUT, *Germani, Medici Halensis,* Methodus a petalorum numero & æqualitate. 1) *Autor negat, Perianthium, Stylum, aut Stamina, essentialiter* florem constituere, *sed solummodo* Petala. 2) *Hinc contradictorium ipsi videtur, quod daretur flos* Apetalus, *cum ad floris essentiam unice requirat, ut Petalodes sit; hinc & Stamina & Pistilla uniformitatem vel difformitatem floris causare nequeunt.* 3) *Negat, in rerum natura dari* semina nuda, *sed omnia Capsula tectâ statuit, eo quod in seminibus ante eorum maturitatem spatium inter corticem & substantiam observatur. Ergo omnia semina, ipsa Umbelliferarum & Verticillatarum, imo etiam Compositorum, semina (licet sæpe papposa), ipsi Capsulæ sunt monospermæ, cum tamen Pericarpium sit ovarium & Semen ovum.* 4) Pericarpium *omne, si vel Bacca, Strobilus, aut Pomum, ipsi* Capsula *est, quæ proin membranacea aut carnosa statuitur.* Capsula simplex *vocatur Pericarpium omne uniloculare,* composita *vero* capsula *multiloculare; hinc Ranunculi, Hellebori, &c. fructus* uniloculares plures *nominantur, qui alias compositi audiunt.* 5) *Cum Capsula aut Nux, intercedente pulpa, tegitur tunica externa, fit Pomum aut Drupa; hinc singulari prorsus calculo* loculamenta numerat *Autor; e. g. Pyri pomum quinqueloculare est, & Corni Drupa nucleo biloculari gaudet; at Autori ob tunicam pulpæ externam dicitur Pyri fructus sexcapsularis, & Corni tricapsularis.* 6) *Minima notæ fructificationis in duabus speciebus congeneribus diversa, præsertim in numero,* distincta *absolute ipsi imponit* genera, *nec genere conjungi posse florem tetrapetalum cum pentapetalo, nec* Pag. 297.

Digitized by Google

fructum quadricapsularem cum quinquecapsulari, docuit. 7) Situm fructificationis *in ipsa planta pro nota characteristica genera distinguente assumit; hinc fundamentum quamplurium novorum generum.* 8) *Multa* paradoxa, *falso assumta, methodum notarunt hanc.* XI. JOSEPH. PITTON. TOURNEFORT, *Galli, Professoris Botanices Parisini*, Methodus a corollæ figura. 1) *Nullus in Systematica Botanices scientia plura præstitit, quam* J. P. Tournefort. *Ille enim primus puram & elaboratam absolvit Methodum; ille Systema rei herbariæ in distinctas Classes, Ordines, Genera, & Species, subdivisit.* 2) Classes *a* Corollæ figura *condidit, ne ob solum numerum genera frangerentur naturalia: latius enim figura, quam numerus, sumi potest; sed hanc ipsam ob causam difficilior evasit methodus; classes, quantum assumtum admisit principium, naturales quæsivit; alterum systematis argumentum.* 3) Ordines *a situ receptaculi floris supra aut infra germen primario deduxit: titulo* Pistilli *aut* Calycis in fructum abeuntis. *Observaverat enim olim* Cæsalpinus, *Florem vel in apice fructus, vel sede fructus, situm esse.* 4) Genera *certa & naturalia primus instruxit, ea vere præsertim a fructu definivit, & accurate delineavit. Eum proin secuti fuere in his Botanici facile omnes; ante eum certe vacillabant genera omnia.* 5) Species *ad data genera tanto numero reduxit, ut majorem copiam a condita scientia obtinuerit nunquam ullus.* 6) Varietates *utinam Vir summus speciebus non immiscuisset, & pro speciebus assumsisset! Attamen, cum video, qua solertia maxime affines proxime ad se invicem collocaverit, vix nisi numerum appositum quæro. Hanc itaque affinitatem observent omnes, qui* Tournefortium *cum fructu legere volunt.* 7) Plantæ 8846 *ad genera* 673 *in Institutionibus* Tournefortii, 1356 *ad genera* 25 *in Corollario* Tournefortii, 40 *ad genera* 16 *in Actis Par.* 1705, 1706, *a* Tournefortio, 229 *ad genera* 106, *in Generib. Amer.* Plumierii, 730 *ad genera* Tournefortii *data, in Speciebus Americanis, a* Plumiero *enumeratæ fuere secundum calculum superficialem.* 8) Plumierus (*Tournefortius ille Americanus*) *sola divisione plantarum in Herbas & Arbores a* Tournefortio *recessit,*

Pag. 329.

cessit, qui in calidis plures legerat fruticosas plantas. XII. JULII PONTEDERÆ, *Itali, Professoris Botanices Patavini,* Methodus a corollæ figura. 1) Tournefortii *assumsit methodum Clarissimus Autor, eamque emendare solum aggressus est.* 2) *A* Gemmis *plantarum primariam subdivisionem petit, qua eas in* Gemmiparas & Gemmis carentes *dividit, sub his Herbas, sub illis vero Arbores, comprehendens: est enim Gemma pars plantæ, at duratio solum accidentale quoddam.* 3) Imperfectos *dicit* Tournefortii *Apetalos, eosque in duos ordines distribuit, in* Filamentosos *scilicet, a stylo sic nominatos, quibus Gramina, Juncos, Rumices, Poterium, comprehendit, &* Apetalos, *proprie sic dictos, quibus Arum.* 4) Campaniformes *distribuit in quatuor ordines: in* proprie *sic dictos,* Tubulatos, Globosos, & Patentes. 5) Conglobatos *vocare amat plantarum flores, quos alii Compositos dicunt.* 6) Liliaceos Tournefortii *ad diversas classes trahit Autor;* monopetalos *partim Campaniformibus, partim Infundibuliformibus, inserens, solos* polypetalos *pro Liliaceis agnoscens.* 7) Amentaceos *expungit, eorumque loco* Filamentosos *gemmiparos inducit.* 8) Arbores *omnes* flore monopetalo *conjunxit sub eadem classe* Tournefortius pag. 363 & 364; *has vero secundum corollæ figuram, ex assumtis principiis in Herbis, distinguit Autor in plures classes.* 9) Incipit *Cl. Autor ab imperfectis, &* progreditur *ad perfectiora; hinc apetalos, antequam petalodes, irregulares, antequam regulares, assumit.* 10) *Methodi hujus delineationem generalem in* Dissertationibus *proposuit; Systema vero ipsum etiamnum non absolvit Doctissimus Autor.* 11) *Eo præsertim a* Tournefortio *dissentit Autor noster, quod principia assumta, absoluta existimat, at* Tournefortius *magis de classifibus naturalibus obtinendis sollicitus fuit.* XIII. PETRI MAGNOLI, *Galli, Professoris Botanices Monspeliensium,* Methodus a Calice, Perianthio, & Pericarpio. 1) *Distincta plane a reliquis est Methodus illa, quam conceperat* Petrus Magnol, *& certe mirum, singulare adeo & plane novum Systema tam paucos in sui oblectamentum rapuisse Botanices cultores, ut plane ab omnibus in hunc usque diem intactum relictum sit, licet*

Pag. 369.

377.

Digitized by Google

aliis nullo modo inferius sit, sed certe plurimis longe præferendum. An causa, quod pauci calicem ejus intelligere potuere, vel quod Autor in leves difficultates, quas magno Tournefortio *objicere posset, inquirendo nimis curiosus fuerit, sua cum interdum non puriora prodiderit principia?* 2) *Fundamentum methodi a* Calice *petit Autor; Calicem hunc duplicem esse, cum veteribus assumit*, externum, *qui perianthium*, & internum, *qui Pericarpium hodie & olim dictum est. Inde triplex principium deducitur.* α) Calix externus tantum, *ubi Perianthium nullum, sed Pericarpium solum.* β) Calix internus tantum, *ubi Perianthium quidem, sed Pericarpium nullum.* γ) Calix externus & internus simul, *ubi Perianthium & Pericarpium simul existunt.* 3) *Præsentiam Calicis in omni planta requirit Autor, quem, ut obtineat calicem externum*, florem vel includere, vel sustentare, *statuit; calix ille, qui* florem involvit, *est Perianthium; qui vero* florem sustentat, *est Germen, vel Pedunculi apex obtusus. Vide* Valerianam, Passerinam, Helxinem, Rumicem, Rheum, Clematitidem, *in* Classe II, 1, & VII, 6. 4) *In* Ordinibus *nunc Calicem, nunc Corollam, nunc Fructum, assumit.* 5) *In* Generibus *præprimis ea cum* Tournefortio *assumit; loco* Characterum *vero unam alteramve speciem singuli generis secundum omnes partes fructificationis describit.* 6) Flores Papilionaceos *omnes pentapetalos (nec, ut creditum vulgo, tetrapetalos,) esse docet.* 7) *Flores Radiatos* Tournefortii Semiflosculosos & Flosculosos simul *nominat.* 8) *Novum methodi fundamentum, classes sat naturales, observationum novarum copia, florum descriptiones, &c. ut opus omnium manibus tereretur, suaderent.*

Pag. 405. XIV. CAROLI LINNÆI Methodus a Calycis speciebus. 1) Calyx *prima pars fructificationis est, prima, quæ oculis nostris sese offert, quæ florem præservat ab externis injuriis, quæque dein fructum conservare, cadente licet flore, ad ejus maturitatem solet. Mira itaque in* Calyce *structuræ diversitas; major facile, quam vel in ulla alia fructificationis parte.* 2) Magnolius *solus fundamentum methodi a Calyce sumsit, sed modo in primis Fundamentis eo usus, mox ad* fructum *cum reliquis se contulit, ut classes (laudabili maxime instituto) naturales servaret.*

Digitized by Google

varet. 3) *Volui itaque in tyronum gratiam methodum aliam plane proponere, inque ea Calycis species, differentias, proprietatesque facile omnes primarias, describere, ut facilius assuescerent Calycum dissectionibus juniores Botanici.* 4) *Imputet itaque mihi bonus nullus, quod Systema quoddam novum finxerim, qui tantummodo Calyces generali qualicunque conceptu delineavi, studio frangens Classes naturales omnes, modo distinctiones clariores reperirem.* 5) Species *Calycis sunt 5:* Spatha, Gluma, Amentum, Involucrum, Calyptra, *omnibus notæ Botanicis, alibi (*Philos. Bot.) *tradendæ.* 6) Involucrum *est vel* remotum, *vel* proximum. *In hac methodo* proximum *solum assumimus, adeoque, solius umbellæ quæ ex receptaculo communi oritur; in umbella composita duplex est receptaculi ramificatio, adeoque duplex locus involucri, sive hoc tum adsit, sive absit.* 7) Floribundi *intra calycem ad ejus latera diffunditur receptaculum, e quo stamina & corolla (si quæ adsit) prodeunt.* 8) Coronatrices *calyces sunt, quo fructui seu germini insident, quorum calycem abire in fructum, dixit* Tournefortius. 9) *Cum flores* calyce (*non corolla*) carentes *& flores* corolla (*non calyce*) destitutos *distinguere non admisit natura, evidentissimo exemplo in Daphne, Parnaceo, &c. has distinximus hypothetice secundum durationem floris externi ad absolutam fœcundationem solummodo, vel ad absoluta demum semina, persistentes.* 10) Calyptratos *omisimus ob paucitatem numeri.* XV. CAROLI LINNÆI, *Sueci, Medici*, Systema a sexu: staminibus & pistillis. 1) *Neglexerant Stamina & Pistilla antecedentes Systematici facile omnes: singularis eorum structura vero, & insigne officium, animum allicuit meum, ut in his inquirerem, quid condiderit natura.* 2) *Commendabant se munere, quo fungebantur, cum his solis omnis plantarum propagatio innitebatur; latebat in his tam nullis ipsa floris essentia.* Flos *enim nil* est *nisi* Actus generationis plantarum. *Generatio hæc absolvitur solis staminum* Antheris, *pistillorumque* Stigmatibus: *adeoque sine his nullus fructus.* 3) *Classes vel ordines naturales admisit tot, quot ulla methodus alia, numerus tamen genio ubique fruitur suo; obstacula, quæ methodo contraria erant, collegi, candi-*

Pag. 441.

 dus

dus impertivi; Naturalem methodum nec hanc, nec aliam vocaverim ullam. 4) *Tanti est Staminum notitia in generibus determinandis, ut ea destitutus nullus certo & tuto genera designare queat, licet plane nihilo ante habita.* 5) Nomina systematica *metaphora proxima a sexu petii, ne definitiones loco nominum, uti vulgo receptum, obtruderem.* 6) Characteres generum *ab omnibus partibus fructificationis, secundum cujuscunque numerum, figuram, proportionem, & situm, collegi. Vide* Genera plantarum. 7) Genera *artificialia, vel extra fructificationem petita, ad sua naturalia, quantum observationes docuerunt, reduxi.* 8) Nomina *falsa, quantum vidi, exclusi, eorum licet non captarem gratiam, hisce qui innutriti erant. Vide* Critic. Bot. 9) Varietatum *myriades ad suas veras species referre incepi, cum nullius momenti sint, sed scandalum Botanices. Vide* Hort. Clyff. 10) Specierum *differentias inquirere, nominaque inde specifica plantis inscripta, nec ex memoria labili petita, condere incepi. Boni continuabunt, si quid bene in-*
Pag. 517. *choatum.* XVI. SEBAST. VAILLANTII, Demonstr. Pl. Hort. Parif. Methodus Compositorum. 1) *Magnum opus aggressus est* Seb. Vaillantius, *omnes examinando plantas quam accuratissime, examinatas referens ad genera certa.* 2) *Incepit opus, cujus partem, quam edidit, tanta absolvit doctrina, ut accuratiorem Systematicum non viderit orbis. Immensa enim copia specierum, (quam habere potuit Parisiis ex collectaneis* Tournefortii, Plumieri, Suriani, Fevillei,) *accuratum examen, & intima plantarum cognitio, reddidere incepta tam matura, ut Autoris præpropera fata satis nunquam dolere possit orbis literatus.* 3) *Optandum foret, ut Romana veste induta prodiret seorsim methodus omnibus Botanicis adeo necessaria hæc* Vaillantii *in Compositis, ut a pluribus teri possit incomparabile Opus.* 4) *Classis quartæ definitio difficile elicitur.* 5) *Genera multa habet nova, exoticas plantas, antea vagas, studiose collegit, varietates speciebus non raro subjunxit, genera tamen fere ni-*
525. *mium multiplicavit.* XVII. JULII PONTEDERÆ, *Prof. Bot. Patavini*, Methodus Compositorum. 1) *Flores compositos aliorum vocat Cl. Autor* Conglobatos, *quos in tres classes cum*

Tour-

Tournefortio (pag. 354 seq.) *dividit, sed flosculosis præmittit semiflosculosos, tanquam irregulares, minusque perfectos, & expungit minus aptum semiflosculi nomen conglobati* Radiatis capitulis. *In Ordinibus totus recedit. Semiflosculus enim Cl. Autori is est, qui aut stamina sine pistillis, seu steriles, aut pistilla sine staminibus, seu fertiles, producit.* 2) *Ordines faciliores tradit Autor, quam ullus unquam antea; nec pares darentur, nisi genera nonnulla obstarent naturalia. Dividit primo plantas Classis cujusve in eas, quæ fructum aut* infra florem, *aut* intra florem, *gerunt. Quæ infra florem gerunt fructum, in omnibus tribus classibus dividuntur ex triplici Receptaculo communi:* Thalamo *scilicet, α)* nudo, β) squamato, γ) papposo. *Singulæ harum eadem lege iterum trifariam subdividuntur secundum coronas seminum: in Semina scilicet α)* nuda, *β)* squamata, γ) papposa. 3) Xanthium & Ambrosia *ad filamentosos secundum flores fertiles, qui Autori majoris momenti sunt, amandantur; certe ad Compositos nec spectant secundum steriles.* Amaranthoides (*Gomphrena*) *ad infundibuliformes simplices rectius refertur.* 4) Cyanoidis *speciem III, 9, facit* Jaceam *C. B;* Jaceæ *speciem II, 8, facit* Serratulam *C. B;* Cyani *speciem III, 3, facit* Crupinam; Jaceas *reliquas T.* Carduum melitensem; Centaurium majus, *III, 10, licet charactere nullo a* Cyano *III, 10, differebat, ob usum frequentem nominis non expungendum existimabat.* Coma Aurea *II, 6, a* Conyza *II, 3, distinguitur, ad quam tamen refert* Absinthium corymbiferum annuum. Asteripholis *III, 8, est* Aster novæ Angliæ altissimus hirsutus, floribus omnium maximis. *T. ratio cur distinxit, patet collato* Astere III, *5, cum III, 8.* Seriphium *II, 1, ab* Absinthio *III, 9, & quidem* marino *removetur genere.*

XVIII. ROBERTI MORISONI, *Scoti, Profess. Botan. Oxon.* Methodus Umbellatarum. 1) *Prima rudimenta, quæ in Methodo systematica tentavit* Rob. Morisonus, *in umbellatis deponebat plantis, quas secundum leges & vincula earum affinitatis proponere aggressus est.* 2) *Pulchre semina umbelliferaram juxta se invicem delineata exhibuit, eaque simul tanquam in speculo demonstravit, ut quivis plantas facile ex solo semine distingueret.* Pag. 533.

gueret. 3) *Historiam dein plantarum umbellatarum dedit, characteres tentavit, excludere tamen debuisset umbellas improprie dictas, tolo cœlo diversas.* 4) *Quoad leges systematicas, seu classis subdivisiones, recedit longe ab hodierna luce; nec Docto Autori imputandum, quæ seculi conditio ipsi negavit.* XIX.
Pag. 551. JOANNIS RAJI, *Angli, Theologi*, Methodus Graminum. 1) *Qui omnes Botanices partes perscrutatus est* Jo. Rajus, *etiam Graminum difficillimam classem enodare tentavit, tentavit & eventu, pro ratione sui seculi, non infelici.* 2) *Divisit Gramina cum veteribus in* Spicata & Paniculata, *ista dein secundum similitudinem spicæ cum vulgatissimis Cerealibus, hæc vero secundum locustas* Simplices & Compositas; *minimas vero glumarum partes non perscrutatus est.* 3) *Facilitavit sic multum hanc partem Botanices, Genera licet latius sumserit.* XX. JO-
559. ANNIS SCHEUCHZERI, *Helveti, Soc. Ac. Imp. & Prof. Tigurini*, Methodus Graminum. 1) *Stupenda industria, labore, & constantia, Graminum familiam, antea ab omni seculo difficillimam, eamque suo labore, facilem omnibus reddidit.* 2) *Species Graminum quater centum circiter ex omni orbis plaga cura summa conquisivit, omnesque has synonymis genuinis nominatis, quoad partes omnes, imo minimas, descripsit ita, ut incertus de specie dimitteretur nullus.* 3) *Distinxit has secundum fructificationis partes & situm quam accuratissime, ut divisas phalanges facilius esset separare, adque quæsitam speciem primo gradu pervenire.* 4) Folliculus *Autori est ista pars fructificationis, quæ a nobis titulo Corollæ describitur;* Gluma *vero ejus nobis Calyx graminis est;* & Locusta *tandem, quam nos florem integrum dicimus, sive Calyx tum sit uniflorus, sive*
575. *multiflorus.* XXI. PETRI ANTONII MICHELI, *Itali, Bot. Princ. Hetruriæ*, Methodus Graminum. *Brevem delineationem methodi Graminum in priori Parte Generum dedit* P. A. Micheli, *cujus integram explicationem sequentem promisit; quæ ita se habet.* 1) Locustæ compositæ; Flore a femine non separato. *Triticum, Zea, Agrostarium, Pseudo-Triticum, Lolium, Gramen, Festuca, Bromos, Arundo, Avena.* 2) Locustæ simplices; Flore a femine non separato. *Hordeum, Phœnix,*
Pha-

Digitized by Google

Phalaris, *Spartium*, *Oryza*, *Polydactylon*, *Ischæmum*, *Panicum*, *Milium*. 3) Locustæ simplices in eadem planta, aliæ solum floriferæ, aliæ floriferæ & seminiferæ. *Ægilops*, *Sorgum*, *Schœnanthum*. 4) Locustæ simplices in eadem planta aliæ floriferæ, aliæ seminiferæ. *Ægilopoides*. 5) Locustæ compositæ in eadem planta, aliæ floriferæ, aliæ seminiferæ. *Sesamum*, *Sesamastrum*, *Lacryma job*, Coix, *Mays*, Zea. 6) Culmiferis affines Apetalæ. *Panicastrella*, Cenchrus, *Juncus*, Juncus, *Juncoides*, Juncus, *Calamus aromaticus*, Acorus, *Juncago*, Triglochin, *Cyperus*, Cyperus, *Melanoschœnus*, Schœnus, *Scirpo Cyperus*, Scirpus, *Scirpus*, Scirpus, *Scirpoides*, Scirpus, *Cyperella*, Schœnus, *Linagrostis*, Eriophorum, *Pseudo-Cyperus*, Cyperus, *Cyperoides*, Carex, *Carex*, Carex, *Zannichellia*, Zannichellia, *Buccaferrea*, *Ruppia*. XXII. CAR. LINNÆI Methodus graminum. *Secundum Stamina & Pistilla facili negotio a se invicem distinguuntur Gramina, hinc secundum nostras, a sexu petitas, leges sequenti modo dividi possunt.* 1) Diandria Digynia. *Anthoxanthum*. 2) Triandria Monogynia. *Schœnus*, *Cyperus*, *Scirpus*, *Eriophorum*. 3) Triandria Digynia calycibus unifloris. *Cornucopiæ*, *Nardus*, *Saccharum*, *Phalaris*, *Phleum*, *Alopecurus*, *Panicum*, *Milium*, *Melica*, *Agrostis*, *Lagurus*. 4) Triandria Digynia calycibus multifloris. *Aira*, *Poa*, *Briza*, *Uniola*, *Cynosurus*, *Bromus*, *Festuca*, *Avena*, *Arundo*, *Lolium*, *Triticum*, *Secale*, *Hordeum*. 5) Hexandria Digynia. *Oryza*. 6) Hexandria Monogynia. *Juncus*. 7) Monœcia Triandria. *Zea*, *Coix*, *Carex*, *Sparganium*, *Typha*. 8) Polygamia Monœcia. *Holcus*, *Ægilops*, *Cenchrus*. XXIII. JO. JAC. DILLENII, *Germani*, *Profess. Botan. Oxon.* Methodus muscorum. 1) *Nova certe detexit regna Cl.* Dillenius, *dum solus, & uno eodemque tempore, tantum plantarum protraxit exercitum ex obscuro, in quo a seculis latuit, ut majorem certe nullus unquam.* 2) *Antea persuasi erant Botanici, plantas Europæ facile omnes dudum esse cognitas, cum tamen Cl. Autor plus quam ducentas, maximam partem plane incognitas, licet ubique vulgares, detegere potuerit.* 3) *Has omnes plantas minimas, seu* Muscos, *tam eleganter in*

Pag. 578.
579.

Digitized by Google

certas digessit phalanges, ut nullus, qui dein novam tentavit methodum, ullo modo cum Autore nostro certare possit. 4) *Quæ antea de Muscis dedere* Bobartius & Rajus *in Historiis suis plantarum, cum nil nisi scopas dissolutas exhibuerint, paucioribus gratos se præstitere.* Vaillantii *quidem icones egregiæ sunt, methodus vero nullo modo comparanda.* 5) *Ad majorem longe* perfectionem, *sive genera ipsa, sive specierum numerum, sive* synonyma, *respicias, hanc Muscorum methodum deduxit Cl. Autor in* tertia editione Synopseos Rajanæ. 6) *Nil magis superest, quam ut publici juris faciat egregius Autor integram Muscorum Historiam,* figuris *adeo nitidis, in quibus singulæ quæque depinguntur species, ut pulchrius quid me vidisse vix meminerim, quam collectionem hanc, cujus inspiciendi copia in*
Pag. 591. *Museo* Dilleniano *nobis data quondam fuit.* XXIV. PETRI ANTONII MICHELI, *Hetrusc. Botan. Princ. Ducis Etruriæ,* Methodus Muscorum. Algarum *flores, vix ulli assequendi, delineavit egregie* Micheli, *ut nullus unquam inter Botanicos æquiparari possit; certe ultra oculos humanos suis microscopiis progressus est.* 1) Floribus campaniformibus a fructu remotis. *Marchantia*, Marchantia, *Hepatica*, Marchantia, *Targionia, Sphærocarpos, Lunularia,* Marchantia, *Marsilea,* Jungermannia, *Jungermannia*, Jungermannia, *Muscoides*, Jungermannia, *Blasia, Anthoceros*, Anthoceros. 2) Floribus apetalis nudis a fructu distinctis. *Lichen*, Lichen, *Lichen Agaricus, Lichenoides, Riccia*, Riccia, *Salvinia*, Marsilea, *Muscus*, Muscus. XXV.
594. JO. JAC. DILLENII, *Germani, Soc. Ac. N. C.* Methodus Fungorum. 1) *Primus, qui solidam Methodum in Fungis dedit,* Jo. Jac. Dillenius *est. Quicquid enim præstitere* Clusius, Sterbeck, & Rajus, *in systematicis vix ullius momenti erat.* 2) *Species plus quam 162 dedit in* Flora Gissensi, *quem numerum longe auxit in* Synopsi Angl. 3) *Fungos simul & ubique Muscis annexos conjunctim dedit Cl. Autor.* 4) *Genera, quantum fieri potuit, naturalia condidit, quæ dein male a quibusdam recentiorum in plures artificiales, ad nauseam usque, subdivisa sunt.*

Accesse-

Accesserunt locupletissimi Indices, qui Lectorem dirigunt, ut juxta omnes methodos, vel unam, quam præoptaverit, plantam quæsitam invenire possit.

Einleitung zur Schleßwig-Hollsteinischen Historie, &c.

h. e.

INTRODUCTIO IN HISTORIAM SLESvico-Holsaticam, ab initio regiminis etiamnum florentis stirpis Oldenburgicæ ad Seculum usque XVIII prolata, Autore ADAMO HENRICO LACKMANNO. Pars tertia, cui subjungitur Historia Ordinationis Ecclesiasticæ regnorum Daniæ & Norvegiæ, atque Ducatuum Slesvico-Holsaticorum.

Hamburgi, apud viduam Felgineri, 1739, 8.
Alph. 2 plag. 2.

Postquam de laboris hujus, ad historiam patriam apprime facientis, prioribus *duabus Partibus* in his *Actis A. 1731 Mens. Jul. pag. 327, & A. 1734 Mens. Jan. pag. 38 seq.* pro more nostro relatum est, nunc etiam de *Parte tertia*, quæ nuper demum accessit, breviter, sed quod satis est, commemorabimus. De ipso Autore, præstantissimo *Lackmanno*, id statim in limine monendum ducimus, hunc ex eo tempore, quo *priores* illas *Partes* edidit, tum, cum, posito Rectoris Utinensis munere, vitam privatam ageret, elucubratas, in publica iterum luce versari, & splendidis muneribus fulgere; siquidem & in Academia Kiloniensi Historiam extra ordinem docendi provincia ei demandata, & a Duce Slesvico-Holsatico hodienum regente in supremo senatu Ecclesiastico Assessoris ordinarii dignitas collata est; quam pristinæ suæ sortis mutationem cum ipse Autor in Præfatione aliqua ex parte commemorat, id simul testatum facit, non fore, ut inde quis metuat, ne severis illis historiæ legibus, quæ fidem ubique illibatam adhibendam, veritatemque nudam sine omni fuco proferendam, requirunt, hinc aliquid decedat. Nobis vero hoc, quicquid ad præsen-

tem Autoris ſtatum pertinet, prætereundum non fuit, ut Lectoribus noſtris inde conſtare queat, tum unde id contigerit, ut laboris hujus, alacrius quondam cœpti, *Pars* hæc nova diutius quodammodo exſpectanda fuerit, tum etiam unde ſperandum ſit, ut Autor, majori ſubinde præſidiorum copia inſtructus, Operi huic poſthac feliciter perſequendo par omnino ſit futurus. Ipſa hæc *Pars III* eadem quidem, qua priores *duæ*, ab Autore methodo conſcripta eſt; ut autem major hic, quam in illis, ſcribendorum copia fuit, ita hoc minus temporis intervallum Cl. Autori hac vice emetiri licuit: &, prolata hiſtoriarum ſerie ab A. 1626 usque ad 1630, vix quinquennium eſt, quod integrum hoc Volumen complectitur. Incidit hæc periodus in difficillima belli tricennalis tempora, ubi Danorum Rex, *Chriſtianus IV*, & Gottorpienſium Dux, *Fridericus III* ille ſapiens, terris Slesvico-Holſaticis cum ſumma principatus autoritate præfuerunt. Regem illum *Chriſtianum IV* illis belli calamitatibus id temporis partem præcipuam implicitum fuiſſe, in vulgus notum eſt. Quicquid igitur ad ambiguam poſt infelix illud Regio-Lotharienſe prælium belli ſortem, quam non modo ipſæ Slesvico-Holſaticæ, ſed & finitimæ Saxoniæ inferioris, provinciæ expertæ ſunt: quicquid hinc ad pacem Lubecenſem, felicioribus auſpiciis A. 1629 his terris redditam, pertinet, id omne, una cum aliis domeſticis eventibus, Cl. Autori hic ſe obtulit commemorandum. Ut autem non modo ipſæ Slesvico-Holſatorum res per hoc intervallum diligentius, quam usquam alibi adhuc factum, explicatæ ſunt; ita & vicinarum aliarum regionum fatis, quæ in partem communis illius calamitatis tum venerunt, egregia ſimul lux accenſa eſt: qua in in re ita ſe geſſit Autor, ut nihil adduceret, quod non vel ipſorum fontium, vel optimorum alias, & æqualium cummaxime, ſcriptorum, patrociniis munire potuerit; ex iisdem vero & aliorum lapſus, paſſim occurrentes, modeſte notaret atque corrigeret. Præter generaliorem hanc tractationis ideam, ſpecialiora ex libro rerum optimarum pleno decerpere haud vacat: nec licet ex concatenata annalium ſerie, quam Autor tenacius, atque interdum aliquo Lectoris tædio, ſibi

ſer-

ſervandam duxit, quidquam Lectoribus noſtris ita exhibere, ut non potius ad ipſum librum evolvendum, & inde hauriendam tot ſingularium rerum copiam, eosdem ablegare debeamus: a quo labore nec tamen eximere licebit eos, qui in rebus domeſticis fructu carere nolunt operæ, in ipſorum gratiam potiſſimum impenſæ. Reſtat nobis præterea dicendum de hiſtoria Ordinationis Eccleſiaſticæ, quæ appendicis loco ſubjuncta eſt, & vel quartam Voluminis partem conficit; cujus aliquam notitiam ut hic exhibeamus, ex plurium uſu futurum exiſtimamus. Ut Commentationi huic peculiari Cl. Autor animum adjiceret, primum occaſionem ei præbuit memoria ſecularis, quam Oratione, in Academia Kilonienſi publice recitata, ſibi recolendam duxit, poſtquam A. 1737 ipſo die Luciæ, inde a vulgata prima Ordinatione Eccleſiaſtica in Dania, integra bina Secula exacta fuerunt. Enatam hinc ſibi tractationem noluit invidere aliorum uſibus, ſed hanc Latino, quo primum concepta fuit, ſermone magis magisque perpolitam, acceſſionibusque & obſervationibus neceſſariis auctam & inſtructam, ita prelo paravit, ut tum huic, quæ nunc primum prodit, *Parti III* Hiſtoriæ Sleſvico-Holſaticæ juncta eſſet, tum quoque in exemplis quibusdam ſeparatim excuſis proſtaret, quo & ab illis ſeorſim comparari poſſit, qui integro iſto Opere hiſtorico haud ægre carent, & Latine ab Autore, quam Germanice, ſcriptorum librorum lectione magis delectantur. Docemur autem in ipſa Commentatione de ordinatione Eccleſiaſtica, hanc, quæ omnium prima pro Daniæ Norvagiæque Regnorum atque Ducatuum Sleſvicenſis atque Holſatiæ uſibus vulgata eſt, lingua Latina omnino conſignatum eſſe, atque Hafnienſium typis excuſam, in forma chartæ octipertita A. 1537 prodiiſſe. Autorem illius primum atque ſolum, quod vulgo perſuaſum habetur, fuiſſe *Joannem Bugenhagium*, haud temere admittit Noſter, qui, primas jam ejusdem apud ipſos Danos ductas lineas, & ante *Bugenhagii* in Daniam adventum Wittebergam transmiſſas, luculentiſſimis teſtimoniis comprobat: quas vero idem in aptanda eadem, & in juſtam formam redigenda, cum

 adjun-

adjunctis sibi e Danorum gente sociis partes habuerit, minime reticet: atque de autoritate etiam publica, quam Ordinatio hæc mox ab illo tempore consecuta sit, ita disserit, ut, quibus hæc res ambigua adhuc visa est, iis nullus dubitandi locus amplius relictus esse videatur. Proxima, quæ primævam illam editionem Latinam excepit, interpretatio ejusdem Danica fuit, eaque Rothschildiæ typis itidem in forma octava exscripta lucem vidit A. 1539, atque, ut prior illa præcipuorum Ecclesiasticorum Doctorum subscriptionibus roborata atque communita fuit, ita, istis quidem omissis, hæc nomina & suffragia fert præcipuorum Daniæ Procerum & virorum politicorum, in comitiis Othoniensibus, hoc anno celebratis, eidem adjecta. Quæ plura de Danicæ hujus editionis interprete, qui *Petrus Palladius*, Seelandiæ tum Episcopus, fuit, & de modo in vertendo ab eodem servato, commemoravit Noster, hic quidem transmittimus, & tertiam nunc adducimus hujus Ordinationis editionem, eamque in idioma Germanicum secundum dialectum Saxoniæ inferioris transfusam. Hæc, usibus Ecclesiarum in Ducatibus Slesvicensi & Holsatico cummaxime destinata, in forma quadripertita Magdeburgi prodiit A. 1542, ac, licet primas in eadem transferenda *Bugenhagio* partes denegare haud sustineat *Lackmannus* noster, ex indiciis tamen haud levibus colligit, non modo *Herm. Tastium*, sed & alios forte quosdam cordatos Cimbricarum Ecclesiarum Doctores, ab eodem circa hoc negotium in consilium adhibitos fuisse. Plura sunt, quæ hinc de differentia inter singulas hasce versiones, quam vel ipse diversorum regnorum & provinciarum status admittendam jussit, itemque de valore & autoritate earundem iterum iterumque stabilita & confirmata, ex prolixa Constitutionum Regio-Ducalium serie ab Autore allata sunt, de quibus omnibus referre hic nimis prolixum foret. Illud autem notasse sufficit, quod illi sanctioni primævæ in utroque Ducatu Slesvicensi & Holsatico sua adhucdum constet autoritas, licet ex parte utriusque regiminis ingens novarum Constitutionum accesserit cumulus, quibus laboranti Ecclesiæ summi imperantes subinde prospectum voluerunt. In ipsa autem Dania cum mutata superiori

periori

periori Seculo totius imperii forma & ipsam Ecclesiasticæ Ordinationis faciem mox mutatam esse, probe Nostro observatum est, ubi novum Rituale Ecclesiarum Daniæ & Norvegiæ, post promulgatum corpus Juris patrii, seorsim quoque A. 1685 in 4 vulgatum, in locum ejus successit, a *Petro Terpagero* ex Danico sermone etiam A. 1706 Latine redditum, quod, licet in præcipuis Capitibus priorum legum tenorem retinuerit, antiquæ tamen sanctioni isti omnem, quam olim habuerat, autoritatem penitus abrogavit. Cum denique in variarum editionum Ordinationis hujus Ecclesiasticæ enumeratione versetur Autor, avtographi illius Latini non nisi unicam illam, supra memoratam, Danicæ versionis vero numero plures, Germanicæ autem tres tantum, in universum prodiisse affirmat, &, quid inter singulas differat, ex sedula exemplorum collatione planum facit. Ut autem huc usque adducta tractationis principalis præcipua capita sunt, ita in argumenta cognata etiam, occasione ita ferente, liberiorem excursionem sibi indulsit Autor, adeo, ut de Confessionis Augustanæ receptione in Dania, de Academiæ Hafniensis instauratione, quæ id temporis, cum prima illa Ordinatio Ecclesiastica cuderetur, contigit, de *Bugenhagii* laboribus & diversis in Daniam susceptis itineribus, plurima occurrant, quorum omnium distincta ratio in aliorum scriptis impeditior huc usque reddita est: in quibus tamen & pluribus aliis operæ non pepercit Noster, ut singula, quantum daretur, ad liquidum perduceret, & non modo ab aliis, sed & a se ipso quondam, in his rebus admissos errores corrigeret & retractaret, atque adeo ubique & ingenui Historici, & Critici accurati, partes expleret.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE, &c.

h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERrimorum in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Catalogi librorum, a singulis editorum, de iisque judicia.

Pars

Tomus XXVIII & XXIX.

Lutetiæ Parif. apud Briaffonium, 1734, 8.

Tomus quisque habet plag. 18, & totidem plag. dim.

En hic vitam *Jacobi Gretſeri*, mortui A. 1625, d. 29 Jan. quem, teſtis eſt *Bibliotheca Jeſuitica*, tanta fuiſſe modeſtia & humilitate, ut, cum urbs illa, in qua natus eſt, depictam cuperet habere ipſius imaginem, depingi recuſaret, addens, ipſis aſinum eſſe pingendum, ſi *Gretſeri* vellent habere effigiem. Noſter præcipue notat ejus acrimoniam ſtili erga antagoniſtas. Ac ſane ea ſatis ſuperque cognoſcitur vel e titulis librorum ejus eriſticorum, quorum permagna eſt multitudo. Quanquam enim fatendum, nec adverſarios ejus mollibus uſos eſſe verbis, operam tamen is navavit ſtrenuam, longo ut eos antecederet intervallo. Vita hinc ſequitur *Samuelis Mareſii*, mortui A. 1673 d. 18 Maji; *Guilielmi Britonis*, Poetæ Seculi XIII præſtantiſſimi, ab alio *Guilielmo Britone* diſcernendi, *Chronici* ſcriptore, quod MStum in Bibliotheca Regis Galliæ reperitur; *Benedicti Ariæ Montani*, mortui A. 1598, Hiſpanorum eruditiſſimi, qui vino pariter & carne ſemper abſtinuit; *Joannis Argenterii*, mortui A. 1572 d. 13 Maji; *Davidis Hœſchelii*, m. A. 1617 d. 20 Sept. *Antonii Rudolphi Cevallerii*, m. A. 1572; *Rodulphi Glabri*, Hiſtorici Seculi XI; *Guilielmi de Nangis*, Hiſtorici Seculi XII; *Antonii Riccoboni*, m. A. 1599; *Claudii Quilleti*, mortui A. 1661, menſe Octobri, cujus ſub anagrammatico nomine *Calvidii Leti* A. 1655 editam *Callipædiam*, *ſeu de pulchræ prolis habendæ ratione Poema didacticum*, Noſter haud facit magni, cum & verſus ſint admodum mediocres, & argumentum ipſum minus erudite perſecutus ſit Autor, deditus etiam ſuperſtitioni de vi ſiderum in humana corpora, deque obſervanda concubituris parentibus conſtellatione; *Henrici Bullingeri*, mortui A. 1575 d. 17 Sept. *Theodori Agrippæ d'Aubigné*, ſive *Albinæi*, mortui A. 1630 d. 29 Apr. cujus *Hiſtoria univerſalis ab A. 1550 usque ad A. 1601* publice combuſta Lutetiæ eſt ob nimiam ſcribendi libertatem, quique & ſatyrici illius libri conditor eſt, qui inſcribitur *Confeſſion Catholique du Sieur de Sancy*; *Mat-*

Matthæi Boſſi, mortui A. 1502; *Chriſtiani Adrichomii*, m. A. 1585 d. 20 Junii; *Stephani Jodelli*, m. A. 1573; *Franciſci Balduini*, m. A. 1573 d. 24 Octobris; *Franciſci Bernardini Ferrarii*, qui A. 1638 ſucceſſit Patavii *Balthaſari Boniſacio* in præfectura Collegii Nobilium, ſed poſt duos annos, relicta hac ſparta, rediit in patriam civitatem, Mediolanum, ibique anno vitæ nonageſimo ſecundo diem obiit ſupremum A. 1669 d. 30 Januarii: cujusque omnia ſcripta (ſcripſit autem *Libros tres de antiquo Eccleſiaſticarum Epiſtolarum genere*, totidem *Libros de ritu ſacrarum concionum*, *ſeptem Libros de veterum acclamationibus & plauſu*,) Noſter judicat eſſe eruditiſſima & plena elegantiæ; *Joannis Lelandi*, mortui A. 1552 d. 18 Aprilis; *Joſiæ Simleri*, m. A. 1576 d. 2 Julii; *Thomæ Dempſteri*, m. A. 1625 d. 6 Sept. vigeſimi quarti inter patris ſui liberos: cui natalis ſuus dies adeo fatalis fuit, ut eo exceſſerit patria, Scotia, eo creatus ſit Doctor Juris, eo factus ſit Profeſſor Academiæ Nemauſenſis, eo e cauſa quadam forenſi magni momenti diſceſſerit victor, eo denique Profeſſor conſtitutus ſit in Academia Piſana; *Caroli Bernardi*, Regis Galliæ Hiſtoriographi, m. A. 1640 d. 25 Junii; *Simonis Majoli*, m. A. 1597; *Felicis Hemmerlin*, Latine *Malleoli*, cujus mortis, in Seculum XV incidentis, annus latet; *Jacobi Sadoleti*, m. A. 1547 d. 18 Oct. *Franciſci Petrarchæ*, m. A. 1374 d. 18 Julii, cujus vitam viginti quinque viri docti ſcripſerunt, inter quos excellit *Muratorius*, qui optime compoſitam eam A. 1711 edidit. *Africa* Petrarchæ, ſive *Libri novem de bello Punico*, qui olim maximo erant in pretio, contemnuntur a Noſtro, qui Poema hoc longe abeſſe judicat a laude Poematis excellentis. Poſtrema eſt vita *Laurentii Surii*, Lubecæ nati Lutheranis parentibus, ſed, cum Coloniam ſe contuliſſet ad colendum literarum ſtudium, a *Petro Caniſio*, ſtudiorum ſuorum tum ſocio, perducti in caſtra Pontificis Romani: ubi cum annos natus viginti adſcriptus eſſet Ordini ſacro Carthuſianorum, totum ſe dedit ſcribendis libris usque ad A. 1578, quo mortuus eſt, & quidem d. 23 Maji. Edidit namque *Opera Tauleri*, *Opera Rusbrochii*, quæ e Belgico ſermone in Latinum convertit, *Michaelis Sidonii*, Epiſcopi Martisburgenſis, *Conciones XV de Miſſa*, quas e Germanico

traduxit in Latinum, *Florentii Harlemenſis*, Carthuſiani, *Libros V Inſtitutionis vitæ Chriſtianæ*, quos e Belgicis Latinos fecit, *Joannis Gropperi* Opus *de Eucharistia*, quod, Germanice conſcriptum, Latine reddidit, *Apologiam Friderici Staphyli de S. Scripturæ vero intellectu & in vulgare idioma translatione*, ſermone Germanico converſam in Latinum, *Eiſengreinii Sermonis, cur tam multi deficiant ad Lutheraniſmum*, & *Henrici Suſonis*, clari Myſtici, *Operum*, verſionem Latinam, *Homilias Doctorum Eccleſiæ in Evangelia totius anni, ab Alcuino juſſu Caroli M. collectas*, *Concilia omnia, in Tomos quatuor diſtributa:* pro quorum Dedicatione, *Philippo II*, Regi Hiſpaniæ, facta, quingentos accepit florenos; quanquam hæc editio valde contemnitur a *Salmonio* in ſuo *de Conciliis* Opere; *Vitas Sanctorum*, a *Lipomanno* conſcriptas, *Tomis ſex*, denique *Commentarium rerum in orbe geſtarum ab anno 1500 usque ad annum 1566:* qui liber (ita Noſter judicat,) incertas multas exhibet narrationes, totus ſpirat genium monachalem, plenus eſt meditationibus plane puerilibus, male dictis item in Proteſtantes tam inconditis, ut eos dicat doctrinas ſuas hauſiſſe e libris *Muhammedis*, denique ita compoſitus, ut non minus Pontificiis, quam Proteſtantibus, ſit contemtui.

Accedimus ad alterum horum *Tomorum*, in quo luculenter deſcripta eſt, adjecto librorum Catalogo, vita utriusque *Friderici Spanhemii*, quorum alter mortuus A. 1649 d. 30 Apr. alter A. 1701 d. 18 Maji; *Joſephi la Broſſe*, m. A. 1697 d. 29 Dec. cujus *Gazophylacium linguæ Perſicæ* prodiit A. 1684; *Danielis Eremitæ*, mortui A. 1613, cujus *Opera*, a *Grævio* A. 1701 edita, valde placent Noſtro ob ſtili puritatem, ob exemplorum multitudinem & ſelectum, ob genium ſatyricum; *Gothofredi Valléc*, propter atheiſmum combuſti A. 1573 d. 9 Febr. qui unum duntaxat librum edidit, inſcriptum *la beatitude des Chretiens*, non, ut vulgo putant ob locum quendam *Maldonati* male intellectum, *de arte nihil credendi:* quo tamen in libro, Noſter docet, non tradi atheiſmum proprie dictum, ſed Deiſmum, ſive agnitionem Dei ſine metu Dei ſuppliciique æterni; *Viti Ludovici Seckendorfii*, m. A. 1692 d. 18 Dec. *Petri le Givre*, medici, m. A. 1684 d. 5 Junii; *Lilii Gregorii Gyraldi*, m. A. 1552 menſe

menſe Februario, qui ſibi ipſe hoc condidit Epitaphium, longe magis conveniens homini ethnico, quam Chriſtiano, quam Protonotario Apoſtolico:

D. M.
Quid, hoſpes, adſtas? Tymbion
Vides GYRALDI LILII,
Fortunæ utriusque paginam
Qui pertulit, ſed peſſima
Eſt uſus altera, nihil
Opis ferente Apolline.
Nil ſcire refert amplius
Tua aut ſua: in tuam rem abi.

Lilius Gregorius Gyraldus, Protonotarius Apoſtolicus, mortalitatis memor, annum agens 72. S. P. CUR.

Sequitur vita *Jo. Baptiſtæ Gyraldi*, mortui A. 1573 d. 30 Dec. *Franciſci Bianchini*, m. A. 1729 d. 2 Martii; *Jacobi Sylvii*, m. A. 1555 d. 13 Jan. cujus *Opera medica omnia* A. 1630 ſunt edita; *Joannis Georgii Triſſini*, m. A. 1550, cujus *Opera*, Italice conſcripta, *Scipio Maffæus* Veronæ edidit A. 1729; *Guarini Guarini*, qui, Veronæ A. 1370 natus, magiſtrum habuit clariſſimum tum temporis Grammaticum, *Joannem Ravennatem*, cujus e ſchola plerique prodierunt, qui in Italiam reduxerunt Muſas elegantiores. Tum ad Græcam linguam addiſcendam Conſtantinopolim petivit, ubi per quinque annos doctore uſus eſt *Emanuele Chryſolora*. Redux hinc in patriam primus fuit ex Italis doctor linguæ Græcæ, partim Venetiis, partim Ferrariæ, partim Veronæ, partim Florentiæ. Mortuus eſt A. 1460, qui nonageſimus erat vitæ ipſius annus, relicto doctiſſimo filio, *Baptiſta Guarino*, cujus, ſub exitum Seculi XV exſtincti, etiam hic recenſentur opuſcula. Vita nunc ſequitur *Franciſci Turriani*, m. A. 1584 d. 21 Nov. *Joannis Henrici Maji*, m. A. 1719 d. 3 Sept. *Jacobi Philippi Tomaſini*, m. A. 1654 menſe Decembri; *Joannis Baptiſtæ Molierii*, Comicorum Galliæ clariſſimi, mortui A. 1673 d. 17 Febr. cujus *Comœdiarum* optima ea eſt editio, quæ A. 1734 prodiit in publicum, ſex conſtans quadratæ formæ Voluminibus; *Joannis Sturmii*, m. A. 1589 d. 3 Martii; *Ludovici Regii*, m. A. 1577 d. 2 Julii, cui magnam eloquentiæ

famam peperit *Vita Guil. Budæi; Jo. Vincentii Gravinæ*, m. A. 1718 d. 6 Jan. *Thomæ Ittigii*, m. A. 1710 d. 7 Aprilis; *Petri Crespeti*, m. A. 1594; *Nicolai Comitis*, m. A. 1689 d. 10 Febr. *Joannis Caramuelis Lobkowiz*, qui, Madriti natus A. 1606 parentibus nobilibus, matre Germana gentis *Lobkowiziæ*, ingenio præditus præcoci, primum in Academia Complutensi factus est Theologiæ Professor, hinc A. 1638 creatus Lovanii Doctor Theologiæ, tum Abbas, postea Episcopus titularis. Cum A. 1648 urbs Praga a Suecis obsideretur, is, non indignum ratus monacho, pro patria capere arma, præfici se passus est centuriæ Clericorum armatæ, eamque prospero successu hostibus opposuit. Bohemia in potestatem Cæsaris redacta, tantum ostendit ardorem in convertendis hæreticis, ut insigniretur titulo Episcopi Regiogrætsensis. Postea A. 1655 Papa *Alexander VII* eum creavit Episcopum duarum diœcesium regni Neapolitani, sed e quibus tenues proveniebant reditus. Ad ultimum A. 1673 Rex Hispaniæ eum fecit Episcopum Vigevanensem: qua in urbe vitam finiit A. 1682 d. 8 Sept. tumulo ejus his duntaxat verbis inscriptis: *Magnus Caramuel, Episcopus Vigevani.* E regione vero hujus tumuli pila quædam hæc verba habet: *En ubi lingua silet & calamus magni* JOANNIS CARAMUEL, *qui vel undecimo ætatis anno libros scribens, mox Monachus, Pontificibus carus ac Regibus, triginta hominum millia revocavit ab hæresi, obsessam ingenio & ense liberavit Pragam, linguas omnes edoctus & disciplinas, vitæ annis æquavit Volumina in 77, ita vegetus, ut nunquam otiatus, demum suis in operibus immortalis, nuntio Cometa, tum nato, cum obiit, dum in hac Cathedrali Episcopi æternum clari pro natæ Virginis festo vesperæ solvebantur, cœlo natus terras reliquit anno 1682.* Nostro judice *Caramuel* hic fuit homo amplissimæ, verum haud solidæ, eruditionis, pollens insigniter facultate imaginativa, disertus & meditabundus, sed judicii inops. Sequitur vita *Theodori Gazæ*, mortui A. 1478; *Petri Nicolii*, Jansenistæ polygraphi, m. A. 1695 d. 16 Nov. cujus scripta, partim ἀνωνύμως, partim ψευδωνύμως, emissa, singulari diligentia recenset Noster, docens etiam *pag. 298*, magnam partem *Artis cogitandi* eum habere

auto-

autorem; *Guil. Canteri*, m. A. 1575 d. 18 Maji; *Joannis Leusdenii*, m. A. 1699 d. 30 Sept. *Caroli Annibalis Fabroti*, m. A. 1659 d. 16 Januarii; *Simonis Goulartii*, m. A. 1628 d. 3 Febr. *Conradi Pellicani*, m. A. 1556 d. 5 Apr. *Melchioris Goldasti*, m. A. 1635 d. 11 Aug. *Marci Hieronymi Vidæ*, m. A. 1566 d. 2 Sept. anno ætatis nonagesimo sexto.

BIBLIOTECA VOLANTE, &c.

h. e.

BIBLIOTHECA VOLANS JOANNIS CINELLI CALVOLI, continuata a D. DIONYSIO ANDREA SANCASSANI. Editio secunda, in commodiorem formam redacta, variisque accessionibus & observationibus locupletata. Tomus I, dedicatus Marchioni Perillustri LUDOVICO RANGONI.

Venetiis, typis Joannis Baptistæ Albrizzii, 1734, 4.
Alph. 1 plag. 8.

T*omus* hic volantis Bibliothecæ *primus* complectitur viros doctos, qui volumina ac scripta concinnarunt, ad alphabeti seriem recensitos. In præsens duo tantum prima elementa, *A* & *B*, in lucem prodierunt. Formula Dedicationis elogio in Marchionem *Rangonem* congesto est commemorabilis, cujus majores ad *Theodorum Rangonem* usque, A. 532 *Belisarii* centurionem secundarium, prorogantur ac revocantur. *Cinellius* Bibliothecam suam volantem in diversa armaria, seu repositoria, non uno in loco typis excusa, distribuerat, singulisque peculiares honorificas præmiserat Dedicationes, quæ hic separatim formis publicis descriptæ adjiciuntur, ac 15 plagulas, quater complicatas, conficiunt. *Sancassanius* addidit quoque *Cinelli*, Medici Florentini, vitam, nati d. 26 Febr. A. 1625 patre *Dominico Joannis Cinelli*, usi contubernio condiscipuli *Evangelistæ Torricellii*. Medicinam Pisis primo fuit professus. A. 1651 revertit in patriam. Museum ejus erat instar oraculi Delphici, ad quod literatorum numerus haud exiguus confluebat. *Magliabe-*

chium, Palatinæ Magni Ducis Bibliothecæ præfectum, consuetudine sibi devinxerat. Ipse Florentiæ A. 1677, 8, *Bibliothecæ volantis Repositorium primum*, seu potius *della Biblioteca volante Scanzia prima*, haud ultra *pag. 96* excurrens, typis publicis describendum curavit. Eodem anno succedebat *Tomus II. Tertius* prodibat A. 1685; Neapoli *quartus* A. 1682, quem consecraverat *Josepho Valletta* & *Bernardino Ramazzini*. At in Dedicationis Epistola inerant nonnulla, quæ honoratiores habebant aliquos ægre. Ex eo fonte tantum mali
Pag. 109. fuit enatum, ut ipse *Cinellius* custodiæ fuerit datus, in qua doctissimum & distentum volumen *de Incarnatione* conscripsit. Ejus liberatus acerbitate, manum denuo admovit operi, sed variis conflictatus cum inimicitiis. Repositorium XVII & XVIII
136. ante mortem Autoris in lucem haud exiit. Obiit *Cinellius* A. 1706 d. 18 Apr. octogesimum primum ingressus annum. Scripta haud sane pauca elucubravit ipse, quorum multa reliquit
140. manuscripta, e. g. *Origine della Città di Borgo san sepolcro; Errori del Volgo Fiorentino intorno ad alcune Cantafavole erroneamente credute; Errori di chi assiste agl' infermi; I Gemelli; Orazione per Ss. Cosmo e Damiano, nella cui Compagnia queste due Orazioni recitate furono; I Titoli; tre Panegirici per S. Girolamo detti in una Compagnia del Santo, per San Filippo Neri; Orazione nell' Accademia de' Sargenti, per ill Santissimo Sagramento; Orazione recitata in una Compagnie di notte.* Omittimus Orationes & Epistolas alias, in abdito adhuc latentes, dummodo addiderimus ejus Opusculum, ex accessionibus ad Lexicon medicum *Stephani Blancardi* compositum, *Aggiunta al Lexicon medicum* &c. Si indicem librorum ejus percurrerimus, haud dubitandum esse videmus, *Cinellium* Oratorem, Poetam, & Medicum, fuisse insignem, Historicum & literatorem eximium, annumerandum vero literatis infelicioribus, qui calamo mordaci exitium sibimet conciliarunt. Bibliothecæ volantis finis in eo consistit, ut scriptorum, Italorum cumprimis, colligantur tituli cum anno locoque, quo typis publicis excusa prodierunt. Non est autem, quod quis hic judicia de scriptis, & elogia de scriptoribus, venetur. Nomen Autoris in fronte apparet ubique. Postpositum est prænomen unum & alterum. Subditur semicirculus.

circulus. Exponitur deinde ſcripti titulus, ſeu rubrum. Additur annus & locus impreſſionis. Ne tamen nullius frugi hic videamur, pauculas ex aridiori hortulo decerpemus roſas. Mantuæ in deambulationibus publicis Juriſconſultus Medico jungitur, unique præ altero per vices tribuitur locus princeps. *Antonius* Pag. 27.
Breſcianus Alſerius A. 1707 Patavii Orationem in cathedrali Baſilica habuit, cui fuit inſcriptio: *Medica facultas Jurisprudentiæ palmam eripit*. *Leonis Allatii* ſcripta debite recenſita & ſi- 29 ſeq.
gillatim indicata fuiſſe, gaudemus ex jure, quantum ad libros fugitivos attinet, ex quibus hæc quippe Bibliotheca volans conſtat. Paſſim ea, quæ ad ſeſe vel amicos ſuos attinent, *Cinellius* intexit, eisque tædium lectoris minuit. Continuatoris augmenta ſignis a *Cinelliano* Opere ſunt diſcreta. Ad hos corymbos ſpectant duo ſcripta hiſtorica *Joannis Andreæ de Aſtezatis*, ante pau- 65.
cos annos edita. De *Stephano Baluzio* Tutelenſi præter morem nonnulla afferuntur ſingularia. *Cinellium* operam de- 90 ſeq.
diſſe enarrandis ſcriptoribus Venetorum, intelligimus ex *pag. 93*. In ſcriptis medicis Autor Danos quoque & Germanos ſubinde attingit, e. g. *Thomam Bartholinum pag. 110*, ejusque filium, *Caſparum, pag. 111*. De transplantatione morborum hæc fuit *Ci-* 112.
nellii ſententia: *Credat Judæus apella, non ego*. Ipſe laudat Aca- 120 ſeq.
demiam Naturæ curioſorum, eamque nonnullis lucubrationibus ſuis illuſtravit. *Antonium Magliabechium* vocat *literarum pro-* 184.
digium. *Antoniæ Burignoniæ* unicum ſcriptum, *Marci Zuerii Boxhornii* tria, *Erhardi Weigelii* Diſſertationes aliquot, *Roberti Boile* pleraque commemorat ſcripta. Multa, alibi vix obvia, hic in memoriam revocantur ſcripta minora; plura tamen, eaque ſatis cognita, omittuntur. Libris ejusmodi ea utilitas eſt propria, ut libri majores, quibus ſcripta Autorum continentur, inde poſſint nonnunquam augeri ſubſidiisque inſtrui. Noſtrum eſt, Continuatori publicas habere gratias, eumque exhortari, ut ſpatium, quod ingreſſus eſt, porro alacriter decurrat.

NOVA LITERARIA.

Francofurti ad Viadrum proxime prodibunt *Annales literarii Magnæ Ruſſiæ, Poloniæ, Lithuaniæ, Pruſſiæ, Livoniæ, & Curoniæ*, octava forma excuſi, in poſterum etiam, ſi bonos conatus fortuna ſecun-

fecundet, per partes continuandi. Recensentur in his, addito modesto judicio, omnia scripta literaria, maxima, minima, quæ per universos longe lateque patentium imperiorum fines, in quovis scientiarum genere, inde ab initio anni 1739 sunt vulgata; omnes Libri, Diaria eruditorum, Dissertationes, Orationes, Conciones sacræ, Programmata, quin & Carmina præstantiora, quæ vel in Imperiali Societate Scientiarum Petroburgensi, vel in Academiis perantiquis, Cracoviensi, Vilnensi, Regiomontana, Dœrpatensi, vel in Gymnasiis florentissimis, Dantiscano, Elbingensi, Rigensi, aliisve urbibus, Latina vel vernacula gentibus lingua, verbo, quæcunque in Typographiis horum Imperiorum sunt excusa. Adduntur præterea vitæ Virorum eruditione clarissimorum, quos fatis, quovis anno, intra vastorum Imperiorum terminos, fungi contigerit, subjuncto indice scriptorum, a singulis editorum; historiæ controversiarum, inter doctos forte oriturarum, nova in re literaria inventa, & observationes, & quicquid præterea notatu dignum, & ad eruditos pertinens, in provinciis ante nominatis acciderit. Singulari vero cura Latinæ puritati studetur, nec quidquam, quantum fieri poterit, eidem contrarium admittitur facile, præter locutiones cuivis scientiæ proprias, (*terminos* vulgo vocant,) quæ typorum etiam diversitate distinguuntur. Inprimis cavetur, ut omnia sine partium aut religionis studio recenseantur. Quin contra multa cura allaboratur, ut annotationibus Geographicis, Genealogicis, Historicis, & Criticis, interjectis lectoris commodo & curiositati consulatur. Singulis *Tomis*, in posterum prodituris, subjicientur, in majorem Lectorum utilitatem & delectationem, *Nova literaria, Suecica, & Danica*, quæ in reliquis Diariis eruditorum vel parcius enarrata, vel penitus omissa, desiderantur. Prodibit autem quovis trimestri *Annalium* horum *Tomus unus*, *16* vel *18 plagulis* constiturus, sub finem mensium *Januarii*, *Aprilis*, *Julii*, & *Octobris*. Ceterum, quo minus cognitæ eruditis gentibus Europæis reliquis sunt res literariæ memoratorum ante imperiorum & regnorum, eo acceptiorem operam fore suam sperat Editor, publici boni & temporis subsecivi bene collocandi studiosissimus. Sed & sperat idem, neminem fore, qui sumtus ab eodem haud exiguos, in opus erogandos, in eventu dubio prænumerandos arbitretur. Itaque ea, qua par est, humanitate rogat omnes literariæ Historiæ amatores, qui editionem horum *Annalium* promovere cupiunt, ut nomina sua apud Bibliopolas, Francofurtensem, *Joannem Godofredum Conradi*, Lipsiensem, *Jacobum Schusterum*, & Regiomontanum, *Joannem Godofredum Eccard*, profiteantur, quo ex numero subscriptorum constet, Editorem oleum & operam non perdere. Pretium annuum erit uncialis seu thalerus unus, cujus pars quarta, seu grossi seni nostrates, quovis trimestri, ubi *Tomus primus* & subsequentes in publico comparebunt, numerabitur.

(o)

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Julii Anno MDCCXXXIX.

GENEALOGIÆ DIPLOMATICÆ AUGUSTÆ gentis Habsburgicæ Volumen II, Codicem probationum exhibens; quo continentur Diplomata, Chartæ, aliaque antiquitatis monumenta. Pars I, ab A. C. DCCXLIV ad annum usque MCCLXIX, numero D; Pars II, ab A. MCCLXIX ad A. MCCCCLXXI, a numero DI usque DCCCCLIV. Accedunt Indices locupletissimi, qui rebus tum Habsburgicis, tum plurium illustrium Germaniæ familiarum genealogiis, deservient; accurante R. P. MARQUARDO HERGOTT, Ord. S. Bened. Congregationis S. Blasii in nigra Sylva, Capitulari & magno Cellerario, S. Cæs. Regiæque Catholicæ Maj. Consiliario & Historiographo, Ordinumque anterioris Austriæ per Brisgoviam ad Aulam Cæs. Deputato.

Viennæ Austriæ, ex typographia Leop. Jo Kaliwoda, 1737, fol. maj. Alph. 10 plag 4.

En *alterum tertiumque Volumen* æterni Operis, cujus *prior Tomus* primam superioris anni paginam in *Actis* nostris illustraverat. Ita vero evenit nunc, quod, licet votis civitas literata sæpius expetiisset, sperari vix ac ne vix quidem poterat, ut idem Reverendissimus Autor, qui, Historiam Augustæ gentis Austriacæ adornaturus, industriam plane singularem, lectionem

indefessam, vigilatasque noctes quamplurimas, ostenderat, mox sat amplis veterum Chartarum Voluminibus Operi suo coronidem, nomini adderet perennitatem. Nos non tam Cel. Viro telam feliciter absolutam, quam orbi historiarum curioso cimelium, vix ulli comparandum, gratulamur. Etenim novum invenit vetustatis thesaurum, Cæsaris Augustissimi beneficio, atque solertia *Hergotti*, e pulvere ac tenebris protractum, de quo eo magis lætari par est, quod huc usque in scriniis Bibliothecarum, & Monasteriorum arcis, depositus, blattis tineisque gratas ministrare epulas sit visus. Uberrimam Diplomatum messem Rev. Autori Ecclesiæ suppeditarunt, in quibus Sangallensis, Einsiedelensis, Basileensis, atque Fabariensis, nomina præ reliquis inclaruere. Sed potissimum Bibliotheca Vindobonensis profuit, atque inter alios Codices librum *Udalrici Babenbergensis*, quo variæ Pontificum, Imperatorum, & Cardinalium, literæ ab anno inde 1125 continentur, a *P. Lambecio* in *Bibl. Vindobon. pag. 48 seq.* multis verbis collaudatum, subministravit. Tanta felicitate præclare usus est *Hergottus*, ita scilicet, ut & nova ederet quamplurima, & chartas, mancas huc usque, ex avtographis suppleret. Notas insuper Diplomatibus adjecit singulis, quæ veram produnt ex iis proficiendi rationem, atque præter res præclarissimas insignem antiquatarum vocum copiam illustrant. Bigam Diploma L exhibet, ad usum fori Germanici pertinentem, at plerisque
Pag. 28 tamen, ni toti fallimur, inauditam. Quis jus illud singulare, *Bette-*
not. 2. *bur* vocari solitum, vel fando percepit unquam? quod facultatem a rusticis tributa exigendi denotare, primus Autor docuit. Conf.
not. 3. *Klockii Consil. LXXVII n. 19.* Cui *Cepponis* occurrit mentio, quod nomen & instrumento ad constringendos reorum pedes adhibito, & loco reis publice proponendis dicato, competere, probatum evictumque *Hergottus* dedit. In notis ad Diploma LXVII,
Pag. 41. quo *Ludovicus Germanicus* A. 867 d. 16 Cal. Sept. hominibus *de Argengeuwe* plenam legem *Phaath*, qua usi fuerant majores, pro mansis IX cum mancipiis eorum concedit, contra *Tschudium* erudite notavit, τὸ *Phaath* non violentiam, sed
Pag. potestatem a censu sese redimendi, apud Alemannos significasse.
118 n. 5. In Dipl. CLXXVIII vox *incisura* occurrit, quam pro exactione sumi,

Digitized by Google

ſumi, ex Charta *Manaſſis*, Guinenſium Comitis, apud *Cangium* apparet. Sed obſcurus præ reliquis locus eſt in Diplomate *Henrici V* monaſterio Engelbergenſi, A. 1125 d. 28 Dec. dato: *Liceat Abbati cum conſilio fratrum ad utilitatem monaſterii emere, vendere, mutuari, & loca monaſterii longe disjuncta ſine contradictione advocati defendenda alteri committere. Advocatus denique, patre monaſterii petente, a Rege accipiat* bannum legitimum, *& bis in anno, ſi opus fuerit, quandocunque patri monaſterii placuerit, invitatus ab illo veniat, & ibi placitum juſtum pro cauſis & neceſſitatibus matrimonii rite peragat. Nullum autem aliud ſervitium, jus, aut beneficium, ſibi per hoc concedi recognoſcat, niſi æternam mercedem, &* tertium bannum, *& conſuetudinariam juſtitiam, in illis duorum placitorum diebus: in utroque duo modii* ſpeltæ, *& unum* friſchingum, *valentem ſiclum, & unum* ſiclum de vino, *& in his duobus nihil aliud ſperet nec pro juſtitia nec pro caritate.* Adſunt hic variæ voces, quæ uberiori explicatione indigebant, quarum nullam Rev. Autor intactam prætermiſit. Sic per *bannum legitimum* poteſtatem, advocatis eccleſiarum concedi ſolitam, Regis nomine jus dicendi, pœnasve irrogandi: per *tertium bannum*, tertiam mulctæ, ab advocato dictatæ, partem: per *ſpeltam* tritici genus; per *friſchingum* animal, quod nondum ad juſtam magnitudinem excrevit: per *ſiclum de vino* cadum ejusdem potionis, intelligi, ex gloſſis *Rhabani* MStis & aliunde ſatis demonſtravit. Nolumus jam in ampliſſimam rerum geſtarum meſſem excurrere, quam præſens Diplomatum Volumen ſuppeditat, cum, illud conari, idem foret, ac integrum Opus velle deſcribere. Ita lectu digniſſimum eſt Diploma 159, propterea, quod inſignem circa jus foreſtale Imperatorum curam declarat. Attentionem meretur Inſtrumentum de A. 1268, quo *Rudolphus*, Habsburgi, & *Meinhardus*, Tyrolis, Comites mutuos ſibi amicitiæ perpetuæ ſponſores conſtituunt. Memorabile eſt literarum commercium, inter *Gregorium X*, Pont. Rom. & *Rudolphum*, Regem Romanorum, in quo de mediis controverſiam, circa Ducatum Sueviæ cum *Alphonſo*, Caſtellæ & Legionis Rege, obortam, ſopiendi diſceptatur. Jungi merentur *Urbani VIII* literæ apud *Leibnitium* in *Prodr.*

Num. CCI pag. 144.

145 not. 4 ſeq.

Num. D.

DXLV.

Cod. J. G. n. 14. Publici Juris cultoribus commendanda Chartæ 557 lectio, quippe accuratam juris de non evocando notionem datura. Neque tamen, ut eſt in rebus humanis perfectum nihil, omnes nævos evadere Rev. *Hergottus* potuit, quorum nos in præſenti aliquos, non tam intempeſtivo emendandi pruritu ducti, quam eo potius fine, indicabimus, ut noſtrum Autori in Opere verſando ſtudium comprobemus. Omnis tractatio ad binas claſſes commode referri poterit, cum partim in ipſis *Imperatorum titulis*, partim in *ſubſcriptionibus* Chartarum, notanda quædam deprehendamus. Turpis eſt ſcribarum oſcitantia, quæ nominibus Principum non pepercit, atque numeros, ipſorum nominibus adjectos, frivole corrupit. Ita in Dipl. 193 diverſa Codicum eſt lectio, dum *Henrico* in aliis nota *quarti*, *quinti* in aliis adſcribitur. In Dipl. 212 *Lotharius alter*, *quintus* vocatur, cui vitio nullam, niſi ex Seculi tenebris, excuſationem peti poſſe, ſtatuit Rev. Eccleſiæ Gotvicenſis Abbas. Inprimis vero circa nomen *Conradi*, qui *Lothario* ſucceſſit, chartæ variant. Nunc enim plane numerum omittunt, ut in Dipl. 220, nunc *alterum*, nunc *tertium*, appellant, ceu ex Dipl. 212 & ſeq. apparet: unde & hoc ſimul diſcimus, falli omnes ad unum, excitatos a *Struvio*, ſcriptores, dum A. 1136 vel inſequenti vita functum narrant *Lotharium*. Aliud ſane prodit uſitata a *Conrado* computandi ratio, quippe qui in Diplomate excitato, quod A. 1039 ſcriptum eſt, annum regni primum numerat. Ad alteram pergimus errorum claſſem, *ſubſcriptionum* vitia paucis indicaturi. Atque hic tam amplam voci *ſubſcriptionis* notionem ſubjungimus, ut & *temporis notam*, & *nomina Cancellariorum*, complectatur. Ita nonnunquam factum eſt, ut in annis *imperii* atque *ordinationis Principum*, a quorum liberalitate Diplomata fuere profecta, itemque in *Indictionibus*, vitium admitteretur calculi. In Diplomate *Ottonis III* (*n. 153*) pro anno imperii *altero tertius* ſcribi debebat, qua in re multoties erratum, *Mabillonius Annal. Bened. T. IV n. 66* obſervavit. In Diplomatibus 159 & 160 *primi* indictionis anni loco *tertius* collocandus, utpote qui in A. C. 1004 incidit. In Diplomate 165 *Henrici II* Imperatoris annus regni 18 loco 17 reponendus; quemadmodum & in Dipl. 168 epocha regni a *Conrado II*

Num. CCXVIII pag. 164.

Digitized by Google

do II administrati emendanda, atque pro anno *tertio quartus* collocandus, cum is cum A. C. 1027 conveniat. Singularis computandi ratio, *Carolingis Ottonibus*que incognita, circa Seculi XI medium cœpit frequentari, ubi *Henricus III* annos *ordinationis* persequitur, regni autem epocham ab eo, quo solus regnavit, tempore orditur. Sed circa hanc quoque annorum rationem in Chartis apud Rev. Autorem aliquoties peccatum est. Ita in Diplomate de A. 1045 (*n. 176 & seq.*) 16 pro 17, de A. 1050 (*n. 181*) 21 pro 22, & mox (*n. 187*) 23 pro 22, repetiuntur positi, id quod oculatissimum Ecclesiæ Gotvicensis Præsulem præteriisse, non satis demirari possumus. Eadem facit observatio, ut Chartam *Henrici III* de A. 1050 (*n. 182*) ex avtographorum numero proscribentes, ad vitiosa originalis a *Tschudio* tractati apographa amandemus. Epochas regni, imperii, atque ordinationis, penitus neglexit scriba, simulque gravissimum Indictionis errorem, a Rev. *Hergotto* jam enodatum, admisit. Præterea sub finem scribere non erubuit, Diploma *in præsentia Henrici Co-Imperatoris* datum, cum tamen, *Henricum IV* anno demum 1054 ordinatum, ex fide dignis rerum gestarum monumentis constet: atque nullum superest dubium, verba hæc, *Tschudio* omissa, manui impostoris historiarum ignari esse tribuenda. Plura nævi in Indictionibus commissi specimina in Diplomatibus 191, 192, 195, & 197, occurrunt. Circa *Cancellarios* unicum deprehendimus errorem. Scilicet in Diplomate *Henrici III* de A. 1050, quo Ecclesiæ Beronensi prædium in Mellicon permisit, *Waltherii* Cancellarii fit mentio, atque is vice *Bardonis*, Archipræsulis Moguntini, recognovisse dicitur. Quodsi Cancellariorum Germaniæ sub *Henrico III* syllogen, a *Gotfrido Gotvicensi* adornatam, evolvas, altum de *Waltherio* silentium. Quare *Wintherii* nomen in laudato Diplomate arbitramur substituendum, quippe quod in plurimis Chartis apud *Leuckfeldum* atque *Heineccium* occurrit. Contra vero eximium hunc usum præstat diplomatica Rev. *Hergotti* collectio, ut circa rem propositam & *Gotvicensi Chronico*, & *Mallinkrotianæ de Archicancellariis* tractationi, addere non pauca queamus. Ex Diplomate *Henrici IV* de A. 1070 (*n. 184*) appa-

Num. CLXXXI.

apparet, *Gotvicensem Lib. II Cap. 9 §. 15* humani quid passum, dum, in anni demum sequentis Diplomatibus *Adelberonis* recognitionem occurrere, arbitratur. *Philippum* Cancellarium, imperante *Henrico V*, vice *Adelberti*, Archiepiscopi Moguntini, recognoscentem, ignorat *Mallincrotius*. Hunc *Gotvicensis* supplevit, sed ita, ut post A. C. IIII nullum amplius Diploma ab eo subscriptum memoret, cum apud Rev. Autorem unum de A. 1123 (*n. 197*), bina de A. 1125 (*n. 198* & *201*), reperiantur.

THOMÆ BOSTON, ECCLESIÆ ATRICENsis apud Scotos Pastoris, Tractatus Stigmatologicus Hebræo-Biblicus, quo accentuum Hebræorum doctrina traditur, variusque eorum in explananda S. Scriptura usus exponitur. Cum Præfatione Viri Reverendi & Clarissimi, DAVIDIS MILLII.

Amstelodami, apud J. Wetstenium & G. Smith, 1738, 4.
Alph. 1 plag. $6\frac{1}{2}$.

Qui de doctrina accentuum Ebræis familiarium commentantur, respiciunt potissimum ad duo momenta. Primo quidem de autoritate accentuum exponenda sunt solliciti; deinceps vero vim ac potestatem eorum tum theoretice, tum practice, docent atque ostendunt. Juvat perspexisse, quid Cel. Editor, quid ipse *Bostonus*, de hoc senserint argumento. Prior, in Præfatione præmissa, de eis, qui accentus Biblicos vehementer contemnunt & oppugnant, ita judicat, ut eos putet abūti fere præcipiti judicio, præpostero versionis alicujus Biblicæ amore, vel partium studio abripi, aut peccare inscitia accentuum & linguæ sanctæ. Addit hæc deinde: *Accentuum accuratior notitia comparari non potest sine molestia & labore; quemadmodum nec aditus patet ad penetralia linguæ sanctæ, nisi sudantibus & algentibus: quem cum reformident, aut tempore, illa ad studia opportuno, suscipere detrectaverint, declamant in accentus, & scientiam illam vituperant, quæsitis fere & tenuibus argumentis, ne sine ratione fecisse censeantur.* Qui accentuationem oderunt, vel minoris faciunt, id inprimis urgent, *nullam*

lin-

Digitized by Google

linguam, quamdiu nationi sit vernacula, habere accentus. Respondet Cel. Prologus, Græcam linguam tum, cum maxime viguerit, accentus habuisse, quo nomine provocat ad *Jo. Rudolphi Wetstenii* contra *Henninium* Dissertationem epistolicam *de Accentibus Græcorum*. Idem de lingua Augustei ævi Latina fatetur ipse, argumenti vice usus vetustissimis *Cenotaphiorum Pisanorum* tabulis, ac suffragio Cardinalis *Norisii*, in calce præclari Operis contra *Vossium* de *arte Grammatica* aliosque commentati. Doctissimos Viros, qui pro summa accentuum autoritate militant, *Buxtorfios*, *Ouselios*, *Bohlios*, *Læscheros*, *Dachselios*, aliosque, maximi facit, eorumque argumenta validiora judicat quibuscunque secus sentientium opinionibus. Inprimis laudat Magnif. *Val. Ern. Læscheri* librum *de causis linguæ Hebrææ*, utpote in quo objectiones adversariorum sint confutatæ. Addit & hoc, accuratam accentuum considerationem plurimis locis obscuris lucem afferre satis luculentam. Lingua omnino Ebræa stilo constat conciso, sensuque abrupto, ac eapropter parenthesi crebra, crebriori autem ellipsi, gaudet. Accentibus parentheses & ellipses indicantur, insigni quodam sane beneficio. Judæi fatentur, accentus esse perantiquos, ipsique adventum Redemtoris ardentius optant eo etiam fine, ut, eo duce, veram accentuum notitiam consequantur, uti e *R. Calonymi* libro שער טעמי המקרא apparet in fine. Subdit Autor Præfationis: *nec propterea tamen divinam prorsus originem & autoritatem accentibus asserere audeo. Id qui affirmaverit, in plurimas & inexplicabiles difficultates, meo quidem judicio, se conjecerit. Nec characteres divinæ originis & θεοπνευςίας luculentos adhuc videre in accentibus potui, quorum munus est dividere & conjungere, emphasin, affectum, ellipsin, indicare, & similia, quæ facultas perspicaci & exercitatissimo, quales vetustissimi Hebræi sine dubio fuere, inesse posse videtur, quam opus sit, ut ad summum illud θεοπνευςίας miraculum illico recurras.* Reverendus *Boston*, in Scotia quondam Pastor Atricensis, libellum hunc adornavit, quo doctrinam de accentibus Hebræorum perspicue & accurate persecutus est. Idem peculiari scripto per 23 *Geneseos* Capita idem docere conatus fuit, qui

qui in MSto Anglicano ponitur, cui titulus: *An Essay on the
first twenty three Chaptres of the Book of Genesis in a twofold
Version of the Original Text.* Tractatio, quæ præ manibus
est, in *Partes duas* est distributa. *Parte prima* disseritur de
punctis Ebraicis in genere, de accentuum figuris & appellatio-
nibus, de triplici accentuum usu, de Stigmatologiæ necessitate ac
existentia. *Sectione prima* exponit Autor de Accentuum usu, in
obtinendis ideis, quibus constat sensus grammaticus. *Sectione
secunda* commentatur de Accentuum usu in obtinenda notio-
ne conjunctionis & disjunctionis idearum. Exequitur porro
Pag. 49. tractationem suam, ac disputat de accentuationis origine ac au-
toritate divina, de generali accentuum divisione in distinctivos
& conjunctivos, de diversis accentuationis generibus, de accen-
tuum habitudine mutua, de accentuum consecutione genera-
tim, de potestate distinctivorum in genere. Additur deinde
Sectio prima de potestate distinctivorum, an sit semper eadem,
an vero varia. *Sectio altera* exponit de potestate distinctivo-
rum ejusdem classis, an par sit, an vero impar. Subjungitur
Caput de officio conjunctivorum, ac inquiritur, an perpetuum
85. sit, an invariatum, nec ne. *Parte secunda* disserit de *Silluko*,
Domino absoluto, de officio *Silluki*, de sede *Silluki*, de potesta-
te *Silluki*, ac de observatis ad *Sillukum*. Deinde exponit Do-
185. minos primarios, majores, inferiores, ministros. Tum agit de
accentibus extraordinariis, & *Schalscheleth* metrico. Tandem
193. *Capite* ultimo disserit de Parentheseon, Interjectionum, & In-
terrogationum Ebræo-Biblicarum, notis, de Parenthesi Ebræo-
153. Biblica. Addita sunt etiam schemata & tabulæ, quibus Autor
consecutionis accentuum catenam illustravit, atque peculiaris *Se-
ctio*, qua illam enodavit. Pro interpunctionum & continuatio-
num moris notandis singularia excogitavit adhibuitque signa,
1. quibus recensendis hic possumus supersedere. Puncta Ebraica di-
vidit in *verbalia*, quorsum refert *Dagesch, Mappik,* & *Makkaph:*
in *monitoria*, quorum unum vel plura simul reperiuntur im-
pressa superne vocibus quindecim in Codice Ebræo: ac *accen-
tualia*, seu accentus. Accentum unum, nempe *Metheg*, pro
mere euphonico habet; reliquos vero pro syntacticis, quos
dili-

Digitized by Google

diligentissime percenset. Notitia accentuationis, ejusque usu, Judæi carent. Christiani superiore demum Seculo eam resumsere, vel potius duntaxat tentavere. Autorem amicus, literatura Ebraica insignis, docuit, amissam a Judæis esse illam notitiam sub aut paulo post adventum Servatoris nostri, secundum Judæorum computationem, exstinctam prorsus sub tempus Masoretharum Tiberiensium. Usum Grammatici statuunt accentuum triplicem, musicum, tonicum, stigmalogicum, seu positum in distinctione sententiarum per certa membra clausulasque certas. Usum musicum statuit in canticis, psalmis, & carminibus, *Joannes Buxtorfius*, pater; filius vero agnovit modo rhetoricum, quocum fecit *Wasmuthus*. *Augustus Pfeifferus*, licet accentus pro notis musicis non habuerit, putavit tamen, accentuationi metricæ inesse *μεσικόν τι*. At cur canticis, quæ in *Esaia*, *Habacuco*, libris *Samuelis*, ac *Mosis*, occurrunt, nulla adjecta fuit metrica accentuatio? Cur, obsecramus, tituli psalmorum *Davidicorum* eadem ratione, ac psalmi ipsi, accentibus fuerunt metricis ornati? Numquid & tituli ipsi fuerunt decantati? Quare fatendum, non dari usum accentuum directe & formaliter musicum. Id vero *Pfeiffero* Noster largitur, inesse aliquid musici canticis, in sacro V. T. Codice ubique exstantibus. Certe pro vario effectu, variaque vocum vel conjunctione, vel disjunctione, cantus fuit moderandus. In medio versus vox erat sufflaminanda; si versus esset longior, denuo pausa erat post verba nonnulla, sensu haud invito, adhibenda. In fine versus vox erat sensim demittenda, & pausæ submittenda. Hoc est fundamentum accentuationis metricæ. Modulabantur Judæi in Oriente pro more reliquarum ibi gentium quoque prosam, sed minus adstricte, minori contentione, non eisdem servatis morarum vicibus. Modulatio ad sensum erat accommodanda, ideoque insistebat certis legibus de vocibus vel conjungendis, vel disjungendis. Eis, qui sensum accurate callebant, accentibus haud erat opus. Sed in gratiam tironum hi fuerunt additi; quam ob causam præcentor Judaicus ex veteri ritu in synagoga, tanquam magister sensus haud expers, nec accentus, nec puncta vocalia, in Codice, quo utitur, tenet. Unde porro patescit, accentus

Pag. 5.
6.
7.

Digitized by Google

centus esse testimonia virorum doctorum atque piorum de sensu sacri Codicis rite assequendo, qualem ipsi Autores habuerunt pro optimo & genuino. Nec minus illud verum est, varietatem satis gravem ex defectibus describentium, in dies crescentibus, in accentus irrepsisse, cui vix mederi licet. Quis vero inficiabitur, sensum sacri Codicis posse ab eis quoque satis feliciter erui, qui doctrina accentuum carent? Expedit tamen, eam nosse, ut explorare liceat, an sensum veteris orthodoxæ Ecclesiæ Judaicæ in exponendis dictis sacris teneamus. Id vero dolendum, nos nescire, an consensu universorum, quorum intererat, accentus fuerint textui adjuncti. Jubet nos propemodum de eo dubitare vetustus ille ritus præcentoris, quo is ab exemplo accentibus instructo sese abstinet. Unica tamen accentuandi ratio duntaxat exstitit, certe tantum recepta est. Quis enim per tot Secula produxit Codices, accentuum signis diversis notatos? Sed hæc obiter. Redeundum nobis ad Autorem. Ipse dilucide ostendit, accentus haud universos esse tonicos, nec usum, accentibus præfixum, primarium esse toni-
Pag. 9 seq. cum. Restat itaque, usum primarium eorum esse stigmatologicum, ex quo deinde usus secundarius, nempe tonicus & modulatorius, derivari debet. Stigmatologicus summa sese commendat utilitate, eo quod amphibologiis & incertis sensibus,
16 seq. alioquin nascituris, medetur. Exemplis id illustrat Autor. *Jobi X, 8*, illud ita vertit: *manus tuæ gravi dolore affecerunt me; atqui fecerunt me.* Fuerunt illæ *una circumcirca; atqui*
18. *absorbuisti me.* Ita certe suadet accentuatio. Dictum illud *Es. XVI, 1*, ab interpretibus varie elatum, secundum accentus ita est vertendum: *Mittite agnum dominationis terræ ex Petra* (urbe), *desertum versus* sita: *ad montem filiæ Sionis.* Per eam urbem *Bochartus* intelligit caput Moabitidis, Crach-Moab, seu Rabbath-Moab, Areopolin. Dictum *Ecclesf. VIII, 5*, pro contextu & accentibus sic est proferendum: *Custodit (*Rex*) præceptum: non noscet rem malam?* i. e. nonne mala puniet? Hoc autem posito interpretationis fundamento, perspectu est facillimum, septuaginta Interpretes nimia ubertate esse usos, caruisse etiam exemplo punctato ac accentuato, certe illud haud adhibuisse.

Digitized by Google

buisse. Dictum obscurum *Ez. VI, 9*, sic vertendum: *Et recordabuntur elapsi vestri me, inter gentes nempe, quorsum captivi ducti fuerunt*, me, inquam, *qui fractus fuerim.* Dictum *Ez. XVI, 7*, sic vertendum: *Quantum ad incrementum attinet, instar germinis in campo copiose procrescentis reddidi te.* Indicatur modus augescendi, a sola providentia Dei pendens, citra opem & culturam hominum, quæ ad germina horti producenda aliquid confert. Dictum *Ps. LXVIII, 5*, sic cape: *Cantate Deo. Psallite nomen ejus, aggerate ei viam, qui equitat in solitudinibus, In Iah* consistit *nomen ejus. Ac exultate coram eo.* Conf. *Es. XL, 3.* Ostenditur utrobique, Filium Dei honoribus esse in terris excipiendum. Psaltes differit de Christo exaltato, tanquam victore triumphante, per totum terrarum orbem sterilem ac infrugiferum albo Evangelii equo vecto. Conf. *Apoc. VI, 2, Ps. XLV, 5.* Illam Christi in Jehovah ejusque gremio quietem Servator ipse sic edisserit *Jo. XIV, 11: Ego in Patre sum, & Pater in me est.* Laudandi argumentum ponderis infiniti! Locum varie obscuratum *Es. XLIX, 3*, nitori suo restituit, ita vertens: *Tu* (Messia) *es servus meus. Tu es Israel* (repræsentativus): *is, in quo me condecorabo.* Conf. *2 Cor. IV, 6.* Accentus porro designant actionem dicentis, gestum, affectum, admirationem, vocem interruptam, resumtionem & quasi allisionem spiritus. Variis id exemplis illustrat Autor. Eadem verba: *Sit nomen Jehovæ benedictum, Ps. CXIII, 2, Job. I, 21*, diverse accentuatur pro diverso dicentis affectu. Psaltæ exultantis verba quasi torrens feruntur rapide; *Jobi*, cujus animus in rebus mœstis erat sedatus, tardius, licet leniter, fluunt. Verba, *Gen. III, 22*, Autor ad normam accentuum ita vertit: *Ecce hominem! qui fuit, sicut unus ex nobis* (sanus & sanctus, *Gen. I, 27*,) *ad cognoscendum bonum & malum* satis aptus. At hac cognitione & felicitate haud contentus proh dolor! decidit. Subest ellipsis vocis אֲשֶׁר *qui*, ut *Thren. III, 1, Ps. LII, 9.* Pausa enim inest voci הָאָדָם. Utinam genuina & ad hasce leges accentuum composita superesset modulatio in eis, qui Codicem legunt Ebræum! Accentus iidem ostendunt, quænam voces actu construantur, quænam sint distrahendæ,

Pag. 22. 25. 26. 27. 29 seq.

Pag. 33. dæ, minusque conjungendæ. Notum eſt dictum *Habacuci* pal-
marium ex *II*, 4, וְצַדִּיק בֶּאֱמוּנָתוֹ יִחְיֶה. Senſus eſt: *Juſtus*
34. *coram Deo ex juſtitia imputata, per fidem recepta, certo eſt victu-
rus vitam*, ſcilicet *ſanctitatis ac ſanitatis, quæ ex ipſo momen-
to, quo infunditur, qua talis in animo fidelis, nunquam peritura
eſt, verum æternum duratura.* Conf. *Jo. VI*, 29, 1 *Jo. III*, 23,
35 ſeq. *Actor. XVI*, 31, *Jo. XVII*, 3. Egregie idem exponit locum
Ez. XVI, 6. Locum vero 1 *Sam. IV*, 8, ita vertendum judicat:
Hi illi ſunt *Dii illi*, *qui percuſſerunt Ægyptum, omni plaga;*
40. *in deſerto* ſcilicet Iſraelitis adfuerunt. Eadem ratione vertit
dictum 2 *Sam. XVII*, 29, ita: *Cum dicerent: populus ille eſt, fa-
melicus & laſſus & ſitibundus, in hoc deſerto*, ubi ipſis nulla
vaſorum cibariorumque copia, quam ideo Shobi aliique ad Da-
videm attulerunt, *v.* 27, 28. Sic partes periodorum minus
principales per vim accentuationis diſtinguuntur. Sed & pri-
42. mariæ ſic diſtinguuntur. En exemplum! Autor locum vexa-
tum, *Gen. XX*, 16, ita transfert: *Sara vero dixit* Rex *Abimelech:
ecce dedi mille ſiclos argenteos fratri tuo*, (*ecce is tibi eſt operi-
mentum oculorum apud omnes, qui tecum* futuri ſunt,) *atque
44. hæc omnia, & ipſam dilucide monſtratam.* Subeſt parentheſis
hoc modo: *Ecce illum maritum tuum* (quem dixiſti fratrem
tuum) *operimentum oculorum, oculorum* ſcilicet *omnium, quibus
tecum eſſe unquam contingere poſſit.* Cetera ita cohærent:
Ecce dedi fratri tuo mille argenteos, & præterea illæc omnia
(greges, armenta, ſervos, ancillas, ipſamque *Saram*, ei jam red-
ditam, indicat,) *ac præſertim fœminam, ſolo nomine ſororis
Abrahami prius cognitam, atque eo nominis involucro occulta-
tam, nunc vero dilucidatam & patefactam, utpote dilucide &
divinitus quidem monſtratam, eſſe ipſius uxorem.* Nam נֹכָחַ
ex יכח eſt *dilucide monſtrare id, quod occultum, perplexum, &
46. controverſum eſt.* Locum perdifficilem, *Gen. XV*, 13, obvium,
enodat ex accentuatione, quæ parentheſin ſubeſſe ſignificat,
hunc in modum: *Certo ſcito, peregrinos fore poſteros tuos in
terra aliena* (*atque ſervire facient eos & affligent eos,*) *quadrin-
gentis annis.* Afflictio illa, a nonnullis metuenda, non eſt ad-
ſtringenda ad annos quadringentos. Eadem ratione locus dif-
ficilis

Digitized by Google

ficilis *Exod. XII, 40,* promtiſſime extricatur: *Et quod attinet ad ſedem Iſraelitarum, (qui commorati fuerunt in Ægypto,) ea fuit 430 annorum.* Indicatur univerſus peregrinationum complexus. Præterea ex accentuum obſervatione apti reddimur ad Pag. 47.
periodos debite diſtinguendas. Quare dictum *Ez. XVI, 20, 21,* ita reddendum: *Præterea accepiſti filios tuos & filias tuas, quos procreaveras mihi: atque immolaſti eos illis ad comedendum: minima* hæc eſt *ex ſcortationibus tuis. Nam mactaſti etiam filios meos* (primogenitos puta): *& dediſti eos, dum transduxiſti illos, illis.* הֲמְעַט ſimiliter occurrit *Devt. VII, 7.* Primogeniti Deo erant proprii, atque ſolenniter coram Deo erant transducendi, *Exod. XIII, 12.* Addit Autor aliud ſpecimen ex
Eſth. V, 7, 8, docetque ex accentibus, *Eſtheram* ipſa Regis verba 48.
mirabundam repetere, nihil vero petere, petitionem potius ſuam in craſtinum differre, hunc in modum: *Poſtulatum meum! petitio mea! An inveni gratiam in oculis Regis?* Ac porro aliud ex *Devt. XX, 19,* ita vertens: *Cum obſederis - - non perdes arborem ejus* (civitatis) - - *atque eam non ſuccides. Sed, o homo,* ſuccides *arborem campi* (i. e. arbores foris enatas, infructiferas). Ita dictum *Eccleſ. VIII, 2,* ob accentus jubet verti: *Quantum ad me attinet* meumque conſilium, *præceptum Regis obſerva; &, quantum ad ſupremum, obſerva locutionem juramenti Dei.* Vox על eſt epitheton Dei Optimi Maximi, *Hoſ.*
XI, 7, 2 Sam. XXIII, 1. Quare illud כְּעַל *Eſ. LXIII, 7,* vertit 50.
ſecundum Supremum. Tandem vero ſubdit, accentuationem Codicis Ebræi eſſe ejusdem cum verbis ipſis divinæ originis & autoritatis. Sententia hæc omnino omnium eſt tutiſſima. Dolendum vero, teſtimoniis confici haud poſſe, accentus ab
initio textui fuiſſe adjunctos. Autor ita ratiocinatur: *Si accen-* 51.
tuatio ſit inventum humanum, ſenſus, quem illius ope fundit textus, eſt modo humanus; ad ſummum non eſt niſi ſententia humana de verbo divino, quæ fidei divinæ fundamentum eſſe nequit. Cauſæ hujus cardinem in figuris accentuum inveniendis nequaquam pono; verum in accentibus, ut ſenſus moderatoribus, textui apponendis. Id ſi hominibus ſpiritu divino non afflatis aſſignandum ſit, ſenſus eorum vi conflatus ac præfinitus

 nihilo

Digitized by Google

nihilo divinior eſt ſententia Commentatorum. Accentuum vi profecto mutantur vocales, & accentus ſunt ejusdem antiquitatis, ac textus ipſe. Alia autem denuo recurrit quæſtio, an eadem ſigna, quibus accentus ac vocales noſtra ætate in Codice ſacro Ebræo exprimuntur, ab initio & ſemper exſtiterint. In Talmudico quidem Codice fit mentio *mercedis pauſæ accentuum* שְׂכַר פְּסוּק טְעָמִים (Tract. *Medarim fol. 37*) & טַעֲמֵי תוֹרָה *accentuum legis*, qui dextra oſtenduntur (Tract. *Brachoth fol. 62*). Sed quæſtio identidem recurrit, an accentus illi fuerint ſcripti; an ea figura fuerint ſpectabiles, quæ nunc eſt in uſu. Non
Pag. 53 ſeq. vacat repetere argumenta, quæ *Cappelliſtis* oppoſuit Autor, ſiquidem ea jam apud alios leguntur. Miramur tamen, ipſum exiſtimare, deſcriptionem exemplaris accuratam, ſingulis accentibus punctisque vocalibus præditam, eſſe perdifficilem, ni
57. moraliter impoſſibilem. Quod enim ſi eſt verum, vix conſtabit amplius de unico Ebræi Codicis exemplo, rite deſcripto. Autor accentus Ebræo-Biblicos diſcernit in ordinarios atque in
59. extraordinarios. Extraordinarii ſunt *karne phara*, *mercach' pula*, & *Schalcheleth*, in proſa. Reliqui omnes ordinarii: *Reges* diſtinguunt; *miniſtri* voces connectendas ob ſenſum continuandum indicant. Deſideramus adhuc verſionem Vet. Teſtamenti ad amuſſim accentuum textus archetypi factam. Inde accentuationem diſtribuit Autor in planam ſimplicemque, quæ eſt grammatica & logica: ac in artificioſam, quæ præterea ad affectus exprimendos, & dictioni vitam conciliandam, acceſſit, priori haud repugnans. Accentuationis rhetoricæ uſus ſunt quinque, nempe conſtructio remota, ſtatus verborum abſolutus, repetitio vocis ſeu vocum, ellipſis, ac emphaſis. Ad
62. conſtructionem remotam refert dictum *Gen. III, 8*, quod ſic vertendum cenſet: *Et cum audiſſent vocem Domini Dei, deambulantem in paradiſo.* Intelligit Filium Dei, ſiquidem מִתְהַלֵּךְ de perſonis duntaxat adhibetur. Nec non illud *Exod. XXV, 12*, quod ſic vertit: *Et fundes ei annulos quatuor aureos: indesque eos ſuper quatuor angulos ejus; & fundes ei duos annulos: & inde s ſuper latus ejus*, nempe *latus primum: & fundes duos*, nempe *annulos: & inde s ſuper latus ejus*, puta *latus*

latus secundum. Sic annuli aurei octo elucent, quorum quatuor, singuli singulis, angulis affigendi, insuperque bini singulis lateribus. Horum sane nulli videbuntur supervacanei, si rationem habueris gravitatis tabularum lapidearum & operculi propitiatorii aurei, cum Cherubinis aureis. Ad statum verborum absolutum denotandum adhibentur accentus itidem, e. g. *Gen. I, 2,* והארץ היתה תהו, *&, quantum ad terram attinet, ea erat inanitas.* Dictum *Ps. XI, 3,* ob eandem rationem sic vertit: *Cum fundamenta ipsa destruentur, quid fuerit operatus justus?* Repetitio indicatur in illo dicto *Ezech. XV,* Pag. 63.
2: Quid esset arbor vitis præ omni arbore? Quid esset palmes, qui inter arbores silvæ existit! Quid ex eo palmite, de silva natali delato, posset confici? Comparatur ibi populus Judaicus viti, verum non sterili, sed agresti, quæ גפן שדה, *vitis campi,* dicitur *2 Reg. IV, 39.* Ellipsis latet e. g. in vocibus illis *Amos VI, 6,* ubi accentus distinctivus est in fine nominis pluralis, in statu constructo positi: השתים במזרקי יין, *bibentes in crateribus vini vinum.* Ita *Gen. III, 22,* verba הן האדם vertenda sunt: *ecce hominem illum!* Inter hæc sedulo est inculcandum, usui accentuum grammatico & logico ubique primas esse deferendas, nec ab eo, nisi urgente necessitate, esse recedendum. Nostrum non est, ex *Bostono* plura delibare. De diligentia Autoris, utilitate libri, ac exemplorum, illustrantium regulas, copia, ex eis, quæ jam allata sunt, nemo non 64.
esse potest satis superque convictus. Ad parentheses refert verba illa ושמואל שכב, *1 Sam. III, 3.* Nam *Samuel* in templo *obdormivit.* Nec non illa *Ps. XLIX, 9: Est enim cara redemtio vitæ eorum, immo cessat in seculum.* Parentheses vero signantur per distinctivos, ac clauduntur digniori, quam is fuit, cujus interventu fuerunt inchoati. Quare, præeunte minimo, clauduntur minore: præeunte minore, clauduntur majore: præeunte majore originario, clauduntur aucto: præeunte majore, clauduntur primario: præeunte primario, clauduntur absoluto. Quamvis parenthesis quoque rite satis per pares distinctivos constituatur, per pares majores, per pares primarios, denique per duos absolutos. Addit Autor hanc quoque 194 seq.
observa-

Digitized by Google

observationem: *Parenthesin, cui præit Dominus superior, alio superiore ex inferiori classe, sed neutiquam domino inferiore, claudi fas est.* Ex qua fimbria facile de texto reliquo licet
Pag. 218. judicare. Ad extremum suffragatur Autor *Salomoni Glassio*, qui in *Philol. sac. Lib. IV Tr. 1 Obs. I* perhibet, octodecim exstare loca, in quibus ה interrogativum desit. Loca, a *Glassio* ostensa, vindicat *Bostonus* sigillatim, eisque inesse scribit interrogatio-
220. nem. Tandem vero ita tractationem concludit: *Nullus dubito, quin in Testamento Veteri bis longe plures dentur quæstiones, ab Interpretibus, Criticis, & Commentatoribus, absque ulla idonea autoritate confictæ. Ceterum has, quarum dedimus vindicias, nobilissimas esse arbitror, unde de reliquarum ratione constare possit.*

JO. LAMII, PUBLICI ECCLESIASTICÆ Historiæ Professoris, & Riccardianæ Bibliothecæ Præfecti, de recta Christianorum in eo, quod Mysterium Divinæ Trinitatis attinet, sententia Libri VI.

Florentiæ, ex typographia Reg. Cels. apud Tartinium & Franchium, 1733, 4.

Alph. 2 plag. 2½.

Studium historicum, si quidem recta judicandi virtute juvetur, maxima omnino utilitate sese commendat, & historia inprimis sacræ civitatis ejusmodi est, ut a nullo divinæ sapientiæ interprete, in campis Theologicis erudite versaturo, negligi aut abjici debeat. Hanc nos rem novo suo, eoque eximio, erudivit exemplo Clarissimus *Lamius*, utpote qui veram orbis Christiani de sacrosancta Trinitate doctrinam, ex ultimis historiarum monumentis illustratam, cum erudita communicavit civitate. Qui, duce *F. Socino*, male de hoc sentiunt dogmate, illi tres ineunt adscitam suam opinionem corroborandi vias ac rationes. Sunt, qui obscure illud in sacris Literis significari ajunt. Alii, non unam Orthodoxos de eo fovisse sententiam, contendunt. Nec denique desunt, qui, e profana hominum, qui Deos coluerunt, philosophia ejusmodi decretum emanasse,

& sibi

Digitized by Google

& sibi & aliis persuadere conantur. Atque huic potissimum sacrilegæ audaciæ obviam ivit *Lamius* in hac ipsa, cujus indicem recitavimus, Commentatione. Spartam ille suam omni, qua fas est, accuratione ornaturus, ab ipso mundi exordio ducit argumenta, eandemque ultimis temporibus fidem, apud sanctissimos Judæorum Patriarchas, obtinuisse demonstrat. Ab his deinceps ad recentiores procedit ætates, &, Servatoris amicos cum illis minime dissentire, nec unquam dissensisse, extra omnem ponit dubitationem. Totum scriptum *sex* inclusum est *Libris*, & horum quilibet singularia quædam complectitur *Capita*. Haud videmur nobis ab re facturi, si, quæ hic uberius pertractantur, in compendio exhibeamus, & studiosos harum rerum Lectores ad ipsum illum Tractatum ordine perlegendum invitemus.

Liber I sex supra decem continet *Capita*. In *Cap. I* laudes Pag. 1.
Ægypti summatim celebrantur. Huc *Abrahamus* profectus est, 2-9.
isque Astronomiæ ac literarum expers haud fuit secundum *Cap.*
II & *III*. *Abrahamus*, & ejus posteri, non procul ab Ægypto 10 seq.
habitavere, & hic varia, *Josephi* ætate, studia viguerunt, quæ
Cap. IV recensentur. *Caput V* Israelitarum, qui in Ægyptum 12-23.
migravere, numerum & incrementum, religionem item ac
placita, commemorat, ac de doctrina Chaldaica quædam. *Caput*
VI ostendit Ægyptiorum & Israelitarum consuetudinem, & il- 24 seq.
lorum ea tempestate religionem; *Cap. VII* Græcorum & Ægy-
ptiorum literaturam, & horum posteriorum doctrinam; *Cap.* 25-28.
VIII quarundam Ægyptiacarum opinionum & dogmatum cum 28-37.
Ebraicis consensionem. Notitia Judaicarum legum & instituto- 38.
rum ad Ægyptios pervenisse, docet *Cap. IX*. Hi incredibili jam 39-45.
olim erga disciplinas amore, & Bibliothecas instituendi studio, te-
nebantur: cum his etiam Judæis intercedebant commercia, quod
Cap. X ostenditur. Certa est decem tribuum dispersio; nemo Re- 45-49.
gum Judæ cum Ægyptiis bella & fœdera in dubium vocat; unde
& Judæorum in Ægyptum fugam nemo unus negat, docente
id Autore *Cap. XI*. Exstant *Cap. XII* testimonia scriptorum, qui- 50.
bus manifestum redditur, Judaicas Scripturas apud Judæos exsti-
tisse, & *Cap. XIII* probatur, easdem ab aliis quoque gentibus sacras 51 seq.

 habitas.

Digitized by Google

habitas. In tribus postremis *Capitibus* nomina excitantur eorum,
qui olim in Ægyptum, antiquissimam sapientiæ sedem, con-
Pag. 52-61. cesserunt, scientiam inde suam adaucturi, ut *Cap. XIV Or-*
pheus, *Musæus*, *Melampus*, *Dædalus*, *Homerus*, *Lycurgus*, *Solon*,
61-75. *Thales*; *Cap. XV Pythagoras*, *Pherecydes*, *Thales Milesius*, ac
75-80. *Democritus*, qui & Chaldæos convenerunt; *Cap. XVI Hera-*
clitus, *Euripides*, *Eudoxus* Cnidius, & *Enopides* Chius.

Liber II quatuor supra decem Capita in se continet. *Plato* in
Ægyptum profectus est, nec tamen *Euripides* ejus itineris comes
81-85. fuit (*Cap. I*), nec *Eudoxus* illuc cum ipso concessit (*Cap. II*), *Plato*
tredecim ipsos annos ibidem cum sacerdotibus versatus, eorum
85-96. studia (*Cap. III*) ac literas Ægyptias (*Cap. IV*) didicit. Hoc tem-
96-101. pore multi Judæi Ægyptum incolebant (*Cap. V*). Quanquam
istud quidem, invita veritate, traditur, *Platonem Jeremiæ* vati
æqualem fuisse; hoc tamen omni vacare dubio videtur, eum
101-108. cum Judæis in Ægypto congressum (*Cap. VI, VII,*). Ipsos pro-
fanos olim scriptores Judæos celebrasse, ostenditur *Cap. VIII*,
108-117. & *IX* vindicatur. Non est vero absimile, *Platonem* aliquam
Ebraicarum Scripturarum notitiam habuisse (*Cap. X*), quam
117-125. quidem facilius haurire potuit, si tum Græca jam conversio quæ-
dam exstitit earum (*Cap. XI*). Idem ipse præ se fert, multa Græ-
125-129. cos a *Barbaris* accepisse (*Cap. XII*). Quo nomine non unum
Græcorum genus, sed plures, *Ægyptios*, *Babylonios*, *Thraces*,
Assyrios, & alios, inprimis autem *Ebræos*, indicari, contra *Jo.*
130-133. *Clericum Cap. XIII* docetur. *Caput XIV* lectu vel eo nomine
133-138. dignum a nobis censetur, quod loca, in quibus *Judæos* ipse *Pla-*
to commemoravit, examinantur. His Cl. *Lamius* præfultis,
ad rem propositam convertit se propius in *Libro III*, qui *de-*
cem Capita suo concludit ambitu. In *Cap. I* scriptores no-
139-141. minantur, qui *Platonem* Judaicarum Scripturarum vel dogma-
tum cognitione imbutum, memoriæ ac literis prodiderunt.
141-152. *Cap. II* Platonicæ ac Judaicæ doctrinæ similitudo declaratur,
quam *Clericus* etiam concedit, sed & pervertit & conturbavit.
153-159. Contra hunc ipsum doctissimum Virum *Cap. III & IV* demon-
stratur, ex hujus rerum universitatis contemplatione ad τῶν
τριῶν ἀρχικῶν ὑποστάσεων, sive sacrosanctæ Trinitatis, ac τοῦ

λόγου

Digitized by Google

λόγȣ cognitionem, perveniri haud posse. Ergo *Plato* de De- **Pag.**
miurgica Trinitate doctrinam sigillatim aliis Judæis debet (*Cap.* 159 - 162.
V, VI,). Hi vero Judæi divinæ Trinitatis notitiam habuerunt;
id quod *Cap. VII* & *VIII* probatur, & *Cap. IX Clerici* objectio
diluitur. Cui eidem etiam *Cap. X* insulsæ cujusdam conjectu- 162 - 180.
ræ ac divinationis dies dicitur, quod, in Trinitatis Demiurgicæ 180 - 183.
cognitionem falsa ratiocinatione venisse *Platonem*, censuit.

In *Libro IV octo Capita* exstant, quorum *I*, *Platonem*, ac cete- 184 - 190.
ros Philosophos, doctrinam περὶ τȣ̃ λόγȣ ab Ebræis accepisse,
vero reddit simile. In *Cap. II* inquiritur, cur id, quod Ebræi 190 - 193.
sapientiam dixerunt, λόγος a Græcorum sapientibus appelletur.
Sed & Judæos vocem λόγος, ad divinam aliquam hypostasin de- 193 - 203.
signandam, adhibuisse, *Cap. III, IV*, & *V*, extra omnem ponitur
controversiam. *Cap. VI* ostenditur, Scriptorem *Libri Sapientiæ* 204 - 208.
Cap. XVIII in his verbis, καὶ ȣ̓ρανȣ̃ μὲν ἥπτετο· βεβήκει δὲ ἐπὶ
γῆς, nec *Homerum*, nec alium quendam Græcorum Poetam,
imitatum. *Cap. VII* & *VIII* contenditur, *Sap. XVIII* locutionem 208 - 215.
παντοδύναμος λόγος, *omnipotens sermo* Latine omnino con-
vertendam esse. In *Platone* vero λόγος *ratio* commodissi-
me redditur, nec tamen vis ejus inferetur sententiæ, si quis etiam
sermo hanc vocem apud Philosophum interpretetur, præsertim
cum *Sapientiæ* Autor τὸν λόγον cum *sapientia* confudisse vi-
deatur. Nec *Philoni* inusitatum, *sapientiam* modo τὸν Θεȣ̃
λόγον, modo τὸν θεῖον λόγον, appellare. Nec desunt loca, ubi
hic nomen λόγος, cum ut *rationem*, tum ut *sermonem* signi-
ficet, usurpavit. *Liber V viginti*, atque adeo plurimis, absolvi- 216 - 224.
tur *Capitibus*. Et *Cap.* quidem *I* atque *II* divinitas τȣ̃ λόγȣ,
hoc est, Christi, ex disertis sacrarum Literarum testimoniis de-
monstratur. *Cap. III* tuetur Latinam nominis λόγος, in Evan- 225 - 228.
gelii *Joannis* principio occurrentis, versionem per *sermo*, seu
verbum, autoritate *Ignatii* Epist. I *ad Magnesianos* §. 8, *Ori-*
genis, *Tertulliani*, *Novatiani*, *Cæcilii Cypriani*, *Athanasii*, & 228 - 233.
aliorum. *Cap. IV* Patres Apostolici in auxilium vocantur, atque
planum fit, eos de Christi divinitate recte sensisse. Hactenus
demonstratum est, & *Platonis* & *Philonis* λόγον ex *Mosis* ora-
culis ac Judæorum traditionibus derivandum esse. Nunc ab

 omni

Digitized by Google

omni veritatis specie abhorrere declaratur, *S. Joannem* ex *Phi-*
lonis, *Platonis*, ut *Clericus* vult, imitatoris, libris λόγον suum
Pag. hausisse. *Prima* ratio ex Græcarum doctrinarum & Philoso-
233-257. phiæ apud Judæos insolentia, & rara admodum cognitione,
(*Cap. V, VI, VII, VIII, IX,*) *altera* ex ipsius S. *Joannis* ruditate,
258-263. ac *Platonicarum* commentationum imperitia (*Cap. X*), nec non
ex communi Apostolorum a profanis doctrinis aversione &
horrore (*Cap. XI & XII*), *tertia* ex ætate, qua Evangelia scripta
263-285. perhibentur (*Cap. XIII, XIV, XV, & XVI,*), & *ultima* denique par-
286-302. tim ex causa, quæ *Joannem* ad scribendum impulit, ipsoque modo,
quo illum Evangelium suum exorsum esse tradere solent, ducitur
(*Cap. XVII, XVIII, XIX, & XX,*). Quemadmodum vero in hacte-
nus disputatis Clarissimus *Lamius Jo. Clerico* omni sese objecit
occasione; ita in *Libro VI*, eoque postremo, qui *duodecim Capiti-*
bus constat, eam sigillatim Doctissimi Viri infirmavit opinio-
nem, qua censuit, profanos Philosophos sententiam de anima
mundana ex sacris oraculis, vel Ebræorum traditione, male in-
303 seq. tellectis, haurire minime potuisse. *Cap. I* indicit propositum.
304-307. Habuerunt antiqui olim Judæi *Spiritus S.* notitiam (*Cap. II*).
307-310. Opinio de mundana anima ex *Mosis* narratione, male explicata,
dum *Spiritum* S. *Gen. I, 3*, de *vento* quidam intellexerunt, orta
311-317. esse potuit (*Cap. III*). Ventum esse animam, multi veterum
existimarunt (*Cap. IV*), eidemque virtutem gignendi & fœcun-
317-324. dandi attribuerunt (*Cap. V*). Alia via *Cap. VI* aperitur, qua
ethnici in animæ cujusdam generalis suspicionem, verbis *Mosis*
325-327 aliter acceptis, venire potuerint. *Cap. VII* anquirit, an opinio
de mundo animato per se ipsa divinis sit Literis contraria. Quæ
reliqua sunt, *Capita* tantum non omnia ad *Platonis* historiam
328-331. propius spectant. *Caput* enim *VIII* ostendit, *Platonem* non
omnia literis mandasse, ejus item scripta quædam intercidisse:
qua occasione loca nonnulla *Clementis Alexandrini* exponun-
332-338. tur (*Cap. IX*). *Cap. X* lectorem vetat dubitare, *Platonem*,
& alios Græcos scriptores, multa ab aliis furto abstulisse,
338 seq. nec id fassos esse. *Cap. XI* de *Platonicorum* Dialogorum inter-
340 seq. locutoribus exponit. *Caput* tandem *XII*, idemque ultimum, iis
patrocinari videtur, qui, adumbrata illa sacrosanctæ Trinitatis
imagi-

Digitized by Google

imagine, in *Platonicis* monumentis obvia, Christianæ veritati divinam providentiam quodammodo prolusisse arbitrantur. Accedit Appendix, in qua nonnulla hactenus dicta illustrantur, & rerum Index notabilium.

Ceterum non est hoc dissimulandum, Doctissimum *Lamium* nil intentatum reliquisse, quo institutæ ac susceptæ rei omni ex parte satisfaceret. *Clerici* inficetam esse conjecturam, nemo unus negat, qui sapit. Nomen τῦ λόγυ, Servatori tributum, a viris divinitus eruditis ortum esse, omnes, qui veri aliqua valent perspicientia, non inviti largiuntur. Hoc autem in dubium vocari forsitan possit, an ea, quæ olim *Plato* de tribus rerum naturalium principiis scivit, ex Judaica traditione derivari debeant. Nam & *subjecta* propositionum, quæ in ejus scriptis & illis inveniuntur, aliter vocantur ac concipiuntur, & *prædicata*, ipsis apposita, in eam, quam puriores olim Judæi admiserunt, & Christiani hodieque admittunt, vix & ne vix quidem conveniunt & quadrant Trinitatem. Is certe cum illis, qui olim ab ipso erant, obscure, ambigue, atque eum in modum, locutus est, ut ex illo Mysterio vix aliqua similis dicendi ratio, hoc est, umbra quædam, supersit. Hoc vero caret dubio, juniores *Platonicos*, qui post Servatorem natum vixerunt, & de quibus Cel. *Lamius* ipse *pag. 272 seq.* erudita lectuque valde digna in medium attulit, obscura & ambigua *Platonis* dicta Christianis scitis adaptasse. His inprimis solenne erat, a Christi amicis verba, dogmata, mores, ac ritus, furari. De his itaque valent, quæ *pag. 332 seq.* dicuntur. Atque huic eidem recentiori *Platonicorum* sectæ *Philo* etiam, Judæus Alexandrinus, qui post C. N. (*pag. 263 seq.*) vixit, favisse videtur. Hoc modo credendum esset, *Philonem* non ex *Platone*, sed ex amicis Domini, non vero hos ex illo, Trinitatis arcessivisse Mysterium. Nemo est, quin suapte sponte perspiciat, his sumtis principiis, bonam, cui orandæ *Lamius* vacavit, causam egregie juvari. Qui & in eo laudandus est, quod in hac sacra investigenda historia temporum rationem habendam existimaverit. Ex his perspicuum fit, non male tempus Virum collocasse doctum, quod

hunc librum composuit, cum in Galliis A. 1730 ac sequenti versaretur.

JOANNIS GUILIELMI HOFFMANNI, *D. & Histor. Prof. in Acad. Witteb. Publ. Ordin. Observationum Juris Germanici Libri duo.*

Francofurti & Lipsiæ, sumtibus hæredum Lanckisianorum, 1738, 8. Alph. 1.

Dapes ex veterum Germanorum Jurisprudentia quæsitas apponit Cel. *Hoffmannus*, eo delicatiores, quod ante eum pauciores præstantiam illarum degustarunt. Præfat. Ipse de se quam modestissime sentit, ludendoque magis, quam seria cogitando, enatos hos Observationum libellos scribit, cum, quod otiosi facere solent, de amoribus suis cogitaret. Ibi vero raucum Salicæ legis carmen crepare, & Francica proponere ænigmata, & in opacam vocum barbararum sylvam descendere, jucundum habuit, neque horrorem illum, qui suæ ætatis caligine reverentiam sibi quandam conciliat, reformidavit. Maximam Opusculi partem derivationibus verborum legitimorum, & detegendis Germanicæ linguæ originibus, absolvi voluit, cum hanc deprehenderet potissimam ignorantiæ in legibus Germanorum rationem, quod ne verba quidem JCti caperent. Patrocinium Operi suo binis præcipue argumentis quærit, quorum alterum ex titulo humanioribus Belgii JCtis familiari, alterum ex fervido patriæ amore, repetit. Rectius enim illos facere arbitratur, qui domi nata apud exteros vendunt, quam qui aliunde accita, ingenti pretio coemenda, ad patrios lares deferunt. En ipsam Observationum tabulam. *Lib. I Cap. I* de Glossis Malbergicis, variisque earum interpretationibus, disserit, justis illos decorans encomiis, qui in id incubuere sedulo, ut novi quidquam ad Germanicam linguam, & hoc potissimum vetustatis monumentum, conferrent; Pag. 4. qua in re palmam, eamque lemniscatam, *Jo. Georg. Wachtero*, Germaniæ *Varroni*, tribuit, secundumque ab eo locum *Jo. Georg. Eccardo* assignat, cujus tamen in emendando audaciam subinde, & mox hoc ipso *Capite*, reprehendit.

Nam

Digitized by Google

Nam, cum adſcriptam in Gloſſis ad *Salicæ Legis Tit. VII §. 6: Si quis furaverit anſerem aut anatem domeſticam* &c. vocem *Sundleno* in *Ganta vel Ento* commutandam cenſuiſſet, Cel. *Hofmannus* veterem lectionem defendit, cum *Sundleno* vel *Sundlero* natatorem, adeoque & anſerem & anatem, commode ſignificet. *Cap. 2* ad *Legis Sal. Tit. X §. 2* commentatur, &, quomodo legendum ſit *Stalacha*, explicat. *Cap. 3* de voce *Chreneeruda* ex *Leg. Sal. Tit. V §. 2*, & *Tit. LXI §. 2*, diſſerit. *Cap. 4* vocem *Affectu* in *Tit. XXII §. 1* vindicat, derivat, ſimilesque conjecturas de vocabulo *Idulgus* proponit. *Cap. 5 Leg. Sal. Tit. II §. 18 ſeq.* aliter, atque vulgo fieri ſolet, explicat, ſimulque, quid ſit *Babene*, contra *Eccardum* diſquirit. *Cap. 6*, quid ſit *Friolaſia* & *Theurora* in *Tit. XV §. 1, 2, 3*, divinat. *Cap. 7* de *Changichaldo* ex *Leg. Sal. Tit. XIV §. 10* agit. *Cap. 8 Bumedam* definit pecuniam ab hominibus propriis domino fundi, in eorum matrimonia conſenſuro, ſolvi ſolitam: indeque locum egregium ex pervetuſtis *Lotharii* Aug. tabulis apud *Rethmeyerum Chron. Brunſu. pag. 297 ſeq.* illuſtrat. Derivatione vocis nihil incertius. Etenim Cel. *Eſtor* pro *Brutmeda*, *brautmiethe* poſitum exiſtimat. Doctiſſ. *Wachterus* a *bu*, domus, & *mede* deducendum ſtatuit. Neutrum Cel. *Hofmanno* probatur, quippe qui vel ex *bu vacca* natam vocem, propterea quod cenſus ille vaccis abſolveretur, ex Scoticis apud *Skenæum* legibus concludit, vel *buggan*, emere, & *mæde*, virgo, originem nomini dediſſe, redemtionemque ſponſæ indicari, arbitratur. *Cap. 9* de jurejurando viduæ, quo quantitatem *Morgengabæ* a marito ſibi datæ probat, *Naſtaid* ab Alemannis vocari ſolito, diſputat, illudque nomen *Neſtel-Eyd* denotare, & ad ritum, mulieribus ſervatum, quo crines in nodum collectos, digitis adjectis, in pectus ſiniſtrum protrahebant, cenſet reſpici. *Cap. 10* ad *Leg. Sal. Tit. XXXIII §. 1*, & vocem *Quintus*, nonnulla notat. *Cap. 11* varia de injuriis, præſertim *von Schelten aus der Chriſtenheit und Chriſtlichen Scheltworten*, profert. *Cap. 12* quasdam clamandi formulas, in antiquis Juribus Germanicis obvias, & ipſo judiciorum uſu frequentatas, ut *Jodute*, *Wapen*, *Wrack*, &c. repræſentat. In *Libri II Cap. 1* totus eſt in illuſtrandis Gloſſis ad *Salicam Legem* Malbergicis,

Pag. 11.

85 ſeq.

94.

gicis, velut *Chalip Subdupio tit.* XLIV §. 3, *Nuchala ib.* §. 14,
Pag. 168 seq. *Authumia Tit. XIV* §. 1. *Cap. 2* vocem *Focichalta* in *Leg. Sal. Tit. II* §. 7 vindicat, & a *Foch*, quod ex *foden*, nutrire, eſt, æque ac *fud*, matrix, deſcendit, atque a *Chalt*, pretium nunc mulctam annotante, derivat, mulctam furis definiens, qui ſcrofam abſtulit cum fœtibus. Atque opus omnino hic erat vindiciis, cum in alia *Eccardus* abiiſſet omnia, *Folcichalta* reponens, & pretium populi ſeu gregis ſuum innui exiſtimans: quæ quidem ſententia vel inde exiguam habet veritatis ſpeciem, quod de quadrupedibus rariſſime, de ſuibus nunquam, vox Theodiſca *Volck* adhibeatur. *Cap. 3* iterum aliquot Gloſſas Malbergicas, quæ *Salica Lege Tit. XXXII* continentur, digitorumque mutilationes ſignificant, ut *Alatham briorodero* §. 4, *repphano* §. 6, *elechano* §. 7, expendit. *Cap.* 4 de vulneribus membrorum corporis nobiliorum ex *Salica Lege* diſputat, &, cur in Gloſſis Malbergicis *Tit. XXVII* §. 12 oculi excuſſio *Liclamina*, §. 13 naſi amputatio *Fraſitto*, §. 15 linguæ exſciſſio *Alchaltua*, §. 16 dentis evulſio, *clanina*, & denique §. 17 & 18 obſcœnarum partium exſectio *Wiradardi* & *Alacharde*, dicatur, inquirit. Lectu præ reliquis digna ſunt *Cap. 5* & *6*, quæ de vulnerum æſtimatione & gentium Germanicarum circa hanc indagationem
212. ſollicitudine, tractant. In *Salica Lege vulnera* a *debilitatibus* diſcernuntur, ita, ut per illa Germani plagas leviores, nil niſi cicatricem relinquentes, aut oſſiculi minutioris jacturam afferentes, per has membrum ruptum, fractum, vel penitus ablatum, judicarint. Pleræque gentes ad longitudinem profunditatemque vulneris reſpexerunt, eaque in re ſolliciti inprimis fuere Friſiones, prout ex lege ipſorum *Tit. XXII* apparet, cui ſanctio *Ælfredi* Regis in legibus Anglo-Saxonicis apud *Wilkins pag.* 44 jungi meretur. *Cap. 7*, quid denotet *Silave* in *Leg. Sal. Tit. LVIII* §. 4, & *Rabanal in Tit. XLIV* §. 10, conjicit, ſicuti *Cap. 8*, quid *Theophano Tit. VI* §. 3, quid *Chunnovano ibid.* §. 4, quid *Huichte Tit. XLI* §. 5, quid *Chanco ibid.* §. 1, quid *Stalaſtho* §. 16, quid *Abazym pedero*, ſignificent, exponit. *Cap. 9* Gloſſam Malbergicam *Moſedo*, paſſim in Legis Salicæ Capitibus obviam, illuſtrat, ſimulque, quid *Opdopus Tit. XXVII* §. 1, 3, & *Ferthebero*, ſibi velint,

Digitized by Google

lint, diſpicit. *Cap. 10* de Gloſſis Malbergicis *Schuiſara Chrogino Tit. XXVIII §. 2*, & *Widreſa Thalo Tit. XLVIII §. 1*, item de *Stringere*, *Chamni*, & *Manecharde*, *Tit. XVIII*, varias proponit conjecturas. *Cap. 11*, unde nomen *Zeuge* trahat originem, & quo referenda ſit vox *delatura*, toties in *Salica Lege* occurrens, disquirit. Sic & *Cap. 12* conjecturas de vocibus *Alethardis Tit. IX §. 3*, *Chanaswido Tit. VII §. 5*, & *Solampina ibid. §. 7*, proponit. Plura non addimus, ſatis perſuaſum nobis habentes, quemvis nobiſcum in hoc fore conſentientem, Cel. *Hofmannum* æquis paſſibus ad propagandam Fratris deſideratiſſimi gloriam graſſari, nec niſi magna & egregia ab ingenio ejus poſſe exſpectari.

A TREATISE ON THE FORCE AND ENERGY of crude Mercury, &c.

h. e.

TRACTATUS DE VIRTUTE ET ENERgia Mercurii crudi, demonſtrans utilitatem & innocentiam ejus, quoad uſum internum, variis experimentis, & hiſtoriis caſuum acuti chronicique morborum generis; Autore THOMA HARRIS, *Chirurgo.*

Londini, impenſis E Symon, 1734, 8.
Plag. 8.

Mercurii crudi æque ac præparatorum inde factorum uſus, ſuſpectus pleriſque hactenus viſus per Britannos, eruditiſſimorum quorumcunque inter illos virorum ſuffragio ita invaluit, ut nihil in ore pleriſque ſit frequentius Hydrargyro. Perſuadere tamen huc usque non potuerunt exteris, ut ſimili fiducia ponderoſo metallo, decima parte ponderis ſpecifici pondus ſanguinis ſuperante, adeoque ad motus leges inepto, & in cavernis oſſium facile quieſcente, uti ſuſciperent. Interea rationibus haud carent, qui Mercurium collaudant. Aperientium omnium medicamentorum dicitur præſtantiſſimum. Plantis aperitivis omnibus, ipſis thermis aquisque chalybeatis, dicitur carere poſſe, qui Mercurio uti norit. In fronte libelli habetur:

Quod non ſanat medicamentum, Ferrum
Sanat, quod Ferrum non ſanat, Ignis
Sanat, quod Ignis non ſanat, Mercurius ſanat;
Quod non ſanat Mercurius, inſanabile eſt.

Refelluntur dubia, quæ Hydrargyri uſum ſuſpectum reddere poſſent. Corroſivus ille in corpore humano fieri nequit, calor vitalis producendæ ſublimationi impar eſt, nec eidem adeo facile ſalia corporis adhærent. Ob formæ innocentem habitum, cum rotundæ ſint omnes minimæ ejus moleculæ, nec tundere, nec pungere, nec lacerare, valet, ſed ſolo ſuo pondere ſpecifico in præſtructa viſcera & vaſa eorundem capillaria agit. Nec metus ſubeſſe dicitur, ne ſuperari a pulſu ſanguinis haud poſſit, cum Mercurius in ſanguine exſtinguatur. Experimenta illius rei facta fuerunt; liquor gaſtricus canis ſemivivi Mercurium in magma, ſimile illi, quod cum ſaliva fit, permutavit; bilis ſanguisque Mercurium abſorpſerunt; cum ſalibus volatilibus itidem amice conſpiraſſe deprehenſus fuit. De uſu Mercurii externo, deque via ejus per venas, prout Autori videtur, lymphaticas, breviter, de interno autem utendi modo prolixius, agitur. Recenſentur morbi, quibus ſaluti fuit, & adducuntur uberrima rerum teſtimonia. Accedunt Fratris literæ, docentes, inteſtinorum mutuum ingreſſum, ileon ſeu volvulum dictum, epoto Mercurio ſanari. Additur, acidum ventriculi alio remedio efficacius corrigi non poſſe. Obſtructa etiam tubulorum lacteorum oſcula hoc ipſo aperiuntur, dum exſtinctus chylo hydrargyrus ſubintrare annititur, nec ulla proinde ſalivatio metuenda eſt, ob vaſorum, quibus decurrit, ampliſſimum habitum. Præterea laudatur decoctum hydrargyri, ſimplici aqua factum, quod calculoſis prodeſt. Cognovit enim Autor, injecto per arteriam emulgentem Mercurio, ipſos ureteres hinc repletos fuiſſe: ſtrumas, quæ malum regium, *the Kings Eil*, Britannis dicuntur, eo quod Rex attactu ſtrumoſos ſanet, Mercurius reſerat; omnesque corporis humani ſcirrhos reſolvit. Rhevmaticos Arthriticorum dolores crudi Mercurii uſu perſanatos fuiſſe, in exemplis habet. Abundent ſuo ingenio exteri. Neminem de humano corio ludere decet, ne experimenta per mortes fiant, vel occidiſſe videamur, quos ſervare non poſſumus.

AFFE-

Digitized by Google

AFFECTUM IN LIBRIS ET PRAXI RArissimum, ab HERMANNO BOERHAAVE in nosocomio Lugduno-Batavo sanatum, descripsit CHRISTIANUS ANDREAS KOCH, Med. D. Brunsuicensis.

Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonck, 1738, 4 maj.
Plag. 4.

Quandoquidem multum omnino rei medicæ intereſt, morbos graviores, eosque feliciter perſanatos, in faſtos referri, bene de illa meretur Cl. *Kochius*, quod ſimilem affectum accurate deſcribendum, & pro ſua virili parte illuſtrandum, ſuſcepit. Summa narrationis huc redit: Fœmina quædam, ſatis bene alias valens, graviditatis tempore in vehementiſſimam incidit iſchuriam, qua Chirurgi arte demum ſublata, urina fœtida, ſanguinolenta, & quaſi corrupta, ac intra breve temporis intervallum tam copioſa, reddita fuit, ut pondus quatuordecim librarum minimum adæquarit. Poſtridie ejus diei, cum abortus quinquemeſtris inſecutus eſſet, remanſit dyſuria, in ipſoque fœminali tumor laxus, mollis, veſicalis, vaginam opplens, fuit detectus. Aliquando etiam in urethra in conſpectum prodiit corpus molle, laxum, rugoſum, veſicale, aſperum, lapillis quaſi conſperſum, & membranatim per flexuras, laciniæ inſtar, digeſtum, quo ſine magnis fœminæ moleſtiis ex urinæ meatu protracto, tumor tamen ille in uteri vagina haud ſubſedit, maxima e contrario urinæ incontinentia acceſſit, hacque ceſſante, dyſuria quædam rediit, effecitque, ut lotium ſub ſummis ſemper micturiendi tenesmis, difficillime, magnoque dolore circa ultimum mictionis nixum recrudeſcente, excerneretur. Quo tempore noſocomium adiit ita affecta mulier, in qua febricula etiam, pulſus debilis febrilis, totumque corpus projectum, ac ſi lecto fuiſſet affixum, urinaque flammea, ſanguinolenta, fœtida, in qua ſedimentum viſcoſum, craſſum, albicans, purulentum, cruoris & ſaniei particeps, copioſe ſubſidebat, obſervabantur. Omnem hanc morbi hiſtoriam, & quæ multo adhuc uberius perſequitur, in ratiocinio ſuo Cl. Autor poſthæc enucleat, & quælibet ad ſuas cauſas revocat, medendique

que rationem extremo loco subnectit. Ex ipsius itaque sententia ischuria potissimum graviditati debetur, sub qua urina vesicam erosit, distendit, irritavit, & deterso muco inflammavit, fibras destruxit, & vasa sanguifera aperuit, ut cruor exstillans cum lotio commisceretur. Ut vero facile intelligitur, qua ratione abortus hinc contigerit; ita ex mente Celeberrimi *Bœrhaavii*, nuper maximo artis salutaris damno demortui, ex paralytico per gradus, inflammatorio, suppuratorio, & ulceroso statu, qui post ischuriam interjecto spatio vesicæ obvenit, nervea vesicæ membrana excoriata, atque sub laciniæ superius commemoratæ forma extracta fuit, quam interiorem vesicæ pelliculam hac ratione exuviarum instar, in puerpera quadam perfecte posthæc sanata, & feliciter adhuc pariente, abrasam esse, quondam jam *Ruyschius* in Adversariis Anatomicis animadvertit. Ex eadem vesicæ excoriatione ingens urinæ incontinentia ortum habuit, dysuria autem diuturna & pertinax ex *Bœrhaavii* sententia ita nata esse videtur, quod forte vesica lotio suppresso mire expansa, ingenti illa tam urinam emittendi, quam parturiendi, pressione, vaginam adeo dilatavit, ut sub ore matricis, ubi minor resistendi vis est, sacculus sub herniæ vesicalis specie fuerit formatus, qui tumorem illum laxum vesicalem in vagina constituit. In quo subsistens urina quoniam pressioni non amplius fuit exposita, vesicæ actio in lotium non tam egit, illudque expulit, quam potius, sacculum illum dilatando, mictionem difficiliorem reddidit. Urinæ sedimentum glutinosum, cruoris, saniei, purisque ichorosi, particeps, ulcus vesicæ serpens, cum magna humorum coctorum, semicoctorum, & crudorum, in hac parte colluvie indicavit, febriculam vero cum vesicæ inflammatio, tam pus ichorosum, per venas absorptum, aluit. In curando hoc morbo atroci dubiique eventus *Bœrhaavius* primum eo respexit, ut vesicæ exulceratio sanaretur. Quo consilio remedium catharcticum validissimum in usum vocavit, ut tentaret, an forte materia glutinosa vitrea, in vesica hærens, incidi, resolvi, eliminari, simulque diathesis ulcerosa corrigi, queat. Fuit id Mercurius præcipitatus albus, cujus grana duo, cum radice Jalappæ, Scammon. & Sac-

char.

Digitized by Google

char, mixta, triginta & plures alvi dejectiones excitarunt, cum quibus ingens ſemper aquæ copia ex veſica prodiit, haud ſecus, ac ſi ptyaliſmi ſpecies inferiora invaſiſſet. Virium proſtratarum cauſa poſtea per tres hebdomades ſeptimo quovis die unicum tantum ejus granum, cum aliis mixtum, veſperique hauſtus anodynus datus fuit. Deinceps de priſtino veſicæ robore reſtituendo laboravit. Propterea mulier ipſius juſſu & omni ſemihora lotium reddidit, & diebus a purgatione liberis quavis hora unciam unam decocti blande detergentis, acrimoniam temperantis & traumatici, ex rad. Bardan. Eryngii, Glycyrrhizæ, Nitroque puro, parati, ebibit, ut ita ad veſicam, tanquam corruptorum humorum ſentinam, blandi ſemper humores advehe-rentur. Tertio providit, ne tumor, vaginam opplens, amplius prolaberetur, ſed potius ſenſim magis magisque repelleretur. Hinc mulieri autor ſuaſorque fuit, ut ſpongiam ſiccam, huic negotio accommodatam, in pudenda immitteret, tam felici ſucceſſu, ut poſt aliquot menſes tumor minueretur, &, cum antea pugni minoris magnitudinem ſuperaſſet, jam mole ſua vix nucem juglandem exæquaret. Omnibus his mixtura quædam, putredini reſiſtens, ex aqua Fœniculi, Opio, Spir. Salis dulc. & Rob Sambuci addita fuit, hocque modo ægrota, mutatis tamen iis, quæ pro morbi ſtatu & ſymptomatum præſentia mutanda erant, tredecim hebdomadum ſpatio ita convaluit, ut prioribus ex ſymptomatibus vix unicum, & tantum reliquiæ ſupereſſent quædam, ſicque ipſa noſocomio dimitteretur.

INVESTIGATIO ANALYTICA THEOREMATIS BERNOULLIANI, pro Rectificatione Curvarum, quod absque Analyſi & Demonſtratione legitur in hisce Actis A. 1697 Menſ. Octobr. pag. 463. Autore JO. THEOPHILO WALZIO, A. M.

I. Sub finem Seculi ſuperioris Vir ſummus, *Jo. Bernoullius*, cujus opera incredibiles ad Geometriam reconditiorem factæ ſunt acceſſiones, Theorema exhibuit univerſale, rectificationi Curvarum inſerviens, cujus ope ad datam Curvam irrectificabi-

ficabilem alia inveniri potest, quæ cum proposita summam constituat vel differentiam absolute rectificabilem. Ita autem paucis habet: „ Si, positis Curvæ datæ Coordinatis x & y, fiat „alia Curva, cujus coordinatæ sint $\frac{x\,dy^3}{dx^3}$ & $\frac{3x\,dy^2}{2dx^2} - \frac{1}{2}\int.\frac{dy^2}{dx}$, „erunt ambæ Curvæ simul sumtæ absolute rectificabiles, & con„stituent rectam, quæ se habebit ad abscissam Curvæ datæ x, ut „Cubus Tangentis ad Cubum Subtangentis in eadem Curva data.„

II. Analysin Theorematis excellentis supprimere tum temporis placuit Viro Celeberrimo, cum calculum deposceret paulo profusiorem. Fuere fortassis aliæ adhuc rationes, illa præcipue, quod non nisi Geometris primi ordinis, nequaquam vero tyronibus, scripserit. Quicquid vero hujus sit, ego quidem, lecto Theoremate, id maxime in votis habui, ut in analysi ejus inquirenda mihi liceret proficere. Quæ vero eam in rem meditatus fui, nunquam in lucem emittere animus fuit, nisi in *Actis A. 1737 Mens. Febr. pag. 82* vidissem, ipsum Virum Cel. exhibuisse Analysin Quadraturæ cujusdam Curvæ exponentialis, quam superiore itidem Seculo jam dederat, eo sane animo, ut iis, qui Geometriæ student, facilior ad ea aditus pateat, quæ alias non nisi ingenti laboris & temporis dispendio percipiuntur. Quæ cum ita sint, non ægre laturum spero Virum Cel. quod calculum, quem ad investigandum Theorema inii, ea, qua possum, perspicuitate hic proponam.

III. Sit æquatio differentialis Curvæ cujuscunque, cujus Coordinatæ sunt x & y, talis, $dy = p\,dx$, ubi p est functio qualiscunque ipsius x. Elementum Curvæ erit $= dx\sqrt{(1+p^2)}$. Ejus integrale (per methodum integrandi *Bernoullianam* in *Actis Erud. A. 1694 pag. 437*) $= x\sqrt{(1+p^2)} - \int.\frac{xp\,dp}{\sqrt{(1+p^2)}}$. Igitur, si adjiciatur $\int.\frac{xp\,dp}{\sqrt{(1+p^2)}}$, summa foret Quantitas finita & algebraica, scilicet $= x\sqrt{(1+p^2)}$. Res igitur eo rediret, ut construeretur Curva, cujus elementum sit $= \frac{xp\,dp}{\sqrt{(1+p^2)}}$, quod dicatur du, igitur $du = \frac{xp\,dp}{\sqrt{(1+p^2)}}$

& du

Digitized by Google

& $du^2 = \frac{x^2p^2dp^2}{1+p^2}$; hoc itaque Quadratum deberet dividi in duo alia, cujus latera vel ſint integrabilia, vel ſaltem ad conſtructionem redigenda. At vero inveniuntur hæc latera $= \frac{x\,p\,d\,p}{\surd(2-2\surd-p^2)}$ & $\frac{x\,p\,d\,p}{\surd(2+2\surd-p^2)}$, adeoque Curva, cujus coordinatæ forent $\int.\frac{x\,p\,d\,p}{\surd(2-2\surd-p^2)}$ & $\int.\frac{xp\,dp}{\surd(2+2\surd-p^2)}$, conſtructu ſemper eſt impoſſibilis. Quamobrem hac ratione ſcopo potiri non datur.

IV. Quæ cum ita ſint, de eo diſpicio, ut efformare poſſim quantitatem finitam univerſaliſſimam, cujus differentiale includat aliquem terminum, qui ſimpliciter ſit $= \surd(dx^2+dy^2)$ vel $(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}$. Cumque finita quantitas terminis infiniteſimalibus exprimi poſſit, formo ex poteſtate quadam ipſius $(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}$ & unius ex coordinatarum elementis hanc quantitatem finitam, $G = \frac{A(dx^2+dy^2)^{\frac{n}{2}}}{dx^n}$, dividoque potius per dx^n, quam per dy^n, quia $dy^n = p^n dx^n$, nullaque adeo mutatio foret, niſi quod loco A ſcribendum eſſet $\frac{A}{q^n}$. Differentiando hanc quantitatem, ponendo dx conſtans, erit $dG =$ $\frac{dA(dx^2+dy^2)^{\frac{n}{2}} + nA(dx^2+dy^2)^{\frac{n-2}{2}}dyddy}{dx^n}$. Quodſi loco $(dx^2+dy^2)^{\frac{n}{2}}$ ſcribatur $(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}.(dx^2+dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$, & dx^2+dy^2 actu elevetur ad dignitatem $\frac{n-1}{2}$, erit $dG =$ $[dA(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}(dx^{n-1}+\frac{n-1}{2}dx^{n-3}dy^2+\&c.)+nA$ $(dx^2+dy^2)^{\frac{n-2}{2}}dyddy]: dx^n$. Ex quo perſpicuum eſt, Terminum hunc $\frac{dAdx^{n-1}(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}}{dx^n}$ ſimpliciter exhibiturum $dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}$, ſi ſit $\frac{dAdx^{n-1}}{dx^n} = 1$, unde $A = x$, ergo

quanti-

quantitas $G = \frac{x(dx^2+dy^2)^{\frac{n}{2}}}{dx^n}$. Quicquid igitur pro n substituatur, in differentiatione semper proveniet terminus $(dx^2+dy^2)^{\frac{1}{2}}$.

V. Huic itaque Quantitati G æquari pono summam ex arcu Curvæ propositæ, qui respondet coordinatis x & y, & ex arcu Curvæ adjiciendæ, quam, in eo sum, ut inveniam. Ubi statim patet, coordinatarum quamlibet exprimi debere per fractionem, cujus denominator sit $= dx^n$. Una coordinatarum igitur sit $= \frac{zdy^2}{dx^n} = r$, ut modo, quam fieri potest, simplicissimo exprimatur. Altera sit $= \frac{u}{dx^n} = t$; ubi jam per calculum determinandæ sunt z, n, & u. Est vero per conditionem Probl. $\surd(dt^2+dr^2) + \surd(dx^2+dy)^2 = dG$, unde $dt = \surd(dG^2-dr^2-2dG\surd(dx^2+dy^2)+dx^2+dy^2)$, & $du = dt\,dx^n = dx^n\surd(dG^2-dr^2-2dG\surd(dx^2+dy^2)+dx^2+dy^2)$.

VI. Est vero $dG^2dx^{2n} = dx^2(dx^2+dy^2)^n + 2nxdx(dx^2+dy^2)^{n-1}dy\,ddy + n^2x^2(dx^2+dy^2)^{n-2}dy^2ddy^2$, id est, si termini evolvantur, $= dy^{2n}dx^2 + ndy^{2n-2}dx^4 + \frac{n.n-1}{2}dy^{2n-4}.dx^6 + \&c. + 2nxdxdyddy\,[dy^{2n-2} + (n-1)dy^{2n-4}dx^2 + \&c.] + n^2x^2dy^2ddy^2\,(dy^{2n-4} + (n-2)dy^{2n-6}dx^2 + \&c.)$. Porro est quoque $dr = \frac{dzdy^n + nzdy^{n-1}ddy}{dx^n}$, adeoque $dr^2dx^{2n} = dz^2dy^{2n} + 2nzdzdy^{2n-1}ddy + n^2z^2dy^{2n-2}ddy^2$. Quamobrem erit $(dG^2-dr^2)dx^{2n} = dy^{2n}dx^2 + ndy^{2n-2}dx^4 + \&c. + 2nxdxdyddy\,[dy^{2n-2} + (n-1)dy^{2n-4}dx^2 + \&c.] + n^2x^2dy^2ddy^2\,[dy^{2n-4} + (n-2)dy^{2n-6}dx^2 + \&c.] - dz^2dy^{2n} - 2nzdzdy^{2n-1}ddy - n^2z^2dy^{2n-2}ddy^2$. Comparando jam inter se terminos $dy^{2n}dx^2$ & $dy^{2n}dz^2$, item

$2nzdz$

$2nzdzdy^{2n-1}ddy$ & $2nxdxdy^{2n-1}ddy$, nec non $n^2z^2dy^{2n-2}ddy^2$ & $n^2x^2dy^{2n-2}ddy^2$, manifeſtum eſt, Terminorum numerum minui, adeoque expreſſiones jam maxime ſimplices fore reſpectu z, ſi ſit $z = x$, adeoque $\frac{zdy^n}{dx^n} = \frac{xdy^n}{dx^n}$. Erit igitur $(dG^2 - dr^2)\, dx^{2n} = ndy^{2n-2}dx^4 + \frac{(n.n-1)}{2} dy^{2n-4}dx^6 +$ &c: $+ 2nxdxdy\, ddy\, [(n-1)dy^{2n-4}dx^2 + \frac{(n-1.\,n.-2)}{2} dy^{2n-6}dx^4 +$ &c.$]$ $+ n^2x^2dx^2dy^2ddy^2\, [(n-2)\, dy^{2n-6}dx^2 + \frac{(n-2.\,n-3)}{2} dy^{2n-8}dx^4 +$ &c.$]$

VII. Ex poteſtatum vero geneſi patet, eſſe $ndy^{2n-2}dx^4 + (n.\,n-1)\, dx^{2n-4}dx^6 +$ &c. $= ndx^2(dx^2(dx^2+dy^2)^{n-1}$; pariter, $(n-1)dy^{2n-4}dx^2 + (n-1.n-2)\, dy^{2n-6}dx^4 +$ &c. eſſe $= (n-1)\, dx^2(dx^2+dy^2)^{n-2}$; nec non, $(n-2)\, dy^{2n-6}dx^2 + (n-2.\,n-3)\, dy^{2n-8}dx^4 + \frac{(n-2.\,n-3.\,n-4)}{2} dy^{2n-10}dx^6$ eſſe $= (n-2)\, dx^2\, (dx^2 + dy^2)^{n-3}$. Quamobrem non difficulter perſpicitur, poſſe ſic ſcribi: $(dG^2 - dr^2)\, dx^n = dx^2\, [ndx^2(dx^2+dy^2)^{n-1} - \frac{1}{2}(n.\,n-1)\, dx^4dy^{2n-4} -$ &c.$]$ $+ 2nxdx^3dyddy\, [(n-1)\, (dx^2+dy^2)^{n-2} - \frac{1}{2}(n-1.n-2)\, dy^{2n-6}dx^2 -$ &c.$] + n^2x^2 dx^2dy^2ddy^2\, [(n-2)\, (dx^2+dy^2)^{n-3} - \frac{1}{2}(n-2.\,n-3)\, dx^2dy^{2n-6} -$ &c.$]$ Quare, cum ſit $2dGdx^{2n}\Upsilon\, (dx^2+dy^2) = 2dx^{n+1}(dx^2+dy^2)^{\frac{n+1}{2}} + 2nxdx^n dyddy(dx^2dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$, & $(dx^2+dy^2)dx^{2n} = dx^{2n+2} + dy^2dx^{2n}$, erit tandem $dx^{2n}\, (dG^2 - dr^2 - 2dG\Upsilon(dx^2+dy^2) + dx^2+dy^2) = dx^2\, [ndx^2(dx^2+dy^2)^{n-1} - \frac{1}{2}(n.\,n-1)\, dx^4dy^{2n-4} - \frac{1}{3}(n.\,n-1.\,n-2)\, dx^6dy^{2n-6} -$ &c.$]$
$- 2dx^{n+1}(dx^2+dy^2)^{\frac{n+1}{2}} + dx^{2n+2} + dy^2dx^{2n}$

$+ 2nxdx^3dyddy\,[(n-1)(dx^2+dy^2)^{n-2} - \frac{1}{2}(n-1.\,n-2)$
$dy^{2n-6}dx^2 - \frac{1}{3}(n-1.\,n-2.\,n-3)dy^{2n-8}dx^4 - \&c.]$
$- 2nxdx^n dyddy\,(dx^2+dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$
$+ n^2x^2dx^2dy^2ddy^2\,[(n-2)(dy^2+dx^2)^{n-3} - \frac{1}{2}(n-2.$
$n-3)\,dy^{2n-6}dx^2 - \&c.]$ - - - cujus Radix quadrata eſt $=$
$du = dtdx^n$.

VIII. Supereſt jam determinandus valor exponentis n, ut expreſſio hæc, quam fieri poteſt, ſimpliciſſima evadat. Quemcunque numerum pro n ſubſtituere volueris, ſemper habebis valores coordinatarum curvæ quæſitæ, tales, ut proveniat $\sqrt{(dr^2+dt^2)} + \sqrt{(dx^2+dy^2)} = dG$, ut ex ipſo, quem hactenus inſtituimus, proceſſu ſatis eſt manifeſtum. Erit tamen inter omnes valores poſſibiles aliquis, quo hæc quantitas, vinculo radicali incluſa, ad maximam ſimplicitatem redigitur. Quem ut invenire liceat, conſiderandum eſt, ut expreſſio maxima gaudeat ſimplicitate, id agendum eſſe, ut termini complicatiſſimi ſe mutuo, quantum fieri poteſt, deſtruant. Complicatiſſimi procul dubio ii ſunt, quos ingreditur aliqua poteſtas ipſius dx^2+dy^2. Comparando igitur, vel potius identificando, $dx^{n+1}(dx^2+dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$ & $dx^4(dx^2+dy^2)^{n-1}$, ſtatim invenio $n = 3$. Pariter, identificando, neglectis coefficientibus, $dx^3dyddy\,(dx^2+dy^2)^{n-2}$ & $dx^n dyddy$ $(dx^2+dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$, patet, n iterum eſſe $= 3$. Nec minus perſpicitur, poſito $n = 3$, terminum $(dy^2+dx^2)^{n-3}$ in unitatem, & reliquos poſt ipſum in nihilum plane abire. Nulla vero alia ſubſtitutione talem ſimplicitatem obtineri poſſe, ſatis eſt clarum, modo levis adhibeatur attentio, nec operoſiori explicatione indigere videtur.

IX. Invento jam hoc valore exponentis n, nihil amplius agendum eſt, quam ut legitime ſubſtituatur; quo facto, invenietur $dx^6\,(dG^2 - dr^2 - 2dG\sqrt{(dx^2+dy^2)} + dx^2 + dy^2)$

$$= \begin{array}{lll} dx^4(dx^2+dy^2)^2 & + 6xdx^3(dx^2+dy^2)dyddy & + 9x^2dx^4 \\ - 2dx^6dy^2 & - 6xdx^5dyddy & \quad dy^2ddy^2), \\ - dx^8 & & \end{array}$$

hoc

hoc est, terminis evolutis,
$= dx^4 dy^4 + 6x dx^3 dy^3 ddy + 9x^2 dx^2 dy^2 ddy^2$, quod est quadratum perfectum, cujus radix $= dx^2 dy^2 + 3x dx dy ddy$. Est igitur $dt dx^n = dt dx^3 = dx^2 dy^2 + 3x dx dy ddy$. Adeoque dt, sive Elementum alterius ex coordinatis curvæ quæsitæ $= \frac{dy^2}{dx} + \frac{3x dy ddy}{dx^2}$, & $t = \int. \frac{dy^2}{dx} + 3\int. \frac{x dy ddy}{dx^2}$. Ponatur $3\int. \frac{x dy ddy}{dx^2} = \frac{3x dy^2}{2dx^2} + R$. Differentiando jam, & dx, ut hactenus, constans ponendo, erit $\frac{3x dy ddy}{dx^2} = \frac{3x dy ddy}{dx^2} + \frac{3dy^2}{2dx} + dR$. Igitur erit $\frac{3dy^2}{2dx} = - dR$, vel $- \frac{3dy^2}{2dx} = dR$, unde $R = C - \frac{3}{2}\int. \frac{dy^2}{dx}$, ubi C quantitatem constantem designat. Quamobrem est $t = \frac{3x dy^2}{2dx^2} + C - \frac{3}{2}\int. \frac{dy^2}{dx} + \int. \frac{dy^2}{dx} = \frac{3x dy^2}{2dx^2} - \frac{1}{2}\int. \frac{dy^2}{dx} + C$, vel sine constante $= \frac{3x dy^2}{2dx^2} - \frac{1}{2}\int. \frac{dy^2}{dx}$. Inventæ igitur sunt coordinatæ curvæ adjiciendæ, scilicet, $r = \frac{x dy^3}{dx^3}$, & $t = \frac{3}{2} \frac{x dy^2}{dx^2} - \frac{1}{2}\int. \frac{dy^2}{dx}$. Quantitas autem G est $= \frac{x(dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}}}{dx^3}$, huicque æqualis est summa ex arcu Curvæ propositæ & ex arcu Curvæ modo inventæ. Est vero $dx^3 : (dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}} = x : G$, & cubus Elem. abscissæ (dx^3) ad Cub. Elem. Curvæ $(dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}}$ ut Cubus Subtangentis ad Cubum Tangentis: Ergo Cub. Subtang. Cub. Tang. $= x : G$, vel invertendo, $G : x =$ Cub. Tang. : Cub. Subtangentis. *Q. E. I.*

 X. Quo-

X. Quoties igitur cunque $\int. \frac{dy^2}{dx}$ integrari poterit, toties Curva adjicienda erit algebraica, prout Vir Celeb. loco citato notavit. Interim tamen, quicunque numerus pro n ponatur, Curva quæſita conſtrui ſaltem poterit, quoniam $dy = pdx$. E. g. Quodſi $n = 2$, erit $r = \frac{xdy^2}{dx^2}$, & $dt = (\sqrt{}(2dx^6 + 3dy^2 dx^4 - 2dx^3 (dx^2 + dy^2)^{\frac{3}{2}} + 4xdx^3 dyddy - 4xdx^4 (dx^2 + dy^2)^{\frac{1}{2}} dyddy)) : dx^2$, quæ conſtrui poterit, loco dy ponendo pdx. Interim excipiendus videtur caſus, qui videri poſſet ſimpliciſſimus, quando $n = 1$, tunc enim ſeries $n^2 x^2 dx^2 dy^2 ddy^2 [(n-2)(dx^2 + dy^2)^{n-3} - \frac{1}{2}(n-2.n-3) dy^{2n-6} dx^2 -$ &c.] nunquam abrumpitur.

XI. Atque ſic quidem expoſui calculum, quo in inveſtigando hoc Theoremate uſus fui, prolixum potius, quam arduum; quem ſi inprimis Viro Celeberrimo, cujus merita impenſe colo, non prorſus diſplicere intellexero, erit, de quo multum mihi gratuler. Annus effluxit, ex quo analyſin hanc primum inſtitui; quam in publicum nunquam emiſiſſem, niſi ratio §. II allegata me eo adduxiſſet.

THE USEFULNESS OF THE STAGE TO RELIgion and to Government, &c.

h. e.

USUS THEATRI SCENICI IN ECCLESIA & Republica, ſeu commoda varia, quæ ex Dramate, a prima inde ejus inſtitutione ad boc usque tempus, ad omnes gentes redundarunt. Editio altera.

Londini, apud Cooperum, 1738, 8.

Plag. 4.

Haud adeo magnæ molis libellus, quippe ſexaginta tantum paginis abſolutus, vix equidem ea præſtiturus, prima ſpecie, videtur, quæ ſatis amplo, quem fronte gerit, titulo promittit. Niſi tamen omnino fallimur, ſatis recte, quanquam non

non minus breviter ac ſuccincte, munere ſe ſuo exſolvit Autor. Anonymus is eſſe peroptavit; forte, quo liberius, quæ ſentiret, liceret edicere. Quæ tamen ita dixit, ut, quid & hic

ſit verum, quid turpe, quid utile, quid non,
Rectius & melius

cenſuiſſe judicandus ſit, quam plerique cenſuerunt, qui noſtra ætate de re ſcenica memoriæ aliquid prodiderunt. Namque & in his, quæ durius quodammodo ab ipſo pronuntiata ſunt, ita ſe geſſit, ut ex veri æquique amore proveniſſe ea videantur. Secunda hæc eſt, uti titulus præ ſe fert, libelli editio, cujus vero priorem nos adhuc quidem ignoramus, nemini fortaſſe magis cognitam. Sine dubio tamen, ut aliquam fingeret, ſuæ Autori fuerunt cauſæ; quas inquirere, jam noſtrum non eſt, licet invenire cuvis facile. Præfationis, libro præmiſſæ, hæc fere ſententia eſt: Lapſum rei ſcenicæ vulgo, nec injuria, adſcribi præpoſtero ludicrorum ſpectaculorum amori. Non parum tamen ejus mali ad imprudentiam & iniquitatem eorum referendum eſſe, quorum cura & autoritate apud cives ſuos theatra adminiſtrentur: quippe qui omnes Dramaticorum Poetarum operas contemtim rejiciant, quas ampliſſimo ſibi lucro fore, Autores ipſarum certiſſimo pignore contendere non poſſint. Inde repelli ſcribendi conatum, & ardorem ſcriptorum exſtingui. Unicum fabularum autoribus illud eſſe refugium, quod eas prelo ſubjicere adhuc licuerit. Ipſius autem tractationis *tria* velut *Capita* ſunt. *Primum* illud eſt, quod de uſu a theatris ad religionem dimanante exponit. Ubi breviter deducit Autor, quemadmodum religionem naturalem eo ſcena juvet, quod præſupponat atque ſtabiliat omnes ejus articulos; eſſe ſcilicet Deum providentiamque, immortales eſſe noſtros animos, futura præmia ac pœnas, ideoque officiis Deum, ſocios naturæ, nos denique ipſos reſpicientibus ſatisfaciendum. Concedit deinde, expoſitionem quidem myſteriorum divinitus patefactorum non convenire tragicis comicisque ludis: quo tam modo & ad iſta his præparetur animus virtutis commendatione, docet; exemplis rem declarat, liberumque eſſe vult iis, qui pro ſcena ſcribunt, omnium ætatum, opum, dignitatum, perſtringere vitia,

atque explodere. Ac, ne quis ſe, qui pro re ſcenica ſtet, indiſcriminatim defendere putet ipſos quoque lapſus & vulgaria vitia ſive ſcribentium, ſive in ſcenam prodeuntium, ſolenniter ac ſedulo monet, non niſi puritati ſpectaculorum (*the Stage in its Purity*) ſeſe patrocinari. Eaque fini, falſo ſcripturæ genere, hiſtrionum, pantomimorum, ſcurrarum, petauriſtarum, catadromorum, imo & eorum ludorum, quos Itali, ipſo etiam vocabulo ceteris linguis nauſeato, *Opere* nuncupant, ineptas nugas traducit: argumenta vero, quibus aliquid præſidii ludicrarum ejusmodi artium patronis ineſſe videatur, ſtrenue refellit; quamque parum adhuc ſcriptores ac mimi Anglici bonæ ſcenæ legibus ſatisfecerint, ſuccincta Londinenſis theatri hiſtoria ſubjecta declarat. *Secundi Capitis*, quo id ſibi ſumſit Autor, ut, ſcenam generatim hominibus utilem eſſe, & ad ipſorum felicitatem conducere, oſtendat, hæc fere ſumma eſt: Felicitatem hominis in delectatione ipſius ſitam eſſe. Delectationem ab affectionibus animi proficiſci; ea tamen lege, ut nec repugnante voluntate, nec ratione contradicente, motus illi oriantur. Inde, quo quisque νομικωτέρως habeat animi motus, eo magis eum delectari. Quo quis minus ejusmodi affectuum regimini & temperamento adſuetus ſit, ut Angli, hoc illi magis eam & commotionem & manſuefactionem utilem eſſe. Hanc ipſam ſcenæ legitime inſtructæ eſſe negotium. Inde vero apparere, quantum juvent boni ludi mortalium felicitatem. Neque eſſe, quod, doceri vitia fabulis, quisquam putet. Illa enim ipſa vitia, quorum introductorum aut defenſorum rea habeatur ſcena, tantum abeſſe, ut ipſius fœtus judicari poſſint, ut, præterquam, quod ibi quoque ſæpiſſime vigeant, ubi nullum unquam datum ſit ſpectaculum, eadem potius quaqua ratione in ſcena derideantur, in contemtum adducantur, ſpectatorum exponantur odio. *Tertium Caput* agit de utilitate reipublicæ e dramatibus capienda. Et Principum & civium vitia ſpectaculis corrigi, Autor aſſerit. Oſtendi enim fabulis triſtes proventus mollitiei, inconſtantiæ, imprudentiæ ducum. *Æſchylum*, *Sophoclem*, *Scipionem*, *Lælium*, *Lucullum*, *Pompejum*, *Mæcenatem*, *Julium*, *Auguſtum*, omnes ſcenæ amatores, maximam partem

partem & ſcriptores, ſimul ſummos in republica viros fuiſſe. Apud Gallos vero Purpuratum Patrem *Richelieu* complures feciſſe fabulas: nec dedignatam *Eliſabetham*, Anglorum Reginam, quæ *Euripidis* aliquod Drama ex Græco converteret. Deinde Theſſalorum tyrannum, hominem crudeliſſimum, ſpectaculo, quo *Euripidis Hecuba* agebatur, ante finem fabulæ excedentem, (ne ſcilicet nimium moveretur *Polyxenæ* malis,) vix ac ne vix quidem a lachrymis temperaſſe. Idem enim a Tragœdia ſperandum eſſe, quod Arcadas a Muſica impetraſſe conſtet. Ceterum a theatro dejectæ ſuperbiæ exemplis ambitionem refrenari, rebelles contineri in officio animos, inculcari juſtitiam. Hiſtoria teſte conſtare, easdem respublicas quam maxime floruiſſe, ubi maxime theatra floruerint. Græcorum gentem a *Theſeo* ad *Theſpin* DCC annos rudem contemtamque, mox a *Theſpi* ad *Sophoclem* tragicis ludis, ſolos C annos cultam, claram armis, artibus, eloquentia, factam, Orienti terrorem incuſſiſſe. Nec Romanos ſive tutos a vicinis, ſive etiam terrarum dominos, exſtitiſſe, niſi a tempore *Livii Andronici*. Gallos tum fuiſſe potentiſſimos, cum plurimus Dramati apud eos fuerit honor. Anglos vero, cives ſuos, nunquam rectius cognitum habuiſſe, quid reipublicæ libertatique ſuæ conducat, quam ex quo culta apud eos fuerint theatra. Appendicis loco adjecta eſt libello Epiſtola, ad Anglos ſpeciatim pertinens, in qua ipſius Autor, ingenium & mores civium ſuorum reſpectu ſcenæ correcturus, nævos ipſorum, epidemici ac peſtilentialis morbi nomine, non lepido minus, quam acuto & ſalſo, dictionis genere perſtringit. Nos, ſi quid amplius hoc in libello præſtari debuit, atque præſtitum eſt, id fere unum optaſſemus, ut quædam argumenta quodammodo diductiora daret, & nomina quædam, primis tantum notata ſtigmatibus, ſed vel ſic Anglis ſuis nota, (e. c. *L—d Ch—n*, *Lord Chamberlain,*) plene exprimeret, in gratiam eorum, quibus, ſufficienti Londinenſium rerum cognitione non inſtructis, iſti literarum defectus aliquam in legendo creant moleſtiam.

QUA-

Digitized by Google

QUATUOR PRIMA CAPITA GENESEOS, Turcice & Latine, ex gemino Pentateuchi Mosaici MSto Codice Turcico eruit, Latine vertit, Notulasque adsperfit, NICOLAUS GUILIELMUS SCHROEDERUS, J. J. Filius, Marpurgensis, Hassus.

Lipsiæ, 1739, 4.

Plag. 6½.

Editor hujus Opusculi, Juvenis admodum eruditus, Professoris Linguarum Orientalium Marburgensis celeberrimi filius, laudem omnino meretur, quod versionis Turcicæ Codicis sacri Specimen hoc imprimendum suis sumtibus curare voluit. Est quidem illud exiguum integræ Bibliorum S. translationis ἀποσπασμάτιον, sed ob raritatem atque præstantiam omni æstimatione dignum. Quippe in eo textum ex duobus Manuscriptis, Amstelædamum Constantinopoli allatis, pretioque haud levi sane coemtis, exhibuit. Versionis hujus Autor est *Albertus Bobovius*, patrio idiomate, quia natione Polonus fuit, *Bobovski* appellatus, qui a Tataris in adolescentia captus, & Turcis dein venditus, viginti fere annis in palatio Imperatoris, quod *Sarai*, seu Italice *Seraglio*, vocant, educatus fuit. Multarum vero linguarum, Hebrææ, Græcæ, Latinæ, Arabicæ, Persicæ, præter Polonicam vernaculam & Turcicam, peritia, ac conjunctis cum ea variis disciplinis & artibus, probe imbutus atque excultus cum esset, a *Mohammede* IV Imperatore splendidum Interpretis primarii munus, ac titulum *Ali Beghii*, obtinuit. Attamen, agnito religionis Mohammedicæ errore, ad Christianam revertit, &, Constantinopoli relicta, in Angliam abire voluit, sed in laudabili hoc consilio mors præveniens ipsum impedivit. Præter hanc versionem Codicis sacri, Grammaticam quoque, & Lexicon linguæ Turcicæ, & librum de Turcarum Liturgia, a Cl. *Hydio* editum, conscripsit, Catechismum insuper Ecclesiæ Anglicanæ, & Januam Linguarum auream, in dialectum Turcicam transtulit. Interpretis venusti & accurati laudem ei non immerito tribuit Editor, qui in versione

Latina

Latina illum κατὰ πόδα ſecutus eſt, &, ſervato plerumque verborum ordine, in gratiam tyronum, ſingularum vocum veram ſignificationem expreſſit, variantes lectiones ex binis Codicibus, quos poſſidet, punctato & non punctato, notavit, atque obſervationes quasdam, textum illuſtrantes, ex Scriptoribus Arabicis, Perſicis, & Turcicis, adjecit. In fine Præfationis totum Pentateuchum, Compendium Juris Mohammedici ſacri & civilis, *Abu Schagjai Ahmedis Haſanidis*, Iſpahanenſis, Arabice ſcriptum, & quædam Æthiopica, edenda promittit.

SYNTAGMA HISTORICO-PHILOLOGIcum de re militari veterum, præcipue Romanorum, accurante JO. CHRIST. KIESENWETTERO, Gymnaſii Vinar. Rectore.

Erfurti, ſumtibus Caroli Friderici Jungnicolii, 1736, 8. Alph. 2 plag. 5.

Nullum profecto argumentum, ex rituum antiquorum hiſtoria depromtum, majori difficultate laborat, nullaque res perluſtrantibus ſcripta veterum magis remoram injicit, quam veſtium Romanarum facies, & cerimoniæ in bello adhiberi ſolitæ. Illa diſquiſitio infinitis fere minutiis nititur, quarum incurioſa fuit gens Romana, ſupra fidem alias in conſignandis rebus ſuis ſedula: hæc, quamvis ab eruditis neglecta non ſit, tantum tamen abeſt, ut clara ſatis luce coruſcet, ut ſpinoſa adhuc, & nævis polluta, maximam partem videatur. Cauſa illorum defectuum vel in tractatione, qua iſti rerum antiquarum ſcrutatores adhuc uſi ſunt, vel in quibusdam aliis eruditorum vitiis, quærenda eſt, qui ſæpiſſime fumum vendere, & obſcurare magis res veteres, quam illuſtrare, ſolent. Non enim in extricandis ejusmodi rebus arduis compilare aliorum ſcrinia ſufficit, nec, quicquid veterum ſcripta ſubminiſtrant, in noſtras elucubrationes transferre ſatis eſt, ſed argumenti gravitas poſcit, ut temporis rationem habeamus, ne, quæ libera re publica evenerunt, commiſceamus cum ritibus, collapſa jam & Imperatorum legibus obſequente Roma uſitatis. Ita egregie tenelli juvenes

ſæpenumero falluntur, qui, dum disjectas ubivis, & nullo adductas ordine, doctrinas memoriæ mandant, neſcio quos errores, difficillime poſtea eradicandos, animo imbibunt. Non pœnitebit Lectorem pauca hæc legiſſe prius, quam ipſe ad libellum a nobis indicandum accedat. Ex his enim ſatis abundeque conſtabit, ſitne Cl. Autoris labor ea laude mactandus, qua operam literis elegantioribus impenſam alias afficere lubentiſſime ſolemus. Multa quidem collegit Syntagmatis hujus conditor, ad intelligentiam veterum Scriptorum facientia, ſed nulla ordinis, ſine quo fruſtra talis labor inſumitur, ratione habita. Optaremus igitur, ut *Nieuportii* veſtigia preſſiſſet, & perpetua narratione rem militarem veterum delineaſſet, ipſa vero ſcriptorum veterum loca textui ſubjecta dilucidius expoſuiſſet. Nam, quid emolumenti illæ alphabetico ordine digeſtæ res legentibus ſint allaturæ, nos non perſpicimus. Nauſeat jam tales ſcriptiunculas ætas noſtra, & aſpernatur merito Commentationes Lexicorum more evulgatas, utpote quæ ob deficientem nexum juvenes ad alias atque alias res avocant penſitandas, & diligentiſſimo etiam lectori faſtidium movere ſolent. Si igitur Cl. Autor, commodis Gymnaſii Vinarienſis inſerviturus, rem militarem Romanorum illuſtrare in animo habuit, præclare ſuam collocaturus erat operam, ſi, adhibitis temporum notis, militiæ Romanæ conditionem ſub Regibus primo exponeret, deinde ad liberam progreſſus rempublicam, oſtenderet rationem dilectuum, exercituum, cohortium, legionum, turmarum, caſtrorum, ſignorumque, varietatem, quibus cives ſuos præmiis pellexerint Romani ad fortitudinem bellicam, quo imperio uſi fuerint duces, quibus ritibus, quanta humanitate, ſenatus in æde Bellonæ reduces ex bello victores exceperit, & quæ ſunt aliæ hujus generis utiles pariter ac jucundæ diſquiſitiones. Denique potuiſſet delabi ad diſciplinam militarem, ab Imperatoribus introductam, cujus certe facies adeo immutata fuit, ut procedente tempore ne umbram quidem priſtini ſplendoris, priſtinæque gloriæ, ſervaret. Interim tamen, cum Cl. Editor, recte ita ſuo ſe defunctum eſſe officio, arbitratus ſit, perluſtrabimus jam pau-

Digitized by Google

paucis ejus corraſas undique de re militari obſervationes, ut Lectores ſagaciores de Opere ipſo judicium ferre incorruptum & a partium ſtudio alienum poſſint. Ordine alphabetico, uti jam diximus, ſatis a ſe dilucidatas putat varias rei militaris notiones, appoſita nempe integrorum locorum, ex *Polybio*, *Vegetio*, *Cæſare*, *Dione Caſſio*, *Herodoto*, *Herodiano*, deſcriptorum, congerie. Sed exponendo nonnunquam fecit, ut nihil fere exponat. Non enim rei naturam & conditionem deſcripſit, ſed contentus claſſicis illis teſtibus, vocabulo eodem aut eadem formula utentibus, interpretationem ſuam plane omiſit. Quodſi eadem cura omnes elaboraſſet titulos, qua priorem, ubi *pag.* 1 de *Ablectis* loquitur: *Polybius* de re militari Rom. *Cap.* 4 *§.* 4, nihil equidem haberemus, quod monere poſſemus, ſed, ſi quid ex ipſius verbis, ſuſpectis ſane, divinare licet, pauciſſima inſpexiſſe antiquorum Scriptorum loca nobis videtur. Nam in Præfamine, *ſe textum*, ait, *Græcum* Polybii *ex eruditiſſimo* Pœſchelii *de re militari Romanorum Commentario*, *paucis abhinc annis in lucem edito*, *quoad Capita & Paragraphos ſimiliter atque uno modo in hoc Syntagma tranſtuliſſe.* Hinc mirum non eſt, cur tam frigide & perfunctorie res ſuas pertractet. Sic *pag.* 47 conjiciat Oedipus, ſi poteſt, conditionem *Armamentarii* apud veteres ex teſtimoniis *Curtii*, *Livii*, *Ciceronis*. Nihil enim ibi occurrit, quam nuda vox, cujus paſſim mentionem injecerunt Scriptores. Aſt, quæ forma ſit hujus ædificii, quo loco exſtructum fuerit, quibus cura armamentarii demandata fuerit, ſciunt juvenes cum ignariſſimis, ideoque vel nullum inde commodum capient, vel portentoſas hac de re opiniones ſomniare incipient. *Pag.* 48 deſcripturus *Armaturam*, apponit verba *Vegetii*, ita dicentis: *Illo exercitii genere*, *quod armaturam vocant*, *& a campidoctoribus traditur*, *imbuendus eſt tiro;* & paulo poſt: *Armaturæ* ſunt *duplices*, *quæ binas conſequuntur annonas*, *ſimplares*, *quæ ſingulas.* Quid, quæſumus, conducunt hæc ex *Vegetio* translata? Nihil profecto ad rem illuſtrandam faciunt. Nam dicta *Vegetii* tam diu eadem obſcuritate laborant, qua vocabulum *Armaturæ*, quam diu

 ſenſus

ſenſus genuinus non eruitur, nec ipſa res graphica quadam deſcriptione vivisque, ut ajunt, coloribus depingitur. Poſſemus facile longiores eſſe, &, quæ animum legentis offenderunt, fuſe enarrare, ſed diſſimulamus reliqua, certiſſime perſuaſum nobis habentes, Autorem non inique laturum qualemcunque cenſuram noſtram, quæ eo unice tendit, ut noſtri homines aliquando majori ſcriptiones ſuas ſolertia elucubrare incipiant, nec adeo exterorum ludibrio ſe exponant, qui noſtros plerumque labores, etiam non merentes, nauci habere ſolent. Prodidit ſe quidem Cl. Autoris in hoc Opere diffuſa lectio, ſed plus laudis ab omnibus tuliſſet, ſi ordinem hac tractatione dignum adhibuiſſet, nec ea deficerent, quæ literis elegantioribus robur & incrementum, juventuti autem uberrimos afferre fructus poſſunt.

ELOGIUM JOANNIS HENRICI LEDERLINI, Philologi Argentoratenſium clariſſimi.

Inter nobiliſſimos & cives & doctores ſuos numeravit haud ita pridem Academia Argentoratenſis *Joannem Henricum Lederlinum*, cariſſimum iis omnibus, quibus elegantiores literæ in pretio habentur, Virum, domi foriſque clariſſimum, idque dudum multiplici linguarum, Hebraicæ inprimis atque Græcæ, cognitione confecutum, ut nemini majori jure inter Philologos ætatis noſtræ principes locus ſit tributus. Cujus, ante paucos menſes ad meliorem vitam evocati, ſanctam omni tempore memoriam habebimus, &, ut ſeri poſteri virtutem ejus & doctrinam admirentur, earum rerum, quæ pertinent ad laudes tanti Viri, commemoratione vel breviſſima efficiemus. Patriam, ut diximus, Argentoratum habuit, præſtantiſſimorum ingeniorum matrem & altricem, patre hic *Joanne Georgio*, ſartore & cive hujus urbis, matre *Suſanna Reinigia*, natus. Præter conſilium parentum, qui ſuæ eum arti deſtinaverant, factum eſt, ut, auſpiciis *Joannis Leonhardi Frœreiſenii*, Viri Conſularis & Tredecimviri, qui feliciſſimam pueri indolem

dolem penitius inſpexerat, nobilioribus Muſarum ſacris initiaretur, & in Gymnaſio patrio, poſtea etiam in Collegio Wilhelmitano, ſtudiorum ſuorum tirocinia poneret. Septennio hic exacto, A. 1690 Muſas Academicas ſalutavit, eodemque anno primam Philoſophiæ lauream obtinuit. Ab eo tempore totum ſe dedit ſtudiis ſublimioribus, inſtitutione uſus celeberrimorum virorum, in Logica *Wagneri*, in Matheſi *Reichelii*, in Phyſica *Sebizii*, in Eloquentia *Artopœi*, & in doctrina morali *Zentgravii*, quo etiam conflictum moderante A. 1692 Diſſertationis *de Jure affectuum Partem alteram* e cathedra defendit, hoc quaſi ſpecimine futuris Magiſtri honoribus, eodem anno 1692 ipſi collatis, præludens. Præ ceteris autem in ſcholis *Joach. Kühnii*, linguas Orientales magno cum applauſu tunc docentis, & *Jo. Caſp. Khunii*, in arte oratoria vix parem ſui habentis, plurimum profecit. Conſtitutum ipſi fuerat tunc temporis, Theologiæ nomen dare, hocque animo in diſciplinam *Iſaaci Fauſtii*, Theologi egregii, ſe dederat, jamque ex ſuggeſtu ſacro publice verba faciendi facultatem impetraverat; ſed, mutato poſtea conſilio, ſtudiis ſe philologicis addixit, & in agro hoc colendo ſtrenue per omnem vitam deſudavit. Primum induſtriæ præclaræ præmium tulit A. 1695, quo Gymnaſii ſuperioris nominatus eſt Vicarius, & anno ſequenti, *Joannis Bœcleri*, inſignis famæ Medici, qui filii ſui *Joannis* educationem ei commendaverat, autoritate, ſcholas philologicas aperiendi ei venia conceſſa eſt. Idem *Bœclerus* ei autor fuit, ut, eruditionis exornandæ cauſa, iter in regiones exteras ſuſciperet. Abiit igitur primum A. 1700 Francofurtum ad Illuſtrem *Obrechtum*, huic operam ſuam accommodaturus in adornanda nova Operum *Jamblichi* editione. Sed, cum huic inſtituto familia typographorum remoras injiceret, iter ſuum proſecutus eſt in Belgium, ubi jucundam cum *Brouckhuſio*, *Triglandio*, *Jac. Gronovio*, *Perizonio*, *Schalbruchio*, *Jo. Meiero*, *Scherpezelio*, *Francio*, *Hochſtratano*, *Clerico*, *Limborchio*, *Brantio*, *Jac. de Wilde*, inprimis vero *Jo. Georg. Grævio*, cui ob id, quod magni *Kühnii* officinam redoleret, inprimis gratus fuit, amicitiam contraxit.

Ejusdem suasu *Grævii*, *Onomasticon Pollucis* cum *Kühnianis* aliorumque Notis edendi, nobile in Belgio consilium suscepit. Cui rei ut aptiorem se efficeret, & Philologi aliquando nomen cum laude sustineret, Amstelædami in Hebraicis *Surenhuysio*, in Rabbinicis, Chaldaicis, & Syriacis, doctissimo Rabbino, *Jacobo Meza*, inter Judæos Doctore Medicinæ, usus est præceptore. Id diligenter agenti, urbis patriæ Senatus Pædagogi in Collegio Wilhelmitano, nec ita multo post Canonici Thomani, munus obtulit. Quæ ille fortunæ suæ primordia minime negligenda ratus, maturavit, quantum potuit, iter suum, Amstelædamo A. 1702 Bruxellas, atque inde Lutetiam Parisiorum, digressus, cujus urbis viris doctissimis salutatis, inspectaque præ ceteris Regis Christianissimi Bibliotheca, ad patrios penates sospes A. 1703 reversus est. Vix ingressus Argentoratum, publicus Hebrææ Græcæque Linguæ Professor nominatus est, ejusque muneris eleganti *de mutuis Hebrææ Græcæque linguæ subsidiis* Oratione auspicium fecit. Nec unquam pœnituit senatum Academicum, *Lederlinum* sibi socium adscivisse; quandoquidem nihil eorum, quæ pertinerent ad ornandam hanc provinciam, prætermisit unquam, & ex doctissimis ejus in omnis generis Scriptores veteres, tam profanos, quam sacros, prælectionibus plurimum ad auditores emolumenti redundavit. Id vero magnam ei cumprimis laudem peperit, quod arte critica, qua, omnium judicio, præ multis aliis excelluit, non usus est ad id, ut sacri Codicis autoritatem ex Scriptoribus profanis, tanquam ex arce quadam, oppugnaret, sed ad id potius, ut majori eam robore confirmaret, & adversus quascunque pessimorum hominum machinationes tutam & incolumem præstaret. Quod ut felicius succederet, Rabbinorum etiam, Chaldæorum, & Syrorum, scripta, paucis cognita, evolvit, & obscurum horum sensum suis interdum discipulis aperuit. In tanta linguarum cognitione una ipsi deesse videbatur Arabica, quam cum studiis suis prorsus necessariam existimaret, domi suæ aluit juvenem, non hujus minus linguæ, quam Orientalium fere omnium, callentissimum, *Carolum Dadichi*, Antiochiæ natum, & patria & secta

Digitized by Google

cta Græcum, cujus privata institutione adeo profecit brevi tempore, ut, illo duce, Alcoranum integrum Latine redderet, singulasque hujus voces cum analysi grammatica excerperet, nec ita multo post proprio studio Codicem illum optimæ notæ Arabicum, Bibliothecæ Argentoratensis cimelium, quo quatuor religionis *Eslam* fundamenta explicata sunt ab *Ahmade*, filio *Mohammadis*, filii *Saidi Gaznanensis*, in sermonem Latinum converteret. Sed non adeo his literis affixus hæsit, ut graviores curas prorsus animo deponeret. Sunt enim in omnium manibus præstantissima industriæ & doctrinæ ejus monumenta, non uni aut alteri, sed iis omnibus, qui philologicis pascuntur dapibus, in magno pretio habenda. Insignes ei gratiæ debentur de opera præclara, edendis partim, partim exornandis & insigniter locupletandis, aliorum scriptis insumta, quam nemini obscuram esse sinunt *Pollucis Onomasticon*, Amstelædami A. 1706 fol. *Biblia Germanica*, ibidem A. 1704, sumtibus *Henr. Wetstenii*, 8, *Ilias Homeri usque ad π. cum nova versione*, ibidem, A. 1707, 16, *Vigerii de præcipuis Græcæ dictionis idiotismis libellus*, Argent. 1708, 8, *Brissonii de regio Persarum principatu liber*, ibid. 1710, 8, & *Æliani varia historia*, ibid. 1713, 8, editæ. Quam vero manu scriptam reliquit novam *Progymnasmatum Theonis* versionem Latinam, interest rei literariæ, aliquando publicari. Scripsit præterea & publice defendit Academicas nonnullas Dissertationes, quarum nulla est, cujus non sive argumentum, sive genus scribendi, mirifice placere possit. Harum præcipuæ sunt: *de Clypeo Achillis, ex Homeri Il. Σ. v. 478 seq.; Miscellæ Observationes in Græcos Scriptores;* item *ad loca nonnulla Actorum Apostolicorum; de πανοπλίᾳ τοῦ Θεοῦ, ad Ephes. VI, 13 seq.; in Psalmum CXIII*, atque *in Psalmum CXIV; de Græcorum & Hebræorum εὐφημίᾳ, in Genes. IV, 1; de Νηστείᾳ, ad Actor. XXVII, 9; de dono linguarum, ad Actor. II, 4 seq.; de Templis argenteis Dianæ Ephesiæ, ad Actor. XIX, 24; de Galeis veterum; de Sale infatuato, ad Matth. V, 13; de Filia Jephthæ, ex voto patris nec immolanda, nec immolata; & in verba Caini Genes. IV, 13.* Plures dedisset, nisi maximam temporis partem abstulissent ei munera

nera publica, & numero multa, & ſatis gravia, quibus ad extremam usque ſenectutem magna cum laude functus eſt. Academicam rempublicam ter ſupremus Rector gubernavit; duodecies Decani in Philoſophorum ordine honores geſſit. Præterea A. 1707 Collegiorum Wilhelmitani & Marciani Viſitaturæ præfuit; A. 1725 utriusque Gymnaſii Gymnaſiarcha, & A. 1732 Capituli Thomani Decanus, dictus eſt. Singula hæc munera incredibili dexteritate adminiſtravit, omnibusque aliis ſolertia, fide, & prudentia, præluxit. In matrimonium duxit A. 1703 *Mariam Barbaram, Friderici Wiegeri*, JCti Argentoratenſis, filiam, quæ filios ei duos peperit, *Joannem Henricum*, & *Joannem Fridericum*, utrumque præmature defunctum, filiasque tres, quarum una tantum, *Maria Salome*, adolevit, nupta *Jo. Frid. Scherero*, Eccleſiaſtæ Palæopetrino. Conjuge hac ad cœleſtes domos evocata, novam ſibi vitæ ſociam adſcivit A. 1712 *Annam Margaretham, Jo. Saltzmanni*, Medici incomparabilis, filiam, viduam nunc mœſtiſſimam, matrem filiarum quinque & unius filii, ex quibus una ſupereſt filia, *Maria Cleophe*, Viro ampliſſimo, *Bened. Henr. Marbachio*, Capituli Thomani Quæſtori, ſuperiore anno in matrimonium data. Hæc vita *Lederlini*, Viri probi & honeſti, religioſi, temperantis, omnibus obvii, ad officia promti, publica & privata fuit, quam ut longius pertraheret, partim ſalus Academiæ & literarum poſtulabant, partim virtus ejus & doctrina minime vulgaris merebatur. Sed ita in fatis fuit, ut, præfinitum ſibi vitæ curſum emenſus, ſuperioris anni die 3 Septembris, ætatis anno ſexto & ſexageſimo, Oberbrunnæ, nobiliſſimo ex acidulis oppidulo, quo valetudinis cauſa ſe receperat, humanis rebus valediceret *Lederlinus*, ſuperſtitem in ſera ſecula habiturus doctrinæ & virtutis famam, & in animis eorum, qui tam præclaris meritis ſuum didicerunt pretium ſtatuere, immortalem ſui memoriam conſervaturus.

Cum hoc *Menſe* prelo noſtro exit *Tomi tertii Supplementorum ad Nova* hæc *Acta Sectio decima*.

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Augusti Anno MDCCXXXIX.

DE ANTIQUIS ECCLESIÆ RITIBUS LIBRI, ex variis insigniorum Ecclesiarum Pontificalibus, Sacramentariis, Missalibus, Breviariis, Ritualibus, seu Manualibus, Ordinariis, seu Consuetudinariis, tum MStis, tum editis, ex diversis Conciliorum Decretis, Episcoporum Statutis, aliisque probatis Autoribus permultis, collecti atque exornati a R. P. Domno EDMUNDO MARTENE, Presbytero & Monacho Benedictino e Congregatione Sancti Mauri. Editio secunda, ab eodem Autore tertiam ultra partem aucta, & novis Indicibus exornata.

Tomi III.

Antverpiæ, typis Jo. Baptistæ de la Bry, 1736 & 1737, fol. Tom. I Alph. 6 plag. 2, cum 5 Tabb. æn. Tom. II Alph. 6 plag. 9, Tom. III Alph. 6 plag. 9.

Antiquitatibus Ecclesiasticis optime quondam consuluit Clarissimus *Martenius*, cum universos Ecclesiæ ritus accurate pleneque describere, omniaque illa una facie exhibere, quæ in editis Ritualibus, libris Pontificalibus, & aliis ejusmodi monumentis, solent exhiberi, instituit. Jam olim, cum prima hujus Operis editio Rothomagi A. 1700, 4, prodiret, commendavimus eam eruditis, & potiora ejus momenta adduximus in *Actis A. 1701 Mens. April. pag. 156.* Nunc alia forma, & magis auctum

 emen-

emendatumque, hoc Rev. *Martenii* Opus orbi erudito traditur, quod ut fieret, propterea videbatur esse necessarium, quod prima editio non nisi gravi pretio comparari posset. Ipsi *Martenio* id contigit, quod sculptori aut pictori solet, qui statuam vel effigiem, quam sub manibus habet, nunquam satis expolire, novisque lineis exornare, cessat. Eodem modo Cl. *Martenius* hoc Opus additionibus & autoritatibus multis, privato plurium annorum studio collectis, augere studuit, atque illustrare. Alios etiam Codices nactus, ex quibus novæ divitiæ ad rituum sacrorum cognitionem & ornamentum expromi poterant, suos thesauros iisdem locupletavit, & tertia fere parte auxit. Inde igitur factum est, ut hæc nova editio multis modis priorem & copia & utilitate superet. Hujus editor, qui suum nomen eruditis ignotum esse voluit, inscripsit hoc Opus Ill. & Rev. Præsuli *Alberico Simonettæ*, Papæ *Clementis XII* Prælato domestico. Ipsius etiam Autoris Dedicationes & Præfationes, quæ priori in editione legebantur, adjecit, singulis *Tomis* Indicem addidit, curavitque, ut omnia emendate & nitide typis exprimerentur.

Tomus I hujus editionis solum, nec totum, *primum Librum* continet, & ritus pertractat in Sacramentorum administratione usitatos, quotquot a Pontificiis vulgo solent numerari. *Caput I* ritus Baptismi recenset, &, quo tempore, quibus in locis, quorum ministerio, Baptismus fuerit peractus, tradit. Huic *Capiti* accessit *Articulus 12*, in quo varii ad faciendum Scrutinium ordi-
Pag. 110. nes referuntur, ex MSto Wertinensis monasterii, porro *Scrutinii*
118. in Ecclesia Leodiensi hactenus celebrati. Postea *Artic. 17*
169. *Magni*, Senonensis Archiepiscopi, libellus legitur de mysterio Baptismi, jussu *Caroli M.* editus, ex MSto *Coisliano*. *Articulo 18*, in quo varii ad Baptismum conferendum ordines referuntur,
202. accessit Ordo 14, ex MSto Codice Gladbacensis monasterii in diœcesi Coloniensi. *Cap. II* de ritibus, ad confirmationis Sacramentum spectantibus; *Cap. III* de Eucharistia, ut est sacrificium in genere, agit. *Cap. IV* singulares sacræ Liturgiæ ritus
464. commemorat. Addita est huic *Capiti* expositio brevis antiquæ Liturgiæ Gallicanæ, Autore, uti conjicitur, *Sancto Germano*, Epi-
541. scopo Parisiensi, aut aliquo ejus discipulo; item Missa, ex MSto monaste-

monasterii *S. Theodorici* prope Rhemos, ex MSto Codice Stabulensis monasterii, qui videtur olim fuisse Ecclesiæ Vindunen- Pag. 582.
sis, porro ex MSto Codice annorum circiter 700 monasterii S. 594.
Gregorii in Valle Gregoriana Diœcesis Basileensis, ex Missali
Tullensi annorum circiter 300, ex MSto monasterii S. *Gregorii* 649. 653.
in Valle Gregoriana Diœcesis Basileensis. Tandem his omni- 679.
bus accedit de officio Diaconi Cardinalis, festivis diebus Papæ celebranti ministrantis, libellus. *Cap. V* ritus, ad eucharistiam extra sacrificium spectantes, *Cap. VI* ritus, ad Sacramentum pœnitentiæ pertinentes, & *Cap. VIII* ritus, ad Sacramentum extremæ unctionis referendi, edisseruntur. Huic *Capiti*, ubi varii ad ungendos infirmos ordines referuntur, accedunt nonnulla ex *Theodulfi*, Aurelianensis Episcopi, secundo Capitulari, ordo 7 ex MSto Bibliothecæ Regiæ, & ordo 13 ex MSto Pontifi- 845.
cali Narbonensi.

Tomus secundus in iisdem antiquitatibus Ecclesiæ veteris pergit. Agit enim *Cap. VIII* de ritibus, ad Sacramentum or- 1.
dinis spectantibus, & *Cap. IX* de ritibus, ad Sacramentum Matri- 335.
monii pertinentibus. *Liber secundus*, de antiquis Ecclesiæ ri- 405.
tibus, exponit de benedictionibus, ubi *Cap. I* de benedictione seu ordinatione Abbatum & Abbatissarum, *Cap. II* de benedictio- 451.
ne Monachorum, differitur. Adjectus est huic *Capiti* ordo 2
ex MSto Pontificali S. *Dunstani*, Cantuariensis Archiepiscopi, 455.
quod exstat in Bibliotheca Regia, & ordo 6, ex MSto Codice 461.
monasterii S. *Petri*, Vivi-Senonensis. *Caput III* de benedi- 496.
ctione reclusorum, *Cap. IV* de benedictione Canonicorum regularium, tradit. Accessit ordo 3 & 4, de modo & ordine 504.
professionis Præmonstratensium. *Caput V* de benedictione seu 508.
receptione Canonicorum secularium, *VI* de consecratione 517.
seu benedictione solenni Virginum, *VII* de viduarum & Dia- 558.
conissarum benedictione, differit, ubi simul ordo 3 ex MSto Pontificali Metropolitanæ Ecclesiæ Apamiensis in Syria exhibetur. *Cap. VIII* puerorum seu puellarum benedictionem, & reli- 560.
giosum habitum, ex devotione suscipientium, describit. *Ca-* 562. 594.
put IX solennem Imperatorum benedictionem sistit, *X* vero benedictionem Regum. Huic denuo accedit ex monasterii S. 601.

Theodorici prope Rhemos ordo 3, & præterea antiqui ritus,
Pag. 638. observati in impositione coronæ Regi Hierosolymitano facta, ex
MSto Illustrissimi *Chauvelin*, regiorum Sigillorum custodis;
652. ritus benedicendi & coronandi Reges Hungariæ, qui obtinuit,
dum *Albertus V*, Dux Austriæ, Rex Hungariæ coronaretur, ex
Tomo VI Anecdotorum Bernardi Pezii; & tandem Instrumen-
657. tum publicum de inauguratione *Caroli*, Regis Navarræ, A. 1390
662. celebrata, ex MSto Codice Colbertino. *Caput XI* benedictio-
666. nem Principum & Ducum exponit. Accedit officium ad Du-
cem Normannorum constituendum, ex collectione *Andreæ du*
854. *Chesne*. *Cap. XII* de benedictione novi militis; *XIII* de be-
nedictione & dedicatione Ecclesiarum, agit, ubi ordo 4 adje-
709. ctus est ad benedicendam basilicam ex pontificali S. *Dunstani*,
Archiepiscopi Cantuariensis, & ordo 8, ex veteri Pontificali
733. Narbonensi. *Caput XIV* exponit, quæ fuerit veterum disci-
789. plina circa idolorum templa, synagogas Judæorum, & hæreti-
793. corum Ecclesias. *Cap. XV* de reconciliatione Ecclesiæ vio-
797. latæ differit. Accedit reconciliandi basilicam vetustus ritus,
ex veteri ordine Romano Vallis cellæ. *Cap. XVI* de benedi-
802. ctione altaris, *XVII* de benedictione altaris portatilis, porro
810. 819. de altarium confractione *Cap. XVIII*, de benedictione ciborii
Cap. XIX, de benedictione cimiterii *Cap. XX*, de benedi-
ctione seu baptismo signorum *Cap. XXI*, de benedictione
turris *Cap. XXII*, de variis aliis benedictionibus *Cap. XXIII*,
844. differitur; in quo ultimo *Capite* accedit benedictio retium ad
capiendos pisces, & benedictio furnelli seu lapidis coctorii.
Succedit *Liber tertius*, qui de ritibus, ad Ecclesiasticam disci-
887. plinam spectantibus, aliisque nonnullis, differit. *Cap. I* celebra-
888. tionis Conciliorum antiquitates comprehendit. *Cap. II* de de-
positione seu degradatione & restitutione Clericorum, *Cap.*
896. *III* de clamore pro tribulatione, tradit. Accedunt huc non-
903. nulla ex MSto *Fontanellensi*. De formula & ritu promul-
gandæ excommunicationis *Cap. IV* varia exponuntur, & ex
912. MSto monasterii Fiscannensis novæ formulæ adjiciuntur. *Cap.*
V de reconciliatione excommunicatorum varia ex antiquitate
917. afferuntur, quemadmodum *Cap. VI* de reconciliatione hære-
ticorum

Digitized by Google

ticorum non contemnenda monentur. *Cap. VII* varia judicia Pag. 926.
seu probationes ad detegenda occulta seu dubia crimina commemorat, ubi ex variis MStis fit satis clarum, quid in judiciis olim fuerit in usu. *Cap. VIII* de probatione sanctarum reli- 968.
quiarum; *IX* de arreptione, seu energumenorum adjurationi- 970.
bus; *X* de separatione leprosorum; *XI* de agendis circa ægro- 1003. 1014.
tos in exitu animæ laborantes; *Cap. XII* de obsequiis, defunctis 1024.
statim post eorum obitum exhibitis; *XIII*, quo tempore & loco sepelirentur defuncti; *XIV* de reliquis sepulturæ ritibus, & 1035.
XV de variis ritibus ad juvandos morientes & sepeliendos mor- 1054.
tuos, exponit.

Superest adhuc hujus Operis *Tomus tertius*, qui etiam a nobis paucis est perlustrandus. Continet ille Tractatum de antiqua Ecclesiæ disciplina in divinis celebrandis officiis, quamplures diversarum Ecclesiarum ritus & cerimonias exhibentem. Ut paucis etiam de hujus *Tomi* contentis Lectores nostros certiores reddamus, age, summa capita commemoremus. *Cap. I* de 1.
institutione horarum canonicarum; *II* de locis, ubi sacra officia 9.
celebrata fuerunt, & quibus signis Clerus & populus convocati fuerint; *III* de precibus in divinis officiis olim adhibitis, de 17.
ritu eas persolvendi, de Psalmis, & Cantionibus; *IV* de hy- 26.
mnis & antiphonis; *V* de lectionibus & responsoriis; *VI* de 35. 43.
collectis, & uniformi ratione in divinis officiis servata; *VII* de 45.
nocturnis vigiliis & matutinis laudibus; *VIII* de prima, tertia, 52.
sexta, nona, vesperis & completorio; *IX* de quibusdam ritibus 60.
& consuetudinibus diebus Dominicis aut intra hebdomada olim observatis; *X* de adventu Domini; *XI* de vigilia natalis 72. 80.
Domini; *XII* de festo natalis Domini; *XIII* de octava nata- 90. 107.
lis Domini; *XIV* de Festo Epiphaniæ; *XV* de Festo Purifi- 118. 126.
cationis B. Mariæ; *XVI* de Septuagesima; *XVII* de feria 136. 162.
quarta in capite jejunii, disquirit; *XVIII* generales Quadrage- 183.
simæ consuetudines, & *XIX* singulares ejusdem ritus, investigat. *Cap. XX* de Dominica Palmarum; *XXI* de majoris 223.
hebdomadis ritibus, præsertim feriæ, secundæ, tertiæ & quartæ;
XXII de Cœna Domini; *XXIII* de feria sexta Parasceves; 228. 354.
XXIV de Sabbato sancto; *XXV* de Paschatis festo; *XXVI* de 405. 477. 510.

 diebus

Digitized by Google

Pag. 513. diebus infra octavam Paschatis; *XXVII* de Litania majore in
festo Sancti Marci, & triduo Rogationum ante Adscensionem;
539. *XXVIII* de Adscensione Domini, & octava Pentecostes, & de fe-
549. sto sanctissimæ Trinitatis; *XXIX* de festo sacratissimi corporis
Christi; *XXX* de festivitatibus Sanctorum, quæ in adventu ce-
560 seq. lebrari solent, & tandem *XXXI - XXXIV* de reliquis festis
singulorum mensium, copiose traditur. Ex variis manu exaratis Codicibus etiam huc pauca accedunt, quibus hæ augentur antiquitates. Tandem in hoc *Tomo III* loco Appendicis nonnulla Opuscula, quæ nunc primum luce donantur, adjecta le-
701. guntur; nempe antiquæ consuetudines Canonicorum regularium insignis Monasterii Sancti *Victoris* Parisiensis, ad usum
817. Monasterii S. *Evurtii* accommodatæ; antiqua Statuta S. *Victoris* pro fratribus in obedientiis commorantibus, ex MSto
825. Codice S. *Victoris* annorum circiter 500; antiquæ consuetudines Canonicorum regularium insignis monasterii Rhemensis
843. S. *Dionysii*, ex MSto ejusdem monasterii desumtæ; consuetudines Canonicorum regularium, subjunctæ regulæ S. *Augustini*,
891. nunc primum editæ ex MSto Morbacensi; primaria instituta Canonicorum Præmonstratensium, ex MSto Bibliothecæ S. *Vi-*
927. *ctoris*; antiquæ consuetudines Oigniacensis monasterii, nec non Statuta, A. 1250 edita, additis ad calcem reformatoriis Statutis, A. 1405 concinnatis, omnia e MSto Codice Oigniacensi nunc primum luce donata. Nos in præsenti hac brevi harum antiquitatum delineatione contenti esse debemus, cum ampliorem earum expositionem instituti nostri ratio non permittat. Facile tamen ex his intelligetur, quales antiquitates Ecclesiæ in hoc splendidissimo Opere, Mediolani, non, quod titulus mentitur, Antverpiæ, excuso, reperiantur, & quantum gratiarum doctissimo *Maternio* ab Historiæ sacræ studiosis de præstita hac insigni opera sit persolvendum.

RECENSIO CHRONOLOGIÆ SACRÆ ET PROfanæ VIGNOLIANÆ continuata. Vide Nova Acta Anni præsentis Mens. Mart. pag. 97.

Ad politissimi Operis Chronologici *tertium Librum* accedimus, cum benevolis Lectoribus & hujus argumentum com-

communicaturi. Agitur hic de *Characteribus Chronologicis*,
quorum ope tempora & anni a se invicem distinguuntur, ac di-
gnoscuntur. Emensus *duobus* prioribus *Libris* (quos *Mense Mar-
tio* hujus *Anni* recensuimus,) annorum intervallum, quod sibi
præfixerat, & collectis ab *Exodo* numeris ad *Captivitatem Baby-
lonicam*, hanc sibi relictam esse curam videbat Venerabilis *Vigno-
lius*, ut inquireret, num *Annus Exodi*, quem ipse repererat,
aliquot characteribus in S. Scriptura insigniretur. Hoc enim
deprehenso, suam Chronologiam mirifice suffultum, & a multo-
rum contradictionibus liberatum iri, videbat. Id Cel. Autor *Libro*
hoc *tertio* plenissime præstitit, quem propter accuratam rei per-
tractationem, & multiplicem elegantissimamque doctrinam,
non sine magna animi voluptate pervolvimus. Principio ita- §. I
que demonstrat, *Annum Exodi* concurrere cum anno *periodi* pag. 553.
Julianæ 3069, qui est annus *ante Christum natum* 1645.
De summa *periodi Julianæ* per universam Chronologiam uti-
litate disserere supersedemus. Hanc cognitam putamus omni-
bus, qui hæc legunt, etiamsi rudimenta Chronologiæ vix a li-
mine salutarint. Itaque annus 37 captivitatis *Jechoniæ*, Regis
Judæ, est annus primus *Evilmerodachi*, Regis Babyloniæ, 2
Reg. *XXV*, 27. Annus primus *Evilmerodachi* in *Æra Nabonas-
sarea* Canonis *Ptolemæi* (cujus ratio *Libro V* prolixe explicabi-
tur,) respondet A. 187, qui concurrit cum *Anno Per. Jul.* 4153.
Jam ab *Exodo* ad annum 37 captivitatis *Jechoniæ* collegit Cel. Au-
tor annos 1085. Detractis itaque 1084 a 4153, residuum est *P. J.*
3069, in quem incurrit *Exitus* ex Ægypto. *Secundo* Moses 554.
affirmat *Exod. XIII*, 4, Israelitas exivisse in mense *Abib*, quo fru-
ges incipiebant maturescere, sole existente in signo Arietis, ut
Josephus bene addit *Antiqu. III*, 10; nam secundum *Plinium*
aliosque *sub Aprilis initium segetes succidunt*, *messem autem
mense* Majo *Ægyptii peragunt*. Atqui *Æquinoctium vernum
Anni P. J.* 3069 incidit in currentem *Aprilis* diem 4. Nos
quidem ipsi calculo nostro eruimus, *Æquinoctium* hujus anni
fuisse *Alexandriæ April*. 4, post horam a media nocte 7. *Ter-* §. II
tio ostendit Venerabilis Autor, *Annum* illum *Exodi* incepisse pag. 556.
Martii die 22. Extra dubium constituit, a *Mosis* temporibus
Judæos

Judæos esse usos *Annis lunaribus*; cum *David* affirmaverit, *Deum lunam fecisse propter tempora*, & mensis quoque apud Hebræos a *Luna* (ירח) nomen acceperit. Vetustissimos autem Judæos, cum Astronomiæ scientia caruerint, *neomeniam* non a conjunctione Lunæ cum Sole, sed a Lunæ visione, inchoasse. Jam *Anno Exodi* Solem cum Luna coiisse *Mart. 20*, post horam matutinam 8. Atqui *Scaligerum*, Chronologorum procul dubio principem, scribere, *Lunam se raro ostendere, nisi secundo post coitum die:* hinc manifestum fieri, primam Lunæ phasin ab Israelitarum turba *Martii 22* primum esse conspectam. Sed in his quidem, quæ hucusque dicta sunt, habuit prædecessores *Vignolius* noster: in eo, quod sequitur, inventionis gloriam soli

§. III pag. 561. illi relinquamus. Monstrat enim, Israelitas exiisse *primo* quoque *Ægyptiorum mense*. Pervulgatam esse admodum sententiam, Annum nati orbis exordium accepisse in Autumno. Hinc quoque Judæos annum civilem mense *Tisri* inchoasse. *Mosen* vero, mutata hac anni ratione, initium constituisse circa vernum æquinoctium; id esse *annum Ecclesiasticum*, & probari *Exod. XII, 1*, ubi Deus sic *Mosen* alloquitur: *Mensis iste* (*Abib*, sive *Nisan*,) *vobis principium mensium, primus erit in mensibus anni*. Hinc enim apparere, ajunt, *Nisan* antea non fuisse mensium principem, sed in posterum divino jussu futurum. Verum rectissime demonstrat Venerabilis Autor post *Simsonium*, verba *Mosis* plane contrarium significare, videlicet mensem *Abib* ea ætate re vera continuisse principium anni: *Mensis iste vobis caput sive principium mensium est, primus est* (non erit) *vobis mensium anni*. Quo posito, observandum, Israelitas, ad quos sermonem direxerat *Moses*, per aliquot jam Secula in Ægypto habitasse, & fieri non potuisse, ut illi diversam ab Ægyptiis anni rationem sequerentur; dura enim servitute oppressos, Ægyptiorum legibus obtemperasse, imo sese iisdem in rebus plerisque accommodasse: porro antiquissimum Babyloniorum annum ab Ægyptiaco non discrepasse, ex Canone *Ptolemæi*

§. IV pag. 569. constare: illum vero ab *Hebræis*, ex Chaldæa oriundis, observatum, neminem facile in dubium vocaturum. Cum itaque mensis ille primus apud *Mosen* sit idem primus Anni Ægytiaci; viden-

Digitized by Google

videndum, quo die *Annus Exodi* apud Ægyptios inceperit. Hunc Venerabilis Autor eruit beneficio *Cycli Canicularis*, ſive *periodi Sothiacæ*. Poſtquam enim ex notabili loco *Cenſorini* oſtendiſſet, Anno Chriſti 136 & Per. Jul. 4849, Julii 20 die, Cyclum Canicularem novum iniiſſe, retrogradiendo monſtrat, Cycli præcedentis exordium incurriſſe in A. Per. Jul. 3389, d. 20 Jul. porro ait, & ſuo loco multis argumentis adſtruxit *Libro VI*, ante hunc annum Ægyptiorum annum tantum fuiſſe dierum 360. Itaque, cum hoc modo principium Anni per ſingulos menſes vagetur, perquirendo tandem reperit, in Anno Per. Jul. 3069, qui eſt, ut vidimus, annus Exodi, Ægyptios d. Martii 22 initium anni celebraſſe. Noſtrum inſtitutum non patitur, ut calculum hic exhibeamus, præcipue cum aliqua periodi Sothiacæ cognitio a Lectoribus requiratur. Malumus itaque, ex ipſo fonte Lectores avidos hoc elegantiſſimum inventum haurire. Progrediamur cum doctiſſimo *Vignolio*, qui ex *litera dominicali An. Per. Jul.* 3069 elicit, hunc diem *Martii 22* fuiſſe *diem Jovis*, id quod poſt *Scaligerum*, aliosque Chronologos, ex ipſis Scripturæ S. verbis, præcipue *Exod. XVI*, demonſtrat. Hinc enim patet, diem 15 menſis ſecundi fuiſſe *Sabbatum*, cumque menſes fuerint τριακονθήμεροι, menſis primi, totiusque anni, primum diem, cum feria hebdomadis quinta, ſive Jovis die, neceſſario concurriſſe. Hac ſententia fuſius expoſita, & ab objectionibus quorundam vindicata, contra vulgarem opinionem oſtendit Autor, *diem civilem* antiquiſſimis temporibus mane ab ortu ſolis cepiſſe initium. Sane contrarium ſtatuit nubes Virorum doctiſſimorum. *Langius* de anno Chriſti pronuntiat: *primum & antiquiſſimum diei exordium a veſpera eſt, ſive occaſu ſolis. Ita enim primum diem incipit* Moſe Gen. I. *Et fuit veſpera & mane die primo, ſecundo*, &c. *Hinc igitur Judæi diem civilem inchoant*. Sed excipit Autor, etiamſi primo *Geneſios* capite veſpera præcedat mane, aliis tamen in locis ejusdem libri, & alibi paſſim, dies præponi noctibus. In diluvio dicitur *Gen. VII, Deum pluiſſe per 40 dies & per 40 noctes*. Poſt diluvium Deus promittit, *diem & noctem nunquam deſituros*. *Jacobus* queritur *Geneſ. XXXI, ſe de die æſtu, & de nocte gelu,*

§. V pag. 573.

Kkk *conſe-*

confectum esse. Sed porro *Mosen* ipsum *Genes. I* lucem memorare ante tenebras *com. 4, 5: Deus lucem secrevit a tenebris, & lucem diem, tenebras vero noctem, appellavit.* Verba vero: & fuit *vespera*, & fuit *mane*, denotare terminos ad quem; primum videlicet diem finiisse vesperi, & primam noctem mane. Non enim potuisse vesperam existere, nullo præcedente die. Quæ cum satis clara videantur, Autor tamen aliorum testimoniis confirmat, & ulterius illustrat: ac, postquam ostendisset, Chaldæos, Babylonios, & Ægyptios, cum sole oriente inchoasse diem, idem quoque fecisse Israelitas, magna verisimilitudinis specie colligit. Itaque annum suum Exodi his characteribus insignem reddidit:

I *Annus Exodi incidit in Annum Per. Jul.* 3069.
II *Qui idem Annus est Annus ante Nat. Christum* 1645.
III *Quo Anno Mensis Ægyptiorum & Israelitarum primus concurrebat cum Martii 22.*
IV *Qui Martii 22 erat dies Jovis.*
V *Cujus Mensis 20 accidebat Novilunium verum.*
VI *Sed phasis prima apparebat ipso illo 22 die.*
VII *Æquinoctium autem observabatur April. 4, sive Mensis primi Nisan aut Abib die 14.*

§. VII pag. 589. His ita pertractatis, Autor celebrem quendam locum chronologicum *Clementis Alexandrini* sub judicium vocat, & defectum, quo ille ex sententia *Marshami* laborasse credebatur, supplet. Deinde *Pezronii* opinionem, *Mosen Inachi* tempore

§. VIII pag. 594. floruisse asserentis, lanci appendit, & multa cura refutat, quod cum minus ad scopum hic faciat, Lectores harum rerum curiosos ad ipsum librum ablegamus. Nos, filum Autoris secuti, ad

§. IX pag. 615. ipsam Israelitarum Exodum, & transitum per mare rubrum, pervenimus, quam memorabilem historiam ille mirifica luce perfundit. Quæritur inter doctos, quam ob causam Israelitæ singula novilunia celebraverint. *Spencerus* hanc consuetudinem a gentibus repetendam censet, ad quorum imitationem Israelitis tempora neomeniarum sacrosancta fuerint. Sed recte *Vignolius* noster, hac conjectura explosa, docet, consecrata esse *Novilunia*, quoniam *Annus Exodi* cum nova luna inceperit, eodem-

que

Digitized by Google

Aug. pag. 443.

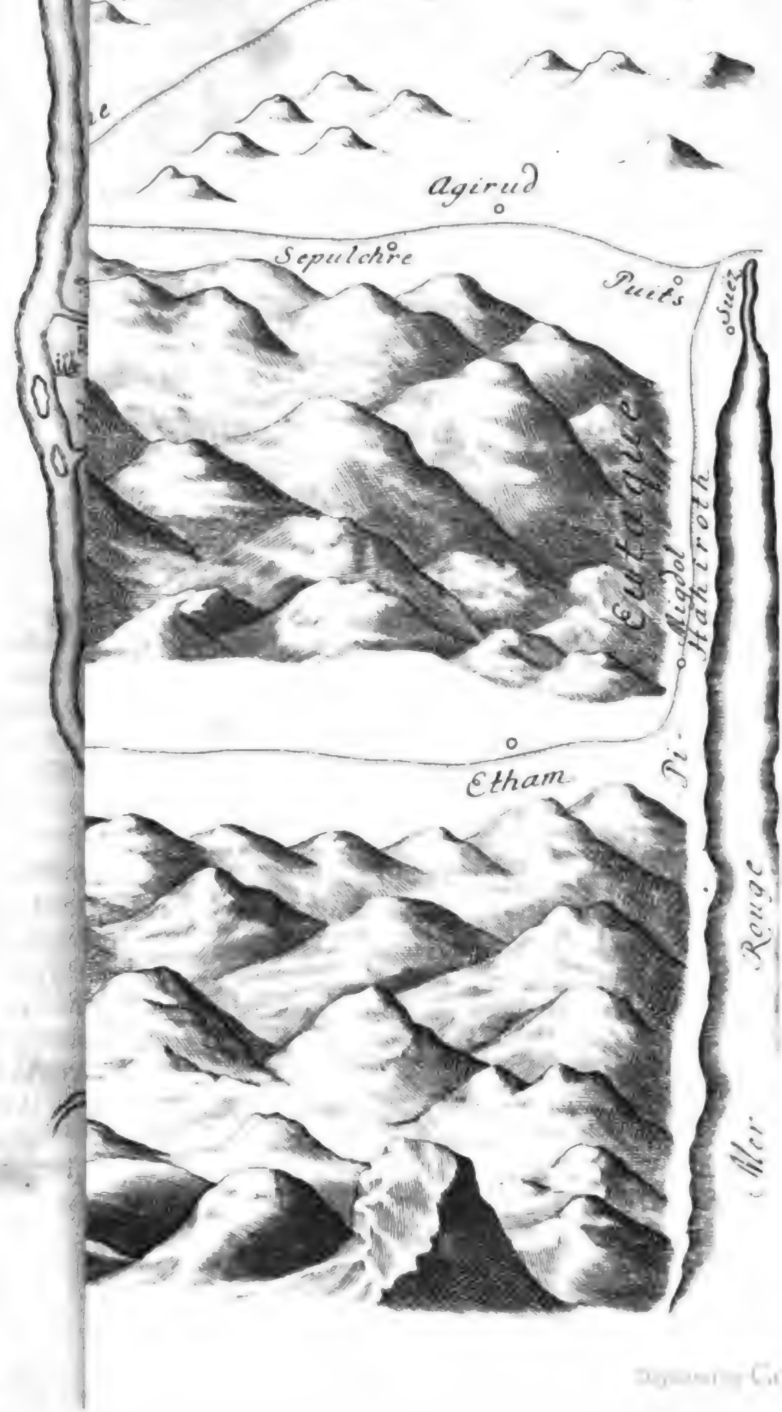
Agirud
Sepulchre
Puits
Suez
Migdol
Hahiroth
Pi-
Etham
Mer Rouge

Digitized by Google

que tempore jussu Dei *Moses* Israelis liberationem ex servitute Ægyptiaca annuntiaverit. Hoc probari *Exod. XII, 1*, & præcipue *Ps. LXXXI, 4-6: Clangite in Novilunio tuba, nostro solenni die festo. Nam is Israelitarum ritus est, jussu Dei* Jacobi *institutus: ut esset documento* Josephi *posteris, quo tempore egrederetur contra Ægyptios, ut onus ab humeris eorum removeret.* Digna sane res, quam frequenti memoria Israelitæ in neomeniis repeterent. Primo itaque die mensis primi, in prima lunæ phasi, Deus per *Mosen* jussit Israelitas *decimo ejusdem* mensis die Agnum Paschalem separare, *Exod. XII, 3*; eundem autem *decimum feriam* fuisse *septimam*, in transitu notat Autor. Pag. 619. *Decimo* porro *quarto* ejusdem mensis, die Mercurii, mactatos esse agnos Paschales, & noctu manducatos, quo tempore Sol intraverit primum Arietis gradum: eadem nocte primogenitos Ægyptiorum occisos, & Israelitas Regis mandato Ægypto summa festinatione exire jussos esse. Jam, ut iter Israelitarum ad mare rubrum cum Autore prosequamur, operæ pretium est oculos conjicere in Tabulam æneam exactissimam & elegantissimam, unde de dicendorum veritate maxime Lectoribus constabit. Tab. IV. Cairo ad montem Sinai proficiscentibus, ut liquet ex plurium Itinerariorum fide, quæ Autor consuluit, via patet per arenosum ingentemque campum, quæ recta ducit ad Sueſiam, in extremitate maris rubri situm oppidum. Pag. 620. Hæc via est passuum circiter 26 millium, & intra triduum peragitur. Ultra Suesiam converso ad dextram itinere, putei *Mosis* occurrunt, qui adhuc apud Arabes magna sunt in veneratione. Hoc iter, quod nonnulli existimant, Israelitas non tenuisse, ex *Mosis* narratione ostenditur, ajentis, Israelitas, difficultate itineris perplexos, substitisse, ut deinceps clarius videbimus; hæc vero, quam descripsimus, via plana est, nullis montibus aut angustiis intercisa. Quodsi vero aliquis consistat ad puteos *Mosis*, trans mare rubrum, Ægyptum versus,

- ab adversa surgit vastissima parte
Vallis in abruptos montes, avulsaque saxa,
Et scopuli horrendi ferientes æthera surgunt
In duo divisi loca,

Digitized by Google

ut ait *Schulemburgius Comes* in *Itinerario*, significans, mare rubrum, qua parte Ægyptum spectat, montibus altissimis cingi, excepta unica via, per quam iter ad mare aperiatur. Per hanc Israelitas pervenisse ad mare, *Vignolius* porro demonstrat. Postquam enim in transitu de *Pithomo* & *Ramese* urbibus ab Israelitis exstructis egisset, ex Itinerario *Monconysii*, per eandem viam profecti, omnes circumstantias exitus Israelitici expendit, & scrupulis liberat. Israelitæ iter ingrediebantur die 15 mensis primi, die Jovis, summa festinatione. Relicta Ramese, cujus urbis reliquiæ & rudera conspiciuntur, castra metabantur ad Succoth. Is locus hinc nomen accepisse videtur; Succoth enim tentoria notat, & primus occurrit in valle proficiscentibus, quam montes intercipiunt, quos diximus. Hac re ad aures *Pharaonis* allata, quod fieri non potuit nisi sero admodum eodem die, tempore vespertino cum intellexisset, populum viæ tam periculosæ implicatum & fere captum esse, jussit currus & equites ad
Pag. 629. persequendos fugitivos parari. *Die* sequenti *Veneris*, mensis 16, Israelitæ, a Succoth profecti, pervenerunt ad *Etham*, ad extremitatem deserti. Est itaque *Etham* in exitu vallis, haud procul a litore maris. Qua occasione, *Calmetum* in hujus loci situ a veritatis tramite deflexisse, monet. Die 17 mensis primi, qui erat Sabbathum, Israelitas ab Ethamo profectos jussit Deus *Exod. XIV*, 2, ut deflectentes castra ponerent ante *pi-hachi-roth*, inter *Migdot*, & inter mare ante *Baal-Tzephon*, ita, ut castra extenderentur juxta mare. Arbitraturum enim *Pharaonem*, illos regionum ignaros hærere, & montibus conclusos teneri. Hic Venerabilis *Vignolius* ostendit, Israelitas non potuisse retrogredi, propter exercitum Ægyptiorum in valle jam hærentem; non recta progredi: mare enim obstitisse; non deflectere ad dextram: sic enim Ægyptiorum in manus incidisse; itaque debuisse deflectere ad sinistram: angustam enim superfuisse viam inter montium altitudines, & maris litora, interceptam, quemadmodum in Tabula clarissime conspicitur, qua sola poterant evadere. Cum hac sententia divina verba optime congruunt. *Pi-hachi-roth* significat *os*, sive *portam & introitum angusti hujus callis* inter montes & mare;

nam

nam חור foramen eſt. Hinc plerique interpretes vertunt *fauces montium*. Notum eſt, anguſtos per montes tranſitus vocari fauces & portas, *portas Caucaſias*, *Syrias*, *Amanas*. *Baal-Tzephon* urbs erat ad ſeptentriones maris rubri, & forſitan *Heroopolis*, quod magna probabilitatis ſpecie adſtruitur. Itaque, cum Iſraelitæ antea mare & ortum verſus proſpicerent, nunc converſa facie reſpiciebant Baaltzephonem ad ſeptentrionalem plagam. *Migdot* denique, neutiquam confundendum cum *Migdoto* ſive *Megiddante* Palæſtinæ, potuit eſſe arx munita in introitu anguſtiarum, aut oppidum, cujus locum poſtea occupavit Arſinoe. His expoſitis, videmus, exercitui Iſraelitarum inter mare, montes, & hoſtes, intercepto effugium non patuiſſe, niſi Deus per mare rubrum ſalvos traduxiſſet. Hujus facti memoriam ſcriptores profanos etiam conſervaſſe cognovimus, ſed in modo tranſitus non omnes conſentiunt. Itaque primo gentilium teſtimonia ſub cenſuram vocantur. *Juſtino* teſte, *Moſes*, *leproſorum dux factus, ab Ægyptiis territorio expulſus, res ſacras ſecum abſtulit. Ad quas recuperandas cum Ægyptii arma cepiſſent, tempeſtatibus compulſi, retro ceſſerunt.* Nulla hic aut maris, aut ſubmerſionis, memoria. *Diodorus Siculus* refert, apud Ichthyophagos, maris rubri accolas, traditionem invaluiſſe, *æſtu ingenti quondam aquas hujus maris, nudato penitus fundo, regreſſas eſſe.* Quæ Autor ex *Artapano* adducit, itidemque ex *Nonno*, de *Baccho*, qui *Moſes* habetur, & ex Poeta *Ezechiele*, libenter omittimus. Cum gentilium teſtimonia faveant narrationi *Moſaicæ*, mirandum videtur, *Joſephum* iviſſe in alia omnia, & tranſitum Iſraelitarum comparaſſe cum tranſitu *Alexandri* per mare Pamphylium, in quo neque *Strabo*, neque *Diodorus Siculus*, aliquid miraculoſi deprehenderunt. Sed, haud ſemel *Joſephum* in gratiam gentilium aliquid remiſiſſe conſtat. Ex Chriſtianis nonnulli miraculum mirum in modum augent. *Origenes*, ſe audiviſſe, ait, *a majoribus mare in iſta digreſſione pro numero 12 tribuum in duodecim vias diviſum eſſe.* Hoc *Origenes* a Judæis audire potuit, ſimilia tradentibus. *Oroſius* addit, *veſtigia rotarum & curruum non ſolum in littore, ſed & in fundo maris, ad ſuam ætatem conſervata adhuc videri:*

Pag. 643.

ri: quibus adjecit ſcriptor admodum credulus Seculi X: *Recedente mari apparere omnem ſubmerſionem Pharaonis, & omnia*
Pag. 653. *arma in marmora mutata.* In his diverſitatibus nihil melius eſt, quam ut inhæreamus ſacris literis, & ex illis facti hujus veras circumſtantias perdiſcamus. Itaque, rejecta vulgari alioquin ſententia, Iſraelitas per *ſemicirculum* ex marinis undis evaſiſſe, Autor accedit ſententiæ *Clerici*, quam ille ſingulari Diſſertatione *de maris Idumæi trajectione* in Appendice Pentateuchi expoſuit. Videlicet trajeciſſe Iſraelitas, cum fundamentum maris inſolito æſtu aquis refluentibus plane eſſet denudatum. Hanc ſententiam ut impiam & profanam nonnulli ex templo rejiciunt cum *Genebrardo*, audacter affirmantes, *mare rubrum nequaquam fluxui & refluxui obnoxium eſſe.* Sed non ſolum *Herodotus* ac *Diodorus Siculus*, verum etiam noſtri temporis Itineraria, expreſſe teſtantur, *mare rubrum ſingulis diebus æſtu commoveri:* eumque æſtum eo magis obſervari, cum mare, ubi eſt profundiſſimum, vix habeat pedes octodecim, unde propter Syrtes & ſcopulos periculoſiſſima fertur ejus navigatio. Su-
659. perius intelleximus, Autorem eviciſſe, *menſis 1 die 17* Iſraelitas marginem Erythræi maris attigiſſe: qui ipſe dies 17 tertius erat poſt plenilunium & æquinoctium, quo tempore ſecundum Geographorum teſtimonium mare & magis intumeſcere, & magis detumeſcere, ſolet. Jam, cum inter lunæ curſum & æſtum maris magna deprehendatur convenientia, Autor docet, eodem die 17 menſis primi, poſt horam 10, lunam orientem ſupra horizontem Iſraelitis apparuiſſe, eodemque momento maris detumeſcentiam incepiſſe, ac duraſſe ad horam usque 4 matutinam. Nemo exiſtimet, Autorem voluiſſe hunc tranſitum numero mi-
662. raculorum eximere. Hanc conſequentiam a ſe amolitur: fuiſſe enim re vera miraculum ingens, quod *Moſes*, qui alioquin nihil niſi ſolitum æſtum exſpectare potuit, prædixerit, ſalutem Iſraelitis, exitium inſtare Ægyptiis. Deum autem in miraculis ſuis ſæpius naturæ vires adhibere, & iis in hoc negotio uſum eſſe, ex hiſtoria *Moſaica* mirifice confirmari. Nam principio memoratur *Exod. XIV, 19, 20*, Deum elevaſſe nubem caliginoſam, eamque poſitam inter Ægyptios & Iſraelitas, illos impediiſſe,

quo

quo minus his appropinquare possent. Deinde, quæ verba sunt notatu digna *v. 21, ope venti vehementioris per totam noctem Deum aquas abegisse, & mare exsiccasse.* Is ventus equidem vocatur קדים, orientalis; verum cum Eurus aquas in littus Troglodyticum, ubi consistebant Israelitæ, ejecisset, rectius intelligitur ventus violentior, quod fusius probatur, cujus ope fluctus maris, æstu adjuvante, celerius protrudebantur, & per fretum in Oceanum regurgitabant: quo pacto totus ille sinus maris Idumæi, juxta quem castra posuerunt Israelitæ, aquis privabatur. Duo hic obstare videntur, primo, *Mosen* asserere, aquas fuisse fissas sive divisas; deinde, fluctus maris Israelitas loco muri a dextris & a sinistris defendisse. His phrasibus æstum illum, & retrocessionem maris rubri, plane everti. Quæ *Vignolius* ad hæc dubia respondet, apud ipsum legantur. Nos addimus, vento vehementiori omni aquas maris disscindi. Hoc fatebitur, quisquis vel semel æquor vento exagitatum conspexerit. Posteriori phrasi autem innuitur, aquas marinas fuisse Israelitis firmissimi instar munimenti, non solum a dextra & sinistra, sed & antrorsum & retrorsum. Sic *David* murus fuerat gregibus *Nabalis* in deserto. De significatione phrasis, *ad dextram & sinistram*, conferatur *Ps. XCI, 7.* Hoc pacto sinu maris satis longo exsiccato, Israelitæ, qui antea septentrionem versus proficiscebantur, per angustias, quas diximus, nunc conversa ad Orientem facie, lata fronte mare ingrediebantur, &, quia timor pedibus addit alas, & sinus ille maris non ultra millia terna est latus, ut canit Poeta, intra exiguum temporis spatium illum trajicere, & in siccum, periculo liberati, evadere, potuerunt. Ingressos Israelitas Ægyptii sine mora sequuntur, æstui fidentes. Quis autem, ut hoc in transitu moneamus, potest sibi persuadere, Ægyptios voluisse mari se committere, si erectos in altum muros vidissent aqueos, solo miraculo, nullis aggeribus aut fulcris, sustentatos? Sane Ægyptii, tot incommodis propter Israelitas eruditi, facile poterant cogitare, his fluctibus corruentibus de suorum omnium vita actum esse. Periculo adeo manifesto neque *Pharao* se ipsum, neque exercitum, exposuisset. Sic Israelitæ mensis 1 die 18 exortum solis undis & hostibus manibus erepti Pag. 670.

Epini-

§. XI pag. 675. Epinicion canebant. Erat autem ille dies 18 *dies Solis*. *Isacidas*, Ægyptiaca servitute oppressos, Calendarium Ægyptiacum adhibuisse, superius didicimus. Merito itaque quæritur, utrum iidem, in libertatem asserti, eodem fuerint in posterum usi, an potius novam anno suo formam induxerint. Quod postremum festorum Judaicorum ratio postulasse videtur. Itaque Venerabilis Autor ostendit, primo Deum in deserto *Sabbathum* instituisse, non solum ad memoriam creationis, verum etiam, ad quod præcipue attendendum, propter transitum per mare rubrum, & liberationem e manu Ægyptiorum, *Deut. V, 15.* Hos enim in ipsa Sabbathi nocte in aquis esse suffocatos, salvis in oppositum maris littus evadentibus Israelitis. *Sabbathum* porro fuisse Sacramentum docet, signum Fœderis divini, *Exod. XXXI, 13, 17.* *Primum* adeo Sabbathum in deserto esse celebratum mensis secundi die 22, *secundum* ejusdem mensis die 29, *tertium* mensis tertii die 6, eoque ipso die Deum legem Decalogi e monte Sinai promulgasse, & Sabbathi celebrationem de novo inculcasse. His demonstratis, Autor ejusdem anni Calendarium instruit, ex locis passim collectis, & præcipue tria je-

682. junia *Mosis* dierum 40 distinctius explicat. Quo facto, ponit, Ægyptiorum annum, quod alibi fusius demonstrabitur, tempore exodi fuisse dierum 360. Ejusmodi annum Isrealitis plane fuisse inutilem. Illius enim principium per quatuor tempestates vagari; Deum vero fixum & immotum anni exordium statuisse, dum dixerit, *mensem Abib, in quo incipiant fruges maturescere, in posterum fore mensium omnium caput & principium.* En primam Calendarii reformationem. Ex anno va-

681. go Ægyptiorum Israelitæ accipiebant annum fixum. Secundo menses Ægyptiaci erant omnes τριακονθήμεροι. Quia vero Deus paschatis celebrationem ad mensis primi diem 14 & ad plenilunium alligaverat, necessario ex mensibus solaribus reddendi erant lunares: cumque annus lunaris ordinarius dierum sit 354, eidem per intercalationem succurrebatur. Tertio dies antiquissimis seculis inceperat a mane, ut suo loco evicit Autor; tertiam itaque mutationem accessisse in festorum celebratione: hanc cepisse vesperi, cum civilium dierum exordium matuti-

num

num perduraverit, utrumque multis exemplis confirmat Venerabilis *Vignolius*, & his *Libri III Capiti I* finem imponit. *Capite II* agit de annis periodicis, aliisque notabili charactere distinctis, quorsum spectant præcipue *anni Sabbathici* & *Jubilæi*. Post occupatam Terram sanctam Deus jusserat septimum quemvis annum celebrari, *Levit. XXV.* Hoc anno agri non erant colendi, & servi in libertatem asserendi. Hanc annorum hebdomadem constanter fuisse servatam, Autor cum plerisque Chronologis recte statuit, atque adeo colligit in singulari tabula annos Sabbathicos, ab Historicis notatos, de principio & radice annorum Sabbathicorum deinceps *§. III* acturus. Pergit *§. II* ad Jubilæos, quorum institutio legitur *Levit. XXV, 8.* In his numerandis cum diversis plane vestigiis insistant viri docti, Autor singulas sententias accuratius excutit, ac tandem demonstrat, annum quemvis Jobelæum non discrepasse a septimo Sabbathico: quo posito, sequitur, annum nati Christi 1189, secundum *Matthæum Parisium*, ob cædem Judæorum in Anglia memorabilem, fuisse Jobelæum. Cum itaque radix Sabbathicorum & Jobelæorum una haberi debeat eademque, Venerabilis *Vignolius* ad hanc e caligine eruendam progreditur ad annum introitus in Terram sanctam. *Moses* enim in anno 40 Exodi, mense undecimo, mandaverat, ut quolibet septennio, sive anno Sabbathico, in festo Tabernaculorum lex populo publice prælegeretur, *Deut. XXXI, 10, 11.* Post mortem *Mosis*, & luctum 30 dierum, *Josua* anno 41, mense primo, die 10, populum Jordanem traduxit, qui ejusdem mensis die 14 Pascha celebravit, *Jos. V, 10.* Quo facto, per integrum septennium *Josua* in expellendis Cananæis, & capiendis urbibus, fuit assiduus, *Jos. XIV, 6.* Tum demum Gilgale cœpta est distributio Terræ sanctæ, ac tribubus *Judæ, Ephraimi*, ac dimidiæ *Manassis*, attributæ possessiones cis Jordanem. Cum autem tribus *Rubenis*, *Gadi*, & altera dimidia *Manassis*, trans Jordanem hæreditates adiissent, septem omnino supererant tribus, quibus nondum ulla assignata erat portio. *Josua* itaque, illis convocatis, significat, ut, excusso torpore, ad occupandas reliquias terræ promissæ alacriter pergerent, *Jos. XVIII.* Utque eosdem excitaret, misit viros

Pag. 696.

§. III pag. 715.

Digitized by Google

Pag. 721. peritos, qui fines totius Palæſtinæ deſcriberent. Quibus demum redeuntibus, altera facta videtur diviſio. Hæc omnia eum in finem diligentius Autor pertractat, ut *Radicem annorum Sabbathicorum* eo certius determinaret. Sunt enim, qui exiſtimant, annum ſeptimum *Joſuæ* primum exſtitiſſe in annorum hebdomade, alii annum ejusdem ducis 15, plerique, cum quibus Autor facit, annum 1 ducatus *Joſuæ* & introitus in Palæſtinam, adeoque 41 poſt Exodum, reſpondentem anno *Per. Jul.* 3109 & anno ante Chriſtum 1605. Hoc enim probari ex ipſis verbis legis, ex hiſtoria *Joſuæ*, & ex antiquiſſima traditione. Lex jubet *Levit. XXV*, 2: *Cum ingreſſi eſtis in terram, tunc terra ipſa Jehovæ Sabbathum feriator; ſex annis fundum tuum*
729. *ſerito*, &c. *Septimo autem anno terra Sabbathi ferias Jehovæ agito.* Hæc conſentiunt facto *Joſuæ*, qui, ut vidimus, ſeptimo anno captam omnem terram, regione a bello quieta, id eſt, *Anno Sabbathico*, Iſraelitis diſtribuit poſſidendam, *Joſ. XI*, 23. His per teſtimonia & per vetuſtas traditiones confirmatis, Autor oſtendit, omnes annos Sabbathicos, ab Hiſtoricis annotatos, ex ſuo calculo exactiſſime reperiri, ſi radix, uti diximus, ſit annus Exodi 41 & Periodi Jul. 3109. Sed hæc, cum cancellos noſtri laboris excedant, Lectores apud ipſum Autorem non ſine inſigni voluptate evolvant. Ad rei denique confirmationem in fine *§. III* adjecta eſt tabula Jobelæorum ad an-
744. num Chriſti 1189, quæ facili negotio ad noſtra tempora continuari poteſt.

Cum in Libro Judicum nullus annus reperiatur notabili charactere inſtructus, totum hoc intervallum obiter tangit Autor *§. IV*, & ſequenti *§. V* ad fundationem & inaugurationem templi *Salomonei* progreditur. Cumque plurimi in ea hæreant opinione, anno *Salomonis* 11, ſive ſeptimo poſt fundationem, encænia templi eſſe celebrata; Autor oſtendit ex ipſius hiſtoriæ ſerie, id demum anno 20 ſive 24 *Salomonis* factum, adhibito eum in finem loco ex verſione τῶν LXX admodum memorabili *1 Reg. VIII*, 1: *Factum eſt, cum perfeciſſet Salomo exſtructionem domus Dei, & domus ſuæ*, poſt annos viginti, *convocavit omnes ſeniores* &c. Ubi verba, *poſt annos viginti*, in

Digitized by Google

in Codice Hebræo desiderantur, quod multis mirum videri possit. Aliud nunc factum sequitur, videlicet *Jerobeami institutio novi Festi Tabernaculorum*, quam pluribus Doctissimus *Vignolius* illustrat, rem ipsam ab Ægyptiorum annis repetendo, apud quos *Jerobeamus* diu habitaverat. Digna sunt hæc omnia, quæ legantur, præcipue cum plerique interpretes hic hæserint, & Lectores avidos destituant. Sed ad finem festinamus. *Joasum* anno & Sabbathico & Jobelæo throno fuisse admotum, post interfectam *Athaliam*, deinde probat Autor; tum accedit ad *Ezechiam*, qui quoniam statim in regni exordio festinanter pascha celebrari jussit, Regem hoc fecisse statuit Autor propterea, quod idem ille primus annus *Ezechiæ* cum Jobelæo concurrerit. Exponit porro locum *1 Reg. XVIII, 13*, πολυθρύλλητον, eumque mirifice illustrat. Denique in regno *Sedeciæ* annum Sabbathicum reperit ex *Jer. XXXIV, 8 seq.* quem ab objectionibus virorum doctorum vindicat, & toti huic commati facem satis lucidam præfert.

§. VI pag. 756.

§. VII pag. 764.

§. VIII pag. 768.

Ceterum, quoniam præter opinionem recensio hujus *Libri III* excrevit, reliquas in proximam occasionem differimus. Cum autem rerum notabilium, in eo contentarum, vix centesimam partem innuimus, rem judicamus nos Lectoribus haud ingratam fecisse: neque enim Opus totum hoc Chronologicum pro merito a nobis satis laudari aut prædicari potest.

EDMUNDI MERILLII, TRICASSINI JCTI, a Consiliis Regis, Antecessoris in Academia metropolis Biturigum primicerii, in quatuor Libros Institutionum Imperialium Commentarii principales, instituti A. 1636, ætatis Autoris 58, Professionis 36. Quibus adjecta est earundem Institutionum Synopsis, per definitiones & divisiones, in qua totum earum artificium expansum est. Ex mente & MStis ejusdem E. MERILLII, opera & studio CLAUDII MONGIN, Juris utriusque Professoris, concinnata. Cum Præfatione C. H. TROTZ, JCti.

Trajecti ad Rhenum, apud Jo. Brœdelet, 1739, 4.
Alph. 3 plag. 9.

Vivit adhuc, & in animis omnium, qui veram, non simulatam, amant Jurisprudentiam, tacita admiratione suspicitur *Edmundus Merillius*, JCtus ævi sui præstantissimus, cujus quippe lucubrationes non vulgarem redolent doctrinam, sed summi potius judicii, ingeniique felicissimi, Autorem, quasi in speculo quodam, conspiciendum nobis præbent. Inter hæc ejus scripta cum liber ad *Institutiones Justiniani* Commentarius ob raritatem suam difficillime, &, non nisi magno pretio, comparari potuerit; novam ejus editionem, eamque longe nitidissimam, plaudentibus Musis, in se suscepit nobilissimus typographus, *Joannes Brœdelet*, atque hoc ipso, quam studiosus sit non boni tantum publici, sed famæ etiam *Merillianæ*, luculentissimo specimine comprobavit. Præfationem Operi comitem dedit JCtus Batavorum Celeberrimus, *Chrift. Henr. Trotzius*; cujus vero negotia, quibus obrutum se tunc temporis fuisse ait, non concesserunt, ut, pro more nostri seculi, singulare pertractaret argumentum, quod eo gravius ferent complures, qui Themidos sacris addicti sunt; eruditi, quo certius inter omnes constat, quam avide excepta semper fuerint politissima *Trotziani* ingenii monumenta. Interim tamen, ne plane nihil in hoc Opere præstitisse putes Virum Consultissimum, hoc scire tua interest, Lector, quod textum *Cujacianum* ad Clariss. *Joannis van de Water* editionem secutus, notas illi omnes accommodaverit, singulis etiam verbis, ad quæ respicit potissimum interpretatio, diligenter præmissis. Ad ipsas quod attinet observationes *Merillii*, eas, quantum quidem fieri potuit, ab erroribus, qui primum editorem fugerant, purgavit, textus legum atque paragraphos ubivis adjecit, imo, si quando id postulavit necessitas, justam quoque & decentem emendationem adhibuit. Jam, quomodo comparatæ sint *Merillii* notæ, exemplis quibusdam docebimus. Per antiquas fabulas quid in-
Pag. 21. tellexerit *Justinianus* in *Proœm. Inst.* §. 3, non adeo liquide inter Criticos constat. Arbitratur tamen *Merillius*, &, ex nostra quidem sententia, verisimillime, his vocibus Jus antiquum

quum & obsoletum denotari, & sic idem vocasse ait Imperatorem antiquæ subtilitatis ludibria *l. un. C. de nudo Jure Quirit. toll.* eodemque sensu Divum *Paulum* in *Epist. ad Tit. Cap. I vers. 14* Judaicas nominasse fabulas, id est, cerimonias & traditiones Judæorum, ad legis novæ differentiam. Quam etiam interpretationem secutus est *Theophilus*, qui persuasum sibimet habet, *Justinianum* per antiquas fabulas intellexisse Jurisprudentiam veterem, & ab usu plane remotam, novisque suis legibus opponere illam voluisse. Si plures ex testamento, vel Pag. 85.
inquisitione, dati fuerint tutores, non omnes semper administrationem gerunt, sed hoc potius uni eorum committitur, & ille quidem præferri ceteris solet, qui satisdationem obtulerit. Sin autem, qui cavere velit, nemo inveniatur, illi bonorum, pupillo relictorum, demandatur cura, quem testator ipse elegit, ut in se tutelam susciperet: & tunc sane reliqui tutores sunt honorarii, *l. 3 §. 1 D. de Administrat. & peric. tutor. & curat.* & *l. 14 §. 1 D. de Solut. & liberat.* Nullo contra electo a testatore, ex majoris partis consensu uni tutelæ munus defertur: illis vero non consentientibus, judex eligit, cui quippe semper curæ esse debet, ne per plures spargatur tutela, quod res pupilli majori cum emolumento per unum administrari tutorem queant, per *d. l. 3 §. 6 D. de Administr. & peric. tutor. & curat.* Sed quid, si omnes tutores satisdationem præstare velint? Respondet Autor noster ex *l. 17 D. de Testam. tutela*, judicem omnibus concedere administrationem posse, &, quod observavit ille de tutoribus, id eadem ratione ad curatores quoque pertinere, monet. *Theophilum*, Græcum Paraphrasten, sine autore ullo 171.
scripsisse ait, testamenta calatis comitiis bis in anno fieri consuevisse. Longius enim fuisset semestris temporis intervallum, quo testamentum facere liceret, multique interim intestati decedere potuissent. Affirmat potius Autor, certos fuisse dies comitiales, quibus comitia haberentur, & ageretur cum populo, istosque in singulis mensibus fuisse distinctos a fastis, nefastis, nundinis, & feriis, & proinde diebus hisce, non exspectato tempore semestri, testandi facultatem liberam fuisse Quiritibus. In *Proœmio Institut. de Milit. testam.* pro verbis, *vel* 178.

Digitized by Google

ſuis ædibus, alii legere malunt, *ſuis ſedibus*. Sed, illam lectionem hac eſſe meliorem, docet *Merillius*, eamque Βασιλικῶν quoque Autores ſecutos eſſe refert. Et ſic, ex ejus ſententia, retineri debet iſthæc lectio *l. ult. C. de Reſtitut. milit.* quæ eſt portio *l. penult. C. de Milit. teſtam.* Obſtare hoc loco videri poſſet *Theophilus*, cujus vero mentem ſatis feliciter explicat Noſter, quod ſcilicet milites, ſi in aliis locis degant, quam in ſedetis, vel in his locis, ubi agere neceſſe eſt, jure militari non poſſint teſtamentum facere; &, quia *Theophilus* ſedeta, id eſt, caſtra, valla, ſeu foſſata, & alios locos, comprehenderit, ubi milites agere neceſſario debent, dici omnino queat, etiam milites, dum in ſtativis ſint atque præſidiis, jure militari teſtari poſſe, licet in expeditione non ſint conſtituti. Ex
Pag. 204. *§. ult. I. Quibus mod. teſtam. infirm.* manifeſto colligitur, Principem non pœnariis modo legibus ſolutum fuiſſe apud Romanos, veluti Lege Julia & Papia, ut Græci conjiciunt ex inſcriptione *l. 31 D. de LL.* ſed aliis etiam Conſtitutionibus ſcriptis, ut nominatim *Dio* refert *Lib. LIII Hiſtor. Rom.* Et ita ſuas ipſe leges egrediebatur *Auguſtus* apud *Tacitum Lib. III Annal.* atque *Valentinianus* in antiqua quadam inſcriptione dicitur *Dominus legum Romanarum.* Addit tamen *Merillius*, optimos quosque Principes ſuis etiam legibus ſe ſubjeciſſe, idque exemplis nonnullis, ex Juris Romani Collectione deſumtis, luculenter probat.
205. Non ſatis accurati videntur Autori, qui, inofficioſi teſtamenti querelam Lege Glicia inductam eſſe, dicunt, & inſcriptionem *l. 4 D. de Inoff. teſtam.* hujus rei cauſa in partes vocant. Ejus potius originem prudentibus adſcribit, qui, teſtamentum inofficioſum impugnari poſſe, admiſerunt,
429. quaſi a furioſo aut demente conditum. Non expeditum prorſus certumque hodie eſt, quodnam fuerit furtum conceptum, quodque per lancem & licium concipiebatur, ut eſt apud *Gellium Lib. XII Cap. 2*, & *Sextum Pompejum* in verbo *Lanx*, ubi exiſtimat, furtum conceptum fuiſſe per lancem, quia lictores, ſeu viatores Magiſtratuum, qui res furtivas conquirebant, lancem, quam ferebant, ob oculos ponerent, ubi in conclave aliquod matronarum veniſſent; at, quia concipi dicebatur

per

Digitized by Google

per lancem & licium, putat *Merillius*, lancem gestatam fuisse a lictoribus, qui libripendes erant, & servi publici, & hac lance dignoscebantur, ut a licio, quod insigne erat lictoris. Plura specimina non accumulamus, vel paucis his, quantum boni insit Operi huic *Merilliano*, ostendisse contenti. Id unum adhuc non possumus non repetere ex Celeb. *Trotzii* Præfatione, ex his animadversionibus notisve de eruditione & doctrina *Merillii* non satis rectum ferri posse judicium. Elegantiora enim ingenii monumenta exstant in Libris ejus *Observationum*, ante paucos annos Neapoli recusis, quas, dici non potest, quanti semper æstimaverint præstantissimi quique JCti, & humaniorum literarum cultores.

CAROLI LINNÆI, MED DOCTORIS, SOC. ACAD. Imp. Nat. Curiosorum, Critica Botanica, in qua nomina plantarum, generica, specifica, & variantia, examini subjiciuntur, selectiora confirmantur, indigna rejiciuntur, simulque doctrina circa denominationem plantarum traditur, seu Fundamentorum Botanicorum Pars quarta. Accedit JOANNIS BROWALLII de necessitate Historiæ naturalis Discursus.

Lugduni Batavorum, apud Conradum Wishoff, 1737, 8. Plag. 20.

Quæstio de eo, quod justum est circa impositionem nominum, Philosophos æque ac Medicos Botanicos haud mediocriter exercuit. Sunt, qui putent, cum vox sit notio omnium in arte peritorum consensu aut principis in arte viri arbitrio enata, & intrinseco significandi valore prædita, non licere uni, etiamsi in arte præstantissimo, deturbare a pluribus agnita, nec barbara aut sterilia, nomina. Alii contrarium sentiunt, &, pro reipublicæ literariæ libertate, ex sufficientis rationis principio, omnibus in arte peritis licere titulos innovare, arbitrantur. Nostrum non est, tantas componere lites. Sicut nummi, ita & verba, valent ex arbitrio dantis & accipientis. In-

Induſtria ſingularis & ingenii haud minor felicitas eſt, qua Clar. *Linnaeus* a Pſeudonymiis, Homonymiis, Polyonymiis, Caconymiis, purgare artem ſuſtinuit. Quo ſucceſſu id peractum fuerit, *Genera* edocuerunt, quæ, cum in omnium manibus ſint, a ſingulis, prout unusquisque huic aliive methodo favet, diverſum judicium ferent. Clariſſ. Autor rejicit nomina niſi a Syſtematicis data; antiqua, niſi caſu bona, ipſi non placent; nomina, ab alio, quam genuino, Botanico amicis inſcripta, abeſſe jubet. Tituli, ſanctimoniæ faciem præ ſe ferentes, gratia Dei, flos paſſionis, parum ſignificant. Magnorum & bene meritorum hominum nomina, plantis *Bontiæ*, *Breyniæ*, *Ruyſchianæ*, *Drakenæ*, celebrata, exſpirant. Hinc ſtabiliuntur regulæ, ferendis nominibus idoneæ. Quæcunque plantæ genere conveniunt, eodem nomine generico ſunt deſignandæ. Circa hanc regulam varii vario modo progreſſi ſunt, aliis ex ſpecie genus conficientibus, quæ methodus eſt recentiorum, aliis genera reducentibus ad ſpecies, quod *Tourneſortius* præſtitit, cum Elatinem & Cymbalariam Linariis accenſeret, Aliſma, Populaginem, Hepaticam, Ranunculis. Doctiſſ. Autor multiplicandis generibus favet ſecundum regulam: Quæcunque plantæ genere differunt, diverſo nomine generico deſignandæ ſunt. Tunc quæſtio oritur de genere ipſo conſtituendo, & artificio methodico, quo characterum vis & indoles declaratur, &, a qua parte plantæ ſignum ſummorum generum vel his inferiorum deſumendum ſit, diſquiritur. Rejicitur habitus foliorum externus ob conceptus vagos, & folii ipſius aliquando in plantis abſentiam, vel nominis, quo circumſtantia ſenſualis deſcribi poſſit, inveniendi impoſſibilitatem. Hinc trifolia, millefolia, bifolia, quinquefolia varia, nunc diverſis indicantur nominibus, Loti, Menianthis, Hepaticæ. Unicum etiam nomen unico generi poſtulatur. Interea, ſi quis ingenio abundare, & memoriæ felicitatem oſtentare, voluerit, nec illicitum, nec indecorum eſt, ſynonymias, quibus antiquis, mediis, noviſſimis, hæc vel illa planta appellata fuerit, deſcribere, vel mente tenere, id quod ad polymathiam Botanicam, Autori ipſi adeo familiarem, pertinet. Homonymia ipſa Synonymia pejus eſt dictionis vitium, quando

do una dictio plura genere diverſa denotat. Hinc nomen genericum unum idemque, ad diverſa deſignanda genera aſſumtum, altero loco excludendum erit, ſicut uno nomine impoſſibile eſt leonem & urſum ſignificari. Sic e. g. male Cannabina, modo plantam, galeopſidem poſt dictam, modo plantam, inter diœcias aut diverſi ſexus habitam, floriferam ſcilicet, denotabit, & ſic porro. Cui autem in poteſtate relictum ſit, nova nomina conſtituere, quæritur; & reſpondetur, illi licere, qui ſit Botanicus. Hinc modeſtos nimis eſſe, qui ſuis inventis nomen denegent. Aſt faciunt id alii, modeſtorum brabevtæ, ſicut Tithymaloidem nunc *Kleiniam* appellamus, ſicut & dubiam plantam Yervam moram horti *Boſiani* ipſe Autor nunc *Boſiam* appellavit. Hortus ille non obſcuri nominis haud ægre tulit, alium quempiam nomen conveniens impoſuiſſe plantæ illi, quam nuper admodum in icone dedit, flore monopetalo irregulari decandrio monodynamio baccam moliente, floribus pluribus in ſpicam digeſtis, cui ſimilis alius in omni re herbaria haud exſtitiſſe viſus eſt. Hæc planta ſequenti nomine in catalogo Horti *Boſiani* nuper edito exſtat: *Pſeudo-Acacia Virginiana, non ſpinoſæ nomine miſſa*, (miſit autem *Sherardus*, immortale nomen,) *anonyma*, *donec nomen detur a peritis*. Hanc plantam poſtea in Horto *Clyffortiano* amorpham dictam fuiſſe intelleximus. Deſcripſit tamen eandem ante *Linnæum* Hortus *Boſianus*, & Icone expreſſit. Certe dignus eſt, qui filium genuit, ut & nomen imponat. Nihil monendum contra onomatopœiæ rationem philoſophicam; aſt condonandum eſt aliquid ſocietati, in qua vivimus, & cum qua loquimur, dum ſpurca, incondita, impia, nomina expellantur; reliqua patienter ferantur, ne, dum breves eſſe laboramus, fiamus obſcuri. Habiturus eſt pro ſua cauſa eruditos optimus *Linnæus*, dummodo, quod ipſe fieri debere fatetur *pag. 24, certos aſſumat limites*. Impatienter ferunt magni quandoque viri, prout eadem pagina factum, ſe durius & immerenter caſtigari. Recte monet, emendandam eſſe barbariem quarundam vocum mediarum, quæ dubium genus denotant, quales ſunt Chenopodio morus, Cytiſo

Geniſta. Quodſi autem quis evinceret, hæc genera vere miſta eſſe, nam natura nunquam committit ſaltum, & inter duo genera ſemper medium aliquod relinquit, quod utrinque tenet, liceret eidem tunc hybrido etiam nomine uti. Moris id eſt in aliis Hiſtoriæ naturalis diſciplinis, habenturque Papilio Muſca, Formica Leones, &c. In Lithologia Smaragdo-Praſios, Sardachates, Sardonyches, nominamus. An Chamædris, Chamæpitys, Chamæſtrenos, plantæ, ſua nomina dimiſſuræ ſint, tempus docebit. Sicut diſſimilis eſt noſtra elocutio prioribus aliquot Secula retro temporibus, ita abnepotibus obſcurius dixiſſe videbimur. Futuri ſunt, quibus noſtra diſpliceant, ſicut antiqua, non prorſus abſurde dicta, nobis diſplicent. Actum eſt de re anatomica, niſi terminos pro arbitrio artis peritis flectere liceat. Quid fiet de tunica choroidea, plexu choroideo, allantoide oſſe hyoide? Fortaſſe & hæc barbare dicuntur. Quod Pſeudo-Botanicos attinet, quorum mentio fit *pag. 31;* næ illi ſeſe veros nondum eſſe docuerunt, qui falſos arguunt alios. Suum cuique pulchrum. Quod ſpectat ad Claſſium definiendarum nomina, laudandus eſt *Linnæus*, in quo omnis Græcia ſuos theſauros prodiga depoſuit, quod concinne admodum diverſas notiones unica dictione extulerit. Jam noſtris iſti termini in ore ſunt, & ſono placent. Artis eſt, celare artem, & monendi ſunt omnes eruditi, velint artis medicæ divitias Græcarum dictionum munimentis circumvallare, quo arceantur, qui Græca ignorant. In eo dabit veniam, ſi novorum generum, quæ uberrima adſunt, vel nominum immutatorum, uſum nondum fecerimus. Nam certum nondum exiſtit, cui ex tot nominum novorum artificibus (ſiquidem aliquando plures uni plantæ diverſa dederint nomina,) aſſenſum præbere debeamus. Relinquendum eſt aliquid temporum opportunitatibus; interea loquimur cum pluribus, & ſentimus cum *Linnæo* & eruditis.

BREVE RAGGUAGLIO DELLA NATURA E QUALità dell' acqua nomata dal volgo in Aſſiſi di Mojano, &c. h. e.

BRE-

BREVIS EXPOSITIO DE NATURA ET QUALitatibus aquarum, quibus vulgo Assisiensium Mojanarum nomen est, instituta a NICOLAO ANTONIO CATTANI, Medico abhinc Spoletano, nunc Bevagnensi Umbriæ. Accedit sub finem Dissertatio compendiaria Epistolaris, de usu nunquam satis laudandæ diætæ aqueæ.

Assisii, per Andream Sgarigliam, typographum Episcopalem & publicum, 1737, 4.

Plag. 17.

Post medicas aquas, quibus regnum Neapolitanum abundat, Lucullianas, variasque in sinu Bajano erumpentes, post Ischianas, seu eas, quibus Enaria Insula abundat, laudantur fontes, qui prope urbem Assisium, Metropolitanam Episcopalem, scaturiunt. Mons Jani forte hodie Majanus dicitur locus, quo fons erumpit. Dulces sunt frigidæ & subpingues aquæ, æstate algentes, hieme calidiores; id quod optimorum quorumque fontium est. Cito incalescunt, citoque defervent; nempe id *Hippocrati* & *Celso* inter signa salubrium fontium adducitur. Nihil epotæ ventriculum aggravant, sed cito per alvum, urinam, & udorem, depluunt. Quamvis parum mineræ istis aquis inesse deprehendatur, neque proinde laudabiles minus sint aquæ, quo ferro aliove fossili pauperiores; cognitum tamen fuit, sal subesse alcalinum, quod sapore sal tartari fixum exprimeret; siquidem & fervor cum acido, & mutatio syrupi violarum in colorem viridem, id uberius confirmavit. Cum oleo tartari per deliquium lactescit, cum rhabarbaro in rubrum mutatur colorem, cum pulvere gallæ levi rubore tingitur. Terra inest dulcis, subadstringens, samiæ haud absimilis. Quapropter virtutes terræ samiæ, quas *Dioscorides* prædicat, huic etiam aquæ attribuuntur. Externe æstum partium restinguit; fluxum mensium, floribus Punici mali infusa, coercet; secundum principium suum martiale hypochondriacis favet. Diuresin etiam movet, nec quidquam exinde metuendum, quod terræ abundantis particeps sit: cum nec Thermæ Carolinæ in Bohe-

Digitized by Google

mia, quas pecora potant & homines, quidquam tophi in corporibus eorundem produxiſſe obſerventur, quas tamen lapidea materia farctas eſſe, abunde conſtat. Accedit politiſſimo Operi Epiſtola, quam Cl. *Hieron. Martelli*, Ferrarienſis, ad Autorem doctiſſimum, & rerum naturalium ſcientia ornatiſſimum, de præſtantia aquarum montis Jani dedit. Ultimus Sermo, qui de aquæ in medicina præſtantia peroratur, ſecundum regulas hydraulicas, hydroſtaticas, & omnem de circuitu ſanguinis doctrinam, perpolitus eſt. Peracta digeſtione, omnique cibo ſuperato, frigida bibitur: determinata aquæ quantitas intra bihorium ſorbetur. Exacerbato morbo non bibitur, ſed exantlato paroxyſmo: inedia frigidæ uſum comitetur: eo usque abſtineant a cibis ægri, donec ſumma eosdem cibum appetendi neceſſitas invadat ad languorem usque. Frigida, vel calida, ſecundum ægri diſpoſitionem bibitur; juſcula carnium una proponuntur. Ad colatoria corporis reſpicitur, num aperta eadem ſint ſatis ad tranſitum aquæ concedendum, num ſudet, mingat æger, epota aqua largius. Dentur, quæ hæc omnia juvare poſſint, remedia: ſin effluere ocyus detrectent, abſtineatur quantocyus. Omnes febres acutæ & chronicæ, morbique contumaces quam plurimi, frigidæ uſu exſuperantur & debellantur.

THE DOCTRINE OF FLUXIONS, &c.
h. e.

JACOBI HODGSONI DOCTRINA FLUXIONUM, methodo ISAACI NEWTONI ſuperſtructa.

Londini, 1736, 4.

Alph. 2 plag. 12.

Licet non deſint hodie libri, quibus fluxionum doctrina traditur; operæ tamen pretium ſe eſſe facturum exiſtimavit Cl. Autor, ſi de eodem argumento fuerit commentatus. Nam, ut ad hunc librum ſcribendum adjiceret animum, eo potiſſimum fuit commotus, quod intellexit, plurimos, qui de fluxionibus exponere inſtituerint, nomine magis, quam re, fuiſſe uſos, & methodum differentialem cum methodo fluxionum com-

commiſcuiſſe; quod magno hujus ſcientiæ incommodo accidiſſe arbitratur. Quanquam enim hæ methodi in ipſo quidem calculo minime diſcrepant; tamen, cum ab initiis proficiſcantur longe diverſis, factum eſſe putat earum confuſione, ut multi methodi fluxionum neque naturam penitus perſpexerint, neque certitudinem ſatis tenuerint. Itaque conſilium cepit Cl. *Hodgſonus*, ſuam de methodo fluxionum tractationem ſolis illis ſuperſtruere fundamentis, quæ ſummus *Newtonus* in Libro *de Quadratura curvarum* jecit. Totum Opus in *tres* diviſum eſt *Partes*, quarum *prima* naturam fluxionum explicat, & præcipuas regulas methodi fluxionum demonſtrat, reliquæ *duæ* uſum utriusque methodi, tam directæ, quam inverſæ, oſtendunt. Et in *prima* quidem *Parte*, præmiſſis Arithmetica exponentium, cujus regulæ ex natura & generatione potentiarum demonſtrantur, & doctrina de ſeriebus infinitis, in qua extractio radicum, elevatio polynomiarum quantitatum ad dignitates quascunque, cum theorematibus binomiis, infinitinomiis, ceteris, traduntur, pergit Autor ad veram indolem fluxionum ex generatione mathematicarum quantitatum per continuum motum & perennem fluxum explicandam; deinde fluxionum omnium ordinum notationem & Algorithmum exponit, regulas inveniendi fluxiones exponentialium quantitatum demonſtrat, denique ex fluxionibus fluentes inveniendi varias docet methodos, quæ cum & ad quasdam tantum fluxionum ſpecies ſint reſtrictæ, & hodie ſatis vulgatæ, iis recenſendis non immorabimur. *Altera Parte* methodi fluxionum directæ ad Geometriam curvarum præcipue applicatio oſtenditur; &, cum maximus hujus methodi in tangentibus curvarum ducendis, in Problematibus de maximis & minimis ſolvendis, in puncto flexus contrarii curvarum inveniendo, in evolutis curvarum definiendis, in curvis catacauſticis & diacauſticis determinandis, ſit uſus, omnem operam Autor impendit, ut ejus methodi ad hæc Problemata applicationem perſpicuis regulis & ſelectiſſimorum exemplorum apparatu declararet. Sed adjunxit etiam Problematum quorundam Phyſicorum & Mechanicorum ſolutiones, in quibus magna apparet hujus methodi utilitas; v. c. de legibus reflexionis & re-

 fra-

fractionis luminis, de curva celerrimi descensus, de curva, cujus circa axem rotatione solidum gignitur, quod, in fluido quiescenti motum, minimam resistentiam offendit. *Tertia Pars* tradit rectificationem curvarum quarundam, nimirum sectionum conicarum, spiralis logarithmicæ, *Archimedeæ* & reciprocæ, cycloidis, cissoidis, & logarithmicæ, quadraturam earundem curvarum, inventionem superficiei, soliditatis, centri gravitatis, & percussionis vel oscillationis variorum solidorum. Hæc summa fere capita sunt, quæ hic Liber complectitur, in quibus singulis pertractandis Cl. Autor ita versatur, ut, quam in usu methodi fluxionum viam & rationem Analystæ huc usque maxime fuerint secuti, distincte quidem & perspicue exponat, docere tamen exemplis, quam præceptis, maluisse videatur; ut adeo nullum sit dubium, quin divinæ hujus artis tirones hisce Institutionibus magno cum emolumento uti possint.

A COURSE OF EXPERIMENTAL PHILOSOPHY, &c.

h. e.

CURSUS PHILOSOPHIÆ EXPERIMENTALIS,

Autore J. T. DESAGULIERS, LL. D. & R. S. S.

Volumen I.

Londini, apud Jo. Senex, W. Innys & Rich. Manby, J. Osborn, & T. Longman, 1734, 4.

Alph. 2 plag. 18, cum Tabb. æri incisis 32.

Clarissimus Autor jam diu summa ope nisus est, ut Philosophiam naturalem, & maxime ea ejus capita, quæ magnus *Newtonus* pertractavit, variis, partim jam antea factis, partim etiam novis, experimentis atque tentaminibus illustraret, suisque Auditoribus exponeret. Neque vero eos sibi sequendos putavit, qui ipsis experimentis contenti, de ordine eorum & nexu in Cursibus suis ac scriptis parum sollicitii fuerunt; sed, *Jo. Keilii* exemplo, non tam de Cursu Experimentorum, quam potius de

de Curſu Philoſophiæ experimentalis, cogitavit. Itaque omnia ordine mathematico inter ſe connectenda, veriſque rationibus confirmanda, cenſuit: difficiliores etiam Geometrarum demonſtrationes non plane omittens, ſed partim in ipſo Opere, quod, Anglorum more, in Lectiones diviſit, partim in ſubjunctis copioſis Annotationibus, nunc propriis, nunc *Newtoni*, aliorumque verbis, afferens. Anno 1710, quo *Keilius* Academiam Oxonienſem reliquit, ipſe Curſus ſuos experimentales methodo *Keiliana* exorſus eſt, eosdemque deinde Londini, ab A. 1713 ad præſens usque tempus, non intermiſſo ſtudio continuavit, auditores & ſpectatores nactus (quod etiam publici nuntii ſæpius teſtati ſunt) utriusque ſexus & omnium ordinum quam plurimos. Tam indefeſſus autem hac in re fuit, ut ab A. 1710 ad 1734, quod mirum ſane videtur, 121 Curſus abſolverit, atque ut ex undecim vel duodecim viris doctis, quos ad præſens in Anglia atque aliis orbis terrarum regionibus Curſus experimentales inſtituere putat, octo ſuos numeret diſcipulos. Hoc certum eſt, eum eſſe non minus, quam *Keilium*, ſectæ *Newtonianæ* penitus addictum, de aliis Philoſophis, atque inprimis de *Carteſianis*, parum benigne ſentientem. Itaque dogmata ejus nova ſunt. Experimentorum magna eſt varietas: inter quæ non pauca, quanquam nihil aliud conficiunt, quam quod per ſimpliciora tentamina, vel æque facile, vel etiam facilius, confici poteſt, ad ſcopum tamen Clariſſimi Viri, atque ad captum auditorum ejus, utique videntur accommodata. Reſtat, ut, quæ hoc *primo* magni Operis *Volumine* (nam plura exſpectanda ſunt) continentur, breviter commemoremus. Poſt Dedicationem & Præfationem, notabilesque catalogos Dominorum Subſcriptorum, & erratorum typographi, quinque ſequuntur Lectiones, cum adjectis annotationibus, de quibus ſupra dictum eſt. Accedunt, præter deſcriptionem Planetarii, ab Autore inventi, addenda quædam, & Index. *Prima Lectione* id agit, ut doceat, proprietates illas corporum, quales ſunt gravitas, attractiones, & repulſus, non eſſe occultas qualitates, ſed vere exiſtere, & ipſis ſenſibus exhiberi per varia experimenta poſſe: eademque certos producere effectus, certis legibus con-

conformes. *Altera Lectione* de viribus & motibus corporum in genere, de celeritate & linea directionis, de centro motus & gravitatis, de quantitate materiæ & vacui: *tertia* de machinis ſimplicibus & compoſitis: *quarta* de frictione machinarum, agit. *Quinta* denique tres leges motus *Newtonianas* interpretatur: qua occaſione etiam de motuum compoſitione & reſolutione, de motu pendulorum, de motu projectorum ipſorumque aſtrorum, complura affert notatu digna.

CHRISTOPHORI AUGUSTI HEUMANNI, D. S. S. Theol. & Hiſt. Lit. Prof. Primitiæ Gottingenſes Academicæ, hoc eſt, Diſſertationes, partim Theologicæ, partim Hiſtorico-criticæ, in Georgia Auguſta ante ejus inaugurationem ab ipſo editæ. Accedit Exauguratio Gymnaſii Gottingenſis.

Hanoveræ, in officina Fœrſteriana, 1738, 4.

Alph. 1 plag. 15.

Cel. Autor, cum A. 1717 prioris ſui muneris Gottingenſis primitias edidiſſet, in his *Actis A. 1718 Menſ. Januar. pag. 39 ſeq.* recenſitas, nunc in nova Academia conſtitutus Profeſſor, hujus quoque ſui muneris primitias conjuncte publicandas cenſuit, hoc eſt, triennio ante inaugurationem edita Programmata, partim ſuo ſolius, partim publico, nomine ſcripta, Diſputationes item, illo temporis tractu habitas, duas denique Epiſtolas, & Orationem unam. Nec alienum duxit, Orationem annectere exauguralem, una cum præmiſſo ei Programmate. Primum quidem locum tenet ejus invitatio prima ad Lectiones ſuas Theologicas. Sequitur Diſſertatio *de fictitio Joannis Apoſtoli Pontificatu maximo.* Scilicet, quæ de hoc Pontificatu leguntur in *Euſebio* & *Hieronymo*, mirum in modum exercuerunt doctiſſimorum hominum ingenia. Noſter autem, omnes ſecutos eſſe falſam verborum *Euſebii* interpretationem, docet, obſervatque, verba illa non ad *Joannem* eſſe applicanda, ſed ad Chri-

Digitized by Google

Chriſtum, Pontificem utique vere maximum a patre ſuo conſtitutum. *Tertia* Diſſertatio *hiſtoriam* exhibet *gladii Academici*, docetque, inde demum a bello Germaniæ tricennali Studioſos cœpiſſe cingi gladio: quam in rem juſtæ & idoneæ proferuntur demonſtrationes hiſtoricæ. *Quarto* loco e *Jacobi III, 17*, conſideratur *idea Theologi Jacobæa*, eoque diligentius, quod nemo adhuc hunc hujus Apoſtoli locum debita illuſtravit diligentia. Omnes igitur Noſter intendit nervos, ut ſingulorum hujus Apoſtoli verborum ſenſum recte perciperet, minusque probas aliorum interpretationes refutaret. E. g. cum, ἁγνὴν eſſe oportere Theologiam, *Jacobus* pronuntiet, Noſter accurate docet, verbo iſto ſignificari puritatem doctrinæ ſive orthodoxiam: hac occaſione oſtendens, etiam a priſcis quibusdam Philoſophis *veram doctrinam* appellatam fuiſſe δόξαν ὀρθήν. Quid ſit hoc loco ἐπιεικὴς, quid ἀδιάκριτος, etiam hic ediſſeritur haud perfunctorie. In *quinta* Diſſertatione nomen *Schiloh Gen. XLIX, 10*, excutitur, contenditurque, vetuſtiſſimos Hebræos non שָׁלַח (*miſit*) dixiſſe, ſed שָׁלֻה, atque hinc natum eſſe nomen *Schiloh*, & proinde *legatum* ſignificare: ut adeo Chriſtus & primo & ultimo (*Malach. III, 1*,) Veteris Teſtamenti loco nominetur *legatus Dei*. *Sexta* Diſſertatio eſt *de Chriſti paſſione majeſtatica*. Videtur ſcilicet ſcandalum crucis & ea re tolli, ſi perpendamus, qualem ſe geſſerit Chriſtus in ipſa cruce & in tota ſua paſſione: quod nimirum omnia ita fecerit, ita locutus, ita paſſus ſit, uti conveniebant perſonæ filii Dei, perſonæ Meſſiæ, perſonæ ejus, qui erat Rex hujus univerſi ac dominus eorum, qui in ipſum exercebant injuſtum judicium. *Oportebat eum*, inquit Noſter, *hoc tempore minime diſſimulare, ſe eſſe Meſſiam: nullas debebat ad judices emittere preces ſupplices, nullam animi abjectionem, nihil vitioſæ humanitatis, oſtendere: factis etiam mere divinis oportebat eum docere, affixum eſſe cruci Dei filium.* Jam igitur perluſtrans hiſtoriam paſſionis Chriſti, ſedecim obſervavit ſpecimina majeſtatis, a Chriſto tempore paſſionis ſuæ edita: Non licet noſtræ brevitati recitare ſingula. Illud fatemur, hanc meditationem multum facere ad confirmandum animum de divinitate Chri-

 ſtianæ

ſtianæ religionis. Nec illud prætermittere poſſumus, Autorem noſtrum narrationem *Matthæi XXVII, 52, 53,* ita interpretari, ut credat, eos, qui tum in vitam redierint, noviſſime fuiſſe vita defunctos, cum agnoviſſent, Jeſum eſſe verum Meſſiam, reſuſcitatosque, in urbem Hieroſolymam reverſos, ſuam quemque domum repetiiſſe: atque ita multis obviam factos eſſe, qui ipſos viderint ferali adhuc veſte illa indutos, in qua elati fuerant. In *ſeptima* Diſſertatione accurato examini ſubjicitur teſtimonium militum de reſurrectione Chriſti, *Matth. XXVIII, 11 - 15,* & ſimul ſingula hujus hiſtoriæ verba illuſtrantur, allatis pluribus, alibi non obviis, animadverſionibus. Hic etiam nota ſtultitiæ liberatur dictum illud militum: *Diſcipuli corpus ejus abſtulerunt nobis dormientibus.* Diſſertatio *nona* illuſtrat locum *Pauli Eph. III, 18, 19,* de Chriſti amoris erga homines immenſurabilitate, oſtenditurque, interpretes infirmas proferre ſubtilitates de hujus amoris & latitudine, & longitudine, & profunditate, & altitudine: cum mere proverbialis hæc ſit dictio, immenſam ſignificans & infinitam rei cujuspiam magnitudinem. In Appendice huic Diſputationi ſubjecta primo locus ille *Matthæi II, 23: Chriſtus vocabitur Nazaræus,* conſideratur, doceturque, a *Matthæo* reſpici verba *Judic. XIII, 5,* de *Simſone* prolata; deinde oſtenditur, duo presbyterorum genera, *1 ad Tim. V, 7,* commemorata, eſſe Epiſcopos & Diaconos primitivæ Eccleſiæ, fruſtraque ſudaſſe in hujus loci interpretatione viros doctiſſimos. *Undecima* Diſſertatio eſt *de ortu nominis Chriſtianorum,* ad *Act. XI, 26.* Hic primo probatur, nec Judæos, nec ipſos Chriſtianos, fuiſſe hujus appellationis autores: deinde pluribus demonſtratur argumentis, factum fictumque eſſe nomen *Chriſtianorum* ab ethnicis. Hac occaſione etiam ratio redditur, cur Germani non dicant *die Chriſtianer,* ſed *die Chriſten:* itemque oſtenditur, quomodo factum ſit, ut nomen *Chriſtiani* fieret nomen proprium. In Diſſertatione *decima tertia* diſputatur *de tribus menſuris effuſionis Spiritus S. in N. Teſtamento,* & adhibetur hæc meditatio ad eripienda enthuſiaſtis ſui erroris præſidia. *Decima quarta* Diſſertatio *hiſtoriam Eſtheræ* ita illuſtrat, ut illi ſua vindicetur divina autoritas, evulſis & piarum & impiarum men-

Digitized by Google

mentium ſcrupulis. Dubitationes de αὐθεντίας atque autoritate canonica hujus libri proferuntur ſeptem §. *V*, ad easque ſingulas deinceps reſpondetur. Nos hæc tantum inde referimus, *Ahasverum* Regem eſſe *Artaxerxem Longimanum*, novis hic probari argumentis, ex ipſo hoc libro petitis; oſtendi, ſcriptorem hujus libri fuiſſe *Mardochæum;* collocari hunc librum in ſacro Codice oportere medium inter *Hiſtoriam Esdræ* & *Hiſtoriam Nehemiæ*. Hic ſimul contenditur, dictum illud *Jeremiæ XXXI, 22*, eſſe vaticinium de liberando per matrimonium *Eſthera* e captivitate populo ſacro. Diſſertatio *decima quinta* ſollicite adſtruit & vindicat Spiritus S. teſtimonium internum de religionis noſtræ divinitate. Subſequens vitam & ſcripta *Iſidori Peluſiotæ* conſiderat, horumque editiones & verſiones, ſimul docens, & aliquot argumentis confirmans, pleraſque ejus *Epiſtolas* eſſe fictitias, hoc eſt, non ad eos, quorum præſcripta ſunt nomina, miſſas, ſed in uſum diſcipulorum Rhetorices elaboratas. Tolluntur etiam aliquot errores publici de hoc *Iſidoro*, e. g. quod fuerit Abbas, quod diſcipulus fuerit *Chryſoſtomi*. In *decima ſeptima* Diſſertatione docetur, ubi & qualis Epiſcopus fuerit *S. Hippolytus*, Seculi tertii ſcriptor eccleſiaſticus. Cum ſcilicet & *Euſebius* & *Hieronymus* fruſtra quæſiverint Eccleſiam, cujus Epiſcopus hic fuerit *Hippolytus;* Noſter docet, eum plane non fuiſſe Epiſcopum eccleſiaſticum, ſed, cum ethnicus adhuc eſſet, Romæ fuiſſe Epiſcopum navium publicarum. Hac occaſione oſtendit, nomen *Epiſcopi* etiam civilis dignitatis olim fuiſſe appellationem: quem in modum & *Superintendentis* titulus æque de politica, ac de eccleſiaſtica, dignitate uſurpari conſuevit. Ultimo loco & illa ſententia fundamento carere dicitur, qua vulgo creditur, *martyrem* fuiſſe illum *Hippolytum*. Locum *decimum octavum* occupant *Elogia doctorum Gallorum Seculi quinti, ex Apollinaris Sidonii Operibus excerpta.* Horum cum plerorumque mentio ne in diligentiſſimi quidem *Fabricii Bibliotheca medii ævi* fiat, & in *Leyſeri Hiſtoria Poetarum medii ævi* ne unius quidem horum, acceſſione hac Noſter locupletare ſtuduit Hiſtoriam literariam. Obſervatur hic *pag. 264*, *verſus leoninos* nomen accepiſſe a *Leone* quodam, hujus Seculi Poeta inſigni,

ſigni, eodemque duorum Regum Gothorum Conſiliario. Obſervatur hic item, *Probam Falconiam*, illam *Centonis Virgiliani* autorem, non fuiſſe uxorem *Adelphii* Proconſulis, quæ quidem inveterata eſt opinio, ſed *Adelphii* Rhetoris, de quo ſola ſupereſt mentio *Sidoniana.* Sequitur *pag. 271 ſeq. Exauguratio Gymnaſii Gottingenſis, majori ſcholæ cedere juſſi*, conſtans Programmate & Oratione. Agmen claudit *Oratio, primo Academiæ Gottingenſes Collegio* (quod vocant) *Theologico* a Cel. Autore noſtro *præmiſſa:* in qua tractatio doctrinæ religioſæ ſyſtematica defenditur, ac ſimul magnis laudibus afficitur B. *Buddei Theologia dogmatica.*

BIBLIOTECA VOLANTE, &c.

h. e.

BIBLIOTHECA VOLITANS JOANNIS CINELLI CALVOLI, continuata per D. DIONYSIUM ANDREAM SANCASSANUM. Editio altera, in meliorem formam redacta, ac variis acceſſionibus obſervationibusque locupletata. Tomus ſecundus, dedicatus Reverendiſſimo Patri ALEXANDRO ROSSI OLIVETANO, Abbati Cœnobii di Rovigo.

Venetiis, typis Joannis Baptiſtæ Albrizzii, 1735, 4.
Alph. 1.

Præfatio partes *Tomi* ac potiora momenta denuntiat. Vindiciæ D. *Joannis Cinelli Calvoli*, quas ipſe emiſit in controverſia medica contra *Bernhardum Ramazzinium* ac alium quendam, ſequuntur deinde, quibus plus caloris ac imaginationis inflammatæ, quam judicii ſobrii, ineſſe intelligitur. Haſce excipiunt literæ & *Vallisnierii* & *Calvoli* ad *Sancaſſanum*. In Bibliotheca ipſa recenſentur Autores librorum ac opuſculorum ad legem Alphabeti, & quidem ſecundum literas C, D, E, & F. Acceſſiones in calce *Tomi* adjiciuntur *pag. 355-360.* Decerpemus paſſim nonnulla, quæ videntur jucunda. In monaſterio primo S. Mariæ novæ Florentino veteres ſunt picturæ

ræ de Creatione mundi, quarum una facrificium *Abelis* & *Caini* exhibet cum hoc vulgari verfu retrogrado *Politiani:* Pag. 2 & 165.

Sacrum pingue dabo, non macrum facrificabo.

Abeli hæc mens ab initio orfa tribuitur. *Caino* tribuuntur verba retrorfum lecta. Singularia nonnulla de hoc verfu attulit *Frid. Otto Menckenius*, Collega nofter, in *Vita Angeli Politiani*, A. 1736, 4, edita. *Conftantini Cajetani*, Abbatis Caffinenfis, fcripta curate & copiofe hîc recenfentur ex Abbatis D. *Mariani Armellini* Bibliotheca Caffinenfi. In eis obvia eft *brevis de-* 4 feq.
fcriptio eorum, quæ in Anglia gefta funt adverfus Catholicos a ruptis cum Hifpano conjugii fœderibus, & cum Gallo iniri cœptis, per M. Antonium de D. C. *cum in urbem rediiffet, fuæ* 6.
fanctitati fideliter repræfentata. Reliquit Abbas *Cajetanus* multa MSta facra, eaque in *Tomos Mifcellaneorum facrorum* nonnullos diftribuit. Notamus, in *Tomo fecundo* contineri vitam D. *Bennonis, Epifcopi Mifnenfis*, autore *Hieronymo Emfero* fcriptam. Addit *Sancaffanus: Litera nuncupatoria data* 10.
eft A. 1512 ad Sergium, Saxoniæ Ducem - - Notat præterea, deeffe annum impreffionis. Sed Dux ille vocandus erat *Georgius.* Liber vero ipfe formis publicis Lipfiæ fuit expreffus. In fine enim ejus hæc leguntur: *Melchior Lotterus, Lipfenfis Calcographus, imprimebat anno falutifere incarnationis domini millefimo quingentefimo duodecimo.* In Bibliotheca eadem extitit *Conftantini Cajetani Liber apologeticus de fidei finceritate ac vitæ innocentia Joachimi, Abbatis monafterii S. Joannis de* 14.
Flore in Calabria. Commendandus hic eft Ven. *Joanni Lamio*, qui nuper *Joachimum* in fufpicionem Tritheifmi adduxit. In *Tomo V* MStorum Bibliothecæ *Cajetani* memorantur *Quinque prudentes Virgines Evangelicæ Benedictinæ, Elifabet, Hildegardis, & Gertrudis, Abbatiffæ, Rosvida, Methildis, fanctimoniales, a D. Conftantino una cum earum libris Spiritu Sancto dictante confcriptis, fcholiis illuftratis & recenfitis, mundo exhibitæ.*
Cajetanus A. 1632, completo ætatis fuæ anno 72, adhuc libros 16.
MStos defcripfit. *Platinam* confcripfiffe etiam Cardinalis *Jo-* 17.
annis Milcini vitam ad *Celfum Milcinum* Latine, ex Catalogo Bibliothecæ *Cajetani* difcimus. Epifcoporum Forojulienfium

Digitized by Google

series emendatur *pag. 48 seq.* unde D. ***Ferdinandi Ughelli Italiæ sacræ Tomus II*** suppleri potest. ***Christophori Cellarii***, Smalcaldiensis, ***Historia antiqua, ex genuinis documentis decla-***
Pag. 124. *rata, ab initio Imperiorum usque ad Constantini Magni ætatem, cum Notis perpetuis & Tabulis synopticis*, Cizæ, 1685, 12, edita,
176 seq. recusa fuit Senis in Italia A. 1697. *Hermanni Conringii* scripta laudantur, ac magnam partem nominantur, ipse autem appellatur vir medicinæ peritissimus, & Philosophia, bonis literis, ac Jure publico, suæ ætatis in Germania inter primos cultissimus. De *Henrico Catharino Davila* afferuntur memorabilia, isque perhibetur libros suos de bello Gallico civili in bello,
229. & Zaræ quidem in Illyrico, finiisse. In *Christianum Daumium*,
231 seq. Scholæ Cygneæ Rectorem, elogia conferuntur exquisita. *Thomæ Dempsteri* scripta recensentur pleraque. *Bodini* Hepta-
240. plomeres concise exponitur. Plerorumque librorum titulis nihil adjungitur, quod vel libri summam, historiam, & fata, vel Autoris historiam, detegat, excepto, quod Medicus ad recensionem scriptorum medicorum subinde paucula fuerit commentatus. Memoratu digna est *Clementis XII Oratio Consistorialis*, *Literæ Apostolicæ*, & *Breve*, ***quibus bona ecclesiastica in ditione Saxonica iis, qui ad catholicam ecclesiam redie-***
957. ***rint, remissa declarantur***. *Romæ, 1732, ex typographia Reverendæ Cameræ Apostolicæ, fol.* Unde patescit, Constitutiones, quæ ab Imperatore, Regibus, & Principibus, sanciuntur, Romæ pro irritis haberi, nisi approbatio Pontificum accedat. Quid enim de bonis ecclesiasticis in pace Passaviensi, ac regia Augustana, nec non Westphalica, fuerit decretum, nemini est obscurum.

PARERGA, SIVE ACCESSIONES AD OMNIS generis eruditionem.

Tomi I Libri IV.

Gottingæ, apud Abr. Vandenhœck, 1736, 1737, 1738, 8.
Alph. 2 plag. 8.

Est

Est hæc Sylloge Dissertationum de selectis varii generis argumentis, compositarum a novæ Academiæ, quam Gottingæ condidit Rex magnæ Britanniæ tanquam Princeps Elector Germaniæ, Professoribus: quibus tamen aliquot exterorum Dissertationes adjunctæ sunt rari solideque tractati argumenti. Præfationem præmissam huic Operi esse novimus a Cel. *Heumanno*, in qua consilium hujus instituti exponitur, certæque iis, qui συνεργοὶ esse voluerint, præscribuntur regulæ. Non licet nobis per brevitatem nostram, singulas has Dissertationes recensere plenius. Sufficiet igitur, nominatim laudare singulas, ad quas perlustrandas facile invitabit ipsa instituti novitas.

Liber primus exhibet Joach. Oporini *Gloriam obscurioris de Messia testimonii Prophetici*; G. S. Treueri *Observationem de significatu bonorum, qui in feudorum concessione commemorantur*; Magni Crusii *Observationes in Judicium Revisorum de libro Gallico:* Histoire du peuple de Dieu; a Jo. Matth. Gesnero editas *duas Epistolas Lipsii, & duas* Jos. Scaligeri; G. Mascovii *Præteritum institutum ad l. 3 C. de inoff. test.*; S. C. Hollmanni *de vermiculis seu animalculis seminalibus Observationem*; C. A. Heumanni *Dissertationem apologeticam pro Davide omnis turpitudinis notis insignito a* Bælio; J. D. Kœleri *Dissertationem, an Romani ad unumquemque nummum formandum novo typo usi sint*; J. C. Kœcheri *Dissertationem de vera Academiæ notione*; C. A. Heumanni *Observationem, qua numero Jureconsultorum eximitur Minutius Felix*; Ejusdem *Dissertationem de hostili Judæorum excussione pulveris, ad* Actor. XIII, 51.

In *secundo Libro* prodit D. G. Strubenii *Observatio de Officio litonico*; G. S. Treueri *Monstrum arbitrarii Juris territorialis, a legibus Imperii e Germania profligatum*; G. C. Gebaueri *Observatio de* Plinii *loco Hist. nat. Lib. III Cap. 16*; H. C. Senckenbergii *Diss. de occasu inferioris Alsatiæ Landgraviorum sive Comitum de Werde*; Ejusdem *de communibus decretis* (gemeinen Bescheiden) *summorum Imperii dicasteriorum*; J. C. Harenbergii *de Metim & Rephaim*, Jes. XXVI, 14, 19; F. H. Witzen-

Witzendorfii *de etymo & primordiis Luneburgi*; Chriſt. Sandii & Huetii *Epiſtolæ aliquot amœbeæ*, ineditæ; *Nodi Quintilianei*, propoſiti a J. M. Geſnero; *S. Bonifacii Epiſtola viſionalis, emendata & atro carbone notata a* C. H. Heumanno: cujus & ſequitur *Interpretatio initii Canonis Sexti Concilii Nicæni.*

Tertius Liber continet *tres veteres Epiſtolas de* Joanne Hiltenio, *nunc primum editas a* C. A. Heumanno; J. A. Segneri *Diſſertationem de tubis capillaribus vitreis*; C. A. Heumanni *Illuſtrationem novam hiſtoriæ ſacræ de Melchiſedeco*; *Gottingenſia quædam circa initia Seculi XVI*, eruta a J. M. Geſnero; *C. D. Diſſertationem, qua tollitur error hiſtoricus e Vita Alberti Urſi*; G. S. Treueri *Pædiam Juris feudalis univerſalis*; E. F. *Parergon Botdingicum*, vom Botdings-Steine zu Stade; H. C. Senckenbergii *Conjecturas de* Gunthero, *ſcriptore Ligurini, quod ſcilicet ſit ſcriptor ſuppoſititius*; D. G. Strubenii *Obſervationem de veſtitu vaſallorum*; *Varias lectiones Codicis MSti Gothani* Lactantii, *cum animadverſionibus* J. M. Heuſingeri & C. A. Heumanni; J. M. Glæſeneri *Diſquiſitionem de teſtimoniis Judæorum pro veritate religionis Chriſtianæ caute allegandis*; C. A. Heumanni *Refutationem fabulæ, qua Dionyſius, Siciliæ Rex, in exilio ſuo factus eſſe traditur magiſter puerorum.*

In *quarto* denique *Libro* ſubjicitur oculis eruditorum G. H. *Memoria Henrici Minnike, Hildeshemii A. 1225 hæreſeos condemnati, & ignis ſupplicio affecti*; J. K. *Indiculus doctrinarum, ob quas Auguſtæ Vindelicorum A. 1393 complures cives ignis ſupplicium ſuſtinuerunt*; J. F. Bertrami *Interpretatio meteoriſmi* Lucæ XII, 29; J. P. Kohlii *Conſultatio de ſcribenda Bibliotheca Slavonica*; J. A. Danzii Diſſertatio, nunc primum edita, *de Tryphone, Juſtini Martyris collocutore*; L. M. Kahlii *Deſcriptio & Explicatio annuli rariſſimi & antiquiſſimi, in Anglia aſſervati*; Ejusdem *Obſervatio* περὶ οἴνȣ ἐσμυρνισμένȣ Marci XV, 23; Ejusdem Diſſertatio *de editione rariſſima Indicis librorum prohibitorum & expurgatorum*; C. A. Heumanni *Obſervatio de Bibliotheca Pauli Apoſtoli*, 2 Tim. IV, 13; A. C. Werneri *Obſervatio philologica de nomine* Abrech, *Joſepho bono-*

Digitized by Google

honoris ergo impoſito, Gen. XLI, 43; Epiſtola *de nova arte typographica*, A. 1734 ſcripta a *J. B. de Lana* ad Profeſſores novæ Gottingenſis Academiæ, nunc edita a *C. A. Heumanno*.

Ingenue fatemur, & argumenta harum Diſſertationum ſua ſe partim raritate, partim novitate, commendare, & elaborationes earum non eſſe perfunctorias, ſed demorſos ſapere ungues. Quare vehementer optamus, ut *Tomo* huic *primo* non ſolum *ſecundus* ſuccedat, ſed aliquando etiam *centeſimus*, atque ſic ex novæ Academiæ Georgiæ Auguſtæ conatibus plurimum ad literariam rempublicam commodi redundet.

JO. HENR. A SEELEN, S. S. THEOL. LIC. ET Gymn. Lubec. Rectoris, Meditationum Exegeticarum, quibus varia utriusque Teſtamenti loca expenduntur & illuſtrantur, Pars tertia.

Lubecæ, ſumtu Jonæ Schmidii, 1737, 8.

Alph. 2 plag. 17, cum Tab. æn. 1.

Doctrinam & veritatis divinæ ſtudium, lumina duo fulgentiſſima, dudum in Cel. *Seelenio* ſuſpeximus. Ut magni faciamus merita ejusdem literaria & orthodoxiæ plena in poſterum, nos adducit hæc quoque *Pars Meditationum Exegeticarum*, inſcripta Viris ſumme Venerabilibus Celeberrimisque, *Erico Benzelio*, S. S. Theol. D. & Epiſcopo Lincopienſi, nec non *Georgio Wallino*, itidem Theol. Doctori, & Superintendenti Gothico. Ne autem doleamus, hanc *Partem* vocari ultimam, efficit promiſſum Autoris, in Præfatione datum, quo ſpes nobis facta eſt, fore, ut aliam poſthæc inſcriptionem adhibeat. Celebrat merito D. *Georgii Gœtzii*, Norimbergenſis, inſtitutum Noſter, quo *varias Obſervationes celeberrimorum Medicorum, quibus multa Veteris ac Novi Teſtamenti loca docte illuſtrantur*, edere in animum induxit. Pleraque in *tertia* hac *Parte* comparent auctiora. Recentes plane ſunt *Obſervationes II, III, IV, V, XXI, XXXII, XXXIII, XXXIV*. Noſtrum eſt, e ſingulis aliquid in uſus decerpere communes. *Obſervatione prima* diſſeritur *de Codice rariſſimo Pſalterii, in Saxoniæ inferioris linguam tranſlati, & gloſſis aucti*. Ipſa vero vocatur

tur *Commentatio prior.* Psalterium jam enarravit Autor MStum
Latino-Germanicum, quod Maxime Rever. *Neumeisterus* possi-
det. Recensionem ejus scholiis exegeticis instruxit Noster in
Parte II harum *Meditationum pag. 517 seq.* Nunc aliud illustrat
Psalterium, rarissimum, Luneburgo in Angliam ad Bibliothecam
Pag. 5. Illustris *Sloanii* instructissimam deportatum. Constat illud ver-
sione Saxonica antiqua, membranæ impressa, figuris & literis
deauratis brevi post artem typographicam inventam decorata,
257 foliis, quibus in fronte desunt alia 23. Typotheta vel libra-
rius fuit Saxo superior, eo quod ex sua dialecto admiscuit voces
pauculas. Lubecæ videtur id debere sua incunabula. Annus edi-
tionis, & Autor versionis, ignorantur. Autor Papismo satis
crasso fuit imbutus, affectavit studio nimio sensum mysticum,
7. nonnunquam tamen veritatis exhibet testimonia, e *Lyra* for-
tassis hausta. In inscriptionibus Psalmorum sæpius historiæ
Davidicæ habet rationem, ac præterea indicat, ubi in iisdem aga-
tur de Christo. Glossæ permultis locis infartæ. In fine adje-
13 seq. cta sunt nonnulla additamenta. Vocem *Sela* interpres Saxo-
nicus, quippe quam non intellexit, omisit plane. Per solem
ad *Ps. XIX, 5, 6, 7,* intellexit *corpus Mariæ,* ansam præbente vul-
16. gata. Per *tentorium* quid ibi declaret Hieropsaltes, interpre-
tes non satis conveniunt. Interpres vetus Saxo in *Ps. XXV,*
18. *11,* justificationem hominis ex solius meriti Christi imputatio-
ne repetivit. Ad *Ps. LIII, 2,* opinatus fuit, atheum intelligi
22. practicum, cum tamen theoretici, quales ad tempus omnino
dantur, excludendi haud sint. *Observatione II* exhibetur *Ora-*
30 seq. *tio secularis de integro Opere Biblico Lutherano, lingua Saxoniæ*
inferioris Lubecæ primum excuso, & A. 1534 d. 1 April. finito,
ac felicitate ad Saxones, laude ad Lubecam, inde redundante.
Agitur in ea de festorum caussis, discrimine, & multitudine: de
scriptoribus, festa illustrantibus: de festo, in memoriam versio-
nis Lutheranæ a *Jo. Bugenhagio* quotannis celebrato: de utili-
tate, quam *Mart. Lutherus* cœtui sacro versione Bibliorum
Germanica attulit: de providentia divina, quæ in hoc negotio
sese exseruit: de Bibliis in Saxoniæ inferioris linguam transla-
tis: de *Bugenhagii* & aliorum huic rei navata opera: de ci-
vibus

vibus Lubecenſibus, qui opus Biblicum ſumtibus ſuis excudendum curarunt, & præſertim de *Ludov. Dietzio*, claris typographis annumerato: de Saxonum inferiorum felicitate, e facultate legendi S. Scripturam oſtenſa; de *Nicolao le Maire*, qui notatur: de Pſalterio, Lubecæ A. 1493, 4, edito: de Bibliis, ibidem A. 1494 in folii forma evulgatis, in quæ jam commentatus fuerat Autor in *Select. Liter. pag. 211 ſeq. 657 ſeq.* *Obſervatio III* complectitur *Commentationem poſteriorem de Codice rariſſimo Pſalterii, in Saxoniæ inferioris linguam translati, & gloſſis aucti.* Vocabulum *Hor* in eo occurrit, hoc eſt, *lutum*, *Pſ. XL, 3, & LXIX, 3.* *Haquinus Spegelius* in Gloſſario Sueo-Gothico *pag. 187* notavit, in lingua Gothica *ſtercus* & *lutum* vocari *horo*, ac in Anglo-Saxonica *ſordidos* appellari *horrig*. Addimus cum Cl. *Friſchio*, menſem *Hornung* inde dici, quaſi lutulentum. De vocula *Hort*, qua Lutherus *rupem* expreſſit *Pſ. XIX, 15*, diſſerit Autor, ita, ut eam denotare exiſtimet theſaurum & locum cuſtodiendi theſauri. Addimus, ad Viſurgim & Leinam exſtare eam vocem, & ſimplicem, & in compoſitione. Vocant ruſtici crates, quibus noctu concluſæ aſſervantur oves in agris, *Hort*, *ene Schaper-Hort*, ac quadratum e viminibus contextum pro caſeis ſiccandis receptaculum *eine Kæſe-Hort*. Unde patet, deſignari ea voce receptaculum, quo aliquid ſecuritatis cauſa aſſervatur & cuſtoditur. Gothis veteribus *birda* eſt *cuſtodire*. Quare *birte* eſt *cuſtos*. *Lucke* vero eſt ſors. Unde olla ſortilegorum vocatur *Lückepot*. Calix notat *demenſum calamitatis Pſ. CXVI, 13, Marc. X, 38, Matth. XX, 22*, ex ſententia quorundam. In primo loco accedendum omnino eſt *Theodoro Daſſovio*, qui poculum paſchale quartum, gratiarum actioni adjectum, pro ſymbolo benedictionis habet, dummodo demonſtratum fuerit, illud ætate *Davidis* moribus fuiſſe receptum. Habent verſiones noſtræ veteres uſum non contemnendum in explicandis vocum radicibus, ac in comparatione caliginis temporum ſuperiorum cum luce, qua fruitur ætas noſtra. *Obſervatio IV* illuſtrat *Pſalterii Codicem MStum, quem aſſervat Bibliotheca Lubecenſis*, inſertis paſſim annotationibus exegeticis. Scriptor ignoratur. Exegeſis ejus nimia

Pag. 68 ſeq. — 76. — 78. — 87. — 89. — 92 ſeq.

ſenſus myſtici affectatione laborat. Traluceт tamen ſæpius
Pag. 96. veritas. Errores vulgatæ verſionis fideliter retenti. Monachus Cœnobii S. *Annæ* Lubecenſis videtur in eo elaborando desudaſſe. Vox *ee* pro fœdere paſſim in illo occurrit. Recte refellitur ingenioſus *Theodori Haſæi* luſus, qui inciſum pri-
105 ſeq. mum primi Pſalmi de Chriſto per vocum dilacerationem, ac punctorum vocalium immutationem minus juſtam, violenter expoſuit. Interpres Berleburgenſis merito caſtigatur, qui generationem Chriſti a Patre æternam, *Pſalmo II* ſignificatam,
113. extendit ad generationem Fanaticorum, qua Deus in animis in nihilum redactis Chriſtum generaſſe & generare perhibetur.
123. Vox *buckel*, vel *buckel*, quod addimus, non ſcuti tantummodo mediam partem ſeu umbonem denotat, ſed proprie indicat rotundum ad mediam partem, acclivem & exporrectum, locum, qualis eſt umbo. Noſtri librum umbilicis ſeu umbonibus ornatum *en bok mit puckeln beslagen* vocant. In phaleris equorum pariter occurrunt umbilici e metallis facti, vulgo *puckeln*. Gibbum noſtri vocant *puckel*, & gibboſum *pu-*
131. *ckeligt*. Solida eſt emendatio verſionis *Lutheri*, qua Autor dictum illud *Pſ. XXXVII, 25*, ita legit: *Ich bin jung geweſen und alt worden - oder ſeinen Samen, nach Brod gehend.* Juſtus enim, ejusque progenies, eidem virtuti operans, non deſeritur a Deo, licet hæc, licet ille, panem etiam oſtiatim ad tempus conquireret. In Ebraico enim legitur מבקש participium,
132. non infinitivus. In *Moſis* Pentateucho de Chriſto oracula exſtare, conſtat ex *Pſ. XL, 7, 8, 9*. Utinam hoc Interpres
134. Wertheimenſis notaſſet! Per *montem Pſ. LXVIII, 17*, Noſter intellexit *eccleſiam*, per *Benjaminem parvum* v. 28 *Paulum* Apoſtolum. Apoſtolorum ultimus & minimus *1 Cor. XV, 9*, nomine denominatus *Pauli*, id eſt צָעִיר, *parvi*. Quod vero per רֹדֵם, *dominantem ipſis*, deſignetur præceptor cum imperio, *Paulus* cum virga, id nonnullis fortaſſis videbitur longius re-
140. petitum. Per *montes rapinæ* הררי טרף *Pſ. LXXVI, 5*, intelligit montes, in quos olim prædones ſecedebant, in viis ſpolia exercentes, ac in occulta petrarum congerentes. Egregiis ex hiſtoria exemplis hanc cogitationem illuminat. Mira-

culum

cultum columnæ nubis ac ignis, *Pſ. LXXVIII, 14,* decantatum, Pag. 148
debite vindicatur adverſus Cl. *Hardtium*, præeunte *Chriſtiano*
Mündenio, Francofurtenſium Ephoro merentiſſimo. *Petrum*
exſtitiſſe Romæ, Noſter cum *Friderico Spanhemio* inficiari vi-
detur. Controverſiam de anima, a *Davide* manibus geſtata, 150.
ad *Pſ. CXIX, 109,* recenſet, flammis involutam A. 1723 in Sa-
xonia inferiori. Obiter obſervamus, diſſidentium ſententias 155 ſeq.
poſſe inter ſeſe conciliari. Qui enim, de *ſollicita animæ cura*
Davidem fuiſſe locutum, exiſtimant, animam periculo expoſi-
tam fuiſſe largiantur, neceſſum eſt. Unde enim eſt animæ ſollici-
tudo, niſi a periculo? Ubi vacamus periculo, ibi ceſſat ſollicitudo.
Ideæ illæ ſunt relativæ, ac una earum complectitur alteram.
Alteram de periculo manifeſto expoſitionem exemplis ſolide 179 ſeq.
adductis congeſtisque comprobat Autor. *Obſervatione V* diſ- 186 ſeq.
ſerit de *Pſalterio MSto Capelliano, ob ſingularem elegantiam*
commemorabili. Dicitur illud ita a *D. Rudolpho Capello*, Pro-
feſſore quondam Hamburgenſi, qui illud olim poſſedit. *Obſer-* 196 ſeq.
vatione VI de *Timotheo confeſſore*, ad *1 Tim. VI, 12,* exponi-
tur. Sapit illa ungues demorſos, lucernamque olet. In fine
nonnulla adjiciuntur de confeſſione Salisburgenſium Proteſtan-
tium, qui arva patria nonnullis ante annis ob religionem de-
ſerere coacti ſunt, & læti reliquerunt. *Timotheum* fuiſſe ba- 211.
ptizatum, ipſe ex eo comprobat, quod aperte vocatur *μαθη-*
τής, *Actor. XVI, 1.* Succedit *de Chriſto Confeſſore*, ad *1 Tim. VI,*
13, 14, Obſervatio VII, lectione omnium admodum digna. 231 ſeq.
Obſervatione VIII de Magiſtratibus miniſtris Dei, ad *Rom.* 264 ſeq.
XIII, 6, Ecloga exhibetur. De Liturgis, Liturgia, ac Liturgiis
ſuppoſititiis, ac Fanaticis, magiſtratui politico perperam infe-
ſtis, egregie in ea diſſerit Autor. *Obſervatione IX* agitur *de* 281 ſeq.
Electa domina, cujus fit mentio *2 Jo. v. 1. Joannem* Com-
mentator Apoſtolum credit dici presbyterum, eique ſecundam
hanc Epiſtolam aſſerere contendit, accipiens electam dominam
cum *Luthero* appellative. Eccleſia nequit denotari per eam,
quia Apoſtolus, teſte inciſo 12, ſcripſit ad matronam, quacum
ſeſe coram collocuturum ſperat, & cui ſororem, nec non ſo-
roris liberos, tribuit. *Obſervatio X* agit *de vincente, a Deo hæ-*
rede & filio nominato, ad *Apoc. XXI, 7.* Beatitudinem regeni- 297 ſeq.

Digitized by Google

torum in hac vita non nisi spei esse, conjunctæ cum lachrymis & pugna, ostenditur; beatitudinem & rei & victoriæ ad vitam sempiternam pertinere, pulchre monetur. Vocem עֶדְיֵךְ *Lutherus* vertit *deine güldene Rose*, id est, decor tuus, quasi legisset
Pag. 325 seq. עֶדְיֵךְ ex עֶדְי vel עֲדִי. Sed salva res est. Sequitur enim tertia persona generis fœminini תֶּאֱתֶה, *veniet*. Adjuvat accentuatio. Quid impedit, quo minus vox ipsa exstiterit עֲדִי, ac intelligatur *complexus omnium ornamentorum, quodvis decus*, quale quid in rosa consecrata, quam Romani pro præstantissima habent & aurea, recentior ætas consistere credidit. Ad turrim Ader seu gregis decus quodvis redundavit, dum pastores, ad eam excubantes, ovibus custodiendis intenti, gloriam Domini & Angelorum doxologiam in eo tractu animadverterunt, ea, ut Bethlehemum irent, incitati. Turris *Ader* vocatur *clivus Zionis*, eo quod per colles & montes inde ad *Zionem*, ecclesiæ Christi typum, iter patuit adscendenti. Ex forma עֲדִי vel עִדִי fluere potuit עֲדָיִים, uti ex עִיר est עָרִים. Forma כָּלָה & כּוּל, סָפָה & סוּךְ non differunt significatibus. Digreditur Autor ad rosarum virtutes, ac *Observatione XII de filio sa-*
365 seq. *piente patris gaudio*, ad *Prov. X, 1*, exponit. *Observatio XIII* inscripta est *de proba conjuge cum navibus mercatoris*, Prov.
387 seq. XXXI, 14, *eleganter comparata*. *Observatione XIV* differitur *de Joanne lumine ardente & splendente*, ad *Jo. V, 35*. *Obser-*
426 seq. *vatio XV de Thesauro Jacobi*, ad *Jer. X, 16, LI, 19*, agit. *Observatione XVI* exponitur *de Deo solis & clypei nominibus insignito*, ad *Ps. LXXXIV, 12*. *Observatione XVII* differitur *de firma*
506 seq. *Davidis in Jehovam fiducia*, *Ps. XXVII, 1*. *Observatione XVIII* tractatur *de Ornatu Ecclesiæ spirituali cum sponsi & sacerdotis quidem, ac sponsæ, ornatu*, *Es. LXI, 10*, *comparato*. *Observatione XIX* exhibetur *Judas*, Apostolus junior, *Anti-Fanaticus*. Habes hic magnam Theologiæ anti-fanaticæ partem. *Obser-*
573. *vatione XX* delineatur *pastorale divinum* ex *Jer. III, 15*. *Observatione XXI* exponitur illud *Cohel. VII, 29*, *de homine uno e millibus invento*, hoc est, Messia. *Observatione XXII* repræsentatur *divinus Judex sanctioris reipublicæ salvator*, ad *Es. XXXIII, 22*. *Observatione XXIII* exponitur *de Patria a fidelibus Vet. Testamenti quæsita*, ad *Ebr. XI, 14*. *Observatio*

XXIV

XXIV inscripta est *de Ornatu sanctarum fœminarum*, ad *1 Petr. III, 5. Observatio XXV* laudibus *Joannis Alberti Fabricii* est sacrata, inscripta *de famæ egregiæ præstantia*, ad *Prov. XXII, 1. Observatione XXVI* agitur *de Jehova, Jacobi, in patriam revertentis, Deo viali*, ad *Gen. XXXI, 3. Observatio* postrema, nempe *XXXII*, offert philologema *de integritate* vocis Ἀπέχει *Marc. XIV, 41.* Subjecta sunt Operi analecta nonnulla ad *Partem I, II, & III*, atque Index satis accuratus. Gaudemus, Exegetam solidum, ac novitatis pruritu haud infectum, spem nostram non solum implere, sed etiam superare. Pag. 727 seq.

FRIDERICI HOFFMANNI, CONSILIARII ET Archiatri Regii, Com. Pal. Prof. Med. Primar. Scient. Imper. Carol. Ruff. & Boruff. Sodalis, Medicus Politicus, sive Regulæ prudentiæ, secundum quas Medicus juvenis studia sua & vitæ rationem dirigere debet, si summam sibi felicemque praxin & cito acquirere & conservare cupit.

Lugduni Batavorum, apud Philippum Bonk, 1738, 8.
Plag. 18.

Incidit librarius *Phil. Bonk* in Prælectiones has Illustris *Hoffmanni*, quondam privatissime habitas, atque ita manu exaratas, prout ex ore summi Viri a quodam Auditorum celeriter tum calamo fuerant exceptæ. Quas, quoniam ipsi variis ex causis placuerunt, inscio & inconsulto primo earum Autore prelo tradidit, ut in plurium manus elegantissimæ præceptiones venirent. Dividitur Opusculum in *Partes tres*, quarum *prima* prudentiam circa personam ipsius Medici exponit, atque *Cap. 1* de religione & studiis Medici, *2* de adminiculis in studio medico, *3* de virtutibus peculiaribus, ad famam conservandam summe necessariis, *4* de peregrinatione Medici, & *5* de promotione ejusdem, agit. *Pars II* officium Medici circa personas externas, idque *Cap. 1* circa Pharmacopœum, *2* circa Chirurgum, ejusque operationes, *3* circa obstetricem, ejusque munus, *4* circa testimonium

monium exhibendum, complectitur. *Pars* denique *III* prudentiam Medici circa ægrotos explicat, atque inprimis *Cap. 1* de officio Medici circa visitationes ægrotorum, *2* de eo, quod Medico observandum est in ægro sub morbi statu per varia experimenta, quo loco judicium ex inspectione urinæ, ex oculis, ex saliva, & lympha, ex temperamentis, ex consuetudine ægrotantium, occurrere videas, *3* de Medici prudentia respectu sui erga ægros, *4* de officio Medici circa specialiora objecta, specialissime circa Principes & magnates ægrotantes, *6* circa pauperes, *7* circa infantes, eorumque morbos, *8* circa variæ ætatis homines, *9* in morbis acutis & chronicis, *10* circa sostrum, cautiones inculcat. Ea vero ubique est methodus, ut in singulis *Capitibus* breves regulæ, sive aphorismi, proponantur, & deinceps copiosius deducantur, explanentur, atque illustrentur. Quas etsi pulchras, Medicoque pragmatico pernecessarias, esse non diffitemur, facile tamen eædem plurium accessiones, atque longe ampliorem expositionem, paterentur. Testatur vero tum argumenti tractatio & ordo, tum rerum nexus, imo & dictio, Opusculum hoc non ipsius Illustris *Hoffmanni* curis prodiisse, sed, prout ex recitationibus, quas tunc maximam partem ex tempore habuerat, exceptum conflatumque fuit, in publicam lucem evasisse. Ut ea diversitas luculentius pateat, exempli causa regula 6 *Capitis 1*, quæ Medicum esse eruditum cupit, & propterea de scientiis eidem necessariis, atque libris, qui eo potissimum pertinent, tractat, contendatur cum Præfatione *Hoffmanniana*, *Conringii* Introductioni in artem Medicam præmissa, quæ idem argumentum, sed longe alia & multum excellentiori, ratione enucleat. Ceterum, ut facile intelligitur, si quem alium, Celeberrimum certe *Hoffmannum* esse, qui ex longo rerum usu, atque amplissima artis exercitatione, de illo prudentiæ genere commentari pro dignitate queat, ita lætum hic nuntium ex ipsius literis afferimus, se laborem hunc suscepturum, & longe diligentius perfecturum esse, quam primum, Medicina systematica ad umbilicum perducta, licuerit. Quod ut proxime eveniat, integram corporis valetudinem, otiumque & senectutem tranquillam, ipsi ex animo comprecamur.

(o)

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Septembris Anno MDCCXXXIX.
Pars I.

RERUM ITALICARUM SCRIPTORES AB Anno Æræ Christianæ M ad MD. LUDOVICUS ANTONIUS MURATORIUS, Sereniss. Ducis Mutinæ Bibliothecæ Præfectus, collegit, ordinavit, & Præfationibus auxit.

Tomus XXIV.

Mediolani, ex typographia Societatis Palatinæ, 1738, fol. Alph. 7 plag. 7.

Eat igitur jam *Muratoriana* Musa, &, post confectum difficile & complurium annorum iter, post exornatas mirifice, & nova quasi quadam luce illustratas, res Italiæ, regionis florentissimæ, & antiquam adhuc dignitatem sustinentis, post ditatam incomparabili thesauro literariam rempublicam, debitas suis meritis laureolas ferat, publicosque bonorum omnium applausus & congratulationes colligat. Jam enim, quæ cœpta olim auspicato fuerant, postea Augustissimi Imperatoris *Caroli VI* commemoranda seris posteris munificentia, Societatis Palatinæ sumtibus & curis nobilissimis, *Philippi Argelati*, Viri optimi & eleganter docti, studio præclaro, denique ipsius *Muratorii* fatigata nunquam & prorsus ferrea industria, felicissimos successus habuerunt, ad bonum atque lætum tandem, quem votis omnes expetierant, sperarant pauci, bene multi desperaverant,

non videmus tantum, ſed effuſiſſime etiam gaudemus, exitum perducta. Nimirum *Scriptorum Italiæ*, quos ſordidiſſimis eductos latebris, & tanquam ab inferis revocatos, honeſtiſſimo hoſpitio non Italia tantum, ſed omnis etiam, qua patet, orbis cultior, accepit, *Volumen* omnium *poſtremum* prodit, tanto majorem ſine dubio apud lectores quosque gratiam habiturum, quanto magis ex omnium id voto accidit, ut Bibliothecas noſtras ornare in poſterum Opus plenum, & omni ex parte abſolutum, poſſit. Nos igitur, quos juſtos omni tempore ſuorum meritorum æſtimatores habuit Vir ſummus, *Muratorius*, jam, cum univerſam hanc Scriptorum Italiæ coloniam & tanquam rempublicam ante oculos habemus, &, ab uno homine præſtari tantum potuiſſe, quantum nec integræ Societates præſtiterunt unquam, intelligimus, ſpectatam hanc virtutem, in uno Italorum cive eminentem, laudibus præconiisque omnibus majorem decernimus, & pulcherrimum illud, quod ipſe vivus videnſque ſibi poſuit, ipſi æternitati monumentum conſecramus. Quandoquidem vero ita in fatis fuit, ut ſoſpes ipſe & incolumis longiſſimum illum ac pæne immenſum curſum conficeret, jamque ei ad tentandum, ſi non amplitudinis ejusdem, ejusdem tamen pretii & dignitatis, Opus adhuc vigoris ſatis atque roboris ſuperſit; porro tuendum ſervandumque Superis nobile hoc dignumque immortali vita caput commendamus, & ita ſemper bene eſſe artibus præclaris rectioribusque ſtudiis precamur, ſicut ſalvo hoc Viro efflореſcere, & ad maturitatem ſuam contendere, bonas literas videmus. Interea, dum partus æque nobiles & glorioſos ex officina *Muratoriana* exſpectamus, jucunda lectio nos teneat præſentis Operis, in quo perficiendo, & in dies magis elimando, adeo defatigari ſe non paſſus eſt Vir magnus, ut lautiores quodammodo in ultimo *Volumine*, quam in prioribus illis, nobis epulas inſtruxerit. Quam enim Parti huic adjecit, ad ſupplendum Opus univerſum pertinet *Appendix* ampliſſima, nec, quod ſuſpicari quis poſſit, levia tantum, aut ubivis obvia, ſed ſelecta quæque, continet, non aliam ob cauſam, quam quod tardius in manus Editoris venerint, ad ipſam univerſi Operis calcem collocata. Sequentur igitur

igitur exemplum *Muratorii*, nec minorem in recenſendo ultimo *Volumine*, quam in prioribus, quæcunque nos præcones olim habuerunt, diligentiam adhibebimus. In hujus fronte fulget ſplendidiſſimum gemmarum par, *Franciſcus Stephanus* & *Maria Thereſia*, magni Duces Etruriæ, quorum immortale nomen, tanquam tutelare quoddam ſidus, ſuis rebus in poſterum præſidio futurum, ſupplices venerantur Palatini Socii. Scriptorum, quos liberalis manus *Muratorii* ex tenebris in lucem jam protraxit, primus eſt *Marinus Sanutus*, *Leonardi* filius, cujus hic legitur *de Bello Gallico*, *ſive de rebus in Italia geſtis a Carolo VIII & Ludovico XII*, *Galliæ Regibus*, *ab A. 1494 ad A. 1500*, Italico ſermone ſcriptus Commentarius. In Codice Eſtenſi, unde huc migravit Opus, non adſcriptum eſt *Sanuti* nomen; ideo tamen huic tribuendum putat Editor, quod *Vitis* ejus *Venetorum Ducum* in Codice eodem, tanquam pars hujus Hiſtoriæ, ſubjunctum exſtet, nec de eo ſit dubitandum, fuiſſe omnino de Bello Gallico aliquid literis proditum a *Sanuto*, quod quale ſit, ſi præſens non ſit Commentarius, vix dicere cuiquam liceat. Ut vero præ multis aliis, qui belli Gallici in Italia turbas deſcripſerunt, hunc maxime Scriptorem publicandum duceret, ad id ſatis ſibi habuiſſe cauſæ videtur, tum quod grata futura, quæ ſunt nova, ſperet, tum quod aliis ingenii exculti monumentis ita clarum ſit *Sanuti* nomen, ut ab hoc etiam labore vulgare nihil exſpectari debeat. At ceſſit ex magno commodo Lectorum, quod, reſectis fabulis & inutilibus narratiunculis, a quibus non ſatis ſibi caverat *Sanutus*, ea ſaltem legenda nobis dedit *Muratorius*, quæ uſum aliquem afferre rerum illo tempore geſtarum curioſis poſſent. De Autore ipſo, cive Veneto, *Aldi Manutii* æquali, jam olim in in *Scriptorum Italiæ Tomo XXII*, cum *Vitas Ducum Venetorum* evulgaret, ampliſſime commemoravit *Muratorius*, unde & nos nonnulla dedimus excerpta in *Actis A. 1734 Menſ. Aug. pag. 346 ſeq.* Hiſtoriam hanc ſubſequitur *Diarium Ferrarienſe*, *ab A. 1409 uſque ad A. 1502*, ab Autoribus variis, iisque ſynchronis, ſed quorum nomina prorſus latent, ſermone Italis patrio contextum. Pertinet hoc ad ſupplendos *Annales*

 Jacobi

Jacobi de Delayto, jam olim *Tomo XVIII Scriptorum Italiæ* publicatos, quorum narratio cum in anno 1409 ſubſiſtat, in hoc *Diario*, quæcunque ab illo tempore per integrum fere Seculum a Principibus Ateſtinis Ferrarienſibusque geſta ſunt, ita commemorantur, ut ſimul finitimorum populorum hiſtoria lucem hinc accipiat. Acceſſerunt his nonnulla, quæ leviora & notatu vix digna videri poſſint, ſed a quibus falcem abſtinuit Editor, quod uſum aliquem afferre, ſi non omnibus, ſaltem iis, poſſint, qui res non publicas tantum, ſed privatas etiam, vetuſtiorum temporum, moresque majorum noſtrorum, cupiunt cognoſcere. Stilum operis humilem & plebejum facile ferent, qui rerum majori, quam verborum, in hujus generis libris ſtudio tenentur, &, fieri vix poſſe, ut elegantiam ſectetur Diariorum ſcriptor, probe ſciunt. Jam legendum ſe nobis exhibet Opus magnum, & hoc inprimis tempore, quo turbarum Corſicarum fama univerſum terrarum orbem implevit, multos lectores habiturum, Petri Cyrnæi, *Clerici Alerienſis, de Rebus Corſicis Libri quatuor, a temporibus Romanorum usque ad annum 1506*, quorum copiam Cel. Editori ex unico Bibliothecæ Regis Chriſtianiſſimi Codice liberaliter olim fecit *Jo. Boivinius*, digniſſimus ejusdem Bibliothecæ præfectus, & Galliæ ſuæ ornamentum maximum. Jucundiſſimum fuerit, ex hoc Scriptore efferos omni tempore Corſorum mores, & ingenium ſeditioſum, novarumque rerum ſtudioſum, cognoſcere. Nam, ſi ulla unquam gens civilium diſſidiorum fluctibus agitatam ſe vidit, & alia ex aliis bella movit, certe Corſi moverunt. Omnem Hiſtoriam Autor *Libris quatuor* complexus eſt, quorum *primo* ultimas Inſulæ origines perſequitur, & antiquiſſimam ejus faciem, qualis ad ætatem usque Imperatorum Romanorum fuit, notatis ſimul *Strabonis* erroribus nonnullis, ſpectandam exhibet; *altero*, neglecta priorum a Chriſto nato Seculorum hiſtoria, Saracenorum incurſiones, & urbis Bonifacii obſidionem, ab *Alphonſo*, Siciliæ Rege, A. 1420 ſuſceptam, & ſubſecutas atrociſſimi belli turbas, tam copioſe & diffuſe, ut nemo ſine tædio hæc poſſit legere, deſcribit, rem eandem laborioſe agens *Libro tertio*, quo, quicquid in Republica Corſorum ad annum

annum usque 1474 geſtum eſt, ne his quidem, quæ leviſſimi momenti ſunt, prætermiſſis, memoratur. *Libro* denique *quarto* narrationis filum ad A. 1506 deducit, nec ultra illum terminum ſcribendo progreditur. Multa hic paſſim de ſe ipſo, & fatis ſuis triſtioribus, loco non ſatis oportuno admiſcet, parcior in his, quæ rem Corſorum publicam ſpectabant. Jure in hoc Opere Lector delicatior deſiderabit monumentorum veterum, quæ rudior Autoris ætas negavit, delicias, nauſeabit vero copiam narrationum de inteſtinis civium diſſidiis, quibus ita redundat liber, ut præ his utiliora vix agnoſcas. Sed, utut hæc ſe habeant, minime eſt dubitandum, quin in paucitate illa Scriptorum, qui de rebus Corſicis commemorarunt, Opus hoc, ipſi *Philippino*, diligenti Corſicæ hiſtoriæ ſcriptori, ignotum, multis ſit gratiſſimum futurum. Gente Corſus *Cyrnæus*, patriam Aliſianum, ditionis Alerienſis oppidum, habuit, anno hic 1447 natus. Nomen *Cyrnæi*, rejecto gentilitio *Filicis*, ipſe ſibi impoſuit amore patriæ, quam conſtat olim *Cyrnen* dictam. Pater ei *Picinus Filix*, avus *Guilelmuccius*, proavus *Joannes*, fuit. Urgente re familiari domo patria egreſſus, permiſit ſe fortunæ fluctibus jactandum, donec, pervagatus diu Italiam, Venetias appelleret, qua in urbe, præceptore uſus per annos duodecim *Benedicto Brugnolio*, Græcæ & Latinæ linguæ Profeſſore, inter Sacerdotes profeſſus eſt nomen ſuum. Poſtea, cum vix haberet, unde viveret, ludum literarium aperuit, & corrigendis librorum mendis egeſtatem ſuſtinuit. Scripſit ibidem *Commentarios* hos *rerum Corſicarum*, nec non alterum Opus *de Bello Ferrarienſi*, cui jam olim in *Tomo XXI Scriptorum Italiæ* lucem videre contigit. Corſicanam Hiſtoriam commode ſequuntur *de Rebus Genuenſibus Commentaria* Bartholomæi Senaregæ, *Genuenſis*, *ab A. 1488 uſque ad A. 1514*, ex Codice MSto Bibliothecæ Vaticanæ, cum ſuos, forte accuratiores, civitas Genuenſis negaret, nunc primum publicata. Auget hic *Senarega* numerum Scriptorum Genuenſium, quibus in magna hac Collectione locum dedit *Muratorius*, in hac hiſtoriæ Italicæ parte, a Scriptorum plurimis illuſtrata, quam in ulla alia, felicior. Ortu Genuenſis

 fuit,

Digitized by Google

fuit, cujus ideo non potuerunt mentionem non facere *Juſtinianus, Oldoinus, Sopranus*, & quicunque virorum in Liguribus illuſtriorum memoriam ſcriptis conſervarunt, non eum nominantes tantum, ſed laudantes etiam, & in doctiſſimis annumerantes. Inprimis, quæ ejus in Republica Genuenſi munera publica fuerint, quid commodorum præſtiterit civibus ſuis, diligenter annotavit *Federicus de Federicis* in ampliſſimo *de Familiis Liguſticis* Opere, nondum edito, & adhuc in Bibliotheca Patrum Capucinorum Genuæ latente, unde potiora attulit *Muratorius* in Præfatione, huic Scriptori præmiſſa. Anno adhuc 1514 in vivis eum fuiſſe, ex ipſis his *Commentariis* cognoſcas; cui tempori an diu ſuperſtes fuerit, nemo nos docet. Si quid forte in Opere hoc vitioſe poſitum, aut per incuriam omiſſum, animadverterit Lector, culpam hanc Codex Vaticanus, unde deſumtum eſt, aut librarius, qui deſcripſit, præſtabit, non *Muratorius*, juſtas querelas movens de invidia civium ſuorum, quorum nullum fuiſſe ſcribit, qui ad communicandos ſecum hujus Operis Codices MStos, magno numero per Italiam obvios, ullis adduci precibus potuerit. Hic finis eſt Scriptorum, quibus in magno hoc *Rerum Italicarum* Corpore locum deſtinaverat *Muratorius* doctiſſimus, non item *Voluminis* hujus, cui, ut prioribus omnibus ipſa mole æquale eſſet, adjecit Noſter ampliſſimam *Appendicem*, Opuſcula continentem aliquot hiſtorica, ſerius ad ipſum perlata, quæ, ſi alii Scriptores in promtu fuiſſent, juſtam huic *Volumini* formam daturi, in *Appendicem Antiquitatum Italicarum ævi medii*, in quibus jam edendis occupatur *Muratorii* induſtria, migraſſent. Legitur hic primo loco illa Autoris ignoti *de Conſtantio Chloro, Conſtantino Magno, & aliis Imperatoribus, Excerpta*, quæ jam olim, annotationibus *Hadriani Valeſii* illuſtrata, hujus frater, *Henricus Valeſius*, ad calcem *Ammiani Marcellini* poſuit, jam, ad inſigne Lectorum commodum, forte etiam, quod paucarum paginarum ſpatium implerent, hic repetenda duxit Editor. Quæ his ſubjuncta ſunt, e tenebris nunc primum prodeunt *Hiſtoriæ Piſanæ Fragmenta*, Autore non uno, nec eodem tempore, conſcripta. Conjunxit enim eodem in loco *Muratorius*

rius Scriptores duos, alterum Anonymum, ad vetuſtiora tempora referendum, qui res Piſanas ab A. 1191 ad 1294 ordine continuo deſcripſit, tum, interrupta paululum narrationis ſerie, quod ipſum occaſionem præbere ſuſpicioni poteſt, ad Autores uno plures pertinere hoc Fragmentum, recentioris ætatis geſta ab A. 1328 ad 1337 perſecutus eſt, ſermone uſus Italico, & Piſana quidem dialecto, multum æruginis, & ob id obſcuritatis, habente, quam, ut diſcrimen hinc Lectores, quod eſt inter Florentinum & Piſanum ſermonem, diſcerent, ita, ſicut in Florentino Codice vetuſto Bibliothecæ *Antonii Nicolini* exſtabat, retinendam hic putavit Editor; alterum *Guidonem de Corvaria*, ſive *de Vallechia*, qui geſta Piſanorum ab A. 1271 ad 1290 literis Latinis prodidit. Nobiliſſima, unde genus duxit Autor, & olim fuit, & nunc eſt, *Corvariorum* & *Vallechiorum* domus, adhuc ſuperſtes in duobus ramis, *Galeffis* & *Albianis*, & ante paucos annos novis Nobilitatis inſignibus a Magiſtratu Florentino donata. Et ipſe *Guido* apud cives ſuos plurimum autoritate valuit, variis illorum nomine ad exteras Respublicas legationibus functus, ſupremi etiam Judicis illuſtri dignitate ornatus. Poſtea vero, anno nempe 1286, addixit ſe Fratrum Minorum ſacris, quibus brevi poſt relictis, nomen ſuum A. 1287 inter Regulares Sancti *Fridiani* Canonicos Lucenſes profeſſus eſt, anno demum 1290 Sacerdotio inauguratus. Uxorem ipſe ſuam *Ciociam*, filios tres, *Baciomeum*, *Bonaccurſum*, & *Landum*, fratrem *Orlandum*, nominat. Scriptor eſt hoc fide dignior, quod rebus, quas deſcripſit, ipſe teſtis & ſpectator interfuit. Codicem MStum membranaceum, unde huc transferre hoc Fragmentum licuit, Cel. Editori ex Bibliotheca *Strozziana* pro humanitate ſua lubenter ſuppeditavit *Franc. Maria Biſcionius*, J. U. Doctor, & Bibliothecæ Mediceæ, quæ urbem Florentinam nobilitat, præfectus. In eodem Codice duo alia ejusdem *Guidonis* Opuſcula legebantur, alterum ſic inſcriptum: *Liber primus Vaſallorum, fidelium hominum, commandorum, terrarum, fictuum, & totius reditus fillorum quondam Domini Ugolini de Vallechia, factus ſeu inceptus a me Guidone Judice quondam dicti Domini Ugolini ſub Annis Domini 1265, Indictione 13, die Veneris*,

ris, 12 intrante Menſe Martii; alterum hæc in fronte verba gerens: *Hæc eſt memoria facta a me Guidone Judice quondam Domini Ugolini de Vallechia, Inſtrumentorum veterum, in quibus poteſt eſſe aliquid utilitatis, quæ inveni in domo, & quæ tunc habeo, & etiam aliorum Inſtrumentorum & Contractuum a me initorum pro me, & meis fratribus. Incepta Piſis in domo Hoſpitalis Carrariæ S. Andreæ in Kinſicha, Dominicæ Incarn. Anno 1269, die Veneris, 7 die exeunte Menſe Januarii.* Sed hæc, utpote privata magis, quam publica, parum, ſi ederet, habitura apud Lectorem gratiæ putavit Editor. Ordine ducimur ad *Fratris Bartholomæi Ferrarienſis Polybiſtoriam*, quæ Principum Ferrarienſium res geſtas, omnemque illius Reipublicæ ab A. 1287 ad A. 1367 hiſtoriam, mirifice illuſtrat. Partem hic habes majoris Operis, quo, quicquid ab ipſa inde mundi origine ad ætatem uſque recentiſſimam, annum nempe 1367, quaqua terrarum parte geſtum eſt, more illis temporibus familiari, complexus eſt Autor, eo quidem ordine, ut *Libris tribus* magnam earum rerum varietatem, quæ imperium *Octaviani Auguſti* præceſſerunt, *quarto* cetera omnia, deſcripta dederit. Quorum cum pars maxima ita comparata videretur Editori, ut parum hinc Lectori, aliunde rectius hæc cogituro, ſperari utilitatis poſſet, bene facturum ſe putavit, ſi, reſectis his, quæ ad vetuſtiora tempora ſpectabant, ea ſaltem publicaret, quæ aut vivente Autore contigiſſent, aut ætatem ejus proxime attingerent. Fecit igitur exordium narrationis in anno 1287, finem in anno 1367, ultra quem nec ipſe Autor progreſſus eſt. Hic ad A. 1348 *devotiſſimum* ſe dicit *ſervum* Aldrovandini, Principis Eſtenſis, quem Epiſcopatu primum Mutinenſi, poſtea Ferrarienſi, donatum refert; ad Annum vero 1353 inſpectum a ſe teſtatur luctum acerbiſſimum, quo ſuprema Marchionis ſui, *Obizzonis*, funera proſecuti ſint Ferrarienſes cives. Opus ſuum inſcripſit *Nicolao II*, Marchioni Eſtenſi, quem copioſe laudat ad A. 1367. Ex quibus omnibus ætatem Autoris facile cognoſcet Lector. Nomen ipſe ſuum Operi non inſcripſit; at clariſſime id patet ex *Peregrini Priſciani Libro VII Annalium Principum Eſtenſium*, ubi hæc legas: Bartholomæus, *Reverendus*

Digitized by Google

dus Pater ille, hæreticæ pravitatis Inquiſitor, qui immenſum quoddam Opus illud ſcripſit, quod Poliſtorium *appellavit.* Unde ſimul, quis fuerit *Bartholomæus* iſte, diſcimus. Nec ignotus fuit aliis Scriptoribus, inprimis *Plodio, Gozzio, Antonio Senenſi, Ambroſ. Taegio, Altamuræ, Rivalio, & Rovettæ,* qui inter illuſtriores Ordinis Prædicatorum Scriptores ei locum tribuunt. Hi ad unum omnem Ferrariæ natum dicunt, & vitam ejus inter annum 1343 & 1390 ponunt. Iidem ſcripta ejus nominant *Sermones* varios, *Tractatum moralem de illis, qui peſtilentiæ tempore e civitate egredi non deberent,* & alia *Opuſcula; de Polyhiſtoria,* quod mireris, omnes tacent. Codex MStus, unde huc migravit Opus, Mutinæ ſervat Marchio *Bonifacius Rangonius,* adoleſcens nobilis & præclare doctus. Scripſit hunc Ferrariæ A. 1387 d. 25 Sept. Frater *Nicolaus Ferrarienſis,* S. Theol. Magiſter, & Monaſterii S. Bartholomæi prope Ferrariam Abbas, qui & ipſe addidit nonnulla ad annum uſque 1387, memorans inprimis violentam *Joannæ I,* Reginæ Apuliæ, mortem, & *Franciſci Carrarienſis,* Senioris, vitam. Sed hæc, neſcimus qua de cauſa, conjungenda cum Opere *Bartholomæi* Cel. Editor non putavit. Offert is jam nobis ignoti Autoris *Annales urbis Aretinæ,* ab A. 1192, ſi rubro fidem habeas, ab anno vero 1200, ſi opus ipſum inſpicias, uſque ad 1343, qui, etſi perbreves, vel ideo tamen luce digni videbantur Editori, ne una Aretina civitas, ſatis & antiqua & nobilis, rerum ſuarum in magna hac Collectione Scriptorem deſideraret. Servat Codicem, ex quo deſcripta eſt opella, Bibliotheca *Gregorii Redii,* Equitis S. Stephani, unde in manus *Muratorianas* venit parario *Paulo Redio,* Monacho Aretinæ civitatis Benedictino. De Autore nihil conſtat, niſi vixiſſe eum A. 1330, quo ipſo obiiſſe matrem ſuam *Pucciam,* ipſe refert. Fuiſſe & huic anno ſuperſtitem, alia, quæ paſſim commemorat, ſuſpicari jubent. *Annales* hos ſequitur *Chronicon Neritinum, ſive brevis hiſtoria Monaſterii Neritini, ab anno 1090 uſque ad 1368,* Autore *Stephano,* Monacho Benedictino, Abbate Montis Alti, compoſitum, ſed ab alio Scriptore continuatum uſque ad A. 1512. Auget hoc Opus nobilem Monaſteriorum hiſto-

 riam,

riam, nec facile quidquam hic prætermiſſum eſt, quod ad noſcenda Eccleſiæ Neritinæ fata ullo modo pertinere videbatur. Lucem hinc etiam ipſæ urbis res accipiunt, &, quæ de Japygia hic memorantur, haud parum faciunt ad illuſtrandum *Ant. Galatei de Situ Japygiæ* libellum. Autor Chronici, *Stephanus Neritinus*, Monachus Benedictinus, qui A. 1361 præfectus eſt Abbatiæ Monaſterii S. Mariæ Montis Alti, hiſtoriam ſuam ad annum uſque 1368 deduxit. Addidit nonnulla Autor quidam Anonymus ad annum uſque 1413, quo ipſe *Joannes XXIII*, Pontifex, huic Monaſterio Epiſcopum præfecit. Codicem, unde transſcripta eſt opella, utendum *Muratorio* conceſſit *Jo. Bernardinus Tafurus*, ortu Neritinus, Vir doctrina & ſcriptis clariſſimus, qui & ipſe eruditas huic Chronico annotationes adjecit, hisque Præfationem præmiſit lectu utique digniſſimam. Accedit huic *Chronico* Appendicis loco Angeli Tafuri, *Neritonenſis, hiſtorica Deſcriptio belli Veneti A. 1484 adverſus Gallipolitanos, Neritonenſes, aliosque populos Hydruntinæ provinciæ*, brevior illa quidem, ſed accurate & diligenter ſcripta. De Autore id unum conſtat, fuiſſe ei patrem *Stephanum Tafuri*, matrem *Catharinam Manfredi*, nepotem *Bartholomæum*, qui ſtudioſe conſervavit hoc Opuſculum, traduxitque ad filium, *Joannem Bernardinum*, adhuc viventem, qui cum ſuis id annotationibus jam in lucem, obſtetricante *Muratorio*, produxit. Convertimur ad *Monachi Sublacenſis Anonymi Chronicon Sublacenſe, ſive Catalogum Abbatum Monaſterii Sublacenſis*, ab anno circiter 595 uſque ad 1390, paucarum plagularum opus, ſed unde plena ſatis Abbatum hujus monaſterii, nulli nec antiquitate, nec Antiſtitum fama, ſecundi, & ab his geſtorum, notitia hauriri poteſt. Sed aliud etiam, longe copioſius, hujus Monaſterii Chronicon dediſſet *Muratorius*, ſi ad exhibendum id, & in communes uſus concedendum, paulo minus moroſos inveniſſet hos, qui ſecum tenent. Idem ſcire ſe negat, an præſens Chronicon idem ſit illud, cujus in *Muſeo Italico* mentionem fecit *Mabillonius*. Munuſculum hoc debere ſe ait *Dominico Mariæ Jacobatio*, Mutinenſi, Ducis Mutinæ a Conſiliis & Secretis, qui Opus hoc Romæ olim ſatis diligenter ex antiquo Codice deſcripſit. Adjecit non-

nonnulla Editor, ex tabularii Sublacenſis monumentis decerpta, quæ, periti erit Lectoris, conjungere cum ipſo Chronico, aut ſaltem conferre. Subſequitur *Diarium Romanum, ab A. 1404 uſque ad 1417.* Autor eſt *Antonius Petri*, cujus nomen an ab eo ſit, quod pater ei *Petrus* fuerit, an quod ex majoribus ejus *Petrus* aliquis poſteris cognomen dederit, non ſatis liquet. *Antonius Joannis Petri* ipſe ſibi in hoc Diario vocatur. Vixit ineunte Seculo XV, & in Baſilica Vaticana munus *Beneficiati* geſſit, ibidemque rem ſacram adminiſtravit. Quæ in Urbe geſta ſunt ipſius tempore, ſtilo ſimplici narravit, nihil admiſcens exterarum rerum, quarum non adeo fuiſſe curioſus videtur. Nullam ejus, quod mireris, mentionem fecit *Odoricus Raynaldus* in *Annalibus Eccleſiaſticis*; ut ſuſpicari hinc liceat, fruſtra hunc in ipſa Urbe quæri. *Muratorio* Codicem MStum, ſed parum emendate ſcriptum, Bibliotheca Eſtenſis ſuppeditavit. Idem Opus, Italico ſermone ſcriptum, obvenit olim Editori Celeberrimo in Ducis Maſſæ, *Alderani Cybo*, Bibliotheca. Inſcriptum hic nomen Autoris *Antonio di Pietro Toſti, o Torti*, legebatur. Dubitari igitur poſſit, ſitne hoc, an alterum, quod publici jam fecit juris *Muratorius*, verum Autoris opus dicendum. Pugnat pro Latino *Muratorius*, vel ideo inprimis, quod erroribus non careat Italicum, & multa ex Latino ſint ſupplenda. Addidit tamen & ſubinde Italicus interpres, quæ in Latino fruſtra quæras. Eam in rem exempla affert Editor, qui opuſculum utrumque diligenter inſpexit. Editione hujus Diarii gratiſſimam operam iis præſtitit, qui res Romanas noviorum temporum cognoſcere, & cum vetuſtioribus conferre, cupiunt. Illuſtratur hic inprimis nobiliorum illius urbis familiarum hiſtoria, unde univerſæ rebus Italiæ lux accendi poteſt. Quod *Ladiſlaus*, Rex Neapolitanus, paſſim hic vocetur *Wenceslaus*, id vitio librariorum factum eſt, qui commune id habuerunt cum aliis Chronicorum ſcriptoribus, nomine hoc *Ladiſlaum* ex more vulgi appellantibus. Progredimur ad perbreve Antonii Nerlii *Chronicon Monaſterii Mantuani S. Andreæ, Ordinis Benedictini, ab A. 1017 uſque ad 1418.* Habes hic ſeriem Abbatum Monaſterii S. *Andreæ* in urbe Mantuana,

olim florentiſſimi, ſed cujus jam non niſi vaſtiſſima Baſilica ſupereſt, expulſis jam dudum monachis, & parte redituum Clericis Secularibus conceſſa. Autor Chronici, *Nerlius*, ipſe in Abbatum numero fuit, muneri huic A. 1393 præfectus. Ejusdem, ſicut & ſucceſſoris, *Joannis de Cumis*, vita in hoc Chronico deſcripta legitur, quam ab ipſo *Antonio* non fuiſſe additam, ipſa facile narrandi ratio nos docet. Codicem avtographum Ferrariæ ſervant Ordinis S. *Benedicti* Monachi. Sed alius, ex illo deſcriptus, in Bibliotheca Monachorum Padolironenſium Monaſterii S. *Benedicti* latet, unde in *Caſſiodorii Montagiolii*, Monachi Mutinenſis non indocti, &, hujus beneficio, in Cel. Editoris noſtri, manus pervenit. Comitatur hanc Hiſtoriæ monaſticæ particulam *Anonymi Fragmentum Siculæ Hiſtoriæ, ab Anno 1287 uſque ad 1434*, ex majori Opere, hiſtoriam Siciliæ a Seculi XI initiis ad annum uſque 1434 exhibente, cui ideo, quod parum differre a publicata dudum *Gaufridi Malaterræ Hiſtoria* videretur, hic locum concedendum non putavit Editor, decerptum, res Seculi XIV & ex parte XV maxime commemorabiles exponens. Autor, cujus ignotum eſt nomen, ſermone uſus fuerat Latino; ſed in Siculum deinde maximam operis partem tranſtulit Frater, *Simon de Lettio*, Ordinis Minorum, quem vixiſſe A. 1358, certum eſt. Acceptum referret hoc, quicquid eſt operis, poſteritas munificentiæ *Innocentii Rochaforte Bonadies*, Nobilis Catanenſis, Viri antiquitatum Sicularum peritiſſimi, qui Codicem, quem tenebat, MStum *Muratorii*, amici ſui, uſibus libenter permiſit. Subjiciuntur huic *Fragmento Miſcellanea hiſtorica, ab A. 1433 ad 1446*, quorum Autor eſt *Paulus*, *Lalii* filius, *Petronus*, Romanus, quem *Odoricus Raynaldus* in *Annalibus Eccleſiaſticis Paulum Lalium Petronum* vocat. Vixit ſub *Nicolao* V Papa A. 1447, Commentariis his, lingua patria conſcriptis, res Romanas ſui temporis, maxime eccleſiaſticas, complexus. Videtur autem a creatione *Martini V*, quæ incidit in annum 1417, aut ab *Eugenii IV* electione, hoc eſt, ab A. 1431, narrationis exordium cepiſſe; ſed illa omnia, quæ annum 1433 præcedunt, e Codice MSto Vaticanæ Bibliothecæ, unde, opem ferente *Pompejo Frangepane*, Marchione, partem reliquam

huc

huc tranſtulit *Muratorius*, injuria temporis ſuſtulerat. Majorem Autor rebus, quam ſermoni, curam adhibuit, non eloquentis hiſtorici, ſed humilis narratoris, laudem affectans. Jam, qui literariæ Hiſtoriæ deliciis capiuntur, cum voluptate legent Michaelis Sovanorolæ *Commentariolum de laudibus Patavii*, A. 1440 compoſitum, nec ad hunc diem publicatum, etſi, vel ob id inprimis, quod nobiliſſimi omni tempore Gymaſii Patavini fata eleganter hic deſcripta legantur, luce digniſſimum. Latuit huc uſque Codex MStus in Bibliotheca Comitis *Sertorii Urſati*, cui avus fuit *Sertorius* ille *Urſatus*, Scriptor de Italiæ ſuæ antiquitatibus meritiſſimus. Inde ut ad *Muratorium* perferretur, ſua opera effecit *Adamus Rivatus*, S. Theol. Doctor, & Sacerdos Patavinus. Autor Operis, *Michael Sovanorola*, civis Patavinus, nobiliſſimo ortus genere, dignitatem olim tenuit Equitis Hieroſolymitani, ſed, ea depoſita, a Pontifice Romano veniam impetravit ducendi uxorem, ex qua filios, non degeneres, procreavit. Præcipuam operam navavit Phyſicæ ac Medicinæ ſtudiis, ſucceſſu tam felici, ut eo nomine commendatus *Nicolao III*, Marchioni Eſtenſi, ab hoc laudatiſſimis conditionibus evocatus fuerit Ferrariam, ubi ſtabile ſibi poſteriſque ſuis domicilium fixit. Erga pauperes ægrotantes ita ſe liberalem geſſit, ut nihil ab his mercedis pro medicina popoſcerit. Nepos ei ex filio *Nicolao* fuit *Hieronymus* ille *Sovanorola*, cujus ſanctimoniam vitæ, & atrociſſimum mortis genus, nemo facile ignorat. Obiiſſe *Michaelem* noſtrum A. 1431 Ferrariæ, annos unum & ſeptuaginta natum, *Bernardin. Scardeonius* & *Angelus Portenarius* ſcribunt; ſed verius mortem ejus in anno 1466 *Guarinus* ponit, & rationibus firmiſſimis, ex ipſo hoc Opere ac aliunde petitis, Cel. Editor oſtendit, ad annum ſaltem 1461 vitam ei productam. Libros ejus, ad rem medicam ſpectantes, & dudum publicatos, *Scardeonius* memorat *Introductionem Practicæ medendi*; *Opus ad componendas medicinas maxime idoneum; Canonicam de Febribus*, *de pulſibus*, &c. *de uſu vitalis aquæ, & quomodo conficiatur*, & *Phyſionomiæ Speculum*, a *Theodoro Gaza* Græce converſum. Sed latent adhuc in Bibliotheca Eſtenſi, inde forſan aliquando praditura, varii argumenti

Opuſcula, *Opus* nempe *Aſceticum*; *Confeſſionale*; *de Aqua ardente Liber*; & *de Nuptiis Dialogus moralis*. Claudunt hoc Volumen, & ſimul pretioſiſſimum hunc Scriptorum Italiæ theſaurum, *Fragmenta Chronici Forojulienſis*, a *Juliano*, Canonico Cividatenſi, ſcripti, ſed ab aliis nonnullis aucti, ab A. 1252 ad A. 1364. In paucitate Scriptorum, qui rerum Forojulienſium notitiam ſuppeditant, vel tenuem hanc majoris Hiſtoriæ particulam grato animo accipient Lectores. Hujus duplex Codex MStus ad manus fuit *Muratorio*, alter ab Abbate *Joſepho Binio*, Forojulienſi cive, alter a *Laurentio del Torre*, Canonicorum Forojulienſium Decano, in publicos uſus conceſſus. Quorum miram inter ſe diverſitatem animadvertens Editor, utrumque diligenter recognovit, alterum ex altero ſupplevit, vitia ſcripturæ ſuſtulit, annorum inprimis notas emendavit, & ex duabus quaſi Hiſtoriis unam confecit, non neglecto lectionum variantium, quæ momenti eſſe non nullius videbantur, indicio. Præter *Julianum*; quem A. 1293 Canonicum Cividatenſem, hoc eſt, Forojulienſem, nominatum fuiſſe, ex ipſo hoc Chronico intelligitur, aliquid operæ huic libello frater ejus, *Joannes*, impendit; nec aliorum defuit induſtria, quandoquidem per ſe patet, *Julianum*, A. 1293 in Collegium Canonicorum cooptatum, res A. 1364 geſtas deſcribere non potuiſſe, & id indicare quodammodo videtur Codex *Laurentii del Torre*, manu quippe non una ſcriptus.

RECENSIO CHRONOLOGIÆ SACRÆ ET PROfanæ VIGNOLIANÆ continuata.

Vide *Nova Acta Anni* præſentis *Menſ. Mart. P. I. pag. 97*, & *Menſ. Aug. pag. 438.*

Libro IV & *V Chronologiæ* ſuæ *ſacræ* Venerabilis *Vignolius* res geſtas gentium Palæſtinæ finitimarum, quarum in ſacris monumentis memoria recurrit, ſibi perluſtrandas ſuſcepit, tum ut antiquiſſimis temporibus veluti face præluceret, tum præcipue, ut fidem Autorum divinorum tueretur. Præmittitur *Libro IV Tabula Chronologica generalis*, qua Reges Judæorum, Tyri

Digitized by Google

Tyri itidem, Syriæ, Aſſyriæ, Mediæ, Babyloniæ, ac Perſiæ, σύγχρονοι, adjectis & ſuis annis, & annis Periodi Julianæ, itidemque annis ante Chriſtum, ordine collocantur.

Tyrii chorum ducunt. Tyrus, urbs quondam navigationibus, mercatura, divitiis, opibus, nobiliſſima, extremum litoris Phœnicii angulum occupabat, ducentis infra Sidonem ſtadiis, cum qua urbe ſæpiſſime ita conjungitur, ut primo loco collocetur. Sidonem nihilo minus Tyro eſſe antiquiorem, imo nobiliorem, & ipſius Tyri matrem, rectiſſime ſtatuit, & multis confirmat Autor. Jam notæ ſunt virorum doctiſſimorum, *Marshami* præcipue, *Perizonii*, *Relandi*, *Vitringæ*, aliorum, de Tyro diſceptationes, de Tyro ſcilicet inſulari, deque Palætyro in continenti exſtructa. Autor, ad dirimendam hanc litem, primo ex *Plinio* magnitudinem Tyri totius eruit; deinde urbis antiquitatem, quam nonnulli in dubium vocaverant, adſtruit, & ſcrupulis liberat. Tyrios jactaſſe ſuam antiquitatem, Propheta teſtatur *Eſ. XXIII, 7: Haeccine eſt civitas exultabunda, cujus eſt antiquitas a diebus vetuſtis?* Porro, *Cadmum* & *Phœnicem* ætate *Joſuæ* regnaviſſe, apud *Euſebium* notatur. Erat autem *Cadmi* pater *Agenor*, quem Tyrum condidiſſe, memorant Scriptores. Vetuſtiorem tamen *Agenore* fuiſſe Tyrum, ex templo *Herculi* conſecrato apud *Herodotum*, & ex fragmento *Sanchoniathonis*, Autor oſtendit. Sane, apud *Joſuam* Tyri, ut urbis conditæ, nomen exſtare, mox videbimus. Ratio autem, cur de origine Tyri tantopere diſſentiant viri docti, quærenda videtur in ipſius hujus urbis varia conditione & viciſſitudinibus. Invaluit quidem opinio, Tyri in principio fundamenta fuiſſe in continenti conſtituta, & hinc ortam *Palætyrum*. Sed, Tyrum inſularem præceſſiſſe, recte concluditur, primo ex ipſo nomine צור, *Tzur*, petra. Rupes videlicet inſula illa erat, mari circumdata, cui Tyrus incunabula debet, de qua re poſt *Bochartum* conſulatur *Simſonius* in *Chronico*. Secundo *Herculi* duo templa a Tyris erant dedicata, in inſula unum, in continenti alterum; ſed, inſulare templum antiquitate præceſſiſſe, apud *Arrianum* legimus. Tertio conſtat ex *Sanchoniathonis* fragmento, primos Tyrios ſibi conſtruxiſſe

caſas

Cap. I pag. 17. 20. 29. 37.

caſas ex arundine & juncis, piſcationi rebusque marinis operam dediſſe, quæ omnia inſulanis magis coveniunt, quam continentem incolentibus. Accidit autem, ut, cum Tyriorum res ſub *Salomone* florerent, per *Hiramum* inſulari Tyro adjiceretur altera Tyrus in continenti, quam & *Salmanaſſerem* & *Nebucadnezarem* oppugnaſſe, Tyriosque, qui cladem evaſerant, inſulam de novo munitam habitaſſe, cognoſcimus, unde ſenſim factum, ut altera illa in continenti ſenſim diceretur Palætyrus, *Tyrus antiqua*, cujus rei prolixior commemoratio ex Autore repetatur.

Pag. 42. Nunc progreditur ad Reges Tyrios, de quibus ex Annalibus Tyriis *Menandri* Epheſii duos nobis catalogos, vel potius catalogorum fragmenta, conſervavit *Joſephus* in *Antiquit. Lib. VIII.* Prioris catalogi inſignis eſt uſus in Chronologia ſacra. Reges enim occurrunt, quorum ſancta oracula nobis conſervarunt nomina, regnante *Davide*, *Salomone*, & *Achabo*. Itaque, cum in numeris catalogi apud Scriptores aliqua diſ-
42 ſeq. crepent, doctiſſimus *Vignolius* illos inter ſe & cum aliis comparando reſtituit, quæ res nos non morabitur. Fixa deinde Epocha ex *Joſepho*, annum *Hirami* XII concurriſſe cum *Salomonis* IV memorante, ad res Regum Tyri, in ſacris obvenientium, ordinandas accedit. Cum in catalogo *Menandri* primus Rex dicatur *Abibalus*, ſecundus *Hiramus*, *Salomoni* coævus, quæritur, quisnam haberi debeat *Hiramus*, *Davidis* amicus, *2 Sam. V, 1-9.* Hunc enim non confundendum cum *Hiramo* poſteriori, ex annorum intervallo manifeſtum eſt. Autor, aliorum ſententiis examinatis & rejectis, ſtatuit, catalogum *Menandrianum* capite eſſe truncatum. Id minus ad rem *Joſephi* feciſſe. Igitur *Abibali* patrem agnoſcit *Hiramum*, *Davidis* familiarem, filium quoque *Abibali Hiramum*, *Salomoni* amicitia & fœdere junctum. Hanc ſententiam ex ipſo ſacro Codice roborari. *2 Chron. II, 13.* hæc *Hiramus* ſcribit *Salomoni* ex verſione vulgata: *Miſi tibi virum prudentem & ſcientiſſimum*, Hiram, patrem meum, *filium mulieris de filiabus Dan*, *cujus pater fuit Tyrius*, qui novit operari in auro, & argento, & ære, & ferro. Qua ratione Rex

Tyriorum

Tyriorum fatetur, ſe patre artifice oriundum, eundemque patrem ſuum, *Salomoni* ut inſerviret, tranſmiſſurum. Rem incredibilem, & quodammodo abſurdam, tollit *Clericus* meliori interpretatione: *Nunc ergo ad te mitto virum peritum & doctum, qui fuit* patri meo Hiramo. Nihil frequentius in ſacris literis ellipſi pronominis אשר. Addit *Vignolius* noſter, *avum* in ſacris ſæpenumero *patris* nomine venire. Itaque fieri potuiſſe, quod jam *Dodwellus* fatetur, ut inter duos *Hiramos* medius vixerit *Abibalus*, illius *Hirami* deceſſor, cujus annus XII cum anno *Salomonis* IV conferatur.

His ita evolutis, ad ipſos Reges acceditur. *Hiramus I* deceſſit *Abibalo*, cui in catalogo anni XX aſſignantur. Is igitur diem obiit regni *Davidici* anno XXXII, quo ipſo *Hiramus II* ſceptrum regium capeſſivit, ſocius non ſolum & amicus, ſed & quodammodo beneficiarius, *Salomonis*, cui munera miſiſſe legitur. Ceterum, hunc *Hiramum* Tyrum reddidiſſe ampliorem, adjecta urbe continentis, deinceps dicta Palætyro, eandemque ope aggeris in freto exſtructi cum inſula conjunxiſſe, ex teſtimoniis *Dii* ac *Menandri*, apud *Joſephum Antiqu. Lib. VIII* exſtantibus, docte probat *Vignolius*, objectioni ſimul ſatisfaciens, quæ ex aggere *Alexandri M.* moveri poſſet. Lucem quoque affundit loco *Theophili: Salomonem miſiſſe Hiramo columnam auream, in templo Jovis dedicandam, cui includebatur ſtatua filiæ ejus* (Hirami), quam forſitan in matrimonium duxerat *Salomo*. Qui Reges in catalogo *Menandriano Hiramum II* excipiunt, ad *Ithobolum*, in Scriptura S. ſilentio tranſmittuntur. Hujus autem mentionem injicit *1 Reg. XVI, 31*, ubi *Achabum, Iſraelis* Regem, *Iſabelem, Ethbaalis*, ſive *Ithobalis*, filiam, uxorem duxiſſe reperimus. Intervallum in annis catalogi cum Scriptura S. exacte congruit, &, cum nota ſit fames, ætate *Achabi* Palæſtinam affligens, ejusdem quoque meminit *Menander*, uti legere eſt apud *Joſephum Antiqu. Lib. VIII.* Ultimus primi catalogi Rex eſt *Pygmalion*, cujus exordium incidit in regnum *Jehu*. Poſt hunc *Menander* Regis *Elulei* meminit, qui nec in priori, nec poſteriori, catalogo deprehenditur. Hujus *Elulei* ætatem incidere in annos *Salmanaſſaris*, Regis Aſſyrio-

Pag. 60. 62. 69. 72.

Pag. 74. ſyriorum, Autor oſtendit, & hac occaſione de *Cittienſibus*, quibuscum Tyrii bellum geſſerant, de Palætyro, deque aquæductibus Tyriorum, quorum rudera adhuc conſpiciuntur, multa lectu ſane digna in medium adducit. Poſterior catalo-
80. gus Regum Tyri excerpitur ex *Joſephi Libro I* contra *Appionem*. Hujus Regis primi *Ithobalis* tempore *Nebucadnezarem* Tyrum per 13 annos obſidione cinxiſſe, refertur. Unde patet, quomodo catalogi anni cum *Per. Jul.* connecti poſſint. Reliquorum deinde Regum appellationes ad ætatem *Cyri* ſequuntur, in quibus, cum nihil occurrat, quod ad Scripturam illuſtrandam faciat, Venerabilis Autor verboſus eſſe noluit.

CAP. II pag. 89. Sequuntur *Syriæ* Reges, de quibus apud profanos Scriptores altum eſt ſilentium, ſi a *Nicolao Damaſceno* diſceſſeris, qui tamen ſua ex ſacris fontibus hauſiſſe videtur. I) Primus *Hadad Ezerus*, aut *Hadarezerus*, Rex Sobæ, a *Davide* victus legitur *2 Sam. VIII*. *Sobam* forſitan eſſe Syriam *Sophenen*, diſceptatur, ut hinc appareat, hunc Regem ultra Euphratem ſui regni limites ex-
93. tendiſſe. II) Iisdem temporibus floruit *Thou*, Rex Hemathenſium, *Hadadezero* infenſus, quem filium ad *Davidem* gratulandi gratia miſiſſe, ſacer Hiſtoricus commemorat *2 Sam. VIII, 9*. III) Tunc quoque Damaſcenorum nomen obſervatur, *2 Sam. VIII, 5, 6*, Regis nulla facta mentione, quem *Joſephus* tamen nuncupat *Adadum*, cum quo *Nicolai Damaſceni* teſtimonium conſentire videtur. IV) *Salomoni* ad finem vergenti duos excitaverat Deus adverſarios, *Adadum*, Idumæum, & *Rezonem*, Syrum, quem poſteriorem Damaſci regnaſſe, apparet ex *1 Reg. XI, 25*. Difficultatem aliquam parit poſtremum, quod allegavimus, comma, quod Venerabilem Autorem induxit, ut
96. fere ſtatueret, *Hadadum* æque ac *Rezonem* Damaſci imperaſſe. Sed, modo ad Hebræa attentius reſpiciamus, omnis difficultas evaneſcet. Nobis verba ita transferenda videntur: *Congregavit* (Rezon) *viros, quorum Dux & Princeps factus eſt, qui, Damaſcum profecti, ibidem ſedem fixerunt, & regnum contribuerunt. Ipſe* (Rezon) *autem infeſtus fuit Iſraelitis, regnante* Salomone, *quod acceſſit illi malo, quo* Hadad *illos afflixerat.*

Mole-

Moleſte autem tulit (Rezon) *Iſraelitas*, *& regnavit Damaſci.* Pag. 98.
V) Sequuntur *Hezion*, VI) *Tabrimmon*, & VII) *Benhadad I.* Illorum quidem nomina tantum exhibentur *1 Reg. XV, 18;* ad hunc autem *Baeſa*, Rex Iſraelis, dona miſit, ut ſibi contra Judæos auxilio veniret. VIII) His omnibus illuſtrior eſt *Benhadadus* II, cujus res geſtæ cum *Achabo*, & aliis Iſraelitarum 100.
Regibus, copioſe referuntur. Venerabilis Autor hæc omnia, quantum in tanta monumentorum raritate fieri poteſt, illuſtrat, & ad annos ſuos quælibet reducit. *Benhadadum* excepit IX) *Hazael*, rebus geſtis, ſed & crudelitate, notiſſimus; cujus filius 105.
X) *Benhadad* III fere omnia amiſit, quæ pater acquiſiverat. Denique poſtremum Regum Damaſcenorum XI) *Retſinum* Rex Aſſyriæ vicit, eoque occiſo, Syriam in formam provinciæ redegit, *2 Reg. XVI, 8, 9*, de quo in Chronologia Aſſyriæ Regum plura diſſeruntur. Autori facile fuit, conſtitutis ſemel Annalibus Regum Judæ & Iſraelis, res geſtas Syrorum ſuis certis annis aſſignare, quod indicaſſe hic ſuffecerit.

Feſtinemus ad Reges *Ægyptiorum*, ubi Venerabilis Autor CAP. III
in principio rationem reddit diuturnæ illius pacis, quæ per pag. 114.
ſex circiter Secula Ægyptios inter & Iſraelitas duraverit. Primus, quem bellum intuliſſe Judæis legimus, nuncupatur *Seſacus*, qui anno *Rehabeami* quinto Hieroſolymam ἀμαχητὶ cepit, & expilavit, *1 Reg. XIV, 25.* Cum ſimilis hiſtoria occurrat apud *Herodotum*, ſed *Seſoſtridi* attribuatur, Autor oſtendit poſt doctiſſimum *Perizonium*, in nomine ſolo aberraſſe patrem hiſtoriæ. Deinde in Dynaſtiis Ægyptiorum, acri ſtudio in *Seſacum* inquirens, reperit Regem primum *Dynaſtiæ* XXII *Seſonchidem*, cujus inventi veritatem in fine hujus *Capitis* ex collatione omnium Regum manifeſtam facit. Poſt *Seſacum* ſacra ora- 124.
cula memorant, *Saram*, aut *Serachum*, Cuſchæum, cum ingenti exercitu Judæam invaſiſſe, *2 Chron. XIV;* ſed totam illam multitudinem divino auxilio fere ad internecionem deletam. Perperam hunc *Saram* exiſtimari Regem Æthiopum, notat Autor, cum potius inter Ægyptios ſit collocandus. Partim igitur ex nomine ipſo, partim ex annorum intervallo, hunc *Saram* eſſe Regem ſecundum *Dynaſtiæ* XXII *Oſoroth*, ſive *Uſorthon*, colligit.

Pag. 127. git. Post longam intercapedinem *Hoseas*, postremus Israelitarum Rex, legatos misit ad Regem Ægyptiorum *So*, *2 Reg. XVII, 36.* Hunc *Soum* Autor deprehendit in *Serecho*, Rege secundo *Dynastiæ* XXIV. Anno 14 *Ezechiæ* Regis memoratur *Thirhaca*, Æthiops, sive Cuschæus, cujus metu *Sanherib*, Rex
130. Assyriorum, relicta Palæstina, retro cessit. Hunc *Thirhacam* Autor affirmat esse *Tarcum*, tertium Regem ejusdem *Dynastiæ* XXV. Ætate *Josiæ* innotuit *Neco*, de quo multa lectu dignissima attulit *Herodotus*. Sed & sacræ literæ hujus *Nechaonis* gesta non plane prætereunt. Is enim, *Josia* victo, Hierosolymam cepit, & Regem Judæis ex arbitrio dedit, *2 Reg. XXIII.* Eandem historiam dum tangit *Herodotus*, addit, superatis Palæstinis, *Nechaonem* cepisse *Cadytin*, magnam Syriæ urbem. Notæ sunt virorum doctorum de Cadyti disputationes. Venerabilis Autor cum *Clerico* arbitratur, non differre ab urbe Cades Naphthalitarum. Sed nondum satisfactum credimus argumentis, & a *Prideauxio*, & ab *Heinio*, utroque Viro doctissimo, adductis, quibus plane evicerunt, *Cadytin* ab *Hierosolyma* neutiquam esse diversam. Ceterum *Nechao* in Dynastia XXVI sextum locum occupat, ubi Autor in transitu observat, huic Dy-
148. nastiæ plurimum lucis ab *Herodoto* affundi. Denique postremus Regum Ægypti, in sacris memoratus, dicitur *Hophra Jer. XLIV, 30*, in Dynastia XXVI, octavus *Apries*, de quo pluscula habet *Herodotus*. Jam Autor venerabilis, ut demonstraret consensum suæ Chronologiæ cum Dynastiis Ægyptiorum, exhibet Dynastias XXI usque ad XXVII singulari Tabella, annosque ex collatione *Julii Africani* & *Eusebii* emendat, tum Epocham fixam reperit in anno *Cambysis quinto*, quo Ægyptum hic Persarum Rex occupavit; cum autem ex Canone *Ptolemæi* eruatur, annum 5 *Cambysis* concurrere cum A. Per. Jul. 4189; facillimo negotio Regis cujuslibet anni determinantur, quod felicissime præstitisse Autorem, fatebuntur omnes, qui *Caput* hoc *tertium* cum aliorum laboribus comparabunt.

CAP. IV pag. 161. Ad annos Regni, aut, si mavis, Imperii, *Assyriaci* digerendos *Capite IV* se confert Venerabilis *Vignolius*. Duplex Regum Assyriorum familia notatur, prior & posterior. De priori,

priori, ut antiquiori, hoc *Capite* disputatur. Exstat *Catalogus Regum Assyriæ* apud *Julium Africanum*, in quo ordine Reges XLI producuntur, quorum primus *Beli*, postremus *Sardanapali*, nomine citatur. Hunc Autor integrum, cum annis Regum excerptum, exhibet: &, quoniam tam apud *Eusebium*, quam alios, quædam reperiuntur varietates, ante omnia eundem suæ integritati restituit. Affirmatur autem in hoc Catalogo, regnum Assyriæ a *Belo* ad *Sardanapalum* annos 1459 floruisse. Contra hunc numerum, totamque illam Regum seriem, plerique nostri temporis Chronologi insurgunt, fabulis ac figmentis omnia accensentes: cum & in Sacris Monarchiæ Assyriacæ nulla fiat mentio, & *Herodotus* asserat, Imperium Assyriæ stetisse tantum annos 520. Ad silentium Scripturæ postquam Autor respondit, autoritatem *Herodoti* in rebus Assyriacis aggreditur, & pluribus argumentis ostendit, hujus, alioquin laudatissimi, Historici hic exiguam vel nullam esse peritiam, præterquam quod fieri potuerit, ut numerus 520 annorum apud ipsum *Herodotum* sit corruptus. Deinde, quoniam Catalogus *Africani* per testimonium *Ctesiæ* confirmatur, de *Ctesia* prolixius agit, ejus autoritatem cum *Herodoti* fide comparat, ac tandem docet, etiamsi *Ctesias* in aliis scriptis fabulas meras commemoret, hic tamen ejus testimonium præferendum esse, cum scripserit inter Persas, in aula Regia, & Archivum Regium ipse consuluerit. Hanc sententiam aliorum Scriptorum testimoniis stabilit, *Castoris Rhodii*, *Diodori Siculi*, *Trogi Pompeji* ex *Justino*, *Æmilii Suræ*, *Velleji Paterculi*, *Cephaleonis*, *Theophili Antiocheni*, *Simplicii*, aliorum, ut inde appareat, veteres plerosque fecisse cum *Ctesia*, & Reges agnovisse in Catalogo *Africani* existentes. Hæc omnia ita sunt pertractata, ut in compendium redigi nequeant. De Epocha veri imperii Assyriaci, & annis Regum, *Capite* sequenti plura docentur.

Pag. 163. 182. 190.

Hoc videlicet *Capite V* rebus *Medorum* tantam lucem accendit, quanta quidem in his tenebris accendi potuit. Principio ex *Herodoto*, qui in rebus Mediæ satis copiosus est, Catalogum & Historiam Regum Mediæ exhibet. Commemorat autem ille Reges IV, *Dejocem*, *Phraortem*, *Cyaxarem*, & *Astyagem*,

CAP. V pag. 211.

gem, qui postremus ex historia *Cyri* satis innotuit; & his omnibus anni assignantur vel 150 vel 156. Ab altera parte ex *Ctesia* (quem *Diodorus Siculus* sequitur,) discimus, post interitum *Sardanapali*, ultimi Assyriorum Regis, *Arbacem*, Medum, regni novi fundamenta posuisse, cujus octo successores nominibus plane diversis a Catalogo *Herodoti* commemorantur, videlicet 1 *Arbaces*, 2 *Mandauces*, 3 *Sosarmes*, 4 *Artias*, 5 *Arbianes*, 6 *Arteas*, 7 *Artynes*, 8 *Astibares*, 9 *Apandas*, qui & *Astyages*. Hos omnes Reges *Vignolius* accuratiori examini subjicit, & eorum res gestas ex aliis scriptoribus illustrat. Quo facto *Usserii* singularem sententiam sub incudem revocat, sed,
Pag. 226. quia eandem, una cum *Eusebii* & aliorum opinionibus, ad solvendum nodum sufficere non existimavit, ipse concordiam *Herodoti* atque *Ctesiæ* tentavit, quod ut eo melius lectores benevoli intelligant, Tabulam conciliationis ex *pag. 235* & *263* hic inseremus.

Per. Jul.	*Ctesias.*			*Herodotus.*	
3814	1	*Arbaces*	28		
42	2	*Mandauces*	50		
92	3	*Sosarmes*	30		
3922	(4	*Artycas*	33)		
57	5	*Artias*	50		
4005	6	*Arbianes*	20		
15	7	*Artæus*	40	1 *Dejoces*	53
24	8	*Artynes*	22	2 *Phraortes*	22
67	9	*Astibares*	40	3 *Cyaxares*	40
89	10	*Apandas*, qui		4 *Astyages*	35
4129	&	*Astyages*	(35)		
					150
			350		

235. Ab ultimis fiat conciliationis exordium. *Apandas Ctesiæ*, cum appelletur quoque *Astyages* a Græcis, ab Astyage *Herodoti* discrepare non videtur, cumque *Astyagi* competant anni 35, totidem sunt tribuendi *Apandæ*; hujus enim anni apud *Diodorum*

rum non reperiuntur. Nono *Cteſiæ Aſtibari* dantur anni 40. Totidem ſunt *Cyaxaris*. *Cyaxares* itaque idem, qui *Aſtibares*. In annis quoque conſentiunt octavus *Cteſiæ Artynes*, & ſecundus *Herodoti Phraortes*. Poſſemus probare, ſi hoc jam ageremus, nomina *Apandas*, *Aſtibares*, & *Artynes*, parum differre a nominibus *Aſtyages*, *Cyaxares*, & *Phraortes*: quo ipſo ſententiæ *Vignolianæ* robur accedit. In primo *Herodoti Dejoce*, & ſeptimo *Cteſiæ Artæo*, annorum eſt diſſonantia. Illi 53, huic 40, aſſignantur. Itaque credit Autor, duos hos diſtinguendos Reges, & *Artæum* quidem Suſis, ſed *Dejocem* Ecbatanis, ſedem fixiſſe, in *Phraorte* autem, *Dejocis* ſucceſſore, utramque ſedem uni paruiſſe. Quartum Catalogi *Cteſiani* Regem, *Artycam*, a nobis partheſi incluſum, ex conjectura admodum probabili Autor inſerit, & hoc modo durationem regni Medici ab *Arbace* ad *Cyrum* per annos 350 ſuperius allegatos extendit. Jam, cum neceſſarium videatur, ut Epocham quandam fixam & indubitatam nanciſcamur, cujus ope res Medorum cum notiori Epocha combinari poſſint, Autor ſelegit nobilem illam ſolis defectionem, quam *Thales Mileſius* produxit, & quam *Herodotus* refert accidiſſe, cum Lydi ac Medi prælio certare parati eſſent; Lydi quidem duce *Alyalte*, Rege, *Crœſi* patre, Medi autem duce *Cyaxare*, vel *Aſtyage*. *Tunc enim*, ait *Herodotus*, *Lydi ac Medi, ubi diem nocteſcere viderunt, a pugnando deſiſtunt, & pacem inter ſe conſtituunt.* Cum *Herodotus* anni, quo hæc Eclipſis contigit, nullos præterea characteres indicaverit, Chronologis aqua ſæpius hæſit. Itaque Autor primo omnium illorum teſtimonia protulit, qui hujus Eclipſios meminerunt. Deinde ſententias virorum doctorum in faſciculum collegit. Sunt autem omnino novem, quorum primus Eclipſin Anno Per. Jul. 4107, poſtremus eandem Anno Per. Jul. 4133, alligavit. Expenſis omnium ſententiis, docet, Solem defeciſſe Anno Per. Jul. 4129, Maji die 28, circa horam ſextam veſpertinam: quod prolixe, ſed & exacte, demonſtrat, ut adeo in poſterum nequicquam de hoc negotio deliberandum videatur. Cum vero adhuc dubitetur, quo Rege ſol in tenebras inciderit, nonnullis *Cyaxarem*, aliis *Aſtyagen*, allegantibus, hunc ſcrupulum eximit Pag. 252.

mit

nuit Autor, docendo, utrumque prælio adfuisse, patrem filiumque, sed *Cyaxarem* patrem, paulo post mortuum, eodem anno regnum *Astyagi* filio reliquisse. Hoc modo anni Regum tam apud Medos, quam apud Assyrios, facili negotio ordinantur. Annus enim *Per. Jul.* 4129, Eclipsi insignis, annus est 4 Olympiadis 48, annus postremus *Cyaxaris*, ac primus *Astyagis*, itidemque annus ante Christum 585; quo pacto retrogradiendo Autor tabellas Chronologicas tam Regum Assyriæ, quam Mediæ, construxit, & pluscula curiosa, de bello Trojano, Rege *Teutamo*, *Tithono*, *Memnone*, aliis, in medium attulit. Huc vero delatus, novam hypothesin ad illustrandam Historiam *Esthera* proponit. De *Estheræ* marito si quis avet opiniones & conjecturas interpretum cognoscere, *Jungmannum* adeat in *Daniele reserato*. Venerabili *Vignolio Ahasverus Esthera* non differt ab *Astibare Ctesiæ* & *Cyaxare Herodoti*. Circumstantias utrobique consentire, ait. Susas tum temporis sedem fuisse regiam Medorum, Judæos quamplures in captivitatem Susas abductos, *Cyaxarem* populos Asiaticos primum in Provincias & Satrapias distribuisse, & quæ alia sunt, apud Autorem ipsum legenda. Addimus tamen, quod huc maxime facit, *Cyaxarem* & *Achasverum* eodem gaudere nomine. *Cyaxares* componitur ex *Cy* & *Axares*. *Cy*, vox Orientis populis haud incognita, significat dominum, Regem magnum ac potentem. *Axares* autem ab *Achasveros* derivari, sola pronuntiatio ostendit. Ceterum arbitramur, novam hanc hypothesin sese æquis lectoribus mirifice probaturam esse.

(Pag. 257. — 272.)

CAP. VI pag. 279. Progredimur cum Autore ad alteram *familiam Regum Assyriæ*, recentiorem, quam fere solis sacris literis debemus. Postquam monuisset, majora imperia sæpe in multas partes discindi, & pluribus regnis originem dare; hoc idem ait prisco Assyriorum imperio evenisse: ex quo post *Sardanapali* discessum & regnum Mediæ, & Babyloniæ, & novum Assyriacum, procreatum sit. Hujus incunabula etsi vix appareant, *Castorem* tamen *Rhodium* apud *Syncellum* asserere, post *Sardanapalum* imperium apud Assyrios obtinuisse *Ninum* II, & huc collineare locum quendam *Diodori Siculi*, qui ex *Athenæo* suppletur ac emenda-

(284.)

emendatur. *Nini II* ortum Autor connectit cum A. Per. Jul. 3814 & A. Chr. 900, eidemque ex conjectura largitur annos 19. Post mortem *Nini* nihil occurrit, quod huc referri possit, excepta historia *Jonæ;* in ejus enim prophetia memoratur Rex Ninives, sed nomine tacito. Hoc potuit diebus *Jerobeami II* convenire. Tandem sacræ literæ Regem Assyriæ suo nomine produnt, *Phulem*, qui, *Jerobeamo II* mortuo, Syriam invasit, & Reges Israelitarum sibi beneficiarios reddidit. Hujus Regis annum 1 conjungit Autor cum A. Per. Jul. 3937 & A. Chr. 777, eidemque tribuit annos 30, ubi obiter *Usserio* aliisque errores evelluntur. *Phulem* in Sacris excipit *Thiglat-phul-assar* A. Per. Jul. 3967, A. Chr. 747, qui *Rezinem* occidit, Syriam subegit, & tribus transjordanicas in captivitatem abduxit. Qua occasione locis quibusdam Scripturæ, præcipue vaticiniis, lux accenditur, ac disseritur de Rege *Jareb*, cujus est mentio apud *Hoseam V, 13*. Sequitur *Salmanassar* A. Per. Jul. 3987, A. Chr. 727, cujus nomen in Tyriorum Annalibus reperiri, testatur *Josephus*. Hunc tandem, expugnata Samaria, regnum decem tribuum excidisse, &, abductis Israelitis, Samaritanorum regionem novis colonis implesse, narrant sacræ literæ. Ubi Autor illos refutat, qui hunc *Salmanassarum* aut cum successore *Senacheribo*, aut cum *Nabonassaro*, confundunt. Post regnum annorum 15, A. Per. Jul. 4002, A. Chr. 712, successit *Senacherib*, qui anno 14 *Ezechiæ* Judæam invasit. Hanc memorabilem expeditionem Venerabilis Autor pluribus illustrat ex *Esaiæ X*, ubi Propheta ipsum ejus iter describit, addens, Regem deinde, Hierosolymam prætergressum, post varias minas in *Ezechiam* ac Deum ipsum frustra jactatas, misisse *Thartanem*, qui Azotum obsidione cingeret, adeoque *Sargonem Es. XX* esse ipsum *Senacheribum;* hunc vero festinasse in Ægyptum, & eandem valde afflixisse, donec, elapso triennio, a *Thirhaca* coactus, retro cessisset. Cum vero hujus expeditionis memoriam quoque conservaverit *Herodotus;* ejus narrationem confert Autor cum Historia sacra, & præcipue quoque *Nahumi* vaticinium interpretatur. Occiso a filiis anno regni 15 *Senacheribo*, regni habenas capessit *Asarhaddon*, qui cum in

Pag. 286. 291. 299. 306. 316. 320.

Canone *Ptolemai* exſtet, cumque adeo hic *Aſarhaddon* imperium Aſſyriæ & Babyloniæ conjunxerit, & ab ejus tempore hiſtoria velut e caligine extracta in luce verſari incipiat, *Libro* ſequenti *V* de eo, ejusque ſucceſſoribus, diſputabitur. Clauditur *Liber IV*, adjecta Tabella chronologica Regum Aſſyriæ, a nobis memoratorum. Ex his, quæ breviter recenſuimus, apparet, quanta rerum varietas hic recondatur, & quanta lux vetuſtiſſimis hiſtoriis etiam ex *Libro III* & *IV* hujus ſacræ Chronologiæ affulgeat. Superſunt *V* & *VI*, in quibus de rebus Babyloniorum, & Anno vetuſto, magno cum eruditionis apparatu differitur; ſed de his proxima occaſione avidos Lectores copioſius inſtruemus.

LA THEORIE ET LA PRATIQUE DE LA COUPE des Pierres & des Bois, &c.

h. e.

THEORIA ET PRAXIS SECTIONIS LAPIDUM & Lignorum, pro conſtruendis fornicibus, aliisque ædificiorum tam civilium, quam militarium, partibus; ſive Tractatus Stereotomicus, in uſus Architectonicos. Autore FREZIERIO, Ordinis militaris S. Ludovici Equite, Architecto militari Regio & primario Landavienſi.

Tomus II.

Argentorati, apud Jo. Daniel. Dulſſeckerum, fil. & Pariſiis apud Carol. Antonium Jombert, 1738, 4 maj.

Alph. 2 plag. 17, Tabb. æn. 42.

Non minori cum voluptate *ſecundum* eximii hujus Operis *Tomum*, quam *primum* olim, de quo ſatis diximus in *Actis A. 1737 Menſ. Julii pag. 312 ſeq.* accepimus luſtravimusque. Jactis ſcilicet in ſuperiori *Volumine* fundamentis theoreticis ſcientiæ *Stereotomicæ*, jam in eo verſatur Cel. Autor, ut ipſam *Tomotechniam*, id eſt, artificioſam ſolidorum ſectionem, fornicumque conſtructionem, quæ tota exinde pendet, copioſe & luculenter tradat. Cumque

que jam in *prioris Tomi* recenſione præmonuerimus, fornices ab ipſo diſtingui in ſimplices & compoſitos; facile conſequitur, univerſæ tractationis eam eſſe rationem, initium ut a ſimplicibus, progreſſus deinceps ad compoſitos, fiat. Tantum vero abeſt, ut pauca ſint, quæ dici poſſint de ſimplicibus, ut illorum explicatione integrum hocce *Volumen ſecundum* implere neceſſe habuerit Autor. Animus enim Viro Cel. fuit, omnia tradere, quæ apud Autores alios paſſim leguntur, ſed ita tradere, ut praxium demonſtrationes ex principiis ſuis ſemper exhibeat. Id enim maxime deſiderabatur huc uſque, ut ars ſolida ſecandi, empiricis Architectorum vel opificum praxibus utplurimum innixa, ad formam ſcientiæ revocaretur, & fundamentis inconcuſſis ſuperſtrueretur. Cum hoc ageret Autor, errores detexit quampluri-mos, ex defectu Theoriæ oriundos, qui in praxibus ordinariis non ſolum huc usque obtinuerunt, ſed variis quoque Autoribus pro veritatibus habiti ſunt, ex quibus recentiſſimum, *de la Rue*, nominaſſe ſufficiat. Hos igitur correxit atque ſuſtulit, novaque addidit quamplurima, tam ex ſua penu hauſta, quam ex Lectionibus Architectonicis B. *de la Hire*, quæ tamen, cum abſque demonſtratione eſſent propoſita, hic ex ſuis confirmanda principiis fuerunt. Omnia vero complexus eſt *Capitibus* numero *decem*, de quibus ſingulis expreſſius dicere, noſtrum eſt. Igitur *Cap. I* traduntur elementa Tomotechniæ, ſive ſectionis Lapidum & Lignorum. Varia ſuperficierum genera, uſum in arte habitura, explicantur, nec minus angulorum poſitio determinatur, quos efficiunt partes ſuperficierum reſectæ a planis, variis modis ipſas ſecantibus. Superficies vero, quæ maxime hic conſiderandæ veniunt, ſunt Sphæricæ, Cylindricæ, Conicæ, Sphæroidicæ, aliæque. Maxima difficultas in eo eſt poſita, ut corpus irregulare, v. g. lapis, in ſolidum aliquod figuræ deſideratæ conformetur, ſuperficie curva, veluti Sphærica, Sphæroidica, &c. præditum. Quod cum non niſi auxilio ſuperficierum planarum fieri queat; tres methodos exponit Cel. Autor, quarum in hoc negotio uſus eſt inſignior. Prima in eo conſiſtit, ut corpus irregulare reducatur ad formam parallelepipedi, ſuper quo deinceps projectio ſolidi deſi-

derati designatur. Hanc methodum appellant *par Equarissement*. Secunda in eo ponitur, ut superficiei desideratæ formetur exemplar, & solido irregulari applicetur; quam priori longe præstare, manifestum est. Gallice appellant *par panneaux*. Addidit B. *de la Hire* tertiam, quæ media veluti est inter duas modo recensitas, Autori eapropter dicta *par demi-équarissement*. Hisce præstructis, ostenditur, quomodo segmenta Sphærica, Conica, Cylindrica, Sphæroidicaque, fieri debeant. Pro segmentis Sphæroidicis Problema solvendum fuit sequens: Per data tria puncta in superficie Sphæroidis, cujus projectio habetur, describere Ellipsin, quæ basis sit segmenti, facti a plano, per hæc tria puncta transeunte. Quo facto, aliarum adhuc superficierum, magis irregularium, effectio traditur, quarum frequens usus est in variis fornicum generibus. *Capite secundo* ostenditur, qua ratione anguli, acclivitatem habentes, (*angles en Talud,*) ad rotunditatem sint reducendi, cujus praxeos frequens usus in Architectura militari existit. Quoties enim sunt nimis acuti, e. g. minores 60 gradibus, præstat rotunditatem ipsis inducere, quo solidiores sint. Rotunditas iis vel cylindrica, vel conica, dari potest, prout visum fuerit. Dantur casus subinde difficiles, ubi artifices non semel hærere observavit Autor, præsertim ubi duo anguli, crura, vel latera, acclivitates diversas habent. *Capite quarto*, (*quarto*, inquam, *tertium* enim non numeratur, typothetæ forsan incuria, adeoque re vera volumen *Capita* solum *novem*, non *decem*, habet,) agitur de Fornicibus planis, tam horizontalibus, quam inclinatis. In eorum equidem constructione ordinaria non ita magna vis est Tomotechniæ, sicut in aliis; ne vero quidquam desiderari possit, de iis, cum subinde usu veniant, mentio utique fieri debebat. Quacunque ratione construantur, eo premuntur incommodo, quod energiam omnium maximam erga pilas sustinentes exerceant, quibus adeo plus roboris, quam in alio quocunque casu, tribuendum est. Plurimi Architectorum in id incubuere, ut majorem hisce fornicibus soliditatem tribuerent; quæ tentamina cum recensuisset Cel. Autor, suum quoque de iis judicium ponit. Ceterum novum

for-

fornicis plani genus A. 1699 inventum eſt ab *Abeillio*, Architecto militari, & ab Academia Scientiarum approbatum, ceu videre eſt in *Tomo I* Machinarum & inventorum ab Academia approbatorum, *pag. 159.* Nos quoque in *Actis A. 1737 Menſ. Januar. pag. 30* de eo quædam dixiſſe meminimus. Cel. Autor ſuas de hoc invento, ſatis ingenioſo, conjecturas affert, quod ipſe magis perfecit, cum in eo iam pridem deſudaſſet P. *Sebaſtianus*. Quinque omnino ſunt methodi, quæ ad conſtructionem proponuntur; ſubditur tamen, totum inventum magis videri ingenioſum, quam utile. Difficilior eſt conſtructio fornicis plani ad horizontem inclinati, qui non niſi duobus lateribus inferioribus & contiguis innititur; Architecti appellant *Trompe plate*. Eſt quædam fornicum conicorum imitatio. *Capite quinto* tractatio habetur de fornicibus cylindricis cujuscunque generis, quos generali nomine appellant *Berceaux*. Ubi ſtatim reprehenduntur opificum praxes in deſignandis ellipſibus, quas ex arcubus circularibus, invita Geometria, componunt, quo quidem errore nihil eſt communius inter homines Theoria deſtitutos. Formatio fornicum cylindricorum generaliſſima hæc proponitur: Concipiatur quadrilaterum quodcunque ſuper curvæ cujuscunque perimetro moveri, ita quidem, ut latus, ſuper curva incedens, ſibi ipſi ſemper maneat parallelum, & perpendiculare ad Curvam in quolibet puncto, vel, quod idem eſt, ad Tangentem Curvæ; tunc alterum latus arcum fornicis cylindrici deſignabit. Exinde ſtatim patet, commiſſuras Lapidum (*joints*) ita deſignari debere, ut ad arcum fornicis, cujuscunque Curvæ portio ſit, recti exiſtant. Falſa igitur opificum praxis eſt in arcubus ellipticis, qua commiſſuras omnes verſus centrum ellipſeos dirigunt, cum re vera dirigendæ ſint ad Curvam illam, ex cujus evolutione Ellipſis deſcribitur, id quod ratione perfacili obtineri poteſt. Ex quo certiſſime liquet, quantum absque Geometriæ præſidiis a perfectione ſua abſint artes, quamdiu manibus Empiricorum duntaxat tractantur. Omnis autem fornicum cylindricorum variatio ad duo capita commode revocatur. Etenim illa conſiſtit vel in curvis, ex quibus formari arcus poſſunt; vel in directionum varietate, quam axes

fornicum habent cum planis anterioribus & posticis; quodsi enim axis fornicis est ad hæc plana rectus, habebitur fornix rectus, ceu cylindri recti sectio per axem horizontalis; si non est rectus, habebitur fornix obliquus, ceu sectio cylindri Scaleni per axem. Curvæ autem, quarum in formandis arcubus (*ceintres*) usus maxime invaluit, sunt Circulus & Ellipsis. Monet tamen Autor, alias esse, quæ ei negotio inservire possent. Certe, si lapides cæsi (*voussoirs*) omnes sumantur æquales, nulla convenientior esset Catenaria, quæ ad parabolam satis accedit, ut differentia in praxi insuper haberi queat; sed ejusmodi arcus, verendum est, ut oculos delectet, parum quippe a Gothicorum forma recessurus. Qua ratione adducti Architecti lapides potius inæquales sumserunt, diminutione versus verticem arcus continua; unde accidit, ut arcus interior & exterior curvatura prorsus differant. Quodsi vero lapides sumantur inæquales, curvas alias proponit Autor, quæ formando arcui interiori inservire possunt; verbi gratia, ovalem *Cassini*, cujus hæc est natura, ut, ductis ex duobus focis ad quodlibet curvæ punctum rectis, earum rectangulum sit constans, porro cycloidem, & spiralem, tam *Archimedeam*, quam *Varignonianas*, pro arcubus repentibus. Certissimum est, arcus hosce formas satis pulchras exhibituros. Præterea in iis facile ducuntur Tangentes, quod in delectu Curvarum semper est observandum, ob lapidum commissuras. *Blanchardus* ex duobus arcubus Parabolicis arcus formavit suos, quæ delineandi ratio defectibus non omnino caret. Quod ad obliquitatem fornicum ulterius attinet, in illa plurimum inest differentiæ. Sæpissime accidit, ut facies sive pars anterior aut posterior fornicis ad horizontem non sit recta, sed inclinata, in munimentis præsertim, quorum muri semper aliquam acclivitatem habent, ut valli energiam eo melius sustineant. Nec minus usu venit, ut basis fornicis, sive sectio Cylindri per axem, non sit horizontalis, sed inclinata, unde nova varietas. Quantuscunque autem variationum & combinationum numerus existat, res omnis unice reducitur ad varias Cylindri sectiones. E. g. quando pars anterior fornicis non ab uno, sed a duobus planis,

nis, angulum constituentibus, comprehenditur, liquet, duas ibi obtinere ejusdem Cylindri sectiones; exinde in ipso opere difformitas aliqua nasci posset, nisi in seligendo arcu primario, ex quo scilicet reliquorum omnium in quavis delineatione determinatio pendet, circumspectus sit Architectus. Cel. Autor in omnibus hisce explicandis, & ad praxin commodissimam certissimamque traducendis, perquam industrius & copiosus est. Nunquam non refellit receptos nimium errores, & tutiora ipsis substituit, Geometria duce utens. Sub finem *Capitis* hujus tradit explicationem methodi universalis, qua olim usus est *Desargues*, qui & eam dudum publici juris peculiari scripto fecit. Autor iste, cum terminorum obscuritatem summam affectaverit, nec fundamenta methodi suæ satis retexerit, adeo parum lucis Tomotechniæ affudisse visus est Architectis, ut a libelli, quem publicavit, lectione deterriti fuerint quamplurimi, methodum hanc repudiandam existimantes. Noster autem in aprico eam collocat, bonamque esse, luculenter demonstrat, explicando terminos insolentes, adeoque libellum ad captum hominum magis accommodando. Quo ipso haud sane ingratam Architecturæ studiosis operam præstitisse dicendus est. *Caput quintum* occupatur circa fornices conicos, qui duplicis sunt generis, prout ex semi-cono integro, vel ex semi-cono truncato, constant. Priores generaliter appellant *Trompes*, posteriores autem *Voutes en Canoniere*. Majores conici fornices non nisi raro executioni dantur. Unicum ejus generis profert Autor, a famigeratissimo *Bernino* Romæ in Vaticano constructum. Frequentissimus vero minorum usus est in plurimis Architecturæ utriusque operibus. Basis coni potest esse circularis, elliptica, vel, si placet, portio curvæ cujuscunque, cujus Tangentes expedite duci possunt. Ut enim proba constructio sit, in conicis perinde ac in cylindricis fornicibus commissuræ lapidum axem coni vel cylindri respicere debent, si basis sit circularis; sin portio alius curvæ, ad Tangentes recti sint. Nullum est dubium, quin formari quoque fornices conoidici possint, id est, tales, qui gignantur revolutione parabolæ, hyperbolæ, &c. circa axem. At verendum, ne opifices difficultate deterreantur. Ceterum, quæ in fornicibus cylin-

cylindricis inest varietas, eadem omnino in conicis obtinet, ut adeo plura in eam rem dicere supersedeamus. *Caput sextum* circa Fornices Sphæricos versatur, quorum insignis est usus. Completi sunt, quando integro constant hemisphærio; incompleti, quando segmento minori. Plurimæ in constructione talium fornicum, quantumvis usitatorum, difficultates sese produnt. Superficies sphærica in rectam explicari nequit, ut exinde formari possint lapidum exemplaria (*panneaux*). Præterea duplici superficie sphæricus fornix constat, interiori & exteriori, quæ sunt inæquales, & spatium inter utramque conis truncatis repleri debet, qui differentes induunt facies; nec minus lapidum commissuræ haud leve negotium facessunt, quæ variis modis disponi solent, quorum tres cum recensuisset Autor & explicasset, quartum, in quem ipse incidit, subjungit. Quodsi strata lapidum horizontalia vel verticalia desiderentur, fornix sphæricus construi poterit, formando segmentum sphæræ, cui inscribuntur latera lapidis, vel reducendo sphæram in cylindros inscriptos, aut conos truncatos, aut denique Polyedra inscripta circumscriptave. Possunt autem aliæ stratorum dispositiones usu venire, exindeque fornix tribus iterum methodis constitui. Quod ad constructionem fornicum incompletorum attinet, ea fuse satis traditur sub finem *Capitis*. *Septimo* & *octavo* agitur de Fornicibus sphæroidicis, in quibus exstruendis plurimum erraverunt Architecti, & qui ea de re scripserunt. Errores recenset Autor, &, quantum res patitur, corrigit. Dicimus, quantum res patitur; prorsus enim eos tollere non licet, nisi alia construendi ratione substituta. Dividit fornices hosce in regulares & irregulares. Regulares quidem, qui generantur revolutione Ellipseos circa axem suum majorem; irregulares vero eos, in quibus strata lapidum horizontalia in planum horizontale projecta, efficiunt Ellipses similes & concentricas. Tales enim ex revolutione gigni nequeunt. Vulgaris error est, Ellipses similes & concentricas simul parallelas esse, id quod maxime a veritate abhorret. Lapsum hunc sæpissime observavit Vir Cel. ac emendavit. Quæ methodi in fornice sphærico construendo usum præstare possunt, in sphæroidicis non minus adhiberi queunt. Irregulares, quos etiam Ellipsoidi-

lipsoidicos vocat Autor, in templis frequentissimi existunt, qui Tholis (vulgo vocant *Cupolas)* ornantur, non exiguo splendoris ac majestatis augmento. Observationes suas de Tholorum figuris exterioribus subnectit Autor; quo facto, inserit solutionem Problematis sequentis, quod huc pertinet, olim a Cel. *de la Hire* in Lectionibus Architectonicis absque demonstratione datam. Invenire scilicet duos axes conjugatos Ellipseos, quæ tale sphæroides generet, ut in data distantia & altitudine visa apparentiam corporis sphærici exhibeat. Ceterum fornices sphæroidici truncati non minus fieri possunt ac sphærici. *Caput nonum* tractationem de Fornicibus annularibus exhibet, quos Gallice vocant *Voutes sur le noyau.* Eorum formatio ita exponi potest, ut concipiatur semicirculus vel semiellipsis verticaliter erecta super curva quacunque in plano horizontali descripta ita moveri, ut centrum ejus semper in perimetro curvæ sit, & diameter ad Tangentem curvæ recta; ea enim ratione una diametri extremitas exteriorem fornicis perimetrum, altera vero interiorem, sive nucleum, describet. Constructio eadem ratione, qua sphæricorum fornicum, perfici potest, vel per inscriptionem cylindrorum, vel conorum truncatorum. Dantur quoque fornices annulares incompleti, ad imitationem sphæricorum; quibus breviter expositis, ad eos progreditur Autor, qui helicoides, *(berceaux tournans & rampans)* audiunt, quorum generatio ab annularibus in eo duntaxat differt, quod semicirculus genitor, dum revolvitur, juxta helicem aliquam sese attollit, salva interim inclinatione plani sui & diametri, nec non directione versus axem helicis. Dantur quoque tales incompleti, ad analogiam præcedentium. Tandem *Capite decimo*, quod coronidem toti *Volumini* imponit, de iis fornicibus agitur, quorum superficies sunt irregulares. Ii autem in duas classes distinguuntur. Ad primam pertinent conico-cylindrici, qui utriusque horum solidorum proprietatibus gaudent; ad secundam ii, quorum superficies duplicis est curvaturæ, quales sunt conico-sphærici, sphærico-cylindrici, & sphærico-prismatici. Atque sic quidem de omnibus Fornicum simplicium generibus copiose & luculenter egit Cel. Autor, atque ita egit, ut

 non

non minus doctum sese Geometram, quam eximium Architectum, præstiterit. In dubium revocat Vir egregius, an plures excogitari Fornicum formæ possint, quæ ab iis, quas exposuit, multum, & quidem intrinsece, differant. *Tertium* igitur Operis *Tomum*, qui de eo, quod in Tomotechnia difficillimum est, de Fornicibus nempe compositis, aget, cupide exspectamus, eumque in lucem publicam brevi prodituruum, confidimus. Dum vero id fiat, fruamur præsentibus.

AN ENQUIRY INTO THE NATURE AND PRINciples of the Spaw-Waters, &c.

h. e.

SCRUTINIUM NATURÆ ET PRINCIPIORUM Soterii fontis Spadani, cum mechanica explicatione virtutum ejus in diversis morbis. Accedit Disquisitio brevis de natura & facultatibus Thermarum, quæ sunt Aquis Capellæ. Autore CAROLO PERRY, Med. Doct.

Londini, impensis Jacobi, Joannis, & Pauli Knapton, 1734, 8. Plag. 9.

Chorographia urbis Spa præmittitur, locique salubritas, ob montium circumjacentium juga, describitur. Diversi sunt fontes, ex quibus aquæ salubres hauriuntur: *Pouhon*, *Geronster*, *Souveniere*, *Tonnclet*, & *Wartroz*. *Pouhon* fons princeps est, qui suas aquas Britannis aliisque gentibus transmittit. Ideo volatilitatis majoris particeps dicitur, quod mediocri ignis gradu, cum frigidissimus sit, parvaque temporis mora, ebulliat, & calidissimus fiat. Hinc fons, qui frigidus, visui gustuique gratus acceptusque erat, nunc, postquam deferbuit, nauseosus admodum turbidusque habetur. Oleum vitrioli turbavit aquas, quas tamen vitrioli seu martis jam participes esse constat, ideo, quod aqua marte jam satis farcta sit, nec plures istarum partium sustinere posset. Magna aquarum quantitas excocta mediocrem secum quantitatem

tem cinamomei coloris reliquit, quas nullius ſulphuris participes intellexit Autor, ſicut nitri veſtigia in aquis excoctis, neutiquam autem aluminis rudimenta, quod aliis ita viſum fuit, deprehenſa fuerunt. Ex omnibus una ſumtis experimentis infert Autor, Martem, Nitrum, Vitriolum, partemque Salis acrioris, elementa aquarum iſtarum ſalubrium conſtituere. Occaſione ferri in aquis Spadanis deprehenſi, partim de ferri effectu in corpore humano, partim de ejus geneſi & conſiſtendi modo, plura commentatur Autor. Allegatur *Neſtelii* ſententia de aquis Spadanis, qui easdem ſecundum ideas divinitus conceſſas, queis humorum diverſis texturis ſeſe accommodare norint, agere arbitratur. Ad normam methodumque mechanicam, quam paſſim laudat, magnos, illam ſecutos, viros, præſertim *Freindium*, *Bœrhaavium*, *Morgagnium*, commendans, virtutes aquæ ita deſcribit, ut melius quis nequeat, dum omnia ad numerum, proportionem, figuras, actiones, reſiſtentias ſuperatas, & ſic porro, revocat. Allegantur denique magni aquarum iſtarum in variis morbis effectus. De aquis Capellanis habentur ſequentia. *Heveſchius* calorem thermarum iſtarum ab alcalino ſale dependere affirmat. *Blondellus* & *Didierius*, ſal marinum, aluminoſum, & nitri una mixtum, ineſſe, putant; *Franciſcus de le Boe Sylvius*, ſal gemmæ vel nitrum ſubeſſe, negat. Aliis alia placet ſententia. Sal, ex aquis coctum, neutrum eſt, prout thermarum eſſe ſolet. Recenſentur thermarum virtutes. Calefaciunt inteſtina, & motum eorundem periſtalticum obfirmant, vermes eorundemque ſeminium deſtruunt, tuſſi aſthmatique medentur, ictero proſunt, rheumatiſmis opitulantur, præſtantiſſimum ſunt calculoſorum remedium. Annectitur aquarum calidarum urbis Huy, inter Liegam & Namurium ſitæ, breve ſcrutinium, itidemque aquarum Cheveronenſium & Louranæ ejusdem agri expoſitio, iisdem, quibus antea factum fuerat, experimentis. Præſertim problema de fluxu & refluxu aquarum Louranæ, num æſtui & receſſui maris non procul diſſiti ſit achronos vel ſynchronos, & qua ratione phænomenon illud exponi debeat, ſiſtitur.

EXERCITATIONES MEDICÆ QUATUOR, I) de Motu vitali, II) de Somno & vigilia, III) de Fame, IV) de Siti; Autore JOANNE DE GORTER, Med. D. & Professore Ordinario.

Amstelædami, apud hæredes J. Ratelband, 1737, 4.
Alph. 1 plag. 1½.

Pluribus jam dudum scriptis orbi erudito notus, & in *Actis* nostris aliquoties merita cum laude commemoratus, Cl. *Gorterus*, potiora quædam in corpore nostro phænomena, nondum ex dignitate explicata, denuo sub judicium vocare, suamque de iis mentem his Exercitationibus, quarum modo indicium fecimus, cum eruditis communicare operæ pretium duxit, e quibus pauca pro more nostro delibare liceat. *Primam* motui vitali dicavit. Esse nempe in nobis motum, qui neque a mentis imperio dependeat, neque soli structuræ partium mechanicæ obediat, experientia testatur. Si enim a voluntate penderet, uti motus animalis, interdum remitteret: at hic ad vitæ finem constanti motu perseverat; si a sola structura deducendus esset, non cum ipsa vita exstingueretur, qua cessante, neque elasticitate partium, neque textura organi, neque in fluore conservatis liquoribus, illum resuscitari posse novimus. Maxime conspicua hujus motus vitalis organa in cordis & pulmonum motu videmus. Cor enim per omne vitæ tempus alterne constringi & relaxari constat; quæ actio ab influxu spirituum vitalium per nervos e cerebello ad cor jure derivatur; sed, cum interpolatus sit ejus motus, non solum spirituum influxus, sed etiam pro tempore impeditus transitus, explicandus est. Inter varias sententias, hujus phænomeni gratia expositas, assensum meretur illa, qua, arterias aortam & pulmonalem, tempore constrictionis majore sanguinis copia dilatatas, interpositum nervum comprimere, fluxumque spirituum in cor intercipere, existimatur. At vero hæc explicatio cum in aliis organis, motu vitali agitatis, locum non inveniat, & illius tamen leges ubique eædem esse debeant, aliam, magis generalem, assignandam putat, nimirum ipsas fibras constrictas spirituum influxum intercipere. In respirationis negotio alterno expli-

explicando non minores occurrerunt difficultates. Etsi enim respiratio pro lubitu accelerari aut retardari possit, & sic animali etiam motui pareat; tamen, hoc etiam remittente, solo motu vitali, ut in dormientibus, continuari novimus. Quæ cum potissimum ab actione diaphragmatis pendeat, causa quærenda, cur alternis vicibus diaphragma relaxetur, quod putant ob defectum sanguinis, versus cerebellum tempore inspirationis parcius fluentis, hincque turbatum influxum spirituum in diaphragma, fieri. Sed, hanc causam non esse adæquatam, inde patere censet Cl. Autor, quod sic omnes partes, motu vitali gaudentes, & a cerebello nervos accipientes, eodem tempore deberent paralyticæ fieri, cum tamen constet, cor ad minimum ter vel quater constringi, tempore, quo semel attrahitur aer. Pluribus difficultatibus laborat illorum assertum, qui ab alterna constrictione duræ meningis hunc motum deducunt, cum neque illius cum cranio cohæsio talem admittere motum videatur, neque explicetur, unde hæc membrana alternatim se movendi vim obtineat, & sic æque obscura maneat motus vitalis ratio. Quodsi a cerebello causam motus reciproci derivemus, admittendum esset, in principia fibrarum nervosarum in cerebello, ad partes discrepante motu gaudentes deducendarum, alterne majorem vel minorem spirituum copiam derivari; quæ vero causa esset, hos motus diversos dirigens, æque obscurum maneret. Quare nihil aliud restat, quam ut in ipsa organi motu vitali agitati fabrica causa lateat, quæ, licet spiritus a cerebello lento & æquabili motu ad partem derivetur, nihilo minus alternam reddat contractionem & relaxationem. Requisitum hujusmodi organi esse, ut, dum tenditur fibra vitalis motus, sensim ipsa sua tensione vel intumescentia comprimat eam fibram nervi, per quam fluit spiritus, æquabili motu hanc fibram muscularem constringens. In fibris autem muscularibus, motus vitalis instrumentis, observarunt Anatomici, fibras, secundum longitudinem musculi decurrentes, in medio crassiores esse, atque inter se necti filamentis tenuissimis ad minutissimos usque fasciculos. Etsi vero ulterius in abscondita musculi fabrica detegenda progredi non licuerit, ex concessis tamen colligit, longi-

tudinales simplicissimas arteriis vel cruentis, vel lymphaticis, originem debere, atque intus cavas plenas esse liquoribus, transversales autem esse fibras nervosas, quæ, impletæ suis spiritibus, comprimentes fibras longitudinales, figuram illarum cylindricam mutarent in aliam, ex multis quasi vesiculis constantem. Si jam ab intumescentia harum fibrarum longitudinalium vesiculosa comprimatur nervus, sufficientem spirituum copiam transmittere ad constrictam retinendam fibram non poterit. Hinc relaxabitur fibra, & libertas iterum concedetur spiritibus, fluendi per fibras nervosas, unde renovabitur fibræ muscularis constrictio, & sic motus vitalis alternus excitabitur. Ab hoc motu vitali transitum humorum per vasa, viscera, & membranas, derivandum esse, fusius ostendit, & plura inde phænomena, in œconomia animali obvia, resolvit. *Secunda Exercitatione* de Somno & vigilia, quæ ad corpus sanum conservandum mutuo se excipere debent, disquirit Cl. Autor. Cum vero in vigilia non solum æquabilis spirituum per nervos sensus & motus fluxus requiritur, sed illos etiam ad motum muscularem præstandum majori copia ad partes ferri, atque ad sensus exercendos organorum nervos largius implere, necesse sit; utrisque diutius continuatis inutiles redduntur spiritus, novaque ex aliis requiritur restitutio. Major enim illorum fit consumtio, quam per circulationem eorundem exspectanda est secretio. Ad horum productionem requiri monet partim præparationem humoris, qui materiem spiritibus præbeat, partim ex illo spirituum elaborationem. Materiam gelatinosam, ex qua spiritus in cerebro generari possint, rectius tempore somni elaborari, illorum vero separationem in vigilantibus promtius succedere, tuetur. Cum ergo in vigiliis ob motus auctiores, cum animales, tum vitales, partim auferantur spiritus animales, partim confectio succi gelatinosi præpediatur, varii effectus in corpore ex illorum defectu oriuntur, solo somno iterum tollendi. Qua occasione contra *Sanctorium*, & qui illum sequuntur, defendit, insensibilem transspirationem in vigilantibus majorem esse, quam in dormientibus. Etsi enim post somnum placidum semper corpus sentiatur alacrius & levius, post vigilias autem lassum

ſum & ponderoſum, illam gravitatem non pendere a majori humorum accumulatione, ſed a diminutis viribus, exiſtimat, cum, ponderato corpore poſt vigilias, illud comparative ſemper levius ſit, quam poſt ſomnum placidum. Cum ſubinde quæratur, an coctio alimentorum juvetur aut prohibeatur in vigiliis, diſtinguendum putat inter alimentorum mutationem in chylum & digeſtionem in ſanguinem, quæ promoveantur in vigiliis, humoribus ſolventibus copioſius ad viſcera delatis, & actione viſcerum chylum elaborantium fortiori; at vero, ulteriorem chyli in ſuccos nutritios converſionem, ſola moderata circulatione obtinendam, in vigiliis impediri, ſomnique tempore commodiſſime abſolvi, ſtatuit. Deficientibus igitur ſpiritibus, eorumque materia, ſomni ingruit neceſſitas, quæ tamen cum a variis ſubinde cauſis, in ſanitate æque ac morbis, cum inſigni virium jactura eludatur, illas pluribus indicat, & noxas inde metuendas oſtendit. Somni accurata idea ſemper formatu difficilis viſa eſt; hanc tamen phænomenis hominis ſani perfecte quieſcentis, ſine perceptione ſenſuum internorum, & promtitudine ad motum animalem ac ſenſus externos, contineri cenſet. In phænomenis ſomni recenſendis copioſe contra illos diſputat, qui, motum vitalem in ſomno auctiorem eſſe, contendunt, eorumque obſervationes refellit, non ſolum motum animalem penitus ceſſare, ſed & vitalem remiſſiorem eſſe, ac in nervis cerebri æque ac cerebelli ſpiritus lentiſſime moveri, pluribus oſtendens. Cum, in ſomnolentis, omnia phænomena teſtentur, vel deficere ſpiritus, vel tam tarde fluere, ut nervi minus impleti vigilias continuare nequeant, ſomni naturalem cauſam conſtituit tardiorem ſpirituum fluxum per nervos ad ſenſuum & motus animalis organa, qui cum a variis cauſis pendere queat, ſpiritibus vel exhauſtis, vel inviſcatis, vel interceptis impedito affluxu ſanguinis, vel nervo compreſſo, de cauſis remotioribus copioſe agit, ut pateat, quid boni vel mali præſtet ſomnus, ex variis cauſis inductus. Effectus ſomni moderati ad vigorem corporis conſervandum inſignes pluribus perſequitur. Inprimis reparatio materiæ ſpirituum in ſomno placido optime ſuccedit, quam materiem gelatinoſam ſanam, noſtrorum

humo-

humorum actione elaborandam, appellat, cerebri ope in spiritus commutandam; cujus sit sufficiens nata sit copia, evigilare hominem, si vero diutius quiescat, tarda nimis circulatione inviscari hanc materiem, ut inde spiritus promte expediri nequeant, unde gravitas totius corporis, capitis inprimis, oriatur, excitata demum validiori circulatione iterum dissipanda. His positis fundamentis, pluribus regulas diæteticas, quamdiu dormiendum sit, an corpore repleto, an inanito, multisne, an paucis, stragulis opertum, an prorsus nudum, somnum capere præstet, qualis decubitus maxime conveniat, proponit, & de somni inquieti ac nimii in corpore effectibus pluribus agit. *Tertia & quarta Exercitatione* de Fame & siti Cl. Autor disquirit. Cum enim corpus nostrum actione vitali quoad solida & fluida perpetuo se ipsum destruat, nutrimento convenienti illam quotidie resarciri jacturam necesse erat, quod triplex potissimum esse censet, aerem, aquam, & cibum, ad quæ appetenda inditus est peculiaris sensus, qui ad ea appetenda nos invitat. Qua occasione fusius ostendit, famem æque ac sitim ad sensus pertinere, & quidem distinctam illorum speciem, neque ad sensum tactus, quod multi fecerunt, simpliciter referri debere, sed in peculiari organo diversa a reliquis ratione excitari. Expositis ac refutatis aliorum de causa famem generante sententiis, putat, illam pendere partim a perceptione defectus chyli in sanguine, partim a dispositione ventriculi ad nova alimenta accipienda & subigenda. Sitis vero causam naturalem censet improportionatam humiditatis quantitatem ad reliquas humorum partes, dum evacuatio naturalis humidi spissiorem & densiorem reliquerit massam; tales enim humores, ad nervos, sitim percipientes, delatos, in his sensum singularem producere, dum vascula & partes reliquæ firmæ exarescunt, atque bibulæ & constrictæ redduntur. His præmissis, causas, sitim atque famem morbosam inducentes, exponit, &, qua ratione operentur, quæ item hos sensus obtundere & corrumpere possint, allegat, quibusve remediis ad naturalem conditionem reduci possint, fusius ostendit, quæ tamen rectius ex ipso Opere cognosci poterunt, quod cum studio perlustrasse neminem pœnitebit.

ELO-

ELOGIUM JOANNIS SALTZMANNI, Medici celeberrimi.

Etsi laudes & merita Celeberrimi *Saltzmanni*, a compluribus, qui ex ejus quondam institutione profecerunt, nunc vero ipsi egregie de arte salutari merentur, grata mente prædicentur, neque scripta, quæ edidit, doctissima famam ejus perire patiantur; nostris tamen Annalibus nomen ejus pariter consecrare, fas & æquum ducimus. Lucem adspexit Argentorati anno Seculi præterlapsi nono & septuagesimo, patre Plur. Reverendo *Balthasare Friderico Saltzmanno*, S. S. Theol. D., matre *Catharina*, nata *Schmidia*. Uuniversa vero gens *Saltzmannia*, dudum a literis nobilissima, multos, cum in sanctiori disciplina, tum in arte medica, conspicuos Viros, omnes de republica Argentoratensi optime meritos, longa annorum serie produxit, quorum de sanguine natus, quorum & exemplis incitatus, ad summa quæque Noster adspiravit. Etsi enim congenitus quemque ardor potissimum ad laude digna stimulare debeat, atque, hoc deficiente, heroum quoque filii non raro degeneres inveniantur; illud tamen dissimulari non potest, ad alendos nobiles spiritus, augendosque animos, non parum valere proposita majorum exempla, ipsosque conatus favore gentis bene meritæ multum juvari, ut emergere facilius, & in apricum producere insitas ingenii dotes, possint hoc natalium splendore gaudentes viri. Id ipsum *Saltzmanni* fata luculenter testantur. Postquam enim in Gymnasio publico studiorum fundamenta cum laude jecisset, & jam tum, quantum de eodem sibi promittere posset respublica, pluribus speciminibus comprobasset, ad altiora studia in Academia patria prosequenda alacriter progressus, in Philosophorum antea scholis bene præparatus, totum se arti medicæ consecravit, & ex *Sebizii*, *Mappi*, *Scheidii*, atque *Bæcleri*, summorum Virorum, doctrina profecit. Neque illo tempore, quo discentium adhuc subselliis inhærebat, prorsus in occulto delitescere potuit, sed in publicum subinde progressus, nunc *de Urinatoribus & arte urinandi*, Præside *Sebizio*, nunc *de Sanguine, dilecto naturæ filio*, Præside *Scheidio*, nunc *de Sanguine, degenere naturæ filio*, disputavit, qua ultima

 Exer-

Exercitatione jura Doctoris anno hujus Seculi tertio obtinuit. Inprimis per omne illud tempus in laboribus anatomicis, & perſcrutanda corporis fabrica, indefeſſus fuit; utque tanto magis jacta domi fundamenta confirmaret, Lutetiam Pariſiorum ſe contulit, ubi non ſolum in Anatomia excolenda, duce Celeb. tunc *du Verneyo*, ſtrenue perrexit, ſed *Tournefortium*, *Lemerium*, *Varignonium*, & *Andrium*, cum fructu audivit; inde, ſalutata Baſilea, noſtram quoque Academiam & Halenſem inviſit. Sub finem vero quinti in hoc Seculo anni patriæ redditus, fructus laborum ſuorum ad alios quoque redundare voluit. Apertis enim ſcholis phyſicis, omnium meruit applauſum, unde brevi poſt locus ei Canonici in Collegio ad D. Thomæ eſt aſſignatus, cum, eum aliquando munus Profeſſoris Publici cum laude ornaturum, omnes intelligerent. Quod etiam anno octavo hujus Seculi ex merito obtinuit, ſparta Anatomen publice docendi, omnibus bonis congratulantibus, eidem collata, quam Oratione *de imperfecta poſt tot noviter inventa Anatomia* auſpicatus eſt. In hac vero palæſtra, ad quam ornandam natus omnino videbatur, per 23 annos tanta alacritate atque dexteritate verſatus eſt, ut undique ad ejus theatrum advolarent, qui majores in hoc ſtudio progreſſus optarent, qui, domum quisque ſuam repetentes, famam ejus in dies celebriorem reddiderunt. Inter nos etiam ſuperſtites ſunt, qui, multum ejus ſe doctrinæ debere, grati profitentur. Quin tantus ejus fuit erga hoc ſtudium, quod ſuis ceteroquin moleſtiis & tædiis non caret, amor, ut, mutata licet A. 1731 cum Profeſſione Pathologica Anatomen docendi provincia, tamen, ſucceſſore ejus, Cl. *Nicolai*, poſt biennium præmatura morte exſtincto, poſtliminio veluti ad eandem reverſus, per annum labores Anatomicos iterum adminiſtraverit. Non minorem eidem famam conciliarunt elaboratiſſimæ Diſſertationes, per id tempus editæ, pleræque argumenti Anatomici aut Chirurgici, quarum potiores nominaſſe, non ingratum Lectoribus fore cenſemus. Prodiere ſub ejus nomine *Specimen Anatomiæ curioſæ & utilis; Theſes Anatomicæ ſelectiores; Encheireſis ductum thoracicum inveniendi; de articulationibus Artuum; de miraculo naturæ utero muliebri;*

de

de sanguinis in fœtu circulo; de ætatibus vitæ humanæ & mutationibus; de vena portæ; de mirabili cranii fractura; de Articulationibus analogis, quæ fracturis ossium superveniunt; de luxatione ossis femoris rariore; de tumoribus quibusdam serosis externis; de aure humana; de dubia spirituum animalium existentia; de ratione observandi medica; de ossificatione præternaturali; de verme naribus excusso; de tumore tunicato membranaceo; de novo membra amputandi modo; Observationum Anatomicarum Decas; de fœtu rupto utero in abdomen prorumpente; de præcipuis partium fœtus ab illis adultorum differentiis; de morte subitanea a sanguine intra pericardium effuso; de utero geminato; de vesicæ urinariæ hernia; de glandula pineali lapidescente; de Podagra; de plurium pedis musculorum defectu. Plures etiam ejusdem Observationes lectu dignæ in *Ephemeridibus Academiæ Cæsareæ Leopoldo-Carolinæ*, a qua, ut & Regia Berolinensi, inter Socios receptus est, prostant. Inter hos labores publicos ea etiam munera, quæ in Academiæ emolumentum a Professoribus obeunda sunt, summa cum laude fideque administravit. Nimirum quater eum Academia patria Rectorem, decies septies Decanum, novies Promotorem Doctorum sui ordinis, vidit. In Capitulo Thomano ad Decani usque dignitatem, quam paucis ante obitum mensibus obtinuit, per gradus adscendit. Cum felicibus auspiciis in urbe patria sedem fortunarum invenisset, A. 1707 vitæ thorique sociam elegit *Margaretham Salomen*, natam *Zeysolthiam*, in quo matrimonio quatuor filiorum, & unius filiæ, parens factus est, quos omnes, præter unicum, vigesima statim septimana mortuum, feliciter adolescere vidit. Omnes boni cum florentissima gente omnino optassent, ut Vir tantis meritis conspicuus diutius superstes fuisset, qui, post aliquot septimanarum morbum, anno præterito, mense Februario, vitam finivit, cum annos 58, cum septem mensibus, atque sex diebus, vivendo complevisset, cujus tamen nomen laudesque grata adhuc celebrabis posteritas.

NOVA LITERARIA.

Augebit proxime, aut potius mirifice locupletabit atque exornabit, rem herbariam, nitidiſſime hoc tempore efflorescentem, Opus novum, dubia ſpe diu exſpectatum, adſpectu ipſo magnificum, omni ex parte præclarum, nec eorum, quibus, ad hunc diem gloriatur ars Botanica, ſive diligentiam Autoris, ſive ſplendidum herbarum apparatum, ſpectes, ulli ſecundum. *Amboinenſe* dicimus *Herbarium*, a maximo in arte ſua Viro, *Georgio Eberhardo Rumphio*, moleſtiſſimis olim itineribus ſtudioſe collectum, Belgicoque, ipſi patrio, ſermone deſcriptum, ſed, quod edi ſine ſumtibus prætoriis ac pæne regalibus vix poſſet, indigniſſimis huc usque tenebris ſepultum, jam vero, nobili *Joannis Burmanni*, celeberrimi in Batavis doctoris, ſtudio, & liberali Amſtelædamenſium Societatis Indicæ Rectorum munificentia, in publicam, qua tot eruditorum hominum fruuntur ſcripta, lucem proxime proditurum. Prodibit autem ſic inſcriptum: Georgii Everhardi Rumphii, *Med. Doct. Hanavenſis, Mercatoris Senioris, & in Amboina Conſulis, nomine* Plinii Indici *celebris, & Membri Illuſtris Societatis Academiæ Naturæ Curioſorum Germaniæ, Herbarium Amboinenſe, plurimas complectens Arbores, Frutices, Herbas, Plantas terreſtres & aquaticas, quæ in Amboina & adjacentibus reperiuntur Inſulis, accuratiſſime deſcriptas, juxta earum formas, cum diverſis denominationibus, cultura, uſu, ac virtutibus. Quod & inſuper exhibet varia Inſectorum Animaliumque genera, plurima cum naturalibus eorum figuris depicta. Omnia magno labore ac ſtudio multos per annos collecta, & duodecim conſcripta Libris. Nunc primum in lucem edita, inque Latinum verſa ſermonem, cura & ſtudio* Joannis Burmanni, *Med. Doct. & in Horto Medico Amſtelædamenſi Profeſſoris Botanici, qui varia adjecit Synonyma, ſuasque illuſtrationes.* Cujus inſtituti ut omnibus herbariarum ſuavitatum amatoribus ratio conſtaret, ipſius Operis haud ita pridem Cel. *Burmannus* ſpecimen, Palmam Indicam vinariam ſecundam, *Saguerum* ſive *Gomutum*, exhibens, ſimulque Literas ad Viros doctos, publicavit, univerſam Operis edendi rationem explicantes, ſatisque dignas, quas & nos, ad commendanda hominum doctorum ſalutaria conſilia natura

proni,

Digitized by Google

proni, in his Annalibus conſervemus. Ita vero præſtantiſſimus *Burmannus:*

Dimidium circiter lapſum eſt Seculi, ex quo Georgius Everhardus Rumphius *ſplendidum ſuum de Plantis Opus ex Indiæ parte Orientali, Amboina nempe, in Europam, & quidem Amſtelædamum, per partes Nobiliſſimis Societatis Indicæ Præfectis tranſmiſerit, ea ſpe & conſilio, ut hi cura ſua atque autoritate magnificum illud ac ſumtuoſiſſimum in lucem emitterent Opus, quod in hunc uſque diem ob maximos ſumtus, arduosque labores, dilatum fuit. Ne autem diuturnus continuusque ſummi & indefeſſi Senis labor (qui vehementes ſolis æſtus aliaque incommoda ad hoc perficiendum Opus adeo perpeſſus fuit, ut eo anno, quo Amboinam relinquere ipſi eſſet animus, tam vehementer cataracta fuerit afflictus, ut intra trium menſium ſpatium omnem fere amitteret oculorum uſum,) irritus foret, amicorum deſideriis, hujusque ſtudii & libri peritorum votis, impulſus, atque commotus, tandem Amſtelædamenſes Societatis Indicæ Rectores & Præfectos ſupplici rogavi prece, ut mihi ejus copiam facerent, & imprimendi ubique exoptati ac celebris hujus Libri curam mandarent: per quorum generoſam, nec ſatis laudabilem, munificentiam tandem, Deo volente, vitamque mihi largiente, hoc Opus in publicum prodibit, & cuivis inſervire dabitur. Superfluum puto, multa hic Autoris noſtri proferre præconia, cum cuivis rei naturalis perito, imo fere tironi, tam per alia ejus præclara, & inprimis* de Conchyliis, *Opera, quamplurimorum Autorum encomiis, Actorumque publicorum eruditorum teſtimoniis, ubivis ſit notus, quæ omnia citare & enarrare, non hujus eſt loci. Opus vero ipſum inſcribitur* Herbarium Amboinenſe, *non quia ſolius Amboinæ deſcribit plantas, ſed quia in Amboina eſt conſcriptum & elaboratum. Hujus enim non tantum regionis, ſed omnium adjacentium Moluccarum Inſularum, Bandæ, Ternatæ, & aliarum ad Javam uſque, continet & deſcribit plantas: dividiturque in* duodecim Libros, *quorum* quinque *priores de arboribus agunt, tam domeſticis, quæ fructus nempe, panem, vinum, veſtimenta, aliaque ad victum neceſſaria, præbent, quam quæ aromata etiam ſuppetunt; hisque ſimul ſilveſtres adduntur ſpecies. Prio-*

 rum

rum vero quædam ab aliis, præſertimque in Horto Malabarico, ſed paucæ, ſunt deſcriptæ; nuſquam tamen adeo accurate, atque elaborate, cum earum uſu, tam domeſtico, culinario, veſtiario, ac mechanico, quam medico & ſæpe etiam mire empirico, tam ab Autore ipſo, quam a ſagaciſſimis incolis inſtituto & detecto: poſteriorum vero, ſilveſtrium nempe, rariſſimæ deſcribuntur plantæ, cum nemo æque ipſas penetraverit ſilvas ac ſolitudines, atque hic Autor, vel alii, ejus cura & impenſis ad hunc ſuſtinendum laborem excitati. Sextus autem Liber omnes complectitur frutices erectos. Septimus procumbentes dabit frutices, longis prorepentes ſurculis vel flagellis, ac alias ſeſe circa arbores volventes. Tres ſubſequentes Libri cunctas exhibent herbas, octavus nempe plantas hortenſes, nonus vero convolvulaceas, decimus & undecimus ſylveſtres detegit herbas. Duodecimus peculiare deſcribit lithophytorum marinorum genus, quæque mixtam ex lignea & lapidea maſſa habent naturam, Corallia *vulgo vocata. Plantarum vero nomina aliquando ſeptem, imo ſæpius decem, diverſis populorum linguis, plurima vero tribus quatuorve denominationibus ſunt notata,* Latina *nempe*, Belgica, Malaccenſi, Amboinenſi, Ternatenſi, Bandea, Macaſſerenſi, Baleya, & Javana, *imo quædam* Arabica & Sinenſi, *&, ut ibi convenit,* Portugallica & Indoſtana. *Cujusque etiam generis variæ & detectæ recenſentur ac deſcribuntur ſpecies, &, ſi quæ ſint, etiam varietates; dein locus ac ſolum, quod amant, cultura, anni tempus, quo flores ſuos proferunt, ac fructus matureſcunt: quæque cum omnibus etiam ſubtiliſſimis partibus accuratiſſime ſunt notata, vires inſuper ſuperius notatæ, quam luculentiſſime ſingulo populo uſitatæ, recenſentur. Quæ omnia ut evidentiſſime cuivis appareant, pro ſpecimine caput quoddam,* Palmæ *deſcribens* viniferæ *ſpeciem, ſubjunxi, ut cuique conſtaret, quo modo, quave methodo, ſingulæ plantæ ab Autore noſtro fuerint examinatæ atque deſcriptæ. Omnibus inſuper capitibus deſcriptæ plantæ vivæ Icon accuratiſſima fuit juncta, ut deſcriptionis melior ſpecies, ac plenaria Lectori redundaret notitia: cujus & Iconem aliquam addidi, ſancta fide Lectores, harumque deliciarum æſtimatores, certiores faciens, reliquas figuras*

guras æque accuratas, imo ſæpe magis expreſſas, in hoc contineri Opere: quas omnes, ne Opus hoc mutiletur, editioni noſtræ inſeremus. Antea autem conſtitueram, ob ſumtus illas omittere figuras, quæ in Hortò Malabarico, vel apud alios, licet paucos, occurrebant Autores; cum vero repererim, plurimas variare, imo omnes plantas, licet re vera ut eædem, ratione loci ac ſoli differre; nec cuivis lectori aut ad manum eſſe illos libros, qui ſæpe laudantur, aut ex re eſſe, pretioſiſſimum emere Hortum Malabaricum, aliosve ſumtuoſiſſimos libros; ac hiſce deſtitutum lectorem, ſi non ſimul poſt plantæ deſcriptionem videat ejus Iconem, rudem ſane atque incertam ſibi formare ejus figuram & ſpeciem, qui defectus ne Operi huic ineſſet, per ſubjunctas ſuppleri unice poteſt tabulas; hinc ſingulis capitibus ſuam ſubnectere conſtitui figuram. Quod licet pretium hujus Libri aliqua ex parte augeat, non erit tamen tanti, ut hanc ob rem mutilatus ac defectu laborans prodeat liber. Cum vero ingentes ad ſplendidum & magnificum hoc Opus nitide imprimendum, figurasque æri artificioſe & accurate inſculpendas, requirantur ſumtus; arduum ſane foret & fere damnoſum ob neceſſarias ſtatim impenſas, Bibliopolis, qui Operis curam ſuſceperunt, ſolis ſuſtinendas. Hinc, ut illorum juſtis ſubvenirem petitionibus ac votis, ſubſcriptione, ut vocant, hunc Librum in lucem emittere decrevi: cui ſi elegantiarum harum fautores & æſtimatores benigne aſſentiant, ſuaque benevola ſubſcriptione ſumtus hosce ſublevent, erit, quo cito, ſplendide, ac magnifice, hoc abſolvi poterit Opus, mihique de ſuſcepto gratuler, quem ipſi impendo, labore & opera. Utque omni inſervire poſſet populo ſeu nationi, in Latinam convertere incepi linguam, primumque *jam abſolvi* Tomum, *adjectis plantarum ſynonymis, meisque illuſtrationibus. Hoc autem Opus, quam utile, jucundum, exoptatumque, ſit futurum, ad plurimas non tantum illuſtrandas ab aliis deſcriptas plantas, ſed quod innumeras ſimul detegit & exhibet plantas in hunc uſque diem penitus incognitas, quodque & aliam Hiſtoriæ naturalis ſimul ſuppetit partem, ut, quod ſæpe deſcribit inſectum ſingulis arboribus vel plantis proprium, aliave in vel ſub arboribus nidulantia animalia, judicent illi, qui alia Autoris hujus attento luſtrarunt oculo ſcripta, vel qui*

æquo

Digitized by Google

æquo animo ſubjunctum perpendant deſcriptæ plantæ ſpecimen, ita, ut magno encomio hoc Opus Lectori prædicare inutile ſit. Vale, fave, promove. Subſcriptionis conditiones ſunt ſubſequentes: Totum Opus ex ſex *conſtabit* Voluminibus *in folio, ea forma, litera, ac papyro, ſeu charta, impreſſum, ac publicatum a nobis exhibet ſpecimen, excepto, quod nova erit litera, quæ hoc ad Opus formabitur. Continebit 500 juxta computationem circiter integras chartas literis impreſſas, quarum ſingula valebit uno, ut dicunt, ſtuvero, quod in totum conſtat florenis 25. Tabulæ 370 æri inciſæ, quarum ſingula tribus valebit ſtuveris, valent floren. 55 ſt. 10; Autorum effigies, titulus, aliaque inſignia, ſeu ornamenta, floren. 3 ſt. 10. Conjuncta hæc valent flor. 84. Subſcriptores vero ſolvent tantum floren. 80. Subſcriptionis tempore ſolventur floreni 20. Peracta primæ ſecundæque Operis Partis impreſſione, cum traditione ſolventur floreni 25, poſt tertiæ ac quartæ Partis impreſſionem floreni 25, finita tertia ac quarta Parte floreni 10. Quædam itidem exemplaria magna imprimentur forma, ſed non plura, quam ſubſcribentium ſit numerus. Subſcriptionis initio ſolventur floreni 30, cum prima ſecundaque Operis Pars tradetur, floreni 37 ſt. 10, cum tertia ac quarta pars ſit abſoluta, floreni 37 ſt. 10, poſt duarum ultimarum Partium impreſſionem ac traditionem floreni 15. Poſt ſubſcriptionem Exemplaria minori forma impreſſa haud minus vendentur, quam 100, & majori forma non minus, quam 150 florenis, ſi ſuperſint exemplaria, cum non plura quingentis imprimentur, niſi ſubſcribentium copia illum excederet numerum. Si vero Opus ipſum plures paucioresve contineat chartas vel tabulas, plus minusve pecuniæ addent vel ſubtrahent ſubſcriptores. Subſcriptionis tempus prolongabitur ad ultimum Octobris A. 1739, hancque ſuſcipient primarii Bibliopolæ non tantum in Hollandia, ſed totam per Europam. Totum vero Opus abſolutum erit, atque ſubſcriptoribus uſui dabitur, intra trium annorum ſpatium poſt peractam ſubſcriptionem: bini nempe primi Tomi poſt annum, ſub finem ſcilicet Octobris A. 1740: tertius ac quartus ultimo Octobris A. 1741: quintus & ſextus demum poſt annum. Subſcribentium nomina & numerus primæ Operis Parti præfigentur.*

(o)

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Septembris Anno MDCCXXXIX.

Pars II.

CEREMONIES ET COUTUMES RELIGIEUSES DE tous les Peuples du Monde, &c.

h. e.

RITUS SACRI OMNIUM TOTIUS ORBIS GENtium, repræsentati Figuris splendidis, in æs incisis, manu BERNARDI PICARDI. Accesserunt harum Figurarum explicatio historica, & Dissertationes aliquot lectu dignæ.

Tomus III.

Amstelodami, apud Jo. Frid. Bernardum, 1733, fol. max. Alph. 4 plag. 8, Fig. æn. 19.

Merito Latinæ Græcam Autor Ecclesiam subjungit, quæ pari certe, nisi majore, cum illa decertat antiquitate, tantoque olim splendore enituit, ut vix umbram referre nostris temporibus videatur illius dignitatis, qua se sub Imperatoribus Constantinopolitanis extulit. *Tribus Dissertationibus* ea absolvuntur, quæ Græcam fidem spectant. In fine enim adjectos esse Protestantium ritus, ut justa moles constaret Volumini, infra videbimus. *Dissertatione prima* historiam Schismatis occidentalis & orientalis Ecclesiæ e libro *Maimbourgi*, data opera id exponente, & *Fleurii* Historia Ecclesiastica, exsequitur.

Originem mali quærit in *Photio*, quem ita depingit, ut non virum egregiis meritis in utrasque literas inſignem, non Præſulem ampliſſimi cœtus, non hominem, ſed diram quandam beſtiam, ſed venenatam viperam, ſed monſtrum, quo pejus terra non aluit, intelligas. Nemo ſcilicet illo tempore, aut poſtea, Græcorum exſtitit, qui, qua *Photius*, ea magni animi conſtantia, virtute, ac doctrina, ſurgentes Romæ criſtas repreſſerit, frendentemque livore ac rabie eluſerit ſuperbiam. Deſcribit præterea Autor tentatam ſæpius a Græcis Imperatoribus, ſed nunquam confectam, utriusque partis conciliationem. Novimus, A. 1112 *Alexium* cum *Paſcale II*, A. 1249 *Vatacem*, Imperatorem Nicænum, & *Manuelem Caritopulum*, Patriarcham, cum *Innocentio IV*, hujusque legato, *Jo. Parmenſi*, Generali Ordinis Minoritarum, (quem Autorem credunt *Æterni Evangelii*,) A. 1261 & ſubſecutis *Michaelem Palæalogum* & *Jo. Veccum* cum *Urbano IV* & *Clemente IV*, A. 1351 *Jo. Cantacuzenum* cum *Clemente VI* & *Innocentio VI*, & A. 1439 *Cantacuzeni* ſucceſſorem, *Joannem VI*, nec minus *Joannem VIII*, *Palæologos*, cum *Eugenio* in Conciliis Baſileenſi ac Florentino id fuiſſe operis molitos. Sed coire nunquam poterant animi, acerrimis utrinque diſtracti diſſidiis, cum Græci tutelam vindictamque in hoſtes deflagitarent, Latini contra fidei fœderisque ſociis imperare ceu mancipiis, ac communem rem verſare pro arbitrio, quod ſolebant in Occidente, cuperent. Norant Pontifices, irruente undique Tatarorum, Turcarum, ac Saracenorum, vi labaſcentes jam ac tremiſcentes Græcæ Dynaſtiæ columnas brevi ſuccuſſum ac everſum iri. Norant quoque ſcitis artibus Græcos eludere ac fruſtrari vana ſpe ſubmittendi auxilii, cum malis patriis oppreſſi in Italiam confugerent, & ad Vaticani numinis pedes proſtrati fidem pollicerentur. Accedebat, quod Latini Græcos vexare & contumeliis afficere nunquam dubitarent. Non obſcurum eſt, quanta temeritate *Humbertus* Cardinalis A. 1054 cum aliis S. *Sophiæ* templum ingreſſus, *Michaelem Cerularium* ſacrorum ſocietate ejecerit, cum peculiari libro *Leoni IX* Pontifici panis azymi uſum & jejunia Sabbathica exprobraſſet. Conſtat, quam inſolenter A. 1097 Conſtantinopoleos confiniis inſultarint Cruciani milites.

tes. Novimus, quam impie, quam crudeliter, Latini A. 1185 in Theſſalonicenſes fuerint graſſati. Fieri itaque aliter non poterat, quam ut animi, metu infracti ſopitique, (eo præſertim Seculo, quo Latini Reges Conſtantinopolin tenebant,) interdum reſumerent ſpiritus, gliſcentesque ſub cineribus ignes, vel leviſſima adſpirante aura, erumperent. Latinos A. 1182 ſub *Alexio Comneno* ingenti numero cæſos affirmant Annales, qui, in civitatem recepti a *Manuele*, arroganter deſpectos pro more Græcos afflixerunt. Legimus etiam, paulo ante captam a *Morade* Conſtantinopolin dixiſſe Græcos: ſe malle dominantem videre Turcarum tiaram, quam infulam Latini Cardinalis. Radices tam altas egit odium, tot Seculorum decurſu, tot acceptis injuriis, tot editis documentis Chriſtianæ in Chriſtianos perfidiæ, ut, coemtis licet mutui conſenſus buccinatoribus plurimis, inſtitutis etiam Seminariis, deleri prorſus ad hunc diem non potuerit. Sed ad alia. *Pag.* 25 faciem & conditionem Eccleſiæ Græcæ deſcribere Autor aggreditur, duasque e *Simonio* notitias affert, quarum unam, ſecum communicatam a *Nilo Doxopatrio*, primus exhibuit *Allatius* in *Conſ. Eccl. Occ. & Or. Lib. I Cap.* 24, alteram *Thomas Smith*, Anglus, in libello egregio *de Græcæ Eccleſiæ hodierno ſtatu* ſuppeditavit. Ita autem per totum Opus partes ſuas agit Autor, ut *Richardi Simonii* integrum librum, *de fide & ritibus Orientalium*, in partes ſcilicet conciſum, inſerat, illuſtret ex aliis, quæ luce indigent, ſuppleat omiſſa, & mori ſuo accommodet, quo dogmata primum, deinde cerimonias, ſolet exponere. *Pag.* 29 locus *Simonii* legitur, quo e fide Patricii cujusdam Veneti, *Cauci* puta, Miſſionarii Apoſtolici, & Archiepiſcopi tandem Corcyrani, tredecim theſes recenſentur, quibus Græci a norma Tridentini Concilii recedunt. Hiſtoria *Cauci* illiſis *de Græcorum recentiorum hæreſibus* in Bibliotheca Regia Pariſienſi aſſervatur inedita, quam, cum *Allatius* nec honeſte ſatis, nec fideliter, impugnaſſet, *Simonius* vindicandam ab injuriis judicavit. Magnis quoque motibus diu fuit diſceptatum, quid Græci de transſubſtantiatione ſentiant. Neceſſe ergo fuit, ut non *Simonium* tantum in ſcenam produceret, qui Proteſtantes,

Xxx 2 præ-

præſertim *Th. Smithium*, admodum cautos & dubios hac in re, convelleret, ſed & ampliſſimis ſuis notis oſtenderet, multa nos affinxiſſe Græcis, ut noſtrum ſimillimi viderentur. Nec minoris erat momenti, definire *pag. 59*, num Euchariſtiam iſti homines adorent. Ad ſua compilanda Autor *Chriſtophoro Angelo, Ricauto, la Croixio, Haberto, Dandino, Aimonio, Arnauldo, Claudio*, præter citatos, uſus eſt. *Aimonium* tamen non adeo magni factum a Noſtro fuiſſe, ut pluribus locis, ita *pag. 29*, apparet, ubi illum falſarium appellat. *Ge. Feblavium*, *Angeli* interpretem, *pag. 34* citat, eo addito encomio, ut hominem contentioſum dicat, loquacem, inconditum. *Covelum*, Anglum, quem ſemel tantum nominat, e Diariis literariis tantum cognoſſe videtur. *Heineccium* noſtrum, ignarus ſine dubio
Pag. 73. linguæ Germanicæ, neglexit. *Diſſertatione ſecunda* ritus ſacros complectitur. Patriarcharum electionem, tot tricis implicitam, tot infamem nequitiis, tot difficilem largitionibus, tot meticuloſam periculis, e *Ricauto* audire, fuerat operæ pretium. Commemorat quoque, qui ſint horum reditus, qui miniſtrorum ordo, quæ munia, ſynodi, liturgiæ, homiliæ, preces, miſſæ, communio Laicorum, & quæ ſunt alia, his affinia. Quibus myſteriis templorum ponantur fundamenta, quæ ſint Græcorum, quæ Turcarum, quæ Arabum, Taliſmanes ſeu *τελέσματα*, quæ *ἀντιμήνσια*, ſeu aræ portatiles, quæ jejunia, qui feſti dies, ſecundum menſium ordinem recenſet. *Pag. 113* Sacramenta enumerat, ubi omnia occurrunt, quæ Baptiſmum, ſacram Cœnam, confirmationem, excommunicationem, protractionem e ſepulchris, ejectionem dæmonum, *εὐχελαῖον*, ſeu oleum ſacrum, connubium, funeralia, miniſtrorum munerumque ſacrorum inſtitutionem, Monachorum ſtatuta, eorumque inprimis vivendi morem, qui celebratiſſimum montem Athos tenent, aliaque, quoquo poſſunt modo attingere. In fine addit, quæ habebat de ſuperſtitioſis quibusdam Græcorum ritibus monenda, quo pertinent oraculum illud Archipelagi non ignotum, urna ſcilicet Amorgos, ſacer ignis, qui pridie Paſchatos cœlo delabitur, aves, quæ per magnam hebdomadem in tractu Hieroſolymitano obmuteſcunt, lapilli albi circa Bethlem, qui, lacte B.

Vir-

Digitized by Google

Virginis prognati, lacte implent ſiccas mulieres, terra Nilotica, quæ proximo ante Paſchatos feſtum die (obſervatis priſci Calendarii temporibus,) evomere mortuos, exactoque triduo rurſus abſorbere dicitur. *Tertia Diſſertatio* non tam de Græcis ipſis, quam eorum ſectis & propaginibus, commentatur, quas multas in Africa & Aſia deprehendi novimus. Pag. 147.
Primi ſunt Melchitæ, quos excipiunt *pag. 149* Georgiani, e fide *Tourneforti, Zampi*, & *P. Archangeli Lamberti* in *Relatione de Mingrelia*. Sequuntur *pag. 162* Neſtoriani, e *Petro Stroza*, *Bruni Liturgiis*, *Brerewoodo*, *Beſſono*, *Kirchero*, & *Renaudoto*, de quo id notetur, verba *pag. 168* nota *b* Lectorem ablegare ad *pag. 228 ſeq.* ubi occurrere dicuntur *Renaudoti* Diſſertationes quædam de *duabus antiquis Indorum & Chinarum relationibus*. Sed, conſilium fuiſſe mutatum, judicamus; loco enim allegato tale quidquam non deprehendas. Trahunt illi *pag. 171* Chriſtianos S. Thomæ ſeu Indos, e *la Croze*; quorum veſtigiis *pag. 185* Jacobitæ inhærent. His *pag. 187* adjunguntur Coptæ ex ore *Wanslebii* & *Lucæ* in *Itin. Ægypti*. *Pag. 197* Abyſſini ſeu Æthiopes occurrunt, e *Grandi* in *P. Lobi* Itinera Diſſertationibus recenſiti; in quibus majorem ſcilicet vim doctrinarum mireris, quam in *Ludolfi* Latinis Commentariis. E *Galani* & *Monier* teſtimoniis Armeni habentur *pag. 210*. Quæ de Maronitis diſſereret *pag. 232*, ſuppeditarunt *Aſſemanni*, *la Roque*, *Dandini*. *Pag. 242* Naſſerii, Kelbitæ, Chriſtiani S. Joannis, Druſi, ac Kurdi, (non tam Chriſtiani ſurculi, quam miſcella horum ac Muhammedanorum colluvies,) leguntur e *Chardino*, *Hyde*, *Thevenot*, & *Herbeloto*. Adjungere quædam voluit Autor de Abrahamitis, quos nuperum aliquod Græciæ & Ægypti Itinerarium commemoravit. Sed, cum ita illos ille deſcripſerit, quisquis eſt, homo, ut a Batavorum Anglorumque conſuetudine proxime abeſſe viderentur; Autori ſuſpecta aliquantum illius fides fuit, ut non niſi breviter notis illa inſerere voluerit. Ne tandem aut pios *Simonii* manes irritaret, aut offenderet æquitatem, quæ integra ſervare, non truncare, jubet doctorum hominum ſcripta, ultimum modo dicti *Simoniani* libri

Caput nequaquam negligendum duxit *pag.* 250, quamvis, cum de Muhammedanis agat, ultimo *Tomo* fuisset reservandum. *Simonius* Russos neglexit, hinc e *Perry Statu Russiæ* designatos illos *pag.* 258 videmus.

Pars secunda tertii hujus *Tomi* circa Christianos versatur, qui communi Protestantium nomine, vel speciali Evangelicorum aut Reformatorum, definiuntur. Quos illis nominibus notet Autor, cuique facile intellectu erit. Sunt Lutherani, Reformati, Angli, quorum illos duos priores hoc *Tomo* exhibet, hos vero cum aliis *quarto* destinavit. *Prima Dissertatio pag.* 277 ortum ac progressum Lutheranismi depingit, ductu Cl. *Maichelii*, in quibus tamen satis observes, quæ sit Autoris de fide nostra sententia, cum nonnulla in notis afferat, quæ *Lutheri* famæ detrahere possunt, neque ea tamen, qua par erat, æquitate excuset, aut diluat. *Secunda Dissertatio pag.* 312 Albigensium & Waldensium, priscorum pariter ac recentiorum, mores exsequitur, ex *Legero, Gilles, Bossueto. Tertia* Fratres Bohemos describit *pag.* 325 e *Comenio* & *l' Enfant. Quarta* in Lutheranorum speciales cerimonias digreditur *pag.* 335. *Quinta pag.* 380 ultimo loco Calvinianorum ritus exponit.

JACOBI GRETSERI, SOCIETATIS JESU Theologi, Opera omnia, antehac ab ipsomet Autore accurate recognita, Opusculis multis, Notis, & Paralipomenis pluribus, propriis locis in hac editione insertis, aucta & illustrata, nunc selecto ordine in certos titulos revocata.

Tomus VII & VIII.

Ratisbonæ, sumtibus Jo. Conradi Peez, & Felicis Bader, 1736 & 1737, fol.

Tomus VII Alph. 10 plag. 17, Tomus VIII Alph. 11.

Diu deliberavimus, num fas sit nobis dicere de scriptis ejus hominis, quo non atrociorem *Lutherus* olim noster, & quicun-

Digitized by Google

quicunque ab eo nomen ducimus, hostem habuimus, cujus & ferocia cum tanto divinarum veritatum contemtu conjuncta fuit, ut abolenda potius, quam conservanda, tam indigni capitis memoria videatur. Sane enim, quo longius extenditur hæc Operum *Gretseri* collectio, hoc magis effœta, in quam conjicimur, maledictorum & conviciorum latrina est, a qua, nemo est hoc tempore tam adversus rebus nostris, qui non oculos naresque removendos putet. Tandem muneris, in quo versamur, rationem expendentes, & rei judicantes interesse literariæ, librorum, quicunque exstant, omnium, a Troe Rutulove scripti sint, notitiam suppeditari, haud difficile a nobis impetravimus, ut homini, quantumvis immerenti, locum hic concederemus, inprimis cum inter recte sentientes satis jam de turpitudine dictorum factorumque blateronis Ingolstadiensis constet, penes ceteros vero parum habiturum momenti silentium nostrum videatur. Docemus igitur Lectores nostros, satis ex voto procedere Typographis Ratisbonensibus magnæ Collectionis hujus, ad amplificanda regni Pontificii pomœria susceptæ, negotium, sexque illis *Voluminibus*, de quibus jam olim in his *Actis* dictum est, quatuor jam alia prioribus non mole tantum, sed externo etiam splendore, prorsus simillima, accessisse. Horum singulis quid libellorum insit, summatim breviterque dicemus. Commodum in eo ordinem tenuit, quicunque colligendi operam suscepit, quod ad unum quasi caput revocavit, & eodem *Volumine* conjunxit, quicquid scriptorum convenire aut scribendi ratione, aut ipso argumento, videbatur. Inscriptus est igitur *Tomus septimus Romanorum Pontificum Defensio*, quippe quo scripta continentur, ad id composita, ut summæ Pontificis Romani in rebus Ecclesiasticis potestati novum robur ac præsidium daretur. Horum primum est: Βασιλικὸν δῶρον, *sive Commentarius exegeticus in Sereniss. M. Britanniæ Regis Jacobi Præfationem monitoriam, & in Apologiam pro Juramento fidelitatis*, Apologiæ pro Juramento fidelitatis, a M. Britanniæ Rege, *Jacobo*, editæ, oppositus, & Ingolstadii A. 1610 primum vulgatus. *Capita*, quibus Autor institutum suum exequitur, numero

XVIII

XVIII ſunt, quorum prioribus *quatuor*, *fidem*, quam Rex *Jacobus* profitetur, nec *eſſe vere Chriſtianam*, nec *Catholicam*, nec *Apoſtolicam*, nec *primitivæ Eccleſiæ*, *aut Martyrum*, *ſanguine firmatam*, probare conatur. Inde *Capite quinto* ad exempla Regum & Principum reſpondet; *ſexto* id agit, ut, in jurejurando, quod *Jacobus* civibus ſuis Pontificiis propoſuit, contineri vere Chriſtianæ, Catholicæ, & Apoſtolicæ, fidei ejurationem & abnegationem, doceat; *ſeptimo* in originem hujus jurisjurandi inquirit, & ſententiam, qua nulla unquam prodiit monſtroſior, propugnat, *Reges hæreticos a ſummo Pontifice poſſe excommunicari & deponi; octavo* judicem agit quæſtionis, utrum Rex *Jacobus* ſit ſuperior Pontifice, vel eidem ſaltem par; *nono* primatum ſummi Pontificis extollit & defendit; *decimo* & ſequentibus, uſque ad *decimum quintum*, ad confutandam Regis *de Antichriſto* Diſputationem progreditur, & de *duobus teſtibus ex Cap. II Apocalypſeos*, de *perſona Antichriſti*, de *quatuor verſionibus Apocalypticis*, de *bonis eccleſiaſticis*, & *immunitate eccleſiaſtica*, denique de *electione Regum*, copioſe agit; *decimo ſexto*, falli in eo *Jacobum*, quod neminem in Anglia religionis & conſcientiæ cauſa interfectum dixerit, variis exemplis oſtendere laborat; *decimo ſeptimo* de *lectione Scripturarum* agit; *decimo octavo*, quod ultimum eſt, nihil valere tela illa, quibus Brevia Apoſtolica, & Card. *Bellarmini* Epiſtolam ad Archipresbyterum Angliæ, oppugnaverit *Jacobus*, audacter pronuntiat. Librum hunc ſequitur *Myſta Salmurienſis*, *ſeu Myſterium iniquitatis*, *editum quidem a* Philippo Mornayo, Pleſſiaci *Domino*, *nunc autem a* Jacobo Gretſero, *Societatis Jeſu Theologo*, *revelatum*, & *dilucide explicatum*. Id olim Ingolſtadii A. 1614 prodierat. Ampliſſima ei præmiſſa ſunt *Prolegomena*, meris contumeliis, ut ſolent *Gretſeri* omnia, referta. Nam dedicatoriam *Mornæi* Epiſtolam *ad Jacobum*, *M. Britanniæ Regem*, & *ad Catholicos* Præfationem, *ſeditioſam*, & *publicæ pacis turbatricem*, Præfationem vero *ad Regem ſtultitiarum pleniſſimam*, vocat, fidem ejus, &, cui ſe addixerat, eccleſiam, execratur ac deteſtatur, ſententiam de Antichriſto fraudis & impoſturæ poſtulat, Scripturæ teſtimoniis utendi rationem per-

verſiſſi-

versissimam pronuntiat, & quæ sunt alia calumniarum monstra, nemini nisi cum fastidio & sacro quodam horrore spectanda. Opus ipsum *Capita* habet *LXXVII*, de quibus si unum id dixerimus, ita hic summorum Pontificum, a *Victore* inde Martyre ad *Leonem* usque *X*, laudes celebrari, ut, quæcunque his objecerat *Mornæus*, ad calumnias & fabulas rejiciantur, tantum dixisse, quantum satis est, putabimur. Inde locum dedit Editor *Considerationum de Controversia inter S. D. N. Paulum V, Pontif. Max. & Rempublicam Venetam Libris tribus*. Satis est notum, quæ A. 1602 & sequentibus controversiæ intercesserint Senatum Venetum & Pontificem M. *Paulum V*, illo supremam sibi in rebus ecclesiasticis potestatem vindicante, & bona Clericorum suæ jurisdictioni adstringente, hoc vero ad Superos inferosque inauditum facinus deferente, & ad fulmen suum, tanquam ad sacram anchoram, confugiente. Neutri parti patroni defuerunt ac defensores sui. Nominat *Gretserus* Scriptores 67, quorum 38 pro Pontifice, ceteri 29 pro Senatu Veneto, pugnarunt. Ipse, quod facile credas, a partibus Pontificis stetit, ceteris omnibus, si non fortior, animosior tamen clamosiorque, defensor. Legitur jam *Responsum ad Theses* Ægidii Hunnii, *Prædicantis Wittenbergensis, de Colloquio cum Pontificibus ineundo*, A. 1602 editum, *in quo non pauca de proxima Disputatione Ratisbonensi, deque Controversiarum norma & judice*. Huic accesserunt *Digressiones sex adversus ejusdem* Hunnii *calumnias, quas effudit partim in Relatione sua de Colloquio Ratisbonensi, partim in Notationibus ad Epistolam Anonymi*. Præmissa est *de modo, quo Hæretici S. Scripturam citant*, Præfatio. In *Responso*, Scripturam esse unicam omnium controversiarum normam, *Gretserus* negat, pro Conciliorum & summorum Pontificum autoritate acriter pugnans. *Digressionum* prima est *de Latrone cum Christo crucifixo*; altera docet, *quo remedio peccatum originis deletum sit in infantibus sub lege naturæ, & in fœmellis post institutam circumcisionem, itemque in masculis ante octavum diem defunctis*; tertia *de Aaronis lapsu, factoque Uriæ Pontificis*; quarta *de fermento Pharisæorum*; quinta & sexta *de Judice controversiarum*, agit.

Ejusdem argumenti eſt, quod ſequitur, *Antimonium pro deliro quodam Medico, qui nominis ſui oblitus ſe Baſilium de Varna nominat, deliranti eo fine per diſtinctas doſes porrectum, ut, expurgato cerebro, cum alia, tum etiam hoc, diſcat, quænam ſit controverſiarum norma, & quis judex.* Diſcas vel ex rubro humanitatem & modeſtiam hominis, & quam paratum ei, cum in aciem proceſſit, ad dicta jocularia ingenium fuerit. Nec minus ineptus eſt in ſubſequente hanc, edita A. 1705, opella: *Bavius & Mævius, ille, ut delirus Alchymiſta, antimonio, hic, tanquam inſipiens prædicans, belleboro nigro, curatus, ut tandem, expurgato cerebro, intelligant, quis ſit controverſiarum fidei judex, & quæ norma.* Acceſſit *portiuncula quædam bellebori pro male ſano capite cujusdam Pædotribæ Wittebergenſis, &* Lithi Miſeni, *Calviniſtæ.* Claudit hunc *Tomum Palæmon, ſive Judicium ſuper controverſia de Norma et normato inter* Rudolphum Goclenium, *Philoſophiæ Profeſſorem Marpurgicum, &* Bavium, *Tubaro-Rotenburgenſem Arſenicarium, propter* Jacobum Gretſerum *exorta.* Arbitrum hic agit inter duos, noſtris ſacris addictos, viros doctos, *de norma & normato* diſceptantes, talem quidem, qualem exſpectabant omnes. Nam, cum facere cum ipſo non una ex parte videretur *Goclenius*, non poterat non viciſſim huic æquiorem ſe, quam *Bavio*, præbere.

Tomus octavus & *nonus* ſcripta, quæcunque ſpectant ad defenſionem librorum *Bellarmini*, continent, inſcripti ideo: *Defenſio Operum Bellarmini.* Horum lectione paſcat, per nos licet, ingenium ſuum, quisquis rudem & vix a ſordidiſſima plebe auditam unquam verborum amat inſolentiam, & conviciis delectatur non ſale, ſed aceto, tinctis, & tanquam ab una ſororum infernalium dictatis. A nobis, cum titulos acceperis, nihil præterea exſpectes. Dicemus jam de *Tomo octavo*, *nonum* proxime addituri. Primum in *Tomo VIII* locum occupat *Controverſiarum* Roberti Bellarmini, *S. R. E. Cardinalis ampliſſimi, defenſio; Tomus primus de verbo Dei, adverſus* Witackerum, Junium, Danæum, Sibrandum, Hunnium, *aliosque ſectarios.* *Tomo* hoc *priori Controverſiarum*

Bel-

Bellarmini *Libri quatuor* defenduntur. Scripta, quæ hic impugnanda sumsit *Gretserus*, hæc sunt: Wilh. Witackeri *de Verbo Dei scripto & tradito Disputatio*; Sibrandi Lubberti *de Ecclesia Liber*; Lamberti Danæi *primus & secundus Tomus Operum* Bellarmini *refutatus*; Franc. Junii *Animadversiones in controversias* Bellarmini, & ejusdem argumenti liber *Ægid. Hunnii*. Accessere Defensioni *Libri primi Controversiarum* Bellarmini *Appendices quatuor*, prima *adversus Joannem Pappum, Prædicantem Lutheranum Argentoratensem*, altera *contra* Rullum, *Calvinistam Basileensem*, tertia *contra novellum quendam Prædicantem Lutheranum*, quarta *de vanitate & impudentia extrema* Sibrandi Lubberti, *Calvinistæ*. *Alterius Libri Defensioni* adjunxit Autor *Tractatum de novis Hæreticorum translationibus Biblicis*, quæ *insulsæ*, *insipidæ*, *profanæ*, *omni spiritu destitutæ*, & ideo *fugiendæ*, dicuntur; præterea *Appendices duas*, quarum prima *in* Savobrandum Lubbertum, *Calvinistam*, altera *adversus patellarios quosdam Prædicantes*, Gripum, Lawinganum, Labracem Wittebergensem, Mortonum Mortualem, & similes, arma stringit. *Libri tertii Defensioni* addidit *Gretserus Appendices duas*, alteram contra Rullum Basileensem, & Pareum Heidelbergensem, Calvini sectatores, alteram contra Gripum Lavinganum, Labracem Wittebergensem, & Mortonum Anglicanum, directam. *Libri quarti Defensionem* comitatur *Tractatus de Quæstione, unde scis, Scripturam cum generatim, tum speciatim hanc vel illam ejus partem, canonica autoritate constare? adversus* Pareum, Rullum, Pappum, *aliosque Calvinianos & Lutheranos Prædicantes, illustrissimi Cardinalis* Bellarmini *calumniatores*; tumque alius *Tractatus de Quæstione, unde scis, hunc vel illum esse sincerum & legitimum Scripturæ sensum?* quem excipit *Examen secundæ Disputationis* Pappicæ, *de S. Scripturæ versionibus, & de ejusdem necessitate.* Finem huic *Tomo* imponit libellus, ita inscriptus: *Trophæum Pappicum constat quinquaginta axiomatis, quorum pleraque sunt mendacia: quibus post verba D. Augustini subjunguntur semper alia mendacia, ut principium respondeat fini.*

VIE DE L' EMPEREUR JULIEN, &c.
h. e.

VITA IMPERATORIS JULIANI, CUM DUAbus Tabulis Geographicis, ad intelligenda eventa inibi enarrata.

Partes II.

Amstelodami, typis Francisci Honorati, 1735, 8.
P. I plag. 8, P. II plag. 9.

Autor hujus Commentationis, adhuc incognitus, *Tomum I Libris III*, totidemque *Tomum II*, *sex*que adeo *Libris* universum Opus, distinxit. Ipse, *Juliani* Opera editurus, hoc præmisso opere viam Præfationis loco sibi ut pararet, studuit. *Cunæus* in Præfatione ad Satyras de Cæsaribus *Julianum* ex professo defendit, quas *Spanhemius* in sermonem Gallicum transtulit, ac docto exornavit Commentario. *Leunclavius* in Apologia pro *Zosimo*, nec non *Gothofredus Arnoldus*, malis patrocinans, bonos notans, *Hæresiologiæ Lib. IV Cap. I pag. 132*, eundem callem institerunt. In omnia alia ivit *Petavius* in *Præfatione* ad Opus Imperatorum *Juliani*, nec non *Rupertus* in *Observationibus ad Synopsin Besoldi pag. 436 seq. Philippus Beroaldus* scripsit *Julianum Imperatorem Philosophum* Pisis A. 1641, 4, recusum in Meuschenii *Vitis summorum Virorum Tom. II pag. 65 seq. Observator Halensis* studuit eis, quæ *Sozomenus* de *Juliano* memoriæ prodidit, fidem detrectare *Tom. I Obs. XXII §. 1 pag. 376*, negans, *Julianum* a religione Christiana desciviſse, quam quippe nunquam fuerit amplexus, *Tom. III Obs. IX.* Cui opposuit M. *Joannes Joachimus Weidnerus* Rostochii A. 1703 per modum Dissertationis *Julianum ex Historicis genuinis vere Apostatam.* Præter scripta *Juliani Ammianus*, *Zosimus*, *Zonaras*, *Libanius*, *Theodoretus*, & *Sozomenus*, hic solent consuli. Opera *Juliani Ezechiel Spanhemius* A. 1696 Lipsiæ curavit pulchre edenda. Apostasiam *Juliani* Autor Cl. in dubium haud revocat, credens, vitam ejus esse complexum virtutum perquam eminentium, defectibus nævisque insignem, ac male conformatum,

siqui-

siquidem nec religio, nec ratio, actionibus ejus præsederit, sed vanitas & ostentatio. Historici duobus sese immerserunt præcipitiis, de *Juliano* commentati. Alii enim panegyrico sermone eum extulerunt, alii eum accusationibus continuis fœdarunt. Hos inter medius incedit Autor, cujus Librum in compendium sumus redacturi. Ipse in expeditionibus *Juliani* militaribus delineandis non est multus, id potissimum respiciens, ut characteres animi vitæque ejus exponat, quem putat fuisse hominem, non magnum, sed singularem. Pag. 2. Tanto gloriæ æstu flagravit *Julianus*, ut ad eam non trahi, sed fanatico furore rapi, videretur. Notabilibus sese subtraxit vitiis, delectatus subtilibus, quæ amor sui immodicus non nisi in aliis observat. Genealogiam ejus ita instruxit Autor: 3 seq.

Eutropius, uxor Claudia

Constantius Chlorus, ux. 2 Theodora

Julianus Constantius, ux. 1) Galla, 2) Basilina, filia præfecti Juliani, Christo addicti, cito mortua.

1.	1.	1.	2.
Filia, nupta Constantio Imp.	Filius.	Gallus, Cæsar A. 351, ux. Constantina, Constantii soror.	Flavius Claudius Julianus, natus A. 331 d. 6 Decembr. † A. 363 d. 26 Jun. ux. Helena.

Quod *Juliano* sincerus erga Christianam religionem amor haud fuerit instillatus, id ex variis rationibus deducit ipse. 6 seq. Inprimis *Mardonius*, eunuchus & Scytha, qui mores illius formavit, *Homerum* ac Philosophiam ei potius ingessit, quam Christi doctrinas. Ingenium inerat *Juliano* vivax, indoles prompta, & memoria prodigiosa. Latine loqui & scribere norat; Græcam linguam callebat; Musicam magni æstimabat. In Macello, arce Cappadociæ, Christiana religione fuit diligenter imbutus, ac ipse cum fratre *Gallo* Nicomediæ in Ecclesia publice egit Lectorem. Cum vero magis ad doctrinam Christi cogeretur, quam duceretur, fastidire eam cœpit, homo quippe ingenii liberioris. 11.

Gallum Constantius appellavit Cæsarem A. 351 d. 15 Martii, elocata ei in matrimonium sorore sua *Constantina*. *Gallus* itaque
Pag. 13. cum *Juliano* ivit Constantinopolin. *Julianus* in disciplinam Christiano Sophistæ, *Ecebolo*, traditus, minarum sensit impedi-
16. menta, ne *Libanio* auscultaret, cujus nihilo minus scripta clanculum legit. Controversiæ Christianorum de Trinitate, *Constantii* ardor in Arianismo defendendo, amor scriptorum ve-
18. terum, mens admodum scientiarum cupida, *Julianum* a Christiana religione reddere alienum valebant. Adde, quod plerique Grammatici, Poetæ, Sophistæ, & Philosophi, paucissimis exceptis, simulacrorum cultui erant adhuc addicti, qui fabulis stolidissimis sensus reconditos, physicos, morales, & theologi-
20. cos, adjungebant. Platonici eam fingendi artem jam tentarunt, ut absurda popularium dogmata emollirent. Sed expositiones eorum mysticæ destituebantur omni fide historica, nec quem-
24. quam reddebant meliorem. Platonici, qui *Juliani* ætate florebant, Orientalium emblemata adsuerant suæ Philosophiæ in-
26. star centonum. *Ædesius*, princeps Platonicorum, discipulus
28 seq. ac successor *Jamblichi*, Pergami, urbe Mysiæ, agebat. Ejus fama allexit *Julianum*, ut in senis hujus decrepiti colloquium veniret, ac ab eo reciperet consilium, audiendi discipulos *Ædesii*, *Eusebium* & *Chrysanthum*, qui ex composito alter al-
32. terius gloriæ serviebant. *Maximus* vero, Ephesi Sophista, oculis ac voce adeo ad sese traxit *Julianum*, ut ipse, perhibente *Libanio*, oraculo hoc novo impulsus, instar leonis omnia, quibus adhuc religioni Christianæ erat adstrictus, vincula rumperet. Quo facto, *Julianus* mysteriis Platonicorum theurgi-
33. cis, præeuntibus *Maximo* & *Chrysantho*, fuit initiatus, ac *Maximus* ei imperium prædixit. Hæc ejus fuit *apostasia*, quam tamen studiose dissimulavit, siquidem ad cutem usque capitis tonsus, vitam coluit monasticam, ac explevit munia Lectoris in Ecclesia Nicomediensi. Inter hæc *Constantius Gallum*, *Juliani*
36. fratrem, quasi rebus novis studentem, perire jussit. *Julianum* ni Imperatrix *Eusebie* texisset, aulicorum delationes etiam ipsum
46. morti addixissent, cui eum jam reddiderant vicinum. *Julianum Constantius* paullo post Cæsarem appellavit. Atque hoc est

primi

primi Libri argumentum. Fuimus copioſi, ut naturam apoſtaſiæ exponeremus, tantis obſeptam difficultatibus. *Libro ſecundo* Cæſaris novi exercitationes, expeditiones, obſidiones, & victoriæ bellicæ, enarrantur. *Juliani* de bello Gallico Commentarios interiiſſe, dolemus, opus tam inſignis Hiſtorici. Pag. 68.
Adverſus Gallos, Salios, Alamannos, & Germanos, inſignis illius emicuit virtus, qui in egenos miſericordiam, in oppreſſos clementiam, in omnes æquitatem, oſtendit. A militibus ipſe proclamatus fuit Imperator A. 360 ineunte vere, cum tertium eſſet 97 ſeq.
Conſul. *Conſtantius* hæc tulit ægerrime, ſed mutare haud valuit. *Libro tertio* Autor id ipſum copioſius expoſuit, ſtudioſe annotans, 104 ſeq.
Julianum huc usque ſeſe Chriſtianæ religioni addictum ſimulaſſe. Uxore *Helena* mortua, *Julianus* creditur inviolata caſtitate enituiſſe, nec venereum quidquam agitaſſe. Sed falſo. Ipſe 109.
enim, ſibi ſpurios fuiſſe, non abnuit. Cum arma in *Conſtantium* 116.
ſumeret, bellumque aggrederetur inteſtinum, publice profeſſus eſt idololatriam. *Gregorius Nazianzenus*, *Conſtantium* a *Juliano* fuiſſe veneno ſublatum, tradidit, quam narrationem Autor 124 ſeq.
oſtendit eſſe penitus vero abſimilem. Reducere cœpit *Julianus* religionis idololatricæ ſpecimen, ſed non aperta violentia, uſus potius aſtu & artificiis occultis, quorum expoſitione ad- 136 ſeq.
modum pragmatica concluditur *Tomus primus*, ejusque *Liber tertius*. *Liber quartus* a Calendis Januarii A. 362 procedit, ac a ſacris inchoatur Calendarum, in quibus *Mamertinus* in *Juliani* honorem publice dixit panegyricum. *Maximus*, qui 154.
Julianum ad Græcam Philoſophiam amplectendam, & a religione Chriſtiana diſcedendum, ſollicitaverat, in aulam vocatus ſuperbe egit, a *Valente* poſtea in vincula conjectus, liberatus 160.
tandem, ad ultimum capitis ſupplicio plexus interiit. Epiſtolæ *Juliani* ad *S. Baſilium*, & hujus ad illum, datæ, ſuppoſitionis nota laborant. Non vacat, perſecutionis momenta, quam *Julianus* Chriſtianis intentavit, repetere, egregie hic expoſita & deducta. Divi & Serendivi, qui ex India ad *Julianum* miſerunt Legatos, 198.
judice noſtro Autore, fuerunt incolæ Inſularum Diu & Ceylan, quarum poſteriorem Arabes vocant *Serandib*. Juſtitiam de cetero *Julianus* exercuit æquali temperamento, urbium privilegia

Digitized by Google

legia & florem instauravit, delatores fecit parvi, patronis causarum dedit multum licentiæ, munimenta reparavit, copias firmas instruxit, terroremque nominis sui ad barbaros usque
Pag. 199 seq. disjunctissimos transmisit. Bellum vero in Persas suscepit, magis vana gloria impulsus, quam solida ratione. Iter ejus per Asiam, Syriam, ac porro, confectum, Autor, diligentia non vulgari adhibita, egregie exponit, ac eleganter exequitur.
220 seq. Eventuum futurorum series ex extis *Julianus* noscendi cupidus, dicitur homines enecuisse, quod Autor in medio relinquit. Christiani Antiocheni certe sævitiam *Juliani*, philosophicam moderationem alioquin affectantis, senserunt haud mediocrem,
228 seq. nec obscura ibi erat Dei, Christianos tegentis, gloria. Nec minus insignis emicabat veritatis divinæ honor, cum *Juliani* con-
248 seq. silium, templo Hierosolymitano in gratiam Judæorum reædificando intenti, ignis eluderet. De expeditione ejus Persica ac fatali nihil addimus, id unice adjungentes, Autorem erudite ac solide prostravisse famam illam vulgarem, qua permulti per-
319 seq. hibent, *Julianum*, mortifero jaculo ictum, exceptum sanguinem versus cœlum projecisse, ac exclamasse: *Vicisti tandem, Galilæe.* Tria *Juliani* capita, ex numis rarioribus desumta, libro sunt præfixa. De cetero ingenue fatemur, Autorem tam solide, tamque venuste & pragmatice, vitam *Juliani* pinxisse, ut operis gloriosi ac pulchri ipsum nec pœnitere, nec pudere, queat unquam, tantum abest, ut ratio ulla sit reliqua, cur nomen suum debeat dissimulare. Est ipse quidem Parisiensis, ac Pon-
117. tificiæ religioni addictus, siquidem Apostolicis Seculis doctrinam, sacrificio incruento faventem, tribuit; ita tamen sese in describendo *Juliano* gessit, ut nec veritati per partium studia nocuerit, nec fidei Christianæ per laudes nonnullas in *Julianum* collatas detraxerit.

TRAITE' DU VRAI MERITE DE L' HOMME, &c.

h. e.

TRACTATIO DE VERO MERITO HOMINIS, consideratí secundum singulas ætates & conditiones.

Acce-

Accedunt principia educationis recte instituendæ, adolescentibus ad virtutem formandis accommodata, Autore LE MAITRE DE CLAVILLE, Thesaurario Franciæ Rothomagi. Editio altera, revisa, correcta, & ab Autore aucta.

Parisiis, sumtibus Salgranii (Saugrain), 1736, 8.
Alph. 1.

Facetum & jocosum est libri exordium, licet in hac editione paulisper immutatum. Tractatio ipsa est de re seria ac minus jocosa sic instituta, ut ad conversationis honestæ ac virtutis commercia excolenda nullus facile liber amœniorem aperiat aditum. Educationis principia libro non sunt subjuncta, sed per librum omnem disseminata. Ipse Autor Illustris *mores ridendo castigat*, ac, dum adolescentes ad virtutem adducere studet, stilum adhibuit, retinendis teneris mentibus attemperatum. Quo fine interstrepunt subinde versus Gallici venustiores sermonem pedestrem, inprimis ex *Horatio* desumti, quem summi Pag. 5.
æstimat. Historiam inprimis excoli legique vult ab eis, qui 20.
honeste & cum gloria meritorum florere cupiunt. Ipse credit, Deum inde ex ultimis temporibus Romam voluisse efficere 23.
Hierosolymam doctrinæ Christianæ ac sedem suæ religionis primariam. Exprobrat deinde conterraneis suis neglectum, 25.
quo feruntur erga reliquas Europæ linguas. Addit egregie: *Germanis profundam eruditionem denegare non possumus.* 27.
Si ipsorum lingua paulo est difficilior, necessitas eo est major, non solum ob orbis Christiani caput inter Germanos commorans, sed etiam ob varias Principum Germaniæ potentiorum aulas, in quas Rex Galliarum nonnunquam Legatos dimittit. Nobilibus ac genere excelso editis viris ex favore quodam natali attribuit sanguinem puriorem ac limpidiorem, quocum judicii lumen purius, quantum ad facultatem attinet, soleat esse conjunctum. Virtutem ac veri meriti naturam pro rebus eis- 38.
dem reputat, quarum fons & scaturigo sit studium sapientiæ. 51.
Virtus, ipso judice, est exercitium vivendi secundum æquitatem, fortitudinem, & sapientiam. Galli discernunt *homme galant* & 57.

Pag. 63. *galant homme.* Prior eſt nugivendulus, amoris ſtudioſus, & ardelio; poſterior eſt limatus homo & expolitus, cujus deſtinationes ſunt certæ & jucundæ, cui ſunt dotes nativæ & adſcitæ, quibus nævi inſunt nulli. Autor Illuſtris, poſtquam ea, quæ ad hominem meritis gravem attinent, delineavit, nulli parcit operæ, ut adoleſcentes a vitiis revocet, & ad virtutes amplectendas invitet, quem in finem momenta ingenii ſuavis, docilis, mode-
97 ſeq. ſti, taciturni, exponit. *Caput III* lectioni recte inſtituendæ eſt proprium, quam non exigit continuam vel prægravatam, ſed ad bene vivendum, recreandum, & conſervandum, accommo-
134. datam. Poetica lecturis commendat opera *Boilavii, Molierii, Cornelii, Cercavii,* Abbatis *Regnerii*, illuſtris fœminæ *des Hou-*
138. *lieres, Quinalti, Pavillonii,* ac *Fontanii.* Oratores ſuadet legendos *Flechierium*, Sermones R. P. *Cheminais*, Telemachum *Fenelonii*, opera *Fontenellii.* Verſus, quos *Cornelius* ætate media ſcripſit, imitationem reſpuunt, reliqui ſunt vix mediocri
143. pulchritudine. *Boilavii* poemata ſenilia ſapiunt ætatem imbe-
193. cillem & decrepitam. *Capite quarto* agit Cl. Autor de utilitate ſeligendi ac adhibendi voluptates, de luſu, de differentia inter luſores, de venatione, ſaltatione, ſpectaculis, muſica, menſa, de cura valetudinis, deambulatione, refugio opportuno, ac de
253 ſeq. commercio cum fœminis honeſte inſtituendo. *Capite V* diſſerit de excellentia voluptatum animi ac mentis præ voluptatibus corporis, de juſtitia, grati animi officio, ac generoſa animi indole. *Capite VI* pertractat cautiones, iniquitati hominum, avaritiæ, & immoderatæ cupiditati, opponendas. Addit certi vitæ generis delectum neceſſarium, parallelismum ſeu compara-
341. tionem inter eloquentiam & fortitudinem inſtituit, luxum diſſuadet, animi conſtantiam, intrepidumque ejus robur, celebrat.
400 ſeq. *Capite VII* diſſerit de matrimonio, modisque eo feliciter utendi, de conjugio ſecundo, officiis parentum & liberorum mutuis, de officio patrumfamilias educandis liberis proprio, de teſtamentis, de fortuna familiarum conjunctarum proſpera, de officio erga vicinum, quemvis alium, & amicos, de amicitia. Ad ultimum exponit *Capite octavo* officia moralia, de tempore recte locando, de excellentia religionis catholicæ, de obſervantia

tia erga honoratiores, de favore, de ira & vindicta, de maledicendi ſtudio & calumnia, de gulæ ſtudio, de hyprocriſi, de lectione ſacrorum librorum, de Proteſtantibus, de bonis operibus ac eleemoſynis, de precibus, verbo Dei, Miſſa, & obſervantia Sacerdotibus Clericisque exhibenda, de meditatione, de miſeriis ac dignitate hominis, de faſtu & impietate, ac de morte citra pavorem exſpectanda. Sed quid de Proteſtantibus differit? Dabimus ejus verba Latine reddita: *Deploremus illos, qui improſpere nos dereliquerunt. Amiſimus homines excellentes, quorum ardor pietati infixus ac eruditio religioni Chriſtianæ potuiſſent inſigni eſſe ornamento, ac quorum vis haud fuit tanta, ut novitatibus, quæ Europam diviſerunt inde a Seculis duobus, reſiſtere valuerint.* Abadius, *cujus nomen eſt ipſa eloquentia, qui tantum poterat, qui tantum ardoris ſuſceperat pro cauſa communi, quique excellentiam religionis Chriſtianæ tam præclare habuerat cognitam, nobis fuit elapſus.* Addit plura, quæ ponuntur, non comprobantur, nec ad arcem cauſæ ipſius pertinent. Deprecantur Proteſtantes novitatem dogmatum, ipſis vulgo tribui ſolitam, deteſtantur ea, quæ oraculis Dei ſunt adverſa, & eandem Symboli Apoſtolici, Nicæni, Conſtantinopolitani, Epheſini, ac Chalcedonenſis, fidem tenent. Si qua de interpretatione locorum difficiliorum, & de modis adminiculorum gratiæ, inter ipſos eſt varietas, ea non eſt tanta, quantam Patres ſancti & orthodoxi per ſingula Secula, ac inprimis Ordinum monaſticorum ſectæ, Scotiſtarum, Thomiſtarum, Janſeniſtarum, & aliorum, familiæ, amplectuntur. Pag. 477.

Zuſammentrag der Stadt Nürnberg ertheilten Freyheiten, ꝛc.

h. e.

HISTORIA NORIMBERGENSIS DIPLOMATICA, Prodromo inſtructa, ac in tres Partes diviſa, nec non Annotationibus referta, ad illuſtrandam Hiſtoriam medii ævi, & inprimis Reformationem Noricam.

Norim-

Norimbergæ, apud Jo. Andr. Endteri hæredes, 1738, fol. Præf. Alph. 4 plag. 4, P. I Alph. 3 plag. 9, P. II Alph. 5 plag. 7, P. III Alph. 3 plag. 1.

In Præfatione Autor instituti sui, ut moris esse solet; reddit rationem, simulque, si veritati quædam in hoc Opere deprehendantur contraria, pro non scriptis habiturum declarat, ac colligendi Acta publica necessitatem & utilitatem generatum
Præf. commendat. Sequitur Prodromus, sive introductio in Historiam Noribergensem Diplomaticam, quasdam continens animadversiones in Privilegium, a *Friderico II* Imp. Noribergensibus A. 1219 concessum. Hujus autem Prodromi initium facit hoc ipsum Privilegium, figura ænea in fronte exornatum. Illud excipiunt animadversiones, quarum præmonita, ut vocare solet Autor, *X* inclusa *Sectionibus*, primo loco comparent. Ho-
Sect. I rum *Sectio I*, quæ de eo privilegio generatim, & circa illius in-
pag. 17-38. troitum & subscriptiones speciatim, notari merentur, persequitur. Ostendit e. g. in *Wagenseilii* Commentatione de Noriberga Cap. XXVII sub annum 1209 illud locari, & in *Limnæi* Jur. publ. Lib. VII Cap. 3, *Goldasti* Constit. Imper. Tom. I pag. 291, *Knipschildii* Tract. de Juribus & privilegiis Civitatum imperialium Lib. III Cap. 38 n. 56, & *Lunigii* Archivi Imper. Vol. XIV pag. 85, deprehendi quidem, sed ex parte mancum ac muti-
17 seq. lum. In annotatione adjecta prima Autor copiose de Imperatorum veterum sigillis, nec non aquilæ bicipitis signo, ejusque ori-
22-25. gine, disserit. Ipsis Observationibus insertæ leguntur *Henrici VII*, *Ludovici IV*, & *Caroli IV*, confirmationes illius privilegii Norici. Generatim adeo multa in his annotationibus deprehenduntur, quæ forsan nemo hic quæsiverit, vel divinando etiam facile quæret, ut ea ne in compendio quidem commode sisti queant.
24 seq. Ita verbi causa e *Zschackwitzii* notitia mercaturæ omnem pæne
26 seq. mercaturæ Germanorum historiam Autor dedit. Quid? quod
30-37. neque porro Statuum Imperii notitiam, & civilem Germaniæ originem, & quæ super *Wittichindi* sede, ubi *Henrici* Saxonis de urbibus instituta exponit, a Juris publici Doctoribus, magno numero excitatis, & a *Zschackwitzio* potissimum, disputari solent,

lent, prætermisit. Hac quippe via ipsi incedendum fuit, ut tantæ molis opus conscriberet. *Sectio*, quæ sequitur, *secunda* privilegii, de quo diximus, argumentum exponit, ac rationibus sat validis comprobat, esse illud fundamentum omnium reliquorum privilegiorum Noricorum. Ex illa autem tantum adduxisse sufficiat, Autorem sub ejus inprimis initium, in causas, quæ Noribergenses impulerint, ut id ab Imperatore peterent privilegium, cum tamen eo jam tempore immediate imperio subjecti fuerint, quis porro sensus verborum, *quilibet ejusdem loci civis*, & quæ vocis *Advocatus* genuina sit indoles, inquirere. *Sectio III* exhibet argumenta, quæ comprobant, Noribergam inter civitates imperiales debere referri antiquissimas; ubi quidem Autor ostendit: 1) Noribergam ante *Caroli M.* tempora jam conditam, ibique partim repetita, quæ in notis ad Cod. Statut. dicta sunt, partim fusius explicata, deprehunduntur; 2) Noribergam *Henrici I* ævo civitatis jura vel obtinuisse, vel jamjam habuisse; 3) Noribergam *Henrici IV & V*, nec non *Lotharii II*, ætate infelicissimam obsidionem & excidium pæne perpessam; ac 4) *Friderici II* tamen tempore ita rursus floruisse, ut Imperator ille eam civitatem carissimam sibi nominaverit. *Sectio IV* monstrare debet, Noribergam semper tractum terrarum peculiarem, Cæsari & Imperio, immediate subjectum, sub se continuisse. Quem in finem tres statuit periodos Autor: primam a *Carolo M.* ad *Fridericum II*, secundam a *Friderico II* ad *Carolum IV*, & tertiam denique a *Carolo IV* ad nostra usque tempora. *Sectio V* Advocatiæ Noricæ (*Land-Vogtey*) antiquæ naturam & indolem describit, Advocatorum imperialium conditionem generatim, & Noribergensium speciatim, horumque historiam & singularia jura, explicans. *Sectio VI* de Burgwardiis (*Burg-Hütten*) & feudis castrensibus, quæ olim ad castrum imperiale Noricum pertinuere, agit, & quæ 1) generatim hic notanda occurrunt, nec non 2) Burgwardiorum Noricorum rationem, eorumque 3) jura, persequitur, feudorum pariter, & inprimis eorum, quæ a castris nomen accepere, originem indolemque sistit. Quæ sequitur *Sectio VII*, summatim omnia documenta, in hac Historia diplo-

[Margin notes: Sect. II pag. 38-67. — 39 seq. — 40-43. — Sect. III pag. 67-128. — 68-87. — 87-94. — 94-107. — 107-128. — Sect. IV pag. 128-151. — Sect. V pag. 151-163. — Sect. VI pag. 163-177. — Sect. VII]

Digitized by Google

Pag. diplomatica collecta, & quæ illuſtrationi privilegii Norici, A.
177-238. 1219 conceſſi, ejusque penitiori cognitioni, & veræ territorii
Norici rationis dijudicationi inſervire poſſunt, prout illius in-
ſcriptio docet, enumerat, eorum argumenta exponit, & notis
illuſtrat copioſiſſimis. Sed hic nihil tamen aliud Autor agit,
niſi ut, præmiſſa tractatione generaliori, doctrinæ de territorio-
rum clauſorum & non clauſorum in Germania indole ſequen-
181-191. tia expendat momenta: I) Noribergam ante, nec non ipſius
Friderici II Imp. & poſt ejus ævum, territorium clauſum
ignoraſſe; quod aſſertum inde probat, quod jam A. 1219 ea ci-
vitas juribus mox enarrandis gaviſa ſit, quæ id, de quo ſæpe di-
ximus, privilegium tantum confirmarent. Immediatam puta
erga Imperium qualitatem, & plenam immunitatem ab omni
advocatia, jus porro monetæ, telonii, mercatus, immunitatem
a jure feudali, judiciis provinciali & duellico, & quæ ſunt
191-217. alia XII numero adducta. II) Noribergam ab A. 1273 ad 1427
pariter territorio clauſo fuiſſe deſtitutam, idque locis nonnullis,
217-233. ex publicis Actis excerptis, probare Autor annititur. III) No-
ribergam ab A. 1427 ad 1587 territorii clauſi naturam non
induiſſe, ſuamque hic ſententiam Autor firmam reddere alla-
borat ex venditione jurium *Friderici*, Burggravii Norici, civi-
tati facta, & quidem 1) ex ejus occaſione, 2) Cæſaris conſenſu
& confirmatione, 3) venditione ipſa, 4) deſuper confectis do-
232-238. cumentis, 5) venditis, & 6) reſervatis juribus. IV) Noriber-
gam & totam Franconiam omni tempore territorium clauſum
abhorruiſſe, & adhuc abhorrere, idque evincere ſtudet Autor
antiquorum Ducum & Comitum hujus terræ indole, & quod
diſtrictus non a Comitum nominibus, ut alibi, ſed a limiti-
bus ſuis, ſignati fuerint, ac aliis denique ejusmodi argumentis,
Sect. VIII quæ non adeo firmo ſemper talo ſtare ſolent. *Sectio VIII*
pag. verba privilegii: *Item, quicquid aliquis Noribergenſis ibidem*
238-258. *delinquat, pro quo delicto puniendus eſſet, in perſona aut re-*
bus, ſi ſatisfecerit Sculteto noſtro, nulli amplius reſpondere
debet de hoc delicto, & gratiam noſtram percipiet, explicat,
ſimulque oſtendit, quis eo ævo magiſtratus & jurisdictionis cri-
minalis *(der Fraiſſlichen Obrigkeit)* ſtatus fuerit. Docet nimi-
rum

rum Autor hoc loco 1) nexum cum ſuperioribus articulis, & quæ hic veluti ſint præſupponenda, 2) exponit judicem, 3) locum judicii, 4) reos, 5) delicta, ac denique 6) horum pœnas. *Sectio IX* huc uſque (ſcilicet in omnibus antecedentibus *VIII Sectionibus*) deductorum cum aliis ſcriptis harmoniam, ſi ita dicere fas eſt, oſtendit, vel oſtendere debet. Hoc enim ut probet Autor, ſequentia momenta affert & explicat, ac fuſe quidem ſatis: I) in *Gylmanni* & *Tilemanni* ſcriptis ſtatum controverſiæ & cauſæ (nimirum civitatis Noricæ cum Sereniſſ. Marchionibus Brandenburgicis lineæ Franconicæ) nec integre adductum, nec accurate tractatum, tam quoad formalia, quam materialia; II) dictos ſcriptores præcipua & antiquiſſima Noribergenſia documenta vel prorſus omittere, vel falſa & a veritate aliena ratione citare; e. g. eos tot vicibus laudatum privilegium, Noribergæ A. 1219 datum, plane ignorare; & in inveſtitura prima Burggravii Norici de A. 1273 & 1282 plura ſe reperiſſe credit Autor, e. g. Advocati officium (*Schultheiſſen-Amt*) Burggraviatui ſubordinatum fuiſſe, de quibus tamen ibidem ne hilum quidem reperiatur, ubi ſimul Autor in adjecta nota quam ampliſſima varios ſcriptorum recentiorum modos explicandi dicta monumenta de A. 1273 & 1281 perſequitur; III) loca indicat, ex quibus, ut aſſerit, patet, excitatos ſcriptores contra jura & conſtitutiones Imperii generales ſcripſiſſe. In quo quidem momento Autor fundamenta jurium Burggraviorum Noricorum contra civitatem, & hujus contra illos, ſummatim indicat, expendit, &, quæ ſunt pro civitate, fuſius explicat, priora, Sereniſſ. ſcilicet Marchionum, ubique refutans, ſimulque catalogum proſcriptionum ex agro Noribergenſi, ex antiquo libello, *Acht-Büchlein* dicto, ab A. 1308 ad 1359, & longam ſeriem caſuum jurisdictionis criminalis, a civitate Norica in agro Noribergenſi ad noſtrum uſque ævum exercitæ, affert. IV) Exponit ea, quæ tot vicibus memorati ſcriptores contra Hiſtoriæ antiquæ & novæ fidem protulerunt, e. g. Burggravium Noribergæ in cauſis criminalibus judicaſſe. V) Enumerat loca, quæ teſtari ex mente Autoris debent, illos Scriptores documentis ab utraque parte in lucem editis adverſari. Ita ab illis adduci

Sect. IX pag. 258-314.
260-262.
266-270.
270-291.
271.
278 ſeq.
279-286.
291-295.
291.
295-297.
296.

adduci ſcribit verba *Burggrafſthums - Herrlichkeit auswendig der Stadt*, quæ tamen in nullo edito documento comprehendantur. VI) Notat loca dictorum ſcriptorum, quæ Autor ſibi ipſis contradicere credit, ac denique VII) exhibet compendium eorum locorum, in quibus memorati ſcriptores Sereniſſ. Marchionibus, inprimis præſentibus ipſorum principiis, & publicæ tam in *Actis*, quam aliunde, confeſſioni prolatæ, prorſus adverſarentur. *Sectio X* hiſtoriam ſtatus rei monetariæ, & juris nummi percutiendi, apud majores noſtros tradit, ſimulque monſtrat, illud non a jure ſtatus vel territorii derivandum, ſed ex ſola gratia Imperatorum, & Regum Germaniæ conceſſione, fluere. Suam autem theſin ut firmam reddat Autor, repetit 1) generatim ex Illuſtriſſ. Domini *de Bünau* Diſſert. *de Jure monetandi in S. R. I.* originem tam juris monetandi, quam uſus pecuniæ & monetæ ſignatæ in Germania, ejusque progreſſum & rationem, intuitu Cæſaris & Statuum; 2) ſpeciatim jus monetandi civitatis Noricæ perſequitur, & exinde & aliis argumentis ac teſtimoniis concluſionem elicit, jus monetandi, ut dictum, ſemper gratiæ Imperatorum & Regum Germaniæ fuiſſe adſcriptum, nec a jure territorii aut ſtatus dependiſſe. Deprehenditur hic quoque in *nota 1* copioſiſſima narratio de loco *Furth*, in quibusdam Diplomatibus occurrente. Quem ſine dubio in finem Autor integra *Henrici II* de A. 1007, & *Henrici IV* de A. 1072, documenta, in quibus hic locus occurrit, inſeruit, iisque alias quasdam chartas, e. g. ejusdem *Henrici IV* privilegium, Wormatienſibus ſuper immunitate a teloniis in civitatibus regni aſſignatis de A. 1073 datum, *Henrici V* privilegium, dictæ civitati in teloniis & re judiciaria, cum formula de non revocando, conceſſum, de A. 1112, &c. adjunxit. Sequitur, ut ita dicamus, in textu, *Mülleri* Relatio ſeu notitia juris monetandi & ſtatus rei monetariæ, Advocatiæ Imperialis, Burggraviorum, & civitatis Noribergenſis, a *Caroli IV* ævo ad A. 1626, Cel. *Jo. Dav. Kœleri* Operi, cui titulus *Müntz-Beluſtigungen*, maximam partem inſerta, hic vero integre deſcripta, notisque Autoris illuſtrata, quæ cum ex ſubſidiis aliis plane incognitis ſit compoſita, utilitate ſua & laude non videtur defraudanda. Coronidis loco Autor breviſſimam

Pag. 297-305. 305-314. Sect. X pag. 314-384. 319. 320. 321. 322. 326-380. 380-384.

vissimam continuationem relationis, seu notitiæ *Mullerianæ* ad nostra usque tempora, ac summam libri, Ratisbonæ A. 1665 in lucem editi, *de navis monetarum in Imperio nostro*, apponit, simulque Prodromum claudit, addita pariter, ut in fronte, figura ænea. Prodromum excipit Diplomaticæ Noricæ Historiæ *Pars* vel *Periodus I*, continens 116 documenta, ad annum usque 1347, seu initium imperii *Caroli IV*. Periodi seu *Partis* hujus initium denuo exornat figura ænea. Inter Documenta autem primo comparet *Copy eines alten Pergamenen Salbüchleins, worinnen verzaichnet ist, was zu des Reichs-Vesten zu Nürmberg vor Jaren gehœrig gewest, und woraus zugleich erhellet, das zu und um Nurmberg ehehin eine Kayserliche und Reichs-Landvogtey angeordnet sich befunden, das seind die Guter, die zu dem Reich gehœrend auf die Burg zu Nurmberg.* In adjectis annotationibus Autor de Præfectis provincialibus generatim agit, in tempus conscripti hujus Documenti inquirit, & loca ibidem contenta fuse describit. Diplomatum hujus *Partis* agmen claudit *num. 116*, vi cujus *Conradus ab Aschе*, judex provincialis Noricus, *Albertum*, Episcopum Eychstadensem, ab intentata contra eum actione absolvit. Sequitur *Pars* vel *Periodus II* Historiæ Diplomaticæ Noricæ, sistens Acta publica ab A. 1347, *Caroli* scilicet *IV* imperio, ad tempora usque *Caroli V*. Sub initium statim rursus conspicere licet figuram æneam. Documentorum autem primum est *num. 317* in ordine, *Caroli* scilicet *IV* confirmatio omnium privilegiorum & immunitatum, Noribergæ a suis antecessoribus Imperatoribus & Regibus Romanorum collatis, de A. 1347. In annotationibus Autor, quæ sub regimine *Caroli IV* & *Wenceslai* filii notatu inprimis digna, tam intuitu totius Imperii, quam Noribergæ, acciderunt, persequitur, & potissimum, quot vicibus *Carolus IV* & *Wenceslaus* Noribergam venerint, fuse exponit. Periodum claudit *num. 323* summa sententiæ, A. 1518 inter *Fritzen, Koler, Cunzen, Humbser*, & *Hansen*, rusticos *de Elltersdorff*, & *Hansen Sauern* ac *Barbaram Staudacherin*, latæ, quam Autor annotationibus destitutam reliquit. Huic Periodo adjecta est Appendix, indicis veluti loco, summatim indicans, quæ in Prodromo, nec non

[Margin notes: Pars I. — Pag. 1-7. — 7-22. — Pars II. — Pag. 315 seq. — 316-323. — 318-323. — 783 seq. — 785-800.]

I & II Periodo hujus Hiſtoriæ, dicta ſunt. Quæ autem hanc excipit Periodus vel *Pars III* Hiſtoriæ Diplomaticæ civitatis Noricæ, Documenta a *Caroli V* imperio ad noſtrum usque ævum comprehendit, in fronte pariter atque in fine figura ænea, ut in uſu eſſe ſolet, exornata. Documentorum quaſi exercitum ducit *num. 324* in ordine Charta *Caroli V*, qua omnia ab anteceſſoribus ſuis Noribergenſi civitati conceſſa jura & immunitates confirmat, de A. 1520. Annotationes ſeriem de religionis negotio & reformatione in politicis eccleſiaſticis, intuitu totius Imperii ab A. 1517, Noribergæ autem ab A. 1431, & ratione utriusque ad A. 1650, ductu relationum quarundam MStarum, ob oculos ponunt, ampliſſimis inſtructam notis, in quibus, quæ in modo citatis relationibus MStis breviter dicta ſunt, fuſius deducuntur. Poſtremum vero in hac Hiſtoria Diplomatica occupat locum *num. 471* confirmatio præſentis Imperatoris *Caroli VI* privilegii divi *Leopoldi*, ſenatui Noribergenſi A. 1697 de uſu tituli *Edel* conceſſi, in qua ſimul tribus ſupremis Præfectis (*Obriſt-Hauptleuten*) titulus Conſiliariorum Cæſaris actu talium, cum juribus huic annexis, gratioſiſſime confertur, de A. 1721. Operi finem imponit Index, pro libri mole, brevitate pæne laborans. Sicuti autem in vaſto illo Annotationum ad Codicem Statutarium Noribergenſem Opere, ita & hic, plurima deprehendere licet, a ſcopo prorſus aliena, haud pauca quoque vulgaria, levia, & parum accurate dicta, ut adeo vel ſolo multa congerendi ſtudio ſeſe commendare Autor iſte videatur. Nec genus dicendi denique ita comparatum eſt, ut ad præſentis Seculi palatum eſſe queat.

Pars III. Pag. 803 ſeq. 806-877. 1071-1076.

GOTTFRIDI MASCOVII, D. NOTITIA JURIS & Judiciorum Brunſuico-Luneburgicorum. Acceſſit Notitia Juris Oſnabrugenſis & Hildeſienſis, ad uſum Auditorum.

Gottingæ, apud Abramum van den Hoeck, Academiæ typographum, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 14.

Læto

Læto ſerenoque vultu res JCtorum publica tollit eruditum hunc Muſæ *Maſcovianæ* partum, tanto amplioribus commendandum ornandumque laudibus, quo clarius nemo non perſpicit, qui Germanicæ Jurisprudentiæ ſtudio delectatur, quantum lucis ex ejusmodi ſcriptis capiant complures majorum noſtrorum Conſtitutiones. Occaſionem ſcribendi hujus dedit Compendii nova Academia, quæ Gottingæ nuper ritu ſolenni inaugurata eſt. Cum enim docendi Juris provinciam in ea ſuſcepiſſet Celeberrimus Autor; prima hæc ipſi cura, primus labor fuit, ut cives Academicos, in terris Brunſuicenſibus & Luneburgenſibus natos, ejus, quod receptum ibi eſt, Juris notitia probe imbueret, eorumque animos ad recte gerenda aliquando civitatis negotia præpararet. Sed circumſpicienti undique, quem commode ſequeretur in Prælectionibus ſuis ducem, invenire plane neminem licuit, eamque ob cauſam ipſe manus admovere operi inſtituit, in quo concinnando nec diligentiæ pepercit ulli, nec ceteras boni laudandique ſcriptoris virtutes neglexit. In Præfatione periculum fecit præſtantiſſimus *Moſcovius* tradendi inſtituta Luneburgenſium & Ultzenſium, qui Statutum quidem Luneburgenſe ſequuntur, ita tamen, ut ſingularibus conſuetudinibus ab eo nonnunquam recedant. Ante vero, quam ad enarrandam ipſam Juris Brunſuico-Luneburgici notitiam ſe converteret Vir Ampliſſimus, præmittere ipſi viſum eſt Prooemium, in quo copioſe eleganterque docet, in Ducatu Luneburgico, aliisque terris omnibus, eo comprehenſis, per longum temporis ſpatium ſervatas cuſtoditasque fuiſſe leges Saxonum, quas illibatas iis *Carolus M.* reliquerat. Hoc tamen non inficiatur, pagis, vicis, & oppidis, ſenſim ſenſimque creſcentibus, id conceſſum datumque fuiſſe, ut ſuis, non aliorum, adſtringerentur Conſtitutionibus, id quod ex Statutis Luneburgenſibus & Soſatenſibus luculenter apparet, quorum illa ſponte recepit Ultzena civitas, hæc Lubecæ, recens conditæ, tributa ab *Henrico Leone*, cujus urbis leges ultro deinceps receperunt civitates Vandalicæ, Hamburgum, Wiſmaria, Roſtochium, Straleſunda. Præterea invaluit quoque Jus Romanum atque Pontificium, Sacerdotibus pro hoc, amicis

vero Principum pro illo, maſcule pugnantibus, uſque dum ipſis tandem Principum Conſtitutionibus peregrina Jura patriis anteponerentur. Ad Feudorum quod attinet jura, quæ in terris Saxonicis antiqua ſunt, illa magnam partem conſuetudinibus ceſſerunt Langobardicis, ita quidem, ut ad Jus provocanti Saxonicum incumbat probatio, Jus Feudale Saxonicum hac in re ab uſu non receſſiſſe, niſi obſervantia unicuique fuerit cognita, qualis in ſimultanea inveſtitura eſt, ceu noviſſime adhuc pronuntiatum refert Doctiſſ. Autor in ſupremo, quod Cellæ eſt, Provocationum tribunali. Non pauca etiam Receſſibus Provincialibus, pactis hæreditariis, & Ordinationibus judicialibus, fuiſſe immutata, exemplis quibusdam confirmat. Jam ipſum ædificium, ex atrio velut egreſſi, contuebimur. *Pars prima quatuor* diſtincta *Capitibus* eſt, quorum *primum* de *Jure* agit *Brunſuico-Luneburgico in Calenbergico Principatu & Gottingenſi.* Sublata Principum Calenbergicorum ſtirpe A. 1584. Principatus Calenbergicus Guelpherbytano acceſſit, & ſic ipſe quoque, Jurium Saxonicorum loco, peregrinis fere ſolis uti cœpit, litesque, inter cives motæ, in Cancellaria, &, ut ſuſpicatur Ill. Autor, in Curia etiam Guelpherbytana, ad Juris Civilis regulas compoſitæ fuerunt. Poſtquam deinceps a Principatu Guelpherbytano ſeparatus fuit A. 1636 Calenbergicus, ex autoritate Ordinationis Judicii Aulici, a Duce *Georgio*, atque Ordinationis Cancellariæ Calenbergicæ, a *Georgio Guilielmo* latæ, ſoli communi Juri Cæſareo, aut, ſi mavis, Juſtinianeo & Canonico, locus fuit conceſſus. Obtinet ibidem, ut & in Principatu Gottingenſi, Comitatu Spiegelbergenſi & Hohenſteinenſi, in Eccleſiaſticis *Corpus Julium*, a *Chemnitio* & *Andrea*, Doctoribus Theologis, confectum, porro *Julii*, Ducis, Ordinatio Eccleſiaſtica, A. 1569 promulgata, Receſſus Gandersheimenſis Articulus I, Receſſus Elzenſis de A. 1614, Receſſus Hannoveranus de A. 1639 & 1642, & Conſtitutiones aliæ complures. Reliqua, notatu in hoc *Capite* digniſſima, inſtituti noſtri memores prætermittimus, paucis ex eodem Collegia, quæ in his terris florent, juridica enarraturi. Pertinet huc Cancellaria juſtitiæ Hannoverana, quæ in prima, ut vulgo dicunt, inſtantia in omnibus cauſis, contra

Officia-

Officiales Regios, Præfecturas Regias, Capitula & Monaſteria, Nobiles, & majores omnes, quasdam etiam minores, civitates, Procuratores Cancellariæ, & alios, jurisdictioni ejus ſubjectos, inſtitutis, jus dicit. Eodem in altera devolvuntur inſtantia appellationes quæcunque ex Præfecturis Regiis, judiciis Nobilium, civitatibus, aliisque primis inſtantiis, in quibus tamen omnibus Cancellaria concurrentem habet jurisdictionem cum Regia & Electorali Curia Provinciali, exceptis tantum Criminalibus & Grubenhagenſibus cauſis. Ad Conſiſtorium referuntur omnes Clericorum cauſæ, res cauſæque ſpirituales & eccleſiaſticæ, tam ex Principatu Luneburgico, quam Calenbergico, cujus poſtremi nomine Principatum quoque Gottingenſem & Grubenhagenſem Cel. Autor complectitur. Ab his vero judiciis, ſi ſumma appellabilis fuerit, provocationes ad ſupremum Cellenſium tribunal devolvuntur. Res metallicæ in ſaltu Hercynio a Præfectura metallica, & res foreſtales a foreſtali, curantur. In montanis civitatibus civili non minus ac criminali jurisdictione gaudet Senatus in officiales ſuos, ſcanſores, cives, foſſores metallicos, & reliquos incolas & peregrinos. Concurrunt tamen in criminalibus cauſis rei metallicæ Præfecti, ſeu Capitanei, qui in civilibus etiam Acta poſcere ad inſpiciendum, & mandata dare poſſunt de juſtitia adminiſtranda. Provocare autem licet ad Cancellariam juſtitiæ Hannoveranam, & Supremum Appellationum tribunal, Cellæ conſtitutum. Quibus erudite traditis, de jure Comitatus Hojenſis, cum eccleſiaſtico, tum ſeculari, itemque Comitatus Diepholtini, potiora ſubjecit capita Ampliſſimus *Maſcovius*, tandemque inter ſcriptores Calenbergicos *Jo Stuckium* laudat, cujus *Conſilia* Francofurti A. 1666 in folio edita ſunt. *Caput II de Jure Brunſuico-Luneburgico in Principatu Cellenſi* inſcribitur. Jus in his terris Saxonicum jam Seculo XVI videtur abolitum, ejusque loco introductum eſt, quod hodie quoque ibi ſervatur, Civile Jus atque Canonicum, quamvis nec deſint ſingulares Principum Conſtitutiones, & Statuta Civitatum quarundam, quæ hic diligentiſſime commemorantur. Ut ex *Capite III* intelligimus, quod *de Jure Brunſuico-Luneburgico in Principatu Grubenha-*

 genſi

gensi exponit, Juri quoque communi locus in eo est relictus; ideoque separatim de hoc Ducatu agitur, quod ejus causa Serenissimæ Domui Hannoveranæ votum & sessio in Comitiis Imperii competat. Quod sequitur, *Caput IV Jus Brunsuico-Luneburgicum in Principatu Guelpherbytano & Blanckenburgico* ante oculos Lectorum ponit. Refert in eo Ill. Autor, Ordinationes, Constitutiones, & Edicta, cum Recessibus Provincialibus, vim legis habentibus, nondum in unum collecta corpus esse, datumque id aliquando Illustri *Leysero*, lucido Leucoreæ sideri, ut cum aliis quibusdam JCtis ejusmodi in se laborem susciperet; quæ vero tela, ob discessum forte eximii Viri ex Academia Helmstadiensi, ad hunc usque diem non fuit absoluta. Pars hujus *Libri Juris Lauenburgici* notitiam complectitur.[1] Sub initium statim monet Noster, non id accurate vulgo dici, quod in hoc Ducatu ex pristino more Juris Saxonici instituta vigeant, cum id non sine restrictione quadam sit intelligendum: fuisse enim olim his in terris hujus Juris usum observantiæ quasi limitibus circumscriptum. Succedit *Pars III de Jure Brunsuico-Luneburgico in Ducatu Bremensi & Verdensi*, qui uterque non multo ante terris feliciter accessit Luneburgicis. Intentatum ab aliis opus hic aggressus est Illustris *Mascovius*. Tenuerunt vero has terras, *Caroli M.* ævo, Saxones, & ante illos Cauci, de quibus Commentarium, *duobus* absolutum *Libris*, *Jo. Schildius* evulgavit. A Francis devicti Saxones, & Christianorum sacrorum mansuetudini assueti, Episcopum inter ceteros Bremensem acceperunt, cui postea Archi-Episcopi dignitas concessa. Illius sedes primo fuit Hamburgi, tum Bremæ, tandem, Ecclesia Cathedrali Hamburgensi pariter ac Bremensi *a Nicolao*, Pontifice, A. 858 ita unitis, ut utraque unam efficeret Ecclesiam, Bremevordæ; hac tamen conditione, ut Bremæ etiam Palatium esset Archi-Episcopale. Creati primum ab Imperatoribus, deinde postulative ab Ecclesiæ Cathedralis Capitulo electi sunt Archi-Episcopi. Nec suis destitutus fuit Episcopis Episcopatus Verdensis, qui non, ut Episcopatus Bremensis, ad Saxoniæ inferioris, sed ad Westphaliæ, Circulum pertinet. Inter hos vero Episcopos sæpe fuit Archi-Episcopus, Bre-

Digitized by Google

Bremenſis; donec tandem in Pace Osnabrugenſi hic Epiſcopatus, una cum Archi-Epiſcopatu Bremenſi, & uterque quidem Ducatus titulo, tanquam perpetuum Imperii Feudum, ad Suecos perveniret. In utroque adhuc conſuetudines & leges ſervantur, quæ antea in uſu fuerant, & ideo tantum Juri annumerantur Brunſuico-Luneburgico, quia ab Auguſtiſſimis Magnæ Britanniæ Regibus ſunt confirmatæ. At eo ſolum caſu vigent adhuc illæ leges, cum a recentioribus non fuerint abrogatæ, facilique negotio ad ſtatum hodiernum applicari queant. Ex Jure Bremenſium militari illud videtur notatu digniſſimum, quod miles, extra expeditionem conſtitutus, tam in criminalibus, quam in civilibus, cauſis judici ſubſit ordinario loci, in quo degit miles, id quod moris etiam eſſe apud Belgas, ſubjicit Celeberrimus Autor. *Pars IV, de Jure & judiciis Epiſcopatus Osnabrugenſis*, prioribus longe fuſius ab eodem, pluribus Documentorum ſubſidiis inſtructo, pertractata eſt. *Capita* hujus *Partis* hæc ſunt: *Caput I de Jurisdictione Eccleſiaſtica Epiſcoporum Osnabrugenſium in genere*, in cujus limine *Carolus M.* Epiſcopatus Saxoniæ conditor laudatur; *Caput II de Jurisdictione Archi-Diaconali; Caput III de Judicio Officialatus; Caput IV de priſtina Jurisdictione ſeculari Epiſcoporum Osnabrugenſium in genere; Caput V de Judiciis hominum propriorum, & liberorum Miniſterialium; Caput VI de Gojudiciis; Caput VII de Judiciis Foreſtalibus; Caput VIII de Judicio Feudali; Caput IX de Judicio Advocatiæ; Caput X de Judicio Vehmico; Caput XI de Statutis & Ordinationibus Osnabrugenſibus Eccleſiaſticis; Caput XII de Legibus Secularibus Osnabrugenſibus; Caput XIII de Privilegiis, Statutis, & Conſuetudinibus civitatum Epiſcopatus Osnabrugenſis; Caput XIV de ſtatu Jurisdictionis hodierno in Epiſcopatu Osnabrugenſi; Caput XV de Scriptis ad Jus Osnabrugenſe pertinentibus. Partem* denique *V* conficit doctrina *de Jure judiciisque Epiſcopatus & Urbis Hildeſienſis.* Mantiſſæ loco adjecit Ampliſſimus Autor *notitiam de Scriptoribus, qui Jus Brunſuico-Luneburgicum generatim attigerunt*, item priſci Juris partem, *das Wietzen-Mühlen-Recht*, & *Ordinationis Vehmicæ Osnabrugenſis* exemplum, quod

quod ſupra promiſerat. Totum denique Opus, docte ac ſumma diligentia compoſitum, longe reddit aptiſſimum legentibus accuratus præcipuarum rerum Index, quem unum ſi perluſtraverit Lector, complura deprehendet, non obvia ubivis, aut vulgaria, magnisque ſtimulis agitari ſe ſentiet ad legendum relegendumque Opus hoc egregium Celeberrimi *Maſcovii*, de Academia Gottingenſi & univerſis terris Brunſuico-Luneburgenſibus præclariſſime merentis, cui hoc cultiſſimæ doctrinæ ſpecimen ex animo gratulamur, acclamantes eidem, ut, quo dudum bene cœpit, ſic pede ſemper eat, nobisque occaſionem ſuppeditet, alia utiliſſima ingenii monumenta, quæ jam ſub lima habere ipſum certo ſcimus, quamprimum his noſtris Analibus, cum debita laudis præfatione, inſerendi.

OPUSCULORUM VARIORUM, QUÆ AD LITES & contentiones, inter Medicos & Chirurgos Pariſienſes ſuperioribus annis de dubia utriusque partis dignitate & prærogativa motas, ſpectant, brevior recenſio.

Incidit nuper in manus noſtras, Excellentiſſimi cujusdam Viri inſigni humanitate, horum Opuſculorum, ſparſim ab aliquo inde tempore editorum, integra collectio; unde ut fructus aliquis ad Lectorem redundet, & titulos ſingulorum hic apponemus, & ſumma argumenta indicabimus. Scripta igitur, quæ ab utraque parte evulgata conſtat, hæc ſunt: 1) *Guil. de Magny* Quæſtio medico-chirurgica, an Chirurgus in arte ſua Medico certior? Pariſiis, 1737, 4, plag. ½; 2) *Ludovici de Santeul* Quæſtio medico-chirurgica: Eſtne Chirurgus Medico certior? Gallice & Latine, Pariſ. 1736, 4, plag. 2; 3) Memoire, ou l'on fait voir, en quoi peut conſiſter la preeminence de la Medecine ſur la Chirurgie, Pariſ. 1736, 4, plag. 2½; 4) Queſtion de Medecine, dans laquelle on examine, ſi c' eſt aux Medecins, qu'il appartient de traiter les maladies veneriennes, & ſi la ſureté publique exige, que ce ſoient des Medecins, qui ſe chargent de la cure de ces maladies, par *M. B. L. F.* à Paris, 1735, 4, plag. 4; 5) Lettre d'un Docteur en Medecine a un maitre Chirurgien, 4, plag. 1; 6) le Baillon,

ſon, ou Reflexions adreſſées à l' Auteur de la Lettre inſerée dans le Mercure du mois d' Août dernier, au ſujet de la diſpute qui s' eſt élevée entre M. *Maloet* & un Quidam ſoi-diſant Médecin Anglois d' une part, & les Chirurgiens de l'autre part, par *M**** Médecin du Roi, à Amſterdam, chez Pierre Mortier, 1737, 4, plag. 1½; 7) Réponſe de *Mr. D** Maitre Chirurgien d' Orleans, au Médecin Auteur du *Baillon*, 4, plag. 1½; 8) Second Mémoire pour les Chirurgiens, à Paris, 1737, 4, plag. 4¼; 9) Lettre de M. *Aſtruc*, Médecin Conſultant du Roi, & Profeſſeur Roial en Médecine, à Mr. *N . . .* Docteur en Médecine de la Faculté de Montpellier, ſur un Ecrit intitulé, Second Mémoire pour les Chirurgiens, à Paris, 1737, 4, plag. 2¾; 10) Seconde Lettre de M. *Aſtruc* a' Mr. *N . . .* &c. ſur un Ecrit intitulé, Second Mémoire pour les Chirurgiens, à Paris, 1737, 4, plag. 2; 11) Réponſe d' un Chirurgien de S. Coſme à la premiere Lettre de M. *Aſtruc*, au ſujet du Mémoire des Chirurgiens ſur les Maladies Veneriennes, à Paris, 1737, 4, plag. 12½; 12) Troiſiéme Lettre de M. *Aſtruc* à Mr. *Delaire*, ſur un Ecrit intitulé, Réponſe d' un Chirurgien de Saint Côme, à Paris, 1737, 4, plag. 5; 13) Quatriéme Lettre de M. *Aſtruc* à Mr. *Delaire*, &c. à Paris, 1737, 4, plag. 7; 14) Lettre de *Jean Louis Petit* à M. *Aſtruc*, 4, plag. 1; 15) Cinquiéme Lettre de M. *Aſtruc* à Mr. *Delaire*, ſur l' Extrait, que l' Auteur des Obſervations ſur les Ecrits modernes a fait de ſa IV Lettre, dans la feuille CLXII, à Paris, 1738, 4, plag. 1; 16) Lettres ſur les diſputes, qui ſe ſont élevées entre les Médecins & les Chirurgiens par M** Chirurgien de Rouen, à M*** Chirurgien de Namur, & Docteur en Médecine, 1737, 4, plag. 21; 17) Lettre d'un Médecin de la Faculté de Paris, ſur ce que c' eſt que le Brigandage de la Médecine, à Paris, 1736, 8, plag. 1; 18) Lettre de *M. **** à un Ami de Province, à Paris, 1736, 12, plag. 1; 19) Lettre à l' Auteur des Obſervations ſur les Ecrits modernes, ſine loci & anni indicio, 8; 20) Cléon à Eudoxe, touchant la preéminence de la Médecine ſur la Chirurgie, par Mr. *Andry*, &c. à Paris, 1738, 8, plag. 16; 21) Réponſe a l' Ecrit intitulé Cléon à Eudoxe, touchant la preéminence prétendue des Médecins ſur les Chirurgiens, à

Bbb b Paris,

Digitized by Google

Paris, 1738, plag. 7¼; 22) le Brigandage de la Chirurgie, ou la Médecine opprimée par le Brigandage de la Chirurgie, Ouvrage posthume de Mr. *Philipp Hecquet*, &c. T. I, à Utrecht, 1738, 8, plag. 18; 23) accessit le Brigandage de la Pharmacie, &c. par Mr. *Hecquet*, &c. Tome II, à Utrecht, 1738, 8, plag. 9.

Jam dudum gliscebant Chirurgorum Parisiensium odia, qui, rerum suarum successibus elati tumidique, ex quo Collegium Chirurgorum, a Cosmo dictum, instauratum fuit, & Regis indulgentia eo res devenerat, ut artem docere ipsi publice auderent suos, effrænata libidine grassari cœperunt in dominam Facultatem Medicam Parisiensem. Acerbius haud raro castigati, cumprimis in libello, *le Chirurgien moderne*, ab instituto tamen haud destiterunt, & nunc potissimum cœlum terramque movent, quo sperato fine, imperio Medicorum sese subtrahendi, potiri possint. Sunt, quæ Chirurgorum societati favent: sinistra Medicis fata; Aulæ favor; Chirurgi cujusdam primicerii, quem *Astrucius* castigavit, immensæ opes, quibus pauperculi alii in odia dominorum incenduntur; Chirurgorum quorundam insignis eruditio & in arte dexteritas, quam paucissimi Medicorum, si principes viros excipias, sunt assecuti; Medicorum denique plurium oscitantia, & rerum ad Chirurgiam spectantium neglectus. His omnibus effectum fuit, ut Chirurgi in rebus artis suæ nunc libere agant, imperent, &, sicut nova omnia plebeculæ placent, ita fieri aliter haud potuit, quam ut his, pro se, dum tondent, radunt, obligant, perorantibus, majora & mendicata suffragia aulæ urbisque sorte caderent. Nunc pulpita S. Cosmi jubilis strepunt; audias, qui Physicam, Philosophiam, Mechanicam, doceant; proponuntur ei, qui optime de argumento quodam dixerit, præmia; jam de Doctoribus publice enuntiandis cogitant; nec dubium est, imperaturos proxime, quibus obedientiæ gloria suffecerat. Libelli, quibus Chirurgi rem suam acriter defendunt, id unicum persuadere imperitis laborant, Medicos morborum externorum, quos chirurgicos appellant, indolem ignorare; Medicos facienti Chirurgo a consiliis esse haud posse; Chirurgiam Medicina esse & antiquiorem & nobiliorem, eandemque, omni ætate

suis

ſuis propriis legibus & privilegiis uſam, Medicinam dominam haud agnoviſſe; Chirurgum certitudine majore, quam quæ Medicorum, interna curantium, eſt, agere; Chirurgiam adeoque imperare Medicinæ. Nec in eo acquieſcunt, quod Medicos a limine corporis humani averterint, ipſi nunc ſe internis corporum affectibus immiſcent, diætam ordinant, purgant, vomitum movent, clyſterium adminiſtrant. Maximum id eſt & primarium, in quo totius contentionis cardo vertitur, mali Gallici medicationem ad Chirurgos pertinere. Lucri cupidine illecti, quæſtuoſam mali curationem nollent Medicis relinquere. Non deſunt argumenta, Chirurgorum quæ pro cauſa militant. Gloriantur omnes, ſed, paucos jure gloriari poſſe, putandum, ſe Anatomes & ſtructuræ corporis peritiſſimos, œconomiæ animalis haud ignaros, morborum ipſorum internorum & ſymptomatum, quæ externis morbis accidunt, conſcios eſſe. Latina a ſe ignorari, ſe ab omni humanitatis ſtudio alienos eſſe, ſponte fatentur in libellis; aſt, multum intereſſe, negant, an ſciantur illa; ſe naturæ ſimpliciſſimum ductum ſequi, clamant. Non ineleganter pro ſe perorarunt in libellis allegatis; omnis antiquitas in conſilium adducitur; Chirurgia Medicina potior priorque omni ævo exſtitit; *Philoxenes*, *Ammonius*, *Gorgias*, *Soſtrates*, *Apollonii*, quos *Celſus* adducit, omnes Chirurgi ante *Hippocratem* fuerunt; morbi externi ipſi ſollicitum magis, quam interni, auxilium poſtulant; *Archagathus* Romæ artem profeſſus eſt, & inconſultis Medicis ſecuit, uſſit: quam quidem, *Archagathi* fortuna uti poſſe, voluptatem nemo Medicorum in votis unquam habuit; nam ob urendi ſecandique libidinem Roma exul factus eſt. Ipſa denique inſtrumentorum adminiſtratio pro Chirurgis cauſam dicit. Aut enim Medico faciendum eſt ipſi, aut Chirurgo fides habenda, quem, dum ſerram ducit, modiolum circumagit, cathederem immergit, vulnus dilatat, tendinem proſcindit, adjuvare in negotio Medicus nequit, cui in Chirurgi dexteritate unice acquieſcendum eſt. Quod luis Venereæ medicationem attinet, urgent, Chirurgum fuiſſe, qui inunctionem ſeu Hydrargyroſin invenerit, Chirurgos Pariſiis jus venereos adminiſtrandi omni tempore exercuiſſe. Con-

 temtui

temtui habitos fuiſſe garrulos a primatibus Medicis, quorum fama ab obtrectatoribus ſecura eſt, res loquitur; nam Facultas ipſa medica armis cum hoſte congredi dignata non eſt. Diſcipulis, ex cathedra diſputantibus, rem reliquit. Interea, mala fortuna, Chirurgi blaterantes excitaverunt contra ſe eruditiſſimum magnæque inter omnes famæ Virum, *Joannem Aſtrucium*, Medicum & Chirurgum & ſcientem & facientem, qui mire depexos eosdem reddidit, exemplis docens, immerenter Chirurgorum nomine uti plurimos; barbitonſores eſſe pleroſque, aut levis armaturæ milites; Chirurgos antiquorum temporum & Medicos eosdem fuiſſe, nec Medicum ſe eſſe gloriari hodie, qui non, quæ Chirurgi ſunt, abſente Chirurgo præſtare audeat; *Berengarium Carpenſem*, *Vigonem*, eruditiſſimos fuiſſe Medicos, nec Chirurgos ſimpliciter dictos; *Thierre de Heri* & *Pareum* imbelles eſſe rerum ad Chirurgiam ſpectantium doctores. Reſpondet *Petitus*, breviter admodum & dira comminatus, ſed nihil effatur; prudenter admodum negat, ſe conſcripſiſſe, quæ defendere non poterat.

ANIMALIS RARIORIS, CHIMPANZEE DICTI, ex regno Angola Londinum advecti, brevior deſcriptio.

TAB. V. Spectandum in Tabula, quam hic adjecimus, Lectori noſtro exhibetur miri & valde tetrici adſpectus, formæ & ſtaturæ humanam referentis, naturæ ferociſſimæ, animal, vix ulli civium noſtrorum viſum unquam, auditum forte pauciſſimis. Patriam agnoſcit Angolam, Africanum regnum, a cujus incolis nomen *Chimpanzee* accepit. Ex illis oris allatum eſt anni 1738 menſe Auguſto Londinum ab *Henrico Howero*, magiſtro navis, *Speaker* dictæ. Sexus eſt fœminei, altum pedes duos quatuorque pollices, incedens corpore erecto, aliqua membrorum parte hirſutum, cetera robuſtum & muſculoſum. Ex ſtercore ſuo alimenta petit; ſed amat etiam potum Theæ, quam hominum more ex vaſculo bibit. Horum præterea ſomnum imitatur, nec prorſus ingenio caret, ipſa etiam voce garrulitatem humanam

Google

Digitized by Google

nam exprimens. Mares, cum ad ætatem adultam venerunt, fœminas humanas ſtupro petunt, & viros, etiam armatos, ad pugnam provocant. Idem ſæpiſſime ab hujus, in ære expreſſi, matre, pedum quinque altitudinem æquante, factum, quam niſi telo ſuſtuliſſet Maurus quidam, vix in ejus unquam manus fœtus hic veniſſet. Hujus, menſes unum & viginti nati, imaginem Londini affabre in ære inſculpſit *Scotinus*, artifex peritus, conſilium, ſi recte ſuſpicamur, ſecutus *Joannis Sloanii*, Regiæ Scientiarum Societatis Præſidis, cujus etiam nomini, quicquid eſt peregrini hujus monſtri, inſcriptum videmus. Cujus imaginis nuper exemplum nacti, ut regni etiam animalis hiſtoria hinc lucem acciperet, eam dextra quadam manu repetendam hic curavimus.

MECHANICK DIALLING, &c.
h. e.
GNOMONICA MECHANICA, SIVE ARS NOVA umbrarum; Autore CAROLO LEADBETTER, Mathematico.

Londini, typis Eduardi Wickſteed, 1737, 8.
Plag. 13, Tabb. æn. 11.

In Tractatu hoc, erudite ſcripto, id inprimis agit Autor, ut artem Gnomonicam ab iis, quæ apud pleroſque Scriptores obſcura, ſuperflua, atque erronea, viſa fuerunt, omnino liberam ſiſtat, methodoque tam plana ac facili exponat, ut a quovis promte addiſci, & ope ſimpliciſſimorum quorundam inſtrumentorum, præceptorum, ac tabularum, exerceri poſſit. Præmiſſa ſunt pauca quædam Problemata geometrica. Deinde ad rem ipſam accedit Autor, variisque exemplis præcepta & uſum Tabularum illuſtrat. Adjecta etiam eſt Tabula ſatis ampla & correcta, de elevatione poli & differentia Meridianorum in variis urbibus: denique nec methodum omittere viſum fuit pingendi atque exornandi ſciateria.

MEMOIRES POUR SERVIR A L' HISTOIRE, &c.
h. e.

COMMENTARII, HISTORIÆ CELEBERRIMOrum in Republica literaria Virorum inservientes. Accedunt Catalogi librorum, a singulis scriptorum, de iisque judicia.

Tomus XXX & XXXI.

Lutetiæ Parisiorum, apud Briassonium, 1734 & 1735, 12.
Tomus quisque habet plag. 18, & totidem plag. dimid.

Post tot Vitas literatorum hominum, a doctissimo *Niceronio*, de cujus morte tristissimus nobis haud ita pridem nuntius venit, curate eleganterque expositas, sequitur nunc Vita *Joannis Jocundi*, Veronensis, Dominicani, qui & Græcæ linguæ præter suæ ætatis morem peritissimus, & magnus architectus, fuit, ac propterea versatus aliquot annis in aula Imperatoris *Maximiliani I*, posteaque in aula Regis Gallorum *Ludovici XII*, cujus cum jussu exstruxisset pontes duos, ita lusit *Sannazarius:*

Jocundus geminum imposuit tibi, Sequana, pontem.
Hunc tu jure potes dicere Pontificem.

Discipulos habuit *Jul. Cæs. Scaligerum* Viennæ, & *Guilielmum Budæum* Lutetiæ. Utrobique enim & Latinas & Græcas docuit literas. A. 1514 eum Romam evocavit Papa ad perficiendum templum *Petri*. Mortuus est non ita multo post annum 1517. A. 1498 edidit *Plinii Epistolarum Libros decem*, a se e Codice MSto recognitos. Edidit item emendata a se & *Vitruvii* & *Julii Cæsaris* Opera, & Scriptores Romanos *rei rusticæ*. Quorum nunc Vitæ sequuntur, eorum sola indicabimus nomina. *Joannes Dartis*, JCtus Parisiensis, mortuus A. 1651; *Guilielmus des Autels*, Poeta Gallus, sed illaudatus, m. circa annum 1584; *Philippus Bonannus*, Jesuita Romanus, scriptor Operis magni *de Paparum numismatibus*, m. A. 1725 octogesimo septimo vitæ anno; *Joannes Revius*, Theologus Leidensis, m. A. 1658; *Carolus Clusius*, Medicus Leidensis, m. A. 1609 octogenario major; *Bonus de Merbes*, Concionator Gallus, m. A. 1684 octogesimo sexto ætatis anno; *Alamannus Rinucci-*

muccinus, Florentinus, m. A. 1504; *Joſephus Acoſta*, Hiſpanus Jeſuita, m. A. 1600; *Thomas Reineſius*, m. A. 1667; *Domitius Calderinus*, Italus Philologus, m. A. 1477; *Petrus Lambecius*, m. A. 1680; *Eduardus Bernardus*, Anglus, m. A. 1697; *Bernardinus Teleſius*, Phyſicus Neapolitanus, m. A. 1588; *Chriſtianus Daumius*, m. A. 1687; *Suffridus Petri*, Hiſtoriographus Friſius, m. A. 1597; *Michael Neander*, Rector Scholæ, non Isfeldenſis, uti Noſter ſcribit, ſed Ilfeldenſis, m. A. 1581; *Lucas Gauricus*, Aſtrologus, m. A. 1558; *Scipio Claramontius*, m. A. 1652, ſeptem & octoginta annos natus; *Ciccus Æſculanus*, Aſtrologus, ob hæreſis crimen combuſtus A. 1327; *Jacobus Lectius*, JCtus Genevenſis, m. A. 1611; *Nicolaus Catherinotus*, JCtus Gallus, m. A. 1688; *Nicolaus Camuſatus*, Canonicus Trecenſis, m. A. 1655; *Elias Vinetus*, Philologus Burdigalenſis, m. A. 1587. Adjectus eſt huic *Tomo* Index alphabeticus Autorum, in *decem* ultimis hujus Operis *Tomis* deſcriptorum.

Accedimus ad novæ *Decadis* hujus Operis *primum Tomum*, qui totius Operis eſt *trigeſimus primus*. Cognoſcemus ex eo, quam vitæ curſum peregerit, quidque librorum compoſuerit, *Robertus Bellarminus*, mortuus A. 1621; *Thomas Creechius*, Anglus, m. A. 1700 morte voluntaria; *Chriſtianus Kortholtus*, m. A. 1694; *Lancelotus Addiſonus*, Theologus Anglus, m. A. 1703; *Joſephus Addiſonus*, prioris filius, Poeta excellens, & Regius Secretarius Status, m. A. 1719; *Petrus Bertius*, e Theologo Leidenſi Geographus & Hiſtoriographus Regis Galliæ, m. A. 1629; *Petrus Marcaſſus*, Prof. Eloquentiæ Pariſienſis, m. A. 1654; *Paganinus Gaudentius*, m. A. 1659; *Claudius Perigardus*, m. Patavii, ubi Philoſophiæ doctor fuerat clariſſimus, A. 1663, anno ætatis 85; *Joannes Marius Creſcimbenus*, celebris Academicus Arcas, cujus Academiæ ipſe fuit conditor, m. A. 1728; *Auguſtinus Lubinus*, Geographus in Gallia Regius, m. A. 1695; *Olaus Rudbeckius*, Autor *Atlanticæ*, m. A. 1702; *Hieronymus Amaltheus*, Medicus Italus, m. A. 1574; *Remigius Bellaqueus*, Poeta Gallus, m. A. 1577; *Balthaſar Beckerus*, ſcriptor *Mundi faſcinati*, m. A. 1698; *Joannes Eduardus Mo-*

Digitized by Google

Monimus, Poeta Gallus, m. A. 1586; *Joannes Buxtorfius*, m. A. 1629; *Jo. Buxtorfius*, filius, m. A. 1664; *Michael Hoſpitalius*, magnus ille Galliæ Cancellarius, m. A. 1573; *Lucas Holſtenius*, m. A. 1661; *Otto Menckenius*, conditor æterna laude dignus illius Collegii, a quo inde ab anni 1682 initio uſque ad hoc noſtrum tempus deſcribuntur, deſcripta publicantur, totumque literatum orbem pervagantur, *Acta Eruditorum*, m. A. 1707; *Joannes Burchardus Menckenius*, filius, & Collegii modo laudati feliciſſimus propagator, m. A. 1732; *Salmonius Macrinus*, Poeta Gallus, m. A. 1557; *Renatus Carteſius*, m. A. 1650; *Franciſcus Macedus*, Polyhiſtor Italiæ glorioſus, dignusque, *Niceronii* noſtri judicio, quem in ſuo *de Charlataneria Eruditorum* libro non præteriret ſilentio B. noſter *Menckenius*, m. A. 1681; *Conradus Lycoſthenes*, m. A. 1561; *Emanuel Maignanius*, Philoſophus eclecticus, m. A. 1676; *Guilielmus Grataroluс*, Medicus Baſileenſis, m. A. 1568; *Samuel Guichenonius*, Hiſtoriographus Ducis Sabaudiæ, m. A. 1664; *Wolfgangus Lazius*, Hiſtoriographus Cæſareus, m. A. 1565; *Franciſcus Garaſſus*, Jeſuita Gallus, m. A. 1631; *Carolus Sorellus*, ſcriptor Bibliothecæ Gallicæ, m. A. 1670; *Andreas Duvallius*, Doctor Sorbonicus, m. A. 1638. Hactenus hic *Tomus*. Qui poſt eum jam prodierunt in lucem, eorum recenſionem non diu exſpectabunt Lectores noſtri.

NOVA LITERARIA.

Cultiſſimæ illi amabilique Gallorum genti, cui uni tantum debent, quantum aliis vix omnibus, elegantiores literæ, acceptam propediem ferent ſuavitatum literariarum & Hiſtoriæ antiquioris ſtudioſi novam *Scriptorum Galliæ*, ævi a noſtro remotioris, Collectionem, quæ quin dubiam theſauro *Cheſniano*, *Pithœano*, aliisque, palmam ſit factura, vel ipſa hujus inſtituti publica ſignificatio, a præſtantiſſimis Autoribus, quorum adhuc ignorantur nomina, copioſo nuper Programmate facta, dubitare neminem patitur. Videmur igitur rem nec Lectoribus noſtris, nec ipſis illis, in labore hoc egregio & ſalutari occupatis, Viris politiſſimis, ingratam præſtituri, ſi, quæ ex ipſa Gallia

Gallia nuper ad nos transmissa est, comtam hanc, nec parum suavitatis Gallicæ habentem, ad cultiores gentes Epistolam, huc, more nobis alioqui satis familiari, transscribamus. Ita vero docentem audi, quisquis est, elegantissimum Autorem:

Opus aggredimur a Viris non vulgariter doctis jam diu tentatum, variis subinde probatum regni Ministris, qui ei patrocinium impertire honori duxerunt, novis tamen impedimentis semper retardatum. Opus sane tam in se utile, quam per se late patens; cum Regum nostrorum celebritate, nec non & cum gentis Francicæ laude, tam conjunctum, quam quod maxime. Exeunte Seculo XVI *Petrus Pithœus* præcipuos Franciæ Historicos, cum typis editos, tum manu scriptos, in unum corpus cogendi consilium cepit; quod quidem annis 1588 & 1596 executus est. Verum, perinde ac si Francia vicinis regionibus exemplum, quod illico imitatæ sunt, dedisse satis habuisset, Seculi sequentis pars effluxit, nemine viam, quam *Pithœus* aperuerat, insistente; nemine vel supplere, quod ille omiserat, vel continuare, quod inchoaverat, tentante. *Andreas Chesnius*, quem veluti nostræ Historiæ parentem merito suspicimus, libellum A. 1635 in lucem edidit, in quo novæ Collectionis, priori amplioris, ratio ac forma describitur. Prior *duo* tantum *Volumina*, alterum in 8, alterum in folio, complectebatur, atque in anno 1285 desinebat; cum posterior *quatuordecim Voluminibus* in folio ea omnia continere deberet, quæ ad generalem Franciæ historiam attinent, a gentis origine ad finem usque regni *Henrici II.* Priora *duo Volumina* publicavit *Chesnius* A. 1636; *tertium* vero & *quartum* prelo dum subjicit, fato fungitur, ea ætate, qua, gloriam tanto dignam molimine se collecturum, sperare poterat. Prodiere hæc duo A. 1641; *quintum* vero non nisi A. 1649, editionem accurante *Francisco Chesnio, Andreæ* filio. Nulla hactenus visa est amplior Collectio. Anno duntaxat 1676 *Colbertus*, literarum patronus, pro ea ingenii præstantia, quæ virum prodit ad reipublicæ administrationem natum, multos eruditos Viros apud se congregavit, ut, ipso præsente, simul consilia conferrent, ac vias reperirent, quibus opus ab *Chesnio* inchoatum absolvi

possset. Sed quonam fato sæpe sæpius usu venit, ut nimia sui fiducia ac invidia scientiæ sint comites, atque vel in eos ipsos, a quibus exulare deberent, imperium exerceant? Adeo difficile est, sive in sua tuenda, sive in aliorum impugnanda sententia, moderationis terminos non excedere! Suam improbari moleste tulit *Cangius*, nec unquam ad aliorum sensum adduci potuit: quæ quidem pervicacia voluntatem ac studium *Colberti* penitus rescidit. *Tellerii*, Remensis Archiepiscopi, conatus, quos juvabat Illustrissimi *de Louvois* gratia & autoritas, in irritum quoque cecidere, sed dissimili prorsus ratione. Celeberrimus *Mabillonius*, humiliter de se sentiens, sibique ipsi diffidens, onus detrectavit, cui forte solus par erat ferendo, & vehementissimis Præsulis efflagitationibus constanter refragatus est. Ut primum ad Cancellarii dignitatem promotus est Vir Illustrissimus, *Daguesseau*, literati viri, qui non minori plausu, quam Justitiæ Ministri, ejus promotionem comprobarant, suas vires simul cum spe senserunt accrescere. Quorum ardor ne tepesceret, ipsis nostrorum Historicorum Collectionem, velut opus plane dignum, ad quod operam, laborem, ac vires, conferrent, proposuit. In conventibus, quibus ipse præerat, de modo, quo hoc propositum ad exitum perduceretur, diu deliberatum est: expensis atque ad trutinam revocatis variis doctissimorum Virorum ea de re scriptis, tandem unanimi omnium consensu nova Collectionis forma delineata est. Rem exequendam susceperat Vir doctissimus æque ac laboriosissimus, *Jacobus le Long*, Oratorii Presbyter. Quis Historiæ nostræ fontes, quos in sua Bibliotheca historica ipse indicarat, melius noverat? Sed, dum operi totus incumbit, dum monumenta undequaque colligit, A. 1721 moritur. A. 1723 *Dionysius de Sto. Marthe* a regni Administris obtinuit, ut in Congregatione S. *Mauri*, cujus erat Præpositus generalis, operi, quod quasi derelictum videbatur, manus admoverentur. Quam quidem provinciam nobis imposuit; nec ulla alia re, quam flagrantissimo in laborem studio, spem de nobis conceptam implere poteramus. Ex quo enim id oneris nobis impositum est, (liceat hoc de nobis proferre testimonium,) nunquam ardor il-

le

le deferbuit, nunquam manus ab opere continuimus. *Primum Volumen* jam typis eſt editum, *ſecundum* intra paucos menſes edendum. In conventibus, tam apud *Colbertum*, quam apud Cancellarium *Dagueſſeau*, habitis, convenerat inter eruditos, præmittenda eſſe Collectioni ea prorſus omnia, quæ perfectam Gallorum, ante Francorum in Gallias adventum, cognitionem nobis dare poſſent. Hinc cenſebat *Cangius*, Hiſtoriæ, a *Scipione Dupleix* conſcriptæ, primam Partem iterum edendam, prius Latinitate donatam. Verum, quantumvis accurata ea Pars videatur *Cangio*, non certe digna eſt, cui tantus honor habeatur. Præterea, ut optime notat Abbas *Gallois*, non hic condenda Hiſtoria, ſed ea colligenda inſtrumenta, quibus Hiſtoria condi poſſit. Inde initium ducemus. Excerpetur itaque e Latinis & Græcis Scriptoribus, quicquid de Gallis dixerint: Græca Græce cudentur cum interpretatione Latina. Hac ratione omittentur, quæ ſunt ab recentioribus tractata de Gallorum origine, legibus, inſtitutis, &c. At, ſi quid habent, uti ſane habent, quod veterum Scriptorum verbis lucem afferat, hoc imis paginis annotabitur. Locum ſibi vindicant in priori hac Parte *Cæſaris* de bello Gallico Commentaria: eorum vero interpretationem, Græce a *Planude* factam, non videmus, quorſum *Cangius* cenſuerit edendam ſimul cum *Commentatoribus*, a *Jungermano* editis, & aliis, ab ipſo non viſis. Quibus ducti rationibus hac in re *Cangio* non aſſentiamur, dicere ſupervacaneum eſt; ipſæ per ſe patent. In eam partem, quæ veteres Gallos ſpectat, ſi *Cangium* & Abbatem *des Thuilleries* audimus, referenda eſſent vetera eorum monumenta, Obeliſci, Aquæductus, Amphitheatra, Arcus triumphales, Balnea, Sepulcra, Inſcriptiones, Nummi. Quod quidem eo facilius eſſet, quod hæc pleraque jam collecta, & in æs affabre inciſa, repræſentent Antiqaitates, a *Bernardo de Montfaucon* editæ. Verum, cum pars eſſe videantur Hiſtoriæ Provinciarum, in quibus reperiuntur, ea ad acta Hiſtoriæ ſingularis amandamus. *Primi Voluminis* fronti præfigetur Tabula geographica Galliarum Ciſalpinæ & Tranſalpinæ, prout a veteribus Scriptoribus & Geographis deſcribuntur. E Tabula *Peutingeriana* pars, Galliam

continens, ſcalpetur, & ſuo loco collocabitur. Volumen claudent quatuor Indices: primus urbium, locorum, & populorum, nomina continebit; ſecundus urbium nomina Gallica & Latina repræſentabit; tertius hominum nominibus, quartus rebus ipſis, inſerviet. Non deerunt notæ criticæ, ubi res poſtulabit. In marginibus, quantum fieri poterit, anni annotabuntur, quibus geſta ſunt ea, quæ narrantur. In computandis annis ab Roma condita, non *Varronis* cum *Petavio*, ſed *Verrii Flacci*, Faſtorum Capitolinorum Autoris, calculum cum *Sigonio* ſequimur. Quæ quidem ſententiæ unico anno diſcrepant, adeo, ut, qui *Varronianam* numerandi rationem adhibent, Romam a Gallis captam dicant anno ab urbe condita 364; qui vero *Flaccum* ſequuntur, hanc Romæ expugnationem ad annum præcedentem retrahant. In Præfatione multa ad Gallos ſpectantia tractabuntur. Præfationem ſubſequetur Index Chronologicus, ſeu Annales Gallici & Francici, in quibus præcipua facta, huc illucque diſperſa, temporum ordine collecta exhibebuntur. Hactenus de Collectionis proluſionibus; nunc de ipſa Collectione paucis agendum. Notum nobis erat, *Cheſnii* Collectionem, præterquam quod ultra *Philippi Pulcri* regnum non progrederetur, mancam eſſe in multis, atque ab ejus obitu innumera antiquitatis monumenta, quæ ejus oculos fugerant, e Bibliothecarum pulvere eruta fuiſſe. Nemo neſcit, quantum Francorum Hiſtoriam locupletaverint *Labbei*, *Acherii*, *Mabillonii*, *Martenii*, *Baluzii*, & *Bollandianorum*, haud pœnitendæ Collectiones. Ex variis Voluminibus, quæ hi Autores publicarunt, quicquid eſſet uſui noſtro, ſumma cura excerpſimus: & ſucceſſus, quem ex ſuo labore perceperant, adeo nobis addidit animos, ut & alias Bibliothecas, quas intactas reliquerant, perluſtraverimus. In iis permulta repertum iri, quæ eos prætererant, ſpes erat non modica, nec fuit irrita. Nam vel juvantibus amicis, vel faventibus eruditis, quibus nos multum debere, confitemur non inviti, modo Codices manu exaratos, ab Editoribus non viſos, modo Opera, nondum typis edita, deprehendimus. Adeo tandem aſſiduus fuit labor noſter, ut Acta Hiſtoriæ primæ & ſecundæ ſtirpis jam in geriſoliis collecta, & ſuo

ſuo quæque loco diſpoſita, prelo parata ſint; Actorum vero tertiæ ſtirpis Collectio eo uſque proceſſerit, ut, eam ad *Franciſci I* regnum productum iri, ſpondere non vereamur, ſi tamen Deus dies, quos tenet pro manibus, nobis non fecerit breviores. Ut noſtra fiducia animo par eſſet, opus erat, ut quis nobis lucem præferret, viamque monſtraret, quam ſequeremur. Verum quam præclare nobiſcum actum eſt! Franciæ Cancellarius & Operi & nobis patrocinium dignatur impertire: atque hac in re plus acceſſit auxilii, quam ſperare licitum erat. Primarius regni Magiſtratus nos ad ſe vocavit, viros doctrina conſpicuos congregavit, qui totius Operis formam, a nobis adumbratam, recognoſcerent. In his doctis congreſſibus variæ ſunt coram eo propoſitæ & expenſæ rationes: ac tandem, eo vel ſuggerente, vel indicante, monſtrata via eſt, quam inſiſteremus, regula præſcripta, ad quam greſſus noſtri dirigerentur. De Chronicis, inter ſe plane convenientibus, aut certe parum diſcrepantibus, quid facto opus ſit, varie pronuntiant eruditi. Placet aliis, integra dari, aliis vero, recentiora ſic truncari, ut ea demum edantur loca, in quibus ab vetuſtioribus diſcrepant. Videtur hæc quidem ſententia longe potior, eamque ſequimur. Hujusmodi enim fœtus quid aliud poſſunt, quam aut tædium afferre ſtudioſis, aut Volumini fruſtra molem addere? Quid ex eis fructus capi, quid extrudi novi, poteſt? Annales, exempli cauſa, qui *Eginbardo* tribuuntur, in initio nihil aliud quam transſcribunt *Loiſellianos* Annales: item Annales S. *Bertini Loiſellianos* & *Eginbardianos* ad verbum exſcribunt. *Loiſellianos* edi, ſatis erit, & in imis paginis varias annotari lectiones, quæ in aliis occurrunt. Idem de Hiſtoria Epitomata, ſeu de Epitome Hiſtoriæ, a *Gregorio Turonenſi* conſcriptæ, idem de *Aimoini* Hiſtoria ex *Gregorii*, *Fredegarii*, aliorumque Autorum, verbis confecta, factum voluiſſemus: ſed, cum plurimi ſint, qui parcitum velint Chronicis omnibus, a *Cheſnio* editis, cumque pauca ſuppetant inſtrumenta, ad primam noſtrorum Regum ſtirpem ſpectantia, viſum eſt, multis ſuadentibus atque hortantibus, utramque Hiſtoriam iterum vulgare. *Cheſnius*, quo commodior foret Collectio, Chronica quædam in varias ſecuit partes, quarum ſingulas iis aptavit regnis, ad

quæ ſpectarent. Diviſionem hanc, ſat ſcimus, probant non pauci: quippe hac ratione, quæ cuique regno congruunt, in unum collecta corpus reperiuntur. At, in eo quicquid eſt commodi, certe non tanti aliis videtur eſſe, ut ſcripta, continenti orationis filo texta, fruſtatim diſcerpi conſcindique debeant, maxime cum hoc alioqui ſuppleri abunde poſſe putent Indice, temporum ordini accommodato. Utrinque ſunt incommoda; verum in poſtrema opinione majora occurrunt. Si enim Chronica intacta relinquantur, atque ad regna, in quibus deſinunt, collocentur, inter Acta cujuslibet ſtirpis noſtrorum Regum nulla prorſus erit diſtinctio. Nam, cum Chronica ab una ſtirpe ad alteram tranſeant, in ſecunda multa occurrent Acta, quæ primæ conveniunt, in tertia nonnulla etiam reperientur, quæ primæ & ſecundæ congruunt. Cui malo ut medeamur, Chronica ſecamus, at non tam frequenter, quam *Cheſnius*. Primo ex Chronicis, quod ad primam, ſecundo, quod quadrat ad ſecundam ſtirpem, excerpimus, omiſſis iis omnibus, quæ noſtræ Hiſtoriæ præcedunt initium. Ad tertiam ſtirpem quod attinet, quasdam Epochas ſtatuemus, ad quas Chronica ſecabimus; ut, exempli cauſa, ab *Hugone Capeto* ad finem uſque regni *Ludovici VII*, id eſt, ab A. 987 ad annum 1180. Hac ratione minus ſecabuntur Chronica, nec tot erunt ſectiones, quot regna. Nec eſt, quod objiciatur, Chronica ſic diſcerpta plurimum de pretio deperdere; in iis enim facta duntaxat quæruntur, ac ſæpe ſæpius hæc facta nullam habent inter ſe connexionem. Præterea ex his Chronicis bene multas res exoticas, atque a noſtra Hiſtoria alienas, detrahi erit neceſſe: quodſi nonnihil reſecari de Chronicis poteſt, cur ipſa ſecari non poſſint, non videmus. Gallica *S. Dionyſii* Chronica edentur e regione Latinorum Scriptorum, quorum interpretationem continent. Deſinet in *Franciſco I* Actorum Hiſtoriæ generalis Collectio. Primæ & ſecundæ ſtirpi, & in tertia cuilibet Epochæ, ſubjicientur Appendices quatuor. Prima illud omne continebit, quod e Vitis Sanctorum excerpetur, in quibus bene multa, & quidem optima, reperire eſt, quæ fruſtra alibi quæras. *Sigiberti* Regis, *Pippini* Ducis, *Leodegarii*, & quorum-

rundam aliorum, Vitæ, quæ directam habent cum Hiſtoria cognationem, integræ dabuntur, atque inter Hiſtoricos collocabuntur. Secunda Appendix hiſtoricas Regum, ſummorum Pontificum, Epiſcoporum, Abbatum, &c. Epiſtolas complectetur, ſecundum temporum ordinem diſpoſitas, niſi forte ſatius ſit, ejusdem Autoris Epiſtolas ſimul conjungi. Cuilibet Epiſtolæ ſummarium præmittetur. Tertia capiet Leges, Formulas, Regum Conſtitutiones, & quædam ex Conciliis & Capitularibus excerpta, quæ ad mores, vel ad hiſtoriam, pertinent. In prima ſtirpe edentur tantum Leges Salicæ & Ripuariorum: Burgundionum ac Wiſigothorum Leges prætermittentur. Quarta Appendix Regum noſtrorum Diplomata exhibebit, quæ proferentur tantum ad exitum uſque regni *Philippi Auguſti:* ex ſequentibus vero ſeligentur, quæ præcipua ſunt atque hiſtorica, ut Eccleſiarum & Monaſteriorum fundationes, Regum ac Principum matrimonia, Fœdera pacis, alia Pacta atque Conventa, Donationes, ad Regium patrimonium Additiones, Poſſeſſiones fiduciariæ, Teſtamenta Regum, Reginarum, ac Principum, atque alia hujuſmodi. Diplomatum vero, quæ in iis regionibus emiſſa ſunt, quæ Monarchiæ Francicæ pars eſſe deſierunt, inſcriptio duntaxat & ſubſcriptio exhibebuntur. Videntur ſane Diplomata Hiſtoriis Provinciarum ſingularibus accenſeri debere; ſatius tamen fore ducimus, ſi ad cujusque ſtirpis finem ſimul colligantur. Cum ad Hiſtorias ſingulares ventum erit, Lectorem admonere ſufficiet, quo ſint Volumine ac loco edita Diplomata, ad illas ſpectantia. Eſt enim illud ab Abbate *des Thuilleries* ſapientiſſime obſervatum, Hiſtoriæ generalis Acta ita cum Actis Hiſtoriarum ſingularium apta eſſe atque conſerta, ut unum in corpus coaleſcere debeant, & vicariam ſibi operam impendere. Augebitur unumquodque *Volumen* Præfationibus, Notis criticis, & Indicibus. Anni in marginibus apponentur, quando ab Autoribus omittentur; vel, ſi quid erratum eſt, emendabitur. Quæ quidem omnia in editione *Cheſnii* deſiderabantur, ſi tamen Indices exceperis, ſed quos indiligenter factos judicant harumce rerum æſtimatores. Præter Indices, quos *Voluminis primo* ſubdendos diximus, hic & adjici poſſent alii duo, quorum

rum primus exoticas obſoletasque voces contineret, addita earum explanatione; alter Principum ac aliorum Procerum genus deſcriberet, deductis ex ipſo Volumine probationibus. Cuique Regum ſtirpi præfigetur Tabula geographica, quæ ditionis ejus fines exhibeat. Titulus Operis, Præfationes, Annales ſeu Indices Chronologici, atque alia nonnulla, Latine & Gallice edentur. Bellorum ſacrorum actis poteſt ſuus in Hiſtoria generali locus dari. At vero qui locus, quive ordo? Si ſuis quæque regnis illigantur, ſane, quot regna ſunt, totidem in partes Acta diſtrahentur. Annon convenientius eſt, ea ſimul colligi, maxime cum in eodem verſentur argumento, ac præterea ſatis multa ſint, ut in unum corpus, idque ampliſſimum, coaleſcant. Plura quidem & *Bongarſius* Volumine duplici, & *Cheſnius* in *quarto* Collectionis ſuæ *Tomo*, edidere; latent vero in Bibliothecis alia bene multa, ſpemque adeo non mentitur ſeges, ut *Voluminibus quatuor* vel *quinque* complendis jam ſufficiant. Reſtant Francicæ Antiquitates; Imagines, dico, Regum Francorum, Reginarum, Principum, Optimatum, quas etiamnum aſſervant Eccleſiæ, Monaſteria, Ædes publicæ, Sepulcra, Libri veteres; dico & Annulos, inſculptas Gemmas, Sigilla, Nummos, & alia id genus, quæ Collectioni noſtræ non uſui minus, quam ornamento, forent. Verum hanc laboris noſtri partem occupavit *Bernardus de Montfaucon*, editis quinque Voluminibus de Monumentis Monarchiæ Francicæ. Quid jam ſupereſt, niſi eruditos rogemus, ne ſuum nobis ingenii lumen, ſua conſilia, ſuum favorem, invideant. Quod ut nobis impertiant, videtur non ſuus modo literarum amor, ſed ipſa Regum celebritas, atque univerſa prorſus Gallia, poſtulare. Typographi, *G. Martin, Coignard, Mariette*, ambo fratres *Guerin*, qui hujus magnæ Collectionis impreſſionem curant, nec labori, nec ſumtibus, parcunt, ut jam partam in ſua arte famam retineant, imo & augeant. Sive chartam, ſive typos, inſpicias, nihil fere melius. Cui rei fidem facit *primum Volumen*, jam impreſſum, quod omnibus hac in parte probatur.

Cum *altera* hac *Menſis Septembris Parte* prelo noſtro exit *Tomi tertii Supplementorum ad* hæc *Nova Acta Sectio XII*, cui acceſſerunt titulus *Voluminis* univerſi, Præfatio, & Indices neceſſarii.

NOVA ACTA
ERUDITORUM,
publicata Lipsiæ
Calendis Octobris Anno MDCCXXXIX.

HISTOIRE DE L' ORIGINE ET DES PREMIERS progrés de l' Imprimerie, &c.
h. e.
HISTORIA ORIGINIS ET PRIMORUM PROgressuum Artis Typographicæ, Autore PROSPERO MARCHANDO.

Hagæ Comitum, apud Viduam Vieri & Petrum Paupie, 1740, 4 maj.
Alph. 1 plag. 20.

Vix literarium ullum est argumentum, in quo illustrando plus a Viris doctis sit laboris atque studii consumtum, quam in præclaro illo & jucundo de artis typographicæ, magno hominum bono inventæ, originibus, autore primo, patria, progressibus lætissimis, felicissimisque a superiori ætate ad hoc usque tempus incrementis. Videbatur enim horum, quicunque vetera rei typographicæ monumenta vestigarunt, nobilem industriam excitare publica hominum noscendi literariæ Historiæ partem hanc suavissimam cupiditas, quæ omni tempore tanta fuit, ut nunquam satis doctissimorum Virorum studio restingui potuerit. Auxit hanc inprimis ipsius ratio argumenti, copiosi admodum, plenissimique earum rerum, quæ cum voluptate cognoscuntur. Vix enim, qui de arte typographica diligentissime scripserunt, in his unus est, cujus, si non omni, saltem aliqua, ex parte industriam non vicerint, quicunque subsecuti sunt, scriptores, in eo prioribus feliciores semper, quod

in monumenta aut numero plura, aut magis ſingularia, inciderint. Erunt igitur, qui, novi Operis, de quo jam dicere inſtituimus, inſpecto ſaltem rubro, nec Autoris adhuc nomine audito, non hinc trita aut omnibus dudum nota, ſed nova & lectiſſima quæque, exſpectent, & præclarum hoc, rem literariam ditandi, inſtitutum omni dignum plauſu & approbatione judicent. Sed major horum confirmatiorque ſpes erit, cum eum Operis Autorem cognoverint, qui, præter alia cultiſſimæ doctrinæ ſpecimina, *Pereyræ* olim Cymbalo mundi, denuo a ſe edito, doctiſſimam de Autore hujus libri Præfationem præmiſit, novas, easque politiſſimas, Commentarii *Bæliani* in verba: cogite eos intrare, *Roquianæ* variorum de Eucharistia Scriptorum Collectionis, & *Chardiniani* in Perſiam Itineris, rariori libello, *Couronnement de Soliman III*, inſigniter aucti, editiones curavit, *Bælii* item Gallicas Epiſtolas, a Cl. *Des Maizeaux* olim publicatas, in concinniorem ordinem redegit, & doctrinæ non vulgaris annotationibus inſtruxit, nuper etiam Hiſtoriam admirabilis Equitis *Inigo de Guipuſcoa*, Hagæ A. 1738 iterum vulgatam, notiſſimo illo ſcripto eriſtico, *l' Anti-Cotton*, & eleganti Diſſertatione, præcipua libelli hujus capita illuſtrante, locupletavit, inprimis vero, *Bæliani Lexici* eam editionem, quæ A. 1720 prodiit, diligenter adornando, & novis ipſius Autoris Supplementis adaugendo, inſignem a bonis omnibus gratiam laudemque tulit; porro, cum in Opere hoc conſcribendo non, quod multi ſolent, leviter, ſed a viginti inde annis diligentiſſime, verſatum, idque unum egiſſe curis omnibus, didicerint, Autorem, ut anno proxime ſecuturo, typographorum filiis ſolenni maxime ac ſeculari, juſtam hi quandam elaboratamque artis ſuæ, jam jure ſuo inter florentiſſimas numerandæ, hiſtoriam haberent. Sed huic deinde, quanta quanta fuerit, exſpectationi ſatisfactum omni ex parte judicabunt, cum ad ipſius lectionem Operis ſe converterint, viderintque ea omnia, quæ a ſcriptore diligentiſſimo præſtari poſſunt, pleniſſime ab Autore præſtita. Si quid enim in hoc genere tractationum aut pertinax legendi optimos ſcriptores, & colligendi undique ſelectiora monumenta, ſtudium, aut in æſtimandis his, & ad uſum aliquem accommodan-

modandis, criticum acumen, aut denique in ipsis rerum narrationibus solertia & fides, valent, hic certe valuisse plurimum cognoscimus, nec erit Lectorum unus, qui non, insigni illo rerum minime vulgarium selectu, & narrationis suavitate, captus, omnibus Cl. *Marchandum* scriptoris accurati & plausu digni publico defunctum partibus existimet. In eo ipse sibi præstiturus parum videbatur, si, quæ obvia sunt vulgo, & scriptoribus sexcentis memorata, ea tantum dicendo repeteret, & volumine rem literariam oneraret, præter formam & Autoris nomen novi nihil habituro. Est enim hæc inutilis diligentia, parum laudis acquirens, si cum fructu, inde ad lectores redundante, comparetur. Illud potius ad gloriam laudemque comparatum recte judicavit, si, non prætermissis iis, quæ a ceteris scriptoribus vere sunt ac diligenter memorata, suumque adeo in artis typographicæ historia pondus ac momentum habent, certioribus hæc ipsa testimoniis firmaret, tum præcipuum in his, quæ satis adhuc obscura, & paucis cognita, putari poterant, industriam illustrandis poneret, collectas undique ex veterum librorum apparatu annotationes singulares exprometeret, perperam ab aliis narrata ita emendaret, ut quilibet agnoscere veritatem posset, dissidia scriptorum, intempestivo sæpe gloriæ inanis studio coorta, tanquam ad id constitutus arbiter componeret, inprimis vero dirimendæ, quam magnis sæpe animorum motibus agitatam constat, nobili de artis loco natalitio controversiæ curam studiumque adhiberet. In quibus omnibus cum satis ingenium & doctrinam suam Lectorum unicuique approbaverit; erunt etiam, qui præcipuas quasdam ipsi dicendi rationi, & aptæ rerum narratarum dispositioni, laudes decernant, bene in eo commodeque factum judicantes, quod ipsa rerum inter typographos gestarum narratio continua quadam, quam *textum* vocant, oratione fluat, singulorum autem plenior probatio ac disputatio in subjectas paginæ cuique annotationes, non præter rem accumulatas, nec lectorem fatigantes nimium, sed, quantum fieri potuit, restrictas, & tanquam in nervum contractas, sit rejecta. Quo genere scribendi imitatus Autor feliciſſime exemplum *Balii* videtur, a cujus quippe *Lexico*, si

formam externam, & hanc tractandi rationem, spectes, Cl. *Marchandi* Historia ne minimum quidem discrepat. Tantis ac tam eximiis dotibus, quæ requiri facilius in nostri Seculi scriptoribus historiarum, quam inveniri, solent, præclare exornato homini, si ad illustrandum rei literariæ argumentum nobile & tempore hoc opportunum se converteret, metuendum minime fuit, ne fiducia majore virium, quam facultate, accessisse ad id operis cuiquam diceretur. Commodum inprimis visum est Autori, dicendorum apparatum omnem *tribus Partibus* distinguere, sicque institutum suum exequi, ut primo ipsam artis originem, & ut passim hæc in justam formam sit redacta, adductis simul vetustissimis editionibus, & suppeditata typographorum principum notitia, describeret; tum, quo successu postea, ad decimi usque sexti Seculi initia, cœleste hoc inventum sedem fixerit in plurimis Europæ cultioris civitatibus, doceret, &, quæ dispellendæ urbium quarundam, maxime Harlemi & Argentorati, artis penes se inventæ ostentationi sufficerent, rationes afferret; his denique Scriptorum, qui de artis typographicæ historia ex instituto tradiderunt, quorum ipse circiter tercentum & quinquaginta collegit, Bibliothecam amplissimam, non mera nomina ac titulos, sed accurata etiam de singulis judicia, exhibentem, subjungeret. Insignem, Lector, rerum scitu maxime utilium varietatem cognoscis, unde jam specimina selecturi, continebimus nos intra fines quosdam; cumque in tanta opinionum de primo artis inventore diversitate nemo futurus sit Lectorum, qui non ipsam Autoris ea de re cupiat sententiam cognoscere, jucunda *Capitis prioris*, tanquam omnium præcipui, & annotationum singularium plenissimi, paululum nos lectio morabitur.
Pag. 4 seq. Qui artis typographicæ originem ad *Saturnum*, aut ad *Adamum*, aut ad ipsum Deum, retulerunt, nec obscura rei tam novæ in *Boetio*, *Ausonio*, & ipso *Cicerone*, invenisse sibi sunt vestigia, argumentis illi valde nugatoriis nituntur, & ingenio fabularum studioso nimium indulgent. Prima inventionis gloria debetur sine dubio *Joanni Guttenberg*, cognomine *Gens-*
5. *fleisch*, antiqua *Zumjungiorum* domo nato, quem, valde probabilis est opinio, ortu Moguntinum, domicilio Argentinensem, fuisse.

fuisse. Equestrem ei dignitatem tribuere vel ideo non dubitat *Marchandus* noster, quod alius quidam *Joannes de Guttenberg* ab A. 1485 ad 1538 Canonicus fuisse templi Cathedralis Moguntini, Capituli Herbipolitani Decanus, & Præpositus *S. Albani* & Pag. 6.
S. Victoris Moguntiæ, ab anno vero 1517 ad 1529 *Petrus de Guttenberg* Canonicatum tenuisse templi Cathedralis *S. Albani* in urbe Moguntia, legatur. Is *Joannes* circa A. 1440 prima artis hujus quasi rudimenta animo concepit; quam cum perficere diu frustra laborasset, adscivit tandem in laboris atque sumtuum societatem nobiles aliquot urbis Moguntinæ cives, inprimis *Joannem Meydenbach* & *Joannem Faust*, quem, sunt, qui, *Gut-* 7.
tenbergio excluso, primum salutare illud libros prelo excudendi cepisse consilium, nos doceant. His adjunxit se postea *Petrus* 8.
Schoifferus, unus ex *Fausti* famulis, hujusque deinde gener, quem inter majores suos *Jo. Schefferus*, magnum illud Sueciæ & literarum ornamentum, numeravit, cujus & inter typographos principes nomen postea factum est clarissimum. Hi proposito suo exequendo consilia & sumtus contulerunt, remque generi humano tam auspicatam a tenuissimis initiis ad justam maturitatem, sed lento, ut fit, successu, deduxerunt. Id ipsum extra omnem positurus dubitationem Autor, certissimis utitur Scriptorum septem, illi tempori æqualium, testimoniis, ipsi *Mallinkrotio*, quo nemo diligentius artis typographicæ historiam descripsit, aut ignotis prorsus, aut non satis accurate adductis. Ex his unum, ab ipso *Schoiffero* versibus, sed, ut tulit ætas illa, satis barbaris & inficetis, expressum, & *Institutionibus Justiniani*, quæ *Schoifferi* hujus prelo Moguntiæ A. 1468, iterumque A. 1472, exierunt, subscriptum, partim quod in argumento isto ponderis non parum habeat, partim quod ingeniosæ obscuritatis laudem aliis omnibus præripiat, dignum nobis, quod hic repetatur, visum est. Ita vero ille:

Scena tabernacli Moises, Salomon quoque templi, 10.
Haud preter ingenuos perficiunt Dedalos.
Sic Decus Ecclesie majus major Salomone
Jam renovans renovat Beselebel & Hyram.

 Hos

Hos dedit eximios ſculpendi in arte magiſtros,
Cui placet en mactos Arte ſagire Viros.
Quos genuit ambos urbs Moguntina Johannes
Librorum inſignes Protocaragmaticos:
Cum quibus optatum Petrus venit ad Poliandrum,
Curſu poſterior, introeundo prior;
Quippe quibus preſtat ſculpendi lege ſagitus
A ſolo dante lumen & ingenium.
Natio queque ſuum poterit repetere Caragma
Secum, nempe ſtilo preminet omnigeno.
Credere difficile eſt Doctores quam precioſa
Pendat Mercede Scripta recorrigere.
Orthoſyntheticum cujus Syntagma per Orbem
Fulget, Franciſcum preſto Magiſtrum habet.
Me quoque conjunxit illi non vile Tragema,
Publica ſed Commoda, & terrigenum Columen.
O! utinam exſcobere falſis moliantur Ideam,
Qui Syntagma regunt, & Protocaragma legunt!
Aureola indubie premiaret eos Logothece,
Quippe Libris Cathedras mille ſuberudiunt.

Prima artis ſpecimina in tabulis ligneis inciſos literarum typos exhibebant, & ob id difficultatis plus, quam elegantiæ & uſus, habebant. Conſtat, in hac typographiæ infantia prodiiſſe *Alphabetum*, & *Donatum*, in ſcholarum uſum, *Grammaticam* etiam, *Rhetoricam*, *Poeticam*, *Joannis Januenſis Catholicon*, *Confeſſionalia*, *Breviarium*, *Pſalterium*, *Horologium Beatæ Virginis Mariæ*, a *Joſephi Scaligeri* avia adornatum, *Artem memorandi notabilem per Figuras Evangeliſtarum*, librum *Figurarum Biblicarum*, *Canticum ſeu Hiſtoriam B. Mariæ Virginis in Figuris*, *Hiſtoriam S. Joannis Evangeliſtæ in Figuris*, *Artem moriendi*, *Speculum humanæ ſalutis*, alioſque plures libros, nullum anni, quo excuſi ſunt, indicium præbentes, ſed probabiliter circa annum 1450 publicatos. Sed, hæc cum plurimis laborare defectibus primi illi artifices intelligerent, quippe deſtituti adhuc arte illa ſeparandi literas, eaſdemque librorum (Pag. 13 ſeq.)

uno

Digitized by

uno plurium editioni adhibendi, longius progressi meditando sunt, idque inprimis operam dederunt, ut modum fabricandi typos literarum plumbeos, æneos, & cupreos, hosque apte componendi, invenirent. Sed horum fortassis nihil effectum unquam fuisset, nisi rei pæne desperatæ subvenisset ingegenium *Schoifferi*, hominis ad nova excogitanda nati, qui solus Pag. 19 seq.
tandem formas illas, quibus literarum typi cuduntur, omnemque prelorum fabricam, & quicquid ad artem universam instrumentorum pertinet, invenit, integrumque Alphabetum in æs incisum *Fausto* obtulit, qui, auspicato rei diu frustra tentatæ successu mirifice exultans, præmii loco filiam ei suam in matrimonium dedit. Huic igitur *Schoiffero* vera inventæ, aut, si mavis, plane perfectæ, & ad usum communem accommodatæ, typographiæ laus debetur. Comparatis igitur jam rebus omnibus, suæ artis nobiles quatuorviri, excudendo libri omnium sanctissimi, Scripturæ nempe sacræ, interpretationem 22.
Latinam, periculum fecerunt, & illustre hoc dignumque memoria æterna opus, majori literarum genere expressum, foras prodire anno circiter 1450 jusserunt. Sed, quod facile credas, tanta postea cimelii hujus literarii raritas est facta, ut nusquam ejus nostro tempore vestigium appareat, nec, præter *Zach. Conr. Uffenbacchium*, qui, si ipsum testem audias, vetustissi- 23.
mam hanc editionem inter librorum suorum ornamenta numeravit, unum ostendas, qui aut sibi unquam, aut aliis, inspectam hanc testetur. Æque incognitum multis est typographiæ veteris monumentum alterum, *Joannis Januensis Catholicon*, cujus mentionem faciunt *Jac. Quetif* & *Jac. Echardus*, notissimi Scriptores, & quod, parum abest, quin in suis esse manibus ipse credat *Marchandus* noster. A duabus his editionibus, omni sive anni, sive loci, natalis indicio destitutis, quicquid librorum ab illo tempore evasisse prela constat, originem sine dubio genusque ducit. Officinam suam, 24. seq.
unde exierunt nobiles hi partus, instruxerunt illi artis inventores Moguntiæ in domo *Guttenbergi*, *Zumjungen* dicta, quæ postea nomen *Impressoriæ* obtinuit ad annum usque 1508, quo eam habitare cœpit JCtorum ordo, & ab

Yvone

Digitized by Google

Yvone Wittigise, Juris Canonici Doctore, Inſcriptione hac ornata eſt:

Joanni Guttenbergenſi
Moguntino
Qui primus omnium
Literas ære imprimendas invenit
Hac arte de orbe toto bene merenti,
Yvo Witigiſis
Hoc Saxum pro monumento poſuit
M. D. VIII.

Hujus inſcriptionis nihil hodie ſupereſt, ſed in ejus locum ſucceſſit alia, longe plenior & elegantior, non *Guttenbergi* tantum, ſed *Fauſti* etiam & *Schoifferi*, laudibus conſecrata, quam, qui ſcire cupit, ex ipſo Autore, qui diligenter eam deſcripſit, pe-
Pag. 26. tat. Inventum novum diu in arcanis habuerunt Moguntini Socii, omnemque familiam ſuam, huic rei operantem, ne tale quidquam divulgaret, ſacramento obſtrinxerunt. Nata hinc eſt fabula, *Joannem Fauſtum*, Lutetiæ Pariſiorum commorantem, a civibus illius urbis, quibus novum Bibliorum opus venale obtulerat, rei novitatem & ſingulorum inprimis exemplarium inter ſe ſimilitudinem mirantibus, criminis Magiæ poſtulatum, ejectumque urbe, primum Moguntiam, poſtea Argentoratum, confugiſſe; quam idoneo carere teſte, confidenter negat Autor, &, ad ſupremos uſque vitæ dies rei typographicæ in urbe Moguntina operam dediſſe *Fauſtum*, lectoribus perſuaſum cupit. A *Kœlero* inprimis, Altorfino olim, nunc Gottingenſi, Profeſſore, culpam adducti in magiæ ſuſpicionem *Fauſti*
27. in monachos conjiciente, quos, in deſcribendis olim libris occupatiſſimos, non mediocri lucro novum typographiæ inventum privaverit, adeo diſſentit, ut, primos potius fuiſſe monachos, qui acceptam a *Guttenbergo* & *Schoiffero* artem modis omnibus ſint proſecuti, nec niſi tum typographiæ nomen monachis inviſum factum, cum exſtiterint homines, qui, ſacris inſtaurandis ab ea occaſionem ſuppeditatam, dicerent, oſtendat. Rupit tandem trium, quos diximus, artificum ſocietatem commune

mune lucri studium, optimis plerumque hominum consiliis inimicum. Nam, cum partem impensarum, quas ex lege societatis communes ferebant, *Fausto* restituere *Guttenbergus* recusaret, isque tandem autoritate judicis impositam sibi solvendi necessitatem videret, tædio societatis A. 1455 Argentoratum abiit, novæ hic officinæ fundamenta positurus. Sed, ea urbe, in qua non satis res succedere ex voto videbatur, paulo post relicta, typographicam supellectilem Harlemum secum abduxit, librisque hic excudendis ab A. 1459 operam navare cœpit. Scriptores, qui illas *Guttenbergi* cum *Fausto* lites & contentiones memorarunt, nullam mereri fidem, ostensurum se libello integro, *Kœlerus* promisit; de cujus labore quid sperandum sit, vel ex eo posse colligi existimat *Marchandus* noster, quod *Trithemium* hæc narrantem somniet, cui nihil unquam ea de re in mentem venerit. Novæ, Harlemi institutæ, officinæ fama cum ad aures perlata esset *Thomæ Bourchieri*, Academiæ Oxoniensis Cancellarii, misit is civium suorum duos, æque nobiles ac callidos, *Robertum Tournour*, *Henrico IV* a vestimentorum cura, & *Guilielmum Caxton*, tunc mercatorem, postea typographum, in Belgium, inde, si fieri posset, artis arcana secum in Angliam abducturos. Nec hi diu frustra laborarunt; quandoquidem unus operarum *Guttenbergi*, *Fridericus de Corselles*, pecunia Anglorum facile se passus corrumpi, clam Harlemo se subduxit, artemque satis adhuc occultam Oxonium transportavit; unde factum, ut inter primas fuerit hæc civitas, quæ libros suis prelis excusos ad posteros transmiserunt. Harlemi minime subsistendum ratus *Guttenbergus*, aliquot annos post urbem patriam Moguntiam repetiit; satisque constat, A. 1465 inter Aulicos *Adolphi* Electoris locum tenuisse, ibidemque d. 24 Februarii A. 1468 mortuum. Inscriptionem sepulcralem, memoriæ ejus positam, alii Moguntiæ, alii Heidelbergæ, ostendunt. Utramque profert Autor noster, Moguntinæ majorem, quam Heidelbergensi, fidem habens. Dum ita per nobiles quasque urbes artem suam *Guttenbergus* circumferret, Moguntiæ constantem sedem *Fausti* & *Schœfferi* tenuit typographia, qui, minime dubitantes, a *Guttenbergo* dudum cum aliis communicatum hoc inventum, & ipsi sensim de occultan-

Pag. 28. 30. 31. 32. 33.

do eo laborare desierunt, suisque libris notas subscripserunt, non obscura artis & supellectilis typographicæ indicia præbentes. Primus, quod constat, tali signatus nota, A. 1457, Augusto mense, prodiit *Psalmorum Codex*, liber paucis notus, cujus hodie non nisi duo exstant exemplaria, alterum in scholæ (Academiam non satis accurate dicit Autor noster) Freibergensis, alterum in Cæsarea Vindobonensi, Bibliotheca. Huic verba notatatu prorsus digna sunt inscripta; *Presens Psalmorum Codex, venustate capitalium decoratus, rubricationibusque sufficienter distinctus. Adinventione artificiosa imprimendi ac characterizandi, absque calami exaratione, sic effigiatus. Et ad eusebiam Dei industrie est ɔsummatus. Per* Joannem Fust, *civem Moguntinum, &* Petrum Schoiffer de Gernszheim. *Anno Domini Millesimo CCCCLVII. In vigilia assumc̄onis.* Librorum, quos Argentorati aut Harlemi excuderit *Guttenbergus*, nihil est cognitum; illorum vero, quos aut ipse cum sociis *Fausto* & *Schoiffero*, aut hi soli, absente *Guttenbergo*, Moguntiæ publicarunt, quatuor & decem collegit Autor noster, qui, cum re vera sint omnium, unquam editorum, vetustissimi, quidni hoc in loco nominari mereantur? Sunt autem horum priores quinque omni sine typographorum indicio ante annum 1455 editi. Et quidem in tabulis ligneis impressos, librum *Alphabeti*, *Donatum*, & *Catholicon Joannis Januensis*, typis vero mobilibus excusos *Bibliorum Latinorum* Codicem, & *Catholicon Joannis Januensis*, supra diximus. Ceteros novem soli *Faustus* & *Schoifferus* ediderunt: *Psalmorum Codicem*, 1457, in folio minori; *Durandi Rationale divinorum Officiorum*, 1459, in folio; *Clementis V, P. M. Constitutiones*, 1460, in folio; *Catholicon Joannis Januensis*, 1460, in folio; cujus libri editionem hanc fuisse tertiam, præter rationem *Jo. Alb. Fabricius* negaverat; porro *Dietheri*, *Electoris & Archiepiscopi Moguntini, Scriptum publicum in causa sua adversus Adolphum*, *Comitem Nassovium*, exiguæ molis libellum, cujus vix usquam hodie vestigium appareat; *Bibliorum Latinorum editionem secundam*, duorum formæ majoris Voluminum, 1462, Opus elegantissime excusum, & ad hunc diem vix simile sui habens; *Bibliorum Germanicorum* editionem Moguntinam,

Pag. 34. 35. 36 seq. 37.

1462,

1462, in folio, quam omnes Bibliographi & artis typographicæ Scriptores tacent, unus vero copioſe deſcribit *Jo. Alb. Bengelius* in *Apparatu Criſeos ſacræ*, nuperæ *Teſtamenti Novi Græci* editioni ſubjuncto; *Bonifacii VIII Sextum Decretalium Librum*, 1465, in folio, quem an, præter Scholæ Freibergenſis Bibliothecam, uſquam invenire liceat, incertum eſt; denique *Ciceronis Officia* & *Paradoxa*, in folio minori, aut quarto majori, 1465 & 1466, quam utramque annorum notam diverſa Operis hujus exemplaria oſtendunt. Addit his libris alios *Marchandus* noſter, nec annum indicantes, nec *Fauſti* & *Schoifferi* nomine ſignatos, ſed, quod chartæ & typorum ſimilitudo docet, horum omnino prelo emiſſos. Sunt hi *Liber Regule paſtoralis Sti. Gregorii Papæ ad Johannem Archiepiſcopum Ravennenſem*, in 4, antiquiſſimum ſine dubio rei typographicæ ſpecimen; *Magiſtri Mathei de Cracovia Dialogus Rationis & Conſcientie, an expediat vel debeat quis raro vel frequenter celebrare vel communicare*, & *Magiſtri Henrici de Haſſia Expoſitio ſuper Orationem Dominicam, ſuper Ave Maria*, & *Speculum Anime*, in 4; *Vincentii Beluacenſis, Fratris Ordinis Predicatorum, Speculum Hyſtoriale*, in *quatuor* formæ majoris *Tomis*, quorum quisque *octo Libros* continet; *Liber Sermonum ſancti Leonis primi Pape, Doctoris floridiſſimi ac eloquentiſſimi*, in folio; & *Auguſtini de vera vite cognitione Libellus*, in 4, quem Ulmæ Bibliotheca *Krafftiana* aſſervat. Cum poſt annum 1467 editioni nulli adſcriptum ſit *Jo. Fauſti* nomen, & prima harum, quas ſolus curavit *Schoifferus*, d. 8 Octobr. A. 1467 prodierit, hinc facile colligitur, anno aut 1466, aut 1467, diem ſuum obiiſſe *Fauſtum*, cujus poſteros, muneribus publicis inſignes, ſcriptisque clariſſimos, hic & accurate nominat, & copioſe laudat, Autor noſter. Defuncto *Fauſto*, ſolus artem exercuit Moguntiæ *Schoifferus*, ad annum usque 1492, ipſi, ut videtur, vitæ ultimum, librosque prelo ſuo emiſit complures, quorum primum, *Clementis Quinti Opus Conſtitutionum clariſſimum*, 1467, in folio, & poſtremos duos, *Pſalmorum Codicem, cum Prophetarum Canticis, Muſicis Notis illuſtratum*, 1490, in folio, & *Cronik der Saſſen*, 1492, in folio, hic adductos legimur.

Pag. 40. · 46. · 47. (margin references)

mus. Filios reliquit tres, non minorem, quam parens olim,
artis diligenter excultæ famam conſecutos. Primus horum,
Joannes, officinæ paternæ ſucceſſor, ab anno inde 1503 ad 1533
prelo ſuo exire libros & numero multos, & eleganter excuſos,
juſſit, quorum indicem ſat accuratum, ſed ab Autore noſtro
Pag. 48 ſeq. aliis ſex locupletatum, nobilis Annalium Typographicorum
ſcriptor, *Mattarius*, dedit. Alter, *Petrus*, Moguntiæ pri-
50. mum, poſtea Wormatiæ & Argentorati, tandem Venetiis, typis
exſcripſit aliquot Opuſcula, quorum hic ſeptem nominantur.
Tertius, prænomine *Ivo*, & ipſe ſubſtitit Moguntiæ, ſed libros
non niſi quinque edidit; ſaltem plures in notitiam Auto-
ris noſtri non venerunt. Qui deinde ex gente hac *Schoifferia-
na* prodierunt nobiles typographi, maximam partem penates
ſuos in Belgium transtulerunt. Horum multos ex vetuſtis mo-
51 ſeq. numentis diligenter collegit *Marchandus* noſter, &, varia de his
ſingularia afferendo, memoriam eorum æternitati conſecravit.
49. De *Joanne Meydenbachio*, quem ſupra diximus a *Guttenbergo*
in artis ſocietatem adſcitum, quid factum fuerit, haud ſatis con-
ſtat; librorum enim, nomine ejus ſignatorum, nihil usquam
apparuit. Sed legitur filii aut cognati ejus, *Jacobi Meydenbachii*,
nomen inſcriptum libro huic valde memorabili: *Hortus Sani-*
50 ſeq. *tatis, id eſt, Liber de Herbis, Animalibus, Avibus, Piſcibus, &c.
cum eorum Figuris in Ligno inciſis*, Moguntiæ A. 1491 in fo-
lio excuſo, de cujus Autore & Germanica interpretatione, Lu-
becæ A. 1492 edita, æque diligenter, ac de multis aliis typogra-
phiæ monumentis vetuſtiſſimis, hic diſſerentem videas Auto-
rem. Pulcherrimam coronidem ipſi de ortu artis typogra-
phicæ narrationi impoſiturus Autor præſtantiſſimus, rem fa-
cturum ſe lectoribus ſuis ſatis gratam & jucundam putavit, ſi,
per nobiliſſimas quasque Europæ cultioris civitates eundo, quo
anno unaquæque harum cœleſti illo viderit ſe munere donatam,
& quam editionem paraverit primam omnium, indicaret. De-
dit igitur locupletiſſimum urbium 187, totidemque librorum,
54 ſeq. quibus antiquiores non viderunt urbes illæ, Indicem, literariis an-
notationibus, mira eruditione refertis, tanquam gemmis qui-
busdam, exornatum. Eorum, quæ de ipſa artis typographicæ
origi-

origine & tanquam incunabulis copiose attulit Cl. *Marchandus*, momenta hic præcipua summatim attigimus, quibus plura addere, observatione nostra æque digna, angustia nos spatii, & instituti nostri leges, prohibent; quæ nisi essent, ceterorum etiam libri elegantis capitum, in quibus non minorem diligentiam, quam acumen criticum, ostendit Autor, recensione, tanquam pabulo quodam, ingenium Lectorum pasceremus. Sint igitur illa omnia, quæ nos inviti prætermittimus, Lectoris, harum suavitatum cupidi, non lectioni tantum, sed approbationi etiam, relicta, quæ, si Operis insigne merita spectentur, prorsus summa est futura, atque satis ad id valebit, ut ingenio exculto & polito porro Autor doctus ad ornandas bonas literas utatur, &, cui nostro tempore delicati quidam sublimiorum studiorum sectatores parum solent pretii statuere, Historiæ literariæ honorem tueri atque dignitatem pergat.

HISTOIRE DE L' EGLISE GALLICANE, &c.
h. e.
HISTORIA ECCLESIÆ GALLICÆ, AUTORE JACOBO LONGUEVAL, e Societate Jesu.
Tomus V & VI.

Lutetiæ, apud Franc. Montalantium, 1733, 4 maj.
Tom. V Alph. 3 plag. 9, Tom. VI Alph. 3 plag. 11½.

Hujus splendidissimi Operis, cujus *quatuor* jam *Tomos A. 1734 Mens. Nov. pag. 495 seq.* recensuimus, *quintum* nunc *Tomum sextum*que recensituri, initio docemus Lectores nostros, eandem, quam prioribus in *Tomis*, servatam esse methodum, singulosque & hic *Tomos tribus* constare *Libris*, singulorum Conciliorum hic exhiberi Canones præcipuos, historias Episcoporum hujus ævi & Abbatum describi diligenter, itemque de Scriptoribus ecclesiasticis, eorumque scriptis, curate disseri, nec silentio prætermitti traditiones de miraculis, hoc ævo frequenter patratis a Sanctorum emortuis ossibus. Servat item Autor ordinem Chronologicum, progressus in *Libro XIII* ab

anno 788 ad 814; *XIV* usque ad annum 829; *XV* ad annum 849; *XVI* ad annum 866; *XVII* ad annum 899; *XVIII* ad annum 987. Noſtrum nunc eſt, ex hoc hiſtoriarum cumulo ſeligere, quæ Lectori noſtro putaverimus cognitu jucundiora. *Libro* igitur *decimo tertio* deſcribere pergit Noſter Eccleſiæ Gallicæ ſub *Carolo M.* ſtatum, totum hunc *Librum* conſumens hujus Regis & Imperatoris hiſtoria. Ac initio eum hoc laudat nomine, quod ſe præſtiterit obedientiſſimum Epiſcopis in opprimendis hæreſibus, ac ſtrenuum ſe præbuerit *executorem ſententiarum*, ab ipſis in hæreticos latarum. Nata hoc tempore erat *Elipandi Toletani* & *Felicis Urgelitani* hæreſis, Chriſtum habentium pro filio Dei adoptivo. Quod hac in cauſa A. 788 Narbone habitum fuiſſe perhibetur Concilium, ejus Acta Noſter exiſtimat eſſe corrupta, nec aſſentitur ſecus ſentientibus *Baluzio* & *Fleurio*. Certiora ſunt acta Concilii, Ratisbonæ A. 791 juſſu *Caroli M.* habiti, in quo præſens *Felix* ſuum ipſe errorem condemnavit. At, quanquam Romæ, quo ipſum *Carolus* ire juſſerat, condemnationem illam & abjurationem repetiit, redux tamen in Epiſcopatum ſuum perrexit errorem ſuum tueri & propagare. Cumque nec *Elipandus* deſineret idem facere, ſcriptis etiam ad ipſum *Carolum* literis, hic A. 794 ſenatum ſacrum vocavit Francofurtum: ubi *Paulinus*, Aquilejenſis Patriarcha, librum compoſuit, huic errori oppoſitum. Eodem in Concilio cum actum fuerit de cultu imaginum; Noſter primo laudat Concilium Nicenum ſecundum ob reſtitutum confirmatumque cultum illum, condemnatamque Iconoclaſtarum hæreſin. Quorum veſtigia cum poſtea inſtiterint Reformati, feliciter, ſi Diis Criticis placet, conjicit, nomen *Hugenot* ortum eſſe ex *Iconoc*, priori parte nominis *Iconoclaſtarum*. Deinde factum eſſe judicat partim ex odio erga Imperatricem *Irenen*, partim ex Græcæ linguæ imperitia, ut damnaretur Francofurti Nicenum illud Concilium. An *Libri quatuor Carolini contra cultum imaginum*, qui ſuperſunt, ab *Alcuino* ſint compoſiti, & a *Carolo M.* comprobati, *pag. 39* & *43* dubitat, creditque, aliud fuiſſe ſcriptum, quod ad Papam miſerit *Carolus* adverſus Concilium illud Græcum. Non tamen

men

men sibi constat, *pag. 40* agnoscens, ad libros *Carolinos*, quos adhuc habemus, accurate respondisse *Hadrianum* Papam. Hinc reliqua historiæ Adoptianæ, ut ita loquamur, persequitur, ac libri, contra *Felicem* ab *Alcuino* scripti, recensionem exhibet. Cetera omittimus, indicasse contenti, historiam hujus controversiæ vel, ut nonnulli arbitrantur, logomachiæ ecclesiasticæ, uberrime esse ab Autore nostro expositam. *Pag. 69* refert, hoc ipso temporis tractu docuisse quosdam, confessionem peccatorum non esse edendam ad sacerdotem, sed ad solum Deum: commemoratque epistolam *Alcuini*, errorem hunc refutantis. Cum autem inde concludit, errasse *Chemnitium* nostrum, docentem, ante decimum tertium Seculum confessionem illam non fuisse habitam necessariam, nos respondemus e *Chemnitiani Examinis Concilii Tridentini Part. II Lib. IX §. 40*, hanc ejus fuisse sententiam, *ante illud tempus* (en ipsius verba!) *non exstitisse præceptum in Ecclesia de enumerandis sacerdoti omnibus delictis, quorum quis remissionem a Deo quærat.* Seditionem, adversus Papam *Leonem III* excitatam Romæ, Noster *pag. 77 seq.* commemorat, traditionemque, quod tum Papæ eruti fuerint oculi, & abscissa lingua, quodque paullo post miraculo eximio recuperarit & oculos & linguam, ita defendit, ut indignetur Criticis, eam inter fabellas referentibus. Ac sane pluribus documentis Noster in hoc Opere docet, se non esse Historicum criticum, sed eas habere pro veris narrationes, quæ suæ Ecclesiæ videntur utiles ac gloriosæ. *Pag. 88* referens, *Carolum M.* a morte uxoris *Luitgardis* quatuor successive habuisse concubinas, has putat (id quod *pag. 145* & *pag. 211* & *pag. 314* repetit,) veras fuisse uxores, sed non solenniter ab eo ductas in matrimonium. Hinc describit iter a *Carolo M.* Romam A. 800 susceptum, postquam ad ipsum Paderbornam venisset Papa *Leo III.* Hic quoque Noster credit, *Carolum* renuntiatum a Papa fuisse Imperatorem & ignarum consilii Papæ, & invitum. Postea, quæ a *Carolo* Imperatore, & sub eo Imperatore, gesta sunt in Ecclesia, enarrat, leges inprimis *Caroli* recensens illas, quæ pertinent ad Clericos. Describit hic item *Alcuini* & eruditionem & mores,

res, simul scripta ejus commemorans cum genuina, tum suppostitia.

In *Libro XIV* multa exhibentur Conciliorum, sub *Ludovici Pii* regno habitorum, decreta, Statuta item, ad reformandum statum monasticum edita: ubi & commemoratur monachorum, in pluribus monasteriis irregulari vitæ assuetorum, tumultuosa contumacia. Alia quæque Statuta hic occurrunt, statum reformatura ecclesiasticum. Inter hæc Noster *pag. 325 seq.* agens de legatione Imperatoris *Michaelis* ob cultum imaginum, omni cura causam agit superstitionis orientalis, sacrarumque imaginum cultores sollicite defendit. Ac de Concilio agens, hac in causa Parisiis A. 825 habito, ubi cultus imaginum & simul Concilium Nicenum II damnatum fuit, defensique *Libri Carolini* contra *Hadriani* Papæ Epistolam; imperitiæ accusat & præcipitantiæ (utriusque vitii ipse reus) Patres Parisiensis Concilii. Fassus præterea *pag. 333*, hoc tempore Episcopos Galliæ statuisse, sacras imagines non esse confringendas, sed retineri in templis posse, ita tamen, ut nullus iis exhibeatur cultus religiosus; id ægerrime ferens, atro carbone notat *Claudium*, Taurinensem Episcopum, acriorem superstitionis iconolatricæ insectatorem. Nec proinde placent ipsi scripta *Jonæ Aurelianensis* & *Agobardi* de imaginum cultu, Pontificiæ quippe, quæ postea invaluit, de sacris imaginibus doctrinæ minus faventia. Imo *pag. 346* docet, cultum Sanctorum hoc tempore a Deo confirmatum fuisse plurimis miraculis, preces ad eos emissas secutis: quorum multa recitat, nostram quidem fidem excedentia.

Quæ *Libri XV* initio narrantur fuse de rebellione filiorum adversus patrem *Ludovicum Pium*, prætermittimus, magis quippe ad Historiam civilem pertinentia, quam ad ecclesiasticam. *Pag. 453 seq.* recitat Noster Canones Concilii Aquisgranensis, A. 836 habiti, pulchre observans, solere sub Principe tali, qualis *Ludovicus Pius* fuit, plurimas dari leges, sed servari paucissimas. Quæ deinde tradit de reliquiarum translatione hoc tempore facta, e.g. S. *Liborii* Paderbornam, S. *Viti* Corbejam, merito præterimus. Delatus ad mortem *Ludovici Pii*, ejus

ejus indolem ita deſcribit, ut, ipſum ſolo zelo religioſo fuiſſe ſimilem patris, pronuntiet, bonosque inter Chriſtianos, non item magnos Imperatores, numerari poſſe. Quæ poſt ejus mortem in Gallia geſta hic deſcribuntur ad Hiſtoriam pertinentia civilem, omittentes, docemus, *pag. 512 ſeq.* copioſe agi de *Hincmari*, Rhemenſis Archiepiſcopi, fatis, moribus, & ſcriptis. Noſter eum vocat *gloriam Eccleſiæ Gallicæ, ſive eruditionem ſpectes, ſive zelum, terrorem hæreticorum, animam & eccleſiaſticorum & politicorum conſiliorum in aula Regia.* Pluribus hic etiam agitur de *Paſchaſio Ratberto*, & ejus ſcriptis.

In *Libri XVI* exordio multis exponitur hiſtoria *Gotheſchalci*, errantis graviſſime in doctrina de prædeſtinatione. Simul pergit Noſter acta eccleſiaſtica deſcribere *Hincmari Rhemenſis*. Hic *pag. 89* agnoſcit ingenue fabulam, hoc Seculo diditam, de æterna *Caroli Martelli* damnatione ob occupata bona eccleſiaſtica. Singulari ſtudio *pag. 115 – 152* perſequitur, quæ acciderunt ob *Lotharii* Regis ſeceſſionem ab uxore *Teutberga*, digna ſane lectu vel propterea, ut cognoſcatur, quam miſera tum fuerit Regum conditio ſub imperio vel potius tyrannide ſacerdotali.

Initio *Libri XVII* laudatur *Nicolai I* Papæ fortitudo & prudentia, in ſchiſmate *Photiano* luculenter oſtenſa, ſimulque ejus, A. 867 d. 13 Nov. exſtincti, acerrimus prædicatur zelus tuendi autoritatem ſive majeſtatem Papalem. Poſtea *pag. 219* exemplo quodam docet Noſter, quæ hoc tempore fuerit ratio examinis, ei ſubeundi, qui creandus eſſet Epiſcopus. Diſcimus inde, tantum eruditionis in eo requiſitum fuiſſe, ut legere & intelligere poſſet unum Caput e *Gregorii M.* Paſtorali, & unum item Canonum eccleſiaſticorum. Et tamen Noſter *pag. 226* miratur & laudat circumſpectionem, hac tempeſtate adhibitam, ut bonos acciperet Eccleſia Epiſcopos. Singulari etiam diligentia hic deſcribit ritus ordinationis Epiſcoporum. *Pag. 241 ſeq.* perſequitur bellum ſacrum, ut ſic loquamur, ſive concertationem duorum *Hincmarorum*, Rhemenſis & Laudunenſis: quorum prioris a partibus Rex ſtabat, & Concilium, ea de cauſa habitum. Exauctorationem Laudunenſis cum non

Fff f appro-

approbaret Papa *Hadrianus II*, quia ſcilicet facta eſſet non expetito ipſius conſenſu, atque ideo acerbiores literas mitteret in Galliam; Rex inter alia ipſi ita *pag. 273* reſpondit: *Rogamus te per Deum & per Apoſtolos, ut in literis, ſive ad me, ſive ad Epiſcopos, ſcribendis, poſthac abſtineas ſtilo duriore, nec nobis cauſam præbeas literas tuas pariter & Legatos excipiendi contemtu.* Noſter addit, Papam paruiſſe conſilio huic, & poſtea ſcripſiſſe mollius. *Pag. 321 ſeq.* adventus *Joannis VIII* Papæ in Galliam memoratur, & habitum ibi ab eo Concilium. Accidit hoc in itinere Papæ, quod nec *Petro*, nec ulli Apoſtolorum, acciderat, ut ei furto ſurriperentur equi ſui, & præterea ſcutella argentea: quos profaniſſimos fures juſta ira incenſus Papa confeſtim devovit Diris. Tum Concilium habuit in urbe Trecenſi, quod hic deſcribitur. Inito jam Concilio, acceſſit Rex *Ludovicus*, quem Papa tum coronavit. Venit huc etiam oculis privatus *Hincmarus* Laudunenſis, ſuas ad Papam deferens querelas de Rhemenſi *Hincmaro.* Ac ei Papa poteſtatem largitus eſt Miſſas faciendi in cœcitate ſua, & ex Epiſcopalibus vivendi reditibus. Ibi etiam Papa excommunicavit uſurpatores Eccleſiaſticorum bonorum. Poſtea Noſter *Hincmari* Rhemenſis, A. 882 d. 7 Dec. mortui, poſt geſtum 37 annis, ſeptem præterea menſibus & quatuor diebus, Epiſcopatum, tum morum, tum ſcriptorum, vitia pariter & virtutes indicat ingenue.

Seculum decimum exordiens Autor *Libro decimo octavo*, non ſolum fatetur, recte id vocari *ferreum* atque *obſcurum*, ſed dolet etiam, hoc Seculo a meretricibus fuiſſe creatos pariter ac depoſitos *Vicarios Chriſti:* gratulans tamen ſimul Eccleſiæ de miraculo divinæ providentiæ, quæ tam miſera tempeſtate religionem conſervarit incorruptiſſimam. *Pag. 409 ſeq.* deſcribit tranſitum Normanicæ gentis ad religionem Catholicam; commemorans etiam ortum & proſperos ſucceſſus monaſterii Cluniacenſis. *Pag. 484 – 515* deſcribitur concertatio duorum Archiepiſcoporum Rhemenſium, quorum alter quinquennis puer fuerat electus, alter poſtea Canonice in locum prioris. At pater hujus, Comes *Herbertus*, bello propterea ſuſcepto cum Rege, qui puerum nolebat eſſe Archiepiſcopum,

valde

valde afflixit Galliam: quanquam tandem juſtioris cauſa fuit victrix. *Pag. 532 ſeq.* exhibet Noſter *Ratherium*, Epiſcopum Veronenſem, poſtea Leodienſem, ſed utroque exutum: quem ait non indoctum, nec ſancti zeli expertem, fuiſſe, ſed prudentia caruiſſe rectoria. Ejus fatis mirabilibus deſcriptis, ſcripta quoque recenſet ejus: quorum vel tituli produnt mirum Autoris ingenium. *Pag. 555 ſeq.* de *Flodiardo* agitur, hujus temporis bono Hiſtorico, & Monacho præclaro, deque ejus ſcriptis, e quibus ſe fatetur Noſter multa hauſiſſe ad rite componendam hujus ætatis hiſtoriam. Claudit *pag. 576* hunc *Librum* Noſter mentione *Hugonis Capeti*, conditoris familiæ Regiæ, quæ adhuc regnat, nullum tam longæ ſucceſſionis exemplum habente hiſtoria omnis ævi.

RECENSIO CHRONOLOGIÆ SACRÆ ET profanæ VIGNOLIANÆ continuata & finita.

Vide *Nova Acta Anni* præſentis *Menſis Martii P. I pag. 97, Menſ. Aug. pag. 438*, & *Menſ. Sept. P. I pag. 494.*

Quam *Libro V Chronologiæ* ſuæ *ſacræ* Venerandus *Vignolius* de *Regibus Babyloniæ* nobis exhibet elaborationem, eam, non dubitamus, in tanta ſcribentium multitudine, qui circa hoc argumentum calamos exercuerunt, reliquis palmam prærepturam eſſe. Nobis, qui jam aliquoties recenſioni hujus non ſatis prædicandi Operis Chronologici vacavimus, ſummas rerum hic attigiſſe ſuffecerit, ut Lectorum ſitim non tam reſtinguere, quam augere potius & incendere, videamur. Quoniam vero Regibus Babyloniæ ex *Canone Ptolemæi* lux lucidiſſima oritur, hic autem *Canon* ad Æram *Nabonaſſaream* conſtructus eſt; Autor primo agit de *Æra Nabonaſſari*, tum quoque de ipſo, quem diximus, *Canone*.

Poſtquam docuit, exiguum aliquod eſſe diſcrimen inter *Æram* & *Epocham*, quæ vulgo vocabula inter ſe confundi ſolent, videlicet, *Æram* eſſe rationem annos numerandi, & *Epocham* initium, unde anni numerantur; oſtendit ex *Ptolemæo*, *Æram Nabonaſſari* certum & fixum habere principium in *Anno Per. Jul.* 3967, ejusque *Febr.* 26, & hinc facillimo ne- CAP. I pag. 328.

Google

gotio omnium annorum principium in annis *Jul. Per.* reperi-
ri. Cum autem nonnulli viri docti exſtiterint, qui negarent,
ante *Claudium Ptolemæum*, Scriptorem Seculi poſt Chriſtum
natum ſecundi, hanc Epocham fuiſſe uſitatam, eorum argu-
Pag. 332. menta Autor ordine expendit, &, amotis ſcrupulis, concludit,
Alexandri Magni ætate hanc Æram a Babyloniis excogitatam,
CAP. II ſenſimque adhiberi cœptam eſſe. Accedit deinde ad ipſum
pag. 346. *Canonem Regum*, cujus primo editiones *Scaligeri*, *Overalli*,
Calviſii, *Bainbridgii*, *Dodwelli*, enumerat. Atque utinam
licuiſſet conferre obſervationes de *Canone Regum Aſtronomico*,
ejusque Autoribus, Editionibus, MStis, & quæ eo pertinent, a
doctiſſimo Chronologo in lucem emiſſas Amſtelodami A. 1735.
Hinc enim hanc pertractationem non tam locupletare, quam
348. ornare magis & confirmare, potuiſſet. *Secundo* exhibet ipſum
Canonem, in ſex columnas diſtinctum, quarum 1 annos Periodi
Julianæ; 2 annos Chriſti; 3 dies annorum primos; 4 nomina
Regum Aſſyriorum, Perſarum, Græcorum, Ægyptiorum, Im-
peratorum a *Nabonaſſaro* ad *Antoninum Pium*; 5 annos regni
cujuscunque Regis; 6 ſummam annorum, repræſentant. *Ter-*
351. *tio* inquirit in hujus Canonis Autorem, & probabili conjectura
aſſequitur, eum fuiſſe *Beroſum* Babylonium, ex ejus tempore &
357. ſtudiis, ex *Joſepho*, ex *Hipparchi* obſervationibus. *Quarto* de-
clarat methodum hujus *Canonis*, eamque plurimis exemplis il-
luſtrat. Quæ res, cum debeat eſſe Chronologis notiſſima, hic
nos ulterius non morabitur. Saltem hinc conſtat, nos tuto ve-
ſtigiis *Canonis* inſiſtere, in quo errores calculi locum habere
non poſſint. Adſtructa hunc in modum *Canonis* autoritate &
veritate, Reges ipſos perluſtrandos ſuſcipit Venerabilis *Vignolius*,
illos præcipue, quorum nomina in ſacris monumentis reperiun-
CAP. III tur, facto tamen exordio a *Nabonaſſaro* omnium primo, cui
pag. 367. *Æra* nomen, & forſitan originem, debet. De hoc *Nabonaſſa-*
ro cum taceant Annales, & de quo nihil prorſus ſciremus, abs-
que hac eſſet Epocha, merito quæritur, quis fuerit, & cur ab
ipſo Epocha, quam diximus, exordium ceperit. Statuit Autor
cum viris doctiſſimis, poſt exſtinctum antiquiſſimum Aſſyrio-
rum imperium in *Sardanapalo*, apud Medos Aſiæ principatum
reſe-

reſediſſe: Babylonios autem præfectis Regis Mediæ paruiſſe,
donec, excuſſo Medorum jugo, *Nabonaſſarus* primus Regium
ſibi nomen vindicaverit. Acceſſiſſe reſtitutionem ſcientiæ Aſtro-
nomicæ, diu in his turbis neglectæ, & poſtea a Babyloniis ma-
jorem in modum excultæ, quod fuſius ab Autore probatur.
Ceterum, ut diximus, annus *Nabonaſſari primus* eſt *Periodi Ju-*
lianæ annus 3967, & annus ante Chriſtum 747. Sacræ literæ, CAP. IV
regnante *Ezechia*, Regem nobis inducunt Babyloniorum *Mero-* pag. 376.
dach Baladanem, quem nihil differre a *Mardocempado*, *Cano-*
nis Autor lucidiſſime demonſtrat. Cumque *Mardocempadi*
annus primus incidat in A. P. J. 3993, & A. C. 721, manifeſtus eſt
ſynchroniſmus *Merodaci* & *Ezechiæ*. Hac occaſione obiter
agit de retroceſſione Solis an Umbræ, deque cauſa legationis
Babylonicæ ad *Ezechiam*, quæ melius in ipſo Libro leguntur.
Interjectis duobus interregnis, & Regibus aliquot, ſequitur in CAP. V
Canone *Aſſaradinus*. Quod viri docti dudum conjecerunt, & VI
Aſſaradinum ab *Aſſarhaddone* Sacræ Scripturæ non diſcrepare, pag. 385.
illud ſynchroniſmus mirifice confirmat. Iisdem enim annis 388.
floruerunt; quandoquidem ex *Canone* primus *Aſſaradini* eſt Per.
Jul. 4034, A. C. 680, qui ipſe annus incidit in ætatem *Manaſſis*,
quem ſynchronum fuiſſe *Aſſarhaddoni*, ſuo loco *Libro III* de-
monſtratum eſt; ubi quoque vidimus, quomodo *Aſſarhaddon*,
Rex Aſſyriæ, reperiatur in *Canone* Regum Babyloniorum. Hac
occaſione Autor brevibus diſſerit de Coloniis in Palæſtinam miſ-
ſis, & exiſtimat cum *Clerico*, *Aſnapparem*, *Eſræ* IV memo-
ratum, non ipſum *Aſſarhaddonem*, ſed ejus fuiſſe præfectum
ac belli ducem. Qui ſequuntur in Canone *Saosduchinus* & CAP. VII
Ciniladanus, neque in Sacris, neque alibi, memorantur. Ita- pag. 391.
que, poſtquam in tranſitu aliter ſentientem *Pezronium* corre-
xiſſet, ad *Napolaſſarum* tranſit Autor, patrem *Nebucadnezaris*, CAP. VIII
Regis Babyloniæ, & rebus geſtis & fatis in S. Scriptura illuſtriſ- pag. 397.
ſimi. Ut autem eo melius intelligantur ea, quæ de hoc Rege,
ejusque ſucceſſoribus, in compendio dicemus, inſerenda eſt
Tabella ex *Canone*, cum annis Regnorum, annis ante Chri-
ſtum, & annis Periodi Julianæ.

Digitized by Google

	A. Regn.	A. C.	A. P. J.
Nabopollassar	21	625	4089
Nabocolassar	43	604	4110
Ilvarodomus	2	561	4153
Niricassolassar	4	559	4155
Nabonadius	17	555	4159
Cyrus	9	538	4176

CAP. VIII pag. 397. Principium *Nabopollassari* incidit in annum P. J. 4089, & ante Christum 625, quod non solum ex *Canone*, sed & ex memorabili Eclipsi Lunæ, confirmatur, cujus veritatem Autor pluribus adstruit. Hinc autem sequitur, *Nabopollassarum* cœpisse cum anno *Josiæ* XV; &, etiamsi ejus nomen in Sacris non reperiatur, celebre tamen fragmentum nobis *Berosi* conservavit *Josephus*, in quo pater *Nebucadnezaris* vocatur *Nabucodonosor*, quod propter nominum convenientiam facile accidere potuit. Hoc fragmento illustrato, & cum historia sacra composito, Autor ad ipsum *Nebucadnezarem* progreditur, cujus memoriam sacri Historici in suis monumentis æternam reddiderunt.

CAP. IX pag. 409. Hic autem propter rerum multitudinem ordine perlustrat *primo* annos ejus regni. Ex *Canone* cœpit A. P. J. 4110, A. C. 604, qui ipse annus respondet anno *quarto & quinto Jojakimi*, Regis Judæ; ex quo synchronismo simul immenso argumento evincitur, Canonis *Nabocolassarem* esse Scripturæ *Nebucadnezarem:* quod ipsum, propter insigne rei momentum, & quia tota sacra Chronologia per hunc synchronismum luce perfunditur, Autor copiosius explicat, & ab omnibus scrupulis liberat: quæ avidi Lectores ex ipso libro melius haurient. Nos nunc ad ulteriora festinamus. Nam Venerabilis Senex

425. *secundo* agit de rebus gestis *Nebucadnezaris* ante regni exordium. Harum mentionem facit *Berosus* & *Daniel*, cujus in Prophetiarum initio hæc legimus: *In anno tertio regni Jojakimi, Regis Judæ, venit Nebucadnezar, Rex Babyloniæ, Hierosolymam, eamque obsidione cinxit. Dedit autem Deus in manum ejus Jojakimum, Regem Judæ, & partem vasorum*

ſorum domus Dei, &c. Jam, cum ſuperius dictum ſit, ac deinceps probetur, *Nebucadnezaris annum primum* convenire *Jojakimi anno quarto*, quæritur, quare *Daniel* hunc *Nebucadnezarem anno Jojakimi tertio* Regem Babyloniæ ſalutaverit, cum Rex nondum eſſet. Nonnulli huic dubio reſpondent ex eo, quod pater filium ante mortem ſocium regni adſciverit; ſed Autor melius ſtatuit, per anticipationem Regio nomine illum citari, quod tot exemplis ex veteri & recentiori hiſtoria probat, ut omnibus hic ſatisfactum exiſtimemus. Recenſitis deinde reliquis rebus ante regnum geſtis, *tertio* ad regnum ipſum accedit, cujus principium *Jeremias XXV*, 1, extra dubitationem conſtituit: *Verbum, quod fuit ad Jeremiam adverſus omnem populum Judæ anno quarto Jojakimi, filii Joſiæ, Regis Jehudæ, qui eſt annus primus Nebucadnezaris, Regis Babyloniæ.* Quid egerit *anno primo* regni, ex *Beroſo* lucem accipit. Anno *ſecundo* ſomnium myſticum per quietem vidit, quod *Daniel* interpretatus eſt, *Daniel. II.* *Anno ſeptimo Jojakimum* rebellantem vicit & interfecit. *Jehoniam* itidem, regno privatum, in captivitatem abduxit, ſubſtitutoque in ejus locum *Zedekia*, quod *quarto* exponitur, *Cyaxari* Medo in obſidione urbis Ninive fuit auxilio, quocum affinitatis vinculo erat conjunctus. Accidiſſe hoc anno nono *Nebucadnezaris*, ex ſynchroniſmis, & ex libro *Tobiæ*, cujus teſtimonium ſpernendum non credimus, & aliunde, ulterius adſtruit *Vignolius*, ſoluto ſimul nodo ex *Ezechielis XXXI*, & illuſtrato in tranſitu *Nahumi* tempore. Jam pergit ad obſidionem Hieroſolymæ ſub *Zedekia*, de qua tamen cum ex profeſſo egerit *Libro II*, hic tantummodo ea adducit, quæ ſuperioribus clarius intelligendis poterant eſſe adjumento. Itaque reperias hic *Diarium* hujus obſidionis accuratius expoſitum, & novis argumentis corroboratum; ipſa vero expugnatio incurrit in *Nebucadnezaris annum XVIII.* Ad res circa Tyrum geſtas nunc ſe confert Venerabilis Senex. De hujus nobiliſſimi emporii fatis vaticinatur *Ezechiel Capitibus XXVI, XXVII, & XXVIII. Capitis XXVI* hoc legimus exordium: *Anno undecimo, primo* (die) *Menſis.* Annus undecimus eſt a captivitate *Jehoniæ*, qua Epocha *Ezechiel* uti ſolet. Is autem

Pag. 436. 441. 447. 453.

autem componitur cum anno XVIII *Nebucadnezaris.* Cum vero Propheta diem quidem expreſſerit, omiſſo menſis nomine, conjicit Autor, hoc olim ex Codice Hebræo excidiſſe. Quod ad rem ipſam attinet, Tyri obſidionem refert ad annum *Nebucadnezaris* XX. Regem adeo Tyri fuiſſe *Ethbaalem*, ſive *Ithobaalem*; qua occaſione verba quædam ſancti Vatis dilucidat
Pag. 464. *Ezech. XXVIII, 2, 12*, itidemque hiſtoriam belli inter *Cyaxarem*, Mediæ, & *Alyattem*, Lydiæ Regem, quam apud *Herodotum* relatam legimus. Tandem, cum validiſſime reſiſterent Tyrii, poſt tredecim demum annos urbs in poteſtatem Regis venit, adeoque anno XXXIII. Hoc facto, Deus Regi, quaſi in tam diuturna ac tam difficili obſidione operæ pretium non tulerit, Ægyptum præmii loco promittit *Ezech. XXIX, 17–20.* Itaque de bello Ægyptiaco, victo *Hophra*, ſive *Aprie*, Ægyptiorum Rege, aliisque præclare geſtis, Autor porro agit ad annum XXXV, quo poſt tot victorias, tot urbes expugnatas, tot gentium victor *Nebucadnezar* in patriam redux Babylonem exornare cœpit, & ſumma magnificentia exſtruere. Sed, cum propterea ſeſe ultra modum efferret, judicium Dei incurrit, & per ſeptennium ratione privatus eſt, donec, recuperato intellectu, ſupremam Dei in omnia potentiam agnoſceret, ut apud *Danielem* legimus: & paulo poſt ſupremum diem obiiſſe videtur anno regni XLIII; quæ omnia, ex caligine temporum eru-
CAP. X ta, in plenam lucem protraxit Venerabilis Autor. *Nebucadneza-*
pag. 472. *rem* excepit filius *Evilmerodachus*, qui *Jechoniam*, Judææ quondam Regem, anno 37 captivitatis libertati reſtituit, *2 Reg. XXV.* In *Canone* ſequitur *Ilvarodamus.* Cum autem tum ex nominum convenientia, tum aliunde quoque, conſtet, *Ilvarodamum* ab *Evilmerodacho* non differre; illius autem annus primus fit Æræ *Nabonaſſareæ* 187, & Periodi Jul. 4153, & captivitatis *Jechoniæ* 37; certiſſimum habemus tandem *characterem*, cujus ope anni Regum Judæ cum annis *Nabonaſſareis*, & Periodo Juliana, combinari poſſint: quod ſane in Chronologia ſacra ſummi haberi debet momenti, uti Autor oſtendit pluribus, & nos
CAP. XI ſupra innuimus. *Evilmerodacho* in *Canone* dantur anni 2, nec
pag. 475. diſſentit *Beroſus.* Sed in ſucceſſoribus *Canoni* neque cum *Beroſo*,

roso, neque cum sacris, satis convenire videtur. *Canon* nobis exhibet *Niricassolassarem*, eique assignat annos quatuor. Hoc nomen reperimus in sacris. *Berosus* notat, *Evilmerodachum* propter vitia a *Neriglissaro* affine interfectum esse; eoque mortuo, successisse *Laborosoarchodum* per novem menses: quo etiam occiso, regnum pervenisse in potestatem *Nabonadii*. Itaque prima quæstio movetur circa *Neriglissarem*, in Sacris, ut credunt, tacitum, cum tamen eundem *Canon* ac *Berosus* exhibeant. Sententiam Autoris statim audiemus. Interim existimamus, *Neriglissarum* fuisse eundem, quem *Jer. XXXIX, 3, 13*, vocat *Nergar-Sar-Ezerum*, quem Babyloniæ Principibus accenset, & Magorum præfectum appellat. Principi tantæ autoritatis *Nebucadnezar* filiam in matrimonium denegare non potuit. Apud *Berosum* sequitur *Laborosoarchodus*, adolescentulus, Rex novem mensium. Cur hunc *Canon* omiserit, ratio patet. Nullius enim ibi Regis nomen comparet, cujus regni spatium intra annum concluditur. Neque affirmare possumus, *Laborosoarchodum* eundem esse, quem *Belschazarem* S. Scriptura nominat, etiamsi nomina consentiant. Hujus enim annus tertius in *Daniele* notatur. Cum autem in *Canone Niricassolassarum* statim excipiat *Nabonadius*, *Belsazaris* præterito nomine; recte quæstiones moventur tum de *Belschazare*, tum de *Nabonadio*. Et præstantissimi quidem Chronologi opinantur, his duobus nominibus unum eundemque Regem designari. Sed aliter videtur Venerabili *Vignolio*. Itaque primum pertractat argumentum de *Belschazare*, & tum ex diversis nominibus, tum ex annorum discrimine, & rebus gestis, clarissime evincit, *Belschazarem* cum *Nabonadio* neutiquam esse confundendum. Nos quidem hæc omnia, digna, quæ cum attentione legantur, & expendantur, hic in compendio exhibere non possumus. Probabile tandem putat, *Belschazarem* ipsum illum *Canonis* esse *Neriglissarum*, cujus modo meminimus; cumque simul satisfaciat objectionibus, quibus hæc sententia impugnari queat, non credimus, in tanta obscuritate meliorem excogitatum iri. Sed ecce alius nodus vindice dignus! Post trucidatum *Belschazarem*, *Daniel* memorat, Babyloniæ regnum acce-

Pag. 477.

CAP. XII pag. 480.

CAP. XIII pag. 495.

Digitized by Google

pisse *Darium* Medum; in *Canone* autem vestigia *Nirigliſſari*, quem diximus esse *Belſchazarem*, premit *Nabonadius*. Num itaque *Nabonadius* cum *Dario* Medo unam eandemque personam constituit? Vexatissima quæstio, circa quam ingenia Chronologorum mirifice sese exercuerunt. Autor sententias præstantissimorum Virorum, *Scaligeri*, *Petavii*, *Josephi*, quem *Usserius* sequitur, *Marsbami*, *Pezroni*, *Genebrardi*, accuratiori judicio submittit, & tandem pronuntiat, *Nabonadium* Canonis, & *Nabonnidam* Berosi a *Dario* Medo plane differre. *Nabonadium* ultimum fuisse Babyloniorum Regem, cujus tempore *Cyrus* Babylonem expugnaverit: eumque ante subactam Babylonem a *Cyro* victum, in Borsippenam urbem confugisse: ibi autem conclusum, & in angustias redactum, *Cyro* sese in manus tradidisse, & ab eo clementer habitum, ac Caramaniæ præfectura donatum esse. Capta postea Babylone *Cyrum* Babyloniis Regem dedisse *Darium* Medum, qui ipse fuerit frater *Astyagis*, ultimi Medorum Regis, & filius *Cyaxaris*. Hunc porro *Darium*, quia sexagenario major non integrum annum regnaverit, in *Canone* non comparere, sed *Nabonadium* proxime cum *Cyro* conjungi. Hæc omnia, conjecturis ac tricis liberata, Venerabilis Autor pleniori luci exponit, & negotium feliciter exequitur, ut simul & Historiæ sacræ, & *Canoni Ptolemaico*, sua veritas constet. Neque quemquam doctorum virorum in hoc perplexo argumento tam laudabiliter, & tanto acamine, versatum esse cognoscimus.

CAP. XIV pag. 524. Hoc adeo perfunctus labore, ad *Cyrum* dilabitur, quem sibi in hoc Chronologiæ suæ stadio metam constituit. De *Cyro* triplex exstat narratio *Herodoti*, *Xenophontis*, & *Ctesiæ*. Cum vero *Herodoto* in omnibus non conveniat cum *Xenophonte*, & multi hujus autoritatem *Herodoto* præferendam existiment; Autor de fide horum in historia Triumvirorum copiosius agit, ac multis rationibus evincit, Cyropædiam *Xenophontis* *Herodoto* esse postponendam. Fieri nequit, ut argumenta in medium proferamus. Sed credimus, *Vignolium* in hac pertractatione lectu dignissima omnibus æquis Lectoribus plene satisfecisse.
542. Hoc facto, inquirit in natalem *Cyri* annum, eumque ex *Cicerone* ac *Dinone* alligavit anno A. C. 599, ubi simul de

de juventute *Cyri* quædam interſperguntur. Agit deinde de regno *Cyri* Perſico A. C. 559, de bello Medico contra *Aſtyagem*, de bello contra *Crœſum*, & aliis ad hoc intervallum ſpectantibus rebus. Tum accedit ad bellum Babylonium A. C. 539, ubi paſſim vaticiniis ſacris lucem accendit, & Hiſtoricos illuſtrat, & *Xenophontis* narrationem cum *Daniele* ac *Herodoto*, quantum fieri poteſt, componit. Tunc ſigillatim pergit ad *Darium* Medum, cujus originem & regnum e tenebris eruit; & tandem *Cyri* imperium Babylonicum, annumque emortualem, clarius conſtituit. Poſt tot caſus & diſcrimina perventum eſt ad finem captivitatis Babylonicæ, quem cum Autores ſacri cum anno primo *Cyri* conjungant, iterum difficultas oboritur, quisnam ſit ille annus *Cyri* primus. Negotio penitus excuſſo, cum plerisque ſentit Autor, annum hunc primum *Cyri* primum eſſe Monarchiæ Babylonicæ. Itaque hiſtoriam liberationis Judæorum ſingulari cura explicat, & ex *Xenophonte* mirabilem locum adducit: *Cyrum*, jam Babylonem urbem ingreſſum, per vicos præcones dimiſiſſe, qui clamarent, ut omnes *Syriace loquentes* intra domos ſe continerent, ne promiſcue cum aliis in plateis occiderentur. His enim verbis *Judæos* ſignificari, nullus forſitan dubitaverit. His expoſitis, cum *Darius Hyſtaſpis* filius ſuperſit, cujus ætate templum ſecundum perfectum legimus, ad ſolvendos nodos, qui hic nequicquam necti ſolent, progreditur, tandemque ex harmonia totius ſyſtematis ſui Chronologici cum omnibus partibus docet, totum ædificium ſacræ ſuæ Chronologiæ firmo, ſolido, & immoto fundamento ſuperſtructum eſſe.

Pag. 549. 555. 569. CAP. XV pag. 580. 594.

Librum VI inſcripſit Venerabilis Senex *de anno vetere*, aut, ſi mavis, *de anni antiquiſſimi forma.* Etiamſi hoc labore potuiſſet ſuperſedere, cum intervallum temporis, quod illuſtrandum in ſe ſuſcepit, antegrediatur; nihilo minus hunc *Librum* Chronologiæ ſacræ, totiusque materiæ Chronologicæ, Supplementum recte dixeris. Plenum enim reperies elegantiſſimæ diſquiſitionis, & rebus ac diſceptationibus curioſiſſimis abundantem. Ceterum, cum fieri nequeat, ut propter frequentiores calculos hunc *Librum* in epitomen redigamus, ſummas res

 indi-

indicasse suffecerit, ut benevoli Lectores saltem cognoscant,
CAP. I quantum eruditionis in hoc thesauro recondatur. Dum itaque
pag. 610. tractationem exorditur ab *origine anni*, docet, primam temporis revolutionem esse *diem*, postea homines ex lunæ phasibus *mensem* didicisse, & tandem intercapedinem *anni* pervestigasse. Annum autem primis temporibus compofuisse homines ex duodecim mensibus triginta dierum, adeo, ut annus ipse
CAP. II fuerit dierum 360. Hoc probari ex historia Diluvii, quæ in
pag. 614. transitu luce haud exigua perfunditur; ex traditionibus Chal-
CAP. III dæorum vetustissimis, ubi explicantur Sari, Neri, & Sossi,
pag. 624. Chaldaicæ periodi, & evolvuntur anni 432000, quibus primi Chaldæorum decem Reges regnasse leguntur apud *Berosum*;
630. ex loco *Alexandri Polyhistoris*, scribentis, post diluvium apud Chaldæos 86 Reges floruisse per annos 34080, ex annis *Cal-*
632. *listhenis* 1903, quorum memoriam asservavit *Simplicius*; ex
635. annis 720000 *Epigenis*, quot annis videlicet Babylonii habuerint cœlestes observationes, coctilibus laterculis inscriptas, ut te-
637. statur *Plinius*; ex annis porro *Berosi* 480000, quos idem *Pli-*
639. *nius* allegat; ex annis itidem *Ciceronis* 470000, & *Diodori Siculi* 473000; ex annis quoque *Hipparchi* 270000, & aliis nonnullis monumentis historicis. Eandem rem, videlicet annum non excessisse dies 360, confirmari ex distributione Zodiaci in
643. signa XII; quodvis enim signum continere triginta gradus, pro
645. dierum in mense numero: & totum circulum gradus 360. Adde denique ambitum urbis Babyloniæ, quem *Ctesias* scripsit 360
CAP. IV stadiorum fuisse. A *Chaldæis* progreditur Autor ad *Ægyptios*,
pag. 649. de quorum in Astronomicis peritia primo differit, deinde ostendit, illos anni *Juliani* notitia non fuisse destitutos, tametsi vulgaris annus fuerit dierum 360. Itaque annos illos veteres in antecessum cum *Julianis* confert; deinde, postquam Ægyptio-
653. rum regulas, secundum quas tempestates observabant, elicuisset, præsertim ex observatione Caniculæ, accedit ad *Dynastias*
655. *Deorum*, quas jactabant, & *Semideorum*: quas easdem Dynastias ex vetusto apud *Syncellum* Chronico dilucidat, & sic pervenit ad Catalogum Regum *Heliopolitanorum*. Discas hic præcipue *Cyclos* minores, Ægyptios usitatos; sed ex professo expla-

explanatur *magnus Cyclus Canicularis*, ſive *Periodus Sothiaca* Pag. 669.
annorum 1461. Cedro digna æſtimamus, quæ hic ex antiquitate eruit Autor, de anno magno, ejusque hieroglyphicis, ſerpente in ſe revoluto, & phœnice. Porro, dum ex notabili *Cenſorini* loco clariſſime demonſtrat, *Cycli Canicularis annum primum* incepiſſe anno *Periodi Julianæ* 3389, *Julii die* 20, 675.
oſtendit quoque, eodem die ortum eſſe Caniculam in Ægypto, ſive Sirium, aut Canem majorem, Ægyptiis *Thoth* appellitatum, cujus ortum non Coſmicum, ſed Heliacum, intelligendum, ſimul monet, quando videlicet Sirius ante Solis ortum 680.
primum ex ſolaribus radiis emergere incipiat. Docet porro, ineunte hoc Cyclo majori annis adjectos eſſe dies quinque, ἐπαγομένας. Atque ex his quidem, quæ de Cyclis, tum minoribus Ægyptiorum, tum præſertim de magno Caniculari, diſſeruit, ac ex parte primus in lucem produxit Celeberrimus *Vignolius*, petenda eſt *numeri ænigmatici* reſolutio, quem in effigie Autoris tabellæ, quam dextra tenet, ante frontiſpicium Operis inſculptum reperias. Porro, quoniam dies 20 Julii in *Per. Jul.* A. 3389 fuit *dies Saturni*, inquirit in rationem, cur 683.
ſeptem hebdomadis dies a planetis denominationes acceperint, & cur eo ſint collocati ordine, qui naturali plane non reſpondere videatur. Vocatis ſub incudem, & rejectis, rationibus Harmonica, Aſtrologicis, aliis, oſtendit, ex Ægyptiorum Calendario hanc conſuetudinem eſſe repetendam; hinc ſimul patere, cur *Saturno* temporum & annorum regimen adſcribatur. Nunc Autor hiſtoriam quandam Cycli Canicularis exhibet, ad 698.
comparandos ejus annos cum annis Periodi *Julianæ*, ut Epochis quibusdam celebrioribus, quæ cum Cyclo connectuntur, lucis aliquos radios adſpergat. Invenias itaque hic alligatam Periodo *Julianæ* Æram *Nabonaſſaream*, Æram *Philippeam*, correctionem anni *Julianam*, Æram Actiacam, & novam anni formam *Alexandrinam*, cum multis atque curioſiſſimis obſervationibus, quas Lectores benevoli ex ipſo fonte cum majori voluptate haurient. His ita conſtitutis, accedit ad Chronolo- 716.
giam *Regum Heliopolitanorum*; qua occaſione *Plinius* illuſtratur, de his Regibus agens, itidemque de celeberrimo Obeliſco

Digitized by Google

Pag. 721. *Ramesis*, qui post varios casus tandem Romam delatus est, haud
proletaria in medium proferuntur. Affirmatur quoque, Israeli-
tarum ope Reges in formandis obeliscis & pyramidibus usos
esse, quod quoque *Perizonius* sensit. Tandem, cum scrupulus
moveri possit, ex ejus Chronologia Regem Ægypti post tran-
situm Israelitarum per mare rubrum fuisse superstitem, ait, ex
Sacris neutiquam probari, Regem ipsum cum exercitu in undis
732. periisse. Exstat *Eratosthenis*, Historici & Astronomi doctissi-
mi, Bibliothecæ Alexandrinæ præfecti, sub *Ptolemæo Evergete*
laterculum Regum Ægypti Thebanorum, quod *Marshamus*
vocat *venerandissimum antiquitatis monumentum, & ad sta-
biliendа Ægyptiorum tempora inprimis necessarium.* In hoc ita-
que explicando *Vignolius* nunc operam studiumque ponit.
Ceterum, uti Reges Heliopolitani in inferiori Ægypto, ita in
superiori Thebani, principatum obtinebant. Primum itaque
ipsum Catalogum exhibet Autor cum annis Periodi *Julianæ*, an-
nis ante Christum, & annis ipsorum Regum. Tum nobiscum
communicat Viri & singularis humanitatis, & egregiæ doctri-
næ, laude celeberrimi, *Jablonskii*, in Academia, quæ est Tra-
jecti ad Viadrum, Professoris Theologiæ, *Annotationes Lati-
nas in hunc Eratosthenis Catalogum, quibus potissimum inter-*
735. *pretatio ejus Græca nominum Ægyptiacorum examinatur & il-
lustratur.* Ceterum, uti ex omnibus hujus Dissertationis lineis
magna linguæ Copticæ doctissimi *Jablonskii* peritia satis elucet,
765. ita, cum ad exitum spectemus, Lectores benevoli in malam
partem non accipiant, quod nihil hinc extraxerimus. *Vigno-
lius* vero ex fontibus Historiæ & Chronologiæ tum hunc *Erato-*
783. *sthenis* Catalogum, tum seriem Regum Memphitarum, explanat;
&, repertis Regum synchronismis, antiquissimam illam historiæ
Ægyptiacæ partem, obscurissimam & intricatissimum, quæ do-
ctissimos tot viros nequicquam fere fatigavit, multa caligine
liberat, & sua inventa omnia brevi tabella Chronologica ocu-
788. lis lectorum subjicit. Græci restant Romanique, de quorum
794. annis vetustis Autor sibi agendum existimavit. A *Græcis* exor-
dium facit, quorum annum 360 dierum fuisse in principio af-
firmat. Argumenta priora ex historia belli Trojani desumun-
tur.

tur. De hoc bello, velut in parentheſi, pluſcula offendas, de *Helena*, belli cauſa, de exitu belli, Trojæ everſione, Græcis Pag. 819.
victoribus an victis, *Æneæ* adventu in Italiam, aliis. Inprimis Trojæ captæ annus, menſis, ac dies, evolvitur. De Olympia- 823.
dibus ſequuntur nonnulla, huc pertinentia. Denique Autor ſententiam ſuam de forma anni Græci plurimis teſtimoniis & 848.
factis adſtruit. Sed hæc omittamus. Romani chorum claudunt. Horum annus priſcus quam incertus fuerit, monetur, tum ex ſententia *Tarructii* diſputatur de *Romuli* conceptione, deque Romanæ urbis fundatione, & pluribus aliis, ad hoc negotium referendis. Sic Autor Venerabilis, poſtquam tot annorum Opus, tanta cura elaboratum, cedro digniſſimum, quod Bibliothecis ornamento eſſe poſſit, quo ipſe ſibi exegit monumentum ære perennius, regalique ſitu Pyramidum altius, quod nec imber edax, nec fuga temporum, poſſit diruere, feliciter abſolvit, de quo & ipſi & orbi literario gratulamur,

Cæſtus artemque reponit.

A NEW TREATISE OF THE VENEREAL DISEASE, &c.

h. e.

NOVUS TRACTATUS DE MORBO VENEREO, tribus Partibus comprehendens efficaciores methodos reſtituendi tonum & vigorem variorum affectorum organorum, per omnes morbi hujus ſpecies vel ſtationes: cui additur Diſſertatio de natura & proprietatibus Mercurii, ejuſdemque in corpore humano effectibus, qua clare demonſtratur pernicioſus ſalivationis eventus ſecundum varias morbi Venerei circumſtantias; Autore NICOLAO ROBINSONO, Collegii Medicorum Londinenſium Membro.

Londini, ſumtibus J. J. & P. Knapton, A. Betteſworth & C. Hitsh, W. Innys & R. Manby, 1736, 8.

Alph. 1 plag. 3.

Inter

Inter celebres de morbo Gallico Scriptores locum mereri studuit, & meritus re ipsa est, Cl. *Robinsonus*. Præmisit is libro suo Chronologicam de origine & progressu morbi venerei inter Europæos tractationem, cum rationibus, quibus inducti homines, nomen Gallici huic morbo fecerint Hinc, quid Autores de morbi istius, cum novus Europam invasisset, affectionibus scripserint, & quam dira lues isthæc primum per Italiam post obsidionem Neapolitanam fuerit, exponit. Eruuntur ista rerum momenta ex *Laurentii Phrisii* Opere de morbo Gallico, A. 1496 edito, *Jacobi Catanei* de morbo Gallico libro, A. 1494 publicato, *Nicolao Leoniceno*, novam hanc luem, & nunquam a veteribus visam, appellante. Adducuntur *Prosper Borgarutius*, *Joannes de Vigo*, *Baptista Montanus*, aliique; quorum omnium ob rei novitatem immanes sunt querelæ, & in teterrimum morbum declamationes. Mira fuit istius morbi infectio. Legi merentur, quæ *Alex. Trajanus Petronus* de morbo Gallico habet: *Pauci in Europa, præsertim vero in Italia, sunt, qui vel hac labe afflati vel infecti non sint. Senes, juvenes, mares, fœminæ, graciles, obesæ, liberi, servi, tam æstate, quam hyeme, tam vere, quam autumno. Id enim malum sentiebant magistratus, sentiebat humilis plebs, veloci unius ad alterum transitu. Sentiebant & ipsi fœtus in utero, quippe ex inquinatis generati.* Primus istius morbi status, gonorrhæa virulenta, describitur, cum simplici materiæ purulentæ effluxu. Alter glandis præputiique perniciem intendit. Tertius denique, a suppressa & male curata gonorrhæa virulenta ortus, est ipsa lues venerea, a redundante viru ad sanguinem, genitalibus eo tempore non minus male mulctatis, quin Phimosis, Paraphimosis, Testiculus venereus, una affligant. Sub judicium vocavit Autor ipsius veneni Venerei, quod ex genitali effluxerat, naturam, oculo armato usus, & perspexit moleculas chrystallina facie spiculis horridiusculis & peracutis instructas, unde in salina acredine effectus atrociam consistere autumat. Inde, difficile non est, vel propagationis modum, cum salia fermentativa sint sui multiplicativa, declarare, vel phænomena atrocissima derivare. Prognosis in junioribus corporibus eventum haud ita dubium

indi-

Digitized by Google

indicat, ficut & gradus infectionis, & mali diuturnitas, rem definiunt. Cura adornatur regulis diæteticis, pro reſtituenda gonorrhæa; liberius vitæ genus per aliquot dies permittitur; hinc cibi ordinantur diluti, lacticinia, juſcula carnium, carnes juniores; alvus ſervatur libera; ſanguis e vena dimittitur. Præſcribuntur remedia pro ſtatu penis corrigendo, ſi vel exulceratus, vel ſpaſmo muſculorum libidinoſorum, prout vocantur, incurvatus fuerit. Communicantur liberaliter præſtantiſſimæ remediorum formulæ, quorum nonnulla Æthiops mineralis, tanquam mercuriale, ſubingreditur. In ipſa lue venerea poſtquam ſe virus a parte genitali per totum corpus diffudit, agendi initium fit a vomitorio mercuriali, & præſcribitur Turpethum minerale ad gr. viij, cum largo juſculo. Hinc decocta lignorum uberius epota adhibentur, donec ad efficaciora deveniatur remedia. Salivationem, a mercuriali inunctione excitatam, plurimi pro ſacro luis venereæ curandæ Palladio agnoſcunt. Sunt tamen, quæ moneri poſſint in contrarium. Ipſo morbo interdum pejus eſt remedium, nec exterminatur malum tædioſa iſthac adminiſtratione adeo, ut non metuendus ſubinde ſit relapſus. Hinc optatur methodus, qua ſine ſalivatione mercurialium uſus adhiberi poſſit, quam gloriam hactenus Medici Montis Peſſulani retulerunt; quo factum, ut ex Anglia illuc migrarent varii, quibus non placuit os corporis cloacam efficere. Diſquiritur paulo ſpecialius Mercurii in corpora effectus. Gaudent moleculæ ſubtiliſſimæ Hydrargyri pondere ſpecifico, quo omnes corporis humores ſuperat. Accedit naturale frigus, quod iisdem connatum eſt. A rotunditate corpuſculorum dependet motus vividos concitandi facultas, a volatilitate inſinuandi potentia, a ponderis eminentia cohæſiones impediendi vel diſſolvendi robur, neque aliud efficaciſſimæ penetrationis ſenſibile exemplum, ſi Cantharides excipias, in omni materie medica, præter iſtud fluidum metallicum, apparet. Nam &, cantharidibus exterius admotis, interna renum viſcera valide commoventur. Effectus equidem Hydrargyri, qui glandulas ſalivales purgat, ſua luce clarus eſt; aſt magna oritur quæſtio, an legibus naturæ accommodata ſit violen-

isthæc operatio. Si enim pro lege regia agnoscitur *Hippocratis* effatum: *Quæ ducenda sunt, eo ducenda, quo maxime natura viam affectat, per loca legi naturæ commoda*, sane hoc ipso clarum est, cum luis Venereæ motus criticus fiat in cute, male eandem per alia loca purgari. Hinc methodus proponitur, qua sudorificis, laxantibus, diureticis, & mercurialibus, sine intentione salivam commovendi, virus venereum exturbatur.

AN ESSAY CONCERNING BLOOD-LETTING, &c.
h. e.

TRACTATUS DE VENÆSECTIONE, SISTENS varios effectus & singulares commoditates sanguinis, ex diversa corporis humani parte extracti, maxime vero in pede missi, cum norma selectus instituendi, qui fini, in variis casibus proposito, optime respondeat; Autore R. BUTLERO, Med. D.

Londini, impensis W. Mears, 1734, 8.
Plag. 19.

Velocitas sanguinis ex corde ad partes moti accurate definitur. Una hora 5250 unciæ, id est, 432 libræ, sanguinis ex sinistro cordis ventriculo projiciuntur. Quo propiores cordi partes existunt, eo violentior sanguinis intra easdem motus esse solet, dum & directio vasorum rectilinea, vel obliqua, eorundemque divisio in pauciores pluresque ramos, momenta motus definire possunt. Arteriæ capillares omnes una sumtæ diametro trunci aortæ æquales censentur, sicut venæ capillares id ipsum sunt ratione venæ cavæ, in auriculam dextram confluentis. Quapropter effectus venæsectionis, qui in truncis venarum mediæ magnitudinis contingit, & capillares venas, & arterias minimas, his affines, tum etiam aortæ cordisque ipsius motum, maxime vero venam cavam, & sanguinis in illam influxum, variis modis afficit. Sanguis vel phlebotomia ex vena, vel arteriotomia ex arteria, vel scarificatione ex capillaribus utriusque generis cutaneis vasis, extrahitur. Antiquissima est illa, & ipsi Medicinæ coæva, operatio, quam *Hippocrates* & *Gale-*

Galenus magno cum ſucceſſu exercuerunt. Conſideratur primum venæſectio tanquam evacuans, cujus utilitas ad totius corporis humani ambitum redundet. Quicquid enim ſanguinis abſtractum fuit, paulo poſt, quam id factum fuit, in omni vaſe omnium magnitudinum deficere incipit, quamvis certum ſit, vulneris in vena ſecta magnitudinem, propinquitatem venæ ſectæ ad partem affectam, non nullius momenti eſſe, unde certum ſit, ſelectum venæ ſecandæ aliquem in variis caſibus jure meritoque inſtitui, maxime ſi in gratiam derivationis & revulſionis venæſectio ſit inſtituta. Revulſionis effectus eo ipſo tempore, quo ſanguis ex vena ſecta profluit, contingit, ſiquidem venulæ minimæ, fluentis trunci, inanes factæ celeriorem ſanguinis arterioſi illapſum neceſſario commovent; quapropter ſanguis alicubi ſtagnans derivatur placido flumine, vel influxu ſanguinis arterioſi aucto per vim avellitur. Hinc intelligi clare poteſt & perſpici, quid venæſectio in pede inſtituta menſium obſtructione vel hæmorrhoidum anomalia laborantibus prodeſſe poſſit. Regulæ, quæ ſelectum unius alteriusve venæ imperare poſſunt, ſuffulciuntur doctrina de diſtributione arteriæ. Quæcunque partes ſanguinem ab adſcendentis arteriæ aliquo ramo accipiunt, vena inferioris cavæ ramo ſublevantur. Quæcunque partes ramos arteriæ ab aorta deſcendente nanciſcuntur, bene ſeſe habent, ſi vena ſecetur, quæ cavæ deſcendentis, vel ſuperioris, pars eſt. Quæcunque partes medio modo ſeſe habent, ut partim de adſcendentis, partim de deſcendentis, aortæ ramis participent, quales ſunt mammæ, thorax, œſophagus, gula, diaphragma, æquali modo afficiuntur, ubicunque vena ſecta fuerit. Quodſi tamen pars ejusmodi majores ab adſcendente, quam deſcendente, aorta ramos accipiat, vena ſaphena inciditur; quodſi deſcendens majora tulerit, brachii vena ſecatur. Venæ jugularis ſectio improbatur ideo, quod ſanguis per arterias carotides majori copia & majori impetu ſanguinis ad inflammatas vel dolentes cerebri partes adducatur, præter quod in genere periculoſum ſit, majores venarum truncos ſecare. Datur etiam ſelectus venarum dextri vel ſiniſtri brachii, ideo, quia arteriarum momentum in dextro aliud eſt, quam in ſi-

 niſtro,

nistro, latere. Sinistri lateris subclavia nihil cum Carotidibus commercii habet; quapropter in affectibus capitis, satius est, sinistrum brachium vulnerare, cum affluxus per Carotidem ad caput augeri nequeat, secus ac in dextro latere, cujus subclavia Carotidem dextram largitur. Elegans est libellus, lectu admodum utilis & jucundus, &, quod demonstrationem effectus venæ sectæ attinet, sublimis & prorsus novus.

IL NEWTONIANISMO PER LE DAME, &c.
h. e.
PHILOSOPHIA NEWTONIANA AD USUM sexus sequioris accommodata, sive Dialogi de Luce & Coloribus.

Neapoli, 1737, 4.
Alph. 1 plag. 15.

Ea est Philosophiæ *Newtonianæ* indoles, ut viros duntaxat, qui judicio & Geometria pollent, huc usque sui cultores desideraverit. Insolens igitur plerisque videbitur, esse, qui eam ad captum vulgi accommodare, vel, si mavis, deprimere, contendant. Animam profecto ex ea tollere videntur, qui Geometriam tollunt. Nihilo tamen minus de publico, vel saltem de nomine *Newtoniano*, non male merentur, qui tanti Viri inventa, demonstrationibus equidem rigidioribus exuta, at salibus floribusque rhetoricis egregie conspersa convestitaque, dissemirant. Inter eos merito connumerandus est scripti præsentis Autor politissimus & valde doctus, cui nomen *Franc. Algarotti*, quod in sua ad Cel. *Fontenellium* Epistola dedicatoria profitetur. Cum enim probe nosset, quantum floris & ornamenti rebus Astronomicis, Physicæque cœlestis parti, *Fontenellius* attulerit ingeniosis de pluralitate mundorum Dialogis; in mentem ei venit, ad ejus exemplum inventa *Newtoniana* de luce & coloribus, hoc est, Opticam *Newtoni*, eodem habitu indutam, in scenam producere. Nulli dubitamus, eum scopo suo satisfecisse, magnamque a fœminis suæ gentis gratiam initurum, novo quippe curiositati earum pabulo subministrato. Jam & in Gallicum sermonem transfusos esse hosce

Dia-

Dialogos, accepimus. Numero sunt *sex*, Autorem inter & Marchionissam quandam, quam loquentem introducit, habiti. Sermonis genus satis est elegans, æquabile, floribus absque tumore interspersis. Illustrem fœminam ab initio colloquii *Cartesianæ* Philosophiæ principiis ponit imbutam; quæ ad *Malebranchii* castra dein transit; quibus desertis, ad *Newtonianа* tandem rapitur. Tres itaque celeberrimas Philosophorum sententias de Luce & Coloribus hoc sermone agitari videas. Per totum Opusculum omnes exulant demonstrationes geometricæ, quin termini mathematici fere omnes; & quis id aliter exspectaverit? Varia sermoni immiscentur scitu jucunda, ut inventorum opticorum historia, & quæ alia sunt, ne experimentorum continua recensio tædium pareret. Attractionum systema suo loco explicatur. Quæ cum ita sint, Dialogi hi Introductionis loco in universam Philosophiam *Newtonianam* esse possunt, quam quidem Autor a geometrica sua, quam vocat, austeritate ad jucundam plane & amabilem formam revocare imprimis studuit. Totum vero Opusculum fœminis cum scriptum sit; nos, qui viris scribimus, plura de eo hic addenda non existimamus.

ALL SORTS OF WHEEL-CARRIAGE IMPROVED, &c.

h. e.

OMNE GENUS VEHICULORUM ET MACHInarum, rotis instructarum, perfectius redditum, opera & studio JACOBI ROWE.

Londini, sumtibus Alexandri Lyon, 1734, 4.
Plag. 6, cum Tabb. æn. 5.

De frictione, quæ motui machinarum quarumque tam notabile impedimentum affert, vel parum solliciti fuisse superiores, vel nihil nos docere voluisse, videntur. Inter juniores inprimis *Casatus*, *Perraltius*, *Amontonius*, hoc argumentum sibi pertractandum sumserunt. *Sturmius* & *Leibnitius* in *primo Volumine Miscellaneorum Berolinensium* egregias quasdam observationes adjecerunt. Quos deinde alii secuti sunt, ac præter ceteros *Leupoldus* noster, in *Theatro* suo *Machinarum generali.*

rali. Autor præsentis Opusculi, *Jacobus Rowe*, ut Anglus, exterorum inventa non magnopere curans, nova quædam se reperisse existimat, applausu & privilegio digna. Et fatendum est, attentionem mereri, quæ proponit, etiamsi pro plane novis haberi nequeant. Ex consideratione variarum machinarum satis apparere arbitratur, plerasque frictionem non tam ex vi, quæ superficies fricantes comprimit, quam ex magnitudine illarum superficierum, æstimare: sibi vero, compluribus factis experimentis, contrarium innotuisse. Distinguit deinde frictionem occidentalem a naturali: illamque ab asperitate & inæqualitate superficierum, hanc a pondere sive vi comprimente, oriri docet. Denique id agit potissimum, ut theoriam suam de imminuenda frictione naturali ad vehicula rotis instructa applicet, &, quantum inde commodum exspectare possimus, ostendat. Præcipuum artificium, de quo etiam *Casatus*, *Sturmius*, *Leupoldus*, mentionem fecerunt, in eo positum est, ut axes rotarum mobiles, non superficiebus vel matricibus immotis, sed aliis rotis mobilibus, atque harum axes iterum rotis aliis, vel imponantur, vel quavis commoda ratione applicentur. Ejusmodi machinationem satis simplicem *Figura prima Tabulæ II*, quam & nos in ære exprimendam curavimus, & currum methodo Autoris
TAB. VI Fig. 1. perfectum *Figura I Tab. IV* sistit. Quoniam vero, propter inclinationes curruum, in viis minus planis incedentium, novæ quædam frictiones oriuntur, etiam has, adhibitis certis rotulis, imminuere docet Autor: ad cujus mentem aliquo modo ex-
Fig. 2. primendam, *Figuram IV Tabulæ IV* addidimus.

HERMANNI CONRINGII DE ANTIQUITATIBUS Academicis Dissertationes septem. Recognovit CHRISTOPH. AUG. HEUMANNUS, adjecitque Bibliothecam historicam Academicam.

Gottingæ, sumtibus Bibliopolii Academici, 1739, 4.
Alph. 4 plag. 15½.

Raritas præstantissimi laudatissimique Operis *Conringiani* merito exstimulavit Editorem, ut id recudendum curaret. Cum

Digitized by Google

TAB. VI. ad Nov. Act. Erud. A. 1739 Menſ. Oct. pag. 612.

Fig. I.

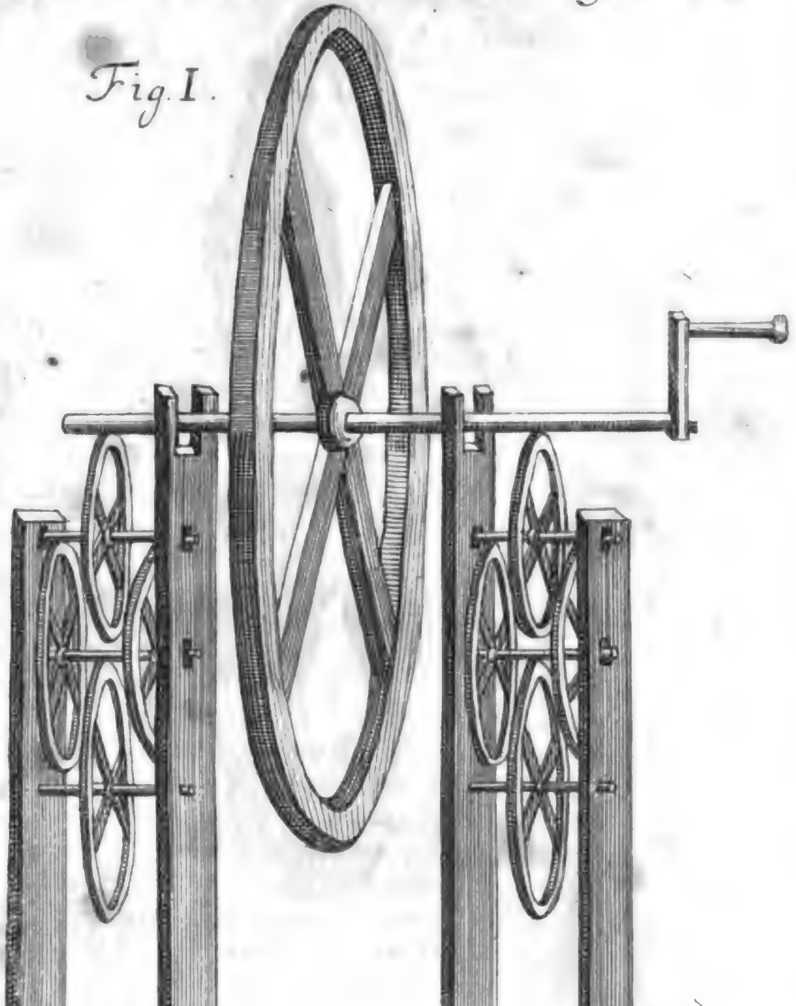

Fig. II.

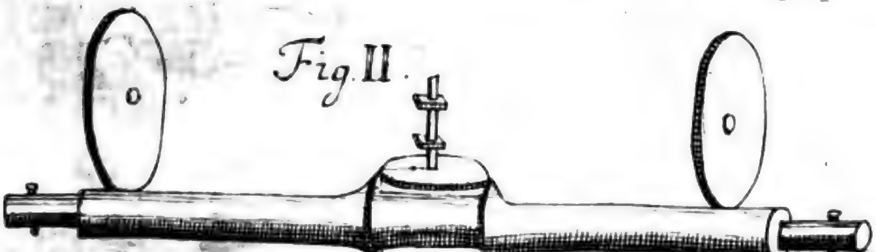

Digitized by Google

Cum autem priores ipsius editiones (primum enim A. 1651, iterum A. 1674, prodierat,) & chartæ vilitate, & literis admodum detritis, oculos legentium vehementer offenderent, prætereaque interpunctiones subinde essent vitiosæ, nec errores typographici accuratius sublati, nævos hos novæ editioni absterfit Cel. Editoris diligentia: qui & suum cuique Dissertationi argumentum præfixit, atque *Addenda* textui inseruit, ac *Supplementorum* loca indicavit in margine, cui & paginas præcedentis editionis inscripsit, rejectis simul *allegatis*, quæ vocant, e marginibus in extremum cujusque paginæ. Adjunxit item Dissertationem *Conringii* luculentam *de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopolis*, emendans hac occasione locum quendam *Codicis Theodosiani*, quem minus feliciter correxerat *Conringius*. Ipse Cel. Editor nullas suas annotationes adjectas voluit huic Operi; in *Præfatione* tamen observationem protulit singularem de ortu Academiarum, deque appellationibus aliquot Academicis disseruit, docens, unde Collegia Professoria vocari cœperint *Facultates*, acroases sive lectiones *Collegia*, Studiosi *die Bursche*, Professores *Antecessores*.

Ipsum *Conringii* Opus recensere, ab instituto nostro alienum est, nec Lectoribus nostris necessarium, quos *Antiquitatum Academicarum* titulus satis docet, lectu dignissimum esse hoc Opus, a tanto Viro profectum. Quare statim convertimur ad Cel. Editoris *Bibliothecam historicam Academicam*, in qua Catalogus exhibetur librorum, ad historiam Academiarum pertinentium, ita confectus, ut verus libri cujusque titulus, annus & locus typographiæ, forma denique sive figura ipsa libri, indicetur. Imo iis libris, quos ipse vidit, asteriscum præfixit, omnem ita dubitationem exempturus lectoribus. Tanta vero hujus generis librorum multitudo venit sub oculos & in notitiam ejus, ut catalogus hic viginti sex impleat plagulas. Quanquam & hoc auxit magnitudinem libri, quod & *pag.* 125 – 142 inseruit, primumque nunc edidit, S. Rev. *Jo. Christoph. Kœcheri Historiam Academiæ Osnabrugensis*, & de nonnullis libris uberius disseruit partim historice, partim censorie, e. g. de *Middendorpii Historia Academiarum universali pag.* 2 – 5; de

Bulæi

Bulæi Hiſtoria Univerſitatis Pariſienſis pag. 151 – 159. *Tria* autem hæc *Academica Bibliotheca* habet *Capita*, quorum in *primo* commemorantur *Scriptores univerſales*, id eſt, ii, qui hiſtoriam omnium totius Europæ Academiarum perſecuti ſunt; in *ſecundo Scriptores nationales*, hoc eſt, ii, qui de certæ nationis Academiis ſunt commentati; in *tertio Scriptores ſpeciales*, qui vel totam unius cujusdam Academiæ hiſtoriam condiderunt, vel partem aliquam talis hiſtoriæ ſpecialis expoſuerunt. Hos inter occurrunt multi libri ſummæ raritatis, quos Cel. Autor penitius cognoſcendos exhibet harum rerum curioſis. Nec vero libros ſolos hujus generis commemorat, ſed etiam Diſſertationes Academicas: ac præterea perfectiorem promittit hujus Catalogi editionem, ſi docti viri Supplementa ad ipſum mittere dignati fuerint, qui ſive Academiarum, ſive Gymnaſiorum Academicorum, ſunt Profeſſores. Subjecit noviſſima Academiæ Gottingenſis, ab Imperatore *Carolo VI* & a Rege *Georgio II* tributa *Privilegia*, ſumma diligentia deſcripta ex ipſis πρωτογράφοις.

DANIELIS GERDESII EXERCITATIOnum Academicarum Libri tres.

Amſtelodami, apud Hadr. Wor, 1738, 4.

Alph. 4 plag. 12½.

Theologus hic prius Duisburgenſis, nunc Groninganæ, Academiæ Celeberrimus, hoc Volumine conjungens elaboratiſſimas ſuas Diſputationes, haud dubie gratum fecit plurimis, quorum ſub oculos venire iis nondum contigit. Ac optandum omnino, ut doctiſſimus quisque eodem modo breviora ſua meletemata conſervare, multisque communia facere, ſtudeat. *Tres* autem noſter in *Libros* congeſſit, quæ ad hoc uſque tempus ſumma induſtria compoſuit atque edidit. Ac *primo* quidem in *Libro Hiſtoria Patriarcharum* illuſtratur, & plura huc pertinentia ſacri Codicis loca, ſcilicet *Hebr. XI, 3, Geneſ. III, 20, Hebr. XI, 4, Numer. XXIV, 17, Geneſ. IV, 7, Judæ v. 14 & 16, Geneſ. IV, 26, 2 Petri II, 5, Geneſ. VIII, 21, 1 Petri III,*

III, 19, 20, Genes. IX, 4, XI, 4, X, 21, Hebr. XI, 13 & 19, Genes. XIV, 14, XX, 16, XXV, 18, Hoseæ XII, 4, 5, Genes. XLVI, 27, Hebr. XI, 21, 1 Chron. VII, 21, 22, Hebr. XI, 22, Genes. XXI, 6, 8, 12, Gal. III, 16, Genes. XXII, 1 – 17, XXIV, 63, XXV, 21, XXXI, 42, XXV, 11, Hebr. XI, 20. Hunc librum cum S. Rev. Autor esse velit Supplementum, sive spicilegium, ad *Heideggeri Historiam Patriarcharum*, nobis proferre lubet ejus aliquot interpretationes locorum *Geneseos* obscuriorum. *Genes. IV, 26,* doceri contendit, natum tunc esse *Enosum*, qui & ipse solenniter sit invocaturus nomen Jehovæ, & id alios quoque docturus. *Genes. VIII, 21,* per *hominem* significari Christum, jam a *Jo. Matthesio*, *Lutheri* discipulo, observatum fuisse ostendit, eamque sententiam, quam etiam tuitus est e nostratibus *Rambachius*, suam facit. Addimus, hanc sententiam jam placuisse *Calovio* nostro in exordio *Chronici Biblici pag. 55.* Ad *Genes. X, 21,* docet, pluribusque evincit, *Hebræos* non aliunde nomen accepisse, quam ab *Hebero*. *Genes. XXIV, 63,* verbo שוח significari docet sanctas *Isaaci* sive meditationes, sive preces, sive confabulationes. *Numer. XXIV, 17,* per *filios Sethi* intelligit semen sanctum, hoc est, omnes eos, qui aliquando sint sua vota Messiæ addicturi, ipsique fideliter adhæsuri.

Libri secundi primum locum occupat singularis libellus *de Festo clangoris, & ejus mysterio, pag. 235 – 304.* Hic *Cap. I* de initio anni Judaici diligenter disputatur, ac vulgaris de alio sacri, alio civilis, anni exordio opinio rejicitur. *Cap. II* de ipsa festi hujus celebratione agitur. *Cap. III* festi hujus caussa & scopus exponitur, potissimum contra *Spencerum*. *Cap. IV* mysteria hujus festi explicantur, atque inter alia docetur, illud festum etiam respexisse ultimam Judæorum conversionem adhuc instantem. Sequitur Dissertatio *de Mysterio circumcisionis Christi*, ubi & ostenditur, quo pacto Christus sua circumcisione sustulerit veterem circumcisionis ritum. Hanc excipit Dissertatio *de Mysterio baptismi Christi, Matth. III, 13 – 17;* id quod hac in re maxime situm esse docet Maxime Reverendus Autor, quod fuerit illustris re-

 præsen-

præsentatio totius operis satisfactorii. Hinc differitur copiose ad *Matth. XX, 1 – 16,* de *operariis in vinea.* Per *patremfamilias* scilicet, si Nostrum audimus, intelligitur Christus, per *operarios* omnia nascentis tum Ecclesiæ membra, per *horam tertiam* tempus ante passionem Christi elapsum, per *sextam* tempus commorationis Christi in terra post resurrectionem suam quadragesimalis, per *nonam* tempus vocationis Samaritanorum, per *undecimam* tempus vocationis ethnicorum Apostolicæ, per *vesperam* interitum reipublicæ Judaicæ, per *denarium* libertatem Evangelicam a duro sacrarum cerimoniarum jugo. Succedunt tres Disputationes ad *Psalmi XXII v. 23 – 32:* qui versus mystice explicantur de Christo & Ecclesia, postremo versu de futura ultimis temporibus conversione Judæorum exposito.

Tertii Libri principem locum implet eruditissima Dissertatio *de Synagoga Libertinorum, Actor. VI, 9,* commemorata. Propositis, justasque ob causas rejectis, aliorum sententiis, de civibus *Liberti*, Africæ Proconsularis oppidi, locum illum esse capiendum, contendit Noster. Cujus oppidi mentio cum fiat in Actis Conciliorum veterum, jamque *Suidas* ac *Lyra* hunc locum eo sensu ceperint, satis demonstratam censet hanc suam sententiam. In subsequenti *de usu Eucharistiæ medico* Dissertatione refellitur *Cornelii a Lapide* aliorumque sententia, putantium, Eucharistiam subinde etiam corpus hominis vegetare & vivificare, morbos sanare, corporis pericula depellere. Hinc Disputatio secularis, *in memoriam Augustanæ Confessionis* habita, primo memorabilia quædam circa ejus exhibitionem persequitur, deinde ejus ostendit cum doctrina Reformatorum consensum, atque inde concludit, jure sperari duarum harum Ecclesiarum unionem. Addimus, Autorem nostrum hac oblata occasione paulo post elaborasse lingua Belgica, & Amstelodami A. 1731 edidisse, *Historiam Augustanæ Confessionis.* Quo quidem in libro cum *pag. 177 seq.* e *Saligii Hist. Aug. Conf. Lib. III Cap. 3 §. 15* & *16* traditionem illam recitans, qua *Lutherus* fertur paulo ante suum ex hac vita discessum abjecisse suam de sacra Cœna sententiam, sequentem *§. 17* omittit, in quo *Sali-*

gius

gius ſolide demonſtrat, meram hanc eſſe fabellulam; callide id factum eſſe, haud injuria exiſtimamus. Sequitur Diſſertatio *de particulari judicio animarum a corpore ſeparatarum*, idque potiſſimum ex *Hebr. IX, 27*, & *Eccleſ. XII, 9*, probatur, præterea que ex certis, interque orthodoxos conceſſis, hypotheſibus. Simul diluuntur accurate *Scherlokii* contra hanc ſententiam objectiunculæ. Claudit *Librum* hunc *tertium*, totumque hoc Volumen, Diſſertatio acroamatica *de uſu Prophetarum ad demonſtrandam Scripturæ ſacræ divinitatem*, Orationes item duæ inaugurales, quarum prior eſt *de docta ignorantia in Theologia*, poſterior ad *1 Joan. II, 20 & 27, de unctione, quæ fideles docet omnia.*

MISCELLANEA GRONINGANA, IN MISCELlaneorum Duisburgenſium continuationem publicata. Faſciculus I - IV.

Amſtelodami & Duisburgi, apud A. Wor . & G. Bœttigerum, Faſc. I & II 1736, Faſc. III 1737, Faſc. IV 1738, 8. Alph. 2 plag. 2.

M*iſcellaneorum Duisburgenſium duos Tomos* cum recenſuerimus, & primum quidem eorum, eorumque *Faſciculum I & II A. 1734 Menſ. Febr. pag. 94, tertium* in *Suppl. Tom. III Sect. I pag. 32;* æquum omnino eſt, etiam *Groninganorum* notitiam a nobis accipere Lectores noſtros. Utriusque enim Operis unus idemque director eſt Celeberrimus Theologus, D. *Daniel Gerdeſius*, qui, ex Academia Duisburgenſi evocatus, nunc eodem munere fungitur in Groningana. *Quatuor* nunc exhibemus Sylloges hujus *Partes;* quarum in *prima* prodit Jo. Sauberti *Explicatio ſelectorum S. Scripturæ dictorum;* Ge. Ulr. Rœmeri *Deſcriptio regni Meſſiæ e Pſalmo XIX;* Jo. Jac. Schillingii *Diſſertatio ad 1 Cor. XV, 36, 37;* Corn. de Witt *Diſſertatio de veſte nuptiali, ad Matth. XXII, 11;* Petri Janſenii *Obſervationes in hiſtoriam tentationis Chriſti;* Guil. de Water *Diſſ. de Eliezaro, Exod. IV, 24 - 26;* Henr. Dodwelli *Epiſtola ad Perizonium*, nunc primum edita; Excerpta e Richardi Jameſii *Epiſtolis* ineditis; Jo. Jac. Scheuch-

 zeri

zeri Πεϱίσματα *e Nov. Test. Physica sacra;* Dan. Gerdesii *Diss.* duæ *ad Ps. XXII, 23 – 32;* ejusdem *Oratio de unctione, quæ fideles docet omnia.* *Fasciculo* in *secundo* conspicitur Petri Lornii *Diss. de Thymiamatis, ad Apoc. XVIII, 13;* Corn. de Witt *Explicatio phraseos Devt. XXIX, 19: Ebrium addere sitienti;* Frid. Ad. Lampii *ad Genes. III, 8;* Jo. Ge. Michaelis *ad Lucæ II, 49;* J. J. Schillingii *ad Rom. III, 13;* Bern. Win. Buddei *de conflagratione mundi, 2 Petr. III;* C. Lud. Runckelii Ζητήματα *critica & philologica;* Hier. van Alphen *Diss. in Epistolam ad Ephesios;* Em. Lucii Vriemoetii: *Specimen e Philologia sacra & orientali.* *Tertius Fasciculus* continet Jo. Christ. Loersii *Observationes ad Matth. X, 12 – 16, Marc. VI, 11, Luc. X, 10, 11, 12, Act. XVIII, 6, Jes. LII, 7, & Jo. XIII, 1 – 10,* Jo. Ge. Michaelis *Diss. de Crustulis Pontificis maximi quotidianis;* Frid. Ad. Lampii *Diss. de Nethinæis;* Hier. van Alphen *Diss. de annis Judicum Hebræorum;* Dan. Gerdesii *Disp. ad Act. VI, 9, de Synagoga Libertinorum.* In *quarto Fasciculo* exhibetur Lampii *secunda Diss. de Nethinæis;* Henr. Heissenii *Diss. de distinctione inter* δόσιν ἀγαθὴν & δώϱημα τέλειον, *Jac. II, 17;* B. W. Buddei *altera Diss. de conflagratione mundi, ad 2 Petr. III;* Jo. Lulofii *Diss. ad Luc. XI, 35;* Nic. Gurtleri *Oratio de adventu & habitatione Christi in plaga Bremensi;* *Nova literaria* Annorum 1735, 1736, & 1737, ad studium Exegeticum & Historiæ Ecclesiasticæ pertinentia.

Ut pauca hinc producamus specimina, obscurum illum locum *1 Sam. II, 25, pag.* 4 hac versione illustrat Saubertus: *Si is, qui in proximum suum, hominem aliquem, peccaverit, a Deo judicabitur, quanto magis ille certo & inexorabili Dei judicio subjacebit, qui Deum offenderit ipsum!* Jansenius *pag. 86 seq.* docet, diabolum suasisse quidem Christo, ut secum iret Hierosolymam, et ex ejus urbis templo se daret præcipitem; at, cum Christus id facere recusaret, diabolum eum non duxisse Hierosolymam, sed in deserto manentem alia ratione tentasse Filium Dei. Huic scilicet in montem deducto eum monstrasse omnia mundi regna, sive in charta, sive in arena, linearum ductibus expressa. *Pag. 140* suspicatur *Jamesius*, Christo cruci affixo *Marci XV, 23,* ideo Judæos propinasse οἶνον ἐσμυϱνισμέ-

νον,

νον, ut cohiberent maleolentiam. Tali enim vino hanc proprietatem tribuere *Clementem Alexandrinum Pædag. II, 8*, ac *Martialem* in quodam Epigrammate testari, male olere condemnatos. Quæ *pag. 150 seq.* profertur analysis *Psalmi XXII*, itemque interpretatio, consideratione oppido digna est, cum Autor ejus inter nobiliores hujus ætatis Exegetas referatur. *Pag. 271 seq.* docetur, *Luc. II, 49*, **τὰ τȣ̃ πατρὸς μȣ** esse templum Dei, in quo tum erat Christus. *Pag. 347 Judic. XI, 31*, verbum והעליתיהו nova interpretatione sic redditur: *& offeram ipsi* (Jehovæ) *holocaustum*: ac ita magna hujus loci tollitur difficultas. *Pag. 358 seq.* copiose differitur de mandata Apostolis excussione pulveris. *Pag. 528 seq.* verisimillimum redditur, *Libertinos, Act. VI, 9*, memoratos, fuisse Judæos, qui Africæ oppidum, nomine *Libertum*, incolerent. Ac indicantur vetera monumenta, in quibus hujus oppidi fit mentio. *Pag. 594 seq.* contenditur, *Petrum* in tertio posterioris suæ Epistolæ Capite describentem mundi conflagrationem, significare judicium Christi in gentem Judaicam, tum exercitum, cum per *Vespasianum* destruxit Hierosolymam, totamque evertit Judæorum rempublicam. *Pag. 683 seq. Stephani Viti*, & *pag. 709 seq. Jo. Frid. Lackemacheri*, vita & scripta commemorantur.

AN ESSAY UPON THE USEFULNESS OF REVELATION, &c.

h. e.

OPUSCULUM THEOLOGICUM, QUO UTILITAS Revelationis ostenditur, quantacunque etiam sit rationis humanæ excellentia; octo Sermones sacros complectens. Autore CHRISTOPH. ROBINSON, M. A.

Londini, apud Jo. Pembertonum, 1733, 8.

Plag. 9.

Cum in controversiis, quæ hac nostra ætate inter eruditos de Revelatione divina versantur, dissentientes, uti fieri solet, ad opposita prolabantur, ita, ut altera pars rationis vim & efficaciam extollat magnopere, altera e contrario deprimat; mediam sibi ingrediendam esse viam putavit Autor. Atque ex ea re utilitatem

Revelationis ea commonſtrat ratione, nihil ut rationis excellentiæ dignitatique decedat. Quam quidem cauſam octo meditationibus, in locum *Jo. V, 30*, inſtitutis, complectitur. *Prima* ergo oſtendit, rationem excultam, dextreque applicatam, ſatis equidem mortales condocere, quænam ſint eorum officia: injuſtum enim, quin & temerarium, eſſe, credere, Deum creaturas liberas ineptas creaſſe, ad officia ſua cognoſcenda atque obſervanda; at enim, quo ſæpius homines ſuis facultatibus abutantur, eo magis bonitati divinæ conveniens eſſe, ut ſingulari iisdem revelatione opem ferat. Veræ revelationis character eſt, ut voluntatem Dei doceat. Hinc Autor primo, quid ſit voluntas Dei, commonſtrat, eam verſari in hoc, quod univerſe optimum ſapientiſſimumque eſt, docens; tum vero commoda recenſet, ex obſervatione voluntatis divinæ redundantia. Præcipua fere hæc ſunt, hominem Deum, officiaque illi debita, cognoſcere, tum vero certiorem reddi de bonitate Numinis, quod in creando homine nihil intendit aliud, quam ut facultatibus ſibi concreditis recte utatur, adeoque felicitatem ſuam conſequatur; denique obligari, tam ad juſtitiam, quam ad amorem mutuum ac benevolentiam, quæ omnia in Revelatione divina inculcari, breviter monet.

Sermone II inquirit, utrum, in quantum, ac ubi, voluntas divina abſque revelatione cognoſci potuerit. Homines enim, quamvis aptos natos, ut rationi convenienter cogitent, agantque, utrumque non facere, docet. Quanquam etiam natura atque attributa Dei ſola ratione facile cognoſcantur, non minus ac quædam momenta voluntatis ejus; rationem tamen in his etiam recte applicandam eſſe: at experientiam docere, longa demonſtratione, attentaque meditatione, hæc talia perfici, pauciſſimosque mortalium ad utramque idoneos eſſe, ſæpius ab ea abhorrere, imo tempore excludi, occaſioneque deſtitui. Denique fieri non poſſe, ut voluntas Dei, utcunque in nonnullis introſpiciatur, in omnibus tamen momenti ſummi rebus cognoſci queat, niſi ſuccurrat revelatio.

Hoc illud *Sermone III* ad liquidum perducturus, diſputat, quouſque ratio in detegenda voluntate Numinis procedere poſſit. Multas ei quidem oportunitates concedit, in pernoſcendis officiis,

Digitized by Google

officiis, quibus Deo, nobis, aliisque, obstricti sumus; attamen plurimis maximisque erroribus, opinionibusque, sæpenumero præjudicatis, implicitam esse dicit, neque facile credi posse, rem tam arduam hominum perversæ indoli infirmitatique mentis relictam esse: imo, quod multo adhuc deterius est, in nonnullis plane rudem esse; ignorare nimirum media reconciliationis cum Deo, nescire, quidnam præcipue precibus suis impetrare velit, insciam esse multorum, quæ ad finem, excellentiam, defectusque, vitæ nostræ pertinent, sine quarum cognitione religionem ipsam, officiaque plurima, defectibus laborare non levibus oportet. Horum omnium veritatem ex imbecillitate humanæ mentis generatim, tum ex dominio affectuum, atque vi perturbationum, quibus agitetur, corroborat, atque ex iis concludit, religionem Christianam naturæ rationali convenientem esse; eam ab religione naturali sæpe præter rem distingui; nihil ejus præstantiæ decedere, quamvis ea abutantur homines male feriati; nec excusari posse eos, qui, quamlibet revelatione caruerint, tamen rationis lumen non fuerint secuti.

Ejusmodi autem infirmitate, qualem sæpius jam questus est, hominem vere laborare, ut planum fiat, Autor *Sermone IV* lapsum hominis, ipsis gentibus cognitum, uti in Vet. ac Nov. Test. describitur, considerat, ac, statum hominum præsentem descriptioni huic convenientem esse, commonstrat. Quam in rem inprimis exemplo nimiæ, ac suis se finibus non continentis, gloriæ cupiditatis utitur, qua sibi ac aliis, quantumlibet ceteroquin mentem excolat, molestus est, veræque felicitatis particeps fieri nequit. Quibus sic disputatis, necessitatem revelationis ob oculos ponit.

Sermone V in eo est, ut evincat, homines, revelatione carentes, sibique relictos, plurima quidem introspicere posse, quæ ad veram religionem pertinent, imo ad certissimam ejus cognitionem pervenire, sed tamen ineptos esse, ut alios eadem imbuant. Hinc inquirit, quid fortissimæ quæque rationes valeant. Requiritur nimirum, si quid efficere debeant, attentio sedula, animus præparatus, ac ita constitutus, uti vi atque efficaciæ, qua pollent, nihil adimatur. At enim subtilia argumenta non alliciunt plurimos, ut animum attendant. Paucissimi, quam vim habe-

habeant, norunt, adeoque ad assensum non coguntur, quem si præbere debent, majori autoritate ad illum sunt permovendi. Præter ea pauci natura apti sunt, ut philosophicis rationibus locum relinquant, nec operam impendunt, quam debebant. E contrario præjudicatis capti opinionibus ad cognoscendam veritatem accedunt, & affectibus suis in transversum rapiuntur.

Sermone VI, hominem, docet, libertate donatum, sed ad mala proclivem, divina autoritate necessario a vitiis cohiberi oportere. Præmia igitur ac pœnas non minus absolute necessarias esse, quam publicam earum declarationem. Hinc, quid sit libertas, explicat; tum insignem hominum proclivitatem, ad abutendum hac excellentia, distinctius exponit, in amore voluptatis, ambitione, atque avaritia, quam maxime conspicuam.

Quantis vero cum calamitatibus conflictandum sit bonis, quam necessaria illis ac fructuosa sit revelatio, *Sermone VII* uberius enarrat. Multis enim hi sæpenumero commodis destituti sunt, atque illud minime sua culpa. Integritas vitæ, bonaque mens, cui student, contemnitur a plurimis. Et quid magis in vulgus notum est, quam insuperabilibus propemodum difficultatibus virtutem esse obseptam. Miserrimam adeoque fore conditionem mortalium, existimat, si de futuro olim statu, præter id, quod incertis precariisque humanæ rationis, uti loquitur Autor conclusionibus innititur, cognoscerent nihil. Denique, quantas revelatio miseris, rudibus, atque illiteratis, ipsis etiam virtuti operam navantibus, commoditates afferat, pauperibus item piisque, recenset.

Tandem *Sermone VIII* modum introducendi religionem, quo Deus usus sit curatius considerat. Usus nempe est rationibus plenis ac simplicibus, iisque perpaucis. Postea autem artibus & literis, quas Ægyptus Græcia, ac Roma, colebant, successus atque incrementa dabat. Qua ratione præparatis hominum animis, quos ut liberos rationeque præditos servare volebat, Sospitatorem mittebat. Tum temporis etiam revelatione maxime opus erat. In summa enim literarum luce, artiumque flore insigni, homines tamen superstitionibus dediti de via decedebant. Maxime nihilo minus proni erant ad recipiendam revelationem veramque religionem. Præterea Romanum imperium summa rerum potiebatur, cujus ope veritas propagari latius poterat.

Hæc, &, quæ enarravimus, alia, eum in modum proponit Noster, facile ut patescat, magis eum commodis hominum illiteratorum, quam Metaphysicorum, inservire voluisse; id quod instituti ratio requirebat. Nihil enim in hoc Opusculo offendent illi, quod magnopere placeat, qui in demonstrando rigorem atque limatas ubivis meditationes, singulari acumine sese probantes, quærunt. Ceterum, satis plane ac commode scriptum esse, haud diffitemur.

Digitized by Google

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Novembris Anno MDCCXXXIX.

HISTORIA LEODIENSIS, PER EPISCOPORUM & Principum seriem digesta, ab origine populi usque ad tempora Ferdinandi Bavari, studio & accurato labore Rev. Patris FOULLON, e Societate Jesu, quondam deducta, nunc primum ex eruditorum scriniis in lucem edita, & doctorum quorundam cura ad ætatem nostram suppleta.

Tomus I & II.

Leodii, typis Everardi Kints, 1735 & 1736, fol.

Tom. I Alph. 5 plag. 11, Tom. II Alph. 5 plag. 6½.

Legiam nascentem a gentis origine ad *Notgeri* usque Præsulis tempora primum deduxit Plur. Rev. Autor, quibus ea potissimum in hanc, quam hodie videmus, speciem adolescere cœpit, deinceps sese confert ad *Erardum Marcanum*, qui Legiæ decora a ruinis denuo excitavit, ac *Notgerum* magnificentia operum publicorum veluti in vitam revocavit. Veritatem sibi pro norma proposuit, medium tenens inter longitudinem aliorum ac brevitatem, ut veritas neque obvolveretur longitudine, neque brevitate exstingueretur. Gens Leodiensis olim invictam sese præstitit, Christianam doctrinam avide suscepit, ac aliis diligenter instillavit. *Joannes Erardus Fullonius*, qui Historiam suam venuste graviterque scripsit, Leodii natus est A. 1609, Societatem vero Jesu iniit A. 1625, ab an-

quæ ita denominatæ fuerunt: *Paix des Clercs, Paix de Fexhe, Paix de Vibogne, Paix de Jeneffe, Paix de Flone, Paix de Waroux, premiere Paix des Vingt-deux, seconde & troisiême Paix de Vingt-deux, Paix de Seize, cinquiême Paix des Vingt-deux, Reglement de Hinsbergh, Suite du reglement de Hinsberg, Paix de St. Jacques.* Et series Consulum Leodiensium extremo loco fuit recensita. Ex hisce, quid Lector ex Opere

Tom. I pag. 3. ipso proficere queat, satis patescit. Incolæ tractus Leodiensis a *Cæsare* vocantur *Eburones*. Ipse Tongros non commemorat, *Plinio Tacito*que cognitos. Aduatici tenuerunt ibi loca, ubi nunc est *Hasbania*. Atuatica nunc vocatur *Heisdens*. Ex Condrosis superest *Condroz*. Ambivaritorum, quorum reliquiæ hærent in voce *Ampt-van-Rets*, ac Taxandrorum provinciæ fuit una eademque. Grudii supersunt in Lossensibus, ut pa-

4. tet ex locis *Groot Lonen, Banc van Graet, Grupters Hoven.* Segnorum appellatio mansit in vico *Esseneux* ad Urtam fluvium. *Caresos* agnoscunt aliqui in nomine vici *Serez, Seraing, Seranium*, primo a Leodio lapide. Genuina est Autoris con-

6. fessio: *Prima Ecclesiæ ætate Episcopos præcipuis urbibus attributos fuisse, lubens quidem concessero, sed, circumscriptos ipsis provinciæ suæ limites, non existimo.* Quæ *Tacitus* de *Tongris, nunc Germanis*, habet, veremur, ne sinistre sint adhuc accepta. Ii, qui Gallos vicerunt Rheno trajecto, vocarunt sese alacres & fortes, *tanger*, quæ vox Saxonibus inferioribus & Westphalis adhuc usitata. Deinde eosdem dixerunt vulgo *bellicosos* ex *guerra, werra*, id est, bello, & *man*, id est, viro. Urbs Eburonum ab Autore statuitur quarto circiter a Leodio lapide ad

16. fluvium Urtam fuisse sita in loco, quem accolæ vocant *Embour.* Ipse pro vulgata lectione apud *Cæsarem de B. G. Lib. IV Cap. 32*

17. *§. 3 Atuatucam* legit *ad Vatucam*, ac hoc castellum cum *Wendelino* ponit in Cassella prope Vittemiam, Trajectum inter & Aquis-

18. granum. Legia, seu Leodium, unde dicta sit, est satis obscurum. An a Ligiis, Germaniæ populis, *Tacito* memoratis? An ex Lagio, Notitiæ Imperii inserto? An ex vacuo, *ledig, ledick*, quia

19. *Cæsar* agrum Eburonum in solitudinem redegit? An ex *allodio*, quod Galli vocant *Leode*? Nil certi Autor determinat. *Augu-*

stus

ſtus ſedem Eburonum dedit Tongris, ac Germaniam ſecundam vocavit, in qua Ubii & Tongri eminebant. Tongrenſis urbis Pag. 21.
incolæ tradunt, ex plano vallis proximæ ſæpius erui malos, ancoras, & conchylia; unde omnino intelligitur, mare ibi olim exſtitiſſe, certe magnum ac navigabilem lacum. Initia Chri- 23.
ſtianæ fidei, Tongros illuſtrantis, Autor ponit ad annum 52 a Chriſto nato, ratus, *Petrum*, tunc Romæ Epiſcopum, miſiſſe Treviros *Eucharium* cum ſociis *Valerio* & *Materno*; negat 25.
tamen, hunc *Maternum* fuiſſe viduæ *Naimitidis* filium. Sed, *Sulpitio Severo* invito, hæc creduntur. Necdum videmus, ſcriptorum coævorum vel illibatæ traditionis documenta hic utramque facere paginam. Epiſcopatum Tongrenſem, a *Materno*, Treviris tunc commorante, inſtitutum eſſe, *Fullonius* 32.
arbitratur, *Navitum* pro primo habens Epiſcopo, vel *Materni*, Treviros reverſi, ſucceſſore. A *Navito* ad *Servatium* usque grandis patet hiatus, nec conſtat, quinam fuerint Tongrenſibus Epiſcopi intermedii. In eum explendum collocat Noſter octo 35.
Epiſcopos, quorum nuda nomina vix ſunt cognita. Treviros, Ubios, ac Tongros, unus dicitur Epiſcopus rexiſſe ad *Conſtantini Magni* usque tempora. *Servatius* vocatur *Servation* in ſub- 44.
ſcriptione Concilii Ariminenſis, *Sarbatius* in Sardicenſi, *Sabatius* in Athanaſio. Colonienſem Epiſcopum, *Euphraten*, ipſe *Servatius* cum aliis Galliæ Epiſcopis in Concilio Agrippinenſi A. 349 damnavit, ac Epiſcopatu amovendum cenſuit, docentem quippe nova, ac inter ea, Chriſtum eſſe Deum, intrepide negantem. *Servatium* inter & *Athanaſium* magna interceſſit ami- 46.
citia. In Ariminenſi Concilio circumventus fuit *Arianorum* fraudibus *Servatius*, licet animi ſui robur ſatis oſtendiſſet. Inde 48.
Romam divertit, inde ad Vangiones venit, rediit Tongros, ac Trajecti obiit. Plurima vitæ ipſius miracula fuiſſe a poſteris 50.
addita, nemo inficiabitur. Ex antiquiſſimo Eccleſiæ Trajectenſis Codice *Wendelinus* docuit tempus mortis *Servatii*, ſcilicet annum 384. diem 13 Maji. Mortuo *Servatio*, *Harigerus*, alii- 52.
que, eum ſecuti, annos 114 Eccleſiam Tongrenſem proprio Epiſcopo caruiſſe, affirmant. *Fullonius*, hisce deſertis, Epiſcopos novem a *Servatio* ad *Domitianum* numerat, quorum ætate

Tongri in Francorum venerunt potestatem. Salii legibus
Pag. 65. Romanis in Taxandria, permittente *Juliano*, sedem occu-
parunt. Eos Autor ex voce Teutonica *sabl*, quasi *aulicos* &
nobiles, dictos fuisse credit. Quæ ipse addidit de Saliis cognomen
Quadorum indeptis, id est, *rabidorum & rebellium*, minus vi-
dentur verosimilia. Salii, cum Tongris conjuncti, in unum po-
pulum coaluere, ac tenue Lagensium præsidium, a Romanis
67. relictum, expugnarunt. *Fullonius Wendelinum* in eo etiam
assectatur, quod, leges Salicas in eodem Tongrensi solo con-
ditas fuisse Latino sermone, existimet. Hunni Tungrin haud
69. venerunt, licet *Aimoinus* ita tradiderit. *Stabuletum Remaclus*
in usus Monachorum paulo ante A. 675 ædificavit & instituit.
Pepinus Landanus, *Grimoaldi* pater, ita a *Landa* appellatus
fuit, oppidulo jam in extrema Brabantiæ ora ad Leodienses fi-
nes sito. Ad Landam vicus est *Hespen*, qui Hasbaniæ ac
100 seq. Haspengowe tractui nomen dedit. Vita divi *Lamberti* inpri-
mis diligenter fuit conscripta, insigne vero gentilitium, ei attri-
butum, commento haud est dispar. Leodii origo ad *Lamber-
tum* est referenda, quippe qui ibi villam tenuit, ac in ea orato-
112. rium, *Cosmæ* & *Damiano* sacrum, in quo ipse abstinentiæ &
religioni vacare solebat. In eo satelles *Dodonis Lambertum*,
113. humi decumbentem, telo confixit. Stemma & res *Pipinorum*
115 seq. necem *Lamberti* excipiunt. *Hubertus*, *Lamberti* successor,
Leodii duo templa condidit, quibus totidem adjunxit monaste-
126. ria. Addidit Autor: *Canonicos olim ubique cœnobitas fuisse con-
stat, non tamen omnes Monachos Benedictinos, etsi eorum col-
legia vocentur monasteria.* Ex sepulcro *Lamberti* ac miraculis,
132. ad illud fieri creditis, Legiæ seu Leodio, tenui ante *Hubertum*
vico, obtigit incolentium multitudo & civitatis dignitas. *Hu-
133. berto* Episcopo successit filius ejus, *Florebertus*. Sub *Stephano*,
Tongrorum Episcopo, prima fit de duobus Diplomatibus regiis
161. mentio, sed admodum concisa. Ad A. 920 Pontifex Ma-
gnus *Joannes* hunc Episcopatum in literis vocavit *Leodiensem*,
164. Ecclesiamque appellavit *Legiam*. Idem *Richario* pallium con-
cessit Romæ, eumque ipse consecravit. *Stephano* jus cudendi
numos indultum. Omittimus reliquorum Episcoporum res

gestas,

Digitized by Google

gestas, quæ non semper luculentis Scriptorum coævorum testimoniis sunt superstructæ. *Ægidius* plerumque refellitur. Requirimus autem in hoc Opere stili castitatem, nexum scribendi pragmaticum, consilia & modos, quibus Episcopatum Præsules amplificarunt, vincula cum dominis finitimis politica, & Diplomatum seriem. Privilegia perpauca, quæ Operi subtexta comparent, pertinent ad jura & immunitates, quas *Albertus II*, Episcopus Leodiensis, civibus suis concesserat. Singulos *Tomos* singuli Indices claudunt, diligenter elaborati. Charta & diligentia typographorum sunt prorsus eximiæ.

PRIMORDIA CORCYRÆ, POST EDITIONEM Lyciensem anni MDCCXXV ab Autore nuperrime recognita, & multis partibus adaucta.

Brixiæ, excudebat Joannes Maria Rizzardi, 1738, 4 maj.
Alph. 1 plag. 10, cum Fig. æn. 2.

Autor præclari hujus Operis est Eminentissimus *Angelus Maria Quirinus*, ex Abbate Benedictino-Casinensi A. 1723 factus Archiepiscopus Corcyrensis, hinc A. 1727 Episcopus Brixiensis, eodemque anno Cardinalis, & postea Bibliothecarius Vaticanus, Vir non tantum generis nobilitate illustris, Dux, Marchio, Comes, sed & literis præsertim humanioribus, & antiquitate sacra pariter ac profana, solide eruditus, in cujus Animadversionibus *Euclideis*, superiore Anno recensitis, commemorantur scriptus ab eo *Monastici Italici Prodromus*, & *de veteribus Græciæ orthodoxæ officiis* Libri, cui & veterum Brixiæ Episcoporum, *Philastrii*, *Gaudentii*, *Ramperti*, & *Adelmanni*, Collectionem debemus, Brixiæ A. 1738 in folio editam, cujus denique auspiciis S. *Ephraemi Syri* nupera editio, a Cl. *Assemano* curata, prodiit, & adhuc prodire pergit. Præsens liber ex reconditæ antiquitatis fontibus omnia tam limato judicio deducit, & tot eruditissimorum virorum hallucinationes critice perstringit, ut optandum esset, eundem integrum Thesauro alicui Antiquitatum, vel Thesauri Supplemento, inseri, ac posteritati commendari. Nos hic epitomen ejus tantum contractiorem dare possumus.

Age-

CAP. I Δρεπάνη hoc est, Falx, antiquissimum Corcyræ nomen fuit.
pag. 1. Fabula fert, falcem ibi occultatam fuisse, seu *Cereris* illa fuerit,
qua metendi artem Titanas docuit, seu alia, qua *Cœli* genitalia
5. *Saturnus*, aut *Saturni Jupiter*, amputavit. Verisimilius a figu-
ra hoc nominis habet, quod agnoscit Scholiastes *Apollonii Lib.*
IV, & in Siciliæ pariter Drepano vidit *Servius ad Æneid. Lib.*
6. *III.* Similiter *Macris* dicta Corcyra, non a *Macri*, *Bacchi*
nutrice, sed διὰ τὸ τῆς θέσεως ἐπιμηκες, ut ejusdem nominis
Eubœæ rationem reddit *Eustathius* ad *Dionysium Periegetem.*
7. *Scheria* posthæc appellata fuit ab ἴσχειν, quod cursum fluminum,
ex Epiro labentium, sisteret. Ita *Aristoteles* apud Scholiasten
Apollonii. Bochartus provocat ad Phœnicium vocabulum *Scha-*
CAP. II *ra*, emporium. Denique *Corcyra* nominata est, quod Κερκύ-
pag. 9. ραν, *Asopi* ac *Methones* filiam, huc traduxerat scilicet *Neptunus*,
10. vel secundum *Bochartum*, quod Carcara Orientalibus terra est,
in qua pacate vivitur, quod de Corcyra prædicat *Homerus Odyss.*
VII, quanquam ipse *Homerus* Corcyræ nomen nondum habet,
& apud *Strabonem Lib. I & VII* reprehenditur *Callimachus*,
Grammaticus, *Homericam* Scheriam Corcyræ vocabulo expri-
mens. Quo certius constat, memoria falli *Harduinum*, cum,
11. vetus, inquit, est nomen (Κέρκυρα) apud *Homerum.* Κορ-
κύρα utique, non Κερκύρα, est in numis. Audacius tamen
Ezech. Spanhemius ad *Callim. pag.* 428 apud Autores ubique
pro κερκύρα, κερκυραῖος, reponere jubet κορκύρα, κορκυραῖος,
quod non scripsisset Vir doctissimus, si legisset *Eustathium* ad
Dionysii Periegesin v. 494, ubi ancipitem apud veteres nominis
scripturam esse observat, per ε & ο, ipse κέρκυρα constanter
scribens, quod & faciunt *Suidas*, *Hesychius*, Etymologicon M.
in quos propter ordinem Lexicographorum non cadit mendæ
12. suspicio. *Cercuram* quoque appellatam non dubitamus; unde
apud *Plautum* Cercurus navis est ab Insula Κερκύρα, rerum nau-
ticarum scientia nobili, ut frustra sint interpretes, qui vocem
Plauti vel eliminandam, vel aliunde repetendam, putant. Emen-
13. danda hinc lectio apud *Hesychium* in Σχερίη, qua voce indigita-
ta est insula, καὶ ἡ κυρα, in cujus locum Κέρκουρα restituendum.
Hodiernum nomen *Corfu* non ex vocabulo Corcyræ, ut vulgo
putant,

Digitized by Google

tant, corruptum, ſed natum ex Græco κορυφὼ, quo medii ævii ſcriptores Corcyræ arcem deſignabant, teſte *Niceta Choniata Annal. Lib. II.* Ex *Neptuno* atque *Corcyra*, *Aſopi* filia, natus *Phæax*, primus Inſulæ Rex, unde Corcyræi Phæaces. Altum de *Phæacis* Regis rebus geſtis ſilentium apud veteres facit, ut, quæ *And. Marmora* in Hiſtoria Corcyrenſi de ejus legibus & potentia refert, commentitia credamus. *Jaſonis* quoque appulſus ad Corcyram ad *Alcinoi* tempora, non ad *Phæacis*, ſpectat. Neque *Phæax* apud *Plutarchum* in vita *Theſei* cum noſtro erat confundendus a *Marmora*, niſi & tres alios *Phæaces*, quorum apud veteres mentio, Corcyræ Reges vellet conſtituere.

CAP. III pag. 17.

19. Fuit *Homeri* Poema Φαιακὶς a *Tuticano* Latine factum, teſte *Ovidio Ep. 12, 16, Lib. IV ex Ponto.* Sed Φωκαῒς *Homeri* carmen eſt in libro *de vita Homeri*, quod cum priore idem facit *Jo. Alb. Fabricius Bibl. Gr. Lib. II Cap. 2*, & pro Φωκαῒς apud *Herodotum Halic. Cap. 16* Φαιακὶς legi poſſe exiſtimat.

20. At, cum ibi *Herodotus* ſcribat, *Homerum* in Phocæam contendiſſe, ibique Phocaidem ſuam elaboraſſe, res procul dubio Phocenſium complexam, multo pronius fuiſſet *Fabricio*, ſuſpicari, corrigendum *Ovidium* potius, quam *Herodotum*, & ibi pro Phæacida legendum Phocæada. Forte autem Phæacis *Ovidii* fuerit pars *Odyſſeæ Homeri*, quæ narrat ea, quæ *Ulyſſi* in Phæacia contigerunt. Conſtat enim vel ex *Æliano Var. Hiſt. XIII, 14*, Poemata *Homeri*, in varias partes olim diſſecta, diverſis nominibus inſignita eſſe. *Ælianus* quidem illam partem, quæ huc ſpectat, inſcribit: *Alcinoi Apologi*; ſed apud *Allatium de patria Homeri Cap. V* pro uno ſunt tres tituli: *Ulyſſis profectio ad Phæaces, Ulyſſis acceſſus ad Alcinoum*, &c.

21. Interpres Latinus Notitiæ Græcorum Epiſcopatuum voces Κέρκυρα ἡ Φαιακία reddit *Corcyra, nunc Phæacia*, ſæpiusque alibi verbum *nunc* de ſuo addit, ex veteribus vocabulis imperite nova effingens. Unde

22. mirum, hunc errorem non animadverſum eſſe a *Jac. Goaro* in nova illius Notitiæ, defæcata ſcilicet, editione, ad calcem *Ge. Codini*, vel ab *Emman. Schelſtratenio T. II Antiquitatum Eccleſ.* in *Appendice*, qui adeo in Indice notavit: *Corcyra, poſtea Phæacia.*

23. Contra *Suidas*: Κέρκυρα νῦν λεγομένη, Φαιακία πρότερον ἐκαλεῖτο.

λέγτο. Censuram quoque meretur *Barnesius*, ad *Homeri* verbum Σχερίη initio *Libri V* scribens: *Scheria, quæ post Phæacia, nonnullis Corcyra*, Herodoto *Oasis*, *ut* Photius *Biblioth.* Nam Phæacia Oasis ad Ægyptum spectat. Unde rectius ad *Photium num. 80* in margine notatum invenimus: *Alia est Homeri*
CAP. IV pag. 25. Φαιακίη, *quæ ceteris Corcyra dicitur.* *Nausithoum* deinde Corcyræ Principem exhibet *Homerus Odyss. VII* ex *Neptuno & Peribœa* natum, qui adeo a vulgo nec *Phæacis* filius fingi, nec cum *Phaace* confundi, debebat. Hic *Odyss. VI* initio dici-
27. tur Phæacas ex Hyperæa propter rapinas Cyclopum traduxisse in Scheriam, quam transmigrationem forte ignorarunt alii, v. g. *Conon* narratione III apud *Photium*, & *Apollonius Argon.*
28. *IV*, quibus Phæaces in Scheria insula sunt αὐτόχθονες. Apud *Nausithoum*, ut autor est *Apollonius*, Rex *Hyllus*, ab *Hercule* ex *Melita* genitus, infans est educatus, sed is postea insulam reliquit, &, ductis secum Phæacibus quibusdam, ad mare Saturni-
29. um consedit. Ignoravit hunc *Apollonii* locum *Jac. Gronovius Antiqu. Vol. I*, ad *Hylli* gemmam scribens: *Id notabile, quod caput cingatur diademate, cum Hyllus Rex legatur nusquam.* Sed & latere illum non debebat alius *Hyllus Heraclida* Rex,
30. multis laudatus. Hyperæam, ex qua Phæaces orti, Melitam insulam fuisse, disputat *Cluverius*; cui rei fidem facit mons Corcyræ Melitejus apud eundem *Apollonium*, ejusque Scholiasten.
33. Phæaciam Hyperæam memorat præter *Hesychium* & *Stephanus de Urbibus* in Ἄργος, unde & discimus, *Argos* nomine donatum fuisse Corcyram. Fallitur vero *Berchelius*, tradens, non alios veteres Scriptores eam Argos nominasse. Occurrit
CAP. V enim & apud *Eustathium, Dionysii* Scholiasten, ad *v. 494.* *Ho-*
pag. 35. *merus Odyss. VII Nausithoi* liberos, *Rhexenorem Alcinoum*que, refert, quorum hic fratris, ab *Apolline* interemti, filiam, *Aretam*,
36. duxerit. Sed *Conon* apud *Photium num. 186*, *Rhexenore* omisso, *Alcinoum & Locrum Phæacis*, non *Nausithoi*, liberos facit, ex quibus *Locrus*, cum parte populi Corcyræ in Italiam trajiciens, ducta *Latini* Regis filia, ab *Hercule* sit occisus; unde
38. Locrensium cum Phæacidis cognatio. Quæ licet ab *Homero* ac Latinorum Historicis dissentiant, non observata reperimus a recen-

recentioribus. Occurrit tamen veſtigium cognationis inter Corcyrenſes & Locrenſes in nummo Corcyræorum, qui, *Harduino*, *Golzio*, & *Marmoræ*, non memoratus, reperitur in *Græcia antiqua Wolfg. Lazii*, cum navi, quod eſt inſigne Corcyræorum, & ab altera parte cum ſpica ac capite coronato, nec non literis ΜΕΤΑΠ. ſcilicet *Μεταποντίνων*, qui erant Locrenſium finitimi. Venimus nunc ad Argonautas, qui, teſte *Apollonio*, cum theſauro & *Medea* rapta ad Corcyram delati & liberaliter excepti ſunt. Cumque inſecuti Colchi *Medeam* repeterent, & *Alcinous* pronuntiaſſet, ſi jam cum *Jaſone* rem habuiſſet *Medea*, reddendam non eſſe, clanculum effecit *Areta* Regina, ut proxima nocte cum *Medea Jaſon* in ſacro antro concumberet, quod antrum ad *Apollonii* ætatem *Medeæ* antrum vocatum eſt. Colchi itaque, votis fruſtrati, cum ſine *Medea* reverti puderet, in Corcyra manſerunt, Argonautæ vero ex ea ſolverunt. *Jac. Gronovius* ad laudatam ſupra Corcyræ gemmam, perinde ac ſi ipſi Argonautarum expeditio non comperta fuiſſet, ait, *Alcinoum* & Corcyram per *Ulyſſis* navigationem inclaruiſſe apud Græcos, cum tamen jam ante *Ulyſſem* Argonautica expeditio Corcyram reddere debuerit celebrem. *Ulyſſes* tamen non multo poſt Argonautas ad Corcyram appulit, ſiquidem ab eodem *Alcinoo*, eademque *Areta*, benigne habitus, poſtremo a Phæacibus in Ithacam pervectus fuit, quæ pluribus libris enarrat *Homerus*. Unde lucem accipit vexata inter Chronologos quæſtio de epocha expeditionis Argonautarum. Nam, ut *Alcinous* & *Areta* Argonautis primum, deinde *Ulyſſi*, *σύγχρονοι* eſſe potuerint, non 79 anni interponendi ſunt cum antiquo Chronologo apud *Clementem Alexandrinum* & *Jacobo Capello*, imo *Euſebio*. Magis ad verum *Petavius* 40 annos, verius *Scaliger* 20 circiter, ponit. Sed mirum, Duumviros celebres in fingenda epocha ad *Alcinoum* & *Aretam*, nomina ſexcenties commemorata Argonauticis ſcriptoribus, non attendiſſe, quæ inprimis ante oculos eſſe debebant, non *Priami* ætas ex Iliados parvæ ſuppoſito ſcriptore. *Alcinoi* tempore nobiliſſima urbs princeps Corcyra, nobile palatium Regis, nobiles *Alcinoi* horti, quæ *Libro VI* & *VII Odyſſ.* deſcribit *Homerus*. Circa

Pag. 40. — 42. — 45. — CAP. VI pag. 47. — 49. — 50. — CAP. VII pag. 60.

 urbem

urbem turres & mœnia sublimia, ab utroque latere portus; &
singulis navibus stationes. Ipsa urbs intus plena Principum
curiis, eminente tamen palatio Regis, cujus præ foribus aurei
& argentei canes, opus *Vulcani*, intus solia cum pulvillis bene
netis; tota domus auro, argento, gemmisque, refulgens. Ma-
xime laudantur *Alcinoi* horti, adeo, ut *Bonjourius* in illis Para-
disum quærendum duxerit, veteresque per proverbium dicant,
Pag. 65. *Alcinoo poma dare, Martial. Lib. VII Ep. 41.* Ex his *Homericis*
præsertim narrationibus intelligitur, cur *Dionysius Perieg.* Cor-
cyram dicat λιπαρὰν, cur eandem πίειραν *Apollonius Argon. IV*,
itemque ἀμφιλαφῆν, hoc est, interprete Scholiaste, utrinque
commoda navium statione gaudentem, quanquam tertium
portum addit *Scylax* in *Periplo*, & unum γλυκὺν ὀνομασμένον
Dio Lib. L propter dulces aquas in eum illabentes. Fertilita-
te & amœnitate regionis captum quoque mirifice *Atticum*,
CAP. VIII ex pluribus *Ciceronis* Epistolis intelligitur. Ipse *Cicero Lib. V*
pag. 67. *Ep. 9 ad Att.* opipare se epulatum Corcyræ Saliarem in modum
68. scribit. Gens fuit religiosa, & cultus Deorum studiosissima.
Jupiter inprimis *Casius* apud eos colebatur, ut ex *Plinio IV, 12*,
discimus, & numis pluribus apud *Marmoram*, in quibus
hæc inscriptio: Ζεὺς Κάσιος, quod cognomen *Jovis* etiam
69. celebrat *Lactantius de falsa religione I, 22.* Sed interpres
Joseph. Isæus ad *h. l.* a Casio monte & urbe Ægypti nomen
unice repetens, nescivisse videtur, *Jovem Casium* non in Æ-
gypto tantum, sed & Phæacia, cultum. *Suetonius* in *Nerone*
*Cap. 22: Ut primum Cassiopen trajecit, statim ad aram Jovis
Cassii cantare auspicatus est.* Cassiope oppidum celebre Cor-
70. cyræ. *Casius* & *Cassius* promiscue scribebantur. Leguntur
præterea Corcyræi *Neptuno*, a quo genus ducebant, ejusque
Nymphæ *Corcyræ*, tum & *Mercurio*, *Minervæ*, *Apollini*, *Ja-
no* bifronti, *Baccho*que, sacra fecisse, quod & partim numi de-
CAP. IX monstrant. Quod ad reipublicæ conditionem spectat, sceptri-
pag. 73. geros quidem Reges tredecim inducit *Homerus Odyss. VIII*, in
quibus tertius decimus *Alcinous*; sed tamen *Alcinoo Odyss. VI*
κάρτος τε βίη τε tribuitur, unde *Eustathius*, regni & aristocratiæ
75. apud ipsos mixturam viguisse, colligit. Sceptrigeri ceteri, non
quod

quod Reges, ſed quod Judices. *Areta* prudens quidem fœmina & honorata; ſed tamen ex arbitrio *Alcinoi* pendebant omnia. Plura de Corcyræorum politia dici poſſent, ſi exſtaret *Ariſtotelis* liber περὶ τῆς κερκυραίων πολιτείας. Hoſpitalitatem Phæacum probat Argonautarum & *Ulyſſis* appulſus; hæc tamen laus ad Principes magis, quam ad omnes, pertinet, de quibus potius *Odyſſ. VII*, quod hoſpites inclementius accipiant, id quod de nautica plebe exponit *Euſtathius*. Unde *Ez. Spanhemius* ad *Callimachi* hymnum in Delum *v. 156* non tam confidenter rejicere debebat lectionem κέρκυρα κακοξεινωτάτη pro φιλοξεινωτάτη, aut præterire tam aperte contraria hoſpitalitati teſtimonia *Homeri*. Laudat tamen *Odyſſ. XIII* in nautis etiam fidem, qui *Ulyſſem* ſalvum in Ithacæ litore exponunt, eique ibi dormienti dona ab *Alcinoo* &c. data omnia afferunt. Fuerunt Corcyræi navigationis peritiſſimi. Incredibile tamen, quod ex Corcyra in Eubœam & Ithacam die uno trajecerint, *Odyſſ. XII*; longe portentoſius, quod *Alcinous Odyſſ. VIII* naves ſuas, quamvis gubernatore & gubernaculis deſtitutas, ſcire ait propoſitum, quo tendant ſinguli & ipſa in caligine ſine ullo damno trajicere. Hinc Corcyræi δολιχήρετμοι, ναυσίκλυτοι, φιλήρετμοι, & nomina ſingulorum pleraque nautica, obſervante *Euſtathio Odyſſ. VIII*. Numi Corcyræi nave inſignes, & Cercurus Corcyræi navigii genus. Vigebant apud Phæaces quoque omnia ludorum genera, curſus, lucta, ſaltus, jactus, pugilatus; nihil horum vero tantopere admiratus *Ulyſſes* legitur *Odyſſ. VIII*, quam agilitatem in ſaltando, conjunctam interdum cum pilæ luſu. Excellebant etiam cantu Corcyræi, inprimis *Demodocus*, quem Deorum & ipſius *Ulyſſis* geſta canentem facit *Homerus*, unde apud *Plutarchum* legitur carmine expreſſiſſe Ilii excidium, & *Veneris* cum *Vulcano* nuptias; imo *Veneris* & *Martis* ſcribere debebat, *Homerum* ſecutus. Ejusdem *Demodoci* & *Photius Pauſanias*que meminerunt. *Cicero* ex ejus exemplo non dubitandum ait, quin fuerint ante *Homerum* Poetæ; quanquam *Allatius*, ut alia, ſic Poetas ab *Homero* confictos eſſe, non male ſuſpicatur. Male audiunt Phæaces ob luxum & comeſſationes. Ipſe *Ulyſſes* hæc velut ſummum bonum

CAP. X pag. 78. 80. 82. 83. CAP. XI pag. 85. 87. 88. CAP. XII pag. 89. CAP. XIII pag. 97. 101. 102. CAP. XIV pag. 104.

Pag. 107. num commendat *Odyss. IX*, quod varie excusatur apud *Athe-*
næum XII, 1, ubi *Eratosthenes* etiam pro *εὐφροσύνη μὲν ἔχῃ*
κατὰ δῆμον ἅπαντα legi jubet: *ἔχῃ, κακότητος ἀπούσης.*
Observavimus, *Athenæum l. c.* memoria lapsum, cum *Ulyssis* di-
cta *Alcinoo* tribuit, & cum *Alcinoi* verbis conjungit; nec pro-
bandum, quod in *Dalecampii* versione additur *haud recte*, per-
108. inde ac si *Athenæus* ipse *Eratosthenis* emendationem rejecisset,
quod ex Græco minime apparet. Ἀλκινόοιο τράπεζα pro lu-
xuriosa mensa plus semel est apud *Gregorium Nazianzenum*;
abfuerunt tamen Phæaces ab intemperantia, & certos fines in
109. conviviis servarunt, quod pluribus ex *Athenæo* discas. Vino-
lentos fuisse, existimaret aliquis ex *Dalecampii* versione, qui il-
lud *Alcinoi* apud *Athenæum I, 11*, *μέθυ νεῖμον πᾶσιν ἀνὰ μέγα-*
ρον sic reddit: *Fac, ut sint temulenti in nostris ædibus omnes.*
110. Reddendum erat: *Vinum distribue omnibus per domum.* Μέθυ
cum *μέθη* confudit *Dalecampius.* Inter vinosos populos apud
Athenæum X, & *Ælianum III, 15*, Phæaces non reperiuntur;
vinum tamen eorum & cellæ vinariæ nobiles apud *Athenæum*,
CAP. XV *Xenophontem*, *Pollucem.* Stupidi a plerisque veterum haben-
pag. 114. tur, quod narratiunculis *Ulyssis* de Lotophagis, Cyclopibus,
Circe, bubus Solis, &c. aures præbuerint; unde proverbium,
117. *Alcinoi apologi.* Intellige autem *Ulyssis* sermones ad *Alcinoum*;
nam falso illud adagium viri docti, & in his *Perizonius* ad *Æl.*
XIII, 14, de ipsius *Alcinoi* sermonibus interpretati sunt. Eas-
121. dem fabellas *Ulysses Penelopi* iterum, sed brevius, narrat, quo re-
spicit *Aristoteles III, 16, Rhetoricorum*, *Alcinoi* Apologos ad *Pene-*
lopen referens; in quo loco explicando *Erasmus*, *Manutius*, alii-
que, tantopere aberrant a scopo, ut *Alcinoum* quendam Scri-
CAP. XVI ptorem commenti sint. Fœminis, v. g. *Nausicaæ*, *Alcinoi* filiæ,
pag. 122. *Odyss. VI* tribuitur aurigatio, lotio vestium, & interea, dum
126. siccarentur, pilæ lusus cum ancilla. Testatur *Athenæus*, *Suidas*,
Eustathius, ipsam inventionem *σφαίρας*, pilæ lusoriæ, *Nausicaæ*
127. adscribi ab *Anagallide*, Grammatica Corcyræa. Celeberrimus
vero *Isaacus Newtonus*, ad *Suidam* provocans, ridiculo propemo-
dum lapsu *Nausicaam* constituit inventricem sphæræ cœlestis, in
libro *de la Chronologie des anciens Royaumes pag. 89*, verisimile
putans,

putans, ab Argonautis eam didiciſſe. Ita ex ſphæra luſoria fit ei ſphæra cœleſtis, quod tanto magis mirum, quia apud *Suidam* ſequitur σφαιρίζω, pila ludo. Laudatur quoque in fœminis CAP. XVII
Corcyræis ars telas texendi *Odyſſ. VI, VII*, & in *Nauſicaa* pudor virgineus. pag. 131.
Atque hæc ex *Homericis* antiquitatibus, quarum 140.
loco *And. Marmora* plane refragantia *Homericis*, & ſine ullius vetuſti ſcriptoris autoritate conficta ex ingenio, obtrudit. Facilius quis ignoſcat juveni aſcetæ, Indicis in *Bibliothecam Coislinianam* autori, ubi *Alcinoo*, Phæacum Regi, *Alcinoi* Platonici, qui 1300 annis a priori abeſt, tractatus περὶ τῶν Πλάτωνος δογμάτων adſcribitur. Mox poſt *Ulyſſem* Phæacias oras legit CAP. XVIII
Æneas apud *Virgilium Æn. III*, & *Ovid. Metam. XIII*, ubi pag. 142.
iterum *Marmora* fabulas cudit, *Helenum* in Corcyram appuliſſe dictitans, cum in Epiro deſcendentem faciant veteres, & Buthroti urbis e regione Corcyræ conditorem. Sed qui factum 144.
dicamus, ut Buthroti urbs, quamvis *Virgilio celſa*, ſe non conſpiciendam dederit *Nic. Franc. Haymio*, qui in *Theſauro Britannico* ad Buthrotorum numum, qui affertur *Vol. II pag. 101*, fatetur, ſe prorſus ignorare, qua ea urbs terrarum parte ſita ſit. In Corcyram colonia deducta eſt a *Cherſicrate*, expulſis CAP. XIX
prioribus incolis, atque ex eo tempore Corcyra dicta, teſte pag. 148.
Strabone, *Euſtathio*, & *Conone* apud *Photium*. Sexcentis annis 150.
poſt Troica tempora id factum eſſe, *Timæus* autor eſt, alii aliter, &, quanquam *Timæi* diligentiam Chronologicam commendat *Diodorus Sic. Lib. V*, tamen *Periandri* ætas, quam hæc deductio anteceſſit, non patitur, ut tanto intervallo hanc deductionem a Troicis temporibus removeamus. Corinthiam 153.
originem Corcyræorum numi Pegaſo notati monſtrant, quod inſigne urbis matris pro more colonia retinuit. Hic iterum 155.
urbem, a *Cherſicrate* conditam, *Marmora* quoad ſingulas partes & ædificia deſcribit ſine teſte. Viciſſim Corcyræorum colonia, Epidamnus ſeu Dyrracchium & Apollonia. De CAP. XX pag. 157.
Dyrrachio inter Corinthios & Corcyræos controverſia & bellum Peloponneſiacum ortum. Sic & Apolloniam, quam 159.
Strabo, *Scymnus*, & *Pauſanias*, a Corcyræis & Corinthiis repetunt, ſolis Corinthiis adſcribit *Thucydides*, *Plinius*,

Dio-

Digitized by Google

Diodorus, *Stephanus*. Quod igitur apud *Stephanum* pro *κο-
ρινθίων ἀποικία Berchelius* legi vult *κερκυραίων καὶ κορινθίων*,
violentum eſt, falſumque, quod ſolus præter *Stephanum Thucy-*
Pag. 162. *dides* id aſſerat. Aliæ etiam fuerunt Corcyræorum coloniæ,
qui, toto circa mari potiti, Corinthios præ ſe contemſerunt, au-
tore *Thucydide Lib. I*, unde inter populos *θαλαττοκρατοῦν-
τας* in Chronici *Euſebiani* lacuna *num. 13* & *14* forte locum
CAP. XXI Corcyræi inveniant. Incertæ ætatis ſunt Corcyræorum quæ-
pag. 166. dam donaria, inprimis flagellum æreum, cum ære ſeu lebete
Dodonæo conjunctum, ſic, ut flagelli extrema, a vento agitata,
ſonum continuo in lebete ederent. Templum Dodonæi Jovis
in continente Corcyræ oppoſita ſeu Theſprotia fuiſſe, colligitur
ex excerptis ex *Lib. VII Epitomes Strabonis*. Proverbium au-
tem *Κερκυραίων μάστιξ*, hinc ortum, quamvis aliter a plerisque
expoſitum, videtur perinde ut alterum æris Dodonæi, *ἀσιγή-
τοιο λέβητος*, pertinere ad hominem improbæ & importunæ
CAP. XXII loquacitatis. Inſeritur alius donarii inſcriptio Corcyræa ex
pag. 174. *Diario Italico Montfauconii*, cujus verſio obſcurior explicatur;
item Epigramma Græcum, mendis reſperſum, & ineditum exiſti-
matum in eo *Diario*, affertur absque iis mendis, cum nova
186. verſione, ex *Cyriaco Anconitano* & *Holſtenio*. Epigramma pro
CAP. XXIII *ἐπιγραφῇ* poni, multis teſtimoniis oſtenditur. Numi Corcy-
pag. 189. ræi a *Marmora* imperite explicantur. Nomina propria *Νικά-
νωρ*, *Φίλων*, *Φιλωνίδας*, conjuncta cum voce *κερκυραίων*, ex-
ponit: *Corcira degli amici*, *Corcira vedeſti*, *Corcirei vittorioſi*.
Somniat & Corcyræorum Reges *Cherſicratem*, *Alcmeum*, alios
numos in honorem Corcyræorum cuſos, ubi nulla eorum
191. mentio. Ex numo *Philippi* Imperatoris cum templo, argu-
mentatur, Corcyræos illum pro Chriſtiano habuiſſe; ex alio
Conſtantini M., in quo mulier cum palma, infert, jam ab eo
tempore Corcyram Virginem & Martyrem in honore habi-
193. tam; quaſi nullum unquam apud ethnicos locum habuiſſent ſeu
templa ſeu palmæ. Corrigitur explicatio variorum numorum.
CAP. XXIV De *Periandro* agitur, Corintho æque ac Corcyræ imperante,
pag. 200. ejusque filio, *Lycophrone*, a Corcyræis interfecto. In bello Græ-
corum contra *Xerxem* Corcyræi cum auxilium promiſiſſent,
miſſis

missis 60 triremibus, nihil egerunt, nisi ut eventum belli specularentur; quare, de delenda Corcyra cum Græci consilium cepissent, a *Themistocle* deterriti sunt, qui deinde, velut de Corcyra bene meritus, in eam insulam confugit, quanquam inde ad Molossorum Regem se recipere coactus fuit, unde iterum *Marmora* falso regnum ibi tenuisse scribit. Post *Periandri* excessum, & *Xerxiani* belli turbinem, Peloponnesiacum bellum atrox anno ante C. N. 431 exarsit. Origo fuit certamen Corinthiorum & Corcyræorum de Epidamno. Hinc Corcyræ seditio funesta, cum Corcyræorum 250 capti a Corinthiis, & humaniter tractati, ac deinde dimissi, id egerunt, ut Corcyram Corinthiorum ditioni adjungerent. De *Marmora* notandum, quod ei ab Italo quodam calamum commodatum comperimus, quodque voluerit in nova editione multa supplere, multa emendare, teste *Sponio Itin. Tom. III.* CAP. XXV. pag. 205. 216.

Accedit ad *Corcyræ Primordia* Appendix, sacra quædam Corcyræ primordia repræsentans, scilicet recens initam rationem Eminentiss. Cardinalis, pro innocue retinenda, quæ ibi viget inter Latinos & Græcos, in sacris consuetudine. In titulo est effigies urbis Corcyræ. Subjunguntur duæ tabulæ æneæ, quæ repræsentant sacras quasdam cerimonias, Corcyræ celebratas, quarum archetypa, Græco penicillo adumbrata, in Vaticana Pinacotheca asservantur. Argumentum primæ continetur hac Epigraphe: *Bis in anno Græcus Corcyræ clerus ad aulam palatii Archiepiscopalis solenni pompa accedit, multosque annos Romano Pontifici Græcis cantilenis apprecatur, & ipsi Archiepiscopo, a quo postea generosis vinis & bellariis donatur.* Alterius epigraphe hæc est: *Anno MDCCXXIV die XII Dec. Archiepiscopus Corcyrensis Ecclesiam Græcam S. Spiridionis solenni pompa, urbano Magistratu deducente, (quod nemini ex Prædecessoribus suis contigerat,) ingressus est, & Græco sermone panegyricam ad eum orationem habuit Græcus Orator.* Ipsa Appendix continet, præter allocutiones Emin. Cardinalis ad Corcyrenses & Brixienses, Epistolas ejus duas ad Papam *Benedictum XIII*, de ordinationibus Græcorum per Archiepiscopum Latinum, & quibusdam ritibus Græcorum corrigendis, cum Papæ responso.

Versuch einer Kirchen-Historie, &c.
h. e.

DELINEATIO HISTORIÆ ECCLESIASTICÆ, quatenus ipsa est instar Isagoges ad Jurisprudentiam Ecclesiasticam. Seculum II. Autore JO. GEORGIO PERTSCHIO, JCto, Regi M. Britanniæ & Electori Brunsuicensi a Consiliis Aulæ, Assessore Dicasterii Aul. Hannoverani, Protosyndico Reipublicæ Hildesiensis, Directore Dicasterii Ecclesiastici in eadem urbe. Accedunt Indices in Sec. I & II.

Lipsiæ, impensis Jo. Mich. Teubneri, 1737, 4.
Alph. 3 plag. 7.

Inest Operi Tabula æri incisa, quæ systema exhibet Valentinianorum ad *pag. 322.*

Procedit auspicato Seculum II Historiæ Ecclesiasticæ, quam Ill. *Pertschio* debemus. Inscripsit hanc *Partem* Serenissimæ *Elisabethæ Sophiæ Mariæ*, Viduæ Gloriosiss. Principis *Augusti Wilhelmi*, Ducis quondam Brunsuicensium & Luneburgensium. In præmonendis disserit de eo, quod in Jurisprudentia est pulchrum, imitatus exempla *Crosæ* & *Jo. Franc. Buddei.* Pulchritudinem distribuit in idealem & sensualem, atque ad utramque constituendam requirit 1) *varietatem* in eis, quæ simul existunt, 2) *concordiam eorum ad eundem finem*, 3) *regularitatem*, 4) *ordinem*, & 5) *proportionem.* Deinde subjicit exempla & illustrationes, antequam ad *§. 16* pervenit. Quo facto, succincte de varietate, concordia, regularitate, ordine, & proportione doctrinarum Juris haud unius disserit. An leges civiles universæ eundem ad scopum sensumque tendant, ipse videtur dubitare. Id inprimis in tractatione agit, ut Juri Ecclesiastico reformando materiem & fundamenta subministret. Clericis & Theologis ubique adversissimum se præbet, horumque nævos tam acerbe notat, ut magis vix possit. Jure id, an injuria, factum sit, alii inquirant. Tractatio ipsa constat *Capitibus XVIII. Primo* exponit de statu religionis & Ecclesiæ Christianæ generatim; *secundo* de corruptela religionis & irrepenti superstitione; *tertio*

tio

tio de doctoribus Ecclesiæ celeberrimis, eorumque vita, opinionibus, fatis, scriptis, & reliquis momentis, eodem spectantibus; *quarto* de locis Christianarum Congregationum; *quinto* de personis ecclesiasticis, & hierarchia; *sexto* de tempore conventuum Christianorum, de festis & jejuniorum statis diebus; *septimo* de cultu Dei externo & cerimoniis; *octavo* de Baptismo; *nono* de agapis, sacra cœna, & confessione auriculari; *decimo* de excommunicatione & pœnitentia ecclesiastica; *undecimo* de bonis ecclesiasticis, quæ consistebant nec in decimis, nec in primitiis frugum, nec in agris, statisve reditibus, sed in eleemosynis & sponte oblatis; *duodecimo* de Conciliis & judiciis ecclesiasticis; *decimo tertio* de hæresibus, quas subinde excusat, licet munus advocati hæreticorum detrectet; *decimo quarto* de persecutionibus ac calumniis, in Christianos temere conjectis; *decimo quinto* de statu conjugali & œconomico Christianorum; *decimo sexto* de cura pro ægrotis ac defunctis; *decimo septimo* de nonnullis scriptis suppostitiis; ac tandem *duodevicesimo* de statu Ethnicorum & Judæorum. Accedunt appendicis loco nonnulla conjectanea. Nunc dabimus ea, quæ Autori sunt maxime propria, nec alibi quærentibus facile offeruntur. Seculo secundo doctrinæ Christianæ puritas & Christianorum vita passim contrahere vitium, damnumque pati, cœpit, si ipsius amplectendum sit judicium. Antistites Ecclesiarum, sibi solis veritates patere, existimabant, per manus & hæreditatem quasi traditas. Ea, quæ in sacro Codice de perpetuitate & firmamento Ecclesiæ a sensibus disjunctæ leguntur perscripta, doctores Ecclesiarum de sese dicta credebant. *Irenæus* successionem doctrinæ verioris ab Episcoporum personali successione derivat. Nemo non ad traditionem Apostolicam provocavit, ac nonnulli ex eodem fonte *chiliasmum* propugnare haud erubuerunt. De principatu & prærogativis Ecclesiæ ipsæ cœperunt inter se concertare. Eæ, quæ videbantur eximiæ, reliquas sibi subjicere tentarunt. *Irenæus* Romanam habuit jam pro celsiori, seu *principaliori*. Nec tamen propterea Episcopus Romanus in Ecclesias reliquas potestatem obtinuit, licet eam cœperit anhelare. Viguit arctissimi mutuique nexus consortium inter Ec-

[Margin notes: Pag. 3 seq. (beside "cœpit, si ipsius…"); 4. (beside "doctores Ecclesiarum…"); 5. (beside "derivat. Nemo non…"); 7. (beside "runt. De principatu…")]

clesias particulares; adeo, ut spiritus unus eos videretur ani-
Pag. 11. mare. Religio Christiana sese longe lateque diffudit, in Gal-
lias usque. Disciplinæ, qua Christiani utebantur, severitas re-
spuebat coronas in capite, unguenta exotica, spectacula, &
12. ea, quæ speciem peccati præbere poterant. Miracula nonnulla
fuerunt effectui data eo ævo; viguit vaticinandi divina facul-
tas; in mortibus cruentissimis subeundis constantia admodum
13. mirifica eluxit. In scholis elementa religionis Christianæ tra-
debantur. *Lucium*, Britannorum Regem, nomen Christo
14. dedisse, merito negatur. Seculo secundo nondum obtinuit
Symbolum Apostolicum eam formam, qua illud nunc apparet
instructum. Successio Episcoporum Romanorum difficultatibus
17. suis laborat, licet *Pearsonus* & *Dodwellus* eam expedire & ex-
tricare contenderint. Diptycha erant libri, in quibus scribe-
bantur nomina Episcoporum, bene de cœtu meritorum, & eo-
19. rum, qui in communione Ecclesiæ fuerant defuncti. Corru-
ptelarum, in fundum rei Christianæ irrepentium, hi exstitere
gradus. Episcopi cœperunt affectare dominatum. Doctrinas
Christianas plerique e Philosophiæ loculis illustrarunt, imo com-
probarunt. Episcopatuum domicilia pro sedibus Apostolorum
21. reputata. Christiani cœperunt dissentientes, Judæos & Gnosti-
cos, odisse & insectari. Signo crucis miram vim plerique
tribuerunt. Martyria seu lavacra sanguinis sustinere vicem Ba-
23. ptismi, credidere multi. Veneratio, erga Martyres elucens, ju-
sto major cœpit reddi. Reliquias collegerunt & asservarunt
Christiani ex corporibus Sanctorum, eisque primo honorem
tribuerunt nimium, ex quo tandem sequenti tempore adoratio
25. earum succrevit. Diebus martyriorum conventus acti, & do-
na, sponte oblata, reddita, ex quo more officia pro requie &
sacrificia pro defunctis tandem enata fuerunt. Allegoriis pre-
tium justo majus fuit tributum. Sex millenniis exactis succes-
27. surum esse diem extremum, nonnulli sibi persuaserant. *Poly-
carpum* habuisse pro capite Ecclesiarum Christianarum Episco-
44. pum Romanum, fabulæ loco habendum. Autor suspicatur,
locum, quo *Joannes* dicitur in dolium ferventi oleo plenum
conjectus fuisse, esse in Epistolam *Polycarpi* aliunde intrusum.

Agit

Agit hinc Autor de *Ignatio, Polycarpo, Agrippa Castore, Quadra-* Pag. 49.
to, Aristide, Aquila, Aristone Pellæo, Justino Martyre, Hegesippo, 71.
fabuloso rei ecclesiasticæ historiographo, *Dionysio Corinthiaco,*
cœlibatus obtrusi refutatore, *Philippo*, Episcopo Gortyniorum, 76.
Melitone, Episcopo Sardensi, *Athenagora*, *Pinyto*, Episcopo
Cnossensi, cœlibatus patrono, *Theophilo*, Episcopo Antiocheno,
Tatiano, Encratitarum autore, qui spiritum hominis ab ani-
ma distinxit, *Musano, Modesto, Claudio Apollinari*, apologeta, 79.
Miltiade, *Irenæo*, Historiæ philosophicæ imperito, exigui ju-
dicii homine, *Panteno*, Alexandrino scilicet catecheta, *Apol-* 90.
lonio utroque, *Rhodone, Serapione, Theophilo* Cæsareensi, *Cle-*
mente Alexandrino, erroribus variis insigni, *Tertulliano*, se- 94 seq.
vero morum magistro, *Polycrate, Athenogeno*, & *Abercio*, ac
methodo demonstrandi, Patribus usitato. Nec templa, nec 108 seq.
altaria, Christianis tunc erant. Presbyteris paulatim nomen
inditum est *Sacerdotum.* Populus Christianus per consuetudi- 119.
nem tacitam Clericis peculiarem ordinem, & inde enatam di-
gnitatem, concessit. Episcopi jam ultra Presbyteros eminue- 120 seq.
runt. De origine Episcoporum adduntur haud tralatitia, nec 130 seq.
non de eorum munere. Metropolitani nondum Seculo se- 140.
cundo innotuerunt. Multi Episcopi, Presbyteri, ac Diaconi,
uxoribus erant instructi. De Monachis & Virginibus cœno-
bio inclusis altum ea ætate fuit silentium. Clerici honesto, 153.
communi tamen, vestitu utebantur. Philosophi, ad sacra Chri- 160 seq.
stiana transgressi, pallii gestamen retinebant. Sabbatum ma-
gnum vocabatur id, quod proxime festum Pascha præcedebat.
Dies Veneris, quo Christus in crucem fuit sublatus, appellatus 175 seq.
fuit Pascha. De figendo Paschatis die lites fuerunt motæ, quæ 176.
hic copiose recensentur. *Oblationes pro defunctis factæ* ita 181 seq.
sunt intelligendæ, ut eæ quotannis in die martyrii & emortuali
darentur effectui, constantes ex pane & vino. Cognati illius,
qui mortem suam obierat, in conventum asportabant hæc do-
na, ut ostenderent, illum in communione Christianæ fidei
decessisse de vita. Dona autem ipsa, sponte oblata, transfe-
rebantur ad usus pios, agaparum, sacræ cœnæ, eleemosyna-
rum. Diebus martyrum festis prælegebantur acta martyrii eo

in loco, quo martyr brabeum constantiæ reportaverat, vel se-
pulturam nactus erat. Ut Christiani ad dies illos sancte con-
celebrandos se præpararent, nocte antecedenti vigilias agebant
conjunctim. Hæc *vigiliarum sacrarum* fuit origo. *Proces-*
Pag. 184. *sio* tum denotabat populi coitionem & conventum. Deam-
bulationes religiosæ, quæ vocantur *processiones*, penitus ea æta-
te erant incognitæ. Jejunia pendebant a cujusque arbitrio.
Montanus primus leges de jejuniorum modo & momentis tu-
189 seq. lit. Ex *Tertulliano* jejunium quadragesimale nequit compro-
bari, licet consuetudo ita ferret, ut Christiani ante pascha
191. nonnullis diebus jejunarent. Nonnulli 40 horis, quibus crede-
bant Christum in sepulchro fuisse detentum, jejunarunt conti-
nenter. Coitiones, ad preces publice & conjunctim dicen-
195. das institutæ, vocabantur *stationes*, quæ cum jejuniis ad horam
212 seq. pomeridianam tertiam erant connexæ. *Antiphonæ* nondum
audiebantur. Christum universi Christiani pro Deo habue-
214. runt, Deum vero trinum esse crediderunt, præter quem nemo
fuit adoratus, vel religiose cultus. Sacrificia proprie sic dicta
Christianis erant ignota, præter illud unicum & perfectum, se-
mel a Christo peractum, quod non est repetendum. Oratio-
219. nes sacræ ad verba quædam sacri Codicis conformabantur, de
reliquo sua simplicitate & artium vacuitate sese commendabant.
227. Infantes tum esse baptizatos, constat ex *Tertulliano*. Episco-
229. pus baptizabat, ejusque ex permissione Presbyter vel Diaconus.
Sponsores aderant baptismo infantum, ut loco eorum renun-
232. tiarent Satanæ, & Confessionem fidei ederent. Nomina tum
baptizatis fuisse imposita, Ill. Autor inficiatur. Baptizatus ter
235. fuit immersus, præterea unctus, & manuum impositione or-
natus. Baptizatis, veluti infantibus recens natis, lac & mel præ-
237. bebatur. Ipsis novam vestem fuisse indutam, & crucem inter
baptizandum impertitam, probabile est, nequaquam vero
238. certum. Exorcismus non nisi obsessis fuit adhibitus. Obitus
239. martyrum existimabatur baptismus secundus. Agapæ erant,
244. in usu, ac in abusum jam transierant. Disciplina arcani exsti-
249. tit nulla, ne quidem in doctrinis mysteria complexis. Missam
256 seq. Pontificiorum & transsubstantiationem, eis approbatam, Chri-
stiani

ſtiani ignorarunt. Sub utraque ſpecie & Laici & Clerici ſacram ſumſere cœnam, tum jejuni, tum pranſi. De *antidoris* & *eulogiis*, tum privatis, tum publicis, diſſerit Autor concinne & præclare. Confeſſionem auricularem, vel ejus ſpeciem, ſacræ cœnæ candidatis ante epulum illud ſolenne fuiſſe impertitam, merito ipſe pernegat. Non eſt opus, ut ejusdem ſententiam de *excommunicatione* cum Lectoribus communicemus, quam alibi fuſe expoſuit. *Pietiſmi* vocem ferre nequit, hujusque architectos paſſim reprehendit, commemorans e contrario hæreſin quandam, quam vocat *explorantium arterias Veneris*. Seculo ſecundo certe hæc hæreſis non fuit exorta. Illa utrum inter Jureconſultos, an inter Theologos, clanculum ſerpat, quibusque parentibus ac obſtetricibus fuerit procreata, id malumus ex aliis diſcere, quam aſſequi conjectando. De Seculorum *tertii* & *quarti* hiſtoria, quam & ipſam nuper Ill. Autor prelo exire juſſit, proxime dicemus.

Pag. 263. 268. 272.

LA FRIPONNERIE LAIQUE DES PRETENDUS Eſprits forts d'Angleterre, &c.

h. e.

VERSUTIA FRAUDULENTA LAICA INGENiorum Angliæ fortium, ſeu Annotationes PHILELEUTHERI Lipſienſis in Cogitata de libertate cogitandi, converſæ ex Anglico, ſecundum editionem ſeptimam, opera Anonymi.

Amſtelodami, impenſis Jo. Wetſteinii & G. Smithi, 1738, 8. Alph. 1 plag. 3½.

Operæ pretium fecit ille, qui hasce Annotationes in linguam Gallicam, Europæis familiariorem, ex Anglica transfudit, egregiisque novis ditavit notarum acceſſionibus. Annotationum Autor exſtitit *Richardus Bentlejus*, primæ magnitudinis in orbe literario ſidus, cui aſſurgunt merito, quicunque a doctrinæ ſolidæ & elegantis ſtudio non ſunt alieni. Ad libri notitiam externam nonnihil eſt commentandum, præeunte interpreta-

Digitized by Google

pretationis architecto. Hoc enim pacto Lectoribus apponitur promulsis, quæ salivam ad pernoscendam tractationem ipsam potest movere. Londini A. 1713 in publicam lucem exiit Anonymi liber, qui prætulit hanc inscriptionem: *Discours sur la liberté de penser, occasionné par la naissance & l' accroissement d' une Secte, qui en tire son nom.* Destinatio scriptoris, finisque libello præstitutus, versatur in prosternendis religionis universæ, tum naturalis, tum revelatæ, fundamentis, quasi libere cogitare non valeat quisquam, nisi atheismo patefaciat fenestram. Nec tamen Autor tantum audaciæ adhibuit, ut recta ad id enuntiandum sit grassatus, quod moliebatur. Profligatum ivit Jus naturale & Christianum, quo homines solent sententias novas sub judicium vocare, antequam eis assensum adjungant. Illusio hæc eo temeritatis processit, ut autoritas Jesu Christi ejusque sanctissimorum Apostolorum in comparationem cum sacerdotibus religionum quarumcunque fuerit adducta, quasi religionem inter ac imposturam ecclesiasticam nihil intersit. Nullum certe exstitit scriptum unquam insolentius & periculosius, ac Ecclesiæ Christianæ exitiabilius illo, quod de libertate cogitandi est inscriptum. Editum id fuit primo A. 1712, datumque ad d. 29 Jan. A. 1713. Exempla fuerunt distributa mense Februario. Ordines summatesque Britanniæ eam ob causam coierunt ad concilium. Caput regni, Londinum, stupuit. Proceres, tum illi, qui *Wigs*, tum ii, qui *Toris* appellantur, dolebant, Autorem labefactatum ire communionem Episcopalem, ita, ut symbola & fidem omnium Christiani orbis societatum evertere conaretur. Prima omnium cura in eo, ut Autor libri famosi cognosceretur, laboravit. Qui conjecturis nitebantur probabilioribus, *Joannem Tolandum* designabant. Quæ opinio etiam in hæc *Eruditorum Acta* transiit *A. 1714 Mens. Maj. pag. 229*, & *Mens. Jul. pag. 312.* Typographus *Joannes Darby*, ab administris status publici interrogatus autorem, *Antonii Collini* esse manuscriptum, quod in lucem emiserit, fuit professus. *Collinus* successioni Hannoveranæ favebat. Quare ii, qui hanc limis spectabant oculis, animum induxerunt ad credendum, aliisque persuadendum,

dendum, Libertinos, Deiſtas, ac Arianos, ſub ea veluti umbone latitaturos, quæ conjectura, infirmiſſimo, vel potius nullo, ſuperſtructa fundamento, nonnullos eo adegit, ut perperam arbitrarentur, proceres, qui vocabantur *Wigs*, fautores ſucceſſionis Hannoveranæ, favere Deiſmo ac Libertiniſmo, eorumque præſidio irreligionem in ſolio iri collocatum. *Collinus* jam ineunte anno 1710 ediderat librum: *Prieſtcraft in perfection*, id eſt, *de impoſtura eccleſiaſtica ad umbilicum adducta*. Agebatur in eo de parte ultima Articuli XX Confeſſionis fidei Anglicanæ, quæ docet, *Eccleſia propriam eſſe poteſtatem ſtatuendi ritus ac cerimonias, ac definiendi intentatas fidei controverſias*. Contendebat Autor, clauſulam hanc abfuiſſe ab avtographo, A. 1562 a Clericis conſignato, A. 1571 ab ordinibus regni approbato, ac eapropter a Clericis primariis doloſe intruſam. Turbæ *Sacheverellii*, quibus tum flagrabat Anglia, erant in cauſa, ut *Collini* ille inſultus, quo ipſa in diſcrimen conjiciebatur religio, a maxima doctorum, certe politicorum, multitudine & approbatione & elogiis ornaretur, licet viri & optimi & autoritate conſpicui diſſentirent, ac reclamarent audaciſſimæ & profuſæ hominis licentiæ. Quibus momentis circumſtantibus ipſe *Collinus* adeo fuit accenſus, ut majora concupiſceret temeritatis præmia, ac de libertate cogitandi commentaretur. Hoc ipſo excitavit Theologos ad apologias, religioni Chriſtianæ afferendas, & ad ſomnia *Colliniana* explodenda. Anonymi ediderunt in contrarium *Penſées libres ſur le Diſcours de la liberté de penſer*, paginarum 68, & *la Liberté de penſer bien definie*, paginarum 131. *Samuel Bycroftus Collinianis* conatibus opponebat librum, particulatim ſcribi edique ſolitum, cui titulus: *le Gardien*, cui & methodus, & perfecta rerum tractatio, deerat. *Whiſtonus* ille famoſus primam dedit operam, ut *Collini* ſtoliditatem bene depexam daret in libro: *Reflexions ſur une Brochure anonyme*, 8, paginarum 55. *Benjamin Hoadly*, tum Rector Eccleſiæ S. Petri Pauperis, poſtea Epiſcopus Wintonienſis, ſcripſit ſuppreſſo nomine adverſus eundem *Queſtions adreſſées aux Auteurs du Diſcours ſur la liberté de penſer*. Omittimus Diſſertationes Virorum celeberri-

 morum

morum, *G. S. Treueri, C. D. Kochii, C. M. Pfaffii*, aliorumque, quibus *Collini* licentiosus reique Christianæ inimicus animus fuit repressus ac castigatus. *Richardus* enim *Bentlejus* senior nobis est unus instar omnium, qui ad utrumque paratus, ad Philologi ac Theologi munus obeundum, eo usus est stilo, quo ignorantia & impudentia *Collini* protrahitur quam maxime in lucem. Hic enim *Collinus* ostentavit in libro suo diffusam lectionis varietatem, & undecunque congessit loca & testimonia. *Bentlejus* contra ostendit solidissime, *Collinum* mala fide egisse, truncasse veterum testimonia, ea pervertisse, minus recte intellexisse, scholisque Philologorum debere adhuc didactra. Et, cum *Collinus* in eo sese inprimis exerceat, ut ecclesiastas atro carbone notet, risuique exponat, *Bentlejus* contemtum illum Clericis intentatum retorquet, ac in illud caput ridiculum, *Collinum*, materiam vilipendiorum rejicit, licet interpres ejus *de vitiis fraudibusque eorum, qui sacris operantur*,
Pag. 13. nonnihil Præfationi intexuerit, quod non ordini, sed hominibus, est attribuendum. *Collinus* non nisi testimonia veterum, satiris consperfa, repræsentat, a philosophando satis remotus. *Bentlejus* hæc duo ipsius propugnacula ariete eruditionis admoto perfringit & subvertit, & plerumque cornicem Æsopicam, risus aliorum moventem, furtivisque nudatam coloribus, exagitat, par pari relaturus. Deducit ipse antagonistam ad subsellia Criticorum, ad expositiones, quas de autoritate testimoniorum concinnare decet, ad ruborem, ad ignominiam. Trahit adversarium ad inspiciendas fraudes technasque suas, quas ei ostendit, explicat, ac penitus detegit, nihilque facit reliqui, ut societatem *Collinianam* propriæ stoliditatis, quam ipsa in Episcopis Presbyterisque Angliæ sese inventuram existimat, convincat. Sexcentas admisit *Collinus* imposturas admodum pellucentes, ac audacissimas fraudes, ratus, ea a sese esse comprobata veterum testimoniis, de quibus hi ne quidem per somnium cogitaverant, ut sectam *Collini* haud immerito dixeris *stolidam, impudentem, & deceptricem*, complexum vero doctrinarum ejus pulchre solideque appellare liceat *Donquichotismum*. *Bentlejus* initio edidit XXXIII primas annotationes, eas scopo suf-

secta-

fectuus, ſibi perſuadens. Editæ fuerunt illæ anno ineunte 1713, conſecratæque Doctori *Hare*, tum Decano Vigornienſi, nunc Decano Eccleſiæ S. Pauli Londini ac Epiſcopo Ciceſtrienſi. *Harium* inter ac *Bentlejum* ea ætate interceſſit ſumma amicitiæ amœnitas, quæ poſthæc ſublata fuit æmulationis impetu, quo uterque *Terentium* in publicam emiſit lucem. *Bentlejus* ſeſe vocavit *Phileleutherum Lipſienſem*, ut ea liberius proferret, quæ Anglum minus decere videbantur. *Harius* publice per Epiſtolam gratias egit *Bentlejo*, eumque ad opus continuandum obnixe impulit. Hiſce precibus hic adductus, *Partem* compoſuit *ſecundam*, XX annotationibus noviſ conſtantem, anno 1713 exeunte editam. Et, cum reſtarent nonnulla *Collini*, quibus vindiciæ vel reſponſiones videbantur opponendæ, ipſe *Bentlejus* denuo calamum arripuit, ac, duobus tribusve foliis, quæ partem annotationis 54 conſtituunt, conſignatis, eum denuo abjecit, vel potius aliis memoratu dignis laboribus deſtinavit. In editione ſeptima Anglicana nihil præterea occurrit, ad cujus præſcriptum hanc Gallicam editionem fuiſſe adornatam, ſatis conſtat. Vix apparuerat *Collini* Commentatio de Libertate cogitandi, cum ipſe A. 1713 in Belgium concederet, ubi in itinere A. 1711 ad notitiam *Joannis Clerici*, aliorumque virorum, laude eruditionis celebrium, pervenerat, quibus reditum promiſerat proxime futurum. Erat ipſi animus in Galliam Italiamque proficiſcendi. Cum in Flandriam veniſſet, nuntius, ipſi de morte *Trolopii*, proxima quem cognatione contigit, allatus, mutare conſilia, ac ipſum Londinum juſſit redire, quo A. 1713 d. 18 Oct. revertit. A. 1715 seceſſit in prædia ſua, intra Eſſexiam ſita, fungens muniis Judicis ac Centurionis ſecundarii, ab ea provincia delegati. Obiit diem ſupremum Londini A. 1729 d. 13 Dec. ſepultus in ſacrario Oxonienſi, quod ibidem exiſtit, ubi monumentum in ipſius honorem fuiſſe poſitum, mirantur multi. De Libertate cogitandi id, quod *Collinus* conſarcinaverat, Opuſculum bis Londini, ac tertium Hagæ Comitum, prodiit publicis deſcriptum formis. In una editionum exſtat index erratorum, ac nonnullæ in contextu mutationes habentur, quæ ex

Pag. 19.

22.

 anno-

annotationibus *Bentleji* fuerunt enatæ. Memorandum quoque est illud, ipsum curasse interpretationem Hagæ Comitum Gallicam, quam *T. Johnson* in 12 typis impressam ibi dedit sub titulo: *Discours sur la Liberté de penser, écrit à l' occasion d'une nouvelle Secte d' Esprits forts ou de gens, qui pensent librement, traduit de l' Anglois & augmenté d' une Lettre d' un Médecin Arabe, à Londres*, 1714. In hac interpre-
Pag. 26. tatione Autor sæpius avtographum primum deserit, emendat, truncat, accessionibus locupletat, tam in contextu, quam in notis subjectis, loquendi modulos duriores passim emollit, ac ita se gerit, ut videatur annotationes *Bentleji* hoc pacto elusurus fuisse. Nihilo minus *pag. 131* ad hasce non respexit, repetens vulgatissimam illam cantilenam, quæ, non dari codicem N. T. lectionibus variantibus vacuum, dictitat. At *pag. 49* admonitionibus *Bentleji* morem gessit, nominatim facta de *Phileleuthero Lipsiensi* mentione. Hic enim, viros Angliæ ecclesiasticos universos narratiunculis, quæ de incantatoribus ac incantatricibus circumferuntur, fidem habere, negaverat. *Collinus*, qui antea secus statuerat, *Bentleji* apologiam facit suam, excusat Anglis sese, ac Clericis Angliæ ad unum omnibus fabulas ac commemorationes de incantationibus probari, inficiatur. *Collinus* vero interpretationem illam ipsam haud composuit, quippe non satis a linguæ Gallicæ peritia instructus. Sunt, qui conjectant, doctissimum *van Effen*, haud ita pridem Silvæ Ducum defunctum, qui instinctu Serenissimi Principis Sabaudiæ *Eugenii* A. 1712 Hagæ Comitum convertit in Gallicum D. *Jonathanis Swifti Narrationem de dolio* (conte du tonneau), interpretem *Collini* egisse. Inter Germanos *Fabricii*, *Buddei*, *Jablonskii*, ac alia magna nomina, ausus *Collinianos* refrænarunt scriptorum interventu, præsidiisque munitissimis. Inter Gallos contra eos ar-
30. mis induit sese *Joannes Petrus de Crosa* (Crousaz), edidítque Amstelodami A. 1718 *Examen du Traité de la Liberté de penser*, Opus tanto Viro dignum. Insurrexit contra eosdem Autor Pontificius, qui Bruxellis A. 1715, 8, edidit telam araneorum, cui præfixit titulum: *Le parti le plus sûr, ou la Verité reconnue en deux Propositions &c. au sujet du Discours de*

de la liberté de penſer, par le Chevalier, à qui l' Auteur de ce Diſcours l' avoit adreſſé. Hic antagoniſta pro more affectatorum ſuæ Eccleſiæ contendit, viam examinis, a *Collino* ſtabilitam, Proteſtantibus eſſe indicio ac documento, ipſis, ea veluti incerta & infinita labyrinthi opera repudiata, ad Pontificiam Eccleſiam eſſe redeundum. Eum ſcilicet ſcopum *Collino* fuiſſe ob oculos verſatum, ex matre Pontificia nato, *Bentlejus* ſuſpicatur in annotationibus 13 & 45. Hæc ad *Collini* ſcriptum. De methodo *Bentleji*, ac Interpretis labore, nunc paucula ſunt dicenda. Interpres uſus fuit editione Anglica ſeptima, A. 1737 edita in lucem, præferente adhuc *Phileleutheri* nomen. *Bentlejus* id potiſſimum agit, ut in Laicos illos, qui hominibus de Eccleſia nil niſi impoſturas & pravitates vaferrimas objiciunt, miſſilia retorqueat, ipſosque omnium bipedum ſtolidiſſimos, doloſiſſimos, ac Alcinoos, eſſe, demonſtret. Interpres verbum verbo haud reddidit, ſed, ut orationem repræſentaret, ſenſus fideliter referentem, lucidam, apteque cohærentem, nulli operæ pepercit. *Bentlejus* plerumque ſeſe hominibus, ſuæ eruditionis apparatu præmunitis, credidit ſcripſiſſe. Interpres vero, ut lectori conſuleret, notas addidit exquiſitiſſimas, theologicas, hiſtoricas, criticas, & inprimis literarias, quæ controverſias & fata aliquot ſummorum virorum exponunt, locis veterum fœnerantur perſpicuitatem, & inſignem *Bentlejanæ* refutationi lucem affundunt. Hæc ad genus interpretandi. Dolemus, nos fere jam adeo fuiſſe longos, ut vela ſint contrahenda. Ne tamen de interno *Bentlejanæ* Commentationis pretio nihil dixiſſe, vel nucleum prætermiſiſſe, videamur, nonnihil lubet inde delibare. Primo quidem *Collinus* ferre eos non poteſt, qui aliis, minori peritia inſtructis, viam ad cœleſtem beatitudinem præeunt. Reſpondet *Bentlejus* falſe, *Collinum* ex aliorum ſententiis verbisque librum ſuum conſarcinaſſe, ab aliis didiciſſe, artem gradiendi ab aliorum manuductione traxiſſe, ac eo ipſo noſſe debere, hominem hominis eſſe ducem, idque voluiſſe ita fieri naturæ autorem. *Collinus*, ſeſe benefacturum aliis ita, in Epiſtola pronuntiavit dedicatoria, ne inde quid mali arceſſat, eoque fine, nomen

Digitized by Google

ſuum ſupprimere, duxit conſultum. Reſpondet Cenſor, eam
eſſe virtutem atheis propriam; at Apoſtolos publicæ ſaluti cum
Pag. 17. pernicie ſua conſuluiſſe: docens, *Collino* libere cogitare idem
eſſe ac eſſe audacem, temerarium, & arrogantem in judicando,
ſectamque *Collinianam* cum Præadamitis, quos probabiliter *Col-*
21. *linus* exiſtimavit exſtitiſſe, exæquandam eſſe, nec tamen illam
univerſo hominum generi eſſe poſſe communem, ſiquidem a-
liter, ac temere audacterque, judicantes ab ea ſint excluſi. *Col-*
27. *linus* ſuis ſtipendia annua depoſcit, quæ hominibus de Eccleſia
invidet, ſectamque libere cogitantium a tempore, quo *Guiliel-*
mus III ſceptrum Britannicum capeſſivit, deducere conatur.
Idem Iliada *Homeri* pro epitoma omnium artium & ſcientia-
31. rum habuit, haud ſecus ac ille, qui nuper *incunabula omnium*
ſcientiarum in ea ſeſe pervidiſſe viſus eſt. Sed ſalſe explodit
Bentlejus id argumentum, quo illud *Collinus* ſeſe demonſtra-
32 ſeq. turum ſpoponderat. *Bentlejus* negat, *Homerum* carminibus
ſuis æternitatem perpetuumque ævum tribuiſſe, quamvis ita
34. viſum fuiſſet *Collino*, qui, omnes ſimulacrorum cultores, Deum
eſſe ſimilem bovi, feli, vel plantæ, affirmaſſe, perperam con-
40. tendit. Ne Ægyptii quidem tam inſulſe ratiocinati fuerunt, qui
non *Serapidem* magis, quam ſtrepitus, per pudenda corporis
expreſſos, contremuerunt. *Collinus* Patres Eccleſiæ primæ
notat, eo quod Deum dixere corporeum & materialem. *Ter-*
43. *tullianus* fere ſolus ita ſenſit, *incorporale* id eſſe ratus, quod
non exiſtit. Sed vocum poteſtas eſt examinanda ratione ejus
ætatis, quam Patres illi vivendo attigerunt. *Collinus* deteſtatur
dogma de cujusquam hominis *infallibilitate*, de *cultu imagi-*
48 ſeq. *num*, ac *reliquiarum*. Sed eis gratias agere recuſat, qui liber-
tatem ſentiendi, homine dignam, ſuo ſanguine redemerunt.
Multos porro errores Patribus ſanctis exprobrat, mirumque
in modum ac ultra jus fasque eos amplificat. Profligat inſul-
56. tus *Bentlejus* admodum ſolide univerſos. Templa pro Eccle-
ſiis habenda eſſe ubique apud ſcriptores, idem inficiatur. *Col-*
lini, ejusque ſectatorum, atheiſmum detegit *pag. 70 ſeq.* Super-
ſtitiones magicas non ab impoſturis religioſorum hominum,
ſed ab ignoratione cauſarum phyſicarum, eſſe deducendas,

oſten-

Digitized by Google

ostendit. Religionem a superstitione monet differre. Lectiones variantes, a *Millio* collectas, non pugnare cum contextus stabilitate, disputat. *Ciceronem*, *Platonem*, *Socratem*, *Catonem*, *Livium*, aliosque, defendit, eorumque loca a *Collino* minus dextre intellecta, minusque recte habita esse, demonstrat, idque dat operam, ut omnes, quotquot *Bentleji* annotationes attente legerunt, *Collinum* explodant. Pag. 81.

JOANNIS FRANCISCI LE FEVRE, BISUNTINI, D. Med. in Academia Vesuntina Medicæ Facultatis Professoris Regii, Opera, duobus Voluminibus comprehensa, scilicet in Tomo primo Canones de usu missionis sanguinis ac aliarum artificialium sanguinis evacuationum, & cautiones in abusum; quibus accessit Tractatus de natura, usu, & abusu Caffé, Thé, Chocolatæ, & Tabaci; in Tomo secundo Physiologia medica, in qua ventilantur sententiæ veterum ac recentiorum Anatomico-Physiologorum circa omnes mentis & corporis humani functiones.

Tomi II.

Vesuntione, apud Joannem Baptistam Charmet, 1737, 4.
Tom. I Alph. 1 plag. 9½. Tom. II Alph. 1 plag. 1.

Dividuntur Phlebotomiæ in varias species, nominatim vacuativam, derivativam, revulsivam, aversoriam. Evacuativæ usus ad omnes corporis humani partes, sive arteria, sive vena secta fuerit, spectat; fluente tamen sanguine, & aliquo post tempore, antequam distribuatur sanguis superstes, æquilibrium solidorum & fluidorum tollitur. Hanc Plethora vera indicat, qua præsente aliæ evacuationes nil quidquam prosunt. Plethoræ morbificus effectus, nempe vasorum sanguiferorum ultra naturalem capacitatem distensio, secta vena tollitur, pulsus fit liberior, & circuitus sanguinis acceleratur, inde secretiones & excretiones adaugentur. Hac prævia ipsorum medicamentorum in sanguinem ingressus facilitatur vena secta, ipsius sanguinis, inspectione medica, dignoscitur

ſcitur conditio. Derivativa majorem ſanguinis copiam parti, cujus vena ſecatur, infert, nec huic tantum, ſed intimis etiam, quotquot ab una arteria replentur. Magnum venæ ſectæ vulnus & violentior hinc ſanguinis influxus fortius & efficacius derivat. Brevis eſt ejus operatio, nec niſi durante fluxu ſanguinis durat. Sectio ſaphenæ ſanguinem derivat in aortam deſcendentem; inde noxia erit ejus apertura in morbis partium, quæ ab ejus ramis implentur, e. g. in phlegmone pulmonum, &c. Sectio venæ jugularis derivativa equidem eſt, ſed arterioſum ſanguinem violentius ad cerebrum ducit, unde, niſi præmiſſis aliis evacuantibus, non tentanda. Quantum ſanguinis ſecta vena adducitur ad partem vulneratam, tantum a vicinis partibus, quibus arteriæ ejusdem majoris communio intercedit, derivatur. Nam vacuæ venæ arteria proſpicit, & interea collaterales partes aliqua ſanguinis parte carere ſinit. Sic ſaphena ſecta derivat a partibus, quibus aorta deſcendens ſanguinem largitur, ſed & ſanguinis motum in iisdem accelerat, unde in derivatione inſtituenda opus eſt, ut adſit obſtructio recens, abſit inflammatio. Aliarum venæſectionum in remotis partibus eadem eſt ratio. Non autem ſanguine tantum ex vena miſſo derivamus, ſed & alio modo id peragitur, in ipſo affecto loco, nempe in varicum inciſionibus, hirudinum ſuctu, ſcarificationibus. Revulſiva venæſectio a derivativa differt tanquam cauſa ab effectu. Hæc omnibus inflammationibus ſingulare eſt ſolatium, ſed in maxime diſtantibus ab affecto loco partibus eſt adminiſtranda, & liberalius quidem, imo crebrius, & brevioribus intervallis. Averſoria vel diverſoria venæſectio a prioribus differt loco, ubi adminiſtratur. Cum enim ſanguis, qui mittitur ex vena, reſpondentem ſibi arteriam ſollicitet, ut plus ſanguinis adducatur, neceſſario iſte ſanguinis rivus reliquas partes aliqua illis competente portione privat. Inde ſequitur, medianam ſectam ſuppleri ab arteria brachiali, & hanc aortæ deſcendenti & carotidibus præripere illum, quo ceteroquin turgidæ futuræ erant ſanguineæ, hinc averti ſanguinem ab iſtis locis, id quod in hæmorrhagiis variis potiſſimum ſalutare eſt. Hisce canonibus, ex naturali vaſorum inter ſe nexu depromtis, per-

quam

quam utilia enascuntur consectaria, de usu & abusu venæ sectionis in diversis ætatibus & temperamentis, de quantitate sanguinis definienda, deque vasorum secandorum selectu. Inutilis est venarum in eadem parte selectus; sive basilicam, sive cephalicam, sive medianam, secueris, perinde id est; sed arduum est, pro loci affecti conditione, venam, modo superiorum, modo inferiorum extremitatum, modo ipsum morbi locum, vulnerare cum successu. Adducuntur hinc singuli morbi, &, quid salutis ex vena secta in his exspectari debeat, declaratur. Quatuorviratus, Caffée, Thé, Cioccolatæ, & Tabaci, peculiari Tractatu sub censuram vocatur. Coffe, Cavoveh Orientalibus, ex Jasminorum gente, baccæ arboris ejusdem nominis nucleus, ab ipso inventionis tempore somnum avertisse deprehensus fuit; sale enim volatili & oleo æthereo aromatico gaudere destillatione cognoscitur. Diureticus est potus, ustulati nuclei decocti cum lacte sanguinem temperant, antiscorbuticum sunt, & acido tanquam alcali resistunt. Ast non minora mala hinc incommodo sunt utentibus. Nocet hæmorrhagia viscerumque intemperie affectis, plethoricos excruciat, phthisicos interimit. Thea, *Tsia* Japonensibus, *Tizai* Tataris, est frutex Sinensis, cujus folia prima, ante æquinoctium vernum lecta, magnatibus & imperiali domui destinantur; inde Thea Imperialis. Prout folia tardius, Aprili Majove mense, colliguntur, minori sunt in pretio; inde Thea Boy, viridis, aliæque species. Theæ infusa prosunt vigilias exercentibus, virium defectu laborantibus, obstructionem secretionum solennium passis, ulcerosis, tabidis. Ast pituitosis humidisque, & salium in sanguinis massa pauperie laborantibus, obest Thea. Cioccolata, Indis Cocoatle, id est, aqua Cocci, est infusum cocci aliorumque aromaticorum fructuum, in massam compactorum. Præcipuum tamen ingrediens est Cacao. Nostri addunt Vanigliam, aliaque aromata. Agit tanquam aromaticum, adeoque debilibus, atoniam passis, excretionum frequentia exercitatis, rei venereæ intentis, prodest; obest juvenibus plethoricis, scorbuticis, ad hæmorrhagiam proclivibus. Eadem solertia Tabaci, vel pro fumo, vel pro errhino usurpati, laudes canuntur, contumeliæ non reticentur.

Tomus alter doctrinam hominis sani exponit, functionum seriem recenset, & partium solidarum & fluidarum æquilibrium pro vita & sanitate facienda declarat. Præmittuntur principia constitutiva corporum, qualia Peripateticis, Cartesianis, Chymicis, fuerint. Octo esse cupit; a Cartesianis adoptat materiam subtilem, materiem globosam, a Peripateticis aerem, aquam, & terram, a Chymicis sal, sulphur, & mercurium. Omnium existentiam, essentiam, figuras, affectiones, declarat, quorum æquali vel inæquali miscela fiant in humoribus temperamenta, in solidis organorum conformationes. Hominis partes essentiales sunt anima & corpus; illa vel independentes a corpore actiones exercet, vel harmonia ligatas. Motus corporei item sunt vel voluntarii, mente conscia facti, vel mechanici, seu spontanei, quos naturales vocat. Ast vitales appellat omnes reliquos, quicunque mentis imperio non parent. Partes solidas in genere, inde specialius definit, nexumque & mutuas ab humoribus passas affectiones doctrinæ præmittit. De secretionibus, animali æque ac reliquis, ita disserit, ut, glandulas nihil aliud esse quam arteriolarum glomeres, supponat, neque glandulas ubique adesse debere largiatur. Inde organorum singulorum œconomiam internam pro hac vel illa actione variam inducit, cutem aggressus primo loco, cujus vel in sudore perficiendo, vel in Sanctoriana transpiratione celebranda, virtutes exponit. Cumque ab inanitate vasorum sensus vacui necessarius oboriatur, de mediis jacturam corpusculorum supplendi cogitat anima, hinc de alimentorum appetitu, gustu, manducatione, deglutitione, digestione, chylificatione, omnibus ad nutritionem facientibus actionibus, proximo loco agitur. Vita, quæ in perenni humorum circulo consistit, declaratur per leges hydraulicas motuum cordis & vasorum, quæ respiratione & actione pulmonum in animalibus atmosphæricis sustinentur & adjuvantur; interea mens objectorum qualitates sensoriis expiscatur pro hauriendis ideis, iisdemque vario modo componendis, ut veri falsique fit cognitio, utque voluntatis arbitrium judicio reliquarum animæ facultatum constet, harum omnium quies est in somno, major motus in vigiliis & animi pathematibus. Hæc omnia non nisi in pro-

priam

priam vitam collocantur officia, ast alienæ, id est, sobolis, vitæ prospiciunt actiones plasticæ utriusque sexus, quibus fœtus intra ovulum animatur, qui tunc sua simul matrisque vita vivens nutritur, hinc paritur. Hæc omnia breviter, ast methodice, erudite, & jucunde, pertractantur.

SOPRA L' AURORA BOREALE, COMPARSA IL DI 16 Dicembre l' Anno 1737, Osservazione del Sign. Poleni, &c. h. e.

MARCHIONIS JO. POLENI, MATHEMATUM Professoris Publici Patavini, Observatio Auroræ borealis, visæ nocte diem 16 Decembris Anni 1737 insequente; Explicatio Abbatis FRANCISCI BOSELLINI; *Descriptio Doctoris* EUSTACHII ZANOTTI; *&c.*

Venetiis, apud Petrum Bassaglia, 1738, 4.
Plag. 4.

Aliquot Schediasmatum Syllogen hic exhibemus, quam Virorum in observandis naturæ phænomenis diligentissimorum cura peperit. Agmen ducit Celeb. *Poleni* Observatio Auroræ illius plane insignis, quæ nocte post d. 16 Dec. A. 1737 effulsit. Aer tum temporis adeo tranquillus erat, ut Anemoscopii ope cognosci debuerit, e quanam plaga spiraret ventus, qui erat borealis. Mercurius in Boroscopio ad insolitam altitudinem, scilicet ad digit. 30 dec. 24 ped. Anglic. adscenderat. In Thermometro *Amontoniano* erat Mercurii altitudo dig. 48 dec. 78, & in Thermometro, quod a se inventum & constructum Petropoli Cel. Editori dono misit Cel. *de l' Isle*, (in quo ex majore vel minore Mercurii densitate altitudines variantur, mensuraque sumitur pone vacuum superius spatium,) numerabantur partes 42. Hora $5\frac{1}{4}$ prope horizontem zona nigricans, in superiore suo limbo subobscure cærulea, conspiciebatur, superque eam alia admodum lucida, quam tertia insequebatur, ignito colore rubescens. Altitudo zonæ secundæ dupla primæ videbatur, tertiæ dupla secundæ. Pluri-

 bus

bus in locis ultra 40 gradus exporrigebatur. In horizonte zonæ occupabant 55 gradus versus orientem, & 70 versus occidentem, initio divisionis in puncto intersectionis meridiani & horizontis borealis facti. Horizonti fere parallelæ erant, nisi quod tertia inæquales habebat altitudine partes limbi sui, ac quædam in eo quasi laminæ & virgæ, & a primo grado ad sextum occidentalem quædam velut latior trabs observabatur. Stellæ per inferiorem vix translucebant, per mediam perspicue, per superiorem obscurius. Punctum temporis primum, quo aurora erupit, connotari non potuit. Ab occasu Solis circa horizontem plurimus rubor diffusus, & phænomeno admixtus. Post tres horæ quadrantes contractior zonarum longitudo decem circiter gradibus ab utraque parte. In eo spatio occidentem versus, quod aurora reliquerat, tractus quidam 3 vel 4 graduum remanserat, circumseptus atra nubecula, qui hiatus aliquis esse videbatur. Prope zenith nubes tenues, partim subalbidæ, partim admodum rubentes. Paulo post hor. 6 pars superior virgas rubras copiosius evibrare cœpit, admisto tamen colore subalbido subfuscoque. Mox ab ipso æquinoctiali occidente columna prodire rubra, valde lucida, ad trientem cœli exporrecta, & tantillo post in iridis aliquam speciem recurvata. Hora $6\frac{1}{2}$ rubeus color languidior, zonæ non adeo distinctæ; longitudo earum orientalis ad 20 gradus; occidentalis, quæ prius. Hor. 7 Phænomenon interruptum, in duas partes divisum. Extremitatis occidentalis pars rubra curvabatur in arcum desinentem prope horizontem. Prope ab 84 gr. occid. hiatus quidam priori similis. Hora 7. 20′ tota aurora dilutior; pars tamen versus occidentem ultima specie ignita micabat. Paulo post hor. 8, quæ tum tenebant zonæ, nigricans inferior, superque eam albescens splendensque altera, conspectæ, earundemque partes quodammodo agitari, & fluctuare. Hora $8\frac{1}{2}$ extemplo ab 8 gradu occid. ad 50 orient. vividior altiorque reddita clara illa zona; super eam nova, ampla, ignea quodammodo, variis distincta virgis, sursum tendentibus ad 60 usque altitudinis gradum. Pars occidentalis formam nubis tenuioris induerat. Circa finem hor. 8 gradibus 16 ortum versus rubra quædam & recur-

recurva trabs ad zenith usque alata; aliaque similis, ab occidente ultra 80 graduum egressa, ad idem cœli punctum summum, ei juncta. Hora 9 divulsæ trabes considere cœperunt; ubi tamen copulatæ antea fuerant, nubecula quædam rubescens hæsit, figuram & magnitudinem identidem mutans. Totum Phænomenon imminui, diluique. Hora $9\frac{3}{4}$ occidentalis pars transfigurata in speciem unicæ nubis, bene terminatæ, & valde rubescentis; aliquanto tamen contractior erat, quam ante. Paulo post hor. 10 lucidius fiebat cœlum a gr. 84 occ. ad 18 or. & ad altitudinem 50 grad. & amplius. Post 36′ Phænomenon contractius; parte superiore admodum rubente, virgis hastisque distincta; id quod cessabat hor. 11, totaque aurora, in partes suas scissa, lumen debilius reddebat. Post 10′ scissura major visa, graduum fere 20; hora $10\frac{1}{2}$ rubeus color intendebat, potius tamen ad occidentem; sed post horæ quadrantem & lumen & rubor languescebant. Hor. 12 Auroræ lumen fere exstinctum; post 20′ alba quædam & sublucida trabs apparere visa ad gradum 30 occid. altaque gr. 60, sed mox e conspectu erepta. Post semihorium, supererat in parte occidentali prope horizontem lumen prorsus tenue, quod hor. $13\frac{1}{4}$ adhuc magis contractum, hora denique 14 prorsus exstinctum, observationi finem imposuit. Aeris tranquillitas per totum observationis tempus fere eadem fuit; nullus ex materia objecta strepitus, rumor, sibilus, vel auditus. Et hæc quidem est observationis *Polenianæ* summa, quam cum Lectoribus nostris communicare operæ pretium duximus. Alias quoque species luminosas in cœlo se conspexisse, narrat Vir Cel. quæ ad modo descripti Phænomeni genus ratione aliqua referri queant; plane tamen existimat, diligentius servandam esse memoriam hujusce, quod magnitudine, lumine, figura, coloribus, duratione, priora illa longe superaverit.

Observationem hancce excipit Explicatio Auroræ borealis, nocte post 16 Dec. A. 1733 visæ, Autore *Francisco Bosellini*. In eo scilicet is est, ut quatuor hisce quæstionibus faciat satis; nimirum, unde producatur aurora; quomodo fiat; an antiquioribus temporibus jam cognita fuerit; quidnam portendat. Ad *pri-*

 mam

mam & *ſecundam* quæſtionem quod attinet, en Viri theoriam, qua ſolvere illam aggreditur, quam licet, breviſſime propoſitam. Primo quidem, inquit, ignis nihil aliud eſt, quam radices ſolares, iique conferti. Nihil igitur inter lucem ignemque intereſt, quam radiorum denſitates. Sol, ceu luminis ignisque fons unicus, inexhauſta ſemper ejus profluvia emittit, quæ ad ima uſque terræ viſcera penetrant; in quibus cum tanta ſit corporum nitroſorum, ſulphureorum, bituminoſorum, & ſimilium, copia, eorumque mixtura incredibilis, concludere licet, innumerabiles lucis atomos ibi intercipi, corporumque quaſi vinculis contineri, in flammas utrique erupturas, niſi exhalationibus continuis, aut a ventis quoque, ſolverentur, abigerenturque. Quin imo ipſum ſolare corpus detrimentum pateretur, inque nihilum tandem rediret, niſi iſthæ lucis particulæ, quas adeo copioſe ejicit, ad ipſum reſilirent. Lucis igitur ignisque materia, oceani inſtar, Solem circumfluendo, poſtquam emiſſa fuit, & cœli ſpatia terrasque pervaſit, ad eum redire cogitur. Teſte enim *Lucretio*,

- - quod miſſum eſt ex ætheris oris,
Id rurſum Cæli rellatum templa receptant.

Præterea incredibilis particularum ſulphurearum, nitroſarum, &c. e terra, & aquearum e mari fluviisque, copia exhalat, & in auras diſſeminatur, tam a ventis, quam a particulis lucis, fontem ſuum motu perniciſſimo repetentibus, abrepta. Quoties igitur lucis particulæ corpuſcula terreſtria vel aquea in eam atmoſphæræ regionem ſecum abduxerunt, ut motu revolutionis diurnæ annuæque concitatiſſimo, pro ratione nimirum diſtantiæ a centro terræ, ferantur; accidet, ut corpuſcula hæcce, quippe ſegniora, a ſolaribus atomis deſtituantur, adeoque recidant, diſſeminata, aut conglobata, varieque ſeſe permiſcendo, corpora quædam majora & graviora effingant. Nihilo tamen minus ea ingentem adhuc particularum ſolarium numerum continere exiſtimanda ſunt, cum omnes omnino ex iis evolare non potuerint. Si aqueæ particulæ prævaleant, ita generabuntur nubes, pluvia, ros, & ſimilia. Quodſi autem terræ quidam

tra-

tractus siccitatem extraordinariam patiatur, particulæ nitrosæ, sulphureæ, oleosæ, & similes, majori copia advehentur, & atmosphæra replebitur materia inflammabili, hoc est, quæ quamplurimis particulis lucidis igneisque referta est. Quæ si deinceps a causa quacunque in statu æquilibrii, hoc est, in aere, suspensa teneatur, accendaturque; videbitur Phænomenon istud & Meteoron, quod Auroræ borealis nomine appellamus. Ea igitur tota componitur ex particulis lucidis, igneis, solaribus, quæ ex corporibus combustibilibus, jam antea in altum abreptis, postleaque relapsis, avelluntur, in quorum cellulis subtilissimis inclusa hæserant, ab iis relicta, quæ ad solem redierunt. Hactenus Viri Cl. hanc in rem cogitata, de quibus judicium sit penes Lectorem. *Tertiam* quæstionem affirmat, adductis *Plinii*, *Senecæ*que, testimoniis. *Quartam* ita definit, ut, mali quidquam ex auroræ borealis adspectu præsagiendam esse, neget, moneat tamen, atmosphæræ statui aliquid mutationis eam procul dubio imprimere, ejusque defæcationem aliquam esse.

Tertium Sylloges Schediasma Autorem habet Cl. *Zanottum*, in Acad. Bononiensi Professionis Astronomicæ Substitutum. Exhibet & hic accuratam Observationem non minus, quam delineationem, Auroræ ejusdem, quæ cum *Polenitana* in multis conspirat. Frequentes tamen Bononiæ nubes, cum Patavii cœlum semper sudum fuerit. Mercurii quoque altitudo insignis. Die 16 Decembris per aerem diffusa erat nebula subtilissima, diebus item antecedentibus & succedentibus. Crepusculum diei 17 vespertinum ad altitudinem insolitam pertingebat; boream inter & occidentem vapor rubicundus, isque subtilissimus, spargebatur, quem *Polenus* quoque notavit.

Quartum itidem exhibet aliquam de hac Aurora relationem, prout Romæ conspecta fuit; quæ Autorem habet *Jo. Franc. Baldini*, Clericum regul. Congregat. Somascenæ. Hic Auroram gigni statuit ex particulis subtilissimis, quæ a fodinis sulphuris, carbonum, ferri, aluminis, &c. avolant, in regionibus præcipue septentrionalibus. Quotus enim quisque est, qui in re dubia suo ingenio non indulgeat?

Quin-

Quintum tandem de eadem illa Aurora relatio est, ex Observationum literariarum, quæ *Veronæ* publicantur, *Tomo II* excerpta; de qua proxime suo loco. Itaque hic manum de tabula.

ΑΝΑΚΡΕΟΝΤΟΣ ΤΗΙΟΥ ΜΕΛΗ, &c.
h. e.
ANACREONTIS TEJI CARMINA, ACCURATE edita cum Notis perpetuis, & versione Latina, numeris Elegiacis paraphrastice expressa. Accedunt ejusdem, ut perhibetur, fragmenta, & Poetriæ SAPPHUS, quæ supersunt.

Londini, impensis Lawtoni Gilliver, 1733, 12 maj.
Plag. 10.

Præf. pag. I. Prodiit hac nova facie tener ille ex Græcis quondam Ionibus lusor amorum, *Anacreon* Tejus. Editorem, præter molle, quod huic inest Lyrico, ingenii dictionisque flumen, etiam castitas major, quam pro lubrica amatorum protervitate, movit, ut hanc editionem studiosis literarum Græcarum adornaret nitidiorem atque commodiorem. Tanto minus dubitavit carmina hæc, mollem *Epicuri* amœnitatem spirantia, verecundæ juvenum ætati transmittere, quanto magis innoxia, imo & frugifera, exemplo ipsius hujus editionis interpretis cognita
VI. judicavit. Quam enim olim adolescentulus quidam Anglus
III. domestico labore contexuit versionem, tantum roboris eidem asserit dedisse, ut vir maturioris judicii factus, illam non politam solum, sed etiam ipsum Autorem ita illustratum emendatumque, potuerit exhibere. Et, quantum hic quidem in utraque re præstandum susceperit, Editoris ipsius, quas adjecit, consilii rationes aperiunt. Contextioni Græci sermonis suum stabilemque reddere sensum inprimis conatur. Codicibus hinc collatis, ex variis lectionum notis meliora quæque selegit, vagis obscurisque vel finitis, vel illustratis. Quo quidem in negotio *Barnesium, Tanaquil Fabrum, Dacierum, Baxterum*, se se-

ſecutum profitetur. Pauciores notas, easque tantum, quæ vocibus inſolentioribus inſervirent explicandis, ſubjecit, ne, undecunque corradendo leviſſima quæque, ſuffarto libro ſupervacuum accederet onus. Interpretationi ipſi inſolita quædam forma eſt, & ceteris ejus generis paulo abhorrens. Secundam ab *Henrico Stephano*, quæ dictione ligata, primam, quæ elegis concinna prodierit, affirmat. Verenti enim, ne vivo carmini per verſionem ſolutam corpus quaſi exſangue per pœnam Mezentii videatur jungi, non verbis verba, ſed numeris numeros, reddi placuit. Sic enim, præter mentem, & elegantiam nativam faciliime retineri poſſe, ratus eſt. Qua ratione id aſſecutus ſit, præſertim cum circumloquendo paulo evaſerit verboſior, lectoris pro ſuo cuique arbitrio ſit interpretatio. Id tantum vetamur mirari, quod elegos metro lyrico aptaverit. Horum enim blanditiis putat molle illud carminis argumentum non apprime ſolum congruere, ſed etiam elegias tibiis quondam, teſte *Horatio*, accini moris fuiſſe; exinde ipſius etiam *Ovidii* elegos probat fidibus Teji reſpondiſſe, cujus quidem primum carmen ab *Anacreonte* mutuo videatur ſumtum. Explicatis hoc modo Odis, quas Autori ſuo deberi, ſatis conſtet, fragmenta & carmina incertiora cum Poetriæ *Sapphus* reliquiis lyrico metro interpretatus eſt, ut ſe nec ejus artis expertem ſiſteret. Feſtinanti demum opus ſuum abſolutum, occurrit editio hujus *Anacreontis Pauwiana*. Paucis itaque, quibus diſſenſerit a ſe, monitis, hunc vano nomine Critici ſuperbientem, quod obvium quemque nugis laceſſiverit, ſuo ſibi gladio paucis tentavit jugulandum.

CAROLI FRIDERICI LOEW, NOBILIS Hungari, Acad. Cæſ. Nat. Curioſorum Adjuncti, Epiſtola ad Celeberrimos omnium Regionum Botanicos, qua de Flora Pannonica conſcribenda conſilium cum ipſis communicat, & ſingulos ad commercium Botanicum, mutuamque rariorum plantarum, ſeminumque, communicationem, perofficioſe & peramanter invitat.

 Tan-

Tantum mihi audaciæ dedit cum veſtræ humanitatis fiducia, tum incredibilis illa, qua ſemper flagravi, *Plantas Pannonicas* deſcribendi, & cum orbe erudito communicandi, cupiditas, ut non ſim veritus Vos, in hoc ſtudii genere alioquin occupatiſſimos, appellare. Pro illa cupiditate, ex Academia in Hungariam redux, A.' 1721, frequentiſſime ad conquirendas & contemplandas plantas excurri, &, plantarum varietate motus, *Floræ Semproniensi* primam manum admovi. Sed intervenerunt conſilio cum alia, tum præcipue apud Vindobonenſes oblata artis medicæ exercendæ occaſio. Igitur Vindobonam vocatus, per decem, & ſex annos in aula Cæſarea commorantibus Regum Principumque Legatis non ſolum, ſed ipſis etiam Sereniſſimis S. R. I. Ducibus plurimis, regnantibus æque, atque aliis, Saxonicis, Meinungenſibus, Gothaicis, Hildburghauſenſibus, Würtembergicis, Haſſo-Caſſellanis, Barutho-Brandeburgicis, Onoldinis, aliisque, artis ſalutaris opera præſto fui, a nonnullis Principibus Conſiliarii & Archiatri dignitate, cujus gradum etiam nunc teneo, ornatus. Hac occaſione deſcribere inſtitui plantas, quæ tum erant in horto Sereniſſimi Principis, *Eugenii Franciſci*, Sabaudiæ & Pedemontii Ducis, celeberrimo, ſed grave impedimentum conatui obſtitit atque offecit. Etſi enim invictiſſimus ille Heros, non tantum opinione famæ horti ſui, hac ratione illuſtrandæ, ſed etiam Aulicorum Miniſtrorum, Legatorum, Conſiliariorumque Cæſareorum Aulico-bellicorum, interventu, permotus, facilem mihi & liberum cum in hortum, tum in Bibliothecam, in qua libros Botanicos rariores conſulerem, aditum conceſſit; tantum tamen abeſt, ut vel Bibliothecæ præfectus, vel horti, hoc tempore fere neglecti, procurator, negotium hoc promoverit, ut potius impediverit. Hæc autem non obſtabant, quo minus in aliis elaborarem, ſigillatim, per vacui temporis momenta, Hiſtoriam naturalem illuſtrarem, *Hiſtoriam regni Hungariæ* conſcriberem, eamque multis curioſioribus, ad ſtatum naturalem pertinentibus, deſcriptione item cimeliorum regni Hungariæ, ad exemplar, quod in Auguſtiſſimo Cimeliarchio Vindobonenſi aſſervatur, exactiſſime, cum Gemma Auguſtea, delinea-

lineatorum, Numiſmatibus etiam, aliisque rarioribus, ad antiquam æque, atque vel medii ævi, vel recentiorem, Hiſtoriam facientibus, ſingulari cura collectis, exornarem, mox etiam cum Sereniſſimo Duce Saxoniæ regnante, Coburgico-Meinungenſi, *Antonio Ulrico*, Domino clementiſſimo, mineralia, & foſſilia, inprimisque gemmas, atque lapides, duriores & molliores, opacos & pellucidos, nobiliores & viliores, omnis generis, undique conquirerem. Talium rerum tam limatam politamque varietatem alibi occurrere conſpiciendam, induci non poſſum, ut credam; quæ adeo ſatis ſuperque de eruditiſſimi, & exquiſitiore literatura politiſſimi, Principis hujus curioſitate teſtatur: cujus ego clementiæ, ut multa alia, ita præcipue doctrinæ & cognitionis felicia incrementa, accepta refero. Semper enim, quoties mihi vel in aliis negotiis, vel ad menſam, ejus conveniendi poteſtas data eſt, doctiorem a doctiſſimo Principe, raro ſui ordinis exemplo, ætatis ſuæ phœnice, me receſſiſſe, ingenue prædico. Reverſus ante annum in Hungariam, ad *Floram Sempronienſem*, cujus conſcribendæ initium ante complures annos feci, continuandam acceſſi, tanto majore libertate in eo negotio occupatus, quo liberior in Sempronienſi, quem vocant, Comitatu aditus ad quævis loca patet, quoque major eſt Sempronii, ubi tonſores, pharmacopœi, & balneatores Medicos, Medici autem nonnulli, ſordida avaritia impulſi, contra antiquorum & cordatorum Medicorum inſtitutum, pharmacopœos, agunt, in liberali otio, a gravioribus impedimentis vacuitas, ad rerum naturalium contemplationem & deſcriptionem (de qua medicaſtri illi ne quidem cogitare poſſunt,) conferenda. Quid patriæ meæ filii in harum rerum ſtudio præſtiterint, vel ex *Jo. Jac. Scheuchzeri Bibliotheca Scriptorum Hiſtoriæ naturalis omnium terræ Regionum inſervientium*, patet, ubi *pag. 140* ſcribit, *Hungarorum bellicoſam nationem, bellis atque perſecutionibus continuis infeſtatam, non tantum habere otii, ut aliquid temporis ſtudio huic impendere poſſit Hiſtorico-Naturali: tam pauca eſſe, quæ circa hanc materiam proſtent, & ab Hungaris ipſis quidem exarata pene*

 nulla.

nulla. Etiam *Jac. Tollius* in *Epistolis itinerariis pag.* 181 conqueritur, se, cum plurimas in Pannonicis montibus herbas, & in his nonnullas florum elegantia commendabiles, ignotas hactenus, observasset, & ad eos detulisset, quos eas nosse decuerat, nominaque & naturam exquisivisset, nihil nisi doloris incrementum retulisse, quod pictore careret, qui delinearet, cum siccandi, domumque deferendi, tempus & occasio deessent. Tractatus duos, quos *de Gemmis Hungariæ*, nec non de *Balsamo Hungariæ Carpathico*, scripsit D. *Christ. Aug. ab Hortis*, Vir doctissimus, manu scriptos, cum rarissima Bibliotheca, vicinis Polonis venditos esse, testatur non modo *Phil. Jac. Sachs a Lewenheimb* in *Schol. ad Obs.* 28 *pag.* 57 *Eph. Nat. Cur. D.* 1 *A.* 11, sed & *Jo. Ad. Raymannus*, Physicus Eperiensis celeberrimus, in literis ad me datis confirmat. Negat in illis, se vel de *Procopii Bonani*, Cæs. Camer. in fodinis Regiis Hungariæ Archiatri, raro doctissimoque libro *de admirandis rebus Hungariæ*, plus quam ducentis tabulis æneis aucto, & sumtibus Archiepiscopi, Palatini Hungariæ, & Comitis, *Nadasdi*, faustam Lucinam exspectante, vel de *Chr. Aug. ab Hortis* scriptis, quidquam deprehendisse, cum hujus utrumque scriptum in Poloniam delatum feratur. Unde & *Henr. Christ. Henninius* in *Annotat. & Observ. ad Jac. Tollii Epist. Itin. V pag.* 210 ex animo dolet horum librorum doctissimi *Chr. Aug. ab Hortis* interitum, quem Virum, Silesium, Nissa oriundum, atque deinde a S. C. R. Majestate libertate nobilitari Hungarica gratiose donatum, circa annum 1640 Carpathum conscendisse, & balsamum, vel oleum, nemini antea cognitum, ibidem primum destillasse, testis est D. *Jo. Milleter*, Medicus Leutschoviensis famigeratissimus, in doctissima Disputatione medica inaugurali, *de morbo Tsommor*, Hungaris endemio, *pag.* 45. Atque, uti exstat *Hortus Posoniensis*, Hungarico idiomate conscriptus, & A. 1664 editus, in quo erudite, & satis accurate, duobus libris, de floribus & plantis, quarum usus frequentior est, exposuit, ita inter extraneos præcipue commemorandus est *Carolus Clusius*, cujus plane singularem in

descri-

deſcribendis plantis Pannonicis laborem non poſſum non admirari. Eum ego erudito & candido Lectori, inſtituta quadam perpetua ejus IV Librorum, quos *de Stirpium hiſtoria* edidit, recenſione, ipſius fere *Cluſii* verbis, æſtimandam proponam. Collegit Vir eruditiſſimus & curioſiſſimus in longis & variis peregrinationibus, ſigillatim per Pannoniam, Auſtriam, & vicinas quaſdem provincias, multas plantas, & ſtirpes rariores, non ſolum in locis, quæ faciles habent aditus, ſed etiam in ſummis ſummarum Alpium ſuperciliis, ut in quibusdam per nivem, glaciali duritie conſtrictam, ferreis uncis ad pedes alligatis, eidem delabendum fuerit. Pannoniam, cum ſuperiorem, tum inferiorem, interamnem etiam, cujus pars tunc *Windiſchland* appellabatur, ultra Dravum flumen, cum Illuſtriſſimo Comite *de Battyan* intravit. Et, velut non ſolum in monte Prellenberg, alteri, qui Haimburgenſis dicitur, vicino, Hungariæque, qua Auſtriam ſpectat, extremo, ſed aliis etiam, jam Altenburgi, jam Petronellæ, jam ſupra Poſonium, & Teben, ultra Danubium, jam etiam ſupra arcem D. *Georgii*, jam ad oppidum Stamphen, aliquot milliaribus ultra Poſonium, jam circa Tirnaviam, ſingulari ſtudio rariores plantas annotavit, ita in ſiccis pratis, ſupra & infra Sempronium, occurrentes plantæ, & in his copioſe proveniens Echium, flore rubro eleganti, alibi non obſervatum, nunc intenſiore, nunc dilutiore, colore ludens, ipſi admirationem movit. Multas, a nemine adhuc deſcriptas, herbas deprehendit ad montem, Eiſenberg dictum, & Pinkæ, fluvio, imminentem, qua ad vallem, Pinka Thal, a fluvio nuncupatam, deſcenſus eſt; plures collegit circa oppidum Zolnok æque atque circa Német Vjvár, Germanice *Gyſſing* dictam, arcem munitiſſimam Illuſtriſſimi Comitis *Balthaſ. de Battyán*; plurimas deſcripſit in Pannoniæ interamnis, nunc Slavoniæ, illa ſilva montoſa, ducente ex arce Grebén, inter Savum & Dravum, flumina, verſus Varasdinum. His & ſtirpes addidit, quas vel ad Comitis *de Zrinio* arcem, Cſakathurn, vel ad arcem Fridau, vel non procul a Lindwa, Illuſtriſſimi Comitis *de Bámſy* arce, in Comitatu Szaladienſi,

vel ad Chyztreg, ejusdem *Bámfy* oppidum in Pannonia, invenit. Ita vero multum in hoc studio præstitisse existimandus est *Clusius*. Sive enim vias, sive agros, vel segetibus refertos, vel desertos, sive prata, sive silvas, vel cæduas, vel incæduas, sive montes, summorumque Alpium supercilia, saxa, & rupes, hic locorum percurras, sive aprica spectes loca, sive umbrosa, sive ficciora, sive humidiora, & uliginosa, atque ex his vel paludosa saliceta, vel harundineta, juxta piscinas æque, atque stagnantes aquas, aut rivos, fluviosque minores, perlustres, vix plantulam deprehendes, quam solertissimus Autor noster ficco pede prætererit, qui etiam in urbis vallo, fossis, muris vetustis, & ruderibus, ad margines item viarum, agrorum, silvarum, vinearum, occurrentes plantas libro suo inservit. Icones plantarum, occurrunt numero 359, satis accuratæ, plantarum, si cum iis conferantur, naturali formæ utplurimum respondentes. Herbam adeo quamque, pro illorum temporum ratione, non modo apto nomine donavit, sed & accuratissime descripsit. In imponendis autem nominibus tantam solertiam & cautionem adhibuit, ut sæpe anonymam relinquere plantam maluerit, quam nomen ei, non satis aptum, ponere. Curiosus librorum *Clusii* lector, iconem plantæ alicujus non oscitanter contemplans, illico agnoscet ejus genus, radicem, ramulos, folia, flores, semen, locum natalem, aliaque plura. Autor enim curiosus & solers etiam temporis rationem habuit, quove mense planta vel florem, vel fructum, aut semen, ferat, annotavit, & de peregrinis etiam nominibus, sigillatim Hungaricis & Germanicis, cognoscendis sollicitus fuit, atque adeo de his & rhizotomas mulieres Austriacas, & venatores, & pastores montanos, & alios rusticos incolas, sæpius in consilium vocavit. Hungarica quidem nomina in hoc Opere *Clusii* pleraque mendose expressa occurrunt; quod tamen magis typographi, quam *Clusii*, culpa accidisse censeo, hoc magis, quod ipse omni cogitatione curaque in eam rem incubuerit, ut non solum accurata nomina communicaret, verum etiam adderet, quid hoc vel illo nomine Hungari significantius exprimere voluerint.

Digitized by Google

rint. Hujus tantæ ſolertiæ, quam in hoc ſtudio adhibuit eruditiſſimus *Cluſius*, gloria ſempiterna apud nos memoria conſervabitur: cujus poſteris prodendæ vix commodiorem mihi occaſionem relictam eſſe arbitror, quam ſi nobile ejus, quo diu noctuque flagravit, in plantis Pannonicis, inprimis vero Semproníenſibus, quas admiratus eſt *Cluſius*, cum tamen eas vix a limine ſalutarit, deſcribendis ſtudium æmuler, & idem inſtitutum ſedulus urgeam, ſimilibusque monumentis plantas Semproníenſis territorii, indigenas æque, atque alias rariores, ſollicitius ad poſteros transmittam. Fructum ex hoc labore inprimis Semproníenſes meos percepturos ſpero, quibus hac ratione non modo ſalubriores, ſed & peſtiferæ vitandæque, plantæ innoteſcent. Illud etiam futurum confido, ut alii quoque patriæ filii hoc exemplo ad parem plantas, in aliis Hungariæ Comitatibus occurrentes, deſcribendi ſolertiam incendantur. Tale quid certe in animo habuit eruditiſſimus vir juvenis, *Samuel Wachſmannus*, Leutſchovia-Hungarus, quem ſocium in Botanicis, apud Saxones cum ageremus, indefeſſum ſemper habui. Sed mors conatibus intervenit prægmatura, quæ mihi deſideratiſſimum laboris ſocium, cum in Belgio commoraretur, eripuit; cujus immaturum obitum etiam nunc eo acerbius fero, quo plura & exquiſitiora in hoc ſtudii genere ab ipſo exſpectanda fuiſſent. Vos igitur, Viri Celeberrimi, perofficioſe compellandos duxi, & vel illo *Ciceronis*, ***in omni boneſto nihil tam illuſtre, nec quod latius pateat, eſſe***, Libro V de Fin. ſtatuentis, ***quam conjunctionem inter homines hominum, & quaſi quandam ſocietatem, & communicationem utilitatum***, ad benevolam conſpirationem conſenſumque invitandos. In hoc benevolentiæ genere præſtando ſi Vos habuero faciles, cerno jam animo, quanto mihi, tot tantorumque Virorum autoritate & benevolentia etiam contra invidorum malevolentiam munito, totius operis decurſus facilior ſit futurus. Equidem, cum hæc ſcribebam, non deerant, quæ inſtituto operi moram & impedimentum illatura videbantur. Armorum enim ſtrepitu, & peſtilentiæ, quæ per quosdam Hungariæ tractus inciderat, metu, cives mei

mei ſuſpenſi erant. Ego tamen, ſpe gratiæ & præſidii divini confirmatior, aerem etiam Sempronii, dum hæc addo, ſaluberrimum, & cives ita bene valentes, ut vix quiſquam infirmus fores meas pulſet, aut opem imploret, ſentiens, nunquam vel adverſorum, vel publicæ calamitatis, metu ita animum deſpondi, ut, ſeria omittenda, & ignavo dolori indulgendum eſſe, putaverim. Hoc igitur, ſtudio nunquam interrupto, per hæc tempora egi, ut deſcribentis plantis Pannonicis curioſorum votis ſatisfacerem. In hoc inſtituto adhuc occupatum, ut vos, Viri Celeberrimi, conſiliis & opera perbenigne juvetis, oro atque obteſtor. Vobis ego viciſſim non ſemina ſolum plantarum Pannonicarum rariorum, rarioresque plantas, ſed & vera atque genuina, multumque a *Cluſianis*, *Mentzelianis*que, diverſa, verbo, accuratiora plantarum nomina Hungarica in *Flora Semproniensi* ſpondeo. Studium, & operam promtiſſimam, quantam quidem ad hos conatus, feliciter provehendos, præbere poſſit, mecum liberaliter ſpondet, omni meo præconio, quod ad humanitatem, ſtili elegantioris, rei herbariæ, ſtudium, omnivariamque literaturam, major, D. *Jo. Chriſtoph. Deccardus*, Scholæ Semproniensis Rector Clariſſimus, qui graviores curas, quas in ſcholis publice docentibus vana ſterilisque cathedra affert, ceterasque moleſtias, quas in piſtrinum ſcholaſticum compacti quotidie capiunt, vel vinearum, vel horti, florumque, cultura, vel etiam plantarum indigenarum ſtudio, quo non vulgariter delectatur, lenire ſolet. Agite igitur, Viri Celeberrimi, date non inviti locum precibus, vos ad commercium Botanicum, & rariorum ſeminum, plantarumque, communicationem mutuam peramanter invitantis, & laborem meum, typis deſtinatum, conciliata etiam cordati alicujus Bibliopolæ voluntate, (cum talium Virorum apud nos copia non ſit,) cujus opera cum orbe literato feliciter communicetur, promte facilesque promovete. Reliquum eſt, ut veſtro favori me ſtudiaque mea commendem, nihil dubitans, quin de hoc meo inſtituto recte benigneque ſitis exiſtimaturi. Dabam Sempronii in Hungaria d. 25 Aug. A. O. R. cIↄ Iↄcc xxxix.

NOVA ACTA ERUDITORUM,

publicata Lipsiæ

Calendis Decembris Anno MDCCXXXIX.

BIBLIOTHECA BENEDICTINO-CASINENSIS, sive Scriptorum Congregationis Casinensis, alias S. Justinæ Patavinæ, qui in ea ad hæc usque tempora floruerunt, operum ac gestorum notitiæ; Autore Reverendissimo Patre, D. MARIANO ARMELLINI, ejusdem Congregationis S. Petri de Assisio Abbate.

Partes II.

Assisii, typis Feliciani & Philippi Campitelli, fratrum, 1731 & 1732, fol.

Pars I Alph. 2 plag. 14, Pars II Alph. 2 plag. 10, Appendix, Fulginei, 1732, plag. 3.

B*enedictinorum* nomen non in Ecclesiastica solum, sed & in Literaria, Historia celebre est. Quis enim est, qui *Gregorii M.*, *Cassiodori*, *Ildefonsi*, *Bedæ*, *Alcuini*, *Walafridi Strabonis*, *Rabani Magnentii Mauri*, *Adonis*, *Usuardi*, *Hermanni Contracti*, *Amularii Fortunati*, *Haymonis*, *Lanfranci*, *Anselmi*, *Ruperti*, *Damiani*, *Bernardi*, *Dacherii*, *Mabillonii*, *Bonæ*, *Aguirrii*, *Sfondrati*, aliorumque Benedictinorum, nomina ignoret? Quorum quidem Ordinis sui sociorum merita cum *Beda*, *Trithemius*, *Wion*, *Jepesius*, *Bucelinus*, *Mabillonius*, & *Bernardus Pezius*, scriptis editis celebrarint; tantum abest, ut diligentissimo D. *Armellini* vitio vertamus, quod tantorum virorum vestigiis insistat, ut singularem ejus solertiam laude utique dignissimam censeamus. Neque enim ejus institutum est, ea

ea repetere, quæ illi literis atque memoriæ prodidere; sed eorum tantum, qui tribus hisce postremis Seculis, quibus Congregatio S. *Justinæ Patavinæ* subsistit, in ea claruerunt, opera & res gestas describere constituit. Cujus quidem Congregationis hæc est ratio. Cum sub initium Seculi quinti atque decimi ob varia infortunia nobilissima quæque in Italia Ordinis Benedictini, nedum inferiora, Cœnobia, protrita regulari disciplina, & dissipata re familiari, in ruinis jacerent, paucissimis duntaxat monachis in aliquibus illorum relictis, repente ex *Ludovici Barbo*, Nobilis Veneti, S. Georgii in Alba olim Canonici, per *Gregorium XII* in D. *Justinæ Patavinæ* Abbatem insperata electione mutata prorsus rerum facies apparuit. *Ludovici* enim *Barbo* auspiciis atque solertia non antiqua solum disciplina restituta, sed & status Benedictinorum œconomicus ad pristinum rediit splendorem. Quin imo hoc exemplo permoti, tum aliquot Commendatarii Abbates, tum Pontifices maximi, aliique Principes, plura per totam Italiam Cœnobia *Justinæ* monachis simili ratione reparanda & administranda certatim tradidere: non quidem omnia, quæ adhuc in Italia supererant, imo, si cum antiquis conferantur, valde pauca, tot tamen, taliaque, ut amplissimam ac celeberrimam Congregationem efficere potuerint. Nam monasticæ disciplinæ instauratæ fama *Nicolaum Guasconum*, Nobilem Florentinum, impulit, ut insignem in patria Abbatiam, quam in Commendam obtinebat, ab *Hugone*, Etruriæ Principe, olim erectam, Patribus *Justinæ Patavinæ* cederet. Deinceps *Guido Gonzaga* Cœnobium Benedictinum in agro Mantuano amplissimum, favente *Martino V*, Pontifice maximo, Congregationi S. *Justinæ* adjunxit, quo eodem Pontifice Patriarchalis D. *Pauli* Romæ Basilica, Monasteriumque, eidem Congregationi accessit. In cujus vastissimi templi & antiquissimi Cœnobii instaurationem strenuam operam contulit Cardinalis *Condelmerius*, qui postea *Eugenius IV* Congregationem hanc impense coluit, fovit, ac propugnavit. Crevitque Congregatio Cœnobiorum numero ac dignitate per universam Italiam, cum A. 1505 *Casinense* Archisterium, totius monastici ordinis fons & origo, sub

Jo-

Joanne Cardinali *Mediceo*, qui poſtea *Leo X*, opera *Magni Conſalvi*, *Juſtinianæ* Congregationi annexum fuit. Ex quo tempore *Congregatio Caſinenſis*; alias *S. Juſtinæ de Padua*, appellata eſt. Neque ita multo poſt A. 1506 *Sicula* Congregatio, quæ pluribus Monaſteriis conſtabat, inter quæ tria nobiliſſima numerabantur, *Panormitanum S. Martini*, *Meſſanenſe S. Placidi*, *Catanenſe S. Nicolai de Arenis*, haud parvum eidem Congregationi incrementum addidit. Dum autem Cl. *Armellinus* Bibliothecam Scriptorum hujus Congregationis exhibet, omnes ſine diſcrimine Scriptores Alphabetico ordine recenſet. Neque enim illos prætereundos cenſuit, qui exigui momenti libros luci expoſuere. Videlicet *Gerh. Jo. Voſſii* exemplo hanc methodum tuetur. Is in Præfatione in *Partem II Lib. III de Hiſtoricis Latinis incertæ ætatis*, Lugd. Batav. 1651, *pag. 689*, *inque his ipſis*, inquit, *eam inſtiti viam, ut non contentus exponere majorum gentium Hiſtoricos, comites iis dederim, quos putarem* quomodocunque *in Hiſtoricorum grège tueri nomen ſuum poſſe. Imo etiam aſſeclas hic videre eſt* minutos *aliquos, qui profecto longius etiam abeſſent ab hiſtoricæ rei principibus, quam a Diis* Conſentibus *diſtare ii olim credebantur, quos* Patellarios *dixere. Neque in eo peccaſſe mihi vel minimum videor. Siquidem ita ſemper animus fuit meus, ut ubique veritas grata eſſet & accepta; eoque, ut eos inprimis æſtimo, qui & multa, & eleganter, de rebus antiquis prodiderunt, ita nec eos aſpernari ſoleo, qui minora, ut potuere, modo ſciri ea ullo modo intereſſet, in literas retuliſſent. Quod conſilium meum optimo me cuique probaturum penitus confido.* Summam igitur in recenſendis omnibus iis, quæ ad Monachos eruditos Congregationis S. *Juſtinæ Patavinæ* pertinent, ſervat ἀκρίβειαν, nihilque eorum omittit, quæ ad eorum laudem & notitias, quas quidem nanciſci licuit, facere poſſunt. Præter varias Operum editiones, undique conquiſitas, Autorum etiam, qui illorum mentionem faciunt, teſtimonia affert, totidemque verbis recenſet. Atque, ut jucundior hujus Bibliothecæ lectio reddatur, Epitaphiis, Inſcriptionibus, Elogiis, ceteriſque proſaicis encomiis, poeticos etiam flores adjecit, quibus Scriptores hujus

Congregationis a nonnullis Poetis exornantur. Appendicis autem loco *de Viris literis illustribus e Congregatione Casinensi, de quibus tamen non liquet, an aliquid scriptis consignaverint*, Commentationem adjecit. Quo quidem labore suo illud se effecisse sibi persuadet, ut publice jam constet, e *Casinensi*, seu S. *Justinae Patavinae*, Congregatione Philologos, Historicos, Literatores, Philosophos, & Mathematicos excellentissimos, prodiisse. Ad quod quidem, de sententia Cl. *Armellini*, plurimum contulit, ac in praesens etiam confert, *Collegium Anselmo-Benedictinum*, sub *Innocentio XI* in monasterio monachorum Casinensium Romae erectum. In quo, sub egregiis praeceptoribus, bonae spei juvenes, ex tota Congregatione delecti, multa eruditione imbuti, post ingenii ac doctrinae plura exhibita in alma Urbe specimina, aliorum magistri variis in locis constituti, rem literariam strenue promovent, & amplificant.

JACOBI GRETSERI, SOCIETATIS JESU Theologi, Opera omnia, antehac ab ipsomet Autore accurate recognita, Opusculis multis, Notis, & Paralipomenis pluribus, propriis locis in hac editione insertis, aucta & illustrata, nunc selecto ordine in certos titulos revocata.

Tomus IX & X.

Ratisbonae, sumtibus Jo. Conradi Peez & Felicis Bader, 1736 & 1737, fol.

Tomus IX Alph. 10, Tomus X Alph. 11.

Diximus nuper de Operum *Gretseri Tomo septimo & octavo;* jam, quid *nonus* ac *decimus* secum ferant, docebimus. Et *nonus* quidem exhibet primo loco *Defensionis Controversiarum* Roberti Bellarmini, *S. R. E. Cardinalis amplissimi, Tomum secundum, de Christo, Christique vicario, Pontifice Romano, adversus* Junium, Danaeum, Sibrandum, Sutlivium, Witackerum, Chamierum, Abbatum, Povelum, Dresserum, *aliosque Sectarios.* Praemissa est huic *Tomo* Praefatio *Gret-*

Gretſeri, quomodo Hæretici Scripturas tractent, citent, incautosque illaqueent, deque ſectariis, qui ſecundam & tertiam Illuſtriſſimi Cardinalis Bellarmini *Controverſiam de Chriſto, & Chriſti vicario, allatrarunt.* Præter ſcripta, *priore* jam *Tomo* refutata, *Gretſeri* impetum hic ſuſtinent *Matthæi Sutlivii*, Angli, Decani (*Pſeudodecanum* vocat *Gretſerus*) Exonienſis, *liber de Antichriſto*, Danielis Chamieri *de Oecumenico Pontifice Libri ſex*, Sam. Huberi *Antibellarminus*, Roberti Abbati *Demonſtratio Antichriſti*, Gabrielis Poveli *Diſputationes Theologicæ de Antichriſto, & ejus Eccleſia*, ut ceteros taceamus. *Controverſiæ* Bellarminianæ *de Chriſto* cum ſint *Libri quinque*, totidem *Libris* ipſa ejus defenſio decurrit. Acceſſit vero Libro ſecundo *Diſputatio de Sacroſanctæ Trinitatis myſterio, in qua potiſſimum de proceſſione Sancti Spiritus contra Græcos diſſeritur, ejusque defenſio;* Libro tertio *Digreſſio contra* Hunnium, *ejusque Hyperaſpiſten* Mævium; porro *Refutatio* Mæviani *libelli contra Judicium* Bellarmini *de Libro Concordiæ*, & *Notationes in Diſputationem* Ergaſili Auguſtani *de Chriſto;* Libro quarto *Digreſſiuncula contra* Mævium. Inde ad defendendam *Controverſiarum* Bellarmini *tertiam* progreditur *Gretſerus*, in cujus Operibus jam legitur *Reverendiſſimi & Illuſtriſſimi* Roberti Bellarmini, *S. R. E. Cardinalis ampliſſimi, tertia Controverſia generalis de ſummo Pontifice, quinque Libris explicata, & nunc per* Jac. Gretſerum, *Societatis Jeſu Theologum, a Sectariorum calumniis vindicata.* Implet hæc ipſa *Voluminis* hujus partem maximam, quippe ad præcipuum doctrinæ Pontificiæ momentum ſpectans. *Appendicem* ei *Gretſerus* dedit *de mirifico & honorifico Opere* Samuelis Huberi, *Lutherani Prædicantis*, in qua, dici vix poteſt, quantam in *Huberi Antibellarminum* petulantiam exerceat. Sed longior & gravior quodammodo hac ipſa eſt *Appendix* alia, *Apologiam* ſiſtens *trium Librorum de Translatione Imperii Romani a Græcis ad Francos, adverſus* Franciſcum Junium, *Calviniſtam, &* Matthæum Dreſſerum, *Lutheranum.* Prodierat olim *Marſilii de Padua* liber eruditus *de Translatione Imperii Romani ad Germanos*, in quo de-

fenderat veram illam, & certissimis monumentis innixam, sententiam, translationem Imperii Romani ad Francos seu Germanos non esse factam a Pontifice. Id graviter ferens *Bellarminus*, opposuit *Marsilio Libros tres*, quos deinde data opera *Franc. Junius* & *Matth. Dresserus* refutarunt. Cum his igitur Duumviris digladiatur *Gretserus*, sed iis, ne quid dissimulemus, armis, quæ ridiculum inspicienti cuique spectaculum faciant. Subjicitur opellæ huic *Admonitio de Animadversionibus* Junii *in libellum* Bellarmini, *quem adversus Anonymum quendam Calvinistam edidit.* Omnium postrema est *Satyra in Christi, & ejusdem in terris vicarii, Romani Pontificis, Satyricos, & plus quam Hipponacteos insectatores*, versu hexametro effusa, *Juvenalis* cujusdam aut *Persii* sales sapiens, scilicet.

Pergimus ad *Tomum decimum*, amplissimis cœlestium animarum, quibus gloriosum Sanctorum nomen Ecclesia Romana tribuit, vitis, tanquam tot gemmis, exornatum. Primum suo jure in hoc sacrario locum tenet *Vita D. Mariæ Virginis, Deique genitricis, in gratiam Congregationis & Virginis annuntiatæ* edita. Virginem Deiparam e vestigio sequitur *Innatius Loyola*, auctor quippe Ordinis illius, cui nomen addixerat *Gretserus.* Jam enim legimus *Libros quinque Apologeticos pro Vita* Ignatii Loyolæ, *Societatis Jesu fundatoris, edita a* Petro Ribadeneira, *contra calumnias cujusdam Christiani* Simonis Lithi Miseni, *Calvinistæ.* Est hic *Simon Lithus Misenus*, quem petit *Gretserus*, clarissimus ille Seculi XVI Philologus, *Simon Stenius*, natione Misnensis, cujus tunc in *Vitam Ignatii*, a *Petro Ribadeneira* scriptam, *Scholia* prodierant. Idem deinde ad *Apologiam* Jac. Gretseri *Responsiones* edidit, quibus denuo opposuit *Gretserus Libros quinque Apologeticos pro Vita B.* P. Ignatii, *Societatis Jesu fundatoris, adversus iteratas calumnias cujusdam Christiani* Simonis Lithi Miseni, *Calvinistæ.* Nec sic satis fuit controversiarum. Nam, cum *Stenii* prodiret *Jacobus Gretserus denudatus*, excepit hunc *Gretseri Lithus Misenus Calvinista, nunc tertio Libris quinque dedolatus, pro defensione* B. P. Ignatii, *qui Societatem eandem instituit ac fundavit.*

davit. Inde ad amœniores Sanctorum Vitas reducimur. Jam enim meriturus optime de *Divis Bambergenſibus Gretſerus*, exhibet primo incerti Autoris *Vitam S. Henrici Imperatoris*, jam olim *Tomo VI Lectionum antiquarum Caniſii* publicatam, ſed jam denuo ex optimis Codicibus plenius & correctius editam, & annotationibus *Gretſeri* inſtructam. Commode huic jungitur *Vita S. Kunegundis, Imperatricis, quæ cum ſancto ſuo conjuge* Henrico *Imp. Epiſcopatum Bambergenſem condidit ac fundavit*, a *Gretſero* ex variis Codicibus auctior & emendatior, quam antea extabat, edita, ejusdemque Notis illuſtrata. Tum ſequuntur *Vitæ S. Ottonis, Babebergenſis Epiſcopi, ac Pomeranicæ gentis Apoſtoli, Libri quatuor, ſcripti ab* Andrea, *Monaſterii S. Michaelis prope Bambergam Abbate*, a *Gretſero* partim nunc primum in lucem prolati, partim annotationibus ornati. Subjiciuntur his *variæ Epiſtolæ, ad rerum Bambergenſium illuſtrationem pertinentes*, a *Gretſero* primum ex antiquis Codicibus editæ, ejusdemque paſſim notulis conſperſæ, quarum nonnullæ ad ipſum illum *Othonem* ab *Henrico* IV Imp. datæ ſunt. Ad ejusdem *Othonis* quodammodo hiſtoriam ſpectant, quæ jam leguntur, *varia Imperatorum, Regum, ac Principum, Diplomata, res Ratisbonenſes illuſtrantia*, ex Codice antiquo Viennenſi a *Gretſero* exſcripta. *Divis Bambergenſibus* in hoc *Volumine* comites dati ſunt *Divi Eyſtettenſes*, quorum ut memoriam æternitati conſecraret *Gretſerus*, publicavit, quem primo loco hic conſpicimus, *Philippi, Eccleſiæ Eyſtettenſis XXXIX Epiſcopi, de ejusdem Eccleſiæ Divis tutelaribus, S.* Richardo, *S.* Willibaldo, *S.* Wunibaldo, *S.* Walpurga, *Commentarium*, eundemque locupletavit S. *Solæ*, *S. Deochari*, & *S. Sebaldi*, vitis, explicata ſimul Epiſcopatus Eyſtettenſis origine. Adjecit idem *Obſervationum* in hunc *Philippi* Commentarium *Libros duos*, ad illuſtrandam partim, partim etiam emendandam, hanc Hiſtoriam conſcriptos, nec non *Catalogum hiſtoricum omnium Epiſcoporum Eyſtettenſium, usque ad Reverendiſſ. Præſulem & Illuſtriſſimum Principem*, Joannem Chriſtophorum a Weſterſtetten, ſatis, ut videtur, diligenter contextum. Claudit hunc *Tomum Fons olei Walpurgini*

gini apud Eyſtettenſes explicatus atque defenſus a Jac. Gretſero, ſeu *Diſſertatio de Oleo S. Walpurgis, Virginis apud Eyſtettenſes ſepultæ*, cui Appendicis loco acceſſit *recentium quorundam miraculorum, quæ Deus per oleum S. Walpurgis patravit*, recenſio.

Huc usque proceſſit Operum *Gretſeri* Collectio, quam commodus librorum ordo, & ampliſſimi rerum notabiliorum Indices, ſingulis ſubjecti *Voluminibus*, ſatis Lectori, inprimis aliena a noſtris ſacra ſectanti, commendant.

DE SERENISSIMÆ DOMUS AUSTRIACÆ Advocatia Provinciali ſuperioris atque inferioris Sueviæ Diſquiſitio hiſtorica LUDOVICI BARTHOLOMÆI HERTTENSTEINII, J. U. L. & Reip. Ulmanæ Conſiliarii.

Notum eſt & percelebre Præfecturæ Provincialis Sueviæ in Annalibus, veterumque Chartarum monumentis, nomen; at ignota plerisque ejus hiſtoria, nec ſatis perſpecta ratio, frequentesque proinde de ea eruditorum errores, nec minores de Suevorum in explicandis ejusmodi argumentis negligentia querelæ. Equidem non penitus contemnenda ſunt quorundam Scriptorum in nobiliſſimam hancce hiſtoriæ patrem ſtudia, ſed tantam ubivis invenies ſententiarum & opinionum ambiguitatem, quin imo contrarietatem, ut difficile ſit, diſtinctam exinde ideam elicere, ne dicam, ſolidi quid concludere. Ut igitur, illuſtratis hactenus hac ratione *Ducatus & Principatus* Suevici viciſſitudinibus, etiam ſumma clariſſimi hujus thematis obſcuritas, diſſipatis, quibus undique involutum eſt, incertitudinis nebulis, clarior aliquando evaderet, ac conterranei mei leviuſculo hocce conatu ad diligentiorem ejus inveſtigationem ſollicitarentur, præſens conſcripſi meletema, in cujus evolutione ea, qua fieri potuerit, perſpicuitate ita verſabor, ut ex optimis quibusque documentis, editis, ineditis, primo quidem Præfecturæ hujus nomen, diviſionem, & originem, poſtea ejusdem fata, munera, ac appertinentias, & denique illius ſucceſſionem, breviter ac ſuccincte ſim delineaturus.

I. Quod

Digitized by Google

I. Quod igitur ad nomen *Landvogtiæ* attinet, patrii ſermonis, & ex vocabulis *Vogt*, Advocatus, Præfectus, & *Land*, provincia, ſive terra, compoſitum, illud eſſe, nemo facile negaverit. Quem enim Romani Præfectum vel Præſidem provinciæ dixerunt, illum Germani *einen Land-Vogt oder Land-Pfleger*, regionem autem, ejusmodi Advocatis commiſſam, *Terram Advocatorum*, *ein Land der Vægten*, *oder ein Vogt-Land*, nominarunt, quæ appellatio etiam Præfecturæ cuidam Franciæ orientalis ad noſtra usque tempora permanſit. Quemadmodum autem ex hac ipſa nominis etymologia per ſe conſtat, hoſce Advocatos provinciales cum Advocatis Eccleſiarum & Civitatum, *denen Kaſten-Vægten und Reichs-Schultheiſſen*, non eſſe confundendos, ita etiam horum Advocatorum Provincialium in Suevia varia olim fuerunt genera, ſollicite proinde a ſe invicem diſtinguenda. Ut enim taceam inſulſam illam *Lazii* de univerſa olim Suevia abrogatis Pagis in Landvogtias diviſa fabulam, extra omnem certe dubitationis aleam poſitum eſt, & *Ergoviam*, & *Brisgoviam*, & *Turgoviam*, imo, ut Cl. *Bruckerus* nuper ſcite explicavit, & civitatem *Auguſtanam*, ſuos olim peculiares habuiſſe Advocatos Provinciales, id quod inter alia ex *Cruſii* inprimis teſtimonio patet, qui expreſſe refert, A. 1300 aut circiter ab *Alberto* Rege tres fuiſſe *Advocatos provinciales* conſtitutos, *in Suevia Comitem Württembergicum*, *in Brisgovia filium Domini Ochſenſteinenſis*, & trans Rhenum *in Alſatia Dominum Henricum de Liechtenberg*. Et, quamvis harum una vel altera interdum etiam una cum Præfectura Sueviæ, de qua hic nobis ſermo eſt, eidem Advocato ſimul adminiſtranda conceſſa fuerit, qua ratione A. 982 *Wernerus a Seldenecca*, & A. 1284 *Albertus Comes ab Hohenberg, Sueviam & Auguſtam Vindelicorum*, A. 1360 *Fridericus, Dux Teccenſis, Sueviam & Alſatiam*, A. 1367 *Joannes, Epiſcopus Brixenſis, Sueviam, Turgoviam, Ergoviam, & Alſatiam*, & A. 1409 *Hermannus, Comes a Sulz, Sueviam, Ergoviam, & Brisgoviam*, ſimul gubernarunt, unaquævis tamen diſtinctas ſuas habuit rationes, diſtinctos limites, & diſtincta etiam ſuo modo officia, ita tamen, ut hæc noſtra, de qua loquimur, Præfectura ma-

ter quasi reliquarum fuerit, easdemque & dignitate, & antiquitate, & terrarum latitudine, quam longissime superaverit, proinde etiam per excellentiam *Advocatia Provincialis Suevia*, cujus tamen etiam reliquæ partes fuerant, appellata, & ab *Heidero* passim *Archi-Præfectura* encomio insignita.

II. At nec ipsa hæc, quam modo innuimus, *Archi-Præfectura* Sueviæ distinctione carebat, sed ad imitationem ipsius provinciæ in duas partes distinguebatur, *Suevia* scilicet *superioris*, quæ, ut *F. Fabri* verbis utar, contra Alpes porrigitur, & *inferioris*, quæ contra Rhenum protenditur; quapropter etiam in Annalibus & Chartis antiquis frequens *Advocatorum provinciæ superioris Suevia* fit mentio, quales inprimis A. 1010 *Henricus a Weissenborn*, A. 1275 *Hugo Comes a Werdenberg*, A. 1333 *Henricus de Sweiningen*, A. 1347 *Joannes Henricus de Struwingen*, A. 1353 *Ulricus Comes de Helffenstein*, A. 1373 *Joannes Comes a Lotheim*, & A. 1430 *Fridericus Burggravius de Nüremberg*, prædicantur; qui, ut reliqui eorum successores, in arce Ravenspurgensi, A. 1647 a Suecis deleta, sedem suam habuerunt. Ex *inferioris* autem *Suevia Advocatis*, ut ingenue rem fatear, nullum hactenus inveni, hac distinctione usum; probabile tamen est, & inferiorem Sueviam peculiaribus Præsidibus fuisse rectam: unde etiam *Albertus I* A. 1305 *Advocatis suis Provincialibus*, *Ludovicus IV* A. 1331 *dess Reichs getreuen Land-Vægten*, & *Carolus IV seinen und dess Reichs-Land-Vægten* in plurali numero mandarunt, quamvis non negandum, etiam superiorem Sueviam a pluribus interdum Advocatis simul rectam fuisse, qua ratione *Carolus IV*, teste *Crusio*, A. 1353 *Ulricum Comitem de Helffenstein*, & *Eberhardum Dapiferum de Waldpurg*, Præfectos provinciales Sueviæ superioris nominavit. Quamvis autem hoc argumentum hac ratione per se evidenter non concludat; clarissime tamen thesin nostram comprobat testimonium *Wenceslai*, qui A. 1379 *sein und dess Reichs beede Land-Vogteyen in Obern und Niedern Schwaben Leopoldo* Austriaco oppignoravit, quarum fines sic distinguuntur, ut superior Advocatia loca circa villam Altorffensem & versus lacum Bodamicum, inferior autem loca circa

ea Ileram & Danubium ſita, comprehendat. Qui vero utrique huic Præfecturæ ſimul præfuerunt, aut κατ' ἐξοχὴν *Advocati, Præſides*, vel *Præfecti, Sueviæ* audiebant, aut *Procuratores Imperatoris univerſales in Suevia*, qualis jam A. 1197 occurrit *Degenhardus ab Hellenſtein*, aut *Advocati Provinciales ſuperioris atque inferioris Sueviæ*, qualis a *Carolo IV*, teſte *Dattio*, *Fridericus Palatinus* conſtitutus fuit, & hi ob latitudinem provinciæ, cauſarumque dirimendarum multitudinem, plerumque ſub ſe habuerunt ſuos Vicarios, *Unter-Land-Vœgte*, ex quibus primus fuiſſe videtur *Henricus Rüeder*, Eques, qui A. 1373 floruit. Noſtris autem temporibus illi, qui illuſtri hoc munere funguntur, *Kayſerliche Land-Vœgt in Ober- und Nieder-Schwaben*, eorumque Vicarii *Land-Vogtey-Verwalter*, nominantur.

III. Hiſce præmiſſis, ulterius jam pergo ad originem hujus Præfecturæ, quam alii, ut aniles illas *Lyreri* nugas ſilentio prætercam, cum *Walzio* a Romanis, eorumque Imperatore *Valerio Probo*, alii cum *Ludewigio* a Francis, alii cum *Heidero* a reliquiis Comitatus Guelphici Altorffenſis, alii cum *Schwedero* ab exſtincta Ducum Hohenſtauffenſium Familia, alii denique cum *Lazio* a proſcriptione *Joannis* Parricidæ, repetunt; at, cum jam diu ante excidium Familiæ Welphicæ & Hohenſtauffenſis in veteribus chartis Præſidum Sueviæ mentio injiciatur, mea quidem qualicunque ſententia initia Præſidatus Suevici a Gothis, forma a Francis, incrementa autem a Guelphorum (quorum olim arx Ravenspurgenſis, antiqua Advocatorum ſedes, nativum domicilium fuerat,) exuviis repetenda erunt. Primus enim absque dubio, teſte *Caſſiodoro* & *Agathia*, *Theodoricus* Præſides provinciales in Sueviam miſit, *Chlodoveus* autem ab initio Sueviam etiam per Præfectos Provinciales gubernavit; poſtquam vero ejus in regno ſucceſſores Sueviam in Ducatum converterunt, pars quidem Provinciæ ex obſervatione *Schilteri* feudi jure Ducibus ceſſit, quod autem reliquum erat, per Advocatos Provinciales adminiſtrabatur, ex quo, obſervante *Kœlero*, per ſe patet, Ducatum & Landvogtiam Sueviæ coævas quidem, ſed ratione poteſtatis, jurisdictionis, originis,

Digitized by Google

ginis, & acquiſitionis, admodum inter ſe diſtinctas fuiſſe dignitates. Iterum iterumque ergo errat *Heiderus*, dum, Imperatores non prius de conſtituendis in Suevia Advocatis Provincialibus ſollicitos fuiſſe, aſſerit, quam, aſſertis Imperio juribus occaſu Ducum vacuis, haberent, in quo eorum cura occupari poſſet.

IV. Sed pedem jam moveo ad fata hujus Advocatiæ, quæ, Ducatu Sueviæ ſub ſtirpe Carolingica ſublato, una cum hoc per ſatis longum temporis ſpatium a *Camera Nuntiis* recta fuit, quorum alter, uti videtur, bona, ad Ducatum Sueviæ pertinentia, alter autem bona, ad fiſcum Regium ſpectantia, procuravit, proinde etiam, teſte *Spelmanno* & *Goldaſto*, haud raro *Advocati Imperiales* dicti. Ex quo autem Ducatus Sueviæ per *Conradum I* iterum fuit inſtauratus, etiam Advocatia Provincialis, quam *Moſerus* fruſtra patrimonio veterum Welphorum accenſet, iterum ſeparatas rationes habere cœpit, neque alia, poſt exſtinctam Hohenſtauffenſium Familiam, illius facies fuit. Licet enim Cel. *Schwederus* cum perſonato illo *Burgoldenſi* & Ill. *Moſero* exiſtimet, Præfecturam Sueviæ A. 1283 in Comitiis Auguſtanis, una cum Ducatus Suevici Domaniis, *Rudolpho* juniori tanquam feudum regale vexilliferum a parente fuiſſe conceſſam; conſtat tamen ex optimorum Scriptorum teſtimoniis, Sereniſſimam domum Auſtriacam non feudi, ſed pignoris, titulo illam acquiſiviſſe, unde etiam, teſte *Burgmeiſtero*, Imperator *Maximilianus II* agnatis ſuis, inveſtituram de hac Præfectura, tanquam de feudo Imperii principali, aliquando poſtulantibus, repulſam dedit, ex quo ſponte ſua corruit illud doctiſſimi alias *Heideri* conſectarium, quod ſcilicet Præfecti Provinciales veterum Ducum partes ſuſtineant, quamvis ipſe cum Ill. *Ludewigio* non aſſequar, quare *Rudolphus I* eo ipſo, quo Sueviam ab ordinibus pro filio ſuo demandavit obtinuitque, non ſimul Imperiali autoritate vel adjunxerit Landvogtiam, vel hanc ipſam eidem pariter rogaverit, perpetuo deinceps a Principe Sueviæ exornandam atque inſtruendam. Quicquid autem hujus rei ſit, certum tamen eſt, Advocatiam illam etiam exſtinctis Ducibus Suevorum penes Imperium permanſiſſe, id quod inter alia ex eo quoque patet, quod *Carolus IV*

A 1359

A. 1359 civitatibus Sueviæ ſolenniſſime permiſerit, *die Land-Vogtey in Schwaben niemanden mehr zu verpfænden*, quamvis filius ejus *Wenceslaus* illam haud diu poſt annum 1379 *Leopoldo* Auſtriaco oppignoraverit, a quo tempore frequentibus viciſſitudinibus obnoxia, ac a variis varie dilacerata fuit; quare etiam *Fridericus III* Imperator A. 1482 Statibus Advocatiæ vicinis turbationem jurium, & injuſtam occupationem bonorum, ad eandem pertinentium, teſte *Ottone*, ſerio prohibuit, *Carolus V* autem eam A. 1548, accedente Electorum conſenſu, provida cura fratri Auguſtiſſimo *Ferdinando I* reluendam, & ſub lege reluitionis perpetuo poſſidendam, tradidit, qui deinceps A. 1562 Judicio provinciali novam Ordinationem præſcripſit, & eandem una cum aliis in Suevia bonis ad poſteros ſuos transmiſit, inter quos quidem Statusque immediatos Sueviæ variæ ſuper ejus reluitione, & Judicii provincialis abrogatione, annis præcipue 1585 & 1646, ortæ fuerunt controverſiæ, a *Lunigio*, *Burgmeiſtero*, & *Piſtorio*, latius explanatæ, & dudum in Comitiis tam univerſalibus, quam circularibus, agitatæ, quin imo ad ſolennes pacis Weſtphalicæ deliberationes delatæ. At, cum meum non ſit, tantas componere lites, præſtat judicium de iis ſuſpendere, quam tantorum Principum controverſiis imprudenter ſe immiſcere; quare etiam bella, inter Civitates Sueviæ & Comites Württembergicos ob jura Advocatiæ Seculo XIV orta, & non niſi gravi ære ſoluto, multoque ſanguine effuſo, ſedata, ſilentii peplo involvo, curioſum Lectorem ad *Nauclerum* & *Cruſium* remittens.

V. Ceterum Præfecti illi ab initio a Regibus Gothorum, poſtea a Regibus Francorum, & demum a Regibus Germanorum, ex primaria gentis nobilitate immediate fuerunt conſtituti. Quare etiam *Degenhardus ab Hellenſtein* A. 1197 *Procurator Imperatoris in Suevia*, & *Rudolphus de Homburg* A. 1362 *deſs Heil. Ræm. Reichs-Pfleger in Schwaben*, imo eorum ſucceſſores hodienum *Kayſerl. Land-Vægte*, audiunt, quorum haud pauci apud *Magerum* & *Burgmeiſterum Dei & Imperatoris*, quemadmodum *Judices Provinciales Imperatoris & Advocati gratia*, tales ſe ſcripſerunt; qua ratione A. 1378 *Conradus*

dus Stæffer von des Ræm. Kayſers und Herzog Friederichs von Bayern alſs Land-Vogts in Schwaben Gnaden freyer Land-Richter in der Pürſs audit. Ex quo autem Præfectura Sueviæ certis familiis oppignorata fuit, etiam jus conſtituendi Advocatum Provincialem ſimul eis ceſſit, id quod exempla *Rudolphi Comitis ab Hohenburg* A. 1379, *Conradi Stein a Reichenſtein* A. 1384, *Hermanni Comitis a Sulz* A. 1409, aliorumque, clariſſime docent.

VI. Fuit autem olim ſumma horum Advocatorum, tanquam Imperatoris & Imperii in terra Suevica Vicariorum, autoritas. Quapropter etiam antiquiſſimis jam temporibus titulo *nobilium* atque *ſtrenuorum* condecorati, & non minori fere, quam Duces, loco habiti fuerunt, inſignibus etiam veteris Ducatus Suevici uſi, & a *Goldaſto* inter quatuor Advocatos Imperii relati. Quin tantus illis olim exhibitus fuit honos, ut monaſteriorum civitatumque Imperii, quibus Imperatores quam optime cupiebant, defenſio illorum patrocinio commendata fuerit, id quod, præter alia innumera exempla, inprimis monaſterii *Pfullingenſis* de anno 1296, *Denckendorffenſis* de anno 1342, & *Kænigsbrunnenſis* anno 1384, apud *Beſoldum*, nec non civitatis *Campidunenſis* de anno 1355 & 1361, teſtantur. In civitatibus autem Imperii, eorum defenſioni commiſſis, tanta quoque illorum fuit exiſtimatio, ut *Wenceslaus* A. 1383 illis expreſſe mandaverit, *Herzog Leopolden zu Oeſterreich alſs Ihrer Majeſtæt und des Reichs Land-Vogt gehorſam zu ſeyn*, quare etiam multæ ex illis Præfecto provinciali olim homagium præſtiterunt. Poſtquam autem & monaſteria & civitates illæ durius interdum a Præfectis habitæ fuerunt, ſenſim ſenſimque Imperiali autoritate illorum jugo & exactionibus, ut verba Diplomatum ſonant, fuerunt exemtæ, id quod in ſpecie, *Beſoldo & Burgermeiſtero* autoribus, A. 1305 Monaſterio *Bebenhuſano*, A. 1309 Monaſterio *Pfullingenſi*, A. 1377 *Eslingæ, Reutlingæ, Rothwilæ, & Wilæ*, accidit; unde etiam eſt, quod Præfecturæ jura hodie longe arctioribus, quam jurisdictio Judicii provincialis Sueviei, limitibus conſtricta ſit, eique, recte id obſervante *Schwedero*, nulla amplius in monaſteria ac civitates

Sue-

Digitized by Google

Suevix, ceu Status Imperii, ſuperioritas competat, unde etiam *Fridericus III*, apud *Dattium*, A. 1489 expreſſe declaravit, *daſs daſſelb Land Schwaben und die Unterthanen darinn allein dem Rœm. Kayſser und dem H. Reich zugehœrig und unterworffen ſeyen, und ſonſt keinen andern Herrn, dann den Kayſer, hatten*, &c. Et, quamvis cœnobia quædam, v. g. *Weingartenſe*, *Owenſe*, *Salmonis Villanum*, *Schuſſenriedenſe*, *Ochſenbuſanum*, *Münchrodenſe*, *Buxheimenſe*, *Lindavienſe*, *Lœwenthalenſe*, *Baindenſe*, *Guttenzellenſe*, una cum civitatibus *Buchhornenſi*, *Wangenſi*, *Überlingenſi*, *Biberacenſi*, *Memmingenſi*, *Kauffburana*, *Pfullendorffenſi*, *Reutlingenſi*, *Eslingenſi*, *Wilenſi*, &c. Advocatiæ Provinciali hodienum certum aliquod tributum annuum perſolvere teneantur, illud tamen non tam in ſignum ſubjectionis, quam in honorem protectionis, *wegen deſs Schutz und Schirms und alſs eine Ehrung wegen der Stædt-Steur und ihrer Ammann-Aembter*, ut & in recognitionem banni ſanguinis, *wegen deſs Blut-Banns*, fieri ſolet, id quod *Joannes Dapifer a Waldpurg*, apud *Burgmeiſterum*, A. 1473 ipſe agnovit, & in cauſa etiam fuit, quod Status A. 1523, a *Nicolao Zieglero* ad Comitia Provincialia Altorffenſia citati, ſuaſu Fœderis Suevici non comparuerint.

VII. Quod autem officium horum Præfectorum provincialium ſpectat, illud in eo maxime conſiſtebat, ut cenſus & reditus Imperii Imperiali nomine exigerent, negotiis judicialibus formam legemque præſcriberent, provinciæ ſecuritati invigilarent, pacem publicam ſua autoritate firmarent, Monaſteriorum, Civitatum, & Judæorum, curam gererent, viarum publicarum ſecuritatem perſecutione latronum promoverent, vaſallos imperii in officio continerent, & denique Decreta Judicialia executioni mandarent; quem in finem etiam, præter Vicarium, *den Landvogtey-Verwalter*, Scribam, *den Land-Schreiber*, Fiſci Patronum, *den Landgerichtlichen Fiſcal*, aliosque officiales bene multos, *Landwaibel*, *Ambtleuth*, *Forſtmeiſter*, *Überreuter*, *Ambts-Knecht*, &c. ſub ſe habet, dum e contrario *Judex Provincialis*, *der Kayſerl. Land-Richter*, teſte vetere quodam MSto, immediate a Regimine Oenipontano dependet,

det, neque Advocati Provincialis jurisdictioni subjectus est, quamvis eodem cum illo loco, in villa scilicet Altorffensi, commoretur, & suo modo ejus inspectioni sit obnoxius.

VIII. Ipsa vero Landvogtia non tantum potestatem judiciariam exercet, sed satis etiam amplum territorium in Algovia, & in illo diversa castra, pagos, villas, Serenissimae domui Austriacae, partim quoad proprietatem, ut v. g. *der Flecken Altorff, die Burg und Væstin ob Ravenspurg, der Lehenhoff zu Oepffingen*, partim autem tantum quoad jurisdictionem, sive altam, sive bassam, sive utramque simul, subjectas, cum omnibus regalibus, *an hoher Obrigkeit, Herrlichkeit, Gerechtigkeiten, Lehenschafften, Mannschafften, Gülten, Aembter, Ehrungen, Zællen, Zwingen, Bænnen, Vogteyen, Vogt-Recht, Fall, Gelæss, Frevel, Straffen, Bussen, Steuren, Forst, Wildbahn, Glaich*, &c. ut verba *Wenceslai, Sigismundi*, & *Caroli V* apud *Lunigium* sonant, comprehendit, ex quibus etiam Præfectus provincialis per suos officiales *Ambts-Knecht und Gefæll-Einnehmer*, quorum in superiori Landvogtia 15, in inferiori autem 3, constituuntur, haud contemnendos reditus percipit, id quod inter alia ex eo præcipue patet, quod non tantum *Wenceslaus* ex reditibus *Leopoldo* Austriaco annuam pensionem 6526 florenorum assignaverit, sed etiam, teste vetere MSto, 2727 subditi collectabiles in Landvogtia superiore reperiantur, quorum plurimi peculiares dominos habent, sed tamen quoad jurisdictionem altam Præfecturæ provinciali subjecti sunt, ut jam honoraria, a Statibus in ea, quin imo etiam extra eam, sitis quotannis Advocatis persolvi solita, silentio prætercam. Manifestus exinde est eruditissimi alias *Schragii* error, existimantis, Præfecturam provincialem Sueviæ nihil aliud unquam fuisse, quam jus Advocatiæ, ab Imperio dependentis, minime vero territorium significare, &, quicquid forte bonorum, rerum, hominum, prædiorum, &c. pertinentiarum nomine cum Landvogtia ipsa, seu potestate judiciaria, ab Imperio Serenissimæ domui Austriacæ fuerit concessum, non alio jure, quam dominii utilis, illi obtigisse, cui effato certe Literæ oppignorationis una cum quotidiana experientia e diametro contrariantur.

IX. Por-

IX. Porro etiam ad Præfecturam hancce Provincialem ex ſenſu dictorum Diplomatum olim pertinebant, & ex parte adhuc hodie pertinent, Judicium provinciale Sueviæ, *das Frey-Kayſerliche Land-Gericht in Schwaben, auf der Leutkircher Heyde und in der Gepürſs*; item Advocatia Civitatum Imperialium Auguſtenſis & Giengenſis, *deſs Reichs Stædte Augſpurg und Giengen*, nec non reliquarum Civitatum & Monaſteriorum in limitibus ejus ſitorum, *mit den anderen deſs Reichs Stædten daſelbſt, Clæſteren*, &c. porro defenſio Judæorum, quam A. 1431 in inferiori Suevia *Conradus Dominus in Weinſperg* vicario nomine exercuit, *alle Juden in Ober- und Nieder-Schwaben*, tutela hominum liberorum in campis Leut-Kirchenſibus, *die freye Leuth auff der Leutkircher Heyde und in der Gepürſs*, quorum transactiones, cum Advocatia provinciali ſuper diverſis gravaminibus initas, *Burgmeiſterus* late recenſet, poteſtas reluendi bona Imperii in Suevia oppignorata, & denique ſpes ſuccedendi in Feuda Suevica in Landvogtia Suevica Imperio aperta, vulgo *Schwaben-Lehen*, item *Herzog-Lehen*, dicta, quorum ſat magnus eſt numerus, & quorſum, teſte eodem MSto ſupra citato, inprimis pertinent *Waſchenburg, Habſperg, Juſtorff, Widenſtein, Unter-Sulmatingen, Cronburg, Schwarzach, Erolzheim, Gleiſſenburg, Laupheim, Buſſingen, Laubenberg, Eiſenburg, Honburg, Grüningen, Graben, Stauffen, Fridingen, Haſenſtein, Nieder-Marchtall, Hofheim, Rechbergshauſen, Warthauſen, Achburg, Freyberg, Ebenhofen, Stadion, Alberweiler, Wehrwag, Ellerbach, Brandenburg, Trauchburg, Vehringen, Sigmaringen, Wæhrſtein, Rietheim, Blaubeuren*, &c.

X. Tandem coronidis loco adjungam catalogum Advocatorum provincialium Sueviæ, quotquot eorum hactenus in Chartis, Diplomatibus, Annalibus, apud *Goldaſtum, Bruſchium, Stumpfium, Cruſium, Heiderum, Dattium, Beſoldum, Petri, Ottonem, Burgmeiſterum, Ludewigium, Lehmannum, Kœnigshofen, Münſterum, Bucelinum, Lunigium, Zeilerum*, aliosque, invenire licuit, quorum nomina, Chronologico ordine diſpoſita, ſunt ſequentia: A. 499 Emericus, Comes Stabuli, *Sueviæ Præfectus*, A. 500 Fridiladus, *Rector provincialis in*

 Suevia,

Suevia, A. 600 Romulphus, *Comes provincialis Sueviæ*, A. 716 Sindelesius, *Alemanniæ Præfectus*, A. 718 Ottwinus, *Præses Sueviæ*, A. 764 Syllachus, Comes Ilergoviæ, *Præfectus Sueviæ*, A. 766 Gozbertus, Præses Ranckwilanus, *Landgravius Sueviæ*, A. 788 Gewoldus Comes a Bussen, *Præfectus Sueviæ*, A. 994 Wernherus a Seldenecca, *Advocatus Sueviæ*, A. 1010 Henricus a Weissenhorn, *Advocatus Provinciæ superioris Sueviæ*, A. 1197 Degenhardus ab Hellenstein, *Procurator Imperatoris universalis in Suevia*, A. 1227 Conradus Pincerna a Winterstetten, *Gubernator Sueviæ*, A. 1258 Rudolphus Dux, *Advocatus Terræ in Suevia*, A. 1274 Albertus Comes ab Hohenberg, *Advocatus Terræ in Suevia*, A. 1275 Hugo Comes a Werdenberg, *Landgravius superioris Sueviæ*, A. 1296 Lutherus de Isenburg, *Advocatus provincialis Sueviæ*, A. 1300 Eberhardus Comes de Württemberg, *Præfectus provincialis Sueviæ*, A. 1309 Conradus a Winsberg, A. 1313 Ulricus de Schellenberg, A. 1320 Ulricus Comes de Montfort, A. 1333 Henricus de Schweiningen, *Kaysser Ludwigs und seines Sohns Herzog Steffans Land-Vogt in Obern Schwaben*, A. 1336 Ulricus Comes de Württemberg, A. 1346 Comes a Werdenberg, A. 1347 Jo. Henricus a Struwingen, *Unssers Herrn dess Kayssers Land-Vogt in Obern Schwaben*, A. 1353 Ulricus Comes de Helffenstein, *superioris Sueviæ Præfectus*, A. 1354 Eberhardus Dapifer de Waldpurg, A. 1355 Ulricus Comes de Helffenstein, A. 1360 Fridericus, Dux Teccensis, *Herzog Rudolphs von Oesterreich Land-Vogt in Schwaben und Elsass*, A. 1362 Rudolphus ab Homburg, *Pfleger dess Heil. Ræm. Reichs in Schwaben*, A. 1366 Joannes Dapifer de Waldpurg, A. 1367 Joannes, Episcopus Brixensis, *Land-Vogt in Schwaben, Türgæw, Ergæw, und Elsass*, A. 1370 Fridericus, Burggravius a Nüremberg, A. 1372 Burcardus Münch a Landscron, A. 1373 Joannes Comes a Lotheim, *Land-Vogt in Obern Schwaben*, A. 1378 Fridericus, Dux Bavariæ, A. 1379 Leopoldus, Dux Austriæ, ejusque nomine Rudolphus Comes ab Hohenburg, *Land-Vogt in Schwaben*, A. 1380 Sigbertus, Landgravius a Leichtenberg, A. 1381 Albertus Comes de Heiligenberg, A. 1384 Conradus Stein a Reichenstein,

Digitized by Google

ſtein, *Herzog Leopolds zu Oeſterreich Land-Vogt in Schwaben*, A. 1385 Joannes Dapifer a Waldpurg, A. 1386 Wilhelmus Fronberger, *Land-Vogt in Schwaben*, A. 1388 Eberhardus de Freyberg, Eques, A. 1389 Erneſtus, Dux Bavariæ, A. 1391 Wurſeboy a Swynacc, A. 1392 Petrus Loſinger, Eques, A. 1397 Stephanus, Dux Bavariæ, A. 1398 Waltherus a Kœnigseck, A. 1400 Ulricus Comes ab Helffenſtein, A. 1406 Joannes Comes a Werdenberg, A. 1407 Joannes Dapifer de Waldpurg, *deſs Heil. Rœm. Reichs Land-Vogt in Schwaben*, A. 1409 Hermannus Comes a Sulz, *Herzog Friederichs von Oeſterreich Land-Vogt in Schwaben, Ergœw, und Breiſsgœw*, A. 1413 Burcardus de Mannsberg, A. 1414 Rudolphus Comes a Montfort, *deſs Heil. Rœm. Reichs Land-Vogt in Schwaben*, A. 1415 Joannes Dapifer a Waldpurg, A. 1417 Stephanus, Dux Bavariæ, A. 1429 Jacobus & Eberhardus, Dapiferi de Waldpurg, *Land-Vogt in Ober-und Nieder-Schwaben*, A. 1430 Fridericus, Burggravius de Nüremberg, *deſs Heil. Rœm. Reichs Land-Vogt in Obern Schwaben*, A. 1431 Wilhelmus, Dux Bavariæ, *Kœnig Sigmunds und deſs Reichs Land-Vogt in Schwaben*, A. 1433 Eberhardus Dapifer de Waldpurg, A. 1440 Jacobus Dapifer de Waldpurg, *deſs Heil. Rœm. Reichs Land-Vogt in Obern uud Niedern Schwaben*, A. 1446 Georgius Dapifer a Waldpurg, A. 1452 Albertus, Dux Auſtriæ, ejusque nomine Lucas de Landau, Eques, A. 1453 Jacobus Dapifer de Waldpurg, *Herzog Albrechts von Oeſterreich Land-Vogt in Schwaben*, A. 1464 Joannes Dapifer de Waldpurg, *Herzog Sigismunds von Oeſterreich Land-Vogt in Schwaben*, A. 1484 Henricus de Schellenberg, A. 1486 Henricus Horber, *Herzog Sigismunds zu Oeſterreich Verweſer der Landvogtey in Schwaben*, & poſt eum Marquardus de Schellenberg, Eques, A. 1490 Joannes Comes de Sonnenberg, A. 1500 Jacobus a Landau, Eques, A. 1518 Nicolaus Ziegler de Bahr, ejusque nomine Reichart Speth de Sultzburg, A. 1527 Joannes de Fridingen, *Kœnig Ferdinands und Georg Truchſeſſens Land-Vogt in Schwaben*, A. 1544 Georgius Gienger & Joannes Wilhelmus de Laubenberg, A. 1551 Georgius Ylsing, Eques, A. 1581 Maximilia-

nus Baro ab Ylsing, A. 1583 Fridericus Baro ab Ylsing, A. 1589 Christophorus Jacobus Lidl, A. 1597 Georgius Fugger, Baro de Kirchberg & Weissenhorn, A. 1644 Joannes Georgius Comes a Kœnigseck, A. 1679 Antonius Eusebius Comes a Kœnigseck, A. 1692 Franciscus Maximilianus Comes a Kœnigseck, & denique ab A. 1710 modernus Illustrissimus ac Celsissimus Dominus, Carolus Sigfridus Comes de Kœnigseck in Aulendorff, &c. Heros togatus, singulari in literas literatosque amore non minus, quam reliquis virtutibus, quæ tanto muneri conveniunt, coruscus, & proinde immortali laude dignissimus.

D. Anton Balthasar Walthers Juristisch-Historische Betrachtungen über das Leiden und Sterben Jesu Christi, rc.

h. e.

D. ANTONII BALTH. WALTHERI, SERENISsimo Principi Würtembergo-Oelsnensi a Consiliis Regiminis, Meditationes Juridico-historicæ in passionem & mortem Jesu Christi; in quo Opusculo res bujus historiæ notatu digniores, prout a quatuor Evangelistis consignatæ fuerunt, ex Jure & Antiquitatibus, cum Romanis, tum Judaicis, illustrantur. Accedit notitia præliminaris de statu Judæorum politico sub regimine Romanorum, una cum duplici Appendice: 1) de vitiis in boc processu criminali Pilato partim merito, partim sine causa, objectis, 2) de suppositis Actis judicialibus, buc pertinentibus.

Vratislaviæ & Lipsiæ, apud Danielem Pietsch, 1738, 8.

Alph. 1 plag. 8.

Amplissimus Autor nec ingenium, quod ei politissimum natura dedit, in nobiliori, quam est illud de Servatoris nostri morte, exercere argumento, nec elegantiori libello, quam quem nostris jam versamus manibus, publicum dare specimen doctrinæ suæ, potuit. Non sane crambem hic Lectori bis ac sæpius recoctam apposuit, nec, ex nostra quidem sententia, inter tot viros eruditos, Jureconsultos maxime, qui in illustranda

da

da Chriſti patientis hiſtoria operam collocarunt, invenietur ullus, qui vel perſpicuitate, vel ſelectæ doctrinæ copia, vel judicii acumine, Præclariſſimo Autori anteponendus jure videatur. Atque id ipſum luculentis probabimus exemplis, commonſtraturi ſimul, quantam afferre poſſit utilitatem hoc Opuſculum non ſtudioſis modo Jurisprudentiæ, ſed iis etiam, qui ſacrarum literarum ſe profitentur cultores. Promulſidis quaſi loco, & antequam ad eum, quem ſibi conſtituerat, ſcopum accederet Vir laudatiſſimus, ſtatum Judæorum politicum ſub Romanorum imperio ſtrictim carptimque deſcribendum ſuſcepit. Scilicet, cum *Hircanus* & *Ariſtobulus*, fratres, ex Aſmonæorum gente oriundi, poſt patris *Alexandri Jannæi* obitum de ſucceſſione in regno Judaico certarent, hæc controverſia *Scauro*, qui *Pompeji* præfectus copiis erat, invadendæ Judææ præbebat occaſionem. *Ariſtobulus*, oblata grandi æris ſumma, efficiebat, ut *Scaurus* ejus faveret conſiliis, donec ipſe mox *Pompejus* in Judæam veniret, &, ſplendidiſſimo munere ab *Ariſtobulo* fruſtra ipſi dato, *Hircani* partibus accederet, Hieroſolymam templumque occuparet, *Ariſtobulum* caperet, Pontificatus dignitatem *Hircano* reſtitueret, urbi tributum imponeret, *Scaurum*que Syriæ pariter ac Judææ præficeret. *Julius Cæſar*, acerrimus quippe *Pompeji* adverſarius, *Ariſtobulum* tuebatur, eumque, duabus tectum legionibus, in Judæam mittebat; at in itinere conſtitutum veneno interfecerunt *Pompeji* fautores, & filio ejus natu maximo, cui nomen *Alexandri*, *Scipionis* juſſu, caput gladio demtum. Alter ejusdem filius, *Antigonus*, Romæ quidem de *Antipatro*, *Herodis M.* parente, qui purpuratorum in *Hircani* aula primarius majus Principe ſuo imperium ſibi arrogaverat, graviter querebatur, ſed *Antipater*, ad *Cæſarem* deductus, cicatrices monſtrabat ſuas, & ſervitia Romanis exhibita tam vivis repræſentabat coloribus, ut augeret *Cæſar* illius poteſtatem, civisque Romani jura, & Procuratoris in Judæa dignitatem, ei tribueret. Quo facto Romani in Senatusconſulto, a *Joſepho Lib. XIV Cap. 16* ſervato, Judæos amicos ſuos ac ſocios declarabant, quod ipſum fundamentum jecit fortunæ, qua deinceps *Herodes* M. eminuit. *Antipater* enim *Cæ-*

ſaris benevolentiæ, & *Hircani* languori, confiſus, Judaicæ provinciæ regimen inter ſuos diſtribuebat filios, & *Phaſaelum* urbi præficiebat Hieroſolymitanæ, *Herodem* autem, natu minorem filium, in Galilæam ablegabat, ubi, ſumto de *Ezechia*, peſſimo latrone, ſupplicio, populi ſibi favorem conciliavit. Cumque annis ſubſequentibus *Antigonus*, *Ariſtobuli* filius, Parthorum ſuffultus præſidio, occupaſſet templum, & non *Phaſaelum* modo, cui, ut ad gerendum regni ſceptrum inhabilis redderetur, aures abſcindi juſſerat, ſed ipſum etiam *Hircanum*, cepiſſet, *Herodes* commigrabat Romam, & *Ariſtobulo* juniori, *Hircani* filio, ſolium communire ſtudens, præter ſpem ab *Antonio*, qui poſt *Cæſaris* fatum *Caſſium* vicerat, multis ornatus honoribus, regnum ipſe accipiebat. Revertebatur igitur in Judæam, Romanoque exercitu urbem Hieroſolymitanam oppugnabat, tanto ſane ſucceſſu, ut non urbs modo & templum, multo effuſo ſanguine, ſed *Antigonus* quoque, in manus ejus traderetur, quem deinceps *Antonius* Antiochiæ interfecit. Sic, ut Poeta canit, omnia verti cernimus, atque illas gentes aſſumere robur, has concidere. Nullum nunc erat Aſmonæorum imperium, & *Hircanus*, qui *Herodis* parentem in ſummo dignitatis faſtigio collocaverat, qui ipſe antea imperantis fulſerat inſignibus, jam *Herodis* Regis poteſtati erat ſubjectus, & prima in Senatu magno ſede contentus eſſe debebat, quæ tamen lætitia (ſi lætitia potius eſt, quam dolor,) minus ei fuit diuturna, propterea, quod conjurationis cum *Malcho*, Arabe, ſuſpectus, ab *Herode*, aliquot annis poſt, e medio tollebatur. Cum deinceps *Auguſtus*, commiſſo apud Actium prælio, nobilem retuliſſet victoriam, *Herodis* maximi, quippe *Antonii* aſſeclæ, inclinata & prope jacens videbatur fortuna. Sed conferebat ſe Rhodum ad Imperatorem, &, qua erat ingenii calliditate, coram ipſo exhibita *Antonio* pro beneficiis ſuis officia oſtentabat, coronaque ad pedes *Auguſti* demiſſa pollicebatur, eadem ſe in eum fide futurum, ſi hanc ex manibus ejus reciperet. Ejusmodi imperterriti animi, erectæque indolis, ſignis pariter atque egregiis, quæ vincere mortalium pleroſque ſolent, muneribus, & Imperatoris, & totius Romani exercitus, gratiam ac favorem aucu-

aucupabatur *Herodes*, ita quidem, ut in regni possessione ex voto maneret, & acceptis præter hoc locis, quæ *Cleopatræ* suæ donaverat *Antonius*, Procurator quoque in Syria constitueretur, imo paulo post Arabia, quam dono ei *Augustus* dederat, fines suos extensos conspiceret. Ne vero *Herodes* collectam Romanorum gratiam effunderet temere, incredibilem æris summam erogabat, complures in *Augusti* & *Agrippæ* honorem urbes condebat, eidem dedicabat Cæsaream, quæ Turris ante Stratonica vocabatur, ludisque, ad pompam & magnificentiam quam maxime comparatis, Romanorum imitari consuetudinem studebat, quod ipsum tamen ægre ferebant Judæi, a paganorum moribus alieni. Quo major igitur erat, qua Romani eum complectebantur, benevolentia, eo sane acerbius gentis suæ odium in se derivaverat, partim propter summam in Asmonæorum, & suam ipsius, familiam, infantesque Bethlemiticos, crudelitatem, partim ob sublatam majoris Synedrii potestatem, ac membrorum in eo cædem, quibus accedebant causæ aliæ, quarum jam paulo supra mentionem injecimus. *Herodes* simulata quidem in Judæorum sacra religione, splendidissima templi, bellorum frequentia propemodum destructi, renovatione, manuque, ingravescente annona, liberali & plena, conciliari rursus amorem posse civium, sibi persuaserat, sed nimis altis infixa radicibus hærebat crudelitatis memoria, ansamque conjurationum dabat, donec morbo tandem decederet *Herodes*, tam molesto gravique, ut sibi ipse cultro violentas inferre manus voluisse dicatur. Ex his, de quibus Amplissimus Autor uberiori sermone exposuit, miræ Judaici regni mutationes facile perspici possunt, quæ hæ sunt: primo, quod Romani illud quidem suo subjecerint imperio, hac tamen ratione, ut Judæi socii, amici, & confœderati Quiritium haberentur, tum, quod jura regia ab Asmonæorum gente ad ignobilem Judæisque incognitam familiam fuerint translata, denique, quod Judæis tributi solvendi necessitas a Romanis sit imposita. Adjecit Vir Clarissimus, præter succinctam de filiis *Herodis* M. notitiam, (inter quos *Herodes Antipas*, Tetrarcha, non confundi cum parente suo debet,)

bet,)

bet,) plures observationes, ad hæc pertinentes capita, & notatu dignissimas, quas vero, instituti nostri non est, in medium proferri. Convertimur potius ad ipsas in historiam patientis Christi meditationes elegantissimas, profecto, & non minoris utilitatis, quam jucunditatis. *Meditatione IV ad Cap. 26 v. 50 Matth.* duo notat Vir præstantissimus. Dum enim Servator divinus *Judam* amicum suum vocat, magnum ipsi honorem habuit, quoniam ejusmodi compellatio non communi tantum salutationi, sed nominibus etiam eorum, ad quos literas exarabant veteres, adjungi solebat. Longe illud honorificentius erat, si voce hac erga inferiores uterentur superiores, id quod ex multis Imperatorum Rescriptis patet, in quibus cum Magistratus, tum JCtos, quorum summa erat in aula autoritas, amicorum nomine insignitos legimus. Sed & Christus nominatim appellat proditorem suum, quod non minus honoris & amicitiæ declarandæ causa apud veteres erat receptum. Illi proinde, qui in Romano imperio munera ambiebant publica, hisce blanditiis favorem populi & vota captabant, servis eam in rem stipati nomenclatoribus, qui in tanta civium multitudine uniuscujusque nomen in aurem dicerent domino. Occurrit quoque ejusmodi consuetudo in materia hæreditatum, & hæredes cumprimis honorari dicuntur ideo, quod nomen eorum in testamento sit repertum, *l. 3 §. 2 D. de Legat. præstat. l. 15 D. ad L. Corn. de Fals.* &c. Filius sane, in patria constitutus potestate, vel nominatim hæres scribi, vel nominatim exhæredari, debebat. Imo exhæredatio nominatim facta non tam ignominiosa videbatur, quam præteritio, ceu ex *Ulpiano l. 3. pr. D. de Liber. & posth.* intelligitur. Generatim vero maximi instar opprobrii erat præteritio nominis. Argumentum suppeditant Censores, Senatorum nomina recitantes, qui, si quod prætermitterent, non solum id existimationis læsio, sed signum quoque certissimum, habebatur, non vocatum Senatorem ex senatu ejectum, nomenque illius in albo Senatorum deletum plane fuisse. Qui delicta commiserant, eorum supprimebantur nomina, nec a quopiam gentis suæ amplius gerebantur, cujus moris vestigia & nostris

Pag. 46 seq.

Digitized by Google

noſtris temporibus in perduellionis crimine conſpicimus. Quodſi igitur accurate perluſtremus patientis Chriſti hiſtoriam, ſtatim obſervare licet, Phariſæos ex odio & malitia Servatorem rariſſime nomine ſuo, tanquam abominando, appellaſſe; vid. *Matth. XXVI, 61, 65, 66, Luc. XXIII, 2, 18. Meditatione XI ad* Pag. 79 ſeq. *Jo. XVIII, 24*, leges neglexiſſe monetur Judæos, 1) quod Chriſtum, ante cauſam cognitam, & nondum damnatum, vinxerint, cum alias judicem tale quid facere non deceat, niſi adſint indicia proxima, vel reus crimen faſſus ſit, aut in flagranti delicto fuerit deprehenſus, idque non Romanis modo, ſed Judaicis etiam, repugnaſſe Conſtitutionibus, quippe quæ, dicta demum ſententia, in vincula duci reum permiſerint; 2) quod vinctus in judicio reſpondere debuerit Chriſtus, cum & hoc neque cum Romanis, neque Judaicis, legibus conveniat; 3) quod Servator in vinculis fuerit circumactus, qui procedendi modus non ſine dedecore fuerit apud Romanos, *l. 10 D. ex quib. cauſ. major*. Præclara ſunt, quæ *Meditatione XIX ad Matth. XXVII, 2,* 112 ſeq. de *Pontio Pilato* diſſeruit doctiſſimus Autor. Variæ ſunt de patria ejus & nomine eruditorum ſententiæ, ridiculæ partim, partim a minimo probabilitatis gradu alienæ. *Chytræus*, eum Germanicæ fuiſſe originis, aſſeruit, alii Lugduni Batavorum, alii Glogaviæ in Sileſia, natum perhibuerunt, ſi deteſtabili viro, qui id ſine teſte ullo affirmavit, *Jo. Stellero* in *Pilato defenſo Cap. I* fidem habere velimus; plurimi vero doctorum, patria Romanum fuiſſe, contendunt. Nomen ejus a matre *Pila*, & patre, *Ato*, compoſitum eſſe, inepte ſomniat *Aureæ Legendæ* Autor, quem licet ſcriptorem nominatus modo *Stellerus* cum *Ludovico Vive* ferrei oris, & æneæ frontis, hominem dicat, ipſe tamen non minus explodi meretur, dum *Pilati* nomen a pilo, quod armorum apud Romanos genus erat, deducit. *Tiberius* Imperator eum Procuratorem, ſeu, ut alii volunt, Præſidem, in Judæa conſtituerat, ubi vero multas excitavit turbas, de quibus *Joſephus de Bell. Jud. II, 8,* & *Antiqu. Jud. XVIII,* 4, evolvi poteſt. *Philo de Legat. ad Cajum pag. 1034* eum hominem iracundum & ancipitem animi appellat, eidemque objicit venditatas ſententias, rapinas, injurias, clades, tor-

menta, crebras cædes indemnatorum, & crudelitatem sævissimam. Quem habuerit *Pilatus* vitæ exitum, tantum sane abest, ut expeditum sit, ut multis commaculata fabulis universa hæc legatur historia. *Joannes Antiochenus* in *Excerptis Peiresianis pag. 809* commemorat, *Pilatum, Hannam, & Caipham, Neronis* jussu, Romam concessisse, ut de Christo capitis damnato sese defenderent, quo facto dimissum quidem ab Imperatore *Hannam & Caipham* sine pœna, *Pilatum* vero in carcerem conjectum, & gladii deinceps affectum supplicio, eam plane ob causam, quod Christum, virum magnum & celebrem, inscio *Nerone*, interficiendum tradiderit. Sed confutavit hanc narrationem *Bæclerus* in *Histor. universali IV primor. Secul. pag. 9.* Alii, quod ad sacra Christianorum transierit, martyrium passum esse *Pilatum*, sibi persuaserunt, quæ fabula natales debet suos Christiano ejusdem nominis Coptico. Plurimi opinantur, *Pilatum* a *Caligula* in exilium missum, in quo, peractis duobus annis, ipse sibi mortem intulerit. Quæ ejus in Judæa fuerit dignitas, non minus disceptatur. *Lactantii* sententia, quod Legati instar Syriam rexerit, arrisit paucissimis. Procuratorem fuisse, non uno argumento probant celeberrimi JCti, *Jac. Cujacius, Ge. Frantzkius, & Christ. Thomasius.* Ab his omnibus, aliis innixi rationibus, longissime recedunt *Jo. Robertus*, & *Ge. Casp. Kirchmaierus*, qui Vitembergæ quondam *de Pontio Pilato* Dissertationem ventilavit, cum pluribus aliis, qui *Pilatum* Præsidem Provinciæ faciunt. In tanto dissentientium numero Amplissi. Autor, pensitato argumentorum pondere, nec ordinarium Provinciæ Præsidem, nec solum Procuratorem, vocat *Pilatum*, sed eum potius Procuratorem fuisse Syriæ, & in Judæa Procuratoris cum Præsidis potestate conjunctum gessisse munus, existimat, idque infra
Pag. 158 seq. *pag. 279* uberiori sermone evincit. *Meditatione XXV ad Jo. XVIII, 31*, de jurisdictione Judæorum, tempore Servatoris, cruci affixi, docte exponitur. *Augustinus, Baronius, Goodwinus*, aliique, affirmant, habuisse quidem Judæos superiorem, quam vocant, jurisdictionem, sed tum, instante Paschatos festo, (cujus etiam causa in locum juri dicundo destinatum non

abie-

abierunt,) uti eadem haud potuisse. Quid vero? Nonne, monente id Autore Clarissimo, Judæi sine exceptione ulla fatentur: *nobis hominis interficiendi potestas non competit.* Et sane, si merum iis concessum fuisset imperium, sine dubio vel longe ante festum, vel peracto demum eodem, Processum hunc Criminalem instituissent, ne per traditionem Christi in *Pilati* manus suo renuntiare juri viderentur. Quid? quod Judæorum ipsi quidam scriptores, *Zach. Hubero* teste, disertis referant verbis, blasphemiæ reos, cujus & Christus accusatus, festo Paschatos ultimo affectos esse supplicio, ut eo major hominum turba conflueret. Plane singularis est *Edmundi Merillii* in *Notis ad h. l.* conjectura, vocem ἀποκτεῖναι de cruce tantum esse intelligendam, qua significare voluisse putat Judæos, Christum jam dudum mortis suæ genus indicasse, sed, cum alia in blasphemiam pœna apud eos sit statuta, crucis supplicium de eo sumi non posse, quanquam alias jure gladii non sint destituti. Verum enim vero tanti momenti rationes opposuit Autor, ut ipsum forte *Merillium*, si in eruditorum redire posset rempublicam, jam suæ pœniteret sententiæ. Aliter judicat *Jac. Gutherius* in egregio *de Officiis Augustæ Domus* opere, & Judæorum mentem ita interpretatur: Nos interficere debemus neminem, præsente *Pilato*, Provinciæ Procuratore, & Christo, præter blasphemiam, læsæ quoque majestatis criminis postulato. Nec id vero placet Amplissimo *Walthero*, qui concedit quidem, Judæis eam ob causam, quod *Pilatus* summum habuerit imperium, nullam, ad mortem damnandi quemquam, potestatem fuisse; sed, absente Procuratore superiorem iis competiisse jurisdictionem, ex Jure Romanorum publico recte negat. Quodsi enim, inquit, hæc ad neminem pertineat, nisi lege, vel constitutione speciali sit concessa, *l. 1 D. de Offic. ejus, cui mandata jurisd.* quo titulo Judæi, vel absente, vel mortuo, Procuratore, tantum sibi sine lege, sine constitutione ulla, sumere potuissent? Præter mortis autem casum Jure Romano nullum existere monstrat alium, ex quo probari queat, tam diu abfuisse a provincia Procuratorem, ut Senatus interea Municipalis criminale constituerit judicium. Procura-

curator enim sub pœna Legis Juliæ Majestatis integra nocte abesse vetabatur, *l. 15 D. de Offic. Præs. Nov. 95*, nec ei ex provincia recedere licebat, donec advenisset successor, *l. 12 D. de Offic. Proconf. l. 12 D. de Offic. Præs. Aug.* Tum ad nonnulla *Gutherii* argumenta respondet Autor, & succincte opponit alia, quæ sententiæ ejus, sub Procuratorum regimine nihil superfuisse meri imperii Judæis, fidem robur que concilient. In promtu nobis erant plura elegantiora docti libelli capita: de candida Christi veste; de ritu Judæorum, dimittendi reos festo Paschatos; de ortu & progressu Constitutionis Romanæ, quæ uxores habere secum, vel intervisere, Magistratibus provincialibus non permisit; de more lavandi manus, innocentiæ signo; de cruribus mortuorum delinquentium suffringi solitis; & de quæstionibus illis: an crucis supplicium apud Judæos fuerit usitatum, & quo jure *Pilatus* Christum sepeliri passus sit; sed, ne in amplum nimis excurramus campum, præstat, de his omnibus tacere, quam pauca dicere. Satis ex his speciminibus cognoscitur doctrina Autoris Præclarissimi, quem in posterum aliis quoque ejusdem pretii scriptis hos nostros Annales esse ornaturum, non tam speramus, quam plane confidimus.

D. JOANNIS ERNESTI HEBENSTREIT, ANAT. & Chir. in Acad Lipf. Prof. Publ. Ord. Acad. Imp. Natur. Curiof. Sodalis, de Usu partium Carmen, seu Physiologia metrica, ad modum Titi Lucretii Cari, in gratiam Auditorum, concinnata.

Lipsiæ, apud Jo. Christian. Langenhemium, 1739, 8 maj.
Plag. 8.

Etiam nostra ætate fuerunt docti quidam homines, qui, ad exponendas disciplinas liberales perperam adhiberi Poesin, ipsumque adeo *Lucretium* probabilem futurum fuisse Physicum, modo non carmine philosophatus esset, aut vicissim, modo non de natura rerum disputasset, versus componendi gloria non parum præstiturum fuisse, sibi persuaderent. At hi ipsi tum aliis veteris recentiorisque ævi exemplis, tum ipsa hac,

Digitized by Google

hac, quam nunc collaudandam suscepimus, Cel. *Hebenstreitii*, Collegæ nostri omnium amore dignissimi, Physiologia metrica, satis refelluntur, qua omnem de usu partium corporis humani doctrinam tam apte, clare, & concinne, versibus hexametris edisserit, simul vero tam scite ad artis poeticæ leges exigit, & tam pulchre ingenii luminibus distinguit, ut lectio libelli maximam animi voluptatem afferat. Meminerint tantum illi, aliud atque aliud carminis genus aliis atque aliis ornamentis opus habere, nec, quæ epico carmini conveniunt, in carmen dogmaticum cadere, aut, quæ Oden commendant, Satyram quoque decere. *Lucretium*, quod vel ex libelli inscriptione patet, imitatur Cel. *Hebenstreitius*, sed re vera superat, non rerum tantum præstantia, & scientiæ naturalis divitiis, sed ipsius quoque carminis pulchritudine, quod cum omnibus aliis veterum, de simili argumento compositis, ordine, perspicuitate, facilitate, elegantia, decore, suavitate, & concinnitate, cunctisque illis ornamentis, quæ artis poeticæ præceptiones requirunt, facile certat. Ita vero Cel. Autor in toto Opere procedit, ut cum partes ipsas accurate describat, tum earum functiones docte explanet, interdum quoque, ubi notabili dissensu inter se doctores hujus scientiæ divelluntur, varias sententias in medium adducat. Et idoneus admodum prælectionibus Academicis videtur hic libellus, ut singula fusiori sermone deduci, explicari, rationibusque & experimentis confirmari, queant. Opus suum præstantissimus Autor in *Capita* distinxit, singulorumque *Capitum* versus numeravit, locos παραλλήλες ex *Lucretio* præcipue, interdum quoque ex aliis Poetis Latinis, textui subjecit, atque in calce demum Indicem rerum præcipuarum instruxit. Initio Carminis, quod *de Physiologia in genere* agit, totam velut ejus summam exponit, & omne argumentum, de quo dicere instituit, complectitur. Hinc *Capite I, de ortu humano*, ad conceptionem, nutritionem, partumque fœtus describendum convertitur. *Cap. II, de homine nato*, ea, quæ infanti post partum accidunt, lactationem, item nutritionem, & incrementa, exponit, dataque hac occasione varias variarum ætatum mutationes vicissitudinesque naturales describit. *Cap. III, de*

actione organorum in alimenta, sitim, famem, masticationem, deglutitionem, actionem ventriculi in alimenta, functionem pancreatis, hepatis, lienis, omenti, intestinorum, transitum chyli per vasa lactea, & ductum thoracicum ad sanguinem, excretionemque fecum alvinarum, explicat. *Cap. IV circuitum sanguinis, actionemque cordis, Cap. V actionem pulmonum*, atque hinc omnem respirationis rationem, explanat. *Cap. VI, de circuitu sanguinis*, mirificam vasorum sanguiferorum structuram, & per omne corpus distributionem, sanguinisque in illis ad quascunque, minimas etiam, corporis partes itum reditumque, neque minus cruoris ex chylo ortum, quem sanguificationem vocant, vasa etiam lymphatica, & omnem nutritionis rationem, evolvit. *Cap. VII, de actione cerebri & nervorum*, tum has partes, earumque usum, tum fluidum nerveum, vasa lymphatica, glandulas, eorumque omnium officia, pertractat. *Cap. VIII, de secretione humorum*, præcipue de sanguinis menstrui, urinæ, transspiratione, & sudore, disquirit. *Cap. IX, de operatione mentis*, quinque sensus externos decantat. *Cap. X, de sensibus internis*, vires facultatesque mentis, quatuor temperamenta, animi affectus, eorumque indicia externa, & loquelam, persequitur. *Capite* demum *XI de motu*, eademque occasione de ossibus generatim, & de his, quæ nondum alio loco descripta fuerant, speciatim, posthæc de motu in genere, & de iis musculis in specie, quorum non antea facta erat mentio, ad extremum de somno, exponit. Quæ superius de carminis pulchritudine diximus, ea vel ex aliqua ejus parte satis intelligentur, ut exinde facilius de toto Opere existimare possint Lectores. Dabimus itaque, nullo selectu habito, ea ex doctrina de visu speciminis loco, quæ ad tunicas humoresque oculi, & ipsam visionis rationem, pertinent:

CAP. IX pag. 98 seq.

Tendo tenet bulbum, circumque locatur eundem,
Hinc albugineæ tunicæ celebratur origo.
Densa subest illi sclerotica, cornea dicta,
Anteriore loco, quo pellucente foramen
Effingit tunica; subtensa Ruyschia bulbum
Succingit, choroides ei subtenditur, illa

Pupil-

Pupillam facit & fibris fit mobilis iris.
Hæc radios lucis patefacta foramine quodam
Accipit, atque ligamento, ciliare vocato,
Efficit, ut lenti coaleſcat vitreus humor.
Mobilis eſt iris, quæ fulgida lumina motu
Dirigit, & ſtrictam pupillam tendine fulcit
Et reſerat, lucis fuerit ſi parcior uſus,
Uvea quam circum choroidis germina flectit.
Circulus eſt illi quidam de tendine factus,
Ex vaſis alius. Choroidis denique quædam
Lamina pigmento ſpiſſa nigredine tincto
Circumducta ſubeſt; bulbo facit illa colores.
Retina ſubſequitur, qua vitreus humor ubique
Cingitur; hanc præſtant tenuiſſima nervea vaſa.
Humor ineſt oculo varius, tunicisque tenetur.
Eſt aqueus quidam meliori ſanguine natus,
Fomite perpetuo ſtillans, quem parvula vaſa
In cameras plorant oculi, bulbumque rotundum
Efficiunt, lentemque rigant; his iris, in undis
Fluctuat, hæ veniunt propriis ex fontibus intus.
Uvea perpetuos latices e ſanguine ſtillat,
Diverſisque viis repetit; circumfluus humor
Surgit, & abſorptus per vaſa renaſcitur idem,
Fitque novus; nam circuitum celebrare putatur.
Lens fluor eſt clauſus cryſtallina, limpida vaſa
Intertexta ſibi tenet; hæc, pleniſſima luce,
Corpore convexo coeunt, cryſtallina theca
Includit lentem, quam vitreus excipit humor,
Amplexuque fovet. Claris pellucidus undis
Vitreus efficitur circumductaque locatus
Membrana, vaſis unus fit millibus humor.
Exit ab objecto rebus conformis imago,
Seu propriam fundant rutilantia corpora lucem,
Sive ſuperficiem peregrini luminis uſus
Depingat radiis, faciatve reflexa colores
Lux oculis veros alios & imaginis umbra

Præ-

Prægnantes, alios simulato lumine falsos,
Quales iris habet vel pennis picta palumbes.
Hos a corporibus missos pellucidus aer
Diffundit late, qua cornea pervia lucem
Suscipit, & triplices, pupillæ ductilis usu,
Humores oculi radiis lucentibus implet.
Retina, nervifluis vasis & sanguine turgens,
Distinctis rerum formis depingitur intus,
Inde tremit, cerebroque facit de lumine sensum,
Corpora mensuris, numeris propiusve proculve
Stantia designat, desiderat inde vel odit
Res animus, formans visis meditamina rebus.

ELEMENS DES MATHEMATIQUES, &c.
h. e.
ELEMENTA MATHESEOS, QUÆ CONTINENT Geometriæ, Arithmeticæ, Algebræ, & Analyseos, rudimenta; Autore P. DUCLOS, Soc. Jes. Math. Profess. in Collegio Lugdunensi, & Academiæ Artium Socio.

Lugduni, apud Claudium Perrot, 1737, 8.
Alph. 1 plag. 4, Tabb. æn. 5.

Quæ ætatis nostræ felicitas est, an infelicitas, nihil hodie Elementis Mathematicis frequentius. Unus enim quisque fere, cui Matheseos docendæ provincia demandata est, profectibus Auditorum suorum egregie consultum iri existimat, si ab *Euclidæa* prolixitate abstrahantur, medulla tamen Geometriæ, cum Analyseos vel Algebræ principiis conjuncta, ipsis exhibeatur, quam fieri possit brevissime, methodoque maxime naturali. Cumque plures jam viri præstantes ejusmodi Epitomas in lucem emiserint; sæpiuscule tamen accidit, ut alii pro genio Auditorum suorum rem adhuc melius confici posse sibi persuadeant, novaque eorum usibus Elementa accommodent. Ea quoque causa fuit, cur Rev. Autor hæc sua Elementa publicare in animum induxerit, in quibus, ut verum fateamur,

mur, nec ordinem, nec claritatem, desideres. Nullique dubitamus, ex eorum lectione eos intra breve temporis spatium plurimum profecturos, qui ad Mathesin accedunt, incensumque iri ad altiora investiganda. Exhibentur hic scilicet principia Geometriæ, & cum demonstrationum brevitate talis rigor conjungitur, qualem quidem ferre possunt discentes. Arithmetica speciosa cum numerosa connectitur, uti fieri oportet. In Algebra, quicquid ad tractandas æquationes spectat, enucleatur, & illustratur. Ultra æquationes tamen secundi gradus non adscenditur. Problemata Geometrica, per Analysin hodiernam soluta, comparent, elicitis quoque eorum constructionibus ex calculo analytico. Quæ cum ita sint, nullum est dubium, quin hæc Elementa inter ea, quæ sunt melioris notæ, connumerari possint. Ne tamen *Euclides* ipse ex memoria Auditorum suorum deleatur, (id quod sæpissime accidere intelligimus, ex quo Elementorum conscribendorum mos invaluit,) in margine annotavit Autor, quæ propositiones *Euclidea* suis respondeant.

CHRISTIANI BREITHAUPTI, PROF. LOG. ET Metaphys. Publ. Ord. Ars decifratoria, sive scientia occultas scripturas solvendi & legendi. Præmissa est Disquisitio historica, de variis modis occulte scribendi, tam apud veteres, quam recentiores, usitatis.

Helmstadii, apud Christ. Frider. Weygand, 1737, 8.
Plag. 13.

Qui Commentationem præsentem, ante decem hos annos a doctissimo Autore promissam, avide exspectarunt, horum spei nunc tandem, ea in lucem edita, egregiisque ejus dotibus, docendi fide, perspicuitate, ordine, & dictionis elegantia, satis esse factum, nulli plane dubitamus. Quamvis enim multa ipsum ab hoc labore absterrere valuissent, tum quod huc usque non solum juvenes splendido loco natos, sed viros etiam in amplissimis jam dignitatibus constitutos, intra sindonem in hac arte non sine magno lucro instituit, quo se post publicatum artificium cariturum

 esse,

esse, facile videt, tum quod illi, qui hæc quondam edocti fuerunt, viliori nunc pretio absconditam ante scientiam omnibus propalari, ægrius aliquantum ferent; movit tamen eum ad edendum Opus ipsorum quorundam auditorum incuria, qui, promissum silentii fidem non servantes, quælibet, quæ sub conditione taciturnitatis iis tradita ad describendum fuerunt, ita inter familiares suos disseminarunt, ut nunc præcepta Autoris tanquam schedæ dissolutæ huc atque illuc circumvolitent, & timere ipse habeat, ne, si manum huic rei admovere porro cesset, reperiatur alius, qui observationes eas in publicam lucem producat. Accedebat & hoc, quod, cum non omnia, quæ hoc Opusculo continentur, ex se nata esse, sed plurima ejusmodi Autoribus, quorum opera aut plane nondum impressa fuerunt, aut exempla non amplius exstant, aut difficulter habentur, deberi, agnosceret, licet ea, magno & indefesso studio collecta, in meliorem ordinem redegerit, invidi atque inhumani animi esse putarit, ea pro rebus abstrusissimis & nemini cognitis venditare, atque occultatione morosa scrutatores rerum curiosarum ab earum cognitione prohibere. Sistit vero in præsenti velut quoddam tantum specimen artis decifratoriæ, qua illud occultarum scripturarum genus, quod vel per commutationem literarum vulgaris formæ, vel literas diversæ admodum ac novæ figuræ, quales sunt characteres arithmetici, chemici, astronomici, & id genus alii, scriptum fuit, solvi intelligique possit. Restant vero innumerabiles occulte scribendi modi, nulli arti, nullique ingenii humani solertiæ, pervii, nec a quopiam nisi clavis artificii conscio solubiles, quos si quis artis decifratoriæ beneficio enodare omnes atque explicare sustineret, næ is vanam atque irritam suscepturus esset operam. Quamvis & illud Cl. Autor contendat, inter mille occulte scribendi modos, quibus dissolvendis neminem fore parem nostra ætate creditur, vix unum vel alterum ejus generis occurrere, id quod exemplis aliquot declarat. Primo igitur loco exstat Disquisitio historica atque critica, de variis modis occulte scribendi, tam apud veteres, quam recentiores, usitatis, olim jam edita, de cujus & nos argumento videnmus.

mus. Quamvis origo literarum & scribendi, ratione & autoris & temporis, ignoretur, inventis tamen literis in hoc etiam omni cura elaboratum fuit, ut occultum quoddam scripturæ genus, sublimioribus doctrinæ capitibus, aut aliis quibusvis arcanis celandis, idoneum, excogitaretur. Qui labor tam feliciter etiam cessit, ut omnis fere ævi memoria testetur, plerisque gentibus peculiares suos describendi modos fuisse. Ex antiquioribus magna & præcipua hanc ob causam Ægyptiorum est celebritas. Primus illorum occulte scribendi modus, partim ex certis sententiis & argutis symbolis, partim ex historicis fictionibus, secretiori docendi methodo accommodatis, alter partim ex vulgaribus literis, partim ex symbolicis, compositus erat. Tertium vero occultarum literarum genus vocabatur sacrum, quo sublimia quævis de Deo, spiritibus, mundo, homine, aliisque naturæ secretis, mysteria, symbolis expressa, obeliscis, pyramidibus, templorum valvis, exedris, aris, tabulis, ad illa æternitati commendanda, insculpebant, unde postea hieroglyphicorum nomen acceperunt. Quæ hieroglyphica scriptura duplex erat, altera κυριολογικὴ, quando quælibet res propria imagine exprimebatur, altera συμβολικὴ, quando similium imagine mentis cogitata adumbrabant, quæ posterior huc potissimum pertinet. Ab Ægyptiis ad omnes totius fere orbis populos hæc per symbola mentem occultandi ratio, si *Clementi Alexandrino* fides est habenda, dimanavit. Veteres Judæos symbolis impense fuisse deditos, ex *Philone* atque Cabala confirmatur, multaque etiam Alphabeti secretioris atque scripturæ occultioris vestigia hinc inde exstant. Apud Græcos duo illi celeberrimi Philosophi, *Pythagoras*, cujus adhuc celebrantur symbola, atque *Plato*, omnium primi, literaturam hieroglyphicam ex Ægypto in Græciam intulerunt. Habebant & Græci suos ταχυγράφυς, & σημειογράφυς, quorum erat, præter scribendi compendium, res etiam scribendas ignotis characteribus involvere. Frequenti apud Lacones in usu erat Scytala illa, cujus rationem tantum non omnes postea probaverunt, ut de aliis apud Græcos occulte scribendi modis taceamus. Romanis non ante ea ars cognita fuisse videtur, quam

§. 1. (l. 1) — 2. (l. 5) — 3. (l. 20) — 4. (l. 25) — 5. (l. 34)

Tiro, *Ciceronis* libertus, ipso *Tullio* autore, notas quasdam ταχυγραφίας potissimum causa primum adhiberet, quarum numerus ultra quinquaginta fere millia augebatur, ut in literatas ea & illiteratas dividerentur, &, qui iis utebantur, hinc notarii cognominarentur. Habuerunt & *Julius Caesar* atque *Au-*
§. 6. *gustus* suas occulte scribendi rationes. Imo & veteres Christiani suos habuerunt notarios, quorum etsi praecipuum munus erat, Episcoporum, reliquorumque doctorum, conciones, vel alios sermones, calamo excipere, minime tamen dubitat Noster, quin illorum etiam opera ad negotia gravioris momenti occultanda, ne profanis mentibus innotescerent, adhibita fuerit. Imo exemplum Steganographiae ipsi esse videntur obscurissimae illae atque horrisonae prorsus veterum *Basilidianorum* voces, de quarum arcano sensu ne hodie quidem inter eruditos convenit. Saltem decantatissimum illud *Abracadabra* non ex meris tantum literis, nihil significantibus, constare, sed integras voces arcanum quendam sensum, quicunque is fuerit, in se continere,
7. arbitratur. Apud Germanos veteres, ut refert *Tacitus*, surculis ad edendas sortes amputatis, certae quaedam notae, quibus a se invicem distinguerentur, fuerunt inscriptae, & deinde soli sacerdotes, hoc est, nostro loquendi more, eruditi, & patresfamilias, scientiam illas interpretandi habuerunt. Ex quibus Noster concludit, notas has non vulgares fuisse literas, sed peculiare quoddam obscurissimorum signorum genus, ad res gravioris momenti occultandas accommodatum. *Carolum* quoque *Magnum* studium cryptographicum in deliciis habuisse, multumque in eo consumsisse temporis, multi, & inprimis *Trithemius*, memorant. In *Otfrido* tamen, Monacho Weissenburgensi, ad quem *Trithemius* provocat, nihil ejus rei Autor
8. invenit. Normanni etiam, a literarum studiis ceteroquin alieni, impetu in Galliam facto, Gallorum vero viribus nondum adeo prostratis, ut inter hos sine metu secure vivere liceret, clandestinis literis, ne consilia sua proderentur, inter se agere coeperunt, Graecis literis loco Latinarum usi, sed non ita, ut eadem litera Graeca Latinae responderet, sed alio singulari modo,
9. pluribus hic indicato. Cimbri atque Dani literas invenerunt

Runi-

Runicas, quæ myſticæ etiam atque occultæ appellantur. Poſt §. 10.
Caroli M. tempora inter Germanos *Rudolphus* Imperator ſingulare arcanum, occulte ſcribendi, excogitaſſe fertur. Neque Scholaſtici etiam cryptographiæ ignari prorſus fuiſſe videntur, quod ex ipſorum *Barbara*, *Celarent*, &c. patet. Omnibus vero, qui ex Germanis inde a *Carolo M.* de ſtudiis Steganographicis præclare meruerunt, palmam feciſſe dubiam videtur *Jo. Trithemius*, qui ſe genio quodam ad eam rem ſuſcipiendam excitatum fuiſſe aſſeverat, duoque Opera condidit, Steganographiam nempe, ſeptem Libris conſtantem, quorum quatuor priores, mirificis artibus, ſecundum pollicitationes ipſius Autoris, in quadam ad *Joannem Boſtium*, Ordinis Carmelitani Monachum epiſtola, referti, temporum injuria perierunt, reliqui vero tres hodieque ſuperſunt, nihil aliud, quam varios & diverſos occulte ſcribendi modos, continentes; & Polygraphiam, in ſex Libros minores diviſam, cujus argumentum a Steganographia non eſt diverſum, ſed alio tantum ordine tractatum. *Trithemius*, pro genio illius Seculi, ob hæc, quæ jactitabat, myſteria, præcipue, quod, ad ea magis obſcuranda, variis ſpirituum ac dæmonum nominibus uſus eſſet, non ſolum ipſe apud multos magiæ ſuſpicionem incurrit, ſed αὐτογράφω etiam librorum Steganographiæ id accidit, ut juſſu Electoris Palatini *Friderici* II flammis addiceretur. Ipſe autem nefandi hujus ſceleris ſuſpicionem graviſſima deteſtatione a ſe amolitur, tum vero alios habuit famæ ſuæ vindices, & *Guſtavum* præcipue *Selenum*, qui hanc labem a nomine *Trithemiano* abſterſerunt. Recentiori ætate quidam *Trithemium* emendarunt, atque obſcure ab ipſo dicta illuſtrarunt, inter quos principatum merito tenet *Guſtavus Selenus*, ſive Sereniſſ. Dux Brunſuicenſis & Luneburgenſis, *Auguſtus*, in Cryptographia ſua, ſub initium Seculi proxime elapſi typis exſcripta, quæ novem Libris conſtat, & ungues admorſos ſapit. Alii meliora artificia, ſaltem *Trithemianis* non inferiora, reperire laborarunt, ex quibus *Cardanus* abjectiſſime de *Trithemio* judicat, quæ vero ab ipſo excogitata eſſent, reliquis omnibus longiſſime anteire, ſibi ex arroganti & ſtulto faſtu perſuaſit, variaſque Cryptographiæ ratio-

tiones propoſuit, ſed vel jejunas, frigidasque, & ineptas; vel adeo obſcuras, ut nemo eas intellectu & mentis acumine aſſe-
§. 13. quatur. Poſthæc *Athanaſius Kircherus*, ſuaſu inprimis Illuſtriſſ. Comitis *de Martiniz* eo tempore Proregis Regni Bohemiæ, magnique literatorum Mæcenatis, in id incubuit, ut arcana illa, quæ *Trithemius* in Epiſtola ad *Joannem Boſtium* pollicitatus quidem erat, ſed, ſiniſtra metuens eruditorum judicia, ipſe etiam ſuppreſſerat, perveſtigaret atque detegeret, quibus artificiis inventis & ipſe *Caſpar Schottus* mirum quantum gloria-
14. tur. Denique & hic ipſe & *Caſpar Schottus* in Magia cryptographica, *Jo. Baptiſta Porta* in Magia naturali, *Daniel Swenterus*, ſub ficto nomine *Jani Herculis de Sunde*, in Steganologia & Steganographia nova, & *Joannes Balthaſar Friderici* in Cryptographia, artem hanc magis amplificare contenderunt. Anglorum Cryptographiam Noſter non attingit, quoniam horum libri ipſi non ad manus fuerunt. Abſoluta igitur Cryptographiæ hiſtoria, ad ipſam denique, quam hoc Opuſculo pandere & explicare inſtituit, artem decifratoriam progreditur,
CAP. I ita, ut *Cap. I* originem, fata, & præcipuos ejus cultores, com-
§. 1. memoret. Artis autem decifratoriæ nomine intelligit ſcientiam, quæ rationem, ſcripturam occultam, ſive abſtruſis characteribus, ſive cifris, aliisque obſcuris ſignis, involuta fuerit, vel quodcunque aliud antiquum monumentum, perobſcuris & obſoletis literarum ductibus refertum, ſolvendi legendique expli-
2. cat. Quamvis autem nonnulli artis hujus inventæ gloriam ad Prophetam *Danielem* tanquam primum autorem referunt, quod ſolus ille reconditæ ſcripturæ, qua Deus Babyloniorum Regi *Belſazari* interitum prænuntiavit, legendæ interpretandæque par fuerit; temere tamen hoc artis præceptis effectum eſſe dicitur, cum potius vates, divino colluſtratus lumine, id ope immediatæ cujusdam revelationis præſtitiſſe videatur. Longius autem illorum Criticorum procedit audacia ſeu temeritas, qui figuras ipſas literarum determinare e ſacris literis conantur.
3. In Ægyptiorum, Græcorum, Romanorumque, hiſtoria vix ar-
4. tis ejus veſtigia exſtant. Medio etiam ævo prorſus ignota &
5. neglecta fuiſſe videtur. Recentiori autem ætate a celeberrimis

viris

viris magis exculta fuit, & ab iis ipſis præcipue, qui & Cryptographiæ operam aliquam navarunt, ex quibus inter Germanos nominatim hic *Daniel Swenterus*, *Caſpar Schottus*, *Guſtavus Selenus*, *Athanaſius Kircherus*, *Ludovicus Henricus Hillerus*, & *Ludov. Erneſtus Neuburgius*, cujus eximiam in hac arte peritiam Epiſtola Rev. Abbatis Loccumenſis, *Bœhmeri*, in fine hujus Opuſculi ſubnexa, pluribus prædicat, inter Anglos *Joannes Walliſius*, inter Italos *Anton. Maria Caſpi*, & demum noviſſime inter Germanos *Nic. Seelanderus*, & Medicus quidam adhuc ignotus, laudantur. Mancam tamen & imperfectam eſſe hanc Hiſtoriæ literariæ particulam, Noſter fatetur, quod ars ea a majoribus tam parum exculta, neque ejus utilitas perſpecta fuerit. *Cap. II* requiſita ad artem decifratoriam feliciter exercendam neceſſaria generatim proponit, ubi quidem ingenium ad hoc negotium idoneum, linguarum, inprimis Grammaticæ, notitiam, patientiamque, poſtulat, ac præterea in conditionem, nomen, & mores ſcriptoris, aliasque circumſtantias, diligenter inquirendum, nec minus temporis rationem habendam, ſcripturæ autem nimis brevi operam nulla ratione dandam, regulas quoque non ſeparatim, ſed omnes ſimul & conjunctim, ſumendas, & denique exercitationis aſſiduitatem adjungendam eſſe, inculcat. *Caput III* de fundamentis & regulis ejus artis agit, & ſcripturam occultam inveſtigaturo ad duo potiſſimum monet attendendum eſſe, literarum ſcilicet frequentiam, & illarum, quem inter ſe habent, nexum, & ratione frequentiæ quidem in omnibus linguis frequentiores eſſe vocales conſonantibus; ratione nexus autem generatim geminatas eſſe conſonantes, quas præcedat vocalis & ſequatur, paucis exceptis, in quibus res aliter ſe habeat. Quibus præmiſſis, ſingulares quasdam regulas de linguis hodieque uſitatis, nimirum Germanica, Latina, Italica, Hiſpanica, Gallica, Anglicana, denique & Græca, exponit. Criteria autem, ex quibus, ſcripturam aliquam lingua Germanica conſignatam eſſe, dignoſci queat, conſtituit 1) raritatem vocum, quæ ex una litera conſtant, 2) frequentiam geminatarum, præcipue in fine vocum, 3) frequentem recurſum τῦ e in vocibus prolixioribus, & denique 4) viginti quatuor diverſos

Marginal notes: §. 6. 7. 8, 9. 10. 11. 12. CAP. II §. 2, 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. CAP. III. §. 1. 2. 3. 4-10. 12-17. 19-21. 23-39. 41-43. 11.

§. 18. versos characteres. Inter criteria Latinæ linguæ refert 1) raritatem duplicatarum, 2) frequentiam vocum, tres literas tantum habentium, & 3) viginti duo diversa alphabeti signa.
22. Criteriis linguæ Italicæ assignat 1) nimiam duplicatarum frequentiam, 2) longiora vocabula, 3) viginti diversas alphabeti
29. notas. Linguæ Hispanicæ criteria esse dicuntur 1) voces prolixiores, 2) copia duplicatarum literarum mediocris, 3) viginti sex diversa alphabeti signa.
34. Inter criteria linguæ Gallicæ numerantur 1) frequentia vocum, quæ unam, duas, tres, vel quatuor, habent literas, 2) *e* frequenter finale, 3) viginti tres di-
40. versi characteres. Linguæ Anglicanæ criteriis adscribuntur 1) viginti quatuor diversi characteres, 2) finales duplicatæ, 3) paucitas vocum, quæ ex una tantum litera constant. Linguæ
44. Græcæ criteria ponuntur in frequentia trium aut quatuor vocalium, in una voce se immediate sequentium, 2) in multitudine vocum, unam, duas, vel tres, literas tantum habentium, &
CAP. IV. 3) viginti quatuor diversis literarum figuris. *Capite IV* mo-
§. 1. dum occultam scripturam investigandi solvendique docturus, proposito ejusmodi scripturæ exemplo, per singulas partes de-
2. clarat, qua ratione lingua, in qua consignata fuerit, investigari,
4. quo pacto vocales detegi, qua ratione consonantes perquiri,
CAP. V. & quæ alia observari, debeant. *Capite* denique *V* de usu hujus
§. 1. artis diplomatico & critico exponit, qui etsi nostra ætate ob nimis perplexam occulte scribendi rationem, nunc usitatam, quodammodo cessare videatur, multa tamen ab hac arte
2. supersunt commoda, in historicis monumentis, medii inprimis ævi, recte intelligendis atque illustrandis. Exempli loco hic ex Codice pervetusto Bibliothecæ Augustissimi Imperatoris perobscura & perplexa scriptura repetitur, quam *Lambecius* nulla ratione intelligere potuit, Noster autem explanat; neque minus initium Diplomatis Imperatoris *Henrici III*, &
3. Bullæ item papalis *Sixti II*, P. R. cujus utriusque literæ majusculæ fere omnes, qua figuram, sibi similes esse videntur, verus ta-
4. men sensus a Nostro eruitur. Denique proponit quæstionem, beneficione artis decifratoriæ lingua etiam prorsus ignota & peregrina legi ac detegi queat, idque negotium sibi non plane

videri

Digitized by Google

videri ἀδύνατον respondet, modo lingua hæc ignota cum linguis jam notis multa habeat communia. Ad extremum, exercitationis causa, aliquot occultarum scripturarum exempla, characteribus, literis item Latinis, Germanicis, Græcis, Hebræis, mixtis quoque characteribus, literis, & numeris, contexta, subjungit, quibus res quædam arcanæ, eædemque curiosissimæ, continentur, quæ, si veræ essent, efficerent sane, ne operæ horum solutioni impensæ quemquam pœniteret. Docent enim super aqua ambulare; longitudinem maris invenire; e ferro, quod in metalli fodinis silvæ Herciniæ reperitur, aurum, in eo latens, magno cum lucro extrahere; plantas in typum futuræ mortuorum resurrectionis resuscitare. Quorum itaque, hæc explorare, interest, huc accedant, & in solvendis iis ingenii industriæque nervos contendant, ac, detecta clave, id, præter lucrum, quod inde exspectare licet, præmii loco ferant, ut non tam Oedipi nobis, quam magni Apollines, videantur. Ipse autem Cl. Autor illa, quorum nunc se primas veluti lineas duxisse ait, accuratius aliquando expendet, editisque Supplementis ad suam maturitatem perducet. §. 5.

D. JO. ANDREÆ DE ASTESATIS, BRIXIANI, Benedictino-Cassinensis, Epistola, in qua annus decimus septimus supra octingentesimum Bernardi, Regis Italiæ, emortualis ostenditur, & aliæ Lotharii Imperatoris ac Ludovici junioris, ejus filii, a vulgatis noviter observatæ Epochæ exhibentur.

Mediolani, uti conjectamus, 1733, 4.
Plag. 6½.

Venerandus Autor Epistolæ subjecit hæc verba: *Mediolani, ex ædibus S. Simpliciani, prid. Id. Januarii A. 1733.* Ex ea lacinia annum locumque impressionis divinavimus, siquidem prima libri pagina utrumque momentum prætermittit. Typographus Lectorem in limine statim docet, sibi forte fortuna hanc Epistolam oblatam fuisse, dignam utique, quæ edatur. Autor ipse videtur hoc pacto cessisse dissidentium invidiæ.

Nomen ejus de reliquo eſt celeberrimum, quippe qui publicæ jam luci donavit *Opuſculum Evangeliſtæ Manhelmi de obſidione Brixiæ*, commentariis ſuis atque annotationibus apprime exornatum, ediditque artis criticæ ſpecimen ſingulare, cujus ope tenebras obſcuriorum temporum diſpulit, reſtituta Diplomatum ſerie & Chronologiæ ratione. Poſthæc nonnulla objecit Anonymo Autori *Diſſertationis de Italia medii ævi*, quæ A. 1729 cum reſponſis ejusdem Anonymi recuſa fuerunt Mediolani. Hæc vero Epiſtola eſt inſtar corollarii ad annotata in Diſſertatione de Italia ævi medii. Controverſus fuit huc usque inter eruditos verus *Bernardi*, Regis Italiæ, annus emortualis, quem hic fuiſſe inventum & confirmatum lætamur. Pateſcunt ita ſimul nonnulla, ad Epocham *Lotharii* Imperatoris ac *Ludovici* junioris ſpectantia. Hæc ad notitiam libri externam. Videamus nunc, quid Muſæ intra velum recondiderint, poſtquam Italiæ gratulati fuerimus, quod ibi liceat Theologis quoque excolere & perquirere hiſtoriam patriæ, quæ libertas haud ita pridem a nonnullis in Germania attentari cœpit. Annaliſta *Lambecianus*, *Bertinianus*, *Cæſareus*, nec non *Eginhardus*, *Hermannus Contractus*, ac recentiores, *Sigonius*, quem *Joſeph. Antonius Saxius*, Vir incomparabilis doctrinæ, notis illuſtratum nuper edidit, *Baronius*, *Pagius*, nec non noviſſime inclyti Mediolanenſes Socii Palatini in *Rer. Ital. Script. Tom. II ad Paſch. Bull. pag. 220*, aliique, obitum *Bernardi*, Italiæ Regis, ad annum vulgaris Æ-
Pag. 6. ræ 818 referunt. Noſter eum affigit anno 817, nec tamen exagitat diſſentientes more, viliſſimis tenebrionibus tantum ſolenni. Teſtem laudat Epigraphen illam inſignem, obviam in lapide penes perantiquam Ambroſianam Baſilicam, quæ habet, *Bernardum* poſt regnum quatuor annorum & menſium quinque, XV Cal. Maji, (id eſt, XVII Aprilis die,) Indictione X, deceſſiſſe. Accedit *Ludovici Pii* teſtimonium, in Capitularibus apud *Baluzium* ad annum 817 dicentis, regnum Italiæ fore ſubjectum filio ſuo *Lothario*, uti ſibi *præſenti tempore ſubjectum maneat*. Hæc protulit in procerum regni conventu *Lu-*
7. *dovicus*, utique defuncto *Bernhardo*. *Bernhardi* non una fuit Epocha. Prima ab 8 Julii A. 910, nempe emortualis anni patris

Pipi-

Pipini, deducitur. Anni tamen regiminis inde non supputantur. Secunda exordium capit ab anno 912 inter 8 ac 18 Pag. 8.
Novembris diem, cum *Bernardus* sub *Vala* tutela ab avo *Carolo* in Italiam fuit missus. Hinc omnia privata documenta, tum conscripta, deducuntur, exordiumque sumunt, uti ex Farfensis Cœnobii Regesto comprobatur, nondum evulgato. *Ludovici Pii* auspicia regiminis in eis inchoantur ab anno 814, & in nonnullis chartis ab anno 813, quo pater eum in Comitiis 9.
Aquisgranensibus consortem Imperii allegit, & *Bernhardum* nepotem nuncupavit Italiæ Regem. Hæc est tertia *Bernhardi* Epocha. Quarta deducenda est ab anno 814, quo ipse a patruo *Ludovico Pio* palam confirmatus fuit. Anni *Bernhardi* in monumentis constanter numerantur ab anno 812. Id evincitur quoque ex libris editis. Indictiones curiæ Ecclesia- 10 seq.
sticæ Mediolanensis a regiis distinxerat triennali anomalia *Puricellus*; alii eas venditaverant pro vagis & inconstantibus. Utrumque repudiat Noster, nec id sine ratione. *Sigonius* & *Pagius* errarunt in minutis momentis haud raro. Cujus 14.
rei proferuntur exempla. In *Regesto Farfensi* post 29 Martii diem A. 817 nulla amplius *Bernardi* occurrit mentio, cum ta- 18.
men anni *Ludovici Pii* ac *Lotharii* memorentur. Regesti certe ejus fides est incorrupta. De initio Æræ Christianæ, in Di- 19.
plomata Imperatorum Regumque recepto, ita Noster: *Id ne-* 24.
gamus unum, in Diplomatum datis ante Crassum eam usurpatam fuisse. Quapropter Æram hanc, quoties in editis monumentorum datis apparebit, interpolatam perpetuo censebimus & dicemus. Amanuenses postea Diplomatibus, a sese descriptis, eam sæpius ex more sequentis ævi intruserunt, ita, ut de 25 seq.
cetero sinceritati Diplomatum nil decedat, dummodo nulli alii tralúceant nævi. Epocha *Lotharii* ab anno 843 hic extra du- 29.
bium ponitur. Prima ab anno 839 initioque Maji est inchoanda, cum *Ludovicus* pater in Wormatiensi conventu Gallias inter filios divisit. *Ludovici* junioris, ex *Lothario* nati, 12 epo- 47 seq.
chas hic allatas intelligimus, cujus *Pagius* tantum assignaverat quatuor. Qui arti diplomaticæ student, suis hic pascentur ferculis, & a promo condo tam largo ac diligenti complura expetent consimilia.

DECADES DUÆ CASUUM CLINICO-MEDICOrum, ex propria praxi enatorum, cura atque diligentia debita observatorum, collectorum, & nunc ad publicam rei medicæ utilitatem editorum, a Doctore quodam Medico, circa Herciniæ silvas habitante.

Nordhusæ, apud Jo. Henricum Grossium, 1738, 8. Dec. I plag. $7\frac{1}{2}$, Dec. II plag. $10\frac{1}{2}$.

Bona mente, rectoque consilio, ignotus nobis Autor, Vir non indoctus, nec in morborum curatione infelix, in notando autem eorum decursu eventuque diligens, atque in veterum recentiorumque Medicorum monumentis versatus, ad consignandas has Observationes accessit, ut, cum, magnam esse earum utilitatem, omnium consensu constet, ipsemet rei medicæ incrementa dignitatemque pro sua etiam virili adjuvaret. Neque vero casus, quos dicunt, curiosos rarosque hic pollicetur, sed eos, qui Medico Pragmatico sæpius obveniunt, ut ex illorum accurata & assidua descriptione majus ad rem medicam emolumentum redundet. Refert igitur ægrotantis ætatem, sexum, temperamentum, vitæ rationem, consuetudinem, corporis habitum, vasorum capacitatem, vultus colorem, vires, caloris corporis mutationem, pulsum, dispositionem hæreditariam, ad animi pathemata proclivitatem, ægrotanti propriam, victum potumque consuetum, vitam desidem vel laboriosam, excretorum retentorumque rationem, morbos, quantum quidem indagare licuit, prægressos, & complicatos, somni conditionem, urinæ colorem, coctionem, præcipitationem, aliaque ejusmodi phænomena, notat, in dies data & applicata remedia, diætetica, pharmaceutica, chirurgica, eorumque successum, formulas medicamentorum, candide expromit, & cuivis historiæ momenta quædam pathologica & practica subnectit, aliosque scriptores, qui vel similes Observationes conscripserunt, vel de morbo generatim egerunt, commendat. De dicendi autem genere excusat se, quod de rebus agere medicis, non vero stilum Romanum docere, sibi esset constitutum. In *priori Decade* 1) affectus convulsivus singularis, qui est opistho-

tonos

tonos cum tetano alternans, a prætenſa philtri propinatione, aut potius ab alia re venenata, ore accepta, vel intus concepta; 2) aſthma hypochondriaco-ſpasmodico-cachecticum, cum hepatis vaſorumque meſenterii infarctu; 3) apoplexia ſpaſmodico-hyſterica, a purpura chronica ſcorbutica neglecta & retrocedente; 4) affectus ſpasmodico-hyſterico-lipothymicus in fœmina quoad corpus, & præcipue quoad animam, ſenſibili; 5) motus ſpasmodico-convulſivi hyſterici ex tinea ſponte ſicceſcente; 6) aſthma ſpaſmodico-convulſivum cachecticum, ex polypo cum pectoris hydrope, in hydropem terminatum cum lethali eventu; 7) paſſio iliaco-colico-ſpaſmodica; 8) colica ſpaſmodico-flatulenta hæmorrhoidalis in nobili fœmina ſene; 9) ſingularis ſpermatis virilis profuſio a debilitato veſicularum ſeminalium tono ex manuſtupratione reiterata cum ſpaſmo dolorifico vaſorum ſpermaticorum & teſtium; 10) affectio hypochondriaco-ſpaſmodica cum hepatis infarctu; in *Decade poſteriori* 1) melancholia curata; 2) delirium melancholicum hypochondriaco-hyſtericum furioſum; 3) cachexia cum tumore & inflammatione eryſipelaceo-phlegmonordea; 4) cachexia ſcorbutica; 5) cachexia variis morbis & ſymptomatibus, præcipue autem podagra, item febre intermittente, cardialgia, atque colica ſpasmodico-flatulenta, ſtipata & complicata; 6) cachexia incipiens; 7) icterus gravis, ad nigrum fere accedens, in vetula ſeptuagenaria curatus; 8) aſthma ſiccum ſpaſmodicum, ſæpius recurrens; 9) cardialgia ſpaſmodico-hyſterica cum colica ſpaſmodico-convulſiva complicata, in virgine alias aſthmate convulſivo graviore laborante; & 10) cholera, exponuntur, quas adeo Obſervationes junioribus præcipue Medicis profuturas eſſe, plane nobis perſuademus.

ELOGIUM JOANNIS ORTWINI WESTENBERGII, JCti Batavi.

Amiſit ante biennium, & quod excurrit, Academia Lugdunenſis *Joannem Ortwinum Weſtenbergium*, Virum magnum, & ſolidioris Jurisprudentiæ fama celeberrimum, cujus vitam, & præclara in artem Themidos merita, paucis enarrabimus. In hu-

lucem editus fuerat d. 28 Maji A. 1667 Neohuſii, quod oppidum, non adeo notum, Comitatus Benthemienſis, in Weſtphalia, portio eſt. Patrem habuit ejusdem nominis, Medicum doctum, & Benthemienſium Comiti a valetudinis cura; matrem vero *Gertrudem, Joannis a Geſſeler*, in Ulſenſi apud Benthemienſes territorio Quæſtoris, & in oppido Neohuſano mercatoris florentiſſimi, filiam. Prima literarum fundamenta, præter parentem, publicæ Benthemienſi, & deinceps Lingenſi, ſcholæ accepta retulit. Anno ætatis decimo quarto, raro modeſtiæ, diligentiæ, ac doctrinæ, teſtimonio ornatus, ad Steinfurtenſe Gymnaſium commigravit, & Philoſophiæ morali pariter ac civili, duce *Sim. Gerlaco Ebelio*, nec non Jurisprudentiæ, doctore avunculo, *Jodoco a Geſſeler*, operam ſtrenue dedit. Bene ita præparatus, decimum ſeptimum agens annum ad illuſtrem Friſiorum Academiam alacri pede contendit, ubi cumprimis *Jacobum Gronovium* ſecutus eſt, ejusque auſpiciis pleniorem Latini ſermonis notitiam ſibi comparavit, in altum Hiſtoriarum Antiquitatumque oceanum ſeſe immiſit, & magiſtri ſui præſidio ſuffultus, Diſſertationem philologicam, de duobus maxime inſignibus *Lucii Flori* locis, in cathedra publica defendit. Et, cum perſuaſum ſibi haberet, rectius longe atque felicius Juris tractari poſſe diſciplinam, ſi Theologiæ ſtudium præceſſerit, ſcholas frequentavit *Campegii Vitringa*, Theologi ſummi, quibus ad finem perductis, in Themidos caſtra tranſiit, ſaluberrimis *Gerardi Noodtii & Ulrici Huberi* doctrinis, veluti armis, inſtructus. Gravi morbo, ſtudiorum cauſa, implicitus, relinquere iſtam Muſarum ſedem, & in patriam reverti, cogebatur; quamprimum tamen convaluerat, Harderovicenſes adiit, & intermiſſum pauliſper ſtudiorum curſum, qua decet, diligentia continuavit, ac, poſtquam ſemel atque iterum, præſidente avunculo ſuo, *Jodoco a Geſſeler*, *de Succeſſione ab inteſtato* publice diſputando, dexteritatis ſpecimina edidiſſet, Groningam ſeceſſit, hic quoque ſubſidia conquiſiturus, quibus collectus præclaræ doctrinæ theſaurus augeri poſſet locupletarique. Nec felici deſtituebantur ſucceſſu tot ejus ſudores, totque lucubrationes, diſcendis Juribus perpetuo conſecratæ. Harderovicenſis enim Academia ei A. 1687, defenſa

ſolenni

Digitized by Google

ſolenni ritu Diſſertatione, Doctoris jura ac privilegia tribuit, quos deinceps honores anno poſt ſecuta eſt Pandectas docendi munus publicum, in Steinfurtenſi Gymnaſio ipſi demandatum, & Oratione, *de excellentia Juris Romani*, ab eo ſuſceptum. Et hoc quidem Gymnaſium, dici vix poteſt, quam mirifice, hujus Viri doctrina, ad juſtæ propemodum Academiæ celebritatem ſurrexerit. Hujus rei cauſa Comitis Benthemienſis gratiam magis magisque ſibi conciliabat *Weſtenbergius*, & non tantum, præter Juris Civilis ſpartam, Hiſtorias & Eloquentiam docere jubebatur, verum etiam, impoſito ipſius humeris munere longe ſplendidiori, in publicis quam ſæpiſſime adhibebatur negotiis. Non potuit tanta virtus latere diu, quin potius ejus fama ad Harderovicenſis Academiæ Curatores pervenit, utpote qui vindicabant ſibi *Weſtenbergium* ſuum, illique ordinariam Juris Profeſſionem offerebant, quam etiam A. 1695 Oratione concinna, *de ratione docendi & diſcendi Juris*, auſpicatus eſt. Commonſtravit ibi juvenibus ſingularem, qua Juri interpretando vacabat, ſedulitatem, & publicis certaminibus eorum ingenia frequenter exercuit. Summum in illa Academia magiſtratum quinquies geſſit, eo que abiturus, *de Jure Naturali; de Jure Civili ad fontem Juris Naturalis redigendo; de Jure Gentium; de licito non honeſto; & de calculo Minervæ, ſeu lege ἰσοψηφίας, ejusque juſtitia*, diſſeruit. Vixerat ita unum & viginti annos apud Harderovicenſes *Weſtenbergius*, cum Curatores Franequeranæ Academiæ, ingenti Viri celebritate commoti, eum invitarent, ut *Zachariæ Huberi* loco, quem Curia Senatorem ſibi vindicaverat, Anteceſſoris provinciam ornaret in poſterum. Accepit Noſter conditiones, & A. 1716 ſolenni *de Jurisprudentia rationali* Oratione munus hoc novum aggreſſus eſt. Quatuor annis poſt Groningani proceres Academiam ſuam hoc Viro illuſtriorem reddere cupiebant, &, ut voti compotes fierent, lautiſſima ei pollicebantur præmia; quod ſimul atque intellexerunt Friſii, ne ſe expugnari paterentur, vehementer interceſſerunt, ampliumque, & ad mille quingentos Carolinos auctum, ſtipendium, cum ſumma honoris præfatione ipſi decreverunt. Non tamen valde diuturnum Friſiis fuit hoc gaudium, quandoquidem, præterlapſo ſeptennio, intra quod temporis ſpatium Academiæ flori invigilaverat,

verat, eidemque, Rectoris dignitate fulgens, aliquando præfuerat, Academia Lugdunensis A. 1723 ordinariam Juris Civilis Romani & hodierni Professionem ipsi detulit, quam lubens quoque suscepit, recitata *de Philosophia JCtorum, & inprimis ea, quæ circa legum collisionem versatur*, gravi elegantique Oratione. Implevit ibi spem, quam de ipso conceperat Academia, imo longissime superavit, & sceptrum Academicum bis deposuit, publice habitis Orationibus, primum *de jure Rhadamanthi*, deinde *de Jurisprudentia Quinti Cerbidii Scævolæ*. Matrimonium A. 1697 iniit cum *Mathilde a Gesseler*, amitina sua, quæ cum altero statim anno eriperetur ipsi, A. 1710 conciliavit sibi *Annam Gertrudim, Gerhardi de Witt*, apud Vesalienses Judicis & mercatoris primarii, filiam, & diuturna ejus consuetudine gavisus est. Liberi, quos sustulit ex eo matrimonio, in ipsis vitæ principiis fuerunt demortui. Sanguinis humorumque intemperies, quæ usitata Medicis appellatione scorbutus dicitur, & nimiæ lucubrationes, quas ne senex quidem intermisit, effecerunt, ut Vir eximius inopinato prosterneretur, & convulsivi motus tantum non omnia ejus membra concuterent, omnemque sensuum usum ad longum temporis spatium ipsi adimerent. Quam licet calamitatem superasset favente Numine, & idoneorum remediorum ope, consimili tamen morbi furore iterum correptus, ultima mensis Junii nocte anni hujus Seculi septimi & trigesimi, septuagesimo primo ætatis anno, vitam cum morte commutavit. Scripta reliquit egregia, quæ summo cum applausu exceperunt JCti elegantioribus literis probe instructi. Nos, præter ea, quorum jam mentionem injecimus, illorum indicem damus: Diss. *de Usuris*, Harderovici, 1687; *de Servitutibus*; *de Emphyteusi*; *de Querela inofficiosi testamenti*; *de Fructuum perceptione*; *de Consuetudine*; *de Foro competenti*, quæ omnes in Gymnasio Steinfurtensi prodierunt; *de Portione legitima, parentibus, liberis, & fratribus, relinquenda*, Dissertationes quatuor; & novem *de Causis obligationum*, Harderovici defensæ; Oratio *de Jurisprudentia Pauli, Apostoli*, ibidem recitata, & superiore anno Baruthi recusa; *Principia Juris secundum ordinem Institutionum*, Amstelodami, 1699, 8; *Principia Juris secundum ordinem Pandectarum*, Harderovici, 1712, 8; *Dissertationes ad Constitutiones Marci Aurelii Antonini, Imperatoris*, Lugduni Bat. 1736, 4, de quibus proxime dicemus. Memoriam Viri optimi, & Jurisprudentiæ bono nati, Clarissimus Lugdunensium JCtus, *Joannes Georgius Ruckerus*, publica Oratione, vitam & merita *Westenbergii* eleganter commemorante, d. 23 Sept. A. 1737 recitata, posteaque typis commissa, seræ posteritati commendavit.

Digitized by Google

INDEX AUTORUM,

quorum Libri, aut Inventa, in hoc Volumine recensentur.

I. *Libri Theologici, & ad Historiam Ecclesiasticam spectantes.*

Anonymi *Ritus sacri omnium totius orbis gentium, repræsentati Figuris splendidis, in æs incisis manu* Bernardi Picardi. *Tomus III.* 529

Boston (*Thomæ*) *Tractatus Stigmatologicus Hebræo-Biblicus, quo accentuum Hebræorum doctrina traditur.* 390

Butleri (*Joseph.*) *Analogia Religionis naturalis & revelatæ cum constitutione & cursu naturæ.* 211

Gerdesii (*Dan.*) *Exercitationum Academicarum Libri tres.* 616

Gregorii, *Episcopi Nyssæ, Epistolæ septem, Latine versæ, & Notis illustratæ a* J. B. Caracciolo. 337

Gretseri (*Jac.*) *Opera omnia. Tomus VII & VIII.* 534

Tomus IX & X. 676

Hare (*Franc.*) *Psalmorum Liber, in versiculos metrice divisus.* 109

Diss. de antiqua Hebræorum poesi. ibid.

Heumanni (*Christoph. Aug.*) *Primitiæ Gottingenses Academicæ.* 464

Lamii (*Jo.*) *de recta Christianorum in eo, quod mysterium divinæ Trinitatis attinet, sententia Libri VI.* 400

Langii (*Joach.*) *Urim & Thummim Prophetarum.* 339

de Longueval (*Jac.*) *Historia Ecclesiæ Gallicæ. Tomus V & VI.* 589

Lowmanni (*Mosis*) *Paraphrasis & Notæ in Revelationem S. Joannis.* 297

Martene (*Edmundi*) *de antiquis Ecclesiæ ritibus Libri. Tomi III.* 433

Miscellanea Groningana, in Miscellaneorum Duisburgensium continuationem publicata. Tomus I. 619

Moshemii (*Jo. Laur.*) *Theologia moralis S. Scripturæ. Pars II.* 343

van der Muelen (*Guil.*) *Dissertationes philologicæ de die mundi, & rerum omnium natali. Partes II.* 154

Pertschii (*Jo. Ge.*) *Delineatio Historiæ Ecclesiasticæ. Seculum II.* 642

Philelentheri *Lipsiensis Annotationes in Cogitata de Libertate cogitandi, seu versutia fraudulenta laica ingeniorum Angliæ fortium.* 647
Robinsoni (*Christoph.*) *Opusculum Theologicum, quo utilitas Revelationis ostenditur, quantacunque etiam sit rationis humanæ excellentia.* 621
Schlichteri (*Christian. Lud.*) *de Mensa facierum, ejusque mysterio, Libellus singularis.* 139
Vindiciæ Crucis, panibus facierum impressæ, & phraseos Paulinæ, καθ' ἡμέραν, Hebr. VII, 27. ibid.
Schlosseri (*Jo. Lud.*) *Lutherus Lutheranus, Luthero Reformato Jo. Mauritii Mommers oppositus.* 350
Schrœderi (*Nic. Guil.*) *Quatuor prima Capita Geneseos, Turcice & Latine, Notulis adspersa.* 424
a Seelen (*Jo. Henr.*) *Meditationum Exegeticarum Pars tertia.* 473
Vignolii (*Alphonsi*) *Chronologia Historiæ sacræ & profanæ. Tomi II.* 97. 438. 494. 595
Waltheri (*Ant. Balth.*) *Meditationes Juridico-historicæ, in passionem & mortem Jesu Christi.* 692
Waterlandi (*Dan.*) *Recognitio doctrinæ de Eucharistia, ex Scriptura & antiquitate repetita.* 24

II. *Libri Juridici.*

Conradi (*Franc. Car.*) *Parerga, in quibus Antiquitates & Historia Juris illustratur. Liber II.* 133
Liber III. 312
Crameri (*Jo. Georg.*) *Commentarii de Juribus & prærogativis Nobilitatis avitæ, ejusque probatione. Tomus I.* 214
Engau (*Jo. Rud.*) *Elementa Juris Criminalis Germanico-Carolini.* 175
Estor (*Jo. Ge.*) *Specimen Juris Germanici de Jure devolutionis.* 273
Hoffmanni (*Jo. Guil.*) *Collectio Documentorum ineditorum, Historiam, Jurisprudentiam publicam, ac feudalem, aliaque S. R. I. Jura, illustrantium. Pars I.* 36
Observationum Juris Germanici Libri duo. 606
Mascovii (*Gothofredi*) *Notitia Juris & Judiciorum Brunsuico-Luneburgicorum.* 554

Meril-

Merillii (Edmundi) *in quatuor Libros Institutionum Imperialium Commentarii principales, cum Præf.* C. H. Trotz. 451
van der Muelen (*Guil.*) *Defensio Dissertationis de Origine Juris Naturalis, opposita Simonis Heur. Musæi Vindiciis Juris naturalis paradisiaci.* 154
Verrii (*Jani Bassanensis*) *Examen Juris Canonici & praxis fori Ecclesiastici Protestantium in causa raptus & affinibus.* 304
Waltheri (*Ant. Balth.*) *Meditationes Juridico-historicæ in passionem & mortem Jesu Christi.* 692

III. *Libri Medici & Physici.*

Alefeld (*Jo. Lud.*) *de Fungis ex filice nascentibus Observatio.* 334
Anonymi Opusculorum variorum, quæ ad lites & contentiones, inter Medicos & Chirurgos Parisienses de dubia utriusque partis dignitate motas, spectant, brevior recensio. 560
Animalis rarioris, Chimpanzee dicti, ex regno Angola Londinum advecti, brevior descriptio. 564
Decades duæ Casuum Clinico-Medicorum, ex propria praxi enatorum. 716
Browallii (*Jo.*) *de Necessitate Historiæ naturalis Discursus.* 455
Buderi (*R.*) *Tractatus de Venasectione.* 610
Cattani (*Nic. Ant.*) *Brevis Expositio de Natura & qualitatibus aquarum, quibus vulgo Assisiensium Mojanarum nomen est.* 459
Colbatini *Medicus generosus, seu Medicina facile parabilium.* 220
le Fevre (*Jo. Franc.*) *Opera medica. Tomi II.* 655
de Gorter (*Jo.*) *Exercitationes medicæ quatuor.* 516
Halleri (*Alberti*) *Descriptio fœtus bicipitis, ad pectora connati.* 318
Harris (*Thomæ*) *Tractatus de Virtute & energia Mercurii crudi.* 409
Hebenstreit (*Jo. Ern.*) *de Usu partium Carmen, seu Physiologia metrica.* 700
Hoffmanni (*Frid.*) *Medicus Politicus.* 479
Kochii (*Christian. Andr.*) *Affectus in libris & praxi rarissimi, ab Herm. Bœrhaave in Nosocomio Lugduno-Batavo sanati, descriptio.* 412
Langguthii (*Ge. Aug.*) *Antiquitates plantarum feralium apud Græcos & Romanos.* 45

Linnæi (*Caroli*) *Hortus Clyffortianus.* 256
Classes Plantarum, seu Systemata Plantarum omnia. 353
Critica Botanica. 455
Lœw (*Caroli*) *Epistola ad Celeberrimos omnium regionum Botanicos, qua de Flora Pannonica conscribenda consilium cum ipsis communicat.* 665
Nicholls (*Franc.*) *Compendium Anatomico-Oeconomicum.* 316
Pastæ (*Andr.*) *Epistolæ ad Alethophilum duæ, altera de Motu sanguinis post mortem, altera de cordis polypo in dubium revocato.* 79
Perry (*Caroli*) *Scrutinium naturæ & principiorum Soterii fontis Spadani.* 514
Quesnayi (*Franc.*) *Ars medendi per venæsectionem.* 180
de Reaumur *Observationes, Historiæ Insectorum inservientes. Tomus III.* 112
Robinsoni (*Nic.*) *Novus Tractatus de Morbo venereo.* 607
Soame (*Jo.*) *Fons soterius Hampstedensis.* 221
de Vilars (*Eliæ Col*) *Cursus Chirurgicus, in Schola medica Parisiensi dictatus.* 122

IV. *Libri Mathematici.*

Algarotti (*Franc.*) *Philosophia Newtoniana, ad usum sexus sequioris accommodata, sive Dialogi de Luce & Coloribus.* 612
Anonymi Eclipsis Solis, die 15 Aug. A. 1738 observata Viennæ Austriæ post ejus initium. 131
Postremæ aliquot Eclipses primi & secundi Satellitis Jovis, observatæ Viennæ Austriæ tubo ped. 17. 133
Bernoulli (*Jo.*) *Dissertatio de Ancoris.* 125
(*Dan.*) *Hydrodynamica, sive de viribus & motibus fluidorum Commentarii.* 265
Bosellini (*Franc.*) *Explicatio Auroræ borealis, visæ nocte diem 16 Dec. A. 1737 insequente.* 659
a Brixia (*Fortunati*) *Philosophia sensuum Mechanica. Tomi II.* 323
Desaguliers (*J. T.*) *Cursus Philosophiæ Experimentalis. Volumen I.* 462
Duclosi, *Soc. Jesu, Elementa Matheseos, quæ continent Geometriæ, Arithmeticæ, Algebræ, & Analyseos, rudimenta.* 704
Frezierii *Theoria & praxis sectionis Lapidum & Lignorum. Tomus II.* 506

Hodgso-

Hodgsoni (*Jac.*) *Doctrina fluxionum, methodo Is. Newtoni superstructa.* 460
Leadbetteri (*Caroli*) *Gnomonica mechanica, sive Ars nova Umbrarum.* 565
de Maupertuis *Figura Terræ determinata per Observationes sub ipso circulo polari factas.* 40
Poleni (*Jo.*) *Observatio Auroræ borealis, visæ nocte diem 16 Dec. A. 1737 insequente.* 659
Rowe (*Jac.*) *Omne genus vehiculorum & machinarum, rotis instructarum, perfectius redditum.* 613
Squarii (*Eusebii*) *Diss. de Auroris borealibus.* 89
Sully (*Henr.*) *Temporis regula artificialis, sive Tractatus de divisione temporis naturali & artificiali, denuo editus & auctus a* Juliano le Roy. 222
Walzii (*Jo. Theoph.*) *Investigatio Analytica Theorematis Bernoulliani, pro rectificatione Curvarum, absque Analysi & Demonstratione propositi in Actis A. 1697 pag. 463.* 413
Zanotti (*Eustachii*) *Descriptio Auroræ borealis, visæ nocte diem 16 Dec. A. 1737 insequente.* 659

V. *Libri Historici, Geographici, &c.*

Anonymi Elogium Joannis Henrici Lederlini, Philologi Argentoratensium clarissimi. 428
Jo. Saltzmanni, Medici Argentoratensis. 521
Jo. Ortwini Westenbergii, JCti Batavi. 717
Vita Imperatoris Juliani. Partes II. 540
Historia Norimbergensis Diplomatica. 547
Armellini (*Mariani*) *Bibliotheca Benedictino-Casinensis, sive Scriptorum Congregationis Casinensis, alias S. Justinæ Patavinæ, notitia. Partes II.* 673
de Afflefatis (*Jo. Andr.*) *Epistola, in qua annus decimus septimus supra octingentesimum Bernardi, Regis Italiæ, emortualis ostenditur.* 713
Belii (*Matthiæ*) *Notitia Hungariæ novæ Geographico-historica. Partis primæ, Cis-Danubianæ, Tomus tertius.* 49
de Bünau (*Henr.*) *accurata & copiosa Germaniæ cum Imperatorum, tum Imperii, historia. Pars III.* 241

Foulloni *Historia Leodiensis, per Episcoporum & Principum seriem digesta. Tomus I & II.* 625

Hausfritz (*Ge. Laur.*) *de Cæsare, designato successore imperii antiqui, Commentarius.* 227

Hergott (*Marquardi*) *Genealogia diplomatica Augustæ gentis Habspurgicæ. Volumen II.* 385

Herttensteinii (*Lud. Bartholom.*) *de Serenissimæ Domus Austriacæ Advocatia provinciali superioris atque inferioris Sueviæ Disquisitio historica.* 680

Hoffmanni (*Jo. Guil.*) *Collectio Documentorum ineditorum, Historiam, &c. illustrantium. Pars I.* 36

Lackmanni (*Adam. Henr.*) *Introductio in Historiam Slesvico-Holsaticam. Pars III.* 371

Livii (*T.*) *Historiarum ab Urbe condita Libri XXXV, ex recens.* J. B. L. Crevierii. *Tomus I.* 193

Maffæi (*Scip.*) *Verona illustrata. Partes IV.* 145

Majansii (*Greg.*) *vita Emmanuelis Martini, Ecclesiæ Alonensis Decani.* 253

Marchandi (*Prosperi*) *Historia originis & primorum progressuum artis typographicæ.* 577

van der Muelen (*Guil.*) *Dissertationes philologicæ de die mundi, & rerum omnium natali. Partes II.* 154

Muratorii (*Lud. Ant.*) *Rerum Italicarum Scriptores. Tomus XXIII.* 202
Tomus XXIV. 481

Niceronii *Commentarii, historiæ celeberrimorum in Republica literaria Virorum inservientes. Tomus XXVIII & XXIX.* 375
Tomus XXX & XXXI. 566

Quirini (*Angeli Mariæ*) *Primordia Corcyræ.* 631

Rau (*Jo. Eberb.*) *Monumenta vetustatis Germanicæ.* 277

Rollini *Historia antiqua Ægyptiorum, Carthaginiensium, Assyriorum, &c. Tomus VI – X.* 171

Stegeri (*Adriani*) *de Viis militaribus Romanorum in veteri Germania Liber singularis.* 91

Vignolii (*Alphonsi*) *Chronologia Historiæ sacræ & profanæ. Tomi II.* 97. 438. 494. 595

VI. *Libri*

Digitized by Google

VI. *Libri Miscellanei.*

Anacreontis *Teji Carmina, Græce & Latine.* 664
Anonymi Tabula argentea antiqua, ante aliquod tempus in agro Ducis Sommersettensis effossa, brevior descriptio. 273
Usus Theatri scenici in Ecclesia & Republica. 420
Parerga, sive Accessiones ad omnis generis eruditionem. Tomus I. 470
Bargei (*Petri Angelii*) *Ixevticon, seu aucupium per viscum, cum Commentar.* G. P. Bergantini. 96
Boston (*Thomæ*) *Tractatus Stigmatologicus Hebræo-Biblicus, quo accentuum Hebræorum doctrina traditur.* 390
Breithaupti (*Christiani*) *Ars decifratoria, sive scientia occultas scripturas solvendi & legendi.* 705
Cinelli (*Jo.*) *Bibliotheca volans, continuata a* Dionys. Andr. Sancassani. *Tomus I.* 381
Tomus II. 468
de Claville (*le Maitre*) *Tractatio de vero merito hominis, considerati secundum singulas ætates & conditiones.* 514
Conradi (*Franc. Car.*) *Parerga, in quibus Antiquitates & Historia Juris illustrantur. Liber II.* 133
Liber III. 312
Conringii (*Herm.*) *de Antiquitatibus Academicis Dissertationes septem, denuo editæ a* Christoph. Aug. Heumanno. 614
Corsini (*Eduardi*) *Institutiones philosophicæ. Tomi VI.* 184
Dorvillii (*Jac. Phil.*) *Critica vannus in inanes Jo. Cornelii Pavonis paleas.* 65
Gerdesii (*Dan.*) *Exercitationum Academicarum Libri tres.* 616
Gorii (*Ant. Franc.*) *Museum Etruscum, exhibens insignia veterum Etruscorum monumenta. Tomi II.* 1
Heumanni (*Christoph. Aug.*) *Primitiæ Gottingenses Academicæ.* 464
Bibliotheca historica Academica. 614
Hoffmanni (*Frid.*) *Medicus Politicus.* 479
Holbergii (*Lud.*) *Opuscula quædam Latina; Epistolæ duæ; quinque Libri Epigrammatum.* 232

Hugo (*Herm.*) *de prima scribendi origine, & universa rei literariæ antiquitate, ex ed.* C. H. Trotz. 8
Kiesenwetteri (*Jo. Christ.*) *de re militari veterum præcipue Romanorum, Syntagma.* 425
Langguthii (*Ge. Aug.*) *Antiquitates plantarum feralium apud Græcos & Romanos.* 45
Libanii, *Sophistæ, Epistolæ, Latine conversæ, & Notis illustratæ a* Jo. Christoph. Wolfio. 289
Martini (*Eman.*) *Epistolarum Libri XII, cum Præf.* Petri Wesselingii. 253
Miscellanea Groningana, in Miscellaneorum Duisburgensium continuationem publicata. Tomus I. 619
Musæi, *Grammatici, de Herone & Leandro Carmen, cum Scholiis Græcis, ex ed.* Matthiæ Rœveri. 61
Scarfo (*Jo. Chrysost.*) *Carmina varia.* 286
Schlichteri (*Christian. Lud.*) *de Mensa facierum, ejusque mysterio, Liber singularis.* 139
Vindiciæ Crucis, panibus facierum impressæ, & phraseos Paulinæ, καθ' ἡμέραν, *Hebr. VII,* 27. ibid.
Thuani (*Jac. Aug.*) *Res accipitraria, ex hexametro Latino in Hendecasyllabum Latinum translata a* G. P. Bergantini. 96
Trotz (*Christian. Henr.*) *Opusculum de scribis.* 8
Apologia pro Wachtlero. ibid.
Virgilii *Opera, recens in sermonem Gallicum translata, cum Notis Abbatis* de la Landelle de S. Remy. *Tomi IV.* 48

****

INDEX
RERUM NOTABILIORUM.

A.

Abrech, *nomen, unde?* 473
Academiæ *vera notio explicata.* 471
Osnabrugensis Historia edita. 615
Academiarum *ortus.* 615
Academicarum *Antiquitatum Scriptores collecti.* 616
De Accentibus *Biblicis quid sentiendum?* 390

Accentuatio *an sit inventum humanum?* 397
quotuplex? 398
Accentuum *usus quotuplex?* 393
De Accipitraria *re Carmen an sit Thuani?* 96
Acostæ (*Josephi*) *vita & scripta.* 567
Adami *creatio descripta & illustrata.* 157
lapsus quomodo contigerit? 163 seq.
Addisoni (*Lanceloti*) *vita & scripta.* 567
(*Josephi*) *vita & scripta.* ibid.
Adrichomii (*Christiani*) *vita & scripta.* 377
Adscensus *potentialis descensusque actualis æqualitas.* 265
Adversaria *unde dicta?* 15
Advocatia *provincialis Sueviæ, Austriacæ domui competens, illustrata.* 680 seq.
Advocatorum *provincialium Sueviæ catalogus.* 689 seq.
Ægyptiorum *Regum historia descripta.* 173. 499
Æquilibrium *inter aquas fluentes & stagnantes.* 270
Æræ *Nabonassareæ vera ratio descripta.* 595 seq.
Æri *incidendi ars a quo inventa?* 17
Aeris *pressio aliter, quam huc usque, demonstrata.* 268
Aeris *elasticitas in diversis atmosphæræ altitudinibus.* 269
Æsculani (*Cicci*) *vita & scripta.* 567
Ætheris *definitio.* 327
Alberti *Ursi vita errore historico liberata.* 472
Albigensium *ecclesia descripta.* 534
Alcuini *doctrina & scripta.* 591
Alexandri *M. Macedonum Regis, vita descripta.* 171
Allatii (*Leonis*) *scripta recensita.* 383
De Allegretis (*Allegreti*) *Ephemerides Senenses editæ.* 208 seq.
vita. 209
Amalthei (*Hieron.*) *vita & scripta.* 567
Amboinenses *plantas colligendi institutum.* 524 seq.
Amphitheatrum *Veronense illustratum.* 152 seq.
Anacreontis *Carmina in Anglia edita.* 664
Ancoræ *virtutes & maxime idonea figura.* 126
vim experiendi ratio. 130
Anatomia *in compendio tradita.* 317
Animæ *humanæ ortus unde?* 191
Annales *& historia in quo differant?* 19
Anni *Sabbathici & Jubilæi qui fuerint?* 449
antiquissimi forma descripta. 603
Annulus *antiquissimus explicatus.* 472

Anthologiæ *Epigrammata nonnulla emendata.* 69
Apocalypsis *an obscuritate laboret?* 298
— *quenam tempora respiciat vaticiniis suis?* ibid.
Aquæ *in medicina usus.* 460
Aquarum *Assisiensium virtus.* 459 seq.
— *montis Jani præstantia.* 460
— *Capellanarum virtus.* 515
— *per canales quosvis fluentium pressio.* 271
Ara *Ubiorum illustrata.* 227 seq.
Arabes *an olim fuerint Logices periti?* 185
Arbor *scientiæ boni & mali unde dicta?* 161
Architecturæ *Gothicæ inventores an sint Gothi?* 150
Aretinæ *urbis Annales editi.* 489
Argenterii *(Jo.) vita & scripta.* 376
Artes *& scientiæ veterum populorum descriptæ.* 174
Ascaridum, *vermium minutulorum, natura explicata.* 113
Assisiensium *aquarum virtus.* 459
Assyriorum *Regum Chronologia stabilita.* 500
De Astesatis *(Jo. Andr.) laudatus.* 715 seq.
Attractiones *& repulsus non sunt occultæ qualitates.* 463
D'Aubigné *(Theod. Agrippæ) vita & scripta.* 376
Augustanæ *Confessionis historia descripta.* 618
Auroræ *borealis explicandæ systema.* 90. 333. 661
— *altitudo.* 90
— *observatio.* 659
Ex Aurora *boreali quid præsagiendum?* 663
Austriacæ *domus Advocatia provincialis Sueviæ illustrata.* 680
Des Autels *(Guil.) vita & scripta.* 566
Autores *veteres edendi quæ sit ratio optima?* 197

B.

Babyloniæ *Regum Chronologia.* 595 seq.
Balduini *(Franc.) vita & scripta.* 377
De Balsizio *(Steph.) singularia nonnulla.* 383
Baptismi *veteris ritus descripti.* 646
Barometricarum *mutationum causæ esse subitaneæ debent.* 268
Baronii *(Cæs.) Annales Ecclesiastici denuo editi.* 141
Bartholomæi *Ferrariensis Polyhistoria edita.* 488 seq.
— *vita & scripta.* 489
Beckeri *(Balthas.) vita & scripta.* 567
Belius *(Matthias) laudatur.* 49
Bellaquei *(Remigii) vita & scripta.* 567
Bellarmini *(Roberti) vita & scripta.* ib.
— *defensio a Gretsero instituta.* 676 seq.

S. Be-

S. Benedicti *Ordinis historiam edendi institutum.* 235 seq.
Beneventanorum *Ducum stemma illustratum.* 253
Bennonis, *Episcopi Misnensis*, *vita.* 469
Bentlejus (*Rich.*) *laudatus.* 647
— *fortissimus Collini adversarius.* 650 seq.
Bernardi (*Caroli*) *vita & scripta.* 377
— (*Eduardi*) *vita & scripta.* 567
— *Regis Italiæ, annus emortualis.* 713 seq.
Bertii (*Petri*) *vita & scripta.* 567
Bettebur, *jus singulare, in quo consistat?* 336
Bianchini (*Franc.*) *vita & scripta.* 379
Bibliorum *antiqua versio Germanica descripta.* 474
Bibliotheca *Matthiæ Corvini laudata.* 53
— *ejus fata.* 57
— *Pauli Apostoli descripta.* 472
Bobovius (*Alb.*) *Pentateuchum Turcice convertit.* 424
Bodini (*Jo.*) *Heptaplomeres descriptum.* 470
Bœrhaavii (*Herm.*) *methodus plantarum descripta.* 358
Bohemorum *Fratrum ecclesia descripta.* 534
Bonanni (*Phil.*) *vita & scripta.* 566
S. Bonifacii *Epistola visionalis emendata.* 472
Bononienses *Annales editi.* 209
Bofli (*Matthæi*) *vita & scripta.* 377
Botdingici *lapidis Stadensis historia.* 472
Britonis (*Guil.*) *vita & scripta.* 376
La Brosse (*Josephi*) *vita & scripta.* 378
Brunsuico-*Luneburgicorum Jurium & Judiciorum notitia.* 555 seq.
Bruta *an vera sint automata?* 334
Buckel, *vox Germanica, quid denotet?* 476
Buda *unde dicta?* 54
— *alia vetus, alia nova.* 54 seq.
Budæi (*Guil.*) *vita.* 380
Budensis *urbis historia descripta.* 54
— *varia sub Hungaris, Turcis, & Austriacis, fata.* 55 seq.
Budensium *adversus Pontificem molitiones.* 55
Bugenhagii *in historiam ecclesiasticam Danorum & Holsatorum merita.* 373. 375
De Bulæi *Historia Academiæ Parisiensis judicium.* 616
Bulla *unde dicta?* 15
Bullengeri (*Henr.*) *vita & scripta.* 376
Bumeda, *vox, quid denotet?* 407
De Bünau (*Henr.*) *laudatus.* 242 seq.
Burmanni (*Jo.*) *consilium edendi*

 Rum-

Rumphii Herbarium Amboinense. 524 seq.
In Burmannum (*Petr.*) *Epistola Lud. Holbergii.* 275
De Burfellis (*Hieron.*) *Annales Bononienses editi.* 209
vita. ibid.
Buxtorfii (*Jo.*) *patris & filii, vita & scripta.* 568

C.

Cæsalpini (*Andr.*) *methodus plantarum descripta.* 354
Cæsareæ *dignitatis origo.* 228
quæ olim insignia? 230
quæ olim jura? ibid.
Cæsaris *nomen a quibus olim usurpatum?* 228 seq.
in regimine olim potestas. 231
Cæsaris (*Franc. Mariæ*) *Carmen ad Belium laudatum.* 54
Cæsarum (*Caji & Lucii*) *Cenotaphium explicatum.* 281 seq.
Cæsuræ *quæ sit ratio in carmine?* 76
Caffè *potus usus & abusus.* 657
Cajetani (*Constantini*) *scripta recensita.* 469
Caji, *JCti, vera ætas.* 137
Calderinus (*Domitius*) *literarum in Italia instaurator.* 151
ejus vita & scripta. 567
Caloris *dupli vel tripli definitiones an arbitrariæ?* 269
Calvinianæ *Ecclesiæ ritus descripti.* 534
Camusati (*Nic.*) *vita & scripta.* 567
Canteri (*Guil.*) *vita & scripta.* 381
Capellanæ *aquæ virtus.* 515
Capitis *minima deminutio quid fuerit?* 135
Cappadociæ *Regum historia descripta.* 174
Caraccioli (*J. B.*) *in Gregorii Nysseni Epistolas septem merita.* 337 seq.
Caramuelis (*Jo.*) *vita & scripta.* 380
Caroli *V abdicatio muneris Imperatorii descripta.* 37
VIII, R. Gall. in Italia bellum descriptum. 483
Caroli *M. historia descripta.* 590
Sub Carolo *M. quis fuerit Ecclesiæ status?* ibid.
Cartesii (*Renati*) *vita & scripta.* 567
Casinensis *Congregatio descripta.* 675
ejus Scriptores recensiti. ibid.
Catherinoti (*Nic.*) *vita & scripta.* 567
Catulli *locus illustratus.* 146
vita. 150
Cenotaphiorum *ratio explicata.* 284
origo unde? 285

Ceno-

Cenotaphium *C. & Lucii Cæsarum descriptum.* 282
Cepponis *vox quid denotet?* 386
Cevallerii (*Ant. Rud.*) *vita & scripta.* 376
Charta *bombycina quando maxime in usu fuerit?* 11
unde dicta? ibid.
Chemnitius *defensus.* 591
Chimpanzee, *animal rarissimum, descriptum.* 564
Chirurgicorum *morborum genera quæ?* 122 seq.
Chirurgorum & *Medicorum Parisiensium lites descriptæ.* 560 seq.
Christianæ *religionis veritas testimoniis Judæorum caute munienda.* 472
Christiani *unde dicti?* 466
Christus *cum Lycurgo comparatus.* 347
ejus passio majestatica descripta. 461
historice & juridice descripta. 696 seq.
Chronologia *sacra a Vignolio emendata.* 100 seq.
Clementis Alexandrini emendata. 106
ad regulas redacta. 100. 107
Chymicorum *elementa sunt principia mixtorum interna secundaria.* 327
Cifrarum *origo unde?* 15
Cinelli (*Jo.*) *vita & scripta.* 381
Cinelli (*Jo.*) *vindiciæ adversus Bernh. Ramazzinium.* 468
Cioccolatæ *potus usus & abusus.* 657
Per Circulum *scribendi modus jocularis.* 19
Clangoris *Festum quale olim fuerit?* 617
Claramontii (*Scipionis*) *vita & scripta.* 567
Clavos *figendi mos illustratus.* 14
Clementis *Alexandrini Chronologia emendata.* 106
XII, P. M. Oratio Consistorialis, de bonis Ecclesiasticis in ditione Saxonica, publicata. 470
Clusii (*Caroli*) *vita & scripta.* 566
Clyfforti (*Georg.*) *hortus descriptus.* 256 seq.
Cœlestia *corpora ex quo systemate explicanda?* 190
Coemtio *sacrorum apud Romanos explicata.* 134
Cœna *S. an sit nudum officium?* 26
quomodo olim dicta? ibid.
ejus finis qualis? ibid.
an sit epulum sacrificiale? 34
frequenter utendi obligatio. 35
De S. Cœna *sententia Benj. Hoadleyi refutata.* 25 seq.
In S. Cœna *corpus Christi an sit vere præsens?* 29
Collini (*Ant.*) *liber nefandus recensitus.* 648 seq.
mors. 651

Colorum *theoria.* 328. 612

Columbi *navigatio descripta.* 206

Cometarum *ratio explicata.* 333

Comitia *Augustana anni 1582 descripta.* 39

Comitis (*Nic.*) *vita & scripta.* 380

Commercii *inter animam & corpus quæ ratio?* 192

Compositum *naturale quodque unde exsurgat?* 226

Condicere *quid sit JCtis?* 19

Conradi (*Franc. Car.*) *laudatus.* 134. 316

Conringii (*Herm.*) *scripta recensita.* 470

Diss. de studiis liberalibus urbis Romæ & Constantinopolis denuo edita. 615

Corcyræ *Insulæ antiquitates illustratæ.* 631 seq.

nomen unde? 632

incolæ veteres descripti. 637 *seq.*

Cornelii *Nepotis vita.* 150

Corporis *physici ratio formalis.* 325

Corsicarum *rerum historia edita.* 484

Corsinus (*Eduard.*) *laudatus.* 184

De Corvaria (*Guidonis*) *Historia Pisana edita.* 487

vita & scripta. ibid.

Corvini (*Matthiæ*) *Bibliotheca laudata.* 53

monumentum honorarium. 54

Corvini (*Matthiæ*) *virtutes & vitia descripta.* 56 seq.

Cramerus (*Jo. Georg.*) *laudatus.* 214

Creatio *mundi & hominis illustrata.* 155 seq.

quid sit? 156

Creechii (*Thom.*) *vita & scripta.* 567

Pro Crepitu *ventris Oratio Martini edita.* 255

Crespeti (*Petri*) *vita & scripta.* 380

Crescimbeni (*Jo. Marii*) *vita & scripta.* 567

Crevierii (*J. B. L.*) *in Livium merita.* 197 seq.

in Livio illustrando inutilis diligentia, 200

Cribelli (*Leodrisii*) *de expeditione Pii II in Turcos Libri II editi.* 208

Criminalis *Juris Germanorum Elementa tradita.* 175 seq.

necessitas & usus. 176

fontes. ibid.

jurisdictio quibus olim competierit? 179

Criminum *varia genera recensita.* 178

Cryptographiæ *historia descripta.* 706 seq.

Curvarum *rectificatio.* 413

Cycloidis *ad pendula applicatæ inutilitas.* 226

Digitized by Google

Cyrnæi (*Petri*) *Historia rerum Corsicarum edita.* 484
vita & scripta. 485
Cyrus *quo tempore regnaverit?* 602 seq.

D.

Danicæ *gentis adversus Burmannum vindiciæ.* 235
Dartis (*Jo.*) *vita & scripta.* 566
Davides *ab accusatione Bælii liberatus.* 471
De Davila (*Henr. Catharino*) *singularia.* 470
Daumius (*Christian.*) *laudatur.* ibid.
ejus vita & scripta. 567
Decifratoriæ *artis origo & vera ratio.* 710 seq.
usus diplomaticus. 712
Delictum *quid sit?* 177
Dempsteri (*Thom.*) *vita & scripta.* 377. 470
Devolutionis *jus in quo consistat?* 274
Dies *civilis quando olim initium ceperit?* 441
Digestorum *vox a quo primum usurpata?* 19
Dillenii (*Jo. Jac.*) *methodus Plantarum descripta.* 369. 370
Dionysius, *Siciliæ Rex, an sit puerorum magister factus?* 472
Diplomata *nonnulla Habsspurgica vitiose exscripta.* 388 seq.
Distinctionum *in scribendo antiquitas illustrata.* 20
Doctores *Academici an gaudeant nobilitatis jure?* 218
Dodwelli (*Henr.*) *Epistola ad Perizonium edita.* 619
Dorvillii (*Jac. Phil.*) *in Musæum merita.* 61. 63 seq.
cum Jo. Corn. Paw contentiones enarratæ. 66 seq.
scripta promissa. 67
Dramatis *in Ecclesia & Republica usus.* 420 seq.
Duvallii (*Andr.*) *vita & scripta.* 568

E.

Ecclesiastica *Ordinatio Daniæ descripta.* 373 seq.
ejus autor quis? 373
historia Seculi II illustrata. 642 seq.
Ecclesiastici *ritus antiqui descripti.* 434 seq.
Eclipses *aliquot primi & secundi Satellitis Jovis, Viennæ observatæ A. 1738.* 133
Eclipsis *Solis d. 15 Aug. A. 1738 Viennæ observata.* 131
Elasticitas *corporum unde oriatur?* 329
De Eliezaro *Diss.* 619
Elogium *in quo consistat?* 16
Engavius (*Jo. Rud.*) *laudatur.* 176

In Episcopo *quid olim requisitum fuerit?* 593
Epistolæ *tractoriæ descriptæ.* 12
Epistolarum *origo unde?* ibid.
Equi *cursuales descripti.* 13
Equites *creandi ritus antiquus descriptus.* 219
Eratosthenis *catalogus Regum Ægypti Thebanorum illustratus.* 606
Eremitæ (*Dan.*) *vita & scripta.* 378
Erucarum *natura explicata.* 113 seq.
Estheræ *historia illustrata.* 466
Estor (*Jo. Ge.*) *laudatus.* 274
Etruria *an ab Homero perlustrata?* 2
Etruscarum *antiquitatum fragmenta descripta.* 1 seq.
Etruscorum *veterum Alphabetum explicatum.* 2 seq.
— *nummi explicati.* 6
De Etruscorum *veterum mythologia Diss.* 5
— *physiologia Diss.* ibid.
— *moribus Diss.* 6
— *scriptura Diss.* ibid.
Eucharistiæ *usus medicus.* 618
Eugubina *tabula explicata.* 2 seq. 4
Exodi *annus quibus characteribus insignis fuerit?* 442

F.

Fabricius (*Jo. Alb.*) *laudatus.* 479
Fabroti (*Car. Annib.*) *vita & scripta.* 381
Fabulæ *antiquæ quid denotent in Institut. Juris?* 452
Faida *quid sit?* 177 seq.
Falconia (*Proba*) *quæ fuerit?* 468
Fames *in quo consistat?* 520
Fermentatio *quomodo fiat?* 329
Ferrariense *Diarium editum.* 483
Ferrarii (*Franc. Bernardini*) *vita & scripta.* 377
Feudalis *Juris universalis pædia explicata.* 472
Feudum, *vox, a Romanis deductum.* 149
Flodiardi *vita & scripta.* 595
Fluentium & *stagnantium aquarum æquilibrium.* 270
Fluidi *in planum directe impingentis impetus.* 271
Fluidorum *particulæ perpetuo motu intestino agitantur.* 266
— *motus qualis sit?* ibid.
— *pressio ex motu definienda.* 270
— *ex vasis effluentium reactio.* 271
— *vis repellens.* ibid.
Fluxionum *methodus explicata.* 461
Focichalta, *vox, quid denotet?* 408
Folia *omnis generis ad classes redacta.* 257 seq.
Fontis *Soterii Hampstedensis virtutes descriptæ.* 222
— *Spadani virtus & præstantia.* 514
A Foris *dictæ urbes nonnullæ.* 147

For-

Fornerii (*Guil.*) *Diss. de Antinomiis pignorum edita.* 137
Fornicum *varia genera quomodo solide construenda?* 508
Forojuliensis *Chronici fragmenta edita.* 494
Forojuliensium *Principum stemma illustratum.* 253
Foullonii (*Jo. Erh.*) *vita.* 625 seq.
Fracastorius (*Hieron*) *laudatus.* 152
Frictiones *corporum quomodo rite æstimandæ?* 614
Friderici *III Imp. ad Paulum II Pont. adventus descriptus.* 205
In Funere *quem olim usum præstiterint plantæ?* 46
Fungi *e silice nascentes.* 334
Furtum *per lancem & licium quale olim fuerit?* 454

G.

Gallæ *arborum & herbarum explicatæ.* 221
Galli (*Ant.*) *Opuscula historica edita.* 206
Galliæ *Scriptorum nova Collectio promissa.* 568 seq.
Gallicæ *Ecclesiæ sub* Carolo *M. status.* 590 seq.
Gallinsectorum *historia descripta.* 121 seq.
Gallorum *Sec. V elogia ex Sidonio Apollinari excerpta.* 467
Gannare, *vox, unde?* 281
Garassi (*Franc.*) *vita & scripta.* 568
Gaudentii (*Paganini*) *vita & scripta.* 567
Gaurici (*Lucæ*) *vita & scripta.* ibid.
Gazæ (*Theodor.*) *vita & scripta.* 380
Gebhardi (*Brand. Henr.*) *a Joach. Langio refutatur.* 342
Generatio *substantialis mixtorum.* 329
Genesios *quatuor prima Capita Turcice & Latine edita.* 424
In Genesios *tria priora Capita Commentarius luculentus.* 155 seq.
Genuensis *populi res gestæ descriptæ.* 206
— *historia edita.* 485
De S. Georgio (*Benevenuti*) *Historia Montisferrati edita.* 206 seq.
— *vita & scripta.* 208
Gerdesii (*Dan.*) *Dissertationes conjunctim editæ.* 616 seq.
Germanorum *veterum historia cur in obscuro lateat?* 277
— *Jurisprudentia illustrata.* 406 seq.
— *linguæ addiscendæ necessitas.* 545
Gesneri (*Jo. Matthiæ*) *institutum denuo edendi Plinii Historiam naturalem cum Notis Harduini.* 143 seq.
le Givre (*Petri*) *vita & scripta.* 378
Glabri (*Rud.*) *vita & scripta.* 376
Gladii *Academici origo unde?* 461
Glossæ *Malbergicæ illustratæ.* 406

Gnomonica *Mechanica explicata.* 565
Goldasti (*Melch.*) *vita & scripta.* 381
Gorii (*Anton. Franc.*) *in antiquitates Etruscas merita.* 1 seq.
Gottingensis *Gymnasii Exauguratio descripta.* 468
historia illustrata. 472
Goulartii (*Sim.*) *vita & scripta.* 381
Græcæ *Ecclesiæ historia descripta.* 529 seq.
Grataroli (*Guil.*) *vita & scripta.* 568
Gratia *Dei universalis adversus Reformatos demonstrata.* 342 seq.
Gravinæ (*Jan. Vinc.*) *vita & scripta.* 380
Gravitas *primitiva.* 45
major in regionibus polo magis vicinis. ibid.
Gravium *theoria.* 330
B. Gregorii *Nysseni Epistolæ septem editæ.* 337 seq.
Gretseri (*Jac.*) *vita & scripta.* 376
scripta junctim edita. 534 seq. 676 seq.
Gronovii (*Jo. Frid.*) *in Livium merita.* 195
Guarini, *senioris, vita.* 151. 379
junioris, vita & scripta. 379
Guichenonii (*Sam.*) *vita & scripta.* 568
Guntherus, *scriptor Ligurini, pro supposititio habitus.* 472
Guttenberg (*Jo.*) *primus artis typographicæ inventor.* 580
Guttenbergio (*Jo.*) *Inscriptio Moguntiæ posita.* 584
Gyraldi (*Lil. Greg.*) *vita & scripta.* 378
Epitaphium. 379
(*Jo. Bapt.*) *vita & scripta.* ibid.

H.

Habspurgicæ *gentis antiquitas ex Diplomatibus illustrata.* 385 seq.
Hafniæ *incendium descriptum.* 234
Hampstadensis *fontis soterii virtutes descriptæ.* 222
Hare (*Franc.*) *in emendandis Psalmis audacia.* 110 seq.
Hasæus (*Theodor.*) *refutatus.* 476
Hebenstreit (*Jo. Ern.*) *laudatus.* 701
Hebræorum *veterum poesis illustrata.* 110 seq.
Musica illustrata. 112
Hemeræi (*Jo.*) *vita Edm. Merillii denuo edita.* 138
Hemmerlini (*Felicis*) *vita & scripta.* 377
Hergott (*Marqu.*) *institutum, edendi Historiam Ordinis S. Benedicti, commendatum.* 236 seq.
laudatus. 385 seq.
Hermæ *cur olim quadratæ fuerint?* 16
Hermanni (*Pauli*) *methodus plantarum descripta.* 357
Heumanni (*Christoph. Aug.*) *in colligendis Antiquitatum Academicarum Scriptoribus industria.* 615

De

De Hiltenio (*Jo.*) *tres veteres Epistolæ editæ.* 472
Hincmari, *AEpiscopi Rhemensis, vita & scripta.* 593 seq.
S. Hippolytus *ubi & qualis Episcopus fuerit?* 467
Historia *Philosophica in compendio tradita,* 185
Hoadleyi (*Benj.*) *de S. Cœnæ sententia.* 25
a Waterlando refutata. ibid.
Hœschelii (*Dav.*) *vita & scripta.* 376
Hoffmannus (*Jo. Guil.*) *laudatus.* 36. 406
Holbergii (*Lud.*) *vita & scripta.* 232 seq.
Epigrammata edita. 235
ad Burmannum Epistola edita. ibid.
Holsatorum *historia descripta.* 371 seq.
Holstenii (*Luc.*) *vita & scripta.* 568
Homerus *an Etruriam perlustraverit?* 2
Hominis *sani theoria explicata.* 658
theoria carmine explicata. 701 seq.
van den Honert (*Jo.*) *refutatus.* 351
Hor, *antiqua vox Saxonica, quid denotet?* 475
Horologia, *rotis & ponderibus instructa, a quo inventa?* 151
emendandi modus. 227
Horologicæ *artis historia.* ibid.
Horologiorum *ratio & constructio.* 223
potentia directrix. 224
Hort, *antiqua vox Saxonica, quid denotet?* 475
Hortus *Clyffortianus descriptus.* 256 seq.
Hospitalii (*Mich.*) *vita & scripta.* 568
Hospitalitatis *jus qua ratione olim constitutum?* 14
Huetii (*Petr. Dan.*) *& Christoph. Sandii Epistolæ aliquot amœbeæ editæ.* 472
Hugenot, *nomen, unde ortum?* 590
Hugonis (*Herm.*) *vita descripta.* 9
Hungariæ *Comitatus tres descripti.* 51
plantas colligendi consilium. 665 seq.
Hydraulicarum *machinarum ultimus perfectionis gradus.* 258
Hydraulico-*Statica Bernoulliana.* 270
Hydrodynamicæ *principia.* 265
Hyvani (*Ant.*) *de Bello Volaterrano Commentarius editus.* 202

I.

Jablonskii *in Eratosthenis Catalogum Annotationes.* 606
E Jamesii (*Rich.*) *Epistolis ineditis Excerptum.* 619
Jani *Montis aquæ laudatæ.* 460

Ignium *militarium ratio explicata.* 172
Ignorantia *docta in Theologia.* 618
Incilura, *vox, quid denotet?* 386
Indicis *librorum prohibitorum editio rarissima.* 472
Institutionum *Juris loca nonnulla emendata.* 453. seq.
De Joannis *Apostoli Pontificatu maximo quid sentiendum?* 464
Jocundi (*Jo.*) *vita & scripta.* 566
Jodelli (*Steph.*) *vita & scripta.* 377
Josephi *Chronologia sacra vindicata.* 104
Ischuria *singularis descripta.* 411 seq.
Isidori *Pelusiotæ vita & scripta.* 466
Italica *lingua unde orta?* 150
Ittigii (*Thom.*) *vita & scripta.* 380
Jucundus, *primus Vitruvii illustrator.* 151
Judæorum *historia descripta.* 174
— *sub imperio Romano status politicus.* 693
— *tempore Christi quæ jurisdictio?* 698
De Judicum *Hebræorum annis Diss.* 620
Juliani, *Canonici Cividatensis, Chronici Forojuliensis fragmenta edita.* 494
— *Imperatoris vita descripta.* 540 seq.
— *genealogia.* 541
Junckerrath, *nomen, quid denotet?* 285
Juris *Criminalis Germanorum Elementa tradita.* 175 seq.
Juris *Criminalis necessitas & usus.* 176
— *fontes.* ibid.
Jurisdictio *criminalis quibus olim competierit?* 179
Jurisprudentia *veterum Germanorum illustrata.* 406 seq.
In Jurisprudentia *quid sit pulchrum?* 642
Jus *Naturale an primo homini coævum fuerit?* 170
S. Justinæ *Patavinæ Congregatio descripta.* 674
— *ejus Scriptores recensiti.* ibid.

K.

Kiesenwetterus (*Jo. Christ.*) *notatus.* 425
Knautii (*Christoph.*) *methodus Plantarum descripta.* 356
— (*Christian.*) *methodus Plantarum descripta.* 361
Kœcheri (*Jo. Christoph.*) *historia Academiæ Osnabrugensis edita.* 615
Kœlerus (*Jo. Dav.*) *refutatus.* 584
Kohlreifii *hypothesis Chronologica refutata.* 104
Kortholti (*Christ.*) *vita & scripta.* 567

L.

Lackemacheri (*Jo. Frid.*) *vita & scripta.* 621
Lackmanni (*Adam. Henr.*) *in Historiam Holsatorum merita.* 371
Lactantii *variæ lectiones ex Codice MSto Gothano.* 472
Lambecii (*Petri*) *vita & scripta.* 567

Lamius (*Jo.*) *laudatus.* 401
Landvogtiæ *munus in quo consistat?* 681
Langius (*Joach.*) *quibus subsidiis suos in Scripturam S. Commentarios pepererit?* 340
ejus opus novum promissum. 343
Langobardicorum *Regum historia luculenter descripta.* 252
Lazii (*Wolfg.*) *vita & scripta.* 568
Lectii (*Jac.*) *vita & scripta.* 567
Lectio *Autorum quomodo rite instituenda?* 546
Lederlini (*Jo. Henr.*) *vita & scripta.* 432
Lelandi (*Jo.*) *vita & scripta.* 377
Lenonibus *quæ in Jure pœnæ statutæ?* 178
Leodiensium *Episcoporum & Principum historia descripta.* 625 seq.
Leodii *antiquitates illustratæ.* 628
Leonini *versus unde dicti?* 467
Leusdenii (*Jo.*) *vita & scripta.* 381
Lex *antiqua de recensu populi illustrata.* 314 seq.
Libanii *Epistolæ conjunctim editæ.* 289 seq.
harum editores recensiti. 290 seq.
Libonis (*Scribonii*) *puteal illustratum.* 314
Librorum *veterum ornamenta quæ?* 17
Liciniæ *Legis sumtuariæ monumentum in numo antiquo.* 312 seq.
Lilius (*Lud.*) *an fuerit Veronensis?* 152
Linnæi (*Car.*) *in hortum Clyffortianum merita.* 256
methodus Plantarum descripta. 365. 369
de plantarum nominibus judicium. 456 seq.
Lipsii *duæ Epistolæ editæ.* 471
Literæ *an ab Adamo vel Setho inventæ?* 17
Gothicæ quomodo primum inventæ? 19
Litonicum *officium descriptum.* 471
Livii *loca nonnulla emendata.* 201
De Livii *editionibus judicium.* 195 seq.
Lobkowitzii (*Jo. Caramuelis*) *vita & scripta.* 380
Lœwii (*Car. Frid.*) *plantas Hungariæ colligendi consilium.* 666 seq.
Logices *doctrina in compendio tradita.* 185 seq.
Lotharius *Imp. quo anno decesserit?* 231. 388
ejus vera epocha. 715
Lowmann (*Moses*) *in explicanda Apocalypsi quid præstiterit?* 299
Lubini (*Augustini*) *vita & scripta.* 567
Lucis, *cum primariæ, tum secundariæ, natura.* 327
propagatio. 328
& colorum theoria. 612

Digitized by Google

Ludorum *equestrium antiquitas investigata.* 250
Ludovici *Pii Imp. historia descripta.* 243 seq.
filiorum & nepotum res gestæ descriptæ. 250 seq.
Sub Ludovico *Pio Imp. quis fuerit Ecclesiæ Gallicæ status?* 592 seq.
Ludwigii (*Christ. Gottl.*) *methodus plantarum descripta.* 360
Lunares *incolæ & atmosphæra negata.* 333
Luneburgi *etymon & primordia unde?* 472
Luneburgica *quædam Documenta edita.* 39
Luneburgicorum *Jurium & Judiciorum notitia.* 555 seq.
Luneburgicum *Instrumentum Pacis editum.* 38
Lutheranæ *Ecclesiæ ortus ac progressus descriptus.* 534
Lutherus *an cum Calvinianis senserit?* 350 seq.
Lycosthenis (*Conr.*) *vita & scripta.* 568

M.

Macedi (*Franc.*) *vita & scripta.* 568
Macedonum *Regum res gestæ descriptæ.* 172
Machina *Marlyensis examinata.* 268
Macri (*Æmilii*) *vita.* 150
Macrini (*Salom.*) *vita & scripta.* 568
Maffæus (*Scipio*) *laudatus.* 145
Magnoli (*Petri*) *methodus Plantarum descripta.* 363
Magnanii (*Eman.*) *vita & scripta.* 568
Maji (*Jo. Henr.*) *vita & scripta.* 379
Majoli (*Sim.*) *vita & scripta.* 377
Malbergicæ *Glossæ illustratæ.* 406
Malleoli (*Felicis*) *vita & scripta.* 377
Manuscriptorum *Codicum mendæ unde?* 23
Marcassi (*Petri*) *vita & scripta.* 567
Marchandus (*Prosper*) *laudatus.* 578
ejus scripta. ibid.
Ad Mare *rubrum iter Israelitarum descriptum.* 443
Maris *rubri recedentis miraculum explicatum.* 445 seq.
Maresii (*Sam.*) *vita & scripta.* 376
Martelli (*Hieron.*) *de Aquis Montis Jani Epistola.* 460
Martini (*Eman.*) *Epistolæ denuo editæ.* 254
pro crepitu ventris Or. edita. 255
Mascovius (*Gothofr.*) *laudatus.* 555
Materia *prima qualis?* 327
Materiæ *divisibilitati limites constituere mens nostra nequit.* 325
Mathematica *scientia in compendio tradita.* 192. 704
Maturatio *quomodo fiat?* 329
Mechanica *Gnomonica explicata.* 556

Mediæ

Mediæ *Regum historia & chronologia.* 501
Medicamenta *facile parabilia commendata.* 221
Medici *quæ sint officia?* 479 seq.
prudentia quibus in rebus adhibenda? ibid.
studia quæ esse debeant? 480
Medicina *Jurisprudentiæ prælata.* 383
Medicorum *Observationes sacras colligendi institutum.* 473
& Chirurgorum Parisiensium lites descriptæ. 560 seq.
Melchisedeci *historia illustrata.* 472
Membranarum *antiquitates illustrata.* 11
Menckenii (*Ottonis*) *vita & scripta.* 568
(*Jo. Burch.*) *vita & scripta.* ibid.
Mensæ *Facierum antiquitates illustratæ.* 139 seq.
De Merbes (*Boni*) *vita & scripta.* 566
Mercurii *crudi virtus & usus.* 409 seq.
in morbo venereo usus. 609
Meridiani *terrestris accurata dimensio.* 41
Merillii (*Edmundi*) *vita.* 138 seq.
Commentarius in Institutiones Juris denuo editus. 452
Metaphysices *doctrina in compendio tradita.* 192
Micheli (*Petr. Ant.*) *methodus Plantarum descripta.* 368. 370
De Middendorpii *Historia Academiarum universali judicium.* 615
Milcini (*Jo.*) *Cardinalis, vita descripta.* 469
Militaris *res veterum Romanorum descripta.* 425 seq.
Minnike (*Henr.*) *ob hæresin combusti, memoria instaurata.* 472
Minutius *Felix numero JCtorum exemtus.* 471
Miracula *in Scriptura S. quomodo sint explicanda?* 213
Missoni (*Maximil.*) *errores in Itinere Italico admissi.* 153
Molierii (*Jo. Bapt.*) *vita & scripta.* 379
Mommers (*Jo. Maurit.*) *refutatus.* 350 seq.
Monini (*Jo. Eduardi*) *vita & scripta.* 568
Monstrorum *ortus unde?* 320
Monstrum *fœtus bicipitis descriptum.* 319
Montani (*Bened. Ariæ*) *vita & scripta.* 376
Montisferrati *historia edita.* 206 seq.
Moralis *doctrina in compendio tradita.* 192
Morborum *chirurgicorum genera quæ?* 122 seq.
varia genera adducta. 716 seq.

De

De Morborum *transplantatione sententia Cinellii.* 383
Morisoni (*Rob.*) *methodus plantarum descripta.* 355. 367
Moshemius (*Jo. Laur.*) *laudatus.* 31
defensus. 32
Motus *quid sit?* 189
vitalis explicatus. 516
velocitas & tarditas in quo consistat, incertum. 326
van der Muelen (*Guil.*) *cum Sim. Henr. Musæo controversia.* 170
Mülleri (*Jo.*) *de Ruxneri libro de Torneamentis Opusculum editum.* 215
Mundi *creatio descripta.* 155 seq.
an sit annihilatio expectanda? 157
Muratorius (*Lud. Ant.*) *laudatus.* 481 seq.
Musæus *qua ætate vixerit?* 61
ejus editio nova. ibid.
editiones omnes recensita. 62 seq.
loca quædam emendata. 63 seq.
Muscarum *natura explicata.* 113 seq.
Musica *veterum Hebræorum illustrata.* 112
Musicæ *Academia Veronæ instituta.* 152

N.

Naldii (*Naldi*) *Epistola & Carmen de Laudibus Augustæ Bibliothecæ edita.* 53
De Nangis (*Guil.*) *vita & scripta.* 376
Nastaid, *vox, quid denotet?* 407
Natalitiorum *Actorum apud veteres quæ ratio?* 18
Naturæ *cursus cum religionis principiis convenientia.* 211 seq.
Naugerii (*Andr.*) *Historia Veneta edita.* 210
Navigatio *sine velis remisque.* 272
Neandri (*Mich.*) *vita & scripta.* 567
Neapolitana *Historia edita.* 205
Nebucadnezaris *res gestæ descriptæ.* 598
Neritinum *Chronicon editum.* 489
Nerlii (*Ant.*) *Chronicon Monasterii Mantuani S. Andreæ editum.* 491
De Nethinæis *Diss.* 620
Newtoniana *Philosophia ad usum sexus sequioris accommodata.* 612
Nichollsii (*Franc.*) *in Anatomiam merita.* 317 seq.
Nicolai (*Jo.*) *notatus.* 13
Nicolii (*Petri*) *vita & scripta.* 380
Nobilissimi *titulus olim principi juventuti datus.* 229
Nobilitatis *jus in quo consistat?* 216
vera origo. ibid.
jura quæ? 217
veteris jura an Nobilibus novis ab Imperatore concedi possint? ibid.
jure an gaudeant Doctores Academici? 18
Nomina *plantis quæ imponenda?* 456
Nominis *præteritio olim ignominiosa.* 606

No-

Nominum *impositio quomodo ab Adamo facta?* 162
Norimbergensi *urbi inter civitates Imperii antiquissimas locus assertus.* 549
Norimbergensis *historia ex Diplomatibus descripta.* 548 seq.
urbis privilegia illustrata. 550 seq.
Notæ *veterum librariæ descriptæ.* 13
serviles & judiciariæ descriptæ. ibid.
Grammaticorum descriptæ. 20
Novilunia *cur celebraverint Israelitæ?* 442
Numi *veterum Etruscorum explicati.* 6
Puteal Libonis indicantes. 314
Corcyræ antiquitates illustrantes. 639. 640
Ad Numos *singulos formandos an novo typo usi sint Romani?* 471
Numus *Maximiani Cæsaris, Veronam repræsentans.* 148
gentis Liciniæ descriptus. 313

O.

Oblationum *pro defunctis olim factarum vera ratio.* 645
Oculi *tunicæ & humores carmine descripti.* 702 seq.
De Orationibus, *quæ sunt veterum Historicorum scriptis immixtæ, judicium.* 194 seq.
Ordinatio *ecclesiastica Daniæ descripta.* 373 seq.
Osnabrugensis *Academiæ Historia edita.* 615

P.

a Pack (*Otto*) *an formulam fœderis inter Principes quosdam, & Philippum, Hassiæ Landgr. finxerit?* 38
Panis *& vini in S. Cœna consecratio quomodo fiat?* 27
Panvinii (*Onuphr.*) *in literas merita.* 152
Papilionum *natura explicata.* 113 seq.
Paradisus *ubi situs fuerit?* 159 seq.
Parthorum *Regum historia descripta.* 174
de Passerani (*Alb. Radicatus*) *Comes, refutatus.* 347
Pastrengi (*Guil.*) *Operum editio promissa.* 151
Patavii *laudes descriptæ.* 493
Patriarcharum *historia illustrata.* 616
Patricii (*Augustini*) *Descriptio adventus Friderici III Imp. ad Paulum II edita.* 205
vita & scripta. ibid.
Pauli *Apostoli Bibliotheca descripta.* 472
Paw (*Jo. Cornel.*) *notatus.* 65 seq.
ejus in Dorvillium iniquitas. ibid.
ab hoc digne castigatus. 69 seq.
editio Anacreontis notata. 665
Pellicani (*Conr.*) *vita & scripta.* 381

Digitized by Google

Pendulorum *acceleratio in latitudine 66°. 48'.* 45
Pergamenæ *membranæ an ab Eumenio, Pergami Rege, inventæ?* 17
Perigardi (*Claudii*) *vita & scripta.* 567
Pestiensis *urbis historia descripta.* 52
Petrarchæ (*Franc.*) *vita & scripta.* 377
Petri (*Ant.*) *Diarium Romanum editum.* 491
(*Suffridi*) *vita & scripta.* 567
Petroni (*Pauli*) *Miscellanea historica edita.* 492
Peutingeriana *Tabula descripta.* 95
Phaath, *vox, quid denotet?* 386
Phalaridis *Epistolæ forsan omnes Libanio tribuendæ.* 296
Philippi, *Macedonum Regis, vita descripta.* 171
Philosophia *sensuum exposita.* 323
sectaria explosa. ibid.
Philosophica *Historia in compendio tradita.* 185
Phlebotomiæ *varia genera.* 655
Physicæ *doctrina in compendio tradita.* 187
Physicorum *sectæ notabiliores.* 324
Physiologia *carmine explicata.* 701
Pignorum *doctrina illustrata.* 137
Pii II *Pont. in Turcas expeditio descripta.* 203
Pilatus (*Pontius*) *quis fuerit?* 697 seq.
Pisanæ *Historiæ Fragmenta edita.* 486
Plagiarii *exemplum.* 13
Plagii *accusatus Lud. Holbergius.* 234
Planetarum *gravitates versus solem non satis certæ.* 270
Plantarum *feralium antiquitates illustratæ.* 45 seq.
disponendarum methodi omnes recensitæ. 354
Plantas *Amboinenses colligendi institutum.* 524 seq.
Hungariæ colligendi consilium. 666 seq.
Plantis *quæ nomina imponenda?* 456
Platoni *an dogma de S. Trinitate fuerit cognitum?* 405
Platonis *vita & doctrina enarrata.* 402 seq.
Plinii (*C. Sec.*) *Historiam Naturalem cum notis Harduini denuo edendi institutum.* 143 seq.
patria quæ? 151
locus explicatus. 471
Pœnitentia *peccatoris in quo consistat?* 344
ad eam quid requiratur? 345
ejus fructus. 346
Poesis *Hebraica in Psalmis demonstrata.* 110 seq.
Politiani (*Angeli*) *versus retrogradus.* 469

Poly-

Polypi *an ante mortem generentur?* 83
unde generentur? 84
Pomponii (*Sec.*) *vita.* 150
Pontederæ (*Julii*) *methodus Plantarum descripta.* 363. 366
In Pontifice *creando jus suffragii Cæsarei quando ortum?* 247
Postarum *origo unde?* 13
Præcocis *ingenii exemplum.* 61
In Prædestinationis *doctrina an omnes inter se consentiant Protestantes?* 353
Princeps *olim legibus solutus.* 454
Probabilitatis *ratio explicata.* 211
In Prophetas *Commentarius novus editus.* 341 seq.
Psalmorum *liber in versiculos metrice divisus.* 109
Psalterii, *in Saxoniæ inferioris linguam translati, Codex rarissimus descriptus.* 473 seq. 475
Codex MStus Capellianus descriptus. 477
Ptolemæi *Canon descriptus.* 596
Pulchrum *in Jurisprudentia descriptum.* 642
Pulicis *arborei natura explicata.* 118
hostes qui? 120
Punctorum *Ebraicorum quot sint genera?* 392
Puteal *Libonis explicatum.* 314
Putealia *cui olim usui inservierint?* ibid.
Pyrgus, *instrumentum in tesseris jactandis usitatum.* 74

Q.

Quilleti (*Claudii*) *vita & scripta.* 376
Quintiliani *loca aliquot emendata.* 472
Quirinus (*Angelus Maria*) *Cardinalis, laudatus.* 631

R.

Raji (*Jo.*) *methodus Plantarum descripta.* 356. 368
De Raimo (*Lud.*) *Historia Neapolitana edita.* 205
Raptori *an Jure Canonico recte cum rapta matrimonium permittatur?* 311
Raptus *crimen in quo consistat?* 305
cur Jure divino nulla pœna coerceatur? 306
quomodo puniatur Jure humano? 310 seq.
Ratherii, *Episcopi Veronensis, vita & scripta.* 595
Ratio *quousque in rerum divinarum cognitione procedere possit?* 622 seq.
Rau (*Jo. Eberh.*) *laudatus.* 286
Ravennense *Instrumentum plenariæ securitatis illustratum.* 136 seq. 315 seq.
De Recensu *populi, frumentationis causa agendo, Lex antiqua illustrata.* 315
Refractiones *an majores in regionibus polo magis vicinis?* 44
Regii (*Lud.*) *vita & scripta.* 379
Reinesii (*Thom.*) *vita & scripta.* 567

Religionis *naturalis & revelatæ cum naturæ cursu convenientia.* 211 seq.
de S. Remy (*de la Londelle) in Carmina Virgilii annotationes laudatæ.* 48
Revelationis *sacræ utilitas demonstrata.* 622 seq.
Revii (*Jo.*) *vita & scripta.* 566
Riccoboni (*Ant.*) *vita & scripta.* 376
Ringerus (*Jo. Henr.*) *refutatus.* 353
Rinuccini (*Allemanni*) *vita & scripta.* 566
Ritus *antiqui ecclesiastici descripti.* 434 seq.
Rivini (*Aug. Quir.*) *methodus plantarum descripta.* 359
Rœveri (*Matthiæ*) *in Musæum merita.* 61 seq.
Romanum *Diarium editum.* 491
Rotis *instructæ machinæ quomodo perficiendæ?* 613
Rudbeckii (*Olai*) *vita & scripta.* 567
Rumphii (*Georg. Eberh.*) *Herbarium Amboinense edendi institutum.* 524 seq.
Runicæ *literæ unde dictæ?* 19
Ruppii (*Henr. Bernh.*) *methodus Plantarum descripta.* 360
Russiæ *& adjacentium terrarum Annales literarii promissi* 383 seq.
De Rüxneri *libro de Torneamentis judicium.* 215

S.

Sacrorum *apud Romanos coemtio explicata.* 134
Sadoleti (*Jac.*) *vita & scripta.* 377
Salii *unde dicti?* 630
Saltzmanni (*Jo.*) *vita & scripta.* 521
Sanctorum *aliquot vitæ a Gretsero editæ.* 678 seq.
Sandii (*Christoph.*) *& Huetii Epistolæ aliquot amœbeæ.* 472
Sanguis *an post mortem ab arteriis in venas pellatur?* 80
ejus evacuatio quibus modis fiat? 636
Sanuti (*Marini*) *de Bello Gallico Commentarius editus.* 483
Sapphus *Fragmenta edita.* 665
Saul *an filius anni vocetur in Chronologia sacra?* 104
Scaligeri (*Jul. Cæs.*) *vita.* 152
(*Jos. Just.*) *duæ Epistolæ editæ.* 471
Scarfi (*Jo. Chrysost.*) *Carmina conjunctim edita.* 286
vita & scripta. ibid.
Scheuchzeri (*Jo.*) *methodus Plantarum descripta.* 368
Schiloh, *nomen, unde?* 465
Schisma *Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis descriptum.* 529 seq.
Schlosserus (*Jo. Lud.*) *laudatus.* 350
Schoiffero (*Petro*) *vera inventæ typographiæ gloria debetur.* 583
ejus posteri. 588

Digitized by Google

Schrœderus *(Nic. Guil.) laudatus.* 424
ejus scripta quædam promissa. 425
Scribarum *munus quale olim fuerit* 21
Scribendi *occulte modi varii.* 706
Scripturæ *antiquitates illustratæ.* 10 seq.
S. loca explicata aut illustrata:
Gen. I. 424
2. 399
3. 404
4, 5. 442
20. 157
27. 395
30. 158
II. 424
1. 158
4. 159
III. 424
1. 162
8. 398. 620
20. 616
22. 395. 399
IV. 424
1. 434
7. 616
13. 434
26. 616. 617
VI, 2. 36
VII. 441
VIII, 21. 616. 617
IX, 3. 158
4. 617
Gen. X, 8. 161
21. 617
XI, 4. ibid.
XII, 12 – 15. 308
17. 309
XIV, 14. 617
XV, 13. 396
XX, 2 – 7. 308. 309
16. 396. 617
18. 309
XXI, 6. 617
8. ibid.
12. ibid.
XXII, 1 – 17. ibid.
XXIV, 63. ibid.
XXV, 11. ibid.
18. ibid.
21. ibid.
XXVI, 11. 163
XXXI. 441
3. 479
42. 617
XXXIV, 1 seq. 309
2. 29. 308
XXXV, 5. 309
XLI, 43. 473
XLVI, 27. 617
XLIX, 5 – 7. 309
10. 405
17. 165
Exod. IV, 24 – 26. 619
XII, 1. 440. 443
3. 443
40. 3 l
XIII, 4. 439
12. 397

Exod.	*XIV*, 2.	444
	19, 20.	446
	XVI.	441
	XVIII, 6, 7.	12
	XXI, 6.	308
	16.	306
	XXII, 7, 8.	308
	15, 16.	307. 311
	27.	308
	28.	307
	XXV, 2.	398
	XXXI, 13.	448
	17.	ibid.
	XXXIV, 16.	308
Levit.	*X*, 7.	163
	XIX, 28.	13
	XXIV, 7.	27
	XXV, 2.	450
	8.	449
Num.	*V.*	15
	X, 21.	27
	XI, 7.	160
	XIII.	100
	XV, 32 – 36.	308
	XXIV, 17.	616. 617
	XXVII, 1 – 7.	308
	XXX, 4 *seq.*	311
	XXXI, 17, 18.	307
	XXXVI.	308. 309
Deut.	*V*, 15.	448
	VII, 7.	397
	XII, 19.	ibid.
	XIV, 1.	13
	XXI, 10 – 14.	307
	XXII, 22 – 29.	ibid.
	XXIV, 7.	306. 310
Deut.	*XXIX*, 19.	620
	XXXI, 10, 11.	449
Jos.	*V*, 10.	ibid.
	XI, 23.	450
	XIV, 6.	449
	XVIII.	ibid.
	XXIV, 31.	100
Judic.	*II.*	101
	XI, 26.	ibid.
	31.	621
	XIII, 3.	102
	5.	466
	XIX.	309
	XXI, 25.	ibid.
Ruth	*IV*, 6.	163
	18.	159
1 Sam.	*II*, 25.	620
	III, 3.	399
	IV.	103
	8.	395
	15.	102
	18.	ibid.
	VII, 2.	ibid.
	6.	ibid.
	X, 1.	104
	17.	ibid.
	24.	ibid.
	XIII, 1.	104. 105
	XIV, 14.	104
2 Sam.	*V*, 1 – 9.	496
	VIII.	498
	5, 6.	ibid.
	9.	ibid.
	XIII, 14.	307
	XVII, 27 – 29.	396
	XXIII, 1.	397

1 Reg.

1 Reg. VI. 106
1. 100. 105
VIII, 1. 450
X 160
XI, 25. 498
42. 105
XIV, 25. 499
XV, 98. ibid.
XVI, 31. 497
XVIII, 13. 451
2 Reg. IV, 39. 399
VIII, 16. 108
25. ibid.
XVI, 8, 9. 499
XVII, 36. 500
XXI, 13. 10
XXIII. ibid.
XXV. 600
27. 439
1 Chron. VII, 21, 22. 617
2 Chron. II, 13. 496
IX. 160
XIV. 499
XV, 19. 108
XXII, 2. ibid.
Esræ IV. 597
Esther. V, 7, 8. 397
Job I, 28. 395
VII, 7. 158
X, 8. 394
XIX, 23, 24. 10
XXXVI, 24. 158
Ps. I. 110
II. 476
12. 163
VI, 2. 345
Ps. XI, 3. 399
XIX. 619
5 – 7. 474. 475
XXII. 621
23 – 32. 618. 620
XXV, 11. 474
XXVII, 1. 478
XXXVII, 25. 476
XL, 3. 475
7 – 9. 476
XLV, 5. 395
XLIX, 3. 308. 475
9. 399
L, 22. 163
LI, 5, 6. 345
LII, 9. 395
LIII, 2. 474
LXVIII, 5. 395
17. 476
28. ibid.
LXXVI, 5. 476
LXXVIII, 14. 477
LXXXI, 4 – 6. 443
LXXXII, 1. 308
6. ibid.
LXXXIV, 12. 478
XCI, 7. 447
XCIII. 431
CXIII, 2. 395
CXIV. 431
CXVI, 13. 475
CXIX, 109. 477
Prov. VIII, 4. 308
X, 1. 478
XXII, 1. 479
XXXI, 14. 478

Eccles.

Eccles. VIII, 2.	397
5.	394
XII, 9.	619
Cant. VII, 29.	478
Es. X.	505
XVI, 1.	394
XX.	505
XXIII, 7.	495
XXVI, 14.	471
19.	ibid.
XXXIII, 22.	478
XL, 3.	395
XLI, 19.	140
XLIX, 3.	395
LII, 7.	620
LXI, 10.	478
LXIII, 7.	397
LXV, 11.	139
Jerem. III, 15.	478
X, 16.	ibid.
XII, 14.	163
XIV, 7.	345
XVII, 1.	10
XXV, 1.	599
XXXI, 12.	467
19.	395
XXXIV, 8 *seq.*	451
XXXIX, 3.	601
13.	ibid.
XLIV, 30.	500
LI, 19.	478
Thren. III, 1.	395
40.	345
42.	ibid.
Ezech. VI, 9.	595
XV, 2.	399
Ezech. XVI, 6.	396
20, 21.	397
XXVI.	599
XXVII.	ibid.
22.	160
XXVIII.	599
2.	600
12.	ibid.
XXIX, 17 – 20.	600
XXXI.	599
Dan. II.	ibid.
VI, 18.	139
Hos. V, 13.	505
XI, 7.	397
XII, 4, 5.	617
XIV, 3.	345
Amos VI, 6.	399
Habacuc II, 4.	396
Malach. III, 1.	465
Liber Sap. XVIII.	403
Matth. II, 23.	466
III, 8.	346
13 – 17.	617
V, 6.	346
13.	431
VII, 20, 21.	349
X, 12 – 16.	620
XVIII, 3.	349
XX, 1 – 16.	618
22.	475
XXII, 11.	619
XXVI.	27
50.	696
61.	697
65, 66.	ibid.

Matth.

Matth. XXVII, 2. 697
52, 53. 466
XXVIII, 11 – 15. ibid.
Marc. X, 38. 475
XIV. 27
41. 479
XV, 23. 472. 620
XVI, 11. 620
Luc. II, 49. 620. 621
VII, 38 *seq.* 346
X, 10 – 12. 620
XI, 35. ibid.
XII, 29. 472
XVIII, 13. 345
XXII, 19. 27
Jo. V, 30. 622
35. 478
VI. 27
29. 396
69. 346
IX, 41. 345
XIII, 1 – 10. 620
XIV, 11. 395
XVII, 3. 346. 396
XVIII, 24. 697
31. 698
Act. II, 4 *seq.* 431
37. 345
III, 17. ibid.
19. ibid.
VI, 9. 618. 620
VIII, 13. 349
X, 43. 346
XI, 26. 466
XIII. 106
14. 103
Act. XIII, 20, 21. 104
51. 471
XVI, 1. 477
31. 396
XVIII, 6. 620
XIX, 24. 431
35. 22
XX, 28. 27
XXVII, 9. 431
Rom. III, 13. 620
20. 345
24, 25. 346
IV, 24, 25. ibid.
VII, 7. 345
22. 346
24. ibid.
VIII, 14. 349
37. 346
X, 9. ibid.
XIII, 6. 477
XIV, 17. 346
1 *Cor.* X, 16 *seq.* 27. 30. 34
XI, 20. 27
24 – 26. ibid.
27. 25
29. ibid.
31. 345
XV, 9. 476
36, 37. 619
2 *Cor.* IV, 6. 395
V, 15. 346
17. 349
VI, 14. 33
VII, 10. 345
Gal. III, 16. 617

Gal. V, 6.	346	*Hebr.* I, 2, 3.	27
Eph. I, 18, 19.	ibid.	II, 14.	166
III, 13, 14.	346	VII, 27.	141
18, 19.	346. 466	IX, 13, 14.	27
IV, 18.	166	27.	619
VI, 13 *seq.*	431	X, 19.	346
Phil. I, 9 *seq.*	346	XI, 3, 4.	616
II, 5 — 8.	27	13.	617
IV, 13.	346	14.	476
Coloss. I, 14 — 20.	27	19 — 22.	617
1 *Thess.* IV, 1.	346	*Jac.* I, 23.	345
3.	ibid.	II, 17.	620
1 Tim. IV, 8.	348	III, 17.	465
V, 7.	466	*Judæ* v. 14.	616
VI, 12 — 14.	477	16.	ibid.
2 Tim. II, 19.	349	*Apoc.* I, 1.	298
IV, 13.	472	3.	ibid.
1 Petr. III, 5.	479	19.	298. 300
19, 20.	616	III, 17, 18.	345
2 Petr. I, 8.	346	IV, 1.	298
II, 5.	616	VI.	299
III.	620	2.	395
1 *Jo.* II, 20.	619	VII, 4 *seq.*	299
27.	ibid.	VIII, 1 *seq.*	299. 302
III, 3.	349	9.	299
6, 7.	ibid.	X.	ibid.
10 *seq.*	ibid.	5 — 6.	298
18 — 20.	ibid.	7.	298. 341
23.	396	XI, 3.	298
24.	349	15 *seq.*	302. 341
IV, 13.	ibid.	XII, 14.	298
18, 19.	346	XIII, 5.	ibid.
V, 2.	ibid.	XVIII, 13.	620
2 *Jo.* v. 1.	477	XXI, 7.	477
12.	ibid.	XXII, 2.	161
		6 *seq.*	304

Secken-

Digitized by Google

Seckendorfii (*Viti Lud.*) *vita & scripta.* 378
a Seelen (*Jo. Henr.*) *laudatus.* 473
Senaregæ (*Barthol.*) *Historia Genuensis edita.* 485
vita & scripta. ibid.
Senenses *Ephemerides editæ.* 208
Sensuum *philosophia exposita.* 323
Serpentis *in corrumpendo Adamo calliditas.* 162 seq.
Severi (*Cassii*) *vita.* 150
Siculæ *Historiæ Fragmentum editum.* 492
Siderum *motus causæ quæ?* 191
Ex Sidonio *Apollinari Elogia Gallorum Sec. V. excerpta.* 467
Siglum, *vox, unde dicta?* 18
Simleri (*Jos.*) *vita & scripta.* 377
Sitis *in quo consistat?* 520
Slavonicæ *Bibliothecæ edendæ consilium.* 472
Sol, *æternitatis symbolum.* 156
Solaris *atmosphæræ origo.* 90
volumen auctum an ad terram usque pertingere, & auroram borealem efficere, possit? ibid.
Somnus *in quo consistat?* 518
Soni *propagatio & celeritas.* 328
Sorelli (*Caroli*) *vita & scripta.* 568
Savanorolæ (*Mich.*) *de laudibus Patavii Commentarius editus.* 493
vita & scripta. ibid.
Spadani *fontis soterii virt. & præstantia.* 514
Spanhemii (*Frid.*) *utriusque vita & scripta.* 378
Spoletanorum *Ducum stemma illustratum.* 253
Stephani, *Monachi Benedictini, Chronicon Neritinum editum.* 489
Stereotomica *scientia explicata.* 506
Stigmata *inurendi morem quis primus abrogaverit?* 13
Sturmii (*Jo.*) *vita & scripta.* 379
Sublacense *Chronicon editum.* 490
Sueviæ *Advocatia provincialis, Austriæ competens, illustrata.* 680 seq.
Advocatorum provincialium catalogus. 689 seq.
Sumtuariæ *Legis Liciniæ monumentum in numo antiquo.* 312 seq.
Surii (*Laur.*) *vita & scripta.* 377
Sylvii (*Jac.*) *vita & scripta.* 379
Synagoga *Libertinorum illustrata.* 618
Syracusana *historia descripta.* 174
Syriæ *Regum historia descripta.* 173. 498

T.

Tabaci *usus & abusus.* 657
Tabula *argentea antiqua descripta.* 273
Taciti *locus explicatus.* 285
Tafuri (*Angeli*) *belli Veneti descriptio edita.* 490
Taurini *de bello Pestiensi Carmen editum.* 52

Telesii (*Bernardini*) *vita & scripta.* 567
Terræ *vera figura.* 40. 332
Testamenti *inofficiosi querela unde orta?* 454
Theæ *potus usus & abusus.* 657
Theatri *scenici in ecclesia & republica usus.* 420 seq.
Theologus *a Jacobo Apostolo descriptus.* 465
Thermometrum *mercuriale, quod fit ex barometro clauso.* 269
Thuani (*Jac. Aug.*) *vita.* 96
ei Carmen de re accipitraria tribuitur. ibid.
Tinearum *natura explicata.* 114
a pellibus abigendarum remedium. 115
varia genera. 114 seq.
Tomasini (*Jac. Phil.*) *vita & scripta.* 379
Tomotechnia, *seu ars secandi lapides & ligna pro fornicibus, explicata.* 506
Torneæ *urbis longitudo & latitudo.* 44
Torneamenti, *vocis, origo.* 219
Tournefortii (*Joseph. Pitton.*) *methodus Plantarum descripta.* 362
De Trinitate *doctrina ex antiquitate illustrata.* 400 seq.
Trissini (*Jo. Ge.*) *vita & scripta.* 379
Trotzii (*Christian. Henr.*) *in librum Hugonis de origine scribendi merita.* 10 seq.
doctrina laudata. 22
in Merillii Commentarium in Institutiones Juris merita. 452
De Triphone, *Justini Martyris collocutore, Diss.* 472
Tubæ *septem in Apocalypsi quid denotent?* 301
Tubi *capillares vitrei descripti.* 472
Tumorum *quot sint genera?* 123
Turriani (*Franc.*) *vita & scripta.* 379
Typographia *ubi primum inventa?* 16
Typographiæ *ars nova descripta.* 473
Typographicæ *artis quis primus inventor?* 580 seq.
prima specimina quæ? 583 seq.
Typographis *quæ olim jura concessa?* 16
Tyriorum *Regum Chronologia stabilita.* 495
De Tyrrhenorum *veterum origine Diss.* 5

U.

Vaillantii (*Sebast.*) *methodus Plantarum descripta.* 366
Vallée (*Gothofr.*) *vita & scripta.* 378

De

Digitized by Google

De Vasallorum *vestitu Observ.* 472
Ubiorum *ara illustrata.* 277 seq.
fines ac regio descripta. 278
De Vectigalium, *a publicanis conductorum, usufructu Lex antiqua illustrata.* 315
Vehiculorum *omne genus quomodo perficiendum?* 613
Venæsectio *quibus in morbis locum habeat?* 183
Venæsectionis *usus & effectus.* 181 seq. 610 seq. 656
varia genera. 181
indicationes variæ. 182
Venerei *morbi inter Europæos ortus & progressus.* 608
natura & cura. ibid.
Veneta *Historia edita.* 210
Veneti *belli, A.1484 gesti, descriptio edita.* 489
Pro Ventris *crepitu Oratio Martini edita.* 255
De Vermiculis *seu animalculis seminalibus Observ.* 471
Veronæ *origo unde?* 146
antiquitates illustratæ. 146 seq. 153 seq.
Scriptores recensiti. 150 seq.
Versus *retrogradus picturæ sacræ adscriptus.* 469
Viæ, *ab Antonino & Peutingero memoratæ, an fuerint perpetuis munitionibus productæ?* 92
Viæ *militares Romanorum in Germania olim conspicuæ.* 93 seq.
De Viarum *publicarum cura Lex antiqua illustrata.* 315
Vidæ (*M. Hier.*) *vita & scripta.* 381
Vigilia *in quo consistat?* 518
Vigiliarum *sacrarum origo.* 646
Vignolii (*Alphonsi*) *Chronologia sacra & profana laudata.* 97 seq.
vita. 98 seq.
Vineti (*Eliæ*) *vita & scripta.* 567
Virgilii *Ecloga secunda cur in Sicilia fingatur recitata?* 48
opera illustrata. ibid.
patria quæ? 150
Virium *vivarum conservatio.* 265
corporearum æstimatio. 330
Visionis *ratio carmine descripta.* 702 seq.
Viti (*Steph.*) *vita & scripta.* 621
Vitringa (*Campeg.*) *a Joach. Langio refutatus.* 342
Ab Ulphila *an inventæ sint literæ Gothicæ?* 19
Volaterrani *belli ortus unde?* 202
(*Jac.*) *Diarium Romanum editum.* 203
vita. 204
Vorticum *hypothesis explicata.* 270
Ursorum *nomen cur olim omnibus animantibus ferocioribus datum?* 48
Vulnerum *æstimatio apud veteres Germanos usitata.* 408

Digitized by Google

W.

Wæchtleri (*Chriſtfr.*) *Apologia edita.* 10

Waldenſium *Eccleſia deſcripta.* 534

Waltherus (*Ant. Balth.*) *laudatus.* 692

De Werde *Comitum occaſus unde?* 471

Werenfelſii (*Sam.*) *de abſoluto prædeſtinationis ac reprobationis decreto ſcriptum editum.* 343

Weſſelingius (*Petr.*) *laudatus.* 254 ſeq.

Weſtenbergii (*Jo. Ortwini*) *vita & ſcripta.* 717 ſeq.

Wolfii (*Jo. Chriſtoph.*) *in Libanii Epiſtolas merita.* 289 ſeq.

Wollii (*Chriſtoph.*) *de S. Cœna liber promiſſus.* 35

Z.

Zambicarius (*Franc.*) *quis fuerit?* 290

Zate-Bock, *Luneburgicum Inſtrumentum pacis, editum.* 38

S. Zenonis *vita.* 151

Operum editio promiſſa. ibid.

Erro-

Errores Operarum.

Pag. 15 *lin.* 14 pro *adulieria* lege *adulterii*; *pag.* 58 *l. ult.* pro *et* leg. *ut*; *pag.* 71 *l.* 33 dele *cum*; *pag.* 76 *l.* 3 pro *Hephæstione* leg. *Hephæstio-ne*; *pag.* 108 *l.* 3 pro *imputandum* lege *imputandam*; *pag.* 154 *l.* 24 pro *liberrima* leg. *libèrrima*; *p.* 170 *l.* 19 pro *experti* leg. *expertes*; *pag.* 211 *l.* 23 pro *redenm* leg. *redeunt*; *pag.* 235 *l.* 19 pro *commero-rabimus* leg. *commemorabimus*; *pag.* 278 *l.* 32 pro *Uliorum* leg. *Ubio-rum*; *pag.* 282 *l.* 2 pro *aram* leg. *aream*; *pag.* 309 *l.* 33 pro *desi-gnase* leg. *designasse*; *ibid. l.* 34 pro *nnium* lege *lennium*; *pag.* 386 *l.* 10 pro *visns* leg. *visus*; *pag.* 409 *l.* 1 pro 809 leg. 409; *pag.* 415 *l.* 16 pro $\frac{A}{q\,n}$. leg. $\frac{A}{p\,n}$.; *pag.* 416 *l.* 19 lege $\frac{Zdy^n}{dx^n}$.; *pag.* 417 *l.* 22 lege $2nxdx^n dyddy\,(dx^2+dy^2)^{\frac{n-1}{2}}$.; *pag.* 432 *l.* 23 pro *per-traheret* leg. *protraheret*; *ibid. l.* 24 pro *postulabant* leg. *postulabat*; *ibid. l.* 25 pro *merebatur* leg. *merebantur*; *pag.* 446 *l.* 11 pro *ex tem-plo* leg. *extemplo*; *pag.* 465 *l.* 5 pro *Jacobi* leg. *Jacobi*; *pag.* 494 *l. ult.* pro *geueralis* lege *generalis*.

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google